

Данило Б. Коцић

ЛЕСКОВАЦ

другачији од других
(1878 - 2024)

МЕДИЈА ЦЕНТАР
Лесковац
2024.

Данило Б. Коцић

ЛЕСКОВАЦ

**другачији од других
време, људи, догађаји
(1878 – 2024)**

**МЕДИЈА ЦЕНТАР
Лесковац
2024.**

Препоручили:
Проф. др Душан Јањић
Проф. др Драгомир С. Радовановић
Светлик Станковић, књижевник

ЛЕСКОВАЦ (2024)

*Фото: ФБ град Лесковац
Дело посвећено породици и пријатељима
А у т о р¹*

---

¹ Публикација у Е-формату и штампаном, ограниченом тиражу од 100 примерака.

УМЕСТО УВОДА: ВРЕМЕ И ВРЕМЕНА

ВОЈИСЛАВ ИЛИЋ: ЈУТРО НА ХИСАРУ КОД ЛЕСКОВЦА

Са пустих, далеких поља јутарња магла се диже,
И хладни ћарлија ветар. У граду живот се буди:
Тамо убоги ужар износи мангале своје,
А тамо суморни Турчин озбиљно ножеве нуди,
Или замишљен пуши;
На мушком његовом лицу мрачна се замрзла збиља
А бол у крепкој души.

Чуј! У долини тамној затутњи недељно звона...
Јелен се у гори прену и журно подиже главу,
И пошто окрете поглед на зрочно пурпурни исток,
Он журно у скоку наже и оде у маглу плаву.

фeбруара 1890.²

---

2 **Војислав Илић** (Београд, 20. април 1860 – Београд, 2. фебруар 1894) био је српски песник. Био је син песника Јована Илића, а имао је и три брата међу којима је и књижевник Драгутин Илић. Био је болешљив од детињства и слабо је марио за учење. Активно је учествовао у књижевном и политичком животу студентске омладине, али испите није полагао. Његовом образовању је помогло што му је дом био стециште књижевника и песника. Ту је упознао Ђуру јакшића и касније се оженио Тијаном, једном од његових кћери. Иако је писао кратко време, свега петнаестак година, оставио је обимно и разноврсно дело. За живота је објавио три збирке песама (1887, 1889, 1892), којима треба додати велики број песама расутих по часописима и заосталих у рукопису. „Јутро на Хисару код Лесковца“ сматра се једном од његових најлепших песама. Иначе, Када је био писар на Косову, један извештај Министарству је саставио у стиху као песму - да би привукао пажњу. Нушић је исту као куриозитет објавио у „Политици“ 1929. године, а иста почиње првом строфом:

*„У смислу свега што следује даље,
Акт вам се овај с препоруком шаље;
Да поступите тачно и у свему,
По наредбама казаним у њему.“*
(Опширније видети *Википедију*).

Брдо Хисар је археолошки локалитет и парк природе површине 10,6 хектара, изнад Лесковца, на надморској висини 341 метра и представља завршне обронке планине Гољак. Назив брда потише из периода Османског царства и означава утврђење у систему одбране, саграђено од тврдог материјала, камена и цигле, са једном кулом или без куле. Мање утврђење оваквог типа називано је хисарцик – тврђавица. Хисари су били и значајнији градови Топлице и Дубочице, Прокупља и Лесковца и чему сведоче брада на којима су подигнути. Аматер-археолог Шћепан Туровић открио је 2002. године предмет у облику игле дугачак 64,5 центиметара, од нерађајућег челика и предмет је назван „Туровићева игла. После многобројних испитивања утврђено је да игла из периода 1300. године п. н. е. Данашња металургија не познаје технологију којом је игла израђена. Игла је направљена од чистог гвожђа и не садржи примесе других елемената, те због тога превазилази Амерички еталон за гвожђе. Због изузетне вредности предмет се чува у сефу једне државне установе (Опширније видети *Википедију*).

ИЗВОР И ЛИТЕРАТУРА:

[Данило Коцић: Лесковачки писци и њихово доба \(Лесковац 2021\)](#)

[Данило Коцић - Википедија](#)

[Данило Коцић: Лесковачки писци - трагови и трагања, први том](#)

[Данило Коцић: Лесковачки писци - трагови и трагања, други том](#)

[Данило Коцић: Лесковачки говор међу дијалектима српскога језика](#)

[Данило Коцић: Панорама лесковачког песништва \(1944 - 2014. године\)](#)

[Данило Коцић: Хумор у делима лесковачких писаца](#)

[Данило Коцић: Брислав Здравковић: "Тренуци лирике", живот и мисао](#)

[Данило Коцић: Изабрани списи - Од "Измаглице" \(трилогија - романи\) до "Аутобиографије"](#)

[Данило Коцић - Изабрана дела, \(Народна библиотека "Десанка Максимовић" - Власотинце\)](#)

[Данило Коцић: "Др Жак Конфино и Лесковац"](#)

[Данило Коцић: Проф. др Тихомир Петровић: Живот и мисао \(хрестоматија и коментари\)](#)

[Данило Коцић: "Време сенки", роман у песми](#)

[Данило Коцић: Др Добривоје Бошковић: Живот и мисао \(хрестоматија и коментари\)](#)

[Данило Коцић: Афо\(к\)ризми и друге \(не\)згоде](#)

[Данило Коцић: Афоризми са тужне пруге](#)

[Данило Коцић: Изабрани списи](#)

[Данило Коцић: Аутобиографија - време сенки \(I\), како сам победио "Политику"](#)

[Данило Коцић: Дневник на распусту, песме за децу](#)

[Данило Коцић: Чудна лађа. песме за децу](#)

[Данило Коцић: Песма жени, поема](#)

[Данило Коцић: Говор камена, песме](#)

[Данило Коцић - Званична страница Града Лесковца](#)

[Данило Коцић: Град Лесковац - ФБ страница](#)

[Данило Коцић: Технолошки факултет Лесковац, званична страница](#)

[Данило Коцић: Википедија - Лесковац](#)

[Народни музеј Лесковац - Википедија](#)

[Данило Коцић: Википедија - Грделица](#)

[Данило Коцић: Википедија - Вучје](#)
[Народни музеј - Лесковац, званична страница](#)
[Народно позориште - Лесковац, званична страница](#)
[Народна библиотека - Лесковац, званична страница](#)
[Исторјиски архив - Лесковац, званична страница](#)
[Лесковачки културни центар - Лесковац, званична страница](#)
[Гимназија Лесковац, историјат, Википедија](#)
[Медицинска школа, Лесковац, Википедија](#)
[Грделица: Википедија](#)
[Вучје: Википедија](#)
[Река Ветерница: Википедија](#)
[Планина Кукавица](#)
[Лесковачки културни центар: Википедија](#)
[Знамените личности Лесковца и околине](#)
[Грделичка клисура, Википедија](#)
[Лесковац, НАТО агресија, Википедија](#)
[Лесковац: Железничка станица, Википедија](#)
[Лесковац - привреда, Википедија](#)
[Лесковац: Српски Манчестер](#)
[Лесковац: Спорт, историјат, Википедија](#)
[Лесковац: Градски фудбаски клуб "Дубочица", Википедија](#)
[Лесковац: Рукомет у Србији и Лесковцу, Википедија](#)

ВРЕМЕ И ВРЕМЕНА: КРАТКА ИСТОРИЈА

Извори и литература:

Данило Коцић: Википедија - Лесковац

Данило Коцић - Званична страница Града Лесковца

Данило Коцић: Лесковачки писци и њихово доба (Лесковац 2021)

Лесковац – Википедија

Лесковац – ФБ страница

У СРЦУ простране и плодне Лесковачке котлине, дугачке 50 и широке 45 километара, налази се Лесковац препун најразличитијих географских и туристичких мотива и објеката, који су предмет интересовања и најпробирљивијих посетилаца. Осим што је овај крај препун занимљивих мотива и објеката, значајан је транзитни центар који повезује југ Европе (Грчка), преко Београда северозапад Европе, преко Приштине Јадранско море и преко Софије и Црног мора Евроазијски коридор.³

Лесковац је град у Јабланичком округу. Према попису из 2022. у самом Лесковцу 58.338 становника, док је у општини живело 123.950 становника. Познат је по петоречју, појави реткој у свету, која се налази у Лесковачкој котлини. Као административни центар Јабланичког округа, град Лесковац има више институција у региону.

---

³ Извор: Званични сајт Града Лесковца

Насеље датира још из доба Римског царства. У средњем веку звао се Глубочица, па Дубочица, а име Лесковац град је добио по шумама леске тј. лешника.

По легенди се сматра да се испод брда у близини садашњег града налазило језеро, али је дошло до његовог сушења и ту је изникла биљка леска (лешник). По њој је и насеље добило име Лесковац и то пре више од 600 година, али је у време турске владавине наденуто у Хисар од истоимене турске речи која значи тврђава.⁴

Лесковац је данас центар Јабланичког округа у чијем су саставу и општине Бојник, Медвеђа, Лебане, Власотинце и Црна Трава, као и насеља градског типа Вучје, Грделица. Иако економски озбиљно посустао, Лесковац је и даље привредни и културни центар Јабланичког округа у коме, поред великог броја основних и средњих школа, постоје две више (Економска и Текстилна) и један факултет – Технолошки, који образује студенте у саставу Нишког универзитета. Према Закону о територијалној организацији Републике Србије од 28. децембра 2007, Лесковац је добио статус града.⁵

%

Лесковац не поседује историјски грб. Природни и континуирани развој средњовековних хералдичких наука и примене принципа је прекинут османлијском најездом у XV веку. Седамдесетих година XX века усвојен је амблем општине Лесковац. Тај амблем спада у боља парахералдичка решења свога доба.

Важећи грб града Лесковца усвојен је 12.03.2005. године.

Грб евоцира историјско и културно наслеђе Лесковца. Плаво је боја неба, светости, воде и мира. Актуелни амблем Лесковца има плаву основу. Плаво старински “мораво”, алудира на назив реке Мораве, чији је слив хидролошка окосница југа Србије.

Златно је боја светости, непропадљивости и непроменљивости кроз време. Крст од двоструко уплетеног гајтана има двоструко значење: крст је симбол страдања и васкрсења, симбол цивилизације којој припадамо, а уже подсећа на настанак ужарске и гајтанарске производње из које се развила специфична занатска и индустријска афизиономија Лесковца. Крст је такође знак раскрснице путева. Лесковац је, као град и трговиште, центар те раскрснице и место разапето

---

⁴ Извор: Званични сајт Града Лесковца

⁵ Напомена: Подаци преузети са званичног сајта Града Лесковца.

на крсту страдања у ратовима, много пута васкрсло из пепела сопствених стратишта. Златни плодови леске алудирају на лесковачки топоним.

Црвени двоглави орао на сребрном штиту, који се види на застави Лесковца, подсећа на време када је Стафан Немања задобио Дубочицу од Византије. Као посебна владарска ознака у РOMEЈСКОМ царству, црвени орао је заштићени знак деспота, севастократора и кесара, и у том својству га користили српски владари Немањићке лозе све до царског крунисања Стефана Душана. Златна бедемска круна са четири видљива мерлона део је стандардног хералдичког репертоара којим се дефинише природа територијалног грба и административни ранг и величина Титулара; шест мерлона (четири видљива) означавају да Титулар има више од 100.000 житеља на својој територији.

Конопља и леска, као део полувенца који окружује Средњи грб, подсећају на име града и на чињеницу да је лесковачка привреда била заснована на гајењу и преради конопља. Леска је приказана у злату како би се подвукла разлика између реалног и симболичног. Лавови као држачи засновани су на хералдичком наслеђу лесковачког краја. Апокрифни грб Дарданије, која је шири археолошко-историјски оквир коме припада и Лесковачка Котлина, популарисао је Христофор Жефаровић посредством своје “Стематографије”, и као такав налазио се једно време у саставу патријаршког грба и на стегу уз десног чувара павиљонског грба српског Краљевског дома. Тог лава карактерише црвена тинктура и црни коронет, као и удвојени реп. Хералдички лав породице Бранковић, која је у дужем периоду господарила овим подручјем, такође је црвен. Овде је његова тинктура измењена у “мораву”, односно плаву, као алузија на слив Јужне Мораве. Оба лава, десни и леви чувар, својим бојама подсећају на прву познату српску заставу за коју знамо да је била “црвена и плава”.

Грб Града и насељеног места Лесковац користи се у три нивоа, као Основни, Средњи и Велики. Грбом и стегом се изражава и представља припадност Граду Лесковцу. Они се могу употребљавати само у облику, са садржином и на начин предвиђен Одлуком о грбу и стегу Града Лесковца.

%

Грчки историчар Херодот помиње у V веку пре нашег рачунања времена, да је на месту или у близини данашњег Лесковца постојало извесно илирско (дарданско) насеље, око којег се гајила конопља. У II веку после нашег рачунања времена, пошто су победили Илире, Римљани су нашли једно

насеље на левој обали Ветернице, и на брду Хисар подигли тврђаву, која је доминирала градом и друмом.

О првим вековима живота наших предака на овим просторима не налазимо помена све до XII века. Предео око данашњег Лесковца под именом Глубочица (Дубочица) грчки цар Манојло је Немањи у XII веку поклонио област Глубочицу, у којој се налазило насеље Лесковац. Из времена цара Душана и непосредно после тога поједина села у Дубочици па и сам Лесковац били су даривани манастирима: цар Стефан Душан, је 1348. године дао на поклон манастиру Хилендар село Лесковац; 1395. године монахиња Ефимија (кнегиња Милица) са синовима Вуком и Стефаном дала је Светогорском манастиру Св. Пантелејмона кућу и два човека у Лесковцу. Тада је Лесковац први пут поменут као град.

Крајем XVIII века, Лесковац је већ центар великог Лесковачког пашалука који је обухватао целу територију бившег санцака Алаци – Хисар (Крушевац) и Параћин. Француски географ Ами Буе, 1837. године пише да Лесковац има 3000 кућа: 2400 хришћанских, 500 турских, 30 циганских и 10 јеврејских, укупно 15.000 становника.

Окупацијом лесковачког краја од стране Аустро – Угарске, Немачке и Бугарске (од 1915. – 1918.), нанета је велика штета становништву, привреди и пореметила његов развитак. Лесковац до избијања II светског рата достиже свој зенит у привредном развоју.

Шестог и осмог априла 1941. године пале су прве бомбе око железничке станице, главне улице према Хисару, срушена је ливница „Сава“ и аутотранспортно предузеће „Беговић и Ђокић“. Немци су 12. априла 1941. године ушли у Лесковац и окупирали га.

Лесковац је у току Другог светског рата поднео велике људске и материјалне жртве, али када је слобода била надомак руке, 6. септембра 1944. године доживео је катастрофу. Амерички бомбардери „Б29“ – око 50 авиона – без повода и разлога (као савезници) рушили су читаве квартове и убијали све што је живо. Никада није установљен тачан број погинулих и рањених , процене се крећу од 2,5 до 4 хиљаде страдалих. Порушено је и оштећено укупно 1840 објеката.⁶

11. октобра 1944. године Лесковац је ослобођен.

Јуна 1945. године конфискована је фабрика „Глигорије Петровић и комп“, и послује у друштвеној својини под

---

⁶ Извор: Званични сајт Града Лесковца

називом Т. И. „Коста Стаменковић“. У периоду од 1945-1952. године из ове фабрике у друге градове (Пирот, Титоград, Ужице, Прокупље, Вишеград, Пожаревац, Београд, Тетово, Земун) однето је 176 текстилних машина.

Како је Лесковац добио име?

По легенди се сматра да се испод брда у близини садашњег града налазило језеро, али је дошло до његовог сушења и ту је изникла биљка леска (лешник). По њој је и насеље добило име Лесковац и то пре више од 600 година, али је у време турске владавине наденуто у Хисар од истоимене турске речи која значи тврђава.

%

Северна географска ширина града је $42^{\circ}52'$, а источна географска дужина $21^{\circ}57'$. Географско-саобраћајни положај лесковачке котлине има транзитни карактер. Кроз њу пролазе важне међународне саобраћајнице, али и саобраћајни правци нижег реда. Главни саобраћајни правац повезује Западну и Средњу Европу са Македонијом, Грчком и Малом Азијом.

На западу, долином Јабланице налази се саобраћајни правац који повезује лесковачку котлину са косовском (пут Лесковац-Лебане-Медвеђа-Приштина).

Са пиротском котлином повезана је долином Власине и Лужнице, а долином Власине са Власином и Крајиштем, односно Бугарском.

Лесковац се налази у срцу простране и плодне лесковачке котлине (дугачке 50 км, а широке 45 км), на малој реци Ветерници, у подножју брда Хисар (341 м), у централном делу лесковачке котлине.

У близини града пролази река Јужна Морава, а највеће притоке и најзначајнији водотоци су: Ветерница, Јабланица, Власина, Пуста Река, Рупска река. Лесковац је окружен и са три вештачка језера Брестовачко, Барје (акумулација за водоснабдевање града) и Власинско језеро.

У 144 насеља и самом граду, према попису из 2011. године, живи 144.206 становника. По броју насеља, лесковачка општина је најразвијенија у Србији. После Ниша, град Лесковац највећи је на југу Србије. Годишња просечна температура је 11,3 степена.

Лесковац лежи на надморској висини од 228 метара, смештен са још 300 насеља у плодној котлини која обухвата 2250 км², која је била огранак некадашњег Панонског мора. Око котлине су планине Радан (1409 м), Гољак планина и Пасјача на западу, Кукавица и Чемерник (1638 м) на југу и Бабичка гора (1098 м), Селичевица (903 м) и Сува планина на

истоку. На северу се граничи са нишком котлином а на југу преко Грделичке клисуре са врањско-бујановачком котлином.

%

Градска слава датира од постанка града.

Заштитник града Лесковца је Света Тројица, тачније духовски понедељак. Поред своје вазнесење на небо Господ Исус је обећао своји апостолима да ће им послати Духа Светога, који ће их умудрити и научити како да проповедају науку Еванђеља. Он је то своје обећање испунио у педесети дан од свог васкрсења, па се то назива и Педесетница. Била је недеља, око 9 часова. У соби, где су били окупљени апостоли, настаде хука као дување ветра, а над сваким од апостола појавио се пламен у виду језика и они тако добише дар Духа Светога да говоре разним језицима. Зато се тај празник назива и **Духови**.

%

Обичаји Лесковчана

Коледарски обичаји (за време Божића) спроводе се од 2. до 6. јануара. Поворка обучена у коледарске маске ишла је од куће до куће. Циљ је био да се благосиља напредак и благостање свакој кући. Овај обичај спроводи се у селу Рудару, где не иду одрасли већ само деца.

Градски обичај је чешљанка. То је свадбени обичај. Изводи се четвртком. Радња се дешава у кући младе (девојке). Овој свечаности присуствују само жене (од мушкараца само музичари). Тада се доноси сва „спрема“ за младу за свадбу. Зову се пријатељице, или оне жене које неће бити позване на свадби. Служи се слано и слатко пециво и пиће.

%

Друштвена признања и награде града Лесковца додељују се једном годишње на свечаности која се оджава у Скупштини града Лесковца 11 октобра су:

Почасни грађанин града Лесковца

Звање Почасног грађанина града Лесковца додељује Скупштина града Лесковца. Проглашење лица почасним грађанином града Лесковца врши се одлуком Скупштине града на свечаној седници. Лицу којем се додељује ово звање додељује се Повеља почасног грађанина.

Октобарска награда Лесковца

Октобарска награда Лесковца – Медаља као посебно друштвено признање додељује се предузећима, институцијама, установама, месним заједницама и појединцима сваке године поводом 11. октобра, Дана ослобођења Лесковца за животно дело, појединачна и

заједничка достигнућа у области привреде и друштвених делатности.

Ову награду уручује председник Скупштине града на свечан начин.

Поводом значајних историјских датума, јубилеја, завршетка акција од посебног интереса за општину, за допринос у акцијама хуманитарног карактера, додељују се предузећима, институцијама, установама, месним заједницама и појединцима похвале и новчане награде.

Оне се уручују на свечан начин у присуству леурата и званица Скупштине града Лесковца.

%

Кроз своју историју Лесковац је изнедрио позната имена која су дала свој допринос у ширењу имена града и средине у којој су живели и радили. То се дешавало криз историју то се дешава и данас.

Знаменити Лесковчани⁷

- **Никола Скобаљић**, војвода Ђурђа Бранковића, 1454. године код Бање потукао до ногу турску војску.
- **Илија Петровић Стреља**, један од истакнутијих Карађорђевићких војвода, вођа Лесковачког устанка из 1807. године
- **Сима Бунић**, глумац, драматичар, редитељ, сценограф.
- **Сретен Динић**, просветитељ, публициста и књижевник.
- **Михајло Николић – Сикичка**, угледни трговац, председник среза Лесковачког, оснивач и управник Трговачке школе и председник Лесковачке трговачке омладине.
- **Жак Конфино**, књижевник, лекар и преводилац.
- **Сергије Димитријевић**, доктор правних наука, историограф, књижевник.
- **Драгутин Ђорђевић**, протојереј ставрофор, етнограф.
- **Јован Јовановић**, правник, публициста, демограф и антрополог.
- **Миливоје Перовић**, доктор правних наука, новинар и књижевник.
- **Добривоје Каписазовић**, песник, приповедач, драмски писац и хумориста.

---

⁷ Извор: Званични сајт Града Лесковца.

- **Драгољуб Трајковић**, правник, историограф, хроничар, књижевник.
- **Јован Поповић**, сликар
- **Звонко Марић**, академик, физичар.
- **Божидар Ђорђевић – Кукар**, индустријалац и оснивач ХФИ Здравље.
- **Борислав Здравковић**, песник и позоришни критичар.
- **Томислав Н. Цветковић**, песник, приповедач и драмски писац.
- **Николај Тимченко**, филозоф и књижевни критичар.
- **Миодраг Стојковић**, генетичар.
- **Гмитар Обрадовић**, сликар (1935-2008)⁸

Спортска традиција:

Лесковац има дугу и богату спортску традицију.

Пре Првог светског рата спортска активност одвијала се у стрељаштву и кроз рад гимнастичког друштва „Душан Силни” и а уочи Првог светског рата, тачније 1914. године, у Лесковац је донета прва фудбалска лопта. На формирање фудбалских клубова чекало се до октобра 1919. године, а у периоду између два светска рата најпознатије екипе биле су Момчило, Јосиф, Гајрет и Дубочица, која је, за разлику од поменутих клубова, опстала и после 1945. године и са поносом и данас носи то име. Осим фудбала, од 1918. до 1941. године егзистирао је коњички спорт, а формиран је и Аеро клуб. Остали спортови почели су да се развијају после Другог светског рата. Године 1954. формиран РК „Дубочица“, а 1958. формиран је Спортски савез, а онда и клубови и савези из осталих спортова. Од 1970 – 1990. године водећи спортови били су фудбал и рукомет, пратиле су их многобројне стрељачке дружине, дизачки спортови, мачевање и женска и мушка кошарка, гимнастика, стони тенис, бокс.

Организациона структура лесковачког спорта полази од Спортског савеза града који обједињује 80 спортских клубова и организација и представља водилу лесковачког спорта. Градски фудбалски савез обједињава све фудбалске клубове и у свом чланству има 42 мушке и једну женску екипу. Најпознатији су ФК „Дубочица 1923”, ФК „Моравац”, Мрштане, СФК „Моравац”, Предејане. Ту је и ФК „Слога“, која се такмичи у Нишкој фудбалској зони, а остали клубови

---

⁸ Напомена: Видети Википедију и листу знаменитих личности Лесковца и околине.

се такмиче у Јабланичкој фудбалској или општинској лиги. Постоји и женски фудбалски клуб ЖФК „Леминд-Лавице” који се такмичи у 1. лиги Србије. Лесковачки фудбал има Градски стадион, стадионом у Вучју, Грделици и Мрштану и око 40 травнатих терена.⁹

Планинарски дом на Кукавици је традиционално активан, а Лесковац је добио пич терене и балон сале.

Одбојкашки савез је започео са радом деведесетих година прошлог века. У том периоду формиран су мушки и женски клубови који се са променљивим резултатима такмиче и данас.

Посебне заслуге за развој **лесковачке кошарке** има Иван Тометић – Шпиле, затим играчи, а касније спортски радници, Драгутин Миљковић – Гуте, Џони Маловић, Слободан Митић, Горан Вукадиновић и многи други.¹⁰ Женска кошарка се у два наврата такмичила у савезној лиги.

Рукометни спорт у време СФРЈ био је водећи спорт у граду. Перјаница лесковачког, али и српског рукомета, Дубочица је била стандарни члан Прве лиге, а многи њени играчи били су познати широм Југославије. Легенда лесковачког рукомета Зоран – Зока Цветановић, био је и репрезентативац.

Шаховски спорт егзистирао је кроз ШК „Дубочица” и „Електричар”. Познати шахисти из тог периода су велемајстор Мирослав Марковић, омладински првак света и Оливер Прокоповић.

Борилачки спорт – Истицање овог спорта одвијало се од 1970-1990. године кроз БК „Дубочица” која је била члан прве лиге. У последњој деценији прошлог века развио се кик бокс као спортска дисциплина, који је окупио велики број љубитеља овог спорта. Из тог периода Лесковац је добио аматерског првака Европе Божидара Ђермановића. **Карате спорт** има велики број заљубљеника окупљених у великом броју клубова који су организовани кроз разне федерације, а **Џудо клубови** веома успешно раде са младим категоријама. **Дизачки спорт** своје прве кораке направио је у ДТВ „Партизан“ а затим кроз КДТ „Дубочица”. Познатија имена овог спорта су Љубиша Коцић, Александар Ђуровић и Милош Дисих.

---

⁹ Подаци са званичног сајта односе на 2023. годину.

¹⁰ Подаци преузети са званичног сајта Града Лесковца.

Атлетика је је дуго имаја најбољег маратонца - Добривоја Стојановића, а затим се појавио талентовани Владимир Савановић. Данас атлетика егзистира кроз два клуба.

У првој деценији 21. века појавили су се и пливачки и ватерполо клубови који веома успешно раде са млађим категоријама.

Пливачки клуб „Лесковац“ - Лесковац основан је 2005 године. ПК „Лесковац“ је у 2012. години учествовао на 25 такмичења у земљи и иностранству. Резултати такмичења на државном нивоу су следећи: **Освојено је укупно 241 медаља: 81 – златна, 79 – сребрних и 81 – бронзана.**¹¹

Стони тенис успешно егзистира више од пола века кроз један клуб СТК „Дубочица“. Најбоље резултате постиже у последњој деценији 20. века и то у женској категорији. Чланице овог клуба су се 1995. године бориле за титулу првака државе и биле су друге. Најуспешнија такмичарка Тања Манчић, омладинска првакиња Европе и репрезентативка Србије. **Рагби клуб „Морава Гепарди“** постиже запажене резултате у млађим категоријама.

Посебно и значајно место лесковачког спорта заузима **школски спорт** кроз такмичења која се одвијају у 10 спортова. Годишње се надмеће око 5.000 деце. Носилац ових активности је Градски савез за школски спорт.

У Лесковцу постоји и Клуб за коњичке спортове са изванредном касачком стазом, као и Аеро клуб „Саша Митровић“, познато име спортског падобранства и наутике у бившој СФРЈ.

Спортско–рекреациони центар Дубочица корисницима нуди велику (капацитета преко 3600 места) и малу дворану, куглану и базен олимпијских размера. У Лесковцу постоји **више шаховских клубова**, затим **коњички клуб** са једном од најбољих касачких стаза у Србији, **два клуба за дизање тегова**, **пливачки**, **ватерполо** и **тениски клуб**.

Клубови борилачких спортова (БК „Дубочица“, Кик бокс клуб „Дубочица“, Џудо клуб „Лесковац“, КК „Лесковац“, КК „Бусхидо“, Мачевалачки клуб „Дубочица“, Карате клуб „Иппон“, Карате клуб „Сенсеи“). Од борилачких спортова бокс је до деведесетих година био најпопуларнији. Потом је примат преузео кик-бокс са Божидаром Ђермановићем који је изградио и сјајну професионалну каријеру. Поред ових борилачких спортова, у Лесковцу егзистирају и џудо и карате.

---

¹¹ Подаци се односе на период до 2023. године.

**ВРЕМЕ И ВРЕМЕНА:
ОД МУЗЕЈА ДО НАРОДНЕ
БИБЛИОТЕКЕ...**

Кратак осврт

НАРОДНИ МУЗЕЈ

Извори и литература:

Данило Коцић: Лесковачки писци – трагови и трагања

Данило Коцић: Лесковачки писци и њихово доба

Данило Коцић: Народни музеј, Википедија - Лесковац

Народни музеј Лесковац, званична страница

Град Лесковац, званична страница

НАРОДНИ музеј у Лесковцу је непро фитна установа у служби друштва, која прикупља, чува, документује, проучава и презентује исто ријско-уметничка дела прикупљена на територији коју покрива. Музејски предмети смештени су по припадности у његове збирке. Експонати у сталној поставци или изложени на повременим музејским изложбама шире сазнања о историјским контекстима њиховог настанка, употреби и уметничкој вредности.¹²

Као чувар, заштитник и интерпретатор културне баштине, неизоставан је актер савремених друштвених кретања на југу Србије, који брине о унапређењу музејске делатности, ширењу општих културних вредности и испуњавању васпитно-образовних задатака.

---

¹² Званични сајт Народног музеја Лесковац

Основан је 2. маја 1948. године, а оснивач је град Лесковац, а сходно законским прописима, своју делатност обавља директно и посредством својих музејских одељења и објеката и на територији околних општина – Бојник, Лебане и Медвеђа.

Све до 10. маја 1974. године био је смештен у адаптираној Кући Боре Димитријевића Пиксле, када је пресељен у нову зграду, наменски грађену, у којој је отворена нова стална поставка. Народни музеј у Лесковцу спада у музеје комплексног типа који у саставу одељења основне делатности има одсеке за: археологију, етнологију, историју, историју уметности и ликовну уметност, као и одсеке за конзерваторско-рестаураторске послове, документацију, стручни рад са публиком и стручну библиотеку.

У склопу музејске зграде, поред простора са сталном поставком, налазе се две ликовне галерије, сала за научне скупове и библиотека.

У оквиру своје издавачке делатности музеј издаје годишњи часопис *Лесковачки зборник* и има библиотеку посебних издања у оквиру које се штампају дела значајна за очување културно-историјске баштине, материјалне и нематеријалне, лесковачког краја.

У музеју се повремено организују стручни и научни скупови, разна предавања, трибине и радионице. Од 1988. године у бијеналном континуетету се одржава научни скуп „Културно-историјска баштина југа Србије“.

Мисија

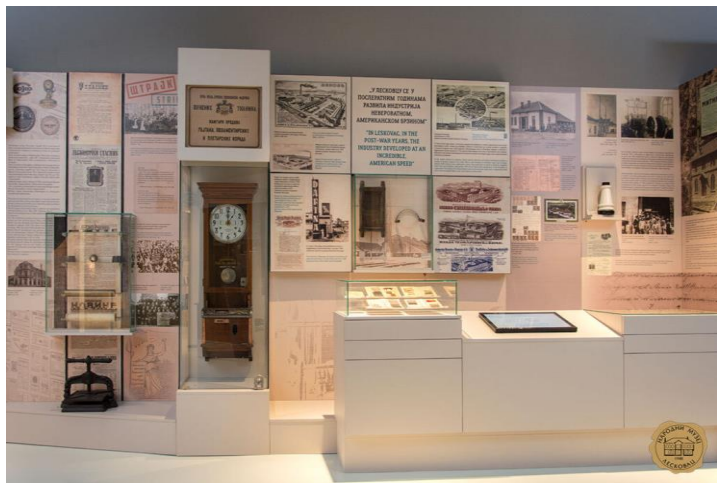
Народни музеј у Лесковцу брине о културно-историјској баштини југа Србије, проучава, документује, штити и чува збирке археолошког, етнолошког, историјског и уметничког карактера: истражује и тумачи историјске процесе на подручју које покрива, тежећи да достигне највише стандарде у музеолошкој пракси. Он афирмише културно благо лесковачког краја и, популаришући га, доприноси општем развоју окружења.

Визија

Народни музеј у Лесковцу је регионална музејска баштинска установа са визијом да допринесе развоју савременог друштва, презентујући сазнања о Лесковцу и лесковачком крају на занимљив и атрактиван начин, привлачан локалном становништву, али и широј друштвеној заједници.

%

СТАЛНА ПОСТАВКА

КРУНУ вишедеценијског рада Музеја представља Стална поставка, „Времеплов лесковачког краја“ која приказује живот становника лесковачког краја од неолита до касног турског доба. У два архитектонска дела, представљено је 8.000 година историје.

У првом делу, у витрини облика пирамиде, симболично је приказано археолошко благо Хисара, брда изнад Лесковца, које представља најбогаије налазиште брњичке културне групе, из XIV века пре наше ере.

Из периода римске доминације представљен је златни накит са локалитета Мала Копашница. Средњовековна историја осликава Дубочицу и време Немањића, време Деспотовине и развој града у време Турака. Простором који сведочи о средњем веку доминира фигура српског витеза Николе Скобаљића – у природној величини и под пуном ратничком опремом. Посебно место добио је и Лесковачки панађур, највећи и најпознатији вашар на Балкану, на који су долазили дубровачки трговци и трговци из читавог региона. У другом архитектонском делу поставке представљен је археолошки локалитет Царичин град – место рођења цара Јустинијана Првог. Део поставке о Царичином граду, који се налази на прелиминарној Унесковој листи светске културне баштине, чини материјал прикупљен у стогодишњим истраживањима.

Део сталне поставке “Лесковац – Српски Манчестер (1878 – 1941)” налази се у галеријама на спрату и кроз више

тематских целина, приказује период од ослобођења од Турака, крајем 1877. године, до почетка Другог светског рата, 1941. године, када је Лесковац доживео динамичну трансформацију – преображај од тек мало веће оријенталне вароши, средином XIX века, до најзначајнијег српског индустријског центра после Београда. Путем експоната поставка приказује дуални карактер града: с једне стране, старинска ношња, с друге, фракони од енглеског штофа; на једном месту жилаво опстајање архаичних заната, на другом заступништво „Стандард Ојла“, неугледне и оронуте кафане на периферији са шталама у дворишту, а у центру надметање хотела „Костић“ и „Париз“ са игранкама, цез-свиркама и пројекцијама тон-филмова.

Захваљујући развоју текстилне индустрије, Лесковац се крајем XIX и почетком XX века нашао међу четири града у Европи за које се везује термин „Манчестер“.

ЛЕСКОВАЧКИ ЗБОРНИК

ЛЕСКОВАЧКИ ЗБОРНИК покренут је 1961. године као публикација у склопу српске поратне периодике и усталио се као најстарија редовна периодика народних музеја Србије изван Београда. Временом је израстао у мултидисциплинарни годишњак на чијим страницама се континуирано износе понајпре прворазредни научни резултати, а потом и различита научна и научно-стручна грађа са многоструких и свеобухватних проучавања лесковачког краја југоисточне и јужне Србије. Зато је

Лесковачки зборник 1970. године добио Октобарску награду града Лесковца. Одликујући се успешно оствареном функцијом у домену научно-истраживачког рада у овом делу Србије, Лесковачки зборник је у свом раду веома стимулативно деловао и на друге урбане средине југоисточне Србије.

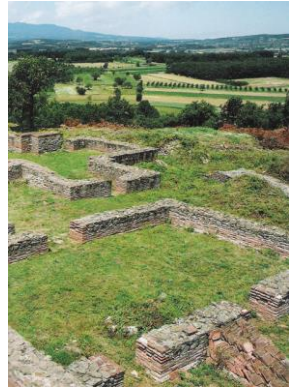
За првог одговорног уредника именован је Хранислав Ракић који је на том месту остао до 1994. године. Наследио га је Верољуб Трајковић (1995–1998), (2003-2007), (2009), а потом су ту функцију обављали Живојин Прокоповић (1999-2002),

Драгиша Костић (2008), Срђан Стојановић (2010-2012), Јован Ранђеловић (2013-2014), Владимир Ђорђевић (2015–2016), Верољуб Трајковић (2017-2020). Тренутни одговорни уредник Лесковачког зборника је проф. др Дејан Антић, који је ову функцију преузео почетком 2021. године.

ЦАРИЧИН ГРАД

АРХЕОЛОШКИ локалитет Царичин град налази се на југу Србије, 30 км југозападно од Лесковца, у долини која се простире између река Јабланице и Пусте реке. Највећи број истраживача данас сматра да је овај импресивни рановизантијски град Јустинијана Прима, задужбина једног од највећих византијских царева – Јустинијана I (527–565), који је 535. године, XI новелом, новом граду наменио улогу седишта архиепископије и префекта преторије у префектури Северни Илирик.

Град је подигнут на стеновитом платоу највише надморске висине 395 м, на ушћу Царичинске у Свињаричку реку. Опасан је моћним бедемима са кулама, а на југу, на најнижем делу – и воденим ровом. У ближој околини налазиле су се три утврде за заштиту. У град се улазило са јужне и источне стране, кроз три монументалне капије са кулама.

Ужи простор града (in migos), површине око 10 хектара, чине три архитектонске целине, брањене моћним каменим бедемима грађеним техником *opus mixtum*. На најузвишенијем делу је Акропољ, који је био у служби архиепископије. Горњи град се простире око Акропоља и двема улицама је подељен на четири кварта. На месту где се улице секу налази се кружни трг – форум. Дуж улица налазиле су се занатске и трговачке радње, јавне грађевине и стамбени објекти. Доњи град се простире јужно од Горњег града и у њему су до сада откривени сакрални објекти, објекти јавног карактера и стамбена четврт.

На Царичиној речици уочавају се остаци бране–моста, изнад које се уздиже мање утврђење правоугаоног облика.

На падинама око града и у равници на јужној страни, површине око 20 хектара, била су подграђа у којима су

живели људи задужени за економски развој града. Они су се бавили земљорадњом, сточарством и разним занатима.

Царичин град је урбанистички планиран град. У његовој изградњи примењена су сва искуства и достигнућа градитељства античког света. Имао је развијену водоводну и канализациону мрежу, купатила и чесме. Аквадуктом дугим 17 км вода је довођена у град до великог резервоара за воду.

Археолошка ископавања на локалитету Царичин град започета су 1912. године под руководством професора Владимира Петковића и она, са извесним прекидима, трају и данас. Нова фаза у систематском научном истраживању Царичиног града започета је 1978. године, када се истраживањима прикључује Француска археолошка школа из Рима. До данас су откривена четири прстена бедема, осам базилика, бројни јавни објекти, терме, централни трг, улице са портицима, аквадукт, велика цистерна, водени торањ, брана са језером, занатске пећи, као и мрежа фортификација у близини града. Нађено је мноштво покретног археолошког материјала: предмета од печене земље, метала, стакла, кости, као и новац који илуструју живот у граду. Царичин град је живео веома кратко – 80 година. Подигнут 30-их година VI века, срушен је већ почетком VII века – у налету Авара и Словена. Тада су порушени градови, фортификације и укупни систем византијске власти.

КУЋА КОСТЕ СТАМЕНКОВИЋА

СПОМЕН КУЋА народног хероја Косте Стаменковића представља непокретно културно добро као споменик културе. Коста Стаменковић (Лесковац, 3. октобар 1893 – Шилово, 26. март 1942) је био учесник Народно ослободилачке борбе и народни херој Југославије. Кућа у којој је живео револуционар, комуниста и борац за радничка права отворена је за посетиоце 1969. године. Она има три просторије са ентеријером радничке куће са почетка XX века. У собама лево и десно од улаза су спомен собе Косте Стаменковића и његове ћерке Лепше Стаменковић, такође револуционара и комунисте са њиховим личним предметима. У холу је документима и фотографијама приказан развој радничког покрета од 1918. до 1942. године. Решењем Републичког завода за заштиту споменика културе 27. 04.1950. године стављена под заштиту државе. Уговором о поклону Народног музеја у Лесковцу са наследником Косте Стаменковића од 16.05.1975. године непокретност пренета је Народног музеју у Лесковцу.

ТЕКСТИЛНИ МУЗЕЈ

ТЕКСТИЛНИ музеј у Стројковцу једини је музеј овакве врсте у Србији. Смештен је у воденици која је подигнута у другој половини XIX века. Судаћи по величини и просторијама за становање у њеном саставу, била је власништво богатих Турака. У њој су 1884. године предузимљиви Лесковчани отворили прву фабрику гајтана,

што се сматра зачетком текстилне индустрије у Србији. Зграда представља тип „црногравске дунђерске куће“. У левом крилу смештена је воденица, док су у десном просторије за становање у приземљу и на спрату. Изнад улазног одељења у приземљу је тераса са аркадама.

Воденица је 1959. године откупљена од бивших власника и рестаурирана. Зграда је сачувала специфичну лепоту архитектуре, карактеристичне за време у којем је грађена, а унутрашњост је опремљена аутентичним намештајем и предметима из свакодневног живота воденичара. У њој су изложени оригинални предмети који презентују процес производње гајтана.

Музеј је реконструисан је 2011. године, када је објекту враћен стари сјај, а некадашњи, аутентичан начин производње гајтана поново је у функцији. Рестауриран је и канал којим је текла вода чија снага је покретала механизам за окретање чаркова и упредање гајтана. Текстилни музеј у Стројковцу је 1980. године проглашен за културно добро – споменик културе.

ГРАДСКА КУЋА

ГРАДСКА КУЋА је једна од најлепших старих кућа у Лесковцу. Постоји више од сто педесет година и представља изразит пример куће балканског стила. Изграђена је у другој половини XIX века и припадала је угледној породици Димитријевић. Састоји се од приземља и спрата. У кућу се

улази из пространог дворишта са јужне стране, према којој је и изглед зграде живописнији и богатији. У унутрашњости, десно од предворја су две собе – једна је посвећена лесковачком књижевнику Жаку Конфину, а у другој је уређен изглед кухиње из XIX века. Лево је магаза у којој се сада одржавају едукативне радионице за децу. Дрвеним степеницама стиже се на спрат. Из пространог вестибила улази се у четири собе (две на еркерима): кандил-соба, салон, радна соба и девојачка соба. У саставу вестибила је диванхана опремљена миндерлуцима и јастуцима. Собе су загреване из сарачана – малих просторија које су се налазиле између две собе. Таванице и долапи по собама декорисани су дрвеном резбаријом. У кући је стална етнолошка поставка која представља реконструкцију ентеријера кућа с краја XIX и почетка XX века у Лесковцу.

Решењем Завода за заштиту споменика културе 1948. године Градска кућа стављена је под заштиту државе.¹³

---

¹³ПРОЈЕКАТ “Хетеротопија” се фокусира на промоцију одрживог развоја културног туризма. У оквиру дела пројекта реализована је активност – Дигитализација Сталне поставке за очување културне баштине генерацијама и туристичко, културно-историјска промоција градова. Ове активности за циљ имају развој потенцијала туристичких места, доступних грађанима и туристима, као и деци; побољшање услуга и обогаћивање базе података историјским артефактима и привлачење нових туриста активном употребом иновативних дигиталних алата и савремених метода за повећање туристичке атрактивности Ботевграда и Лесковца. Као један од резултата пројекта настала је интерактивна апликација Виртуелно облачење. Апликација је имплементирана у Сталној поставци Народног музеја Лесковац. Она омогућава посетиоцима да се „обуку“ у различите костиме с краја 19. и почетком 20. века тако што их виртуелно бирају и облаче. У понуди је 15 комбинација одеће из различитих периода. Виртуелни 3Д модели одеће и праћење кретања омогућено је помоћу Кинект уређаја.

Пројекат суфинансира Европска унија кроз Интеррег-ИПА Програм прекограничне сарадње Бугарска – Србија * Активности су развијене у оквиру пројекта број: ЦБ007.2.11.224 „Хетеротопија“, који финансира Интеррег-ИПА ЦБЦ програм Бугарска – Србија 2014-2020. Садржај пројекта искључива је одговорност општине Ботевград и Народног музеја Лесковац и ни на који начин не може одражавати ставове Европске уније или Управног тела Програма.

НАГРАДЕ И ПРИЗНАЊА

ЗА СЕДАМДЕСЕТ И ПЕТ година постојања, Народни музеј у Лесковцу поносни је носилац преко 150 награда и признања. У 1998. години, Народни музеј у Лесковцу добио је Вукову награду једну од најзначајнијих награда које се додељују институцијама и појединцима у култури.

Велику пажњу јавности привукла је изложба *Златно доба Лесковца* чији су аутори награђени наградом ИКОМ-а и проглашени кустосима године.

Награда „Михаило Валтровић“ за најбољи музеј коју Музејско друштво Србије додељује музејским радницима и установама Музеју је додељена четири пута, први пут 1986. године за свеукупан рад музеја, затим 2015. године за нову сталну поставку *Времплов лесковачког краја* и изложбу *Југ Србије у Великом рату*. Године 2019. на свечаној скупштини Музејског друштва Србије Народном музеју у Лесковцу је уручена још једна трећа по реду награда „Михаило Валтровић“. Награда је музеју додељена за изузетне резултате у стручном раду који по стручном и научном значају представљају истакнути допринос развоју културе Србије. За 2020. годину Народном музеју у Лесковцу додељено је четврто признање Музејског друштва Србије – *Музеј године*.

Археолози Народног музеја у Лесковцу, аутори пројекта *Тајне археолошких депоа*, добитници су награде „Михаило Валтровић“, у категорији ауторски тим за изузетне резултате у 2017. години.

Музејски саветник, дугогодишњи директор музеја Верољуб Трајковић добитник је награде за 2023. годину „Михаило Валтровић“ намењене истакнутим појединцима за животно дело.

Народни музеј у Лесковцу добитник је три Октобарске награде Града Лесковца: 1970. године додељена је часопису *Лесковачки зборник*, 1975 за изванредне заслуге у развоју Лесковца, 2016. године кустосима музеја и 2018. године поводом 70 година постојања и успешног рада.

Због посебних заслуга и залагања око обележавања 500 година манастира Светог Јована Претече, који симболично представља и духовну обнову овог краја, Народни музеј Лесковац, добитник је Грамате од стране Његовог Преосвештенства Епископа нишког Г.Г. Арсенија.

Јуна 2019. године Заштитник грађана је донео одлуку да град Лесковац добије награду за допринос развоју приступачности садржаја у области културе за иницијативу која се односи на пројекте Народног музеја у Лесковцу под називом „Повећање приступачности у музејима“ и пројекат „Додирни прошлост“. Народни музеј Лесковац добитник је и признања “Културни образац”, које је 2019. године припало људима и установама који су радом, непрестаним трудом превазилазили стандарде струке и просечне стандарде нашег друштва, који су се у својим напорима и резултатима издизали високо и представљали охрабрење и подстрек средини у којој раде. Признање је поздрав и наклон Министарства културе и информисања људима и установама културе на вредном труду и раду. Народни музеј Лесковац је добио признање за реализацију пројеката: “Додирни прошлост”, “Повећање приступачности музеја” и “Мултимедијани водич кроз Царичин град”.

Фебруара 2020. године на Дан државности, председник Републике Србије господин Александар Вучић доделио је Народног музеју у Лесковцу Сретењски орден III степена за изузетне заслуге за Републику Србију и њене грађане у области културе и музејске делатности, поводом 70 година рада. Председник Републике Србије господин Александар Вучић, 2022. године сребрном медаљом за изузетне заслуге и постигните резултате у дугогодишњем раду на пољу српске културе и музеологије одликовао је музејског саветника, историчара Миру Ниношевић.¹⁴

---

¹⁴ *Опширније о Народног музеју видети о в д е:*
<https://muzejleskovac.rs/>

ЛЕСКОВАЧКИ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР

Извори и литература:

Данило Коцић: Лесковачки писци – трагови и трагања

Данило Коцић: Лесковачки писци и њихово доба

Лесковачки културни центар, званични сајт

Лесковачки културни центар, Википедија

ЛЕСКОВАЧКИ културни центар отворен је 10. октобра 1981. године. Зграда у којој је смештен, у центру града, проглашена је спомеником културе 2002. године. Састоји се од комплекса вишенаменских простора укупне површине 1.180 м². Ово здање, познато као Палата Калодерма, подигла су 1926. године браћа Влајчић као управну и производну зграду фабрике сапуна, козметике и парфимерије „Јован Влајчић и синови“. У част чувених индустријалаца и родоначелника хемијске индустрије код нас, у Лесковачком културном центру је децембра 2019. године откривена спомен плоча. Овом догађају присуствовали су потомци Јована Влајчића и његових синова Петра, Милана и Тодора, из целог света. Након Другог светског рата зграда је коришћена за потребе фабрике „Невена“, затим као читаоница, као продавница, а од 1981. се у њој налази Дом културе младих, данашњи Лесковачки културни центар.

Лесковачки културни центар реализује програме у свим областима културе и уметности. Организатор је значајних манифестација, као што су Октобарски ликовни салон, Мајски ликовни салон, Ликовна колонија Власина, Фестивал аматерске позоришне режије ФАПОР, Међународни фестивал и летња академија музике Стрингс, Фестивал сценских минијатура, Самит фотографа екс Југославије, серијал трибина „У крупном плану“, часопис *Наше стварање* и др. Свакако највећи значај има Лесковачки интернационални фестивал филмске режије „Лајф“, који од оснивања 2008. године далеко превазилази локалне оквире и има углед у целом региону. Овај фестивал, који је најзначајнији културни догађај у граду, сваке године у септембру окупља најзначајније ствараоце из света филма са простора некадашње Југославије. Учесници фестивала били су најзначајнији филмски уметници, међу којима су Емир Кустурица, Лордан Зафрановић, Пуриша Ђорђевић, Горан Марковић, Слободан Шијан, Боро Драшковић, Столе Попов, Раде Шербедија, Мики Манојловић, Драган Николић, Лазар Ристовски, Милена Дравић, Мира Бањац, Богдан Диклић, Милош Биковић, Горан Богдан, Миша Радивојевић, Љубиша Самарцић, Светозар Цветковић, Тихомир Станић, Анита Манчић, Аница Добра, Драган Бјелогрић, Славко Штимац, Тања Бошковић, Горан Паскаљевић, Радослав Зеленовић и многи други. За беспрекорну организацију овог фестивала Лесковачки културни центар добио је Октобарску награду

града Лесковца 2017. године, а наредне године то високо признање добио је и уметнички директор фестивала редитељ Дарко Бајић.¹⁵

%

Од 14. до 19. септембра 2023. године, на више локација у Лесковцу, на којима је приказано више од 50 филмова, уз бројне пратеће програма одржан је 16. фестивал Филмске режије Лиффе.¹⁶

„Укључили су се и млади аутори који су нам много помогли да овај фестивал буде још значајнији, још комплекснији и бољи. Ове године је у овом граду било преко 40 редитеља и оно што је јако важно јесте да у неком времену вируса и ратова, овде редитељи из читавог региона разговарају и причају о једном заједничком циљу, о једном заједничком сну, а то је филм „Гран При „Живојин Жика Павловић” припао је редитељу Јурају Леротићу за режију филма „Сигурно мјесто” коју је у име градоначелника Лесковца др сци. мед. Горана Цветановића уручила заменица др Лидија Димитријевић Огњену Свличићу, селектору, који је преузео поменуту награду. Друга награда за режију „Живојин Жика Павловић” додељена је Пјеру Жалици за режију филма „Празник рада”, док је трећа отишла у руке редитељки Нини Огњановић за филм „Овуда ће проћи пут”. Награда за најбољу мушку улогу додељена је Горану Марковићу за улогу у филму „Сигурно мјесто”, док је награда за најбољу женску улогу припала глумици Марији Шкарочић за улогу у филму „Трагови”.

Ове године, на фестивалу је установљена нова категорија „Дивљи филм” и награда која носи име по легендарном редитељу Душану Макавејеву која је додељена Шону Прајсу Вилијамсу за режију филма „Слатки исток”. Специјална награда жирија за сценарио додељена је филму „Техеранске приче” редитељског двојца Алиреза Кхатами и Али Асгари, док је специјалну похвалу добио филм „Лице медузе” редитељке Мелисе Либентал.

---

¹⁵ *Лесковачки културни центар, званични сајт*

¹⁶ Фестивал је на самом крају свечане церемоније затворио Дарко Бајић, уметнички директор фестивала који је рекао да је ова година била веома напорна јер се много радило да би се на ЛИФФЕ приказали најквалитетнији филмови из региона и света и поручио свима да долазе у биоскоп, да доживљавају живот сваког тренутка, да уживају у Лесковцу, прелепом граду и да уживају у добрим филмовима.

Награда Асоцијације филмских фестивала Србије за најбољу режију српског филма додељена је Душану Зорићу и Матији Глушчевићу за филм „Да ли сте видели ову жену”, док је АФИФС награду за најбољу режију филма српске мањинске копродукције доделио Јосипу Жувану за режију филма „Гарбура”. ЛИФФЕ награда фестивала за најгледанији филм на културном простору Југославије отишла је Луки Михаиловићу за режију филма „Индиго кристал” који је отворио овогодишње издање фестивала.

У категорији студентског филма, Гранд При „Радомир Бајо Шарановић” за најуспешнијег младог редитеља освојио је Бојан Радановић са Академије драмских уметности у Загребу, за режију филма „Фендер”. Друга награда припала је Ђорђу Петровићу са Факултета драмских уметности у Београду за режију филма „Мамут”, а трећу награда освојила је Тина Величковић са Факултета драмских уметности у Скопју за режију филма „Тага”, односно „Туга”.

%

У оквиру Лесковачког културног центра раде Ансамбл народних игара и песама „Абрашевић”; ДрАматери; школа глуме; школа цртања и сликања и музичка радионица.

Културни центар има изванредну сарадњу са водећим институцијама културе, науке и образовања у земљи и појединим у иностранству. Међу њима су Српска академија наука и уметности, са којом је 2018. године реализована врхунска изложба „Уметничка збирка САНУ – ликовни уметници академици”; Софијски универзитет „Св. Климент Охридски“, са којим је приређена изложба лесковачких и бугарских уметника „АртНет“, у оквиру истоименог међународног пројекта; а потом је организована манифестација „Дан српске културе и спорта – Лесковац поздравља Софију“. Запажена сарадња остварена је и са Галеријом савремене ликовне уметности у Нишу, Галеријом „Милан Коњовић“ у Сомбору, Центром за културу „Вук Караџић“ у Лозници, Аустријским културним форумом у Београду, Француским институтом у Нишу и Београду и страним амбасадама у нашој земљи.

Лесковачки културни центар последњих година важи за једну од најреспектабилнијих установа културе у нашем окружењу. Ценећи врхунске резултате, кадровске и техничке потенцијале институције, Министарство културе и информисања Републике Србије, у оквиру пројекта „Градови у фокусу 2018“, определило је 6 милиона динара за реконструкцију и адаптацију хола у приземљу. Потом, 2021.

издвојена су средства у износу од три милиона динара за адаптацију некадашње Мале галерије, односно Салона књига, где је сада смештен Дигитални културни центар, опремљен најсавременијом техником и намењен младима.

Планови Лесковачког културног центра су да у наредном периоду реконструише летњу башту, изванредан амфитеатарски простор капацитета 1200 седишта, са једном од најакустичнијих позорница у Србији, који је много година раније био центар окупљања значајних уметника из свих области културног стваралаштва. Реконструкцијом и адаптацијом летње баште добићемо биоскоп на отвореном, што ће још више унапредити филмски фестивал „Лајф“ и омогућити реализацију различитих програма у новом простору са савременом инфраструктуром, који ће моћи да прими највећи број публике у граду.

%

Биоскоп Лесковачког културног центра почео је са радом 10. октобра 1981. године ретроспективом лесковачког аматерског филма. Наредне, 1982. године приказано је 56 филмова и одржано 6 филмских трибина уз учешће значајних имена југословенске кинематографије (Душана Вукотића, Милоша Радивојевића, Божидара Калезића...). Од свог оснивања до данас Биоскоп Лесковачког културног центра није престајао са радом, у њему се одржавају многи културни догађаји који су од значаја за Лесковац, међу којима је и Лесковачки интернационални фестивал филмске режије – LIFFE. Биоскоп Лесковачког културног центра члан је мреже Еуропа Сinemas од 2013. године.

Реновиран простор биоскопа поседује најновију технику за приказивање филмова, укључујући дигитални 3D пројектор и биоскопско озвучење за репродукцију филмског звука. Биоскоп је отворен за посетиоце седам дана у недељи, има један екран и 133 места.

%

Музички програм Лесковачког културног центра је најмлађи програм, формиран фебруара 2016. године али је својим програмима а посебно развојем STRINGS међународног фестивала и летње академије музике постао препознатљив у целој земљи и региону. STRINGS фестивал се већ афирмисао као друга по обиму и важности манифестација у организацији наше куће. Врхунски квалитет домаћих и иностраних извођача је основна покретачка идеја овог уредништва. Музички програм се бави представљањем доказаних али и надолазећих младих уметника и извођача. У оквиру музичког

програма не постоје стилска музичка ограничења при реализацији програма. Концерти класичне, духовне, џез, рок, поп, етно и world музике само су неки од представљених програма. Уредништво се труди да редовно прати и представи најинтересантније музичке извођаче и програме водећи рачуна о публици свих узраста и афинитета.

STRINGS међународни фестивал и летња академија музике, основан 2013. године по идеји уредника музичког програма Саше Стевановића, по оценама сручне комисије Министарства културе и информисања и реакцијама учесника и публике, једна од најзначајнијих музичких манифестација у овом делу Србије која у летњим месецима позиционира Лесковац као омладински музички центар региона. Велики број музичких дешавања у току његовог трајања – концерата, изложби, предавања, разговора, разних едукативних радионица и сл. са учешћем најзначајних педагога и извођача Србије, региона и света омогућава подизање уметничког знања сваког појединца. Посебан акценат се ставља на уметнички развој публике која заслужује концерте врхунских извођача. У оквиру фестивала ради и летња академија музике коју сваке године похађа око 80 полазника из Србије и региона са одржаних више од 600 часова. Летњу академију музике воде најзначајнији музички педагози Србије уз учешће гостујућих професора из иностранства. Препуне сале на концертним дешавањима обавезују нас да сваке године подижемо квалитет фестивала на радост задовољне публике. STRINGS међународни фестивал и летња академија музике окупља музичке уметнике из целог света и једина је манифестација Лесковачког културног центра која је међународног карактера у правом смислу те речи.

%

Најзначајније манифестације у оквиру ликовног програма су Октобарски ликовни салон, Мајски ликовни салон и ликовна колонија „Власина“. Осим тога, организују се самосталне и колективне изложбе истакнутих уметника из земље и иностранства, међу којима су Мића Поповић, Милан Коњовић, Пабло Пикасо, Салвадор Дали, Уметничка колонија „Колут Мандић“ и друге. Шансу имају и млади талентовани ствараоци који су тек ступили на ликовну сцену.

Октобарски ликовни салон је најзначајнија годишња изложба лесковачких уметника, без обзира на њихов професионални статус. Селекцију радова обавља стручни жири, који доноси и одлуку о наградама. По оцени жирија, 59. Октобарски салон, одржан 2021. године, на добар начин

осликава текућу продукцију лесковачког ликовног простора, а одзив уметника и квалитет радова указују да ова манифестација има свој смисао и перспективу.

Мајски ликовни салон, дуже од две и по деценије, окупља академске ствараоце и традиционално се представља у оквиру манифестације Ноћ музеја.

Традиционална ликовна колонија „Власина“ 2022. године навршила је пет деценија постојања. Селектор колоније последњих година је Нина Тодоровић, мултимедијална уметница из Београда. На колонији раде уметници из земље и региона, који се изражавају у различитим медијима, од класичних ликовних техника, преко амбијенталних инсталација, до фотографије и видео радова.

Посебан искорак направљен је децембра 2021. године изложбом „Ликовна колонија Власина – Избор из Фонда Лесковачког културног центра“ аутора Срђана Марковића, историчара уметности. Први пут је публици представљен избор дела насталих на овој колонији од њеног настанка до данашњих дана. Заступљени су значајни уметници различитих генерација, ликовних поетика, тематских преокупација и медија изражавања, из нашег града, земље и окружења. Изложба је приређена у оквиру обележавања јубилеја – 40 година постојања и рада Лесковачког културног центра.

%

Лесковачки културни центар од свог оснивања негује позоришни аматеризам. Драмски програм, као значајан сегмент рада Лесковачког културног центра, бележи стални напредак у раду. Циљ сценског програма јесте едуковање, афирмисање и развијање осећаја за рад у групи. Кроз радионице, школе глуме, припреме и извођење представа чланови драмског студија имају прилику да се упознају са основним елементима позоришне уметности.

Дугогодишњи рад са талентованим аматерима допринео је популарности драмског програма и, из године у годину, све већи број младих се укључује у његов рад. Значајна је и сарадња са професионалним глумцима и редитељима, како из Лесковца, тако и из других градова Србије, што доприноси квалитетнијем раду наших полазника.

Кроз Драмски студио ЛКЦ-а прошло је више од стотину аматера који су радили и учествовали у припремама и извођењу великог броја вечерњих, дејих и новогодишњих представа. Круна тог рада је велики број студената академија

и факултета позоришне уметности који су поникли у овом драмском студију.

Године 2018. дотадашњи Драмски студио ЛКЦ-а преименован је у ДрАматери Лесковачког културног центра. О успеху лесковачких ДрАматера говоре бројна признања и награде на другим фестивалима аматерских група у Србији (Аматерске глумачке свечаности „Миливоје Живановић” у Пожаревцу, Фестивал аматерских позоришта „Театрама” у Крушевцу, Фестивал дечијих и омладинских сцена „ДОПС” у Јагодини, Фестивал омладинских сцена „ФОС” у Белој Паланци, Фестивал аматерских позоришта Србије у Лебану и Сурдулици, велики број награда на фестивалу у Прокупљу 2018. године, прво место на Међуокружној смотри аматерских позоришта Србије у Лебану 2021. и други).

Годину 2021. свакако можемо издвојити као најуспешнију годину драмског програма ЛКЦ-а с јер је у тој години представом „Ближи небу”, по тексту Жељка Хубача, а у режији Дарка Злопорубовића, освојен највећи број награда. Представа је као свеукупни победник Фестивала аматерских позоришта у Лебану стекла право учешћа на републичком Фестивалу аматерских позоришта Србије у Кули, што се није десило за шездесет и две године постојања тог фестивала.

Један од приоритета у раду сценског програма јесте повећање броја чланова драмске групе ДрАматера.

Од 2013. године се у Лесковачком културном центру сваког новембра одржава Фестивал аматерске позоришне режије – ФАПОР. Овај фестивал подржала су локална самоуправа и Министарство културе и информисања Републике Србије.

Циљ ФАПОР-а је окупљање што већег броја аматера, искрених љубитеља позоришне уметности, као и њихово креативно надметање у идејама на даскама које живот значе. У првом плану фестивала јесу редитељи (аматери) као творци једне целине (представе) чији се рад првенствено оцењује. Право учешћа имају све позоришне аматерске групе са територије Србије (Војводине, Косова и Метохије), као и из региона.

Уметнички директор фестивала је глумац Дејан Тончић, док је селектор редитељ Миодраг Динуловић. За девет година постојања ФАПОР су посетили многи познати ствараоци из професионалне сфере позоришне уметности као што су: Цисана Мурусидзе, редитељ, Горан Султановић, глумац, Влада Лазић, редитељ, Саша Латиновић, редитељ, Милош Јагодић, редитељ, Милорад Милинковић, редитељ, Предраг Газибара Смиљковић, глумац, Драган Божа Марјановић,

гумац, Миодраг Крчмарик, гумац и проф. на Академији уметности у Косовској Митровици, Иван Бекјарев, гумац, Небојша Дугалић, гумац, Борис Пинговић, гумац, Бојан Димитријевић, гумац, Исидора Гонцић, редитељка, Предраг Стојменовић, редитељ, Властимир Велисављевић, гумац, Милица Милша, глумица, Мики Дамјановић, гумац, Иван Зарић, гумац и многи други. Њихово присуство додатно говори о значају фестивала, о њиховој професионалној подршци фестивалу и несебичној помоћи у раду и реализацији.

Главна награда фестивала носи име Драган Димитријевић, доајена Народног позоришта у Лесковцу, човека који је цео свој живот посветио и раду са аматерима.

Од првог фестивала до данас на ФАПОР-у је приказано више од 50 позоришних представа из различитих градова Србије, као и из Републике Српске. Поред домаћина фестивала, учествовали су аматери из Београда, Новог Сада, Смедеревске Паланке, Велике Планае, Смедерева, Чачка, Крњева, Сремске Митровице, Прокупља, Благаца, Крагујевца, Крушевца...

Поред представа које се раде и поред фестивала ФАПОР, у ЛКЦ-у се организује школа глуме, радионице са различитим темама позоришне уметности, као и гостовања професионалних представа.

%

Књижевно-издавачки програм Лесковачког културног центра има задатак да омогући културној јавности града сусрете са значајним књижевним ствараоцима из земље и иностранства, да чува књижевну баштину, као и да подстиче и афирмише књижевно стваралаштво уметника из овог краја.

Књижевни програм се остварује путем књижевних вечери, промоција књига, представљања издавача, потом кроз предавања, радионице и гостовања стваралаца из других средина у Лесковцу, као и гостовања лесковачких писаца у другим срединама. Циљ је да читалачкој публици представи награђена књижевна дела, актуелне ауторе, као и савремене токове у домаћој књижевности. Такође, тежимо да пригодним програмима обележимо важне књижевне јубилеје.

Књижевни програм не запоставља ниједан вид књижевног стваралаштва и подједнака пажња се поклања поезији, прози, књижевној критици, есејистици, теорији и историји књижевности; пажња се поклања и сродним дисциплинама као што су филозофија, социологија, естетика,

комуникологија, теорија информација, али и рецитоване, афирмисање говорне културе и неговање завичајног говора.

Важан стожер у издавачкој делатности је часопис *Наше стварање*, на чијим страницама књижевност заузима значајно место. *Наше стварање* је почело да излази 1953. године поднасловом „часопис за друштвено-политичка питања, науку и књижевност”. Током година мењали су се уредници, чланови редакције, концепција, дизајн, али је одржан одређени квалитет и континуитет у излажењу, што је Министарство културе и информисања препознало и годинама финансијски подржава његово издавање. Од 2012. до краја 2020. главни уредник *Нашег стварања* био је Драган Радовић, а од 2021. на челу уредништва је проф. др Данијела Костадиновић.

Издавачка делатност у Лесковачком културном центру, осим профилисаног, професионално уређиваног часописа *Наше стварање*, објављује вредна научна и литерарна остварења. Од аутора који су своја дела објавили код овог издавача ваља поменути проф. др Недељка Богдановића („Лесковачки говор”), проф. др Тихомира Петровића („Одјек речи”, „Говори и критике”...), проф. др Миодрага Павићевића и Хранислава Ракића („Мој завичај – лесковачки и врањски крај”), Добривоја Каписазовића („Тошке и његове говоранције”), као и Јована Пејчића („Путеви српске науке о књижевности”). Посебно истичемо три свеске зборника „Дијалекат – дијалекатска књижевност” у којима су објављени радови стотинак дијалектолога, лингвиста, социолингвиста, историчара и теоретичара књижевности са готово свих универзитета у окружењу.

Поред свих наведених издања, Лесковачки културни центар је објавио још две вредне књиге које се, из много разлога, могу сматрати издавачким подухватом. Пре свега, реч је о књизи *Књижевна баштина Лесковца* Николаја Тимченка, која представља обраду Тимченкових текстова из његове рукописне заоставштине, посвећених књижевном и културном животу и стваралаштву у Лесковцу, а објављена је у сарадњи са „Задужбином Николај Тимченко“ током 2007. године.

Друга књига, такође велики издавачки подухват, јесте „Религије у свету”, објављена 2010. године у заједничком издању са познатом издавачком кућом Прометеј из Новог Сада. Реч је о својеврсној збирци врло компетентних текстова значајних аутора, врских познавалаца свих великих живих светских религија. Ова књига „окупила” је најугледније

српске универзитетске професоре филозофије и социологије религије, као што су: Радосав Пушић, Милан Вукомановић, Мирољуб Јевтић, Драгољуб Ђорђевић, Драган Тодоровић, али и најкомпетентније теологе: монсињор Андрија Копиловић, рабин Исак Асиел и др Радован Биговић.

Године 2006. Лесковачки културни центар постао је домаћин међународног научног скупа „Дијалекти српскога језика: истраживања, настава, књижевност”. Овај скуп се неколико година одржавао у Лесковачком културном центру. Афирмисањем дијалеката наставља се и 2021. године када је први пут организована књижевна манифестација „У ритму дијалекта” која има за циљ да очува изворно песничко стваралаштво на свим дијалектима српског језика. На овој манифестацији се аутору најлепше песме на дијалекту додељује награда „Драганово перо”, која је назив добила по бившем уреднику књижевног програма ЛКЦ-а, песнику и књижевном критичару Драгану Радовићу.

%

Програм за развој културног аматеризма има за циљ афирмисање свих облика културног аматерског стваралаштва и његовог представљања публици. У Лесковцу делује велики број успешних аматерских друштава, удрежења и појединаца. Културни центар је једна од ретких институција у граду под чијим окриљем делује већи број стваралаца и удружења у оквиру којих ради велики број афирмисаних и наградама овећаних стваралаца.

Лесковачки културни центар непосредно организује рад у сарадњи са удружењима која негују музику, староградски мелос и традиционалне, народне песме.

Вокално-инструментални састав „Рузмарин“ је један од најстаријих музичких састава у граду. Оснивач састава је знаменити професор, композитор и сликар Ванђел Бадули. Вођење састава пеузео је професор музике Бранко Цонић. Оркестар сада води истакнути музичар Димитар Николов. Састав негује, у првом реду, староградски мелос.

Културно-уметничко друштво „Хисарлије“ који негује, прикупља и изводи старе мелодије из различитих периода и различитих области Србије. Највећу пажњу поклањају етномузиколошком благу лесковачког краја.

Женска певачка група „Невен“ негује традиционалну српску и песму лесковачког краја. Групом руководи професор музике Србислава Толић.

КУД „Абрашевић“ настало је давне 1905. године и једно је од друштава са најстаријом традицијом. Ова група негује

традиционалну народну игру и песму. Од 2013. је саставни део Лесковачког културног центра и наступа под називом „Абрашевић“ - Ансамбл народних игара и песама ЛКЦ-а. Ансамблом руководи уметнички директор и кореограф Братислав Станисављевић.

Под кровом Лесковачког културног центра постоји и ради КУД „Леминд“ који негује традиционалну игру нашег краја. Ансамблом руководи уметнички директор и кореограф Милан Филиповић.

ЛКЦ организује бројне манифестације, како у граду, тако и у другим местима у земљи и иностранству, на којима учествују аматери из Лесковца. С друге стране, Лесковачки културни центар је организатор гостовања успешних аматерских удружења из земље и иностранства.

Уредништво за развој културног аматеризма успешно сарађује са књижевним удружењима КК „Глубочица“, којим руководи Боркица Миловановић и Удружењем писаца Лесковац на чијем је челу Јелена Јанковић.

%

У тренутку када друштво пролази кроз буран транзициони период, који собом доноси и многе негативне појаве (пад система вредности, неактивност, апатију...), припрема и реализација програма намењених деци и младима представљају значајан сегмент у раду Лесковачког културног центра и позитивну алтернативу свим облицима негативних друштвених појава. Године 2014. уредништво Дечјег и програма за младе покренуло је манифестацију Фестивал сценских минијатура www.lkczađecu.rs која је већ осам година заредом подржава Министарство културе и информисања и град Лесковца. Овај фестивал је настао да би се понудио квалитетан културни садржај младој публици, као и прилика да се деца уметнички изразе на сцени кроз игру, глуму и плес. У осам година постојања, Фестивал је окупио више од 800 учесника из 13 градова, а њихов број сваке године расте. Током тродневног дана фестивала, учесници се кроз дружење и рад упознају са различитим позоришним моделима и присуствују низу радионица из области сценског покрета, плеса, маске, луткарства и музике које воде стручњаци из појединих области. До сада су гости били значајни дечји писци, илустратори и позоришни педагози. Фестивал сценских минијатура доприноси стварању нове позоришне публике, повезује едукаторе и децу заинтересовану за позоришну игру и нуди могућност да се деца усавршавају кроз игру и дружење.

%

Окосницу програма чини серијал трибина „У крупном плану“ покренут 2016. године на Лесковачком интернационалном фестивалу филмске режије „Лајф“. Намера нам је била да тако ширимо круг љубитеља филмске уметности и да стављањем у фокус знаменитих личности наше културе афирмишемо врхунске, трајне вредности, насупрот свеопштој поплави кича и шунда. Верујемо да на тај начин подстичемо, пре свега младе, да њихови идоли буду угледне личности наше културне сцене, а не старлете и назови јунаци ријалити шоу програма. На трибини „У крупном плану“ говоре врхунски уметници из региона о свом стваралаштву, кључним личностима и догађајима у својим каријерама. На трибини су до сада говорили Срдан Голубовић, Вук Ршумовић, Дарко Бајић, Слободан Шијан, Мира Бањац, Светозар Цветковић, Љиљана Стјепановић, Горица Поповић, Аница Добра, Драган Бјелогрић, Горан Богдан, Богдан Диклић, Милош Биковић, Гордан Кичић, Љубомир Бандовић, Милена Павловић, Славко Штимац, Марко Јанкетић, Владимир Пиштало, Влатко Стефановски, Томислав Петернек и многи други.

Важан сегмент овог програма представља сарадња са водећим институцијама културе, науке и образовања у земљи и појединим у иностранству. Међу њима је свакако најзначајнија сарадња са Српском академијом наука и уметности са којом смо априла 2018. године реализовали врхунску изложбу „Уметничка збирка САНУ – ликовни уметници академици“. Поставка је обухватала 40 дела најзначајнијих сликара и вајара Србије и некадашње Југославије, међу којима су Паја Јовановић, Урош Предић, Иван Мештровић, Петар Лубарда, Мића Поповић, Петар Омчикус, Владимир Величковић, Тодор Стевановић, Душан Оташевић и многи други. По оцени културне јавности био је то културни догађај године. Ту спада и сарадња са медијима и односи са јавношћу. Сајт је данас део онлајн информисања који је постао доминантан начин комуницирања међу младима, такође и међу старијом информатички писменом публиком. Мисија Лесковачког културног центра је да на тај начин привуче и обавести публику, да тренутно, брзо и бесплатно добију информације о нашим програмима.

САМИТ ФОТОГРАФА

ПРЕПОЗНАЈИТИ значај фотографије као визуелне уметности, Лесковачки културни центар је 2013. године основао Уредништво за уметност и културу фотографије. Основни циљ уредништва је да ради на развоју фотографије као уметности кроз програмске активности које обухватају организовање изложби фотографија, фото колонија, семинара и трибина. Од оснивања, Уредништво за културу и уметност фотографије је остварило значајну сарадњу са кључним актерима српске и међународне фотографске сцене, министарствима, локалном самоуправом, амбасадама и њиховим дипломатским програмима у Србији кроз реализацију значајних пројеката из области фотографије. Значајну сарадња оствариена је са Фото клубом „Лесковац“ на реализацији пројеката Самит фотографа бивше Југославије који има за циљ да развије међународну сарадњу у области фотографије на просторима некадашње Југославије. Пројекат је покренут 2009. године. У циљу унапређења сарадње уметника и удружења из региона, данас је Самит фотографа бивше Југославије престижна културна манифестација која спада у ред најзначајнијих на Балкану. Афирмацијом фотографске уметности концептом и садржајима задобио је признање културне и стручне јавности. Посебан печат Самиту даје награда Томин Шешир названа тако по Томиславу Петернеку, који је током импресивне каријере дуже од пола века, избрисао границе између уметничке и документаристичке фотографије.¹⁷

---

¹⁷ Видети званични сајт ЛКЦ

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

Извори и литература:

Данило Коцић: Лесковачки писци и њихово доба
Данило Коцић: Лесковачки писци – трагови и трагања
Народно позориште, званични сајт и Википедија
Никола Тимчено: Историја Народног позоришта

ПОЧЕЦИ позоришног живота у Лесковцу датирају из далеке 1896. године, када је Радоје Домановић, ондашњи про фесор Гимназије форми рао дилетанску дружину назвавши је „Грађанско позориште Југ Богдан“. Исте године изведен је комад „Бој косовски“ аутора Матије Бана. Позоришна дружина је престала да ради 1898. године одласком Домановића из Лесковца.

Међутим, од 1898. до 1926. године Лесковац није остао без позоришних представа. У Лесковцу су по неколико месеци гостовале позоришне дружине из Београда, Ниша, Скопља, Зајечара, Шапца, путујућа позоришта и других места. Према писању Сретена Динића, културног радника и књижевника, 23. августа 1926. године у Лесковцу је основано професионално позориште под називом „Лесковачко градско позориште“.

Прва представа „Смрт мајке Југовића“, одиграна је 10. октобра 1926. Рад овог позоришта био је кратаког века, али је

већ 18. новембра 1934. год. у Лесковцу основано „Академско позориште“, које је окупило напредне студенте и омладину из Лесковца и околине.

Прва представа Академског позоришта, „Обичан човек“ Б. Нушића, одиграна је 19. јануара 1935. године. Академско позориште радило је све до фебруара 1941. године.

После ослобођења Лесковца, 23. октобра 1944. године основана је драмска секција при Окружном Културно-просветном одбору, а касније прераста у Народно позориште.

Од 3. октобра 1970. године Народно позориште ради, једино у Југославији као позориште без благајне, остварујући тако идеју редитеља Душана Михаиловића.

Позориште је награђено Орденом братства и јединства и Вуковом наградом. Сценски уметници лесковачког позоришта добитници су бројних награда на Сусретима „Јоаким Вујић“ и фестивалима.

Године 1985. позориште је учествовало на XX Стеријиним играма у Новом Саду, а 1996. године позориште је обележило стоту годишњицу позоришног живота у Лесковцу.

Зграда Народног позоришта реновирана је 2014. године, по оригиналним нацртима из 1930. године, када је на истом месту подигнут Соколски дом. Позориште има капацитет од 278 седишта.

ТУРИСТИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА ЛЕСКОВАЦ

ТУРИСТИЧКО друштво „Никола Скобаљић“ основано је у Лесковцу раних шездесетих година, из кога је проистекао Туристички савез општине Лесковац, а 1995. године је организована Туристичка организација општине Лесковац. Установа прераста у Туристичку организацију града Лесковца, са добијањем статуса града.

Туристичка организација се бави промоцијом и унапређењем туризма на територији општине Лесковац. Активности су подељене у три категорије: Информативно – пропагандне и промотивне, издавачка делатност и манифестације. У Булевару ослобођења налази се стара кућа Шоп – Ђокића са својим широким двориштем. У питању је леп пример грађанске архитектуре 19. века и у њој је данас смештена Туристичка организација Лесковца. У оквиру етно – комплекса Шоп – Ђокић, налази се туристичко – информативни центар, отворен 24. новембра 2010. године. Основна функција ТИЦ – а је пружање информација о туристичкој понуди града, његовим смештајним капацитетима, гастрономији, предстојећим манифестацијама, актуелним дешавањима у граду, културним збивањима. Поред поменутих информација пружамо услуге водичке службе за град и околину.

РОШТИЉИЈАДА – Роштиљијада је најзначајнија манифестација у организацији ТОЛ-а. Прошле године одржана је 33. по реду и поново је оборен рекорд. Циљ је остварила екипа ресторана „Колиба“. Такмичење се организује у оквиру Меморијала „Новица Станковић – Шапоња“. Екипа ресторана „Колиба“, која је вишеструки победник манифестације такмичила се у саставу: Предраг Лазаревић, Љубиша Ђорђевић, Ивица Здравковић, Бојан Цветковић и Дејан Драгићевић, припремила је пљескавицу од 80 кг, што је за 12 килограма и 700 грама више од рекорда из 2022. године. Пречник пљескавице након печења износио је 175 цм, а дебљина је 3,5 цм. Такмичење је одржано 24. августа 2023. године у пратњи блех оркестра Елвиса Бајрамовића, прве трубе „Гуча 2019. и 2022.“ и великог броја специјализованих акредитованих новинара и сниматељских екипа. Након печења, пљескавица је подељена присутним посетиоцима.

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ

ИНИЦИЈАТИВА за оснивање Историјског архива Лесковац потекла је од Народног одбора градске општине Лесковац и то упућивањем предлога 15. маја 1954. године Савету за просвету и културу Народне Републике Србије за оснивање Градске државне архиве у Лесковцу. У образложењу овог предлога стајало је да је после ослобођења Лесковца био сакупљен приличан материјал, али наређењем виших органа власти, сва та архива предата је Државном архиву у Нишу. Од тада стао се са прикупљањем грађе од историјске важности, мало је урађено на чувању овог материјала у Лесковцу и околним срезовима. Због тога указала се потреба да Народни одбор градске општине у Лесковцу као град од историјске важности оснује Градску државну архиву са седиштем у Лесковцу која би обухватала подручје града и лесковачки, власотиначки и јабланички срез.

Савет за просвету и културу Народне Републике Србије доноси 18. августа 1954. године решење и даје се сагласност за оснивање Градске државне архиве у Лесковцу која је званично почела да ради Првог децембра 1954. године у згради некадашње Више мешовите гимназије. За првог управника постављен је учитељ Велимир Николајевић. Почетак рада био је скроман, у простору од 40 квадрата. Међу фондовима који су преузети од Градске државне архиве у Нишу били су фондови Удружења занатлија и угоститеља за срез Лесковац, Прве краљевске српске повлашћене фабрике вуненог предива, гајтана и тканина Илић, Теокаревић и

Петровић, Фабрике вунених тканина и гајтана Врањкић, Стаменковић и компанија, Фабрике вунених и памучних тканина, гајтана и плетива Глигоријевић, Петровић и компанија, Фабрике тканина Мика Станковић и син, Фабрике канапа и ужарија А.Д. и Керамичке фабрике Рафајловић и Бејаз. Поред преузимања фондова, у Градској државној архиви нису занемарили рад на терену и увид у стање архивске грађе. По препоруци Државне архиве Србије, Градска државна архива у Лесковцу крајем 1955. године организовала је акцију „Недеља прикупљања историјске грађе“. Том приликом преузето је 630 свежњева несређене архивске грађе лесковачког предузећа Дрвни комбинат-Шумско газдинство, а преузета је архивска грађа: Гимназије у Власотинцу, грделичког Дома ученика у привреди, Осмогодишње школе „Јосиф Костић“ у Лесковцу.

Градска државна архива је 1957. години располагала са 80 фондова. Акција прикупљања архивске грађе усталила се и у наредним годинама. Уследило је пресељење 1959. године и Градској државној архиви уступљена је зграда Музеја радничког покрета, садашње Удружење занатлија. Исте године поднет је захтев Народном одбору општине Лесковац и Градска државна архива мења назив у Историјски архив. И нова локација није била довољна за смештај архивске грађе, па је зграда Интерног одељења Медицинског центра, такозвана Томина болница 1974. године додељена Историјском архиву у Лесковцу. Радови на адаптацији завршени су почетком 1975. године. Зграда је функционално уређена, отворено је пет просторија за смештај архивске грађе, формира се библиотека са читаоницом у којој ће бити смештен микрочитач, а такође и фотолабораторија за микрофилмовање архивског материјала. После 21 године од оснивања, Историјски архив је добио сопствену зграду коју користи и сада. Добијено је 500 квадратних метара простора, од чега је 350 квадрата било намењено за депое, а 150 за радне просторије, библиотеку, читаоницу, фотолабораторију. За смештај архивске грађе набављене су металне полице. Зграда је дограђена 1997. године чиме је добијено још 120 метара квадратних. Данас Архив располаже са преко 500 фондова, а Служба заштите архивске грађе ван архива врши надзор над 480 регистратура на подручју Јабланичког округа. Од оснивања до сада 720 истраживача користило је архивску грађу Историјског архива у Лесковцу. Најстарији документ који поседује Историјски архив је је Турска тапија из 1836.године, а од значајнијих фондова издвајамо Удружење

занатлија од 1920-1944. и Удружење угоститеља од 1929-1948. године за лесковачки срез, предратне текстилне фабрике, црквене књиге рођених, венчаних и умрлих 1879-1912. године. Није занемарљив књижни фонд са преко 5.000 књига. Архив има савремени уређај за скенирање и дигитализацији, читач микромфилмоване архивске грађе са скенером и штампачем. Ово је само део савремене опреме којом располажемо. У плану је почетак изградње нове, наменске зграде Архива која ће бити изграђена по најсавременијим стандардима за објекте ове намене. Као и до сада и за овај подухват очекујемо пуну сарадњу и разумевање Министарства културе и информисања и локалне самоуправе.¹⁸

---

¹⁸ Међународни дан архива, обележава се 9. јуна а циљ је развијање свести о архивској грађи као културном и споменичком благу које заслужује да буде сачувано од заборавља, пропадања, уништења, а првенствено као основа за писање историје и памћење једног народа. Јер народ без историје и памћења као и писаних докумената која то потврђују, престаје да постоји. Историјски архив Лесковац у просторијама установе обележио је овај дан изложбом „Различитост повезује“ коју су заједнички припремили архиви Ниша, Пирота, Прокупља, Врања, Зајечара, Пирота и Лесковца.

Александра Павловић, члан Градског већа: „Историјски архив има значајно место у културном животу наше средине показала је и локална самоуправа Града Лесковца. Стога је у ову важну институцију културе до сада, удруженим снагама са Министарством културе и информисања, уложено преко 14,5 милиона динара: адаптирана је матична зграда архива, дат је на коришћење део старе зубне поликлинике и прилагођен је простор намени, опремљен је депо најсавременијим покретним регалима и полицама, а део средстава уложен је и у набавку опреме попут скенера, апарата за влагу и финансиран пројекат Микрофилмовања. Драго ми је што је децембра 2020. године ова установа због вредног и успешног рада на сакупљању, чувању и неговању историје нашег града одликована Златном архивом.“ Марија Лазаревић директорка Архива у Лесковцу је на отварању изложбе рекла: „Збирку VARIA чине неповезана документа различитог садржаја и провенијенције.

**ВРЕМЕ И ВРЕМЕНА: ПОЖУТЕЛЕ
СТРАНИЦЕ – ПРОШЛИ ДАНИ...**

Извори и литература:

Д. Коџић: Лесковачки писци – трагови и трагања, I-II

Д. Коџић: Лесковачки писци и њихово доба

Д. Коџић: Изабране странице

Д. Коџић, Википедија

ПРОШЛИ ДАНИ...

Извори и литература:

Д. Коцић: Лесковачки писци – трагови и трагања, I-II

Д. Коцић: Лесковачки писци и њихово доба

Д. Коцић: Изабрана дела

Град Лесковац; Википедија

ВРЕМЕ ПРОШЛО - Године 1989. Скупштина општине Лесковац образовала је Одбор за обележавање шест векова постојања Лесковца и том приликом, сходно тврђењу појединих (старих) историчара као први помен Лесковца узет је датум и година из повеље деспота Стефана Лазаревића,

издате руском манастиру Светом Пантелејмону на Светој Гори 1395. године. Из низа планираних пројеката релизована је врло вредна књига „Историја Лесковца” др Живана Стојковића, др Слободанке Стојичић и Хранислава Ракића¹⁹.

У међувремену, поједини историчари изразили су сумњу у тачност године првог помена Лесковца што је условило и померање обележавања шест векова од првог помена Лесковца. Затражена су и стручна мишљења познатих академика и професора о првом помену Лесковца. Чини се да је овај проблем дефинитивно решен, али отом потом.²⁰

Станко Миљковић констатује у чланку „Трајање у простору и времену”, који се први пут појавио у „Нашој речи” 1999. године, да је Лесковац, још у време када се није тако звао, врло старо насеље. На брду Хисар, изнад Лесковца, археолози су пронашли трагове живота још из праисторијског доба (неолита). Зна се поуздано да је на Хисару постојало градилиште у римском и вазантијском периоду.²¹

---

¹⁹ Идеја да се пише историја Лесковца настала је на симпозијуму одржаном 1967. године у Народном музеју у Лесковцу поводом 90. годишнице ослобођења од Турака. Тада је формиран Редакциони одбор који је имао задатак да изради скицу за овај пројекат. Констатовано је да постоје и знатне тешкоће за писање историје Лесковца због недовољне истражености свих периода његове прошлости, као и недостатка историјских извора. Иначе, у Поговору књиге „Историја Лесковца” напомиње се да су се аутори определили да обраде историју од најстаријих дана до 1944. године, јер сматрају да послератни период тек треба истраживати и валоризовати.

²⁰ Станко Миљковић, *Записи у времену, Удружење писаца Лесковац 2002*, стр. 52.

²¹ С. Миљковић, *Записи у времену, Удружење писаца Лесковац, 2002*, стр. 52.

Наиме, постоји једно популистичко и помало вулгарно тумачење да је Лесковац добио име по *лесковој шуми* којом је била богато обраста котлина Глубочице. Међутим, професор Јован Деретић у свом делу „*Срби – народ и раса*” цитира неког историчара Госелина као доброг познаваоца предхришћанске историје Срба. Тај Госелин помиње велико српско племе, које се звало *Лици*, и које је живело на врло широким просторима. У Малој Азији и на обалама Егејског мора имали су своју државу *Ликију*, од њих је остао и топоним „*Лика*” за некад српску покрајину у данашњој Хрватској. Али Госелин каже да су те Лике суседни народи врло често звали „*Леско*” или „*Лески*”. Прилично је ово симптоматично, ако се зна да је на просторима некадашње Југославије било много насеља са именом Лесковац. Када је у питању први назив Лесковца вредно би било истраживати у том правцу, што би можда први помен Лесковца померило у много већу старину.²²

Образлажући даље свој поглед на актуелно питање првог помена Лесковца. С. Миљковић прецизира да је „по неким

---

²² С. Миљковић, *Записи у времену, Удружење писаца Лесковац 2002, стр. 52.*

тумачењима, први помен Лесковца везан за 1020. годину, за повељу коју је византијски цар Василије II (972–1025) издао Охридској архиепископији. Неки историчари, међу њима и Стојан Новаковић, сматрају да се не ради о данашњем Лесковцу, него о истоименом селу на ушћу реке Книне у Дрим. То село више не постоји, али је, ипак, поуздано утврђено да се ради о нашем Лесковцу.”

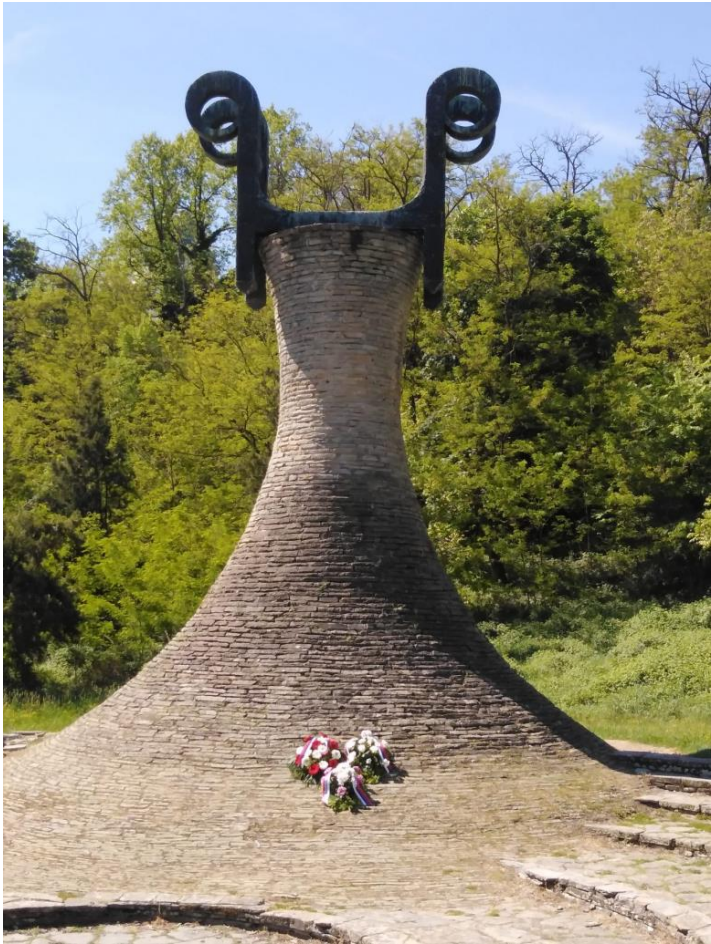
За ову оцену С. Миљковић не наводи прецизније изворе, али зато истиче да се „Лесковац под данашњим именом у писаним документима јавља тек почетком XIV века у фалсификованој повељи краља Милутина из 1308. године писаној за манастир Хиландар и његов пирг Хрусију, а права, данас изгубљена повеља, писана је 1303/4. године. Веровало се да је то први писани помен овог Лесковца. Но, научници су неумољивом логиком чињеница ово оповргли.”²³

Лесковачки крај помиње и цар Душан у чувеном Законику у коме, поред осталог, посебном одредбом даје повлашћење лесковачким произвођачима лана и конопље. Такође, 1348. године цар Душан у општој христовуљи Хиландару потврђује поново село Лесковац. И дефинитивно долазимо до повеље монахиње Евгеније (кнегиње Милице) која са синовима Стефаном и Вуком чини даровницу руском манастиру Светом Пантелејмону и ту помиње Лесковац. Том приликом руски манастир је поред бројних метоха добио једну кућу у Лесковцу и два човека: Константина и Дражуја.²⁴ Ова даровница, наводи Миљковић, датирана је најпре у 1395. годину, па је сходно томе и било одлучено да се шест векова од првог помена Лесковца обележи 1995. године. Међутим, у то време појединци изражавају основану сумњу у тачност овог датума. Скреће се пажња на 1.400 годину, која би званично требало да буде година првог помена Лесковца у писаним документима. На тај начин шестогодишњица би требало да буде обележена 2.000. године.

---

²³ С. Миљковић, *Удружење писаца Лесковац 2002*, стр. 53.

²⁴ С. Миљковић, *Запису у времену, Удружење писаца Лесковац 2002*, стр. 53.

Како је често најлакше посумњати у домаћу памет, меродавни су затражили тумачење највећих ауторитета. Тако професор Милош Благојевић са Филозофског факултета у Београду, у свом писму упућеном СО Лесковац каже следеће: „Лесковац који се помиње у повељи кнегиње Милице и деспота Стефана Лазаревића (Законски споменици, 518) свакако се налази на месту данашњег Лесковца и у то доба имао је „*статус града*” Он се помиње после „града” Сталаћа, Крушевца, „града” Прокупља (Светог Прокопија), а испред Новог Брда. За Ново Брдо и Лесковац се у повељи изричито наглашава да су градови, али се то подразумева пошто је Ново Брдо најзначајнији град у држави Лазаревића. До сада је узимано као извесно да је поменута повеља

Лазаревића, наглашава професор Благојевић, била издата 1395. године. Но, апострофира професор Благојевић, недавно је академик Сима Ћирковић исправио датум издавања повеље и поуздано утврдио да је повеља издата 8. јуна 1.400. године. У ово датирање не треба сумњати пошто на повељи коју је читао С. Ћирковић стоји датум 8. јуна 6908. „од постанка света”, а од 6908. када се одбије 5508. добија се тачно 1400. година”.

С обзиром да се професор Благојевић позвао на академика Ћирковића затражено је објашњење и од овог врхунског ауторитета. У свом допису, академик Ћирковић, између осталог, каже: „Када сам добио фотографије које су сачинили француски истраживачи средином нашег века ради приказивања српских повеља у Русику (књига *Actes do Saint-Panteleemon, edition, diplomatique, par P. Lamerie, D. Dagron, Сима Ћирковић, Париз, 1982, стр. 185-187*) могао сам констатовати да је година на целовитом папиру нечитка, а да је на фрагменту јасно видљиво 6908. „од настанка света” што одговара периоду од 1. септембра 1399. до 31. августа 1400. године. У складу са тим сам у поменутој публикацији тај акт датовао, остављајући резерву због тога што главни примерак нема читав датум. Биће потребно да се на том оригиналу у самом манастиру провери да ли је на њему бројка „8”, тојест слово „X” које има бројну вредност „8”. Из ваше тешкоће с јубилејем може се изаћи упозоравајући на византијску годину која траје од 1. септембра до 31. августа, што је примењивано у Србији. Постоји дакле 35 одсто вероватноће да је акт кнегиње Милице из 1399. године и 65 одсто вероватноће да је из 1400 године (4 месеца 6908 година спадају у 1399. а осам месеци у 1400).²⁵

Милош Благојевић се, иначе, поново огласио уз оцену да се јубиларна „шестота” годишњица може прославити или обележити од 1. септембра 1999. до 31. августа 2000. године по календару Српске православне цркве због тога што је „Нова година” у Византији, па и средњовековној Србији, почињала првог септембра.

У већ поменутој „*Историји Лесковца*” аутора др Живана Стојковића, др Слободанке Стојичић и Хранислава Ракића наводи се да се средњовековна историја Лесковца „тешко

---

²⁵ С. Миљковић, *Записи у времену, Удружење писаца Лесковца 2002, стр. 54.*

може потпуније дати због оскудних историјских извора’’²⁶ Подручје у околини Лесковца познато је под именом Дубочица (Г’лбочица) од времена када је почела владавина Стефана Немање (1168-1196), а историја места под садашњим називом од почетка XIV века. Има, међутим, историчара који изједначавају Дубочицу са облашћу Дендре, коју помиње само секретар Манојла I Комнина Јован Кинам, када описује догађаје у Србији око 1162. године. Деса, најмлађи брат великог рашког жупана Уроша управљао је Дендром, богатом и многољудном земљом у суседству Ниша. Кад је Манојло поставио Десу за рашког великог жупана (1162), тражио је да му врати Дендру иако то Деса није хтео. Византији није одговарала ни сарадња Србије са Угарском, па је Деса 1163. смењен, а Дендра му је одузета.²⁷

За Дубочицу се зна да је била богата и густо насељена област. Већину становништва чинили су Словени, који су доста рано признавали рашку власт. Укључењем у Немањину државу и стабилизацијом прилика, почели су да се осећају као Срби.²⁸

У „Историји Лесковца’’ се прецизира да се „Дубочица у изворима помиње најпре у оснивачкој повељи за манастир Хиландар, коју је издао Немања, а верује се да ју је написао Сава Немањић, у којој се каже да је од грчке земље освојио Лаб са Липљаном, Дубочицу, Реке, Тагрлату, Левач, Белицу и Лепеницу.’’ Затим се помиње у Хиландарској повељи великог жупана Стефана Немањића (написаној 1200 – 1202), у којој је манастиру потврђена стара и дата нова добра. Најзад, у биографији Стефана Немање, коју је написао Сава Немањић (1208), све се то поново наводи, с тим што се међу земљама освојеним од Грка додаје Ситница и Поморавље.

---

²⁶ Аутори дају преглед праисторије лесковачког краја, антички период и период настанка Царичиног града (поглавље Византија и Словени), па се том делу историје Лесковца нећемо ни задржавати.

²⁷ Исто, стр. 34.

²⁸ Исто, стр. 35.

Лесковац се први пут као насељено место помиње у „општој хрисовуљи” за Хиландар и пирг Хрусију, почетком XIV века (по неким изворима 1308). Повеља је била фалсификована, са неколико одвојених целина, које чак не потичу из истог периода. Текст повеље преузет је од неке данас изгубљене Милутинове повеље издате Хиландару, која по подацима епископа потиче из 1303. или 1304. године у којом се пиргу у Светој Гори даје манастир Св. Никите у околини Скопља. Како је повеља фалсификована, основни подаци у њој нису измишљени и потичу од поменуте Милутинове повеље. После набројних поседа пирга Хрусије, следи део који се односи на манастир и у њему се помиње Лесковац са засеоцима.²⁹

О Лесковцу, али и Врању почетком XIX века знало се врло мало.³⁰ Сам Вук Караџић, који се веома интересовао за географију, историју и етнографију српских земаља, још 1827. године писао је да је читав овај крај, као и шире суседно подручје готово потпуно непознато и неописано: „Између Ибра, Косова, Мораве, Нишаве, Старе планине и Суваре (тј. Суве планине), ђе је Ново Брдо, Врање, Куршумлија, Крушевац, Прокупље и Љесковац... најнепознатији је комад Србије... Зато и на мапама стоји сав готово пуст.”³¹ Да је

²⁹ Исто, стр. 38.

³⁰ Видосава Николић, Вук Караџић о Лесковцу и Врању, Лесковачки зборник, бр. 3, 1963, стр. 59-61.

³¹ Вук Караџић, Даница за 1827, Беч, 1827, 57/8.

Вуково мишљење било потпуно тачно сведочи и велики истраживач и познавалац Балканског полуострва, географ *Ами Буе*, десетак година касније. Он је, после 1836. године, пропутовао крајеве садашње јужне Србије и о томе писао слично Вуку. Али, од Вука Караџића остао нам је, ипак, изванредан број података на основу којих се може видети шта је он знао о Лесковцу и Врању... У свом забавнику „*Даница*” за 1827. годину, коју је издавао о свом трошку, говорећи о градовима и варошима Србије, Вук је забележио: „Љесковац на Бинч. Морави и Врање, Врање такођер на источној Морави.”³² Вук њих помиње као вароши које су се сматрале као средишта нахија: „љесковачке” и врањске. Вук је сматрао да је Лесковац спадао у веће вароши Србије (међу првих осам насеља по величини) и да је у њему могло бити, уопштено, „преко хиљаду кућа”.³³ За Лесковац под турском влашћу Вук зна да је њиме управљао Шашић (тј. Шашит) паша.³⁴ Под чијом је влашћу био и Параћин. О томе он говори на једном месту: „...диштрихт љесковачки, тј. наија Праћинска, Ражањска, и горе уз Мораву до самог Ниша, и с ону страну Мораве наија Крушевачка, то је све и сад под Љесковцем...”³⁵

Вук Караџић је живо желео да упозна јужне крајеве Србије, па је то више пута изјављивао. Још 1836. године, он је писао: „Од како сам почео купити (умотворине?) наше народности једнако сам жељан да обиђем све југоисточне крајеве народа нашега... али се до данас никако не даде, и по својој прилици ћу ову жељу однијети са собом на онај свијет.”³⁶

Кад се испита допринос Вука Караџића познавању лесковачко-врањског краја у околностима и приликама његовог времена, види се да је он био први српски писац који је показао одређено интересовање и одређено знање за овај крајњи део Србије. Штета је велика што му се није испунила жеља да посети и види јужноморавске крајеве, о којима је

---

³² Исто, стр. 47.

³³ Оп. цит, стр. 48.

³⁴ Вук Караџић, *Скупљени историјски и етнографски списи*, Београд, 1898, стр. 56.

³⁵ Вукова Преписка књ. I, Београд, 1907, 344, Вуково писмо датирано је 4/16. XI 1829.

³⁶ Вук Караџић, *Ковчежић за историју, језик и обичаје Срба сва три закона*, Беч 1849.

науци сигурно могао да саопшти пуно новог и интересантног.³⁷

ЛЕСКОВАЦ У СТАРИМ СПИСИМА - Занимљива је историја Лесковца и југа Србије до ослобађања од Турака. На основу података, које даје пољски историчар *Длагош*, поред Крушевца, Копријана, Прокупља и Зеленграда, Лесковац је спадао у градове, имао посаду и био утврђен у првим деценијама турске владавине. Почетком XVI века, по његовом имену, добила је и назив нахија лесковачка. Претпоставља се да је утврђење било на Хисару. Испод њега, на истоку и северу, било је вероватно предграђе са тржиштем, кућама и дућанима од дасака. Испод некадашњег Светоилијског парка постојало је насеље под називом Кулина, вероватно названо по некој кули, која је постојала изнад њега, на старом путу од Лесковца до Врања, поред Ветернице. А насеље у Лесковцу, на десној обали Ветернице, Подворце, по називу упућује на кулу, односно двор (под-дворци).³⁸

По првом сачуваном попису из 1516. године, Дубочица је била највећа нахија у санцаку. По подацима с краја XV века, ова област је имала 13.020 кућа обавезних да дају цизију. Нахија Дубочица захватала је простор сливова Моравиних притока: Јабланице, Ветернице и Власине, односно од Радан планине, на западу, до данашње југословенско-бугарске

---

³⁷ Видосава Николић, Вук Караџић о Лесковцу и Врању, Лесковачки зборник, бр. 3.

³⁸ Ж. Стојковић и др. Историја Лесковца, стр. 44.

границе источно од Калне, на истоку, и од Видојевице, Пасјаче, Бабишке горе и Суве планине, на северу, до Кукавице и Чемерника, на југу. Поменути сумарним пописом у Дубочици је било 10.536 хришћанских пореских домаћинстава и 398 кућа муслимана. Међутим, и овде нису наведена сва села, тако да слика није потпуна. Дубочица је имала, према томе, око 15.000 кућа и између 70.000 и 90.000 становника.³⁹

Два пописа са самог почетка треће деценије XVI века, један суморни, а други детаљни, пружају нове податке о Лесковцу. Нахија се у њима само зове Дубочицом а Лесковац има статус касабе. За мање од две деценије знатни је опао број становника у Лесковцу, што се закључује по мањем броју како турских, тако и хришћанских кућа. Ова појава је била карактеристична и за друге градове и, мада нема сазнања о узроцима, доводи се у везу са сталним турским освајањима на северу, јер су пре свега занатлије и војници одлазили у друге, северније градове.⁴⁰

Последњи податак о граду на Ветерници у XVI веку односи се на пожар који је 1594. године захватио Скопље и Лесковац, али о томе нема правих докумената.⁴¹

У дугом и тешком рату 1683-1699. лесковачки крај и сам Лесковац били су опустошени.⁴² Последице великог рата су биле огромне. Попис из 1710. говори да је требало да даду 26.120 харачких обвезника, а евидентирано је 1.330 поданика-раје, што је двадесети део предратног становништва. У Лесковачком кадилуку од 3.400 предратних кућа нађено је само 574 обвезника, 16 у Лесковцу и 559 земљорадника у 90 села. У селима је било 115 Арнаута, у Лесковцу 135 муслимана, од којих 17 Цигана. Нађено је и 17 рудара Срба и 17 рудара Арнаута. На основу тога може се закључити да је у Лесковачком кадилуку остао сваки двадесет и трећи предратни порески обвезник. Лесковачки пашалук уочи Првог српског устанка, према томе и лесковачку нахију, насељавало је претежно српско становништво, док је неколико десетине села и заселака у Горњој Јабланици настањено досељеницима Арбанасима мусиманске вере. Турака није било по селима. Лесковац, као центар пашалука

---

³⁹ Исто, стр. 44.

⁴⁰ Исто, стр. 48.

⁴¹ Исто, стр. 52.

⁴² О томе рату има више радова, а обрађен је и у Историји Лесковца Ж. Стојковића и др, стр. 56-62.

имао је око 12.000 становника, претежно Срба. Град је имао шест џамија, сахатлук, млинове на реци и један мост. Турци су живели на левој, а хришћани на десној обали реке. Куће лесковачке сиротиње биле су мале, од слабог материјала и прућа, облепљене блатом, најчешће неокречене и покривене сламом са малим прозорима, без стакала. Грађене су тзв. „редене куће”, са тридесетак станова и заједничким кровом за занатлије, чивчије и досељенике. У центру града биле су, углавном, турске куће. Најбогатији Турци становали су на десној обали Ветернице. Ту су се налазиле куће турских феудалаца и богатих чорбачија, простране, спратне са доста прозора, са доксатима, диванима и украсима, китњастим димњацима и крововима од ћирамида. На периферији Лесковца живела је сиротиња у некалдармисаним, блатњавим улицама, кућама које су више личиле на колибе, на мочварном терену са крововима од сламе. На малим прозорима није било стакла већ натегнуте свињске бешике, а на неким и специјална хартија, „артија пенџерика”⁴³

%

ВАЖНИ ДОГАЂАЈИ - Кључни догађаји с почетка XX века до 1918. године, свакако су балкански ратови, Топлички устанак и Први светски рат. О тим догађајима везним за лесковачки крај и шире просторе, постоји богата литература, односно грађа, као и велики број научних радова.⁴⁴

Лесковац је ослобођен 7. октобра 1918. године, 12. октобра је ослобођен Ниш, током октобра и Србија, а 3. новембра и Београд. Тако је био сломљен аустроугарско-немачки фронт у Србији. До половине новембра биле су ослобођене скоро све југословенске земље. После Бугарске, капитулирала је Турска, а затим 3. новембра и Аустро-угарска. Немачка је потписала капитулацију 11. новембра 1918. године чиме је окончан Први светски рат. Првог децембра 1918. године

---

⁴³ Исто, стр. 17.

⁴⁴ С. Димитријевић: *Грађа за проучавање Лесковца и околине, Лесковац 1954; Историја Лесковца и околине (1918-1928), Лесковац 1983; А. Митровић: Србија у Првом светском рату, Београд 1984; Миодраг Павићевић – Х. Ракић: Лесковачки и врањски крај – историјско- географски преглед, Лесковац 1986; М. Перовић: Устанак на југу Србије 1917, Београд 1959; М. Перовић: Лесковац у рату и револуцији, Београд 1968; Д. Туровић: Јунаци гвозденог пука, Лесковац 1990; Ж. Стојковић, С. Стојичић, Х.Ракић: Историја Лесковца, Београд 1992.*

створена је Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, која је призната на Версајској мировној конференцији 1919. године.⁴⁵

Првих послератних година у лесковачком срезу било је 60.904 становника. Било је много сирочади, па је 1920. године почео да ради Окружни дом, који је примио 150 деце, а нешто касније и 350 из целог врањског краја.

У Лесковцу су 1921. године почеле да раде фабрике штофа, фабрика гајтана, три мале фабрике чешљева, фабрика сапуна, фабрика штофа у Грделици, а убрзано се радило и на отварању других производних објеката. У Лесковцу 1921. године није било незапослених фабричких радника.⁴⁶

У лесковачком срезу су 1928. године радиле 32 основне школе, од којих четири у Лесковцу. Непосредно после рата у лесковачком срезу је било 25 сеоских основних школа са 40 наставника и око 3.000 ученика. Основне школе су биле четвороразредне, а похађање је било обавезно.

Поред основних школа, у Лесковцу је на захтев родитеља 1923. године отворено прво забавиште за предшколско васпитање деце. Школске 1925/26. године почело је са радом забавиште у основној школи I кварта и радило је непрекидно све до 1941. године, а ново, бесплатно забавиште при основној школи II кварта, основано је 1927. године и радило је такође до 1941. године.

Најважније место међу лесковачким средњим школама од самог оснивања имала је Реална гимназија која је настала спајањем шесторазредне Реалке за мушкарце (која је постојала до Првог светског рата, односно окупације Србије 1915) и Приватне женске Гимназије (која је постојала до балканских ратова).

Лесковац је између два светска рата добио и прву средњу текстилну школу. Идеја за оснивање школе потекла је од познатог текстилног стручњака *Чедомира Јоксимића*, који се школовао у Русији. По повратку у земљу 1925. године, предложио је отворање средње текстилне школе у Лесковцу или Београду. Лесковачка општина прихватила је овај предлог и обавестила је министарство октобра 1925. године да ће обезбедити зграду за школу, огрев и осветљење. Министарство трговине и индустрије донело је решење о оснивању школе у Лесковцу 27. јуна 1927. године. Званичан назив школе био је Државна средња техничка текстилна школа, и то је била прва школа такве врсте на Балкану. Била

---

⁴⁵ *Историја Лесковца, 181-183. стр.*

⁴⁶ *Историја Лесковца, стр. 186.*

је смештена у приземној и запуштеној згради фабрике кашика и виљушака, а почела је са радом 1. октобра 1927. године. Први директор је био Чедомир Јоксимовић, а прве школске године било је уписано 40 ученика, међу којима и 6 ученица. Међутим, у прве две године рада школа је имала доста тешкоће, јер је имала само четири стална наставника.

Због непосредне ратне опасности, по наређењу Министарства трговине и индустрије Краљевине Југославије, школа је престала са радом 2. априла 1941. године.⁴⁷

%

За време Турака и непосредно после ослобођења, Лесковац, је био не само велики град, већ једновремено један од најкрупнијих центара у Србији. У њему је после ослобођења, било много занатлија и ситних трговаца (843) и Лесковац се по њиховом броју приближио Београду, у коме их је било 966. Узмемо ли у обзир тадашњу величину Београда, који је имао преко три путе више становника од Лесковца (Београд је 1884. имао 35.483 становника, Лесковац, 10.870, Ниш 16.178, а Крагујевац 9.083) видимо да је Лесковац био највећи чаршијски центар Србије.⁴⁸

Још 1858. године аустријски конзул Хан, описујући Лесковац, каже да је у њему „владала велика живост, нарочито у пазарне дане, када су дугачке чаршијске улице потпуно закрене биволским колима и људима који су дошли да пазаре, а мноштво људи који не могу да се сместе у њима преплаве споредне улице”.⁴⁹

Лесковац је у време турске владавине био многољудна варош, чије се становништво у XIX веку кретало између 12.000 и 15.000. Дobar део његових становника били су Турци. Године 1858. аустријски конзул Хан спомиње 500 турских кућа, што представља једну шестину од укупног њиховог броја, који, по његовој процени, износи 3.000.⁵⁰

---

⁴⁷ Видети: *Четрдесет година Текстилне техничке школе у Лесковцу (1927-1967)*, Лесковац 1967.

⁴⁸ *Сергије Димитријевић: Градска привреда старог Лесковца, библиотека Градског народног музеја Лесковац 1952; Уредник књиге Веља Ивановић, управник Градског народног музеја. Књига је штампана у 2.000 примерака, а штампање завршено 31. децембра 1952.*

⁴⁹ *С. Димитријевић: Градска привреда старог Лесковца, стр. 9.*

⁵⁰ *С. Димитријевић, Градска привреда старог Лесковца, стр. 103.*

Милићевић пише да је пред ослобођење у Лесковцу било 500 Муслимана и 900 турских кућа.⁵¹

Лесковац је био седиште паше, резиденција спахија и читлук сахибија, судско и нахијско средиште, велики и важан центар турске владајуће феудалне класе. Зато је у њему било неколико велелепних конака и три огромна сараја, а над њим се гордо дизала шест минарета, покривена оловом.⁵²

Три велика дворца-сараја заузимали су специјално место међу зградама. Два сараја су била власништво лесковачког паше, надалеко чувеног по свом богатству, а трећи је био седиште кадије (суд). Највећи од њих. тзв. стари сарај био је на месту порушене старе гимназије. То је био чувени Шашит-пашин сарај. *М. Милићевић*, који је познат као реалистички приповедач, а који је имао прилике да лично разгледа овај двор, дао нам је његов најбољи опис. У својој познатој привоетки, која се односи на прошлост Лесковца, каже: „Двор у Лесковцу чувен је надалеко. Грађа за њега сечена је чак у Јастрепцу. То је грађевина много налик на грађевине других бегова и богатих Турака: али је све њих надмашила својом необичном величином, својим распоредом, правилношћу својих одељења, украсима својих врата и прозора, и дивним разбојем на јулауцима (долапима) у собама а можда највише својим положајем према сунцу. Намењен да буде „харемлук“ и да буде „рај“ бегових жена, двор је тај, срећом окренут на подне те има обилно сунчане светлости, и поглед му је отворен на дивотне вучјанске и накривањске планине.“⁵³

Господске, турске и српске куће, не само да су биле лепе, већ су биле и удобне. Оне су имале за тадашње време савршене уређаје. Свака од њих имала је амазик-купатило. У великом ћилеру (остава), која је била део мутваке (кујне) постојала је и некаква врста умаваоника–лавабо. Земљана цев одводила је прљаву воду у покривену, зидану помијару-ђериз. У дворишту изнад ђериза обично су биле засађене тикве чији корен иде дубоко.

Сиротињске куће пружале су сасвим другачију слику. Оне су биле сићушне, исплетене од прућа, изграђене од слабог материјала, премазане обичним блатом, грађене без употребе креча, а најчешће и неокречене, без стакла, са малим прозорима, без и најмање украса, покривене сламом.

---

⁵¹ Исто, стр. 103.

⁵² Исто, стр. 104.

⁵³ Исто, стр. 105.

Турске куће заузиле су центар града и његове најлепше делове. У центру града, на десној обали Ветернице, у делу где су становали највиђенији Турци и паша, налазиле су се и чорбацијске куће. Турска господа примала је у своје друштво и хришћанске господаре – земљопоседнике, трговце и зеленаше. Богати и сиромашни квартави представљали су тада два света. Они су били тако различити један од другог да је човек, када би се нашао у њима, имао утисак да се не ради о једном истом месту.⁵⁴

Највећи хан у граду био је Алијин хан. (...) Тек пред крај турске владавине, последњи лесковачки кајмакам и познати богаташ Афис Пашагић подигао је први европски хотел... Имао је европски намештај и билијаре. У самом граду биле су три ћуприје. Њих спомиње и Каниц 1889. године. На обалама реке Ветернице, Турци су засадили бројне врбе да би спречили поплаве – Дркине врбе.

У последњем периоду турске владавине у Лесковцу је било осам џамија и десет до дванаест текија. Највећи део био је порушен одмах после ослобођења. У време пописа од 1878. године постојале су још само три џамије и једна текија. Једна је Чарши џамија. Имала је башту са великим дрвећем и дебелом ладовином и била омиљено место за састајање турске госпде. Друга је Сат џамија, која се налазила на дрвеној пијаци. Џамија је имала велики сат, инсталиран на дрвеној кули, по коме се тада читав овај крај, а данас Циганска мала, назвао Сат-мала.⁵⁵ Од свих последњих џамија најдуже се задржала најстарија лесковачка џамија, подигнута у славу Бајазита, како је стајало у натпису. Џамију су минирали и срушили Немци 1942. године.⁵⁶

Поред цркве треба споменути и *Ча-Митину школу подигнуту 1854. године, најстарију школску зграду у нашој (лесковачкој) општини, порушену 1922. године*, као и дугачак поповски конак. Обе зграде биле су у црквеној порти.⁵⁷

Лесковачке улице нису биле поплочане. Највећи део улица није имао никакву калдрму, а неколико главних улица имало је турску калдрму. (...) У ноћи варош није била осветљена. Лесковац је добио прве фењере тек после ослобођења, а то само у чаршији.

---

⁵⁴ Исто, стр. 113-114.

⁵⁵ С. Димитријевић, *Градска привреда старог Лесковца*, стр. 117.

⁵⁶ Исто, стр. 117.

⁵⁷ Исто, стр. 118.

По дану, разликовали су се чаршија и стамбене четврти. Калдрамисана чаршија била је начичкана безбројем малих дрвених дућана, наткривљених широким и истуреним стрејама, са ћепенцима на којима су седели скрштених ногу занатлије и трговци. Она је била препуна људи и бучна. Њоме је одјекивала лупа занатлија који су радили свој посао и вика трговаца који су нудили своју робу.

Стамбене четврти пружале су сасвим другу слику. Куће и баште биле су ограђене високим зидинама од ћерпича непечене цигле, покривеним ћерамидом или зидовима од исплетеног прућа облепљеног блатом, на којима су се налазила по два улаза, мала капија за пролаз људи и „голема порта” за улаз коња.

(...) У сумрак, град је изумирао. Све је затворено, радње, капије и куће. Већ на почетку вечери чаршија је била потпуно пуста, неосветљена, покривена дрвеним капцима и замандаљена гвозденим шипцима. (...) У турско доба, на исти начин као и чаршија, изумирали су у ноћи и остали делови вароши. Улице су биле неосветљене и пуне, капицици и порте затворене, пенцери покривени капцима. Једино је лавез безбројних паса указивао да је град још ту, да живот није изумро, да се само повукао унутар кућа. По који ретки закаснили пролазник ишао је са фењером у коме је горела лојана свећа или гасарче. У изумрлом граду ове ретке појаве личиле су на привиђење.

Гледан из околине, Лесковац је био сав утонуо у зеленило својих башти. Зелено језеро било је окружено појасом колиба и кровинара, које нису биле нимало угледне. Изнад дрвећа штрчале су само Сахат кула, 6 минарета и мрки кровови високих сараја и конака. Само са висине Хисара, видело се неколико тргова и широких улица, велика чаршија и лепота њеног конака. Са сваке друге стране његов изглед није био привлачан.⁵⁸

У време Првог српског устанка, 1807. позивајући се на старе изворе, С. Димитријевић тврди да је Лесковац био ограђен земљиним утврђењем и дрвеним палисадама. Тада је био велики град и имао је више од 2.000 кућа.

%

Резимирамо ли сва ова опажања, видимо да је Лесковац у време турске владавине био чисто оријентална варош, прљава и неуредна, са харемским зидовима и баштама, дрвеним

---

⁵⁸ С. Димитријевић, *Градска привреда старог Лесковца*, стр. 121-122.

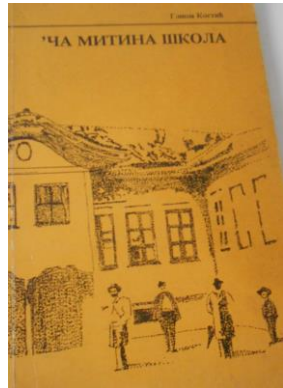
ћепенцима, богатим конацима и бедним предграђима, пун цамија и текија. Једину његову драж представљали су пашини сараји, беговски и чорбацијски конаци, велика и жива чаршија и Хисар покривен виноградима.

За кратко време после ослобођења, град се из основа преобразио. Број зиданих кућа нагло се увећао, ћепенци су замењени дућанима, харемски зидови нестали, а текије отишле у заборав. На њиховом месту израсле су прозирне тарабе, које откривају лепоту башти, фабрике, железничка станица и електрични стубови. Последњи трагови турског Лесковца углавном су нестали за време бомбардовања 1944. године.

%

ОБРАЗОВАЊЕ - ЧА МИТИНА ШКОЛА

- Нема ниједног истраживача историје лесковачког школства, који као своје најважније полазиште није имао *'Ча Митин школу'*. Због тога ћемо, природно, и најпре о томе писати. О *'Ча митиној школи*, односно о школовању у Лесковцу до ослобођења (1877) најбоља сведочанства је оставио *Глиша Костић*. Врло драгоцен, нужна литература, *'Ча Митина школу'* коју је написао Глиша Костић, објављена је као посебно издање Народног музеја у Лесковцу (књига 10, уредник *Хранислав Ракић*).

Са насловне стране се види да пун назив књиге гласи: *'Ча Митина школа – наше школовање у Лесковцу до ослобођења (1877)'*. Назначено је да је реч о првој књизи и да је штампана у Београду, у штампарији *Драгољуба Миросављевића*, године 1898, а да је цена књиге – један динар!

„Некоји наши уважени писци писали су у *'Учитељу'* нешто мало о школовању нашем у Нишу и његовој околини и у пиротском округу, али само површно и на дохват, јер су то прибележили и написали онако како су то *чули од других*, а свака зна, *да чути и видети није свеједно*. Без зазора могу рећи да су они изнели и такве мале безначајне ствари, које, такорећи, врло мало пажње заслужују, према оним стварима које су они изоставили јер их нису штампали. Последњи је нешто о овима прибележио и навео у *'Учитељу'* 1896. мој

уважени друг г. *Тихомир Ђорђевић*, професор, уколико је то могао сазнати од појединаца, приликом ревизије у срезу власотиначком, округа пиротског.⁵⁹

Дакле, најпре смо дознали шта је Глишу Костића побудило да се и он као савременик ондашњег школовања латио посла „да опише целокупно наше ондашње школовање у Лесковцу, свом месту рођења, и то изнесе у неком од наших школских листова”. Костић даље оцењује да „на тај начин, кад се после буде потанко знало какво је школовање било у Лесковцу, у *вароши*, лако се онда може појмити како је оно било у околини, којој су и онда, као и данас, највише школе служиле као тип”.

Дознајемо из *Предговора* да је Костић са „овим послом” био брзо готов, јер је „исте године (1896) написао пуних десет табака о овом школовању нашем, обухватио само *најглавније* и *најкрупније* ствари и занимљивости, али ипак *новине* и *непознате* не само обичном читалачком свету, већ и најбољим и најпризнатијим педагозима и књижевницима нашим”.

И сада следи готово невероватан обрт, јер када је Глиша Костић овај рад дао неколицини професора на *оцену*, код њих је наишао на *разочарење*! „Не само да су сви они били противни оваквом „кратком и простом излагању тако драгоцених, а за историју нашег школовања јединствених ствари, него су, шта више, били противни и томе да ова грађа изађе у каквом било „листићу”, где би остала *неопажена* од ширих кругова. Костић потом наглашава како му је „већина саветовала да ову грађу *наново* прерадим и да у њу унесем и све појединости њене, како би иста добила *изглед једне заокружене целине*, па да то онда штампам у – *засебну књигу*. Али, закључује Костић, како је то штампање „скончано са трошковима” сложили су се да овај рад „*овако опширно разрађен*”, штампам прво у „Учитељу”, а после да то „прештампам у посебну књигу”.

„Тако и учиних. Одмах сам похитао у Лесковац где сам застао још жива ’Ча Миту, који ми је, на моју молбу, подробнија обавештења о ондашњој својој школи дао, а уз то сам се, пак, и с неким Лесковчанима боље распитивао, те на основу свих ових података, а првенствено *свога личног познанства*, у току прошле године, на терену, разрадих по горњем упутству ову грађу, коју после по њеном учитељу,

---

⁵⁹ Глиша Костић, *’Ча Митина школа, Народни музеј, Лесковац; (Почетак књиге и поглавља Предговора).*

кога смо сви *по имену* звали *'Ча Мита*, назвах: *'Ча Митина школа'*.⁶⁰

Сигурно је занимљиво, али и поучно даље објашњење Глише Костића да „иако ми је ово прва књига коју написах, опет сам се постарао да она буде што потпунија и верна копија, како би читаоци могли добити праву и истоветну слику оне школе, којој је душа био *'Ча Мита'*“. Уредништво „Учитеља“ је било прихватило да штампа ову књигу у новембарско-децембарској свесци, „али и поред све моје жеље и мога заузимања да *слова буду крупнија*, опет уредништво не хтеде то учинити. С тога сам био принуђен да прекинем даље излагање у „Учитељу“ и да књигу *изнова* штампам сам о свом трошку”.⁶¹

То је, дакле, био занимљив, на моменте и потресан Предговор књиге, а затим следи немање интересантан *Увод*, из којег дознајемо појединости о Лесковцу у то време, али и занимљивости о згради у којој је била *'Ча Митина школа'*. У вароши Лесковцу постоји и данас, до старе цркве, стара зграда, ограђена тврдим зидом од ћерпича, у коју се улази на велику, двокрилну капију. То је лесковачка основна школа. На њој пише 1854. те се по томе може закључити да је та школа ту још од те године. Тако започиње Глиша Костић историју школе и даје оцену да је „зграда врло велика и једноспратна”, да је улаз са западне стране и да се прво улази у веома велики ходник, који после води за учионице и остала одељења. На „супротној страни” налазе се управо дворишта где су „бунар и нужници, а са северне стране иде се у порту”. До 1870. године, у овој згради беше, пише даље Костић, једна необично велика и једна обична учионица, једна повећа соба, једна кухиња, коју онда зваху „кафеоцак” (јер су у њој наставници кували кафу). Глиша Костић даље пише да су „у почетку биле само две учионице, велика и једна обична (резервна), а 1870. године „подиже се трећа, мања од друге, а такве су остале до ослобођења”.

„Ова велика учионица беше оваква: дугачка преко 30, широка скоро 20, а висока 6 метара. (...) На средини западног зида беху велика двокрилна врата, а на три остала зида 20 и неколико великих прозора. На источној страни, пак, учионице беше једно, на неколико степеница, уздигнуће, дашчано уздигнуће, ограђено високим, затвореним (такође дашчаним)

---

⁶⁰ Видети *'Ча Митина школа*, стр. VII

⁶¹ Књигу је Глиша Костић „посветио свом првом учитељу у Педагогији, господину Живану Живановићу, саветнику у пензији”.

доксатом, те се човек једва из њега види када стоји. Костић наводи да је и она друга „обична учионица имала веома много прозора, али није имала „чардаче“ и „апсанче“. Новоподигнута, пак, трећа учионица била је по пространству најмања, те је за то зваху „мала чкоља“.⁶²

У великој учиници је било 20 и неколико веома дугачких клупа, две велике и неколико малих (за зид) црних табли, један необично велики сто, две три столице, једна слика и мноштво уоквирених таблица, које су биле „више од по метра високе“ (јер су својом висином стајале усправно).

Таблице су биле од дебеле хартије са простим дрвеним рамом, а на њима су била исписана сва слова, велика и мала, па онда слогови, речи и реченице (посебно) и на њима су ђаци вежбали у читању. Клупе су биле веома просте, јер су озго имале само једну даску за наслон књига... Клупе су биле толико дугачке да је у свакој од њих седело преко 20 ђака, и зваху их „чинови“...

(...) Школовање је било добровољно. Родитељи су уписивали децу кад је коме воља била, али обично на *Чисти понедељак*. Прозивке у школи није било, нити је опет ко тражио, да се *уписани* ђаци уредно испишу из школе.

У оно време учитеља зваху „даскал“, а у овој великој учионици радили су онда „два даскала“. То беху даскал *Мита* и даскал *Ђорђе*. Даскала Миту ђаци зваху *'ча Мита* (чича Мита), а даскала Ђорђа - „*бата Ђорђе*“ (место господин Мита и господин Ђорђе), јер он беше млађи од овога.

Глиша Костић потом пише „ни испита преко године, нити на крају године, није било, па по томе ни великог распуста, већ се у школу ишло целу годину“. Није било ни одмора „у четвртак после подне“ сем што су „у суботу после подне ишло без књига те се учило певање и ишло у цркву на вечерње“. Само су ђаци „пуштани од школе по неколико дана за Божић и Ускрс“. Чак ни „између часова није било одмора, већ како се уђе у школу не излази се док се не пође кући“.

Ево, на пример, како Глиша Костић описује један час: „Како ко дође изјутра или по подне у школу, мора да заузме једно место у којем било „чину“ (јер се седело где је ко волео), да извади књигу и учи док се не скупе сви ђаци. Најпосле дођу *'Ча Мита* и *бата Ђорђе* (да се послужимо ђачким називима) и одмах се очита заједничка молитва. Потом се *'Ча Мита* и *бата Ђорђе* „шетају“ по учионици –

---

⁶² У оно време у Лесковцу су звали школу - „чкоља“

свуда и наоколо око клупа и разговарају и пуше, а ђаци продуже учење. Неки се додуше и играју, па и бију, док се ови с далека краја приближе њима”. У овој школи часови су били „од 2 до 5 пре и 7 до 10 после подне – по *турском*, а то је од 8 до 11 пре подне и од 1 до 4 часа после подне, по европском сату”.

„Ча Мита Николић беше стар човек, коме је онда могло бити 55 до 60 година. Био је мала раста, ни сувише дебео ни сувише мршав, црномањаст, пуних проседих бркова, густих и дугачких обрва које му падаху на црне, мутне очи, и проседе браде и косе. Браду и врат бријао је а тако исто и косу до пола главе, те је носио *перчин*. Глас му беше крупан, а говорио је полако. На главни је носио тврду, високу, озго пљоснату – какве се онда ношаху – црну шубару, а од одела ношаше: под туром сукнене чакшире, зелен појас од американа и дугачко гуњче, а зими пак ношаше плитке, доста тешке, потковане ципеле, и вунене беле чарапе. У рукама, пак, увек је држао крупне бројанице, које је непрестано престима претурао, зрно по зрно. Многа су му деца била помрла те је био доста благе и мирне нарави. Ђаке је волео као своју децу и учио их како је знао и умео, та их спремао да буду *добри грађани*. И успео је.⁶³

За ’ча Миту, Костић пише да „није никакве школе свршавао, сем што је нешто мало учио код неког старинског даскала и неких попова у Лесковцу”. Али опет, додаје Костић, „он је у оно време био „*најчувенији*”, кад је „Синод” могао баш њега да узме за свога учитеља”. Дознајемо да му је плата била веома мала, „у почетку је била само неколико стотине чаршијских гроша на годину и тек доцније протури 1000 гроша”. Он је „свој посао истински волео, а школу није никада напуштао”. Глиша Костић сасвим другачије описује другог учитеља, *Ђорђа Петковића*. „То је повисок, сувоњав човек, онда црних бркова, смеђа лица, плавих и ватрених очију, а ређих и малих обрва. Једва да беше протурио тридесету годину. И он је браду бријао, али није носио перчин. Теме му је сасвим голо, а осталу је косу шишао. Глас му је танак, а кад говори, по мало шушка”. И за њега пише Костић да није „никакве особите школе свршио, али је опет више учио од ’ча Мите. Био је неко време учитељ по селима, а после га „Синод” узме за помоћника у ’Ча Митиној школи.”

Један податак, како и сам Глиша Костић оцењује, може бити невероватан. Говорећи о томе како су се ’Ча Мита и бата

---

⁶³ Исто, стр. 15-16.

Ђоша слагали (што је реткост код данашњих учитеља), наводи да се „никада нису пожалили ни на какве тешкоће иако их је исувише било, нити опет на велики број ђака којих је свагда било по *пет до шест стотина у једној истој учионици.*”⁶⁴

Крајем шесдесетих година (мислим 1868) дође у Лесковац за учитеља г. *Јосиф Костић*, свршени ђак Сомборске препарандије, кога је наша држава била послала, те он отвори и друго, односно треће одељење, које смести у ону другу, обичну учионицу, која дотле стајаше празна, али оно не беше дуга века, јер је ускоро г. *Јосиф морао* напустити Лесковац и отићи у своје место рођења – Приштину. Не потраја дуго, а „Синод” изради код турске власти, те ова допушти г. *Јосифу* да се врати у Лесковац, и он се врати 1870. године.⁶⁵

Из целе ’Ча Митине школе, *Јосиф Костић* је издвојио неколико десетине најбољих ђака „од сваке сорте”. Ова школа се разликовала од претходне, а и учитеља су звали „господином” а не по имену, а грађани га зваше „учитељем а не даскалом”. Истина, „испита у њој није било... али је учитељ *Јосиф* ипак „у две или три године једанпут и то свечано држао испит на сам Петровдан”. На испит је долазила цела варош, и мушко и женско, и старо и младо, и велико и мало, а првенствено турски чиновници (кајмакан, мудурини итд) који су добре ђаке даровали великим сумама новца.⁶⁶

После *Ј. Костића* у Лесковац долази за учитеља *Настас Крстић* „такође са стручном спремом”, а „ускоро за овим учитељ *Настасова* жена пок. *Ленка*, отвори и *женску школу*, у којој број ученица, за кратко време порасте преко 50. У „њој се предавало све оно што је једној домаћици и мајци требало за живот. ’Ча Мита није остао до ослобођења учитељ, јер је пред сам рат за ослобођење, не знам зашто, оставио учитељство и са својим синовима радио у дућану Њега је заменио један ђак из „мале чколе”, пок. *Спира Здравковић*.

(...) И учитељ *Јосиф* и учитељ *Настас* и данас су учитељи у Лесковцу (учитељ *Настас* је пре неколико месеци стављен у пензију), бата *Ђорђе* је у општини лесковачкој *квартирник*, а стари и добри ’ча Мита је умро у децембру 1896.⁶⁷

---

⁶⁴ *Детаљније видети стр. 19.*

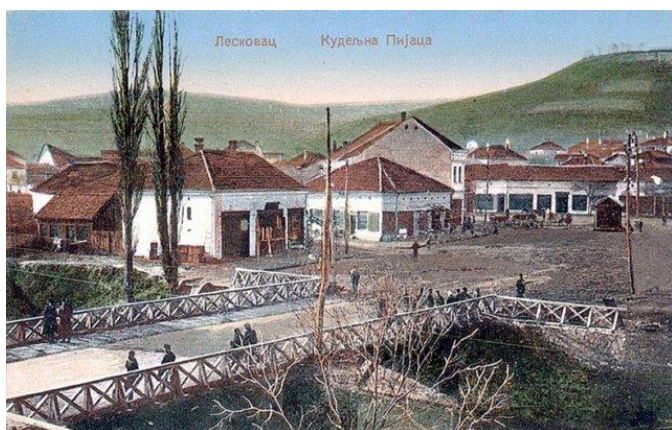
⁶⁵ *Исто, стр. 89-90.*

⁶⁶ *Исто, стр. 92.*

⁶⁷ *Видети стр. 98.*

**ВРЕМЕ И ВРЕМЕНА:
ИЗМЕЉУ ДВА СВЕТСКА РАТА**
*(књижевници, публицисти,
историчари...)*

Литература:

Д. Коџић: Лесковачки писци – трагови и трагања

Д. Коџић: Лесковачки писци – библиографија и коментари

Д. Коџић: Лесковачки писци и њихово доба

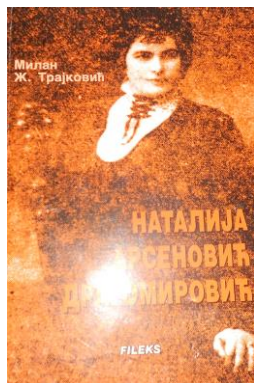
Д. Коџић: Изабрана дела

Википедија

Изабране странице

НАТАЛИЈА АРСЕНОВИЋ ДРАГОМИРОВИЋ

НАТАЛИЈА Арсеновић Драгомировић рођена је у Лесковцу 3. јануара 1886. године од оца Тасе Ђорђевића, познатог лесковачког јоргандије. Интелигентна, отресита, духовита, врло лепа и комуникативна – разликовала се од своје браће и сестара и по томе што је више волела да чита књиге но да ради просте послове. Маштовита, још као девојчица, сањала је о животу на високој ноzi, о проводу и путовањима. Намера родитеља да је удоме за неког виђенијег трговца или индустријалца Лесковчанина – није се остварила: осијетила је њихово очекивање и у 17 години удала се за студента фармације Љубишу С. Арсеновића из Ниша, сина ондашњег управника града Београда Светоза Арсеновића. Убрзо после венчања одлази у беч, где супруг Љубиша наставља студије.⁶⁸

Заједно са супругом, санитетским официром, са српском војском прелази преко Албаније и стиже у Солун. Из Солуна Наталија одлази у Италију, а одатале у Француску где је радила у Централном одбору Међународног црвеног крста. Будући врло комуникативна, усто веома предусретљива, и прави добротинитељ – многим Лесковчанима, а не само њима, који су боравили у Паризу, била је на услузи. Наши људи су је звали „*наша мајка*“. У Паризу се упознала са Морисом Шевалијеом, с којим се касније дописивала, дружила се са породицом краља Милана Обреновића, са индустријалцима и министрима. Њени чести гости у Паризу били су песник Раде Драинац, политичар Моше Пијаде и други.

По завршетку Првог светског рата, Наталија и Љубиша враћају се у Југославију и 1922. године одлазе у Сарајево. Након две године долазе у Београд где се 1924. године разводе.

---

⁶⁸ Томислав Н. Цветковић, „Наталија – лесковачка Парижанка“, Алијанса Лесковац, бр. 12, јун 2004, стр. 16.

На премијери комада „*Лесковчани у Паризу*“ (1928) упознаје се са др *Миливојем Драгомировићем*, јавним краљевским бележником. Једно време у његовој адвокатској канцеларији радио је и Лола Рибар. Миливојев отац Светозар Драгомировић био је велепоседник, врло богат човек, а Миливоје једино мушко дете у породици. И тако – сан Наталије се остварује: живи луксузно, креће се у елитном друштву баш онако како је, још као девојчурак, у кући својих родитеља, маштала.

Занимљив је разговор са Наталијом објављен у новосадском листу „*Застава*“, уочи премијере „*Лесковчани у Паризу*“ у Новом Саду, маја 1926. године. „О себи само врло мало могу да кажем. Дуго времена сам живела у Паризу, па сада велики део године боравим у француском главном граду. Оданде радим за београдске листове, који, морам да признам, више цене страног писца него домаћег. У почетку сам своје радове слала под властитим именом, али нису објављивали, касније сам писала под француским псеудонимом и од тада ми сваки рад угледа светло дана.“ О свом комаду, Наталија је рекла да је музичка комедија са песмом и да очекује успех на новосадској сцени пошто је свуда где је играна добро прошла. „Мислим, додала је, да ће се и мађарској публици јако допасти, већ зато што су у њему садржане неке међународне атракције.“ (Представу је режирао Радослав М. Васнић, знаменита личност српске позоришне историје).

%

Наталија Арсеновић-Драгомировић је прва жена комедиограф у српској књижевности. Поред комада „*Лесковчани у Паризу*“, написала је још три позоришна комада: „*Бисрна књегинја*“, „*Удај ми ћену*“, „*Капетан Милан*“. После Другог светског рата започела је (није завршила) лакрдију о *Тодору Тонићу*, лесковачком адвокату, народном посланику, или како се сам називао „*татко на народ*“. Комад „*Лесковачни у Паризу*“ доживео је више извођења у Скопљу и Новом Саду 1926. године, у Београду 1928. године, када је била постављена и у Сарајеву, као и на сцени повлашћеног Градског позоришта Лесковац (септембар 1926). На сцени позоришта у Лесковцу комад је извођен и сезоне 1944/45. Трећи пут комад „*Лесковчани у Паризу*“ поставио је редитељ Миодраг Гајић у част 70. годишњице од оснивања Дилетанског позоришта у Лесковцу 1896. године. На позив ондашњег управника Народног позоришта Томислава Н. Цветковића, Наталија је присуствовала премијери у бриљантној Гајићевој режији, 16. октобра 1966.

године. Био је то Наталијин последњи боравак у родном Лесковцу. Наталија је била изузетно задовољна представом и љубазним позивом да буде гост Наодног позоришта. Позоришту је, том приликом, поклонила огромну енциклопедију на немачком језику, нешто намештаја и гардеробе, а одрекла се и хонорара од представе која је извођена преко 70 пута пред препуним гледалиштем. Наталија – *лесковачка Парижанка*, преживела је голготу преласка са српском војском преко кршевите Албаније, била је предани активиста Међународног црвеног крста у Паризу, проносила је име Париза у Србији својом духовитом комедијом „Лесковчани у Паризу“; светска дама, племенита особа, знаменита Лесковчанка окончала је свој бурни и богати живот 28. јануара 1978. године у Београду, оставивши сећање на своје одважно делово за време рата, и књижевно дело које пркоси времену заборавом.

СИМА БУНИЋ

СИМА Бунић, глумац и познати аматерски редитељ, рођен је у Лесковцу 26. фебруара 1882. године. После свршеног шестог разред основне школе, отац га је упустио у својој радњи за коју су Лесковчани говорили “Код Јована Буниног има све, од катран до клобдан, с`лте од пиле млеко нема”.

Желећи даље да трговачки образује сина, отац га шаље у Београд. Међутим, тамо Сима све више посеђује позоришта, где постаје статиста, а касније и декоратер представа. Сима Бунић одлази из Београда у Ниш где налази посао у позоришту „Синђелић“ и ради као глумац у путујућим поозориштима, да би 1910. године са другим глумцима основао своје путујуће позориште “Заједница” са којим гостује и у Лесковцу.

Сима Бунић је био веома плодан драмски писац који је оставио дубок траг у позоришном животу југа Србије. Написао је дела “*Дочек краља Милана у Лесковцу*”, “*Војвода Брана*”, “*Једна ноћ у Харему*”, “*Нишилика*” и друга.

Сарађивао је са нишким позоришним листом “Позориште” и хумористичким листом “Брка”. Велика већина његових дела данас је изгубљена. Преминуо је 1914. године.⁶⁹

Сима Бунић (Лесковац, 26. фебруар 1822 – Ниш, 26. јун 1914) био је српски глумац, драматичар, редитељ, сценограф и управник путујућег позоришта. Почео је да ради као гардеробер у Народном позоришту у Београду 1898 -1899. и узгред учио молерски знат. Имао је смисла за сликарство. Године 1900 – 1903. декоративни је сликар у путујућој дружини „Србадија“ Д. Нишлића, а од 1904. године члан и декоратер нишг „Синђелићаи других група“.

Од 1910. до 1912. године води путујућу дружину „Заједница“ да би 1912. године постао управник нишког „Синђелића“. „Осредњи глумац и редитељ, вешт управник, користан декоративни сликар (*Енциклопедија Југославије*). Написао је више комада мање уметничке вредности, међу којима је најпознатија комедија „*Дочек краља Милана у Лесковцу*“. Међутим, дела су му сачувана у одломцима, или су реконструисана по сећању. Сачувано је само неколико његових драма, а најзначајније драматизације су Сремчева „*Зона Замфирова*“ и Веселиновићев „*Хајдук Станко*“. Његова супруга Катарина – каја (1889 - 1977) запажено је играла карактерне улоге у „Синђелићу“, путујућој дружини и у Народном позоришту у Врању.⁷⁰

%

Сима Бунић (1882 – 1914) - Лесковчанин по рођењу (рођен 26. фебруара 1882. године), страсни поданик позоришта, глумац, редитељ, драмски писац, врстан организатор и управник позоришта, Сима Бунић слови за лучоношу српског глумишта. Учесник у раду лесковчаког дилетанског позоришта „Југ Богдан“ из 1896. године, чији је, један од оснивача био професор Лесковачке гимназије Радоје Домановић.⁷¹

Године 1899. обрео се у Београду, наводно да, по налогу оца Јована Бунића, у већем граду сазна више о терзијском занату, за који га је отац спремао. Уместо тога, Сима се нашао у Народном позоришту у Београду где је био гардеробер, па

---

⁶⁹ Небијша Димитријевић, „Лесковац 101“, монографија, Лесковац 2015. Промовисана је 23. фебруара 2016. године..

⁷⁰ Напомена: Видети Википедију

⁷¹ Томислав Н. Цветковић, Сима Бунић (1882 – 1914) – лучоноша српског глумишта, Помак, бр. 61/64, јанаур – децембар 1913. године, стр. 16.

помоћник позоришног сликара, те сликар декора. По повратку у Лесковац формира позоришну дружину „Заједница“, а нешто касније постаје указни управник Нишког повлашћеног позоришта „Коста Трифковић“, од оснивања 1912. до 1914. године, речју до Симине смрти, те 1914. године. Написао је седам оригиналних драмских дела: „Ловци или нови Калча“ (1906), „Војвода Брана“ (1910), „Једна ноћ у харему“ (1912), према којој је Бранислав Нушић написао оперету „Харемска ноћ“, „Дочек краља Милана у Лесковац“ (1912), „Статус кво или Балкански рат“ (1912) и две једночинке: „Нишлике“ и „Незвани гост“. Бунић је драматизовао „Зону Замфирову“ Стевана Сремаца, „Хајдук Станка“ Јанка Веселиновића, „Горски цар“ Светолика Ранковића. Три драматизације у 1910. години, поред бројних оригиналних представа у Лесковцу, Нишу, Пироту, Јагодини, Пожаревцу, Белој Паланци, Власотинцу, Врњцима... под управом Симе Бунића, била је то права грабеж од живота, стваралачка необузданост и беспопштена оданост према сценској уметности. Сима Бунић је умро у 32. години живота, 1914. године.⁷²

Свој последњи роман „Зона Замфирова“ Стеван Сремац написао је 1903. године и то остварење са правом се сматра за најбоље грађено и сјајно компоновано његово дело и, уопште, остаје и данас као најлепши љубавни роман у српској књижевности епохе реализма. За то дело Сремац се инспирисао истинитим догађајем који се десио у Приштини крајем 19. века, а читаву причу чуо је од Бранислава Нушића, који је био 1895. и 1896. српски вицеkonzул у том граду, тада под турском влашћу. Прича му се толико свидела – ваљда и стога што се његова мати, кћи угледног и богатог трговца, удала за лепог и сиромашног занатлију – те је одмах замолио Нушића да му дозволи да је обради. Нушић је пристао под једним условом – да у причи не спомиње Приштину, јер није желео да се замери Хаџи Замфиру. И Сремац је догађај приче пребацио у Ниш, остваривши поетизовану прозну визију читавог случаја.

Прву драматизацију „Зоне Замфирове“ начинио је Сима Бунић, искусан глумац, драматичар и управник путујућег позоришта, а прво извођење те драматизације у београдском Народном позоришту 1924. године режирао је – Бранислав

---

⁷² Напомена: Прилог преносимо у целини објављен је у рубрици „Из заоставштине Томислава Н. Цветковића. Сима Бунић (1882 – 1914) – лучоноша српског глумишта, Помак, бр. 61/64, јануар – децембар 1913. године, стр. 16

Нушић! Познати песник, приповедач и драмски писац Томислав Н. Цветковић оцењује да Лесковац није имао Стевана Сремца, ни Бору Станковића, али је имао Симу Бунића, писца, глумца, редитеља, управника лесковачке позоришне трупе „Заједница”, првог драматурга романа „Зона Замфирова”, која је први пут изведена 1910. године у Јагодини (последњи пут са нашла на сцени лесковачког Народног позоришта 1994/95. године).

СРЕТЕН ДИНИЋ

СРЕТЕН Динић (1875 - 1949) рођен у Великом Шиљеговцу у долини Рибарске реке, у подгорју Јастрепца. Прво Динићево књижевно дело је позоришна игра у седам слика „Косовски бој”. Састављено је из народних песама, а делом и из песама Љубомира П. Ненадовића. Оно је најпре изведено у Кладушници, а потом другим селима кладовског краја. У виду књижице појавило се тек 1925. године у Лесковцу. Динић има и повећу збирку песама „Јеци и одјечи” (Београд, 1905). У своје време овим стиховима је, с једне стране, одрицана свака књижевна вредност, док су, с друге стране, били необично хваљени. Писац се, изгледа, приклонио првом мишљењу (јер ову књигу не уноси у списак својих објављених радова) иако се никад није одрицао писања песама.⁷³

„Из царства мрака” зове се Динићева трилогија намењена народном просвећивању. Са књижевне стране, сматра Д. Трајковић, најинтересантнији је трећи део „Из царства лажне образованости” (Београд, 1913). Од свих Динићевих дела из лепе књижевности овог периода, свакако највише пажње заслужује збирка „Мој завичај” (Београд, 1926). Његово „Ратно сироче” објављено је 1924. године у Лесковцу. Слично је интониран комад у два чина „Под маслинама на Крфу” (1926). У спеву „Мајчин аманет”

---

⁷³ Д. Трајковић, *Народни просветитељ Сретен Динић и његово време (1875-1949)*, Народни музеј, Лесковац 1973; *Преглед лесковачког књижевног стваралаштва, Наше стварање, Лесковац 1973.*

(Београд, 1928), Динић у деветерцу износи како болесна Невена прича свом синчићу Стојану.

Драмско дело Сретена Динића, његов комад „*Наша работа*” (Ниш, 1925) једно од од два његова белетристичка списа искључиво посвећених старом Лесковцу. Динић није говорио о Лесковцу мечестерства, накалемљеног на паланачко малограђанство, коме су трагови у времену што је претходило овом, а омогућило му афирмацију баш ово, са свим економско-социјалним и културним реквизитима. Ипак, он га није сасвим пренебрегао, али је о њему проговорио узгредно („Наше газде, наше фабрике, неши радници, наша работа!” или „Куде се биволи бањав, оне жабе не крекав”) а додирнуо га је и у једном чланку своје књиге „Чаршија и култура”⁷⁴

Динић је основну школу учио у свом селу од 1883. до 1887. године. Нижу гимназију похађао је у Крушевцу од 1887. до 1891. године. Године 1891. Динић се уписује у нишку Учитељску школу.⁷⁵

Динић је школовање морао касније да настави у богословији. У својим аутобиографским белешкама које је назвао „*Моје бројанице*”, Динић није поменуо да је у богословији положио и испите за прву годину. Касније је постављен за привременог учитеља у Бивољу код Крушевца, с тим да положи матуру идућег маја у алексиначкој Учитељској школи, која је те године била премештена из Београда у то место. Најзад, од 12. маја до 12. јуна 1897. године, у Учитељској школи у Алексинцу полагао је завршни учитељски испит и положио га са одличним успехом, само тројица са врло добрим, а остали са добрим, уколико нису одбијени.

Када је положио испит зрелости, Динић је разрешен дужности привременог учитеља, обратио се министру просвете с молбом да буде постављен за учитеља у било којем месту јастребачког подгорја. Али, у министарству су му рекли: „А, не може тако. Ти си матуру завршио са одличним успехом, а ми одличне шаљемо само у Крајину.” Слегао сам рамена, сећа се Динић, и нисам даље ни речи приговори...

---

⁷⁴ Д.Трајковић, *Преглед...*, стр. 26.

⁷⁵ Д.Трајковић напомиње да су сви подаци о Динићевом одласку у учитељску школу преузети из његових аутобиографских бележака објављених у часопису *Народни просветитељ 1930-1933. године под насловом Моја бројаница*

Савијем објаву у џеп па право у Кладушницу код Кладова, крај плава Дунава.⁷⁶

За време учитељевања у Кладушници, Динић је написао и своје прво дело, студију „О народним учитељима”. Кроз читаву брошуру провејава залагање писца за признање да је учитељски позив тежак и племенит, за достојанство људи који су неимари народне просвете и културе... Динић је за своје ученике у Кладушници написао и „Косовски бој”, позоришну игру у седам слика. Ову позоришну ствар за децу Динић је објавио у посебној књижици тек 1925. године у Лесковцу. Рад на задругарству, инспирисао је Динића да напише роман са тематиком из живота једне сеоске породичне задруге. То је његов „Препорођај” (Београд, 1909). У роману се све углавном збива у задрузи сељака Радача, који поред жене има и четири сина и толико снаха.

Још 1905. године, Динић је објавио у Нишу збирку својих песама под насловом „Јеци и одјеци”. То је позамашна књига стихова која је, иако у часопису „Босанска вила” оцењена повољно, од критике у Србији дочекана као „неозбиљна, рђава и без икакве вредности.”⁷⁷

Године 1910. из часописа „Учитель”, чије је био сарадник, прештампана је Динићева расправа „Учитель као културни радник”, која се у многоме ослања на његов рад „О народним учитељима у Србији”. Друштво за школство хигијену и народно просветитељс тво издало је Динићеве два дела: „Из царства мрака - Царство ракије”, 1906, „Царство мрака – Царство судбине”, 1910. године. Динић има и трећу књигу из „Царства мрака”. То је дело „Из царства лажне образованости” (1913) у коме је у виду прича дата читава галерија разних ликова. Динић је написао и уџбеник „Познавање природе за III и IV разред основне школе (Београд, 1910).

Сретен Динић је 1913. године постављен за школског надзорника среза лесковачког и среза власотиначког. У Лесковац је дошао 20. новембра исте године, и отада, сем прекида за време Првог светског рата, није више мењао место свога службовања и рада.⁷⁸

После страшног и жалосног повлачења кроз Албанију 1915. године, Динић је на Крфу учествовао у оснивању

---

⁷⁶ Цитат из *Мојих бројаница*

⁷⁷ Видети *Дело, децембар 1905, стр. 399* и *Српски књижевни гласник, бр. 2, јануара 1906.*

⁷⁸ *Д. Трајковић, Народни просветитељ Сретен Динић, стр. 50.*

државне штампарије и „Српских новина”, а постао је и члан редакције овог листа и његов први сарадник заједно са Бранком Лазаревићем, Милутином Бојићем, Драгољубом Филиповићем и другима. У „Српским новинама” и „Ратном дневнику”, који је излазио у Солуну, Динић је објавио своје белешке о повлачењу српске војске.

Дело је још одмах стављено на располагање француским публицистима, а пријатељ српског народа Жозеф Ренк користио га је за своја предавања на Сорбони о трагичној одисеји Срба кроз Албанију. Овај први спис о последњим месецима Србије у 1915. години и повлачењу усред зиме, после рата, издат је о трошку писца под насловом „Српска војска и бежање кроз Албанију и на Крфу”.⁷⁹

Као болесник од маларије, Динић је 1917. године, са нашим инвалидима, упућен у Француску, у Лион, где хвата везе и ствара пријатељства са француским интелектуалцима и користи их за српску ствар. На народном универзитету који оснива у Франшевилу, нашим инвалидима држи читаве циклусе предавања, а поред тога служи им као тумач за француски језик. У месту Полињи (Јура), Динић пред већим скупом говори на француском о страдању Срба при повлачењу кроз Албанију.

Динић је радио и на оснивању Дома ратне сирочади, а написао је и комад „Ратно сироче” и заједно са професором Стеваном Живковићем „ставио га на ноте” те је ствар, као нека врста оперете, са доста успеха извођена у Лесковцу и по околним местима. Касније је Динић објавио још неколико комада. Његов комад „Под маслинама на Крфу” (Београд, 1926) има два чина и написан је „по личним доживљајима и утисцима”. Поменимо и његов позоришни комад у једном чину „Проглас уједињења” (Лесковац, 1930), где глорификује братство Срба, Хрвата и Словенаца. Своје посебно дело о бугарским зверствима у Првом светском рату штампао је у две књиге под насловом „Бугарска зверства у врањском округу” (1921), а те године му је штампана и збирка поучног састава за децу „Мали путници”.

На једном конкурс, после Првог светског рата, његова „Школска хигијена” добила је прву награду америчке мисије и исте године објављена у издању Министарства просвете (Београд, 1922). Наредне, 1923. године, Динић је штампао у Лесковцу, о свом трошку, на најпростијој хартији, своје највеће дело за народно просветитељство и васпитање. То је

---

⁷⁹ Исто, 51.

књига „Школа живота” са поднасловом „васпитни савет једног младог човека”, у ствари низ поука које се дају у оквиру дијалога између једног младића који је, сит варошког живота, пошао да изврши самоубиство и једног старца који младића враћа животу. Године 1923. објављена је Динићева „Чаршија и култура”, „књига за народно просвећивање”. Она садржи четири предавања и неколико чланака. Писац сматра да чаршија таква каква је не може бити носилац културе ни предњачити у извршавању националних задатака.

%

УРЕДНИК ЛЕСКОВАЧКОГ ГЛАСНИКА

- Сретен Динић је више од 15 година био једини уредник „Лесковачког гласника”, недељног листа лесковачке омладине. На то место дошао је 1922. године. Динић је био главни покретач оснивања Народног универзитета у Лесковцу 1924. године и један од његових активних сарадника више од једне деценије. Он је био члан његове управе и са његове катедре одржао је велики број предавања о разноврсним темама од којих је неке штампао. Динић је био један од главних иницијатора оснивања Градског позоришта у Лесковцу, које је радило од 1926. до 1929. године. Неко време био је и управник овог позоришта и уложио је доста да оно што дуже опстане и одговара својој намени, при чему је поднео и извесне материјалне жртве. Динић је био и први управник Академског позоришта у Лесковцу.⁸⁰ Динић је себе ангажовао и на стварању Народне књижице у Лесковцу.⁸¹

Поред романа „Препорођај”, Динић је дао и једну збирку приповедака о људима свога краја под насловом „Мој завичај” (1926). Те године Српска академија издала је Динићев спис „Како да сами себе васпитавамо и култивиремо”. У првом делу су чланци, а у другом поучне

⁸⁰ Напомена Д. Трајковића: О томе опширније у Споменици тридесетогодишњице позоришног живота Лесковца (1926-1956), Николаја Тимченка, као и у књизи Н. Тимченка Фрагменти из историје лесковачког позоришта, I (1896-1941), Лесковац 1967.

⁸¹ Лесковачки зборник, VI књига, Д. Трајковић Предратна организација студената лесковачког краја и стварање народне књижице и читаонице у Лесковцу.

приче. Октобра 1927. године Лесковчани су прославили пола века свога ослобађања од Турака. Тада је објављена „Споменица на прославу педесетогодишњице ослобођења Лесковца” (Лесковац, 1928), коју су урадили Сретен Динић и Драгутин Тодоровић. Ту је објављен и Динићев чланак „Лесковац у прошлости”. Динић 1928. покреће лист „Народни просветитељ”, који је неко време био орган Учитељског друштва среза лесковачког. Часопис је излазио шест година (1928-1933) и залагао се за народно просвећивање. Диниће је сарађивао у многим дневним листовима и часописима. Био је превише ангажован као публициста, а тај његов рад добио је повољну оцену, што показује свакако и једна свешчица, једно писмо београдских студента објављено 1910. године у коме је Сретен Динић увршећен међу тадашње „признате педагоге и ђачке пријатеље”.⁸²

Динићева књига „Народни будилник” (Лесковац, 1931) је читанка за народ, збирка многобројних прича, анегдота, писама, изрека итд. По садржини и саставу слична „Школи живота”. Динић је објавио и посебну књижицу о Михајлу Аврамовићу, творцу српског земљорадничког задругарства. Његов „Михајло Аврамовић” (Лесковац, 1931) говори о човеку око кога се, у своје време, „окретала сва чисто културна народна интелигенција.” Динић је био религозан човек, али је на веру гледао као на средство за оплемењивање душе. Објавио је и посебну књигу „Исус Христос као народни просветитељ”, (Лесковац, 1933). „Сагоревање омладине” (Лесковац, 1934) је збирка предавања и чланака са темама о васпитању омладине, пре свега о фаталном утицају улице и рђавог друштва на васпитање деце. Године 1934. Динић је објавио књигу „За организацију народног просвећивања” у којој се бави питањем да ли народно просвећивање треба да буде индивидуално или колективно.

Сретен Динић је умро у Лесковцу почетком августа 1949. године, после дуге и тешке болести. Поводом његове смрти, у „Нашој речи” од 6. августа, под насловом „Умро популарни јавни радник Сретен Динић”, објављен је краћи напис Аристомена Ристића, новинара.⁸³

---

⁸² Д. Трајковић, *Народни просветитељ и писац Сретен Динић и његово време*, стр. 78.

⁸³ Д. Трајковић, *Народни просветитељ и писац Сретен Ристић*, стр. 82.

„Смрт је ових дана изненада истргла из наше средине популарног писца Сретена Динића, доајена лесковачких јавних радника... Иако болешљив и већ изнемогао, Сретен Динић је и после ослобођења активно учествовао у културном препороду и животу свога града. Живо се залагао за оснивање музеја града, чији је био први управник, и поконио му драгоцен материјал, држао предавања, помагао рад Народног универзитета, био је члан и ревностан посетилац Литерарног клуба.”

%

Сваки и најсумарнији приказ књижевног рада у Лесковцу између два светска рата, просто мора да почне Сретеном Динићем, незаоблазним просветним и културним прегаоцем и човеком који је неуморном делатношћу оставио неизбрисив траг у културној историји овога града.⁸⁴

Сретен Динић није Лесковчанин, али је по доласку у Лесковац осетио, нема сумње, неку чврсту, унутрашњу повезаност са људима овога града и његовим духом; Динић није напуштао Лесковац све до своје смрти и све своје снаге употребио је неуморно и искрено настојећи да унапреди живот Лесковца и Лесковчана у сваком погледу и на свим нивоима.⁸⁵

Општу слику о Динићу даје Драгољуб Трајковић у својој књизи о њему; та слика је толико тачна, толико и карактеристична, позивајући на коментар и промишљање правих домета једне мисионарске делатности, у исто време обухватне и дискутабилне; мислим да неће цинично звучати ако се каже да је у том опису дошла до пуног изражаја мера једног Лесковчанина, Трајковићева, о заслугама једног делатника који квалитетом и институцијама свога деловања потпуно одговара провинцијском укусу и критеријуму; али, треба рећи и то да без Динића, а то Трајковић одлично разуме и констатује, о култури Лесковца између два светска рата не би имало шта много да се каже.⁸⁶

Оно што карактерише рад и личност, схватања и животну филозофију Сретена Динића јесте, пре свега, његово апсолутно опредељење за рад за народ и народно

---

⁸⁴ Николај Тимченко, *Белешка о Сретену Динићу, Народно стварање, Лесковац, 3/97.*

⁸⁵ Николај Тимченко, *Сретен Динић, културни преглац и писац, Књижевна баштина Лесковца, Лесковачки културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, Лесковац 2007, стр. 29.*

⁸⁶ Николај Тимченко, *Књижевна баштина Лесковца, стр. 30.*

просвећивање. Доказ за то јесте његово послератно ангажовање; наиме, он учествује у припремама за опремање и отварање Народног музеја 1948. године, учествује на свечаној академији поводом отварања музеја и чак извесно време, иако већ изнемогао од старости, врши дужност управника музеја. То је лепо уочио и констатовао у некрологу Аристомен Ристић. (...) Ристићев некролог објављен је у *Нашој речи*; његовим речима о Динићевој повезаности са народом додао бих лично сазнање да су Динића сачували у најбољим успоменама неки од оних лесковачких јавних и научних радника који су га познавали, али и његови ученици, који су га запамтили као доброг педагога и драгог учитеља.

(...) Да бих употпунио представу о обиму и разноврсности Динићевог рада, навешћу податке које о њему даје Трајковић у „Лексикону југословенских писаца“. Према том, по свему судећи непотпуном списку, Динић је објавио први рад, расправу „О народним учитељима“, још крајем прошлог века, 1898. у Пожаревцу; пре збирке песама „*Јеци о одјеци*“ (Ниш 1905), штампао је у Београду расправу „*Учитељ као културни радник*“ (1901). Следе: „*Царство ракије*“ (1906), „*Царство судбине*“ (1907). „*Препорођај*“, роман (1911), „*Царство лажне образованости*“ (1913), „*Мали путници*“ (1920), „*Мали пријатељи*“ (1921), „*Чаршија и култура*“ (1921), „*Бугарска зверства у Врањском округу I-II*“ (1921), „*Српска војска и бежанија кроз Албанију*“ (1922), „*Школа живота*“ (1923), „*Мића Соколац*“, позоришни комад (1923), „*Ратно сиромаштво у песми и причи*“ (са Ст. Д. Живковићем), 1924, „*Наша работа*“ (1925), „*Косовски бој*“, позоришна игра (1925), „*Под маслинама ка Крфу*“, позоришни комад, 1926, „*Мој завичај*“, приче из народног живота, (1926), „*Мајчин аманет*“, прича (1927), „*Ко треба да буде путовођа нашега народа*“ (1928), „*Михаило Аврамовић*“ (1931), „*На левој обали Мезе*“ (1931), „*Проглас уједињења*“, позоришни комад (1931), „*Шта треба да знам*“ (1933), „*Сагоревање омладине*“ (1934), „*За организацију народног просвећивања*“ (1934). Из ове очиглено непотпуне и непрецизне библиографске јединице, који је сачинио наш несумњиво веома заслужни библиограф Ж. П. Јовановић, води се да је, поред свих својих редовних послова, Динић годинама успевао да објави сваке године *бар по једну књигу!*⁸⁷

Динић сматра да Лесковац треба да има позориште и да у позоришним комадима његови житељи треба да буду

---

⁸⁷ Н. Тимченко, *Књижевна баштина Лесковца*, стр. 33-34.

представљени; зато он пише „*Ратно сироче*“, које ће касније постати и нека врста опере, и „*Нашу работу*“, у коме пушта на сцену лесковачке људе да говоре лесковачким језиком. И у једном и у другом случају проговара Динићева просветитељска свест и долази до изражаја његова неутољива потреба да даје својим мештанима оно што сматра да им је потребно ради подизања стандарда њихова живота. Као што се у својим списима противи алкохолизму и пушењу, залаже се за очување здравља, тако исто у покретању Народног универзитета, писању песама и комада и сл.⁸⁸

Динић је, када је реч о поезији, објавио збирку песама још 1905. године, али није прстао да пише стиховане саставе састављене све до рата; другим речима, упоредо са свим својим осталим списатељским, просветитељским, организационим и уредничким пословима, он је истрајавао и као песник. Динићева доста обимна збирка стихова „*Јеци и одјеци*“ није прошла ни у критици незапажено; о њој су објављени прикази у угледним часописима као што су *Босанска вила*, *Дело* и *Српски књижевни гласник*, и то би био успех сам по себи да нису два београдска часописа донела сасвим негативне критике о тој поезији.

Динић је у правом смислу речи оно што се може означити старинским, али тачним изразом – *народни просветитељ*; употребивши модернији израз, рекло би се да је био културни и просветни радник коме су све сфере друштвеног и јавног рада биле блиске и чије се име може срести у готово свим активностима које се сматрају као културно-просветне и корисне. Јер, по занимању учитељ, по функцији просветни надзорник, по опредељењу велики поборник идеје задругарства, а по схватању дужности савременик учесника свеколиких збивања и културних иницијатива, уредник локалног листа „*Лесковачки гласник*“, управник професионалног позоришта, члан управе Народног универзитета, на коме је држао предавања, члан многих удружења као што је удружење трезвењака; слободно се може рећи да није било подухвата у култури у коме он није учествовао, а подједнако је био просветни и јавни радник, књижевник и новинар јер се просветом није бавио само професионално већ му је *просвећивање народа* било вокација. У ту сврху, бавио се и новинарством – његови многобројни чланци су више моралне и практичне поуке него информације; он много више коментарише него што

---

⁸⁸ Н.Тимченко, *Књижевна баштина Лесковца*, стр. 39-40.

обавештава имајући у виду увек поуку и моралисање као сврху свог деловања и као праву потребу читаоца коме се обраћа. Са сличним циљевима и побудама бавио се и књижевношћу – он је претежно морализатор и васпитач и као песник, и као приповедач, и као комедиграф, па и као писац либрета. То је јавни делатник који је целокупни свој рад, па и књижевни, потчинио тој основној вокацији. Имајући у виду оно што је урадио и оно што је у међуратној историји Лесковца у њему од културе и просвете постојало, ваља без преомишљања констатовати да би без њега културни живот у граду био много сиромашнији. Занимљиво је истаћи да је Динић био управник и тек основаног Народног музеја 1948. године. Он је, дакле, до саме смрти све своје стваралачке снаге поклатио Лесковцу.

Марљивост је главна особина Сретена Динића. Он је не само неуморно практично деловао него је и много писао, између осталог песме, приче и позоришне комаде, а онда и, као уредник Лесковачког гласника, новинске чланке, затим брошуре о задругарству, учитељском позиву итд. Погледа ли се све то, а то је довољно да испуни цео један радни век, има се утисак о једној силној енергији стављеној у службу општенародне користи. Динић је био *народни човек* у најбољем смислу те речи. Али, разноврсност и, посебно, вредност Динићевог књижевног и публицистичког опуса изискује сасвим одређене закључке и они нису у складу са марљивошћу пишчевом и енергијом унетом у сав тај веома обимни и пожртвовани рад.⁸⁹

---

⁸⁹ Напомена: О Сретну Динићу опишан прилог објавила је Верица Баторевић Божовић у Помаку, јануара 1997. године.

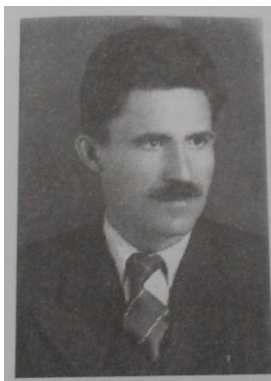
ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ

МЕЂУ личностима недавне прошлости Лесковца посебно место заузима *Јован Јовановић*. Ова контраверзна, довољно снажна и карактерна личност заслужује пажњу као интелектуалац, правник, адвокат, професор, политичар и јавни културни радник.⁹⁰

Припада истакнутим личностима Лесковца између два светска рата попут *Сретена Динића*, *Сергија Димитријевића*, *Жак Конфина*, *Миливоја Перовића*, *Драгољуба Трајковића*. После Другог светског рата бавио се стваралаштвом оставивши неизбрисив траг у култури. Интересантан је као уредник „*Недељних новина*”, политички првак Земљорадничке странке и истакнути стваралац на научном пољу. Његов научни опус, антрополошко-социолошког каарактера, вредан је допринос изучавању јужносрбијанаца, насеља, живота и рада народа лесковачког краја. И као правник и адвокат уживао је посебну репутацију.

Јован В. Јовановић, рођен је 2. фебруара (на Сретење) 1905. године у Лесковцу, у сиромашној занатској породици абације *Василија* и *Настасије*. Одрастао је и васпитавао се у патријалхал ном духу. Његов чукундеда Стаменко води порекло из Буниброда. Он се дошао у Лесковац још за време Турака. Његова куће је била на источној периферији вароши Лесковца, где је данас зграда Општинског суда. У то време, од његове куће источно, иза данашње железничке станице, простирале су се баре пуне воде, шеvara и риба. Стаменко се бавио трговином, а његов син Јован абацијским занатом. Јован и његова два брата Кота и Младен Дена звали су се Абраши. Јован Абраш био је учесник у ослобођењу Лесковца од Турака 1877. године. Тада је, веле, убио турског команданта жандар мерије Белог Менета.

Са Недом из Грајевца изродио је три сина – Василија, Владимира и Љубомира и кћерку Костадину Дику. Јованов отац Василије, кад се оженио Настасијом, оделио се од оца и

⁹⁰ *Добросав Туровић, Јован Јовановић Абраш, Лесковчанин, бр. 11, октобар 1999, стр. 12-13.*

купио кућу у јужној периферији вароши, где се и данас налази. Са Настасијом је изродио је Светозара, Војислава, Драгутина и Јована и кћери Лепосаву и Љубицу. Када му је 1909. године жена умрла, Василије се по други пут оженио Евдокијом са којом је имао кћерку Веру. Породица је живела у сиромаштву. Василије и његова одрасла деца радила су даноноћно абаџијски занат и борили се са тешком немаштином. Јован је код оца био чирак. Живели су уз пасуљ, закуван љутим паприкама, а спавали на асурама и на земља ном патосу. Није било времена за разоноду и весеље.

Јован Јовановић је пошао у школу 1912. када је избио Први балкански рат. Бугарска окупација Лесковца 1915. прекинула му је школовање. Све до ослобођења породица је живела бедно, уз свако дневну бугарску тортуру. После Првог светског рата, Јовановић је наставио школовање. Гимназију је учио у Лесковцу, а матурирао је у Врању. После завршене гимназије уписао се на Технички факултет у Љубљани. Сиромашан, напушта Љубљану и уписује права на Београдском универзитету. Студирао је три године уз рад, а у четвртој је био редовни студент. Дипломирао је 1931. године са врло добрим успехом. Судско-адвокатски испит положио је 1935. године у Београду. У адвокатски именик уписан је 7. новембра 1936. године и од тада па до смрти био је веран адвокатском позиву. Као правник и адвокат радио је у Ужичкој Пожеги, Власотинцу и Лесковцу.

Јован Јовановић укључио се у политички живот 1925. године. Као студент права приступио је 1929. године Земљорадничкој странци, коју је водио Драгољуб Јовановић, професор Београдског универзитета. Исте године Јовановић је постао шеф Земљорадничке странке, као леви земљорадник и 1927, 1929, 1935, 1936. и 1938. активно учествује на општинским и парламентарним изборима. Један је од састављача чувене „Лесковачке резолуције“ (од 12 тачака) против Шестојануарске диктатуре и режима краља Александра Карађорђевића, због чега је хапшен и прогањан.

%

У књизи „Из нашег Манчестера“ (Београд, 1953) публициста и историограф Драгољуб Трајковић записао је о Јовану В. Јовановићу: „Уредник „Недељних новина“, уколико се у оно време могло, није штедео ништа што у јавном животу није било за поштеду. То нису чинили ни остали сарадници овог напредног листа: око њега су се за кратко време окупили многи људи чија је наштампана мисао била одважна, исправна и поштена. Поред Аристомена Ристића,

Јовановићевог помоћника, у овом листу сарађивали су и ови људи: Сергије Димитријевић, Предраг Ђорђевић, Брана Митровић, Т. Дорин (Трајко Стаменковић), Светозар Крстић, Адам Илић, Миладин Ђирић, Владимир Велебит, Михајло Јовановић – Брада, Лика Ценић, Раде Вуковић и други. „Недељне новине” остаће видно забележене у аналима духовне културе града.

(...) И у новинарству и публицистици, Јовановић је био веома активан. Био је од 1933. до 1935. године везан за лист „Недељне новине”. Окупљао је даровите интелектуалце града око свога листа и код новинара уживао је велики углед.

Има хуманих и прогресивних, који се боре за друштвене интересе и стављају их изнад личних интереса, а нису одговорни ниједном режиму. Један од таквих, који се увек борио против постојећег режима, а долазио је у конфликт са онима за које се борио, био је управо Јован В. Јовановић. Тегобан живот из детињства и младости и правнички позив утицали су на његову хуманост и прогрес. Као политичар и јавни радник често је био пред дилемом који пут да одабере и животним правцем да се упути? Јовановић је имао да изабере између приклањања постојећој политици и режиму или да своје неслагање с њим изрази на видљив начин. Он је у три система задржао лични став левичара и опредељеног интелектуалца!

Још као студент права припадао је напредном покрету. Под утицајем свог професора Драгољуба Јовановића, чијом ће се сестром касније оженити, приступа Земљорадничкој странци и 1929. године сукобиће се са режимом Краљевине Југославије. Као потписник „*Лесковачке резолуције*” против Шестојануарске диктатуре, тражио је да се сељак и радник заштите од економске кризе и полицијског система, да се смање порезе и таксе, као и да се сељак заштити од Аграрне банке, коју представљају крупни капита листи. Подвргао је критици државу и режим Петра Живковића за стање у војсци, парламенту и држави и указао на самовољу и корупцију. Критиковао је отпуштање чиновника, хрватску слогу, доделу одликовања за паре и наговестио предстојећи рат и несигурност народа. Због ове резолуције био је хапшен и прогањан од режима и полиције. У конкордатској борби 1937. године супрот ставио се ондашњим властима у Лесковцу. *Био је ухапшен, осуђен на основу Закона о заштити државе на 30 дана апсе и 3.000 динара новчане глобе. На притисак јавности и опште амнестије у вези са Конкордатом издржао је казну затвора од 14 дана.* Такође, исте године дошао је у сукоб са

локалним властима јер је јавно критико вао повећање лесковачког буџета.

И у току Друго светског рата изјаснио се против фашизма. После окупације Лесковца 1941. године од Немаца, Јовановић је био на списку сумњивих интелектуалаца за хапшење. Био је под присмотром полиције. Да би избегао пратње и хапшења, 1943. године прихватио се принудног рада у Немачкој. Интерниран је у Беч на принудни рад у фабрици шећера и слада. У Бечу је провео шест месеци и почетком 1944. године илегалним путем, теретним возом, вратио се у родни град. Нико осим његове породице није знао да је дошао из Беча. У кућном скровишту провео је до 6. септембра када је Лесковац бомбардован од савезничких авиона. У белом чаршаву, као „рањеник”, користећи метеж, напустио је град и прикључио се партизанима Поречја. По потреби службе послат је у Горњу Јабланицу за службеника среског НОО Јабланичког среза у Медвеђи.

Јовановић је учесник НОБ од 6. септембра 1944. до маја 1945. године. Као правник радио је после ослобођења земље у Лебану, Лесковцу и Власотнцу као адвокат, а од 15. августа 1949. године био је професор права и политичке економије у Економској средњој школи (Трговачка академија).

И народна власт, за коју се борио, није му била наклоњена. *Био је на списку „морално политички неподобних”*. Дуго није добио одобрење за адвокатуру. Среско јавно тужилаштво Јабланице, 28. јула 1949. године покренуло је кривични процес против Јовановића „због увреде суда и правосуђа”. Среско јавно тужилаштво у Власотинцу, 6. маја 1950. године, обуставља кривични процес јер нема елемената за кривично гоњење због „слободних мисли и слободног изражавања”. У том процесу Јовановић губи државну службу, па је 1950. радио у Приштини. Међутим, мајор Јован Вукчевић, опуномоћник Управе државне безбедносит за лесковачки срез, 18. октобра 1951. године, ухапсио је Јована Јовановића због писања сељацима молби за испис из сељачке радне задруге. На главном претресу Окружног суда у Лесковцу, 4. фебруара 1952. године, Јовановић је *осуђен на казну затвора у трајању од 7 месеци за „дело надриписарства”*. Казну је издржао и 1958. године затражио је од СУП Лесковац да га брише из списка осуђених. После издржане казне тешко је живео са женом Радмилом и децом Љубишом и Миром. Његов људски век био је борба за право и правду. Због тога је испаштао и нализасио на отпоре власти и неправду. И поред свих животних тегоба, Јовановић је остао веран својим

принципима, перу и стваралаштву! То није имало утицаја на његову стваралачку личност, истраживање и писање научних радова.

Умро је децембра 1992. године, у 87. години. Био је врло скроман и карактеран човек, кога је красило патријалхални етнос нашег народа.

%

Јован Јовановић се веома рано посветио историографији лесковачког краја. Он је један од *првих сарадника Народног музеја* у Лесковцу и „*Лесковачког зборника*”, од 1961. године па до смрти. У скоро свакој свесци „Лесковачког зборника” објављивао је прилоге научно-публицистичког истраживања. Његови радови су антрополошко-социолошког, етнографског, културолошког, правног и исто риографског карактера. У „Лесковачком зборнику”, у едицији посебних издања, Јовановић је објавио антропогеографске и социолошке студије „*Лесковачко Поречје*” (1972-1973), „*Пуста Река*” (1975- 1979), „*Лесковачко поље и Бабичка Гора*” (1978-1979) и „*Доња Јабланица*” (1981-1982). Поменуте студије имају историјско-привредни карактер.

Јовановић је објавио и више научних радова из даље и ближе прошлости Лесковца и лесковачког краја. Његова интересовања и знања дубоко задиру у науку, историју, језик (лесковачки), народно стваралаштво и уметност. Његови радови вредан су допринос изучавању становништва лесковачког краја. Остаће запамћен и као критичар, полемичар и добар саговорник. Наш град још памти Јовановићеве дуеле са *Миливојем Перовићем*, писцем романа „*Големаша*”, због типизације ликова романа и са професором *Браном Митровићем* у вези са лесковачким говором, а и у вези са правним и историјским темама.⁹¹

У „Лесковачком зборнику” бр. XXXIII за 1993. годину у рубрици *In memoriam* о Јовану В. Јовановићу са пуно поштовања, пише *Драгутин М. Ђорђевић*: „Тихо, смирено и скоро нечујно у Лесковцу је децембра 1992. године, у 87. години, умро лесковачки адвокат у пензији, и истакнути радник на културном и научном пољу Јован В. Јовановић. Нестала је једна изузетна личност, један страствени

---

⁹¹ У књизи *Живот пише приче Верице Баторевић Божовић (Удружење писаца општине Лесковац 2001) пренет је њен прилог о Јовановићу. (Помак, бр. 6, јануар-март 1998), Између осталог, наводи: „Мало је познато да је Јовановић студирао књижевност, али да те студије није привео крају.”*

истраживач свога завичаја и простора где су се смељивале и сударале историјске епохе и културе многих народа.

Високообразован, интелигентан, од младости усправног става, чврстог, принципијелног карактера, Јовановић се веома рано посветио историогра фији лесковачког краја. У групи студената између два светска рата ужива велики углед због свога рада. Постаје уредник веома познатих „Недељних новина” око којих окупља ондашњу школовану омладину.

(...) Јован В. Јовановић је један од првих сарадника Лесковачког зборника. Од 1961. па све до скоро, у свакој свесци, годишњаку Народног музеја у Лесковцу, објавио је веома запажене радове и прилоге антрополошко-социолошког карактера који представљају вредан допринос изучавању становништва, насеља, живота и рада народа лесковачке области.

(...) Јована Јовановића можемо уврстити у ред великих Лесковчана, као што су Сретен Динић, Драгољуб Трајковић, Сергије Димитријевић, Жак Конфино и други.⁹²

%

О Јовану Јовановићу као ствараоцу објављено је више прилога, а Николај Тимченко је оценио да су се „крајем двадесетих и почетком тридесетих година појавили заједно, као генерација, Сергије Димитријевић, Драгољуб Трајковић, Аристомен Ристић, Јован Јовановић, и почели, уз доајена лесковачког културног и књижевног живота, неуморног и заслуженог Сретена Динића, да сарађују у Лесковачком зборнику, да покрећу нова гласила и да дају допринос и проширују онај домен јавног живота који називамо културним и, уже, књижевним.“ Додуше, сви побројани аутори давали су примат историји и науци над белетристиком, али су неки од њих много учинили за појаву и неговање критике – А. Ристић, на пример, позоришне, а Ј. Јовановић књижевне – и тиме директно утицали на развој завичајне књижевности.⁹³

(...) Хронологије ради, ваља напоменути да је Драгољуб Трајковић свој први рад објавио 1927. године, и то су били „Први весници слободе“; он је увелико сарађивао у

---

⁹² Драгутин М. Ђорђевић, Јован Јовановић, адвокат у пензији, културни и научни радник из Лесковца, Лесковачки зборник XXXIII, 1993, стр. 375.

⁹³ Николај Тимченко, Књижевна баштина Лесковца, Лесковачки културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, Лесковац 2007, стр. 25.

Лесковчаком гласнику; следеће, 1928. године објавио је и другу књигу „Покрети за ослобођење у крајевима ослобођеним 1877/78“; године 1930. штампа књигу с реченицом која постаје славна – „Ми једемо напrike, а зидамо фабрике“, а 1932. године „Силуете из Фанара“, с поднасловом „Прилози за студију манчестертва“.

Као што се из ових наслова види, Трајковић се првенствено усмерио ка проучавању историјске прошлости и његове претензије су првенствено научне; њему уз бок по вредноћи, интелектуалној снази и озбиљности стоји Јован Јовановић, који се појављује у Лесковачком гласнику 1923. године са политичким чланцима; овај заслужни Лесковчанин је у јавни живот ушао као журналиста и политички писац, а онда је силом околности морао напустити политичку активност и одати се антропологији и социологији села, не напуштајући ни своје перманентно интересовање за културне и књижевне појаве.⁹⁴

(...) Јовановићев приказ Конфинових „Мојих опитинара“ објављен је у Недељним новинама, у броју 23. од 10. јуна 1934. године. Конфинова књига није изашла у Лесковцу, објавио ју је један од најугледнијих српских издавача Геца Кон „у тврдом повезу и броширано, са сликом на корицама по угледу на модерна издања из лепе књижевности“, али је суд Јована Јовановића, за разлику од оцене Сретена Динића, који је о овој књизи писао у Лесковачком гласнику, не само негативан, већ могло би се рећи, поразан – и то из више што књижевних, што ванкњижевних разлога. (...) Конфино је у извесном смислу козер, али његове приче нису ни издалека духовите; најзад, Кофино не следи тенденције нове књижевности.⁹⁵

(...) После Другог светског рата Јовановић је био један од најсталнијих сарадника Лесковачког зборника, почев од седамдесетих година чешће се јавља у Нашем стварању, а спорадично и у Нашој речи. (...) Уопште узев, Јован Јовановић је личност преко чијег се дела и деловања, и пре и после Другог светског рата, не може олако прећи, иако је он, нажалост, прећуткиван и такорећи искључен из официјелних токова лесковачке културе.⁹⁶

---

⁹⁴ Николај Тимченко, *Књижевна баштина Лесковца*, стр. 27.

⁹⁵ Николај Тимченко, *Књижевна баштина Лесковца*, стр. 118.

⁹⁶ Н. Тимченко, *Књижевна баштина Лесковца*, стр. 135-136.

ДОБРИВОЈЕ КАПИСАЗОВИЋ

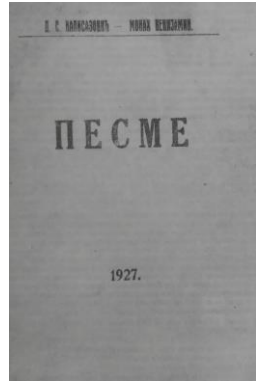
НЕКОЛИКО младих Лесковчана, између два светска рата, штампало је збирке својих песама. Поред Каписазовића, то су били: *Спасоје Стојановић* (сам и заједно са глумцем *Јованом Танићем*), *Раде М. Димитријевић*, *Глигорије Гљебов* и други. Међу њима се видно истакао Добривоје Каписазовић, који је у својим песмама једини био Лесковчанин.⁹⁷

Прва Каписазовићева збирка под насловом „*Песме*” (Лесковац, 1927), има двадесет песама неједнаке вредности. Одушевљен њеним стиховима, Трајковић је по изласку књиге из штампе написао ову белешку: „Ове је први пут да се у Лесковцу јави једна добра књига стихова, која је технички врло лепо и укусно опремљена.

У Каписазовића је пантеистичко осећање природе, осећање врло дубоко, управо једно стапање са космосом. Ту трепери душа млада, „На земљи овој грешници старој” души је тесно па хоће висину и чистоту звезда. Она узлеће до њих, милује звезде и на њима се греје. Душа му лети звездама, и мисли одлећу „у сфере за људску недостижну моћ” кроз „тишину пуну бола што влада изнад овог Плачног неба”. Јер природа сама себе ствара и руши, и у томе јесте њена тајна.

Друга Каписазовићева збирка зове се „*Алтана*” (Скопље, 1930). Она има двадесет и пет песама, које, опет као што обично бива, нису једнаке вредности. По основном лирском тону сличне су онима из прве књиге и скоро половина их се извила из раније објављене песме „Алтана”. Као и прва, и друга Каписазовићева збирка стоји под утицајем народне лирике лесковачког краја, али и под утицајем наше романтичарске лирике:

*„Млади дани исплакани, горо зелена.
Млади дани проћердани, туго голема!
Тужном гором ветри вију, горо зелена.
Виногради сузе лију, туго голема“*

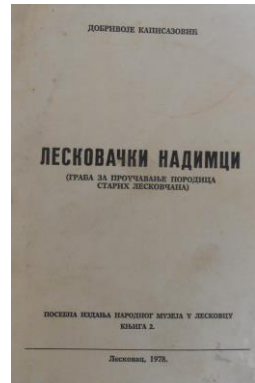

⁹⁷ Д. Трајковић, *Преглед...*, Лесковац 1973.

У лутању младост вене, горо зелена.
Лишће вене, да увене, туго голема!..”

%

У необјављеним аутобиографским белешкама „Шта ме је све интересовало, чиме сам се све бавио”, Добривоје Каписазовић је записао: „Од самог детињства, пре школе, знао сам да читам и пишем и многе сам песмице учио и знао и да декламујем и да певам. Као гимназијалац, записао сам песме које су се певале. После четвртог разреда гимназије почео сам да сакупљам народне песме, а тада сам почео и да пишем стихове. Не сећам се назива своје прве песме, али мислим да је била нека серенада (тада су биле у моди) а знам да сам се осмелио да је прочитам старијем другу (који је важио као критичар на литерарним састанцима). Он ми је онда рекао да је песма добра, али да му кажем одакле сам је преписао. А мене је баш то окуражило јер сам био сигуран да је нисам преписао, већ сам је измислио. То је значило да сам успео. Тај се друг звао *Радмило Димитријевић*, доцније је био професор универзитета. Године 1923. већ сам се пробио као песник. Јеремије Живковић је уређивао и издавао врло лепо уређиван часопис „*Венац*”, а ја сам се уврстио у сараднике и то под називом „*Монах Венијамин*”. Због тог псеудонима био сам отпуштен из црквене службе. То је посебна прича, записује Каписазовић својом руком и додаје: „Прву збирку „Песме” штампао сам 1927. а другу „Алтана” 1930. године.”⁹⁸

Заједно са *Љубишом Каписазовићем*, старијим сином Добривоја Каписазовића, седимо у радној соби лесковачког писца и ствараоца у Улици Браће Баруха 11. у Београду, у близини Јеврејске општине, на Дорћолу. Љубиша брижно чува и објављене књиге и необјављене рукописе свога оца. И све оно што је о Добривоју написано и објављено. У објављеној трећој књизи *Лексикона писаца Југославије*, 1987. године, у издању Матице српске, знатан простор посвећен је Добривоју Каписазовићу.

⁹⁸ *Верица Баторевић-Божовић, Добривоје Каписазовић, Помак, бр. 3/4, април-септембар 1997.*

Као изданак старе лесковачке породице, чак веома образоване по критеријумима с почетка XX века, Каписазовић је у Лесковцу похађао Нижу гимназију, Богословију у Битољу, па се 1927. године уписао на Богословски факултет који није завршио. Био је писар приправник Духовног суда у Скопљу, па је отпуштен, због писања песама под псеудонимом „Монах Венијамин“; по казни је премештен у Духовни суд у Шапцу због збирке песама „Алтана“ поново је премештен у Скопље, где ради као писар, па секретар Духовног суда. Потом постаје ђакон, па протођакон. Пошто је протеран из Скопља, ради у Лесковцу и Врању као секретар Црвеног крста и заменик митрополита скопског, а априла 1947. године напушта црквену службу. У Лесковцу је био сарадник и уредник недељника „Наша реч“, директор Народног позоришта, службеник просветног одељења Лесковца, секретар Музичке школе и Економске школе. Средином педесетих година одлази за Београд где је био уредник фабричког листа „Галеника“. Уређивао је „Весник“, лист православног свештенства СФРЈ и часопис „Православна мисао“.

%

Писао је песме, приче, хумореске, драмске слике, приказе, чланке, белешке, у великом броју листова и часописа. Народно позориште у Нишу и Лесковцу 1944, односно 1953. године извели су му драму у пет чинова „А младост је прошла“. Лесковачко Народно позориште извело је једночинку „На Коњуху“, „Са партизанима“, „Хитлерова смрт“, „Освета“, „Дочек Нове године“, а на дечјој сцени у Лесковцу драматизацију бајке у три чина „Ивица и Марица“. Урадио је *Споменицу Цркве „Света Богородица“* у Скопљу од 1835. до 1935. и Божићну читанку.

Уз две поменуте збирке песама објавио је књиге: „Лесковачки надимци“ (грађа за проучавање породица старих Лесковчана), издавач Народни музеј у Лесковцу, потом „Тошке у Лесковац и његове говораније“ (1980), „Анегдоте из живота Митрополита Скопског Јосифа“ (1982), „Монографију Митрополит Вићентије“ (1938), „Лесковчачке заврзламе и чарламе“ (1975, која је 1995. године доживела репринт издање). Међутим, доста онога што је Добривоје Каписазовић написао у рукопису је и до сада није објављено. Био је члан Удружења новинара Србије и, пред смрт, постао је и члан Удружења књижевника Србије. Одликован је Орденом Светог Саве. Умро је у Београду 1993. године а сахрањен у Лазаревцу. Сахрани је присуствовао и патријарх

српски господин Павле. Спомиње га и Радомир Константиновић (пета књига, стр. 311), „Биће је језик – есеји о књижевности”, а објављене су му песме у Енциклопедији Мирослава Крлеже. Године 1985. Загреб је издао „Педесет најпознатијих староградских народних песама, романси и шлагера”. Међу њима је и песма „*Тужни ветри гором вију*”⁹⁹, аутор музике и текста Добривоје Каписазовић.

У својим необјављеним рукописним белешкама, Каписазовић је записао: „Када сам 1930. године издао књигу песама „*Алтана*” у Скопљу, где сам и живео, дружио сам се са члановима Певачког друштва „Мокрањац”. Када сам им уручио своју прву збирку песама многи су ми рекли: шта нам дајеш песме које се не певају. То је био повод да пронађем мелодију за неке од својих песама. И тако је настала мелодија за песму, моју песму „*Тужно ветри гором вију*” - пише у белешкама Добривоје Каписазовић.

Ево како гласи песма „*Тужни ветри гором вију*“:

*Тужни ветри гором вију,
Горо зелена!
Виногради сузе лију,
Туго голема!*

*Имао сам једну драгу,
Драгу вољену
Китио је росним цвећем,
Ружом руменом.*

*Ружа ми је увенула,
Ружа румена,
Драга ме је оставила,
Драга вољена.
Драга ме је напустила
Драга вољена.*

Драгољуб Трајковић је у „*Прегледу лесковачког књижевног стваралаштва*“, између осталог, записао: „...Али, ако у Лесковцу и од њихових људи, све до данас, нису створена књижевна дела каква су дали напред поменути писци, у њему ипак има појава које су, скоро од почетка овога века, интересантне и заслужују нашу пажњу. Овде, пре свега,

---

⁹⁹ У необјављеним аутобиографским белешкама Каписазовић је написао да је песма настала у Скопљу.

мислио на извесне списе *Сретена Динића*, па на приповетке *Жака Конфина* и *Бране Митровића*, као и на песме *Добровоја Каписазовића*, *Фреда Фазлофског* и других, не испуштајући из истог периода ни извесне публицистичке списе нити драмска дела *Наталије Арсеновић*. Ми, исто тако мислимо на лесковачко литерарно стваралаштво после Другог светског рата, али не заборављамо ни оне списатеље које је у Лесковцу или од Лесковчана створено до Првог светског рата, и то само радом *Димитрија Алексића* и других у прошлом веку, већ и делатношћу лесковачких учитеља окупљених око дечјег листа „Ђачки напредак”, као и радом *Симе Бунића* на драми.

%

**ХУМОР У ДЕЛИМА ДОБРИВО
ЈА КАПИСА ЗОВИЋА** - Добривоје Каписазовић, аутор књиге „*Лесковачке чарламе и заврзламе*” (1995), добар је зналац лесковачког менталитета.

(...) Једна од занимљивих шала везана је за познатог књижевника Радоја Домановића, који је био наставник у лесковачкој Гимназији: „Радоје Домановић је бија у Лесковац наставник, волеја је такој да поседи с’с друштво, да проћаска па и да „купи” поништа за његово писување. У тој време Лесковац још није имаја електрично осветљење.

Лесковчани су били радни и вредни и рано се легали, ал’ рано се и дизали. Чека ги работа. „Рано пиле, рано поје” - викали су они. А Радоје па волеја да гледа у лампу - причали су Лесковчани. Ама на њега несу замерали, он је бија јебанција. К’д Лесковац добија електрику, прича се, дошеја Домановић у Лесковац. Интересовало га да види како с’г живив Лесковчани. И изненадио се јербо си је све било ко пре: Лесковчани па рано ишли на спавање. И затој је, викав, написаја: „Иако сад у Лесковац електрика светли./ Лесковчани ипак лежу/ Кад и петли!”

%

Ево још једне згоде, али о другом доктору, др Мазнићу:

Прича се по Лесковац к’ко је тој волеја да каже чувени доктор Мазнић, кој си је много волеја друштво, седељке, песму, свирку, па и добру капљицу. Он је објашњавао како је још Шекспир рекја:

„Тешко је Србин бити!

За кога је све једно:

бити ил не бити,

Ал неје све једно:

пити ил' не пити!

Да л' је тој сам Мазнић турија у Шекспирова уста, ил' па чуја од некога, не се знаје. Ама, сигурно је да тој Шекспир неје казаја.

%

Друга, такође занимљива прича, везана за познатог адвоката Манића:

Манић је школовао истовремено четворо деце у Београду. Да би смањео трошкове, Благоје је својој деци сваке недеље слао храну у картонским кутијама... Те кутије су деца враћала натраг. Једном га неки пријатељ упита како је и како напредују деца на студијама. Благоје кратко одговори:

- Кутије се исцепише, деца школу не свршише, ја не могу више!

%

ТОШКЕ ИЗ ЛЕСКОВАЦ И ЊЕГО

ВЕ ГОВОРАНЦИЈЕ – Тодор Тонић

на кога се ове лакрдије односе није нека измишљена фолклорна особа. То је стварни актер друштвеног и политичког живота Лесковца између два светска рата, производ лажне буржоаске демократије, њена трагикомична фигура и предмет увесељавања тадашњих житеља нашег града.¹⁰⁰

Осврнимо се укратко на политичку каријеру Т. Тонића. Т. Тонић, адвокат, појављује се већ на изборима за Уставотворну скупштину одржаним 28. новембра 1920. као кандидат Радикалне странке за Врањски округ (у групи кандидата по чл 14. изборног закона – који је тражио факултетске квалификације). Тада није ушао у парламент.

(...) После прокламовања шестојануарске диктатуре 1929. године први парламентарни избори одржани су 1931. године. (...) Т. Тонић је први пут изабран за посланика.

---

¹⁰⁰ Др Сергије Димитријевић, предговор, „Тошке из Лесковац и његове говоранције“, Културни центар „Милентије Поповић“, Лесковац 1980, стр. 5-8

(...) Аутор ове књижице Д. Каписазовић је у 48 прикупљених анегдота успешно приказао личност Тодора Тонића, адвоката, познатог демагога, политичког превртљивца и дугогодишњег режимског народног посланика лесковачког среза у периоду од шестојануарске диктатуре до слома Југославије априла 1941. године.¹⁰¹

%

Имао је Лесковац више народних посланика, али памте се само двојица: *Мане* и *Тошке*. Први је био давно, а други између два рата. Када хоће да се каже: опет он! Опет исти! У Лесковцу се уместо тога рекне: „*Ја! Па Мане!*“¹⁰²

Ове узречица је настала у вези са последњим кандидовањем његовим. Наиме, познато је да су се стари Лесковчани знали углавном по надимку или по деминутиву имена. Ретко се мо знао по имену и презимену. Манојла Живковића, народног посланика знали су само по имену у скраћеном облику: Мане. Пошто је осетио да га народ више неће бирати, он позове чланове главног одбора странке да га подржи и поново кандидује. Представник странке је на збору излагао како Лесковчани треба да из своје странке изаберу човека који ће најбоље умети да заступа њихове интересе и зато он предлаже да бирају Манојла Живковића. Не знајући да је то њихов Мане, они прихвате кандидату са „живео!“ Позван је Мане на говорницу да се захвали. И чим се појавио, неко је узвикнуо: „*Ја! Па Мане! Нећемо Мане!*“ Нису га изабрали, али је остао у сећању по овој узречици.

Други послани који се памти, чије ће име остати у причама и шалама је Лесковчанин *Тодор Р. Тонић*, познат као *Тоша*, *Тошке* или као „*татко на народ*“ – како је сам себе познавао.

Тошке је стекао такву популарност не само у Лесковцу и околини, но и у читавој нашој земљи. Његова појава потписнула је све оно по чему се знало и причало о Лесковчанима. Јер раније, ако би ко срео Лесковчанина, наметало му се и нехотице оно: „трговац из Лесковац“ или индустријалац Манчестерац, а Тошке је учинио да се при сусрету са Лесковчанином изговори: „Тошке“ или „татко на народ!“ И данас се то може чути.

Није Тонић такву и толику популарност стекао ни као правник и адвокат, ни као народни послани.

---

¹⁰¹ Др. С. Димитријевић, предговор, „*Тошке из Лесковац и његове говоранице*“, стр. 7.

¹⁰² Добривоје Каписазовић, уводна реч, „*Тошке и његове говоранице*“, стр. 9-10.

-Па чиме? – упитаће свако.

Тонић се је прочуо својим лакрдијама, својим шалама, својим специјалним хумором и понајвише по томе што је све то казивао *лесковчаким језиком* (жаргоном) – као добар козер и демагог.

Опсена му је била да буде познат и славан и чинио је све и сва, свуда, на сваком месту, да буде запажен, да се о њему прича и препричава. Баш као и многе жене, које, да би биле уочене и запажене, чине све и свашта: кинђуре се, фракају и мажу и облаче често накарадно – тако је и Тонић лакрдарио и причао свашта да би био интересантан и запажен. И успео је у томе.

Оно што сам овде изнео из његових говоранција и онога што сам у личном додиру од њега чуо, а и од других – најбоље ће илустровати Тодора Тонића и начин стицања популарности.

Без намере да говорим о његовој личности, о њему као адвокату или посланику и да дајем суд и оцену о њему и његовом раду – узео сам из његовог живота само ону „*смешну страну*“ са намером да се то сачува од заборава као интересантност своје врсте, као оригиналност његова.

Још само да напоменем: Тонић је рођен у сиромашној кућици на периферији Лесковца и сам се кроз живот пробијао и школовао. Ни као адвокат, ни као посланик није ништа нарочито стекао (сем куће у граду, која је потпуно срушена приликом бомбардовања Лесковца), а скончао је свој живот у Сиротињском дому у Лесковцу, убрзо после ослобођења.

Све његове лакрдије нису овде обухваћене. Можда они који га знају треба да их забележе. Постоји и велики број писама која је он писао разним личностима, која садрже доста његовог хумора и његову својеврсну духовитост.¹⁰³

---

¹⁰³ Добривоје Каписазовић, Уводна реч, „Тошке из Лесковца и његове говоранције“, стр. 10.

ЖАК КОНФИНО

ЖАК КОНФИНО и Брана Митровић су први лесковачки приповедачи са извесном књижевном културом и у исто време са књижевним претензијама.¹⁰⁴

До (Другог) светског рата су изашле четири збирке Конфинових прича: „*Моји општинари* (1934), „*Лица и налицја*” (1936), „*Мој Јоцко*” (1937) и „*Хумореске*” (1941). Оне су највећим делом посвећене Лескочанима и лесковачким Јеврејима. „Конфино је започео свој приповедачки рад

као приказивач архаичне јеврејске општине у Лесковцу, једне заједнице где је живот био диригован исконским верским регулама... (...) Али Конфино није сликар-приповедач, јер у његовим списима, па ни у јеврејским причама чија му је тематика била најближа, уопште нема сликарског елемента, нема боја.¹⁰⁵

Причање у првој збирци, у „*Мојим општинарима*”, испуњено је бригом око организације црквене општине која има правила од 130 параграфа, а свега 18 општинара и „ил Светозар деветнаести” или око тога како да се уравнотеже општинске финансије одстрањем тија – Грасје, која је постала права напаст, јер добровољне прилоге скупља у своју ташну, или око тога како да се са лицитације мицвота (црквених обреда) уклони Аврам Каталин, који узима афтару на вересију; или како да се удоми општинска удовица тија – Амада, која је ницала где је нису сејали... која је знала све, видела све, чула све”, и никог није остављала на миру, или како да се тију – Менахем разведе од своје жене зато што је о празнику изнела на сто празну шерпу; итд. Сличне су му и остале јеврејске приче из друге и четврте збирке.¹⁰⁶

На унутрашњој страни омота друге збирке Конфинових прича „*Лица и налицја*”, написано је: „О Лесковцу и

---

¹⁰⁴ Д. Трајковић, *Преглед лесковачког књижевног стваралаштва, Лесковац 1973, стр. 31.*

¹⁰⁵ Исто, стр. 31.

¹⁰⁶ Д. Трајковић, *Преглед..., стр. 33.*

Лесковчанима морали сте да чујете. Можда их и познајете. Али сте несумљиво далеко од тога да их разумете потпуно ако их нисте упознали кроз ведри хумор *првог Лесковчанина у нашој литератури – Жака Конфина*. Конфино је пронашао старо мађионичарско огледало и пустио незлобљиво да се у њему огледају и једни и други (тј. православци и Јевреји), цео његов родни Лесковац и сво његови драги Лесковчани”.

Д. Трајковић у „Прегледу...” каже о тој збирци да се из ње „не види прави лик овога града” и додаје да је Жак Конфино (ставља под знаке навода) „први Лесковчанин у нашој литератури”.¹⁰⁷

По Трајковићевој оцени, „изузев донекле првог и последњег поглавља”, („Иза божјих леђа” и „Јоцко решава и крупнија питања”), „слику Лесковца не показује ни књига „Мој Јоцко”, коју је писац иначе пласирао као лесковачки роман.”.

(...) Додир живота у Лесковцу је површан. Ипак, у првом је дато као неко „земљиште радње” овог јединог али и неуспелог лесковачког романа, који као да се и не развија у лесковачкој средини, а у другом – једна конкретна слика у прилично живим локалним бојама, пуна динамике, реалистична слика која подсећа на оне из Сремчевих приповедака и која би можда била и боља да се не налази у низу других исто таквих и да Конфиново схватање друштва и збивања у њему није површно и магловито, мада с претензијама да буде исправно и јасно.

У ново издање овог романа (под насловом „Моје једнице”, 1952. године), убачено је и неколико нових глава. Али ствар тиме није постала нимало интересантнија, нити је штогод добила у својој локалној боји и композицији.¹⁰⁸

Последња предратна збирка Конфинових прича, објављена под насловом „Хумореске”, показује више и ведрине и зрелости него остале његове предратне књиге, и највише доприноси позитивним странама његовог дела.

За осам предратних година објављене су и четири збирке Конфинових приповедака, а ван њих остало је још неколико у „Политици” и две-три у „Српском књижевном гласнику”. То је довољно да један приповедач покаже да ли његово дело има књижевну вредност, да ли он сам има довољно снаге за уметничко обликовање извесне друштвене стварности.

---

¹⁰⁷ Д. Трајковић, *Преглед...*, стр. 35.

¹⁰⁸ Исто, стр. 35.

Своју литерарну делатност Конфино је почео у Лесковцу, месту у сваком погледу интересантном за уметника било које врсте, у једној средини која обилује грађом за све књижевне облике. Истина, почео је хумором и сатиром, па и свака срећнија досетка, виц или „реч с реп”, јако цене, макар и у усменом приповедању, и где колорисана и голицава прича о месним догађајима и људима вреди колико и добар ђувеч и добро вино и могао да осети, чак и да буде и сведок многих историја, често врло интимних, свеједно да ли су комичне, гротескне или трагичне.¹⁰⁹

Конфино је само изузетно умео да удеси и одржи дистанцу између себе и свога дале, да се ослободи свог манирског излагања и да свом причању обезбеди природни ток. Д. Трајковић додаје уз ове критичке опаске, да Конфино „има особитог дара за хумор”.

Најбоље Конфинове приче су оне које су инспирисане стварним животом, оне чију садржину није морао да измишља: „Душевна храна”, „Скоро једна драма”, „Уверење за женидбу”, а нарочито „Пријатељи”, озбиљна тема за велику причу о свирепом ударању на таламбасу сопствене бруке, о непромишљеном садистичком изазивању сопствене несреће, из патријархалних обзира. У исти ред иде „Последња љубав”, као и неке које су остале само приче „Политике”: „Луд на свој начин”, „Деда Васиљко”, „Мени стига”, „Сто година - девет гроша” и „Меница”. Но, иако садржајне и локално обојене, и ове су у ствари заостале на најповршнијој скици, са плитком и примитивном психологијом, мада су могле бити развијеније у веће приповетке.¹¹⁰

Кад се прочита нежна прича „Миленко, регрут”, стиче се уверење да би Конфино могао бити бољи у нехумористичкој него у хумористичкој приповетки.

Ово уверење још више учвршћују и две његове приповетке објављене у „Срском књижевном гласнику”, 1940/41. Прва од њих је „Сирена”, изузетно садржајна, скоро увод у роман о нашим Менчестерцима, показује знатан напредак у раду овог приповедача, јер није голо варирање једне исте идеје, као што је иначе случај са највећим бројем његових прича.

Друга је необично фина приповетка „Спасилац”, сликовита, добро постављена и психолошки довољно образложена. Та приповетка, у којој се имало праве мере за оно што је опште, и да причање не изгуби од локалне боје која

---

¹⁰⁹ Д. Трајковић, *Преглед...*, стр. 36.

¹¹⁰ Исто, стр. 37.

му даје особиту драж, и да не буде лишена извесног хумора, али право, неусиљеног, најбољи је доказ за то да би Конфино у озбиљној причи могао да пружи и дела од трајније вредности. И доказ за оно чему иначе нису потребни докази: да је живот најбољи покретач уметничког стваралаштва, да се најбољи израз даје оној „повести”, како каже Д. Трајковић, „која је уједно и повест нашег срца, па били то лични доживљаји или догађаји који су нас потресли као свесну друштвену јединку. „Спасилац” је успела приповетка о болести једне мајке која „треба да умре зато што је страх да рађа децу коју неће моћи да исхрани”.

Очекивало се од Конфина, и још неких, да литерарно уобличи Лесковац, да на животу његовог друштва што пре изврше пресек и да га унесу у књижевност. Конфинова прича „Кијамет с гробљем” примљена је као лак убод у тему коју је био дужан да обради ваљано, ако је хтео да његово спосатељство представља извесну културну вредност. Исти је случај и са његовом причом „Једна афера”, али не по њеној уметничкој обради већ по њеној концепцији која је ако не у целини, довољно поентирана да би могла послужити за основу већег књижевног дела о Лесковцу („Али никад се није десило, бар не у нашем граду, да је један адвокат био покраден”).¹¹¹

Жак Конфино је имао све материјалне услове да би слободно могао приказати живот једног интересантног града у свој његовој наготи и нескладу, да би се слободно могао ухватити у коштац са једном бандитском немани у чијем ропству је стењао велики број његових земљака, а да би оштрим оруђем (и сатиром, а не само хумором) могао ударити по њој.

Али стварни реквизити којим је овај писац располагао били су, како изгледа, и сметња за једно уметничко стварање са прогресивним тежњама, јер је и Конфино плаћао трибут својој друштвеној класи.¹¹²

Пре рата Конфино је написао (заједно са својом супругом Гретом) и две комедије - „Плагијат пред академијом” и „Крв није вода” од којих је прва играна у Народном позоришту у Скопљу и Сарајеву, а друга у Скопљу и Нишу.

После рата, исти писац објавио је неколико збирки хумористичких прича: „Ротаријанци”, 1947, „100 година – 90

---

¹¹¹ Д. Трајковић, *Преглед...*, стр. 38.

¹¹² Д. Трајковић, *Из нашег Манчестера*, Београд 1953. године, стр. 110-122.

гроша”, 1952, „Лекареве приче”, 1953, „Нове хумореске”, 1960. и „Пожури, докторе!”, 1972. године.

Сем тога, као што смо поменули, његов предратни роман „Мој Јоцко” доживео је ново издање као „Моје јединче”, 1953. године.

Од Конфинових послератних драмских дела објављена су: „У среду се региструјем”, 1952, „Заклињем се”, 1957. и радио-драма „Мамин велики син”, 1960, а игране у разним позориштима: „У среду се региструјем”, „Сирото моје паметно дете”, „Експримент” и „Луда болест – љубомора”. Као радио драме извођене су: „Мамин велики син”, „Лекар у дилеми”, „Трешњин рођендан” и „Зденко Надувенко”.

Конфинова збирка хуморески „Лица и наличја” преведена је на португалски и објављена у Рио де Жанеиру (Бразил), док је њен аутор превео роман Шалома Алејхејма „Маријенбал”.¹¹³

Конфино је био врло плодан као хумориста и комедиограф. Његовом укупном делу може се дати позитивна оцена са критичком оградом какве ја напред изнета, као што је она која потиче од рецензената Конфиновог романа „*Јеси ли ти разапео Христа*” (Београд, 1968).

О тој књижи, која у ствари није роман, већ представља својеврсни концерт разних ауторових хуморески, са ликовима нама већином познатим из ранијих његових прича, у који је грађен на некаквом топожем антагонизму у респективној друштвеној средини, Оскар Давичо је написао:

„Роман Жака Конфина „*Јеси ли разапео Христа*” - прича са својственим шармом овог старог и угледног писца судбину Јевреја из једне србијанске паланке. Радња се дешава пред Други светски рат и завршава се окупацијом и масовном „ликвидацијом јеврејског питања”.

То је онај трагичан акценат финала који лебди над овом књигом од часа кад је отворите. Нека се прича судбина дечака и девојчице, мучан живот јеврејске и српске сиротиње, нека се причају љубавне згоде младих људи разних вера, нека се описују празници, свечаности, отварања „радњи” и друге перипетије овог романа, нека то приповеда Жак Конфино на свој хумористички начин у традицији Переца и најбољих странаца Шалома Алејхејма, трагичан је ваздух, покрети, ликови свих људи који пролазе овом књигом. И можда је то разлог што издвајам ову књигу из обимног опуса овог писца,

---

¹¹³ Д. Трајковић: „Преглед...”, стр. 39.

што је сматрам његовим најбољим и најкомплетнијим делом, делом високе људске и књижевне вредности.”¹¹⁴

%

Као гимназиста, био сам ученик Жака Конфина.¹¹⁵ Касније, кад год бисмо се срели, Жак ме је ословљавао са „*драги земљаче*” (а свакако и своје друге ђаке – земљаче). Знао је за моје склоности према хумору и шали и да радо причам и препричавам вицеове, па га је то, можда, више мени приближавало. Увек, кад год бисмо се срели, застао би да мало поразговарамо. Његово прилажење било је присно, другарско, што ме је храбрило да пред њим „*свашта*” причам. Жак је увек више волео да слуша, више да „купује” но да продаје оно што у себи има хумора. Бивало је да ја у његовом друштву пред другим изнесем и неку шалу на његов рачун. Он би се слатко смејао што је за мене био знак да ми не замера. Ево неких анегдота из живота др Жака Конфина, мога земљача.¹¹⁶

Био сам службом у Скопљу када је Скопско позориште припремало и приказало Жаков комад „*Крв није вода*”. Срели смо се у кафани „*Маргер*” и он се јако обрадовао и позвао за његов сто. Са њим су седели неки глумци које сам ја добро познавао, а и неки непознати. Понудио ми је улазницу за премијеру, али сам ја одбио, јер сам уживао бесплатну карту, као новинар.

После премијере, по договору, нашли смо се опет код „*Маргера*”. Он је већ седео са својим друштвом и кад ја нађох, он ме пресретне шалом на свој рачун:

„Е, мој земљаче – пропаде твој Жаче!”

То изазва смех, а ја онда одвалих:

„Христос је од воде правио вино,/ А крви и воду помеша Конфино...”

%

Кад се после рата сретосмо први пут (Жак је још носио неку униформу и титовку), ја узвикнух:

„Поздрављам доктора Жака/ партизанског јунака!”

---

¹¹⁴ Исто, стр. 40.

¹¹⁵ У Лесковачкој гимназији Конфино је предавао хигијену.

¹¹⁶ Добровоје Каписазовић, Сећање на др Жака Конфина, Помак, бр. 2. јануар 1997. У напомени уредника стоји да је достављен Т. Н. Цветковићу 1981. године за I манифестацију Конфинови дани хумора и сатире, одржаној јуна 1981. године у Лесковцу.

Једном код „Безистана” беше са неким глумцима (сећам се Геца) и када ја приђох, Жак ми рече да ће ускоро премијера његовог комада „Сирото моје паметно дете”, а ја одвалих:

„Лако је Вама! Ем Јеврејин, ем Лесковчанин, ем доктор, ем писац...”

А Жак прихвати:

„Ато – ем Лесковчанин, ем поп, ем новинар, ем – лисац!”

И кад се сви насмејаше, он ме благо ухвати за руку и другом помилова, желећи да ублажи своју жаоку, и рече:

„Знаш, оно „Л” је штампарска грешка”.

%

Због своје бољке (био је асматичар), избегавао је кафане, али би, ипак, навратио понекад, али на кратко. Шетао је више. Па ни кад се седи по кафанама није остајао дуго. Ја сам редовно са својим друштвом био испред „Градске кафане”. Кад наиђе Жак, приђе, чучне и обично ме пита:

„Нешто ново?”

То је значило: имали ли који виц. Ја бих му увек понешто испричао и он би одмах устајао и одлазио даље.

Када га је његова бољка више притегла, почео је да носи штап. Први пут када је наишао са штапом, ја га, као да га окуражим, дочекам:

„Гура Жаки као младић сваки!”

Он се насмеја болно и узврати. Боље да си рекао:

„Види Конфина пост’о – вуцибатина!” (Показа на штап и продужи).

Када беше издао књигу „Јеси ли ти разапео Христа” – позвао ме телефоном да га посетим - „*да нешто поратимо*”. Ја му одговорих:

„Пошто ти ниси разапео Христа, доћи ћу!”

Посетио сам га, наравно, и тада ми рече да је наумио да заједнички напишемо један позоришни комад, комедију на рачун лесковачких чорбација, који су били нека врста мецене, за оснивање и издржавање лесковачког Народног позоришта. То је идеја коју би требало да остваримо. И зато да претходно сваки понасоб сачини скицу – па да после усагласимо шта ћемо и како ћемо. Ставили смо и рок. Њему се журило, вања због болести и неког предосећања. Сачинили смо скице по својој замисли и одржали неколико радних састанака, али нисмо докрајчили посао. Његова се бољка погоршавала, и прекинули смо рад.

Ти „*синапсиси*” (радне скице) код њега су остали, а ја, после његове смрти, нисам се постарао да их потражим од његове супруге, а видим да сам погрешно. Ускоро умре и

Жакова супруга, а у његовој заоставштини не пронађох тај рукопис.

%

Жак Конфино је последњи пут боравио у Лесковцу 1973. године за време III смотре класика на југословенској сцени, значајне манифестације југословенског глумишта. Гост смотре, установљен у част годишњице Позоришта без благајне у Лесковцу, 3. октобра 1971. године.

Конфино је одликован Медаљом града Лесковца за изванредне заслуге за развој Лесковца, а на предлог управе лесковачког Народног позоришта Орденом заслуга за народ са златном звездом. Целокупна заоставштина др Жака Конфина, љубазношћу Савеза јеврејских општина Југославије и Јеврејског историјског музеја, уступљена је Лесковцу и чува се у Народном музеју Лесковца.

(...) Лесковац је овековечен у делу Жака Конфина, лекара и књижевника, публицисте и преводиоца, друштвеног радника и хуманисте.

БОЖИДАР МИТРОВИЋ

БОЖИДАР Митровић је рођен 1913. године у Богојевцу, крај Лесковца. Доста касно је почео да објављује, али са оним што је издао или што је написао и оставио неће бити заборављен.¹¹⁷

Најпознатији је по збиркама „Свирала уз рало“ (Раднички универзитет Лесковац, 1973) и „Добродошлица за птице“ (где је заступљено још неколико песника, Раднички универзитет Лесковац 1968).

%

МОРАВСКИ ОРФЕЈ – У Помаку бр. 49/50 (јануар – јун 2010) Томислав Н. Цветковић објавио је занимљив прилог о Божидару Митровићу, једином сељаку – писци из лесковачког краја под занимљивим насловом „*Моравски орфеј*“.

---

¹¹⁷ Станко Борђевић, приказ, *Свирала уз рало*, Раднички универзитет Лесковац 1973. године, Књижевне критике и студије, Литера Ниш 1979, стр. 93-94.

*„Ја видим облаке пуне громава
И силни тресак муње и сјај
А ја сам скроман сељак писац
Митровић Божа, моравски крај.*

Митровић Божа је једини сељак писац лесковачког краја. У Лексикону писаца Југославије Матице српске и пропратног писма др Радмила Димитријевића – преписујемо: да је Божа Митровић рођен 25. децембра 1913. године у селу Прибоју код Лесковца, да је од школе завршио четири разреда основне школе, земљорадник и печалбар, учесник НОБ-а, да је ноћни чувар у штампарији „Напредак“ у Лесковцу, да је прву песму написао, како сам изјављује, 1961. године, а прве песме објавио у школским листовима: „Кораца младих“, „Будућност“ у Лесковцу, касније је објављивао у „Расковнику“, „Раду“, „Задругару“, „Нашој речи“, Нашем стварању“, „Трибини младих“, „Зборнику са митинга поезије“ у Лесковцу.¹¹⁸

За Божидара Митровића, који је почео касно да пише, у педесетој години живота, остало је (у рукопису) нешто песама, недовршени роман „На слободној територији у XXVIII бригади“, збирка песама „Свирала уз рало“ (у издању Радничког универзитета, 1973), пет кратких песничких записа у антологији „Орфеј међу шљивама“ (1963) и збирка „Измирени дугови“ (издавач Запис, Удружење књижевника Србије 1981), потом преписка са Добрицом Ерићем, др Драгишом Витошевићем, др Владетом Кошутићем, Милојком Ђоковићем, Миливојем Павловићем, др Радмилом Димитријевићем, Момчилом Тошићем, Јованом Алексићем... Обраћао се ученим људима, поверавао стрпљиво, исповедао спремним да га саветују, упуте, препоруче, слао песме, сејао семе самобдења и бивао све присутнији у листовима, часописима, на књижевним сусретима, разговорима... Завршне речи др Драгише Витошевића у поговору збирке „Измирени дугови“ гласе: „... Несумњиво обдарен, он је песник у „природном стању“ као руда ископана из тла. И као знак једног поштеног измиреног дуга.“

---

¹¹⁸ Томислав Н. Цветковић, *Божидар Митровић (1913 – 1980) – Моравски орфеј, Помак бр.49/50, јануар–јун 2010, стр.13.*

БРАНА МИТРОВИЋ

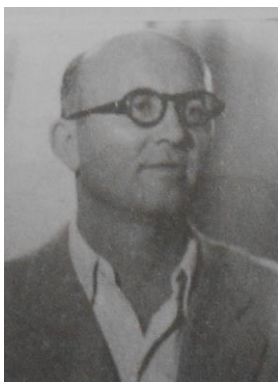
ПОРЕД мале збирке „Искрице из Дубочице” (Лесковац, 1935), Брана Митровић је пре (Другог светског) рата објавио још десетак кратких прича из живота људи у Лесковцу. После рата наставио је са писањем и објављивањем сличних састава, поред других, објавио је једну малу збирку краћих проповедака под насловом „Време протекло” (Лесковац, 1971).¹¹⁹

У „Књижевној баштини Лесковца“ Николаја Тимченка објављено је поглавље „Журналистика и белетристика Бране Митровића“ (стр. 88 - 105). У тој књизи више од тридесет пута наводи се име Бране Митровића, који је био професор Лесковачке гимназије и Пољопривредне школе.

Године 1949. на првој књижевној вечери у Лесковцу, о којој је остао траг у Нашој речи (аутор Владимир Каменовић), учествовали су: Сретен Динић, Брана Митровић, Аристомен Ристић, Јован Јовановић и Добривоје Каписазовић, од старијих, и Радмило Требјешанин, ученик гимназије, од млађих. Тимченко наводи (стр. 200 Лесковачке књижевне баштине) да је Брана Митровић од старијих културних радника и писаца најмарљиви сарадник Нашег стварања – уз Драгољуба Трајковића, Атанасија Младеновића и Жака Конфина. Од послератних песника, уз Бору Здравковића, дојена и вероватно највећег имена у оквиру поетског стваралаштва Лесковца, најприжељнији сарадник био је Томислав Н. Цветковић; као Бора Здравковић, он је био дугогодишњи уредник часописа а писао је и драме и публицистичке напесе.

%

Кизицом „Искрице из Дубочице” Брана Митровић се приказао као сликар једног сокака у коме је провео своје детињство и младост, а потоњим радом, он је почео да захвата и живот велике улице на коју овај сокак излази. Та улица

---

¹¹⁹ Д. Трајковић, Преглед лесковачког књижевног стваралаштва, Наше стварање, Лесковац 1973, стр. 40.

започињала је у центру и протезала се до изласка из града према фабричком крају, лети покривена дебелим слојем црне прашине од које се у кишне дане правило блато, с обе стране нанизана сиротињским кућицама с пенџером до земље, уснутих кровова, давно неокречених, избушених и гаравих дуvara.

%

Једноставан и концизан у свакој реченици, тежећи да продре у срж онога о чему прича, Брана Митровић успева да нас веже за своје ликове¹²⁰. У свакој његовој приповетки основа је, рекло би се, обичан догађај каквих је на стотине. Али, том обичном, свакодневном, Брана Митровић даје посебну топлину, обојеност, избија носталгија, кроз свакодневне дијалоге, одједном, израста пред нама један нови свет који нисмо знали или смо га, у овој трци са временом, врло брзо заборавили. (...) Митровић са много љубави говори о људима, који су једноставни¹²¹. (...) Брана Митровић врло вешто, са мером на првом месту, употребљава изворни говор људи лесковачког краја. И то његовим приповеткама даје посебну арому, животност, оживљава пред нама време протекло. У збирци приповедака „*Време прошло*“, Бране Митровића има и оних са темама из народноослободилачке борбе и времена окупације. У тим приповеткама, Брана Митровић је психолошки дубљи, трага за оним суштинским у поступцима и деловању актера. Очити пример за то је приповетка „*Била је то борба*“¹²². Атмосфера, ликови, све је то дато са извесним осећањем мере.

(...) Брана Митровић нам је овом својом збирком приповедака причинио ретко задовољство да се сетимо времена прошлог, да се замислимо над њим.¹²¹

%

Једна од најзанимљивијих личности Лесковца свакако је Брана Митровић. Многе генерације сада већ старијих Лесковчана памте га као педагога, иза кога су остале многе анегдоте а његова права вокација, ипак, била је писана реч.¹²²

Бавио се белетристиком и новинарством, писао приче, романе, драме, књижевне и позоришне приказе, новинске чланке, репортаже и извештаје са разних скупова и догађаја, радо улазио у полемику и активно учествовао у културном

---

¹²⁰ В. Хубача, *Преглед...*, стр. 43-44.

¹²¹ В. Хубача, *Наше стварање*, мај 1971.

¹²² Николај Томченко, *Професор Брана Митровић 1908-1984*, Помак, бр.7-8, април 1998.

животу Лесковца. Последње године живота, после пензионисања, провео је у интензивном раду на „*Речнику лесковачког говора*“, на коме је радио готово целог свог радног века и чије је објављивање у едицији Народног музеја ипак дочекао. Овај Речник, који је *сматрао својим животним делом*, дочекан је у јавности са подељеним утисцима, изазивајући похвале али и оштре критичке одзиве у штампи. Почео је да пише и објављује још као студент. *Прву причу*, са спортском тематиком, објавио је у листу „Спортиста“ још 1931. године; прича се и тако зове „*Спортиста*“. Реч је о једном дечаку који ће се посветити фудбалу; такође, реч је о сиромашној средини у којој се радња одиграва. Педагошка намера пишчева је очигледна. Тако се већ у првој причи, која има више одлика репортаже, оцртава тематски круг из кога ће и касније писац Брана Митровић ретко излазити. Следила је сарадња у „Недељним новинама“, листу који је уређивао Јован Јовановић, који је такође излазио кратко време, али који је оставио дубок траг у лесковачком новинарству. Брана Митровић је у „Недељним новинама“ развио врло плодну белетристичку, критичку и новинарску делатност, објављујући приче, књижевне приказе, чланке о књижевности, полемике и репортаже, као и новинске извештаје и чланке. После дипломирања на Групи за књижевност и српски језик (имао је срећу да слуша предавања *Александра Белића, Павла Поповића, Стјепана Куљбашића, Уроша Џонића, Павла Стевановића* и др. познатих зналаца и професора тога доба, највећих имена наше књижевне науке), Брана Митровић се у правом смислу нашао на животној раскрсници са које се, силом прилика, упутио на тежак и крвудав пут. Није могао да нађе запослење у Лесковцу, па се у почетку морао и даље бавити новинарством и књижевношћу, али и предавањима на курсевима експеранта и држањем часова слабир ученицима; запажена су била његова предавања на Народном универзитету. Поводом предавања о данашњем ученику, „Недељне новине“ су два пута писале, а у закључку свог приказа са предавања „Бране Митровића, дипл. филозофа“, Јован Јовановић је писао: „Г. Митровић, сасвим млад човек, продоран као ситна киша, истрајан у раду, са дубоком и искреном социјалном вером, наговештава човека од кога друштво има разлога да очекује. Он је још један доказ о виталности и способности новог поколења које свом снагом надире“. Да је Митровић заиста био писац и јавни радник који обећава и чије је деловање било драгоцено, сведочи кратко обавештење објављено такође у „Недељним

новинама”, да он одлази у Загреб где је постављен за суплента Класичне гимназије и да се редакција нада да ће наставити своју сарадњу са листом. То се и обистинило – Брана Митровић је и даље неуморно писао за „Недељне новине” где се, у есејима и написима, јасно определио за тзв. социјалну књижевност која тада узима све више маха. О томе сведоче његови написи као што су „Социјална књижевност”, „Грађанска књижевност”, „Покрети у уметности” итд. Међутим, да је пут Бране Митровића био кривудава и често помало необјашњив, са оштрим заокретима, потврђују следеће чињенице: залажући се за социјалну књижевност и пишући приче са тзв. социјалном тематиком у „Недељним новинама”, Брана Митровић године 1935. објављује једну причу („Динча”) о идејама Милоша Црњанског који је баш тада био у непомирљивом сукобу са Митровићевим истомишљеницима из покрета за социјалну књижевност; осим тога, Митровић у „Недељним новинама” објављује приказ предавања Ратка Павловића под насловом „Једно бомбастичко предавање” на „Народном универзитету” и са једном алузијом да и интелектуалцима, који су могли да прате пренатрпано и грозничаво изговарано Павловићево предавање, „дијалектички материјализам звучи као грмљавина светова светог Илије”. На овај доста збуњени и збркани приказ, који је ипак остао углавном на алузијама, љутито је одговорио Ратко Павловић подвлачећи приказивачеву, тј. Митровићеву, недоследност кад тврди да је нереално и антисоцијално расправљати о дијалектичком материјализму.

%

Настављајући своју белетристичку и уопште публицистичку делатност, и дуго после укидања „Недељних новина”, Брана Митровић је непосредно пред рат објавио неколико прича и фељтона у београдској „Политици”, што је, вероватно, и највећи домет његовог предратног рада. Реч је о причама и фељтонима као што су „Другови”, „Доне се бори за љубав”, „Петар ходи брата”, „Свој своме”, „Писмо пријатељу”, „Писмо на часу”; осим тога, тридесетих година Брана Митровић је и дописник „Политике” и „Правде” из Лесковца. Своју новинарску делатност Брана Митровић није прекидао ни за време окупације. Сада сарађује са „Новим временом” и та сарадња се протеже на читаво раздобље од 1941. до 1944. године; та чињеница му са доласком нове власти доноси велику непријатност и он извесно време проводи у затвору. Ипак, све се срећно завршило и појавом

„Наше речи” Брану Митровића поново видимо као врло агилног сарадника који објављује приче, пише критичке приказе и чланке, извештава са разних састанака и још нешто – редигује материјале за лист, обавља технички део посла и врши коректуру слога. Опет је ту она личност на коју се може рачунати и о чијој енергији и употребљивости пише у цитираном приказу Јован Јовановић. Нова драматична ситуација у животу Бране Митровића догодила се школске 1958/59. године када просветне и политичке власти један његов педагошки гест у настави књижевности примају као неку врсту диверзије; тада Брана Митровић бива одстрањен из наставе и неколико година проводи као службеник лесковачког Сајма текстила. Погођен неправдом, стално је говорио како свако мора да носи свој крст. Ипак, после неколико година враћен је у наставу и пензионисан је као професор лесковачке Пољопривредне школе. Пре рата објавио је омању збирку прича под насловом „Искрице из Дубочице”; после рата, у издању Радничког универзитета, објавио је књигу истог обима, приче под насловом „Време протекло”; није више писао за Нашу реч, али је зато објављивао приче и чланке у „Лесковачком зборнику”, „Нашем стварању”, чији је сарадник од почетка излажења овог првог послератног лесковачког часописа за књижевност и културу, „Градини” (Ниш) итд.

Оставио је за собом неколико необјављених рукописа прича, романа и драма. То је заоставштина коју треба погледати и установити да ли треба и како те рукописе објавити. Реч је, на пример, о збирци прича „Гласови из Дубочице”, роману „Младост Прокопа Самарцијског” и драми „Срца у бури”, с тим да се мора рећи да то није све. Та чињеница обавезује истраживача лесковачке књижевне баштине да се позабави делом Бране Митровића за кога сам на самом почетку рекао да је по много чему занимљива личност јавног, културног и књижевног живота Лесковца. Јер, не само дело, не само књижевни домети тога дела, него и начин на који је живео, како је пролазио кроз животне буре и време у коме је чинио све оно што је био приморан и што је свесно бирао заслужује студију која би тежила да осветли и то дело и тај живот али и време, његове мене и недоследности, којима се личност о којем је реч с мање или више успеха прилагођавала, промашујући али и погађајући.

%

РЕЧНИК ЛЕСКОВАЧКОГ ГОВО

РА - Речник лесковачког говора Бране Митровића доживео је два издања. О том речнику писали су веома опширно и са тежњом да искажу своје критичке примедбе и своје поштовање према напору састављача Јован Јовановић и Добривоје Каписазовић, Лесковчани који су из љубави проучавали лесковачку прошлост и Лесковчане. Позитивно мишљење о речнику изразио је познати језички стручњак Милија Станић, који се и потписао као рецензент.

С напоменом да о Брани Митровићу треба писати и да га се треба сећати, завршавам овај кратак и непотпун осврт на једну изузетно занимљиву појаву лесковачке не тако далеке прошлости.

Лесковачки говор данас треба, да би се схватио како ваља, посматрати са два становишта. Са становишта онога шта он представља до данас, као говор и језик једне јужноморавске области, и према друштвеној улози и важности коју је обележио у свом постојању и деловању.

Само, да бисмо могли макар у општим цртама да назначимо оно што је основно у оба та правца у њему данас, јер је скоро непремостиви проблем ближе одредити како је то било од његовог почетка пре деценија и векова, треба пре свега рашчистити појам говора уопште у лингвистичком значењу.

На жалост, ни о томе данас наука још не може много да каже.

Проблем говора у лингвистичком значењу још увек стоји отворен. Он тек треба довољно да буде пречишћен и објашњен. Као научни проблем је у науци новија појава у испитивању, мада он као такав постоји заједно са постојањем дијалеката у нашем језику. Говор је, дакле, стара појава у језицима скоро колико и дијалекти у њима, с којима је он ишао више или мање упоредо. А како се наука још увек недовољно бавила дијалектима, у толико је још мање застајала на говорима у њима. Тек ново време је довело до тога да се говорима посвети одговарајућа пажња. Оно најважније, после свега овога, ипак назиремо у природи говора.

Под појмом говора у лингвистичком значењу данас се подразумева нарочита, најмања језичка целина у оквиру једног дијалекта, заправо – претежно у оквиру једног наречја. Др Асим Пецо је у једном осврту свом на говору, овако означио његову појаву: „Унутар граница једног наречја може бити речи о различитим говорима или говорним типовима било да је у њима диференцирање према акценту, гласовним, обичним или неким другим особинама”. Говор се, дакле, оформљује у оквирима постојања и деловања једног наречја. Ми данас још не знамо сигурно, ствар је у испитивању, колико се говор конкретно, под којим непосредним околностима, временским, територијалним и индивидуалним, најпре образује а затим и даље развија. Проф. Милија Станић је објавио 1974. године обимну студију о свом родном, ускочком говору (Ускочки говор, Бгд, 1974, Институт за српскохрватски језик), али је више описао његово стање него што је улазио у његову генезу. Истом поступку је прибегао и публициста Јован Михајловић са лесковачким говором у својој брошури (Лесковачки говор, Лесковац, 1977, Библиотека музеја у Лесковцу). Можда су све поменуте околности присутне при појави једнога говора. Ипак, оне су, по свој прилици, посебне и различите код сваког говора, и крећу се од говора до говора. Опште обележје им је, свакако, регионалност. Говор је на првом месту везан за простор на коме је поникао, развио се и функционисао изграђујући на њему своју језичку особеност. Сви наши дијалекти имају, тако, своје говоре, мање или више развијене, само усмене или и усмене и посмене.

Један од најпознатијих међу њима је и наш, лесковачки говор. Оно што се односи на говоре уопште важи и за њега. То дуго није било јасно. Почетком овога века (XX века – примедба Д.К.), када је писао своје *Дијалекте* (Дијалекти источне и јужне Србије, Бгд, 1905) др Александар Белић га није разликовао од јужноморавског наречја: „Јужноморавски говор представља интересантну и поучну слику постанка многих дијалеката Балканског полуострва. Таквих говора на Балканском полуострву има више него што се мисли. Они се развијају и сада, на наше очи” (стр. LXIII). Јасно да се овде радило о јужноморавском наречју, а не говору, пошто је данас и обичном логиком јасно како је говор само себи циљ, и из њега се не развија ништа и даље од њега. За науку је данас непобитно јасно како лесковачки говор проистиче из јужноморавског наречја, и међу њима је сада видна разлика поред њиховог очигледног сродства. Иако су на истој

територији свако од њих има своју област на којој развија унутрашње особине. Док према самоме Белићу јужноморавско наречје захвата ширу територију, између Врања и Сталаћа и Влашког поља и Црног врха, лесковачки говор се у том оквиру сместио између Грделице и Брестовца и Равног Дела и Бублице, ако се усвоји граница коју му је у својој брошури обележио публициста Михајловић. Према овоме, док јужноморавско наречје води језичке особине једне широке, врло разнолике територије јужног Поморавља, лесковачки говор их је кондензовао у регионалном оквиру у коме се оформио и развио. Он се више држао свог средњовековног узора него наречја, које је примило утицаје са разних страна. Оставши доследно на старој, средњовековној језичкој варијанти, на првобитној рецензији, како у фонетици тако и у морфологији, етимологији, синтакси и акценту, он представља потпуну диференцијацију од јужноморавског наречја. Градећи специфичне своје локалне особине, према одговарајућих околностима и потребама, лесковачки говор је до данас остао њима веран, чувајући полуглас, дифонг, свдећи именску промену на два падежа, редуцирајући коњугацију на најнужније облике и пунећи лексику подједнако старим и новим изразима и речима.

Тако је постао регионални језик лесковачког краја, лесковачки говор. Тек треба утврдити када и како је до тога дошло. То је проблем далеке прошлости нашег краја. Оно што можемо са већом сигурношћу да потврдимо то је зашто је до тога дошло. Врло је рано постојала потреба, коју више наслућујемо него што можемо да докажемо, за образовањем таквог говора нашег краја. Развијање Лесковца као центра јужног Поморавља изискивало је непосредније говорно средство. Државни центар се све више удаљавао од лесковачког подручја према северу, а касније га је уопште нестало с окупацијом јужне Србије све до краја XIX века. Лесковачки крај је престао да учествује, због тога, у развијању књижевног језика, одсечен од тога процеса вековном окупацијом, па се осврнуо око себе у стварању својег језичког средства. Тако је постала основа и друштвена потреба за лесковачким говором. Друштвена активност и друштвене потребе су то све више наметале. Лесковац је привредно и друштвено све виче јачао, наметао се читавом јужном Поморављу као предводник. Публициста Михајловић у поменутој својој брошури о томе примећује: „Скоро од самог оснивања је Лесковац већа насеобина. У XIV веку, на пример, био је станица за караване. Дубровник је с Лесковцем

имао трговинске везе још у XV веку”. У време губљења независности српске средњовековне државе Лесковац је привредно био повезан тако не само са севером, него и са југом, тргујући и са Мекедонијом и Грчком. За то му је био потребан језик усмено и писмено. Он је прерађивао наслеђене језичке елементе рецензије, мешавине старословенског и народног језика, и тако градио лесковачки говор. Намењен првобитно практичним усменим и писменим потребама, тај говор природно није остао само на тој фази развоја. Он се развијао, све више ширио као такав, па је прешао и у народно стваралаштво као књижевни језик краја уопште. На лесковачком говору су некле фолкорне књижевне творевине, лирска поезија са нешто епском, разноврсна проза (прповетке, пословице, загонетке и друго). А када се са ослобођењем националне територије и лесковачки регион повезао са вуковским књижевним језиком, он није одбацио свој говор. У њега су већ у толикој мери биле уграђене локалне и индивидуалне особине, да га је и даље задржао, практично у свакодневном саобраћају и у области књижевног фолклора. Он је имао своју суштину и своје даље потребе постојања које нису биле у супротности, противуречности с књижевним језиком земље. Онако исто као што ни говор кајавског и чакавског подручја српскохрватског књижевног језика нису само били ни у каквој противуречности са књижевним језиком, него су општеусвојени као други књижевни језици. То је, у ствари, за своје подручје био, иако непризнат као такав, и лесковачки говор. Он је вршио своју књижевну и културну улогу не само као језик уопште, него и кроз књижевни фолкор на читавом свом региону. Није му много требало да се од практичног језичког средства преобрази временом, у недостатку књижевног језика, у регионални књижевни језик, који је усменим путем описивао живот, навике и духовну развијеност људи нашега краја у борби за опстанак и живот, као и вечите људске борбе и постојање уопште. У том погледу је лесковачки говор давао највише што један говор може давати, испуњавао улогу регионалног уметничког средства.¹²³

Тако је лесковачки говор испунио обе своје улоге, као језичко и уметничко средство подржавања и подизања народа.

---

¹²³ Проф. Брана Митровић, *Пред лесковачким говором данас, Помак, бр 11/12, април-септембар 1999, стр. 44. (Напомена: Пренето из Лесковачког зборника бр. XIX 1979. године.*

Тиме, разуме се, није речено све што данас треба рећи и урадити са лесковачким говором.

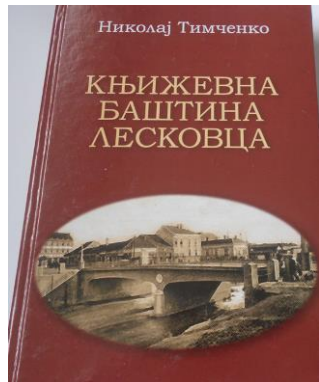
У вези са његовим постојањем и деловањем имамо дуг према њему. Њему је данас потребна подршка у даљем настојању, друштвена подршка и оживљавању и преображају и сређивању онога што је он већ дао и даје и даље, у његовом проучавању из друштвених и научних разлога. Ако смо са тим закаснили, па је један део стваралаштва лесковачког говора неповратно нестао, као све што је усменог карактера и не буде на време забележено, време је да прекинемо с тим пропустима. Ако је до сада било оправданих и неоправданих разлога за ово закашњење, друштвени је моменат сада да се и једни и други отклоне без великих жртава. Прва је наука дала повода за то занемаривање нашег говора. Још у својим чувеним студијама др Александар Белић није поклатио пажњу лесковачком говору. Ни једну изворну фолклорну ствар лесковачког говора он није забележио, што није случај и са говорима источне Србије. Други после њега су још мање настојали на лесковачком говору. Први покушај у том правцу, у настојању да се да основна језичка слика лесковачког говора настао је тек у наше дане са поменутом брошуром публицисте Михајловића. И сама лесковачка јавност, усмена и писмена, слагала се с тим пренебрегавањем свог сопственог говора. Поред несхватања његове важности, на то је деловала и предрасуда о њему. Према њој лесковачки говор није ништа друго него само искривљени, изврнути говор књижевног језика. Према тој предрасуди многим Лесковчанима је чак њихов говор био смешан. То схватање се држало и у школама, где су наставници „бранили” књижевни језик од негативног деловања говора.

Напореда, дакле, са отклањањем разних предрасуда и пропуста из прошлости треба то учинити и са лесковачким говором. Звуци нашег говора успешно одјекују преко наше радио станице сваких петнаест дана. Прикупљена је оригинална грађа за обиман речник нашег говора са 6.000 одредница чије планирање за објављивање ове године није далеко. Само је то почетак. Још ни једна приредба у граду, а нарочито шире од њега у самој земљи, није организована у циљу манифестације онога што је најлепше у нашем говору. Једна шира и организована акција треба не само да подигне наш говор на висину која му одавно припада, него и да сакупи и објави оно што је до сада створено. Као што спасавамо већ деценијама средњовековне фреске из њихових наслага малтера и креча да бисмо очували један део некадашњег

сликарства, тако треба да скинемо наносе, предрасуде и неразумевања и са многих творевина нашега говора. Он има не само културну него и научну важност као документ за упознавање наше прошлости и садашњости. Он је једно од ретких сведочанстава о путевима којима је до данас прошао наш савремени књижевни језик. Његова језичка особеност, изражајност и лепота не смеју се више препустити њему самом.¹²⁴

%

Брана Митровић се јавља године 1931. цртицом „*Спортиста*“ и тиме одмах наговештава своју литерарну вокацију и прврженост журналистичком начину изражавања. Додуше, будући из врло сиромашне лесковачке породице, и како није могао одмах по дипломирању да нађе школу у којој би добио стално намештење, Брана Митровић се *морао* прихватити разноврсних послова. Он је најпре дописник београдске *Правде* (1930), а онда *Политике* (1931, 1949) из Лесковца и Вуковара (1940), а затим *Новог времена* (1941-1945), што му после рата доноси велике неприлике које су, срећом, биле краткотрајне.

После рата, Митровић све до 1959. хонорарно ради у *Нашој речи* као извештач, редактор и коректор, али ту објављује и позоришне, књижевне и филмске приказе, као и своје приповетке, од којих неке налазе своје место у његовој јединој послератној збирци „*Време протекло*“, која је угледала светло дана. Већ овај кратак преглед показује да је Брана Митровић био трајно везан за журналистику, и да је она једна од две најинтимније и најснажније вокације.¹²⁵

Што се тиче међуратног периода, Брана Митровић је све до одласка у Загреб за суплента једне од тамошњих гимназија држао курсеве експеранта, преводио са експеранта, поучавао ученике, појављивао се као предавач на катедри Народног

---

¹²⁴ Напомена: О лесковачком говору опширније видети у посебном делу ове студије.

¹²⁵ Николај Тимченко, *Књижевна баштина Лесковца, Лесковачки културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, Лесковац, стр. 88-89.*

универзитета, постао један од најагилнијих сарадника „Недељних новина“.

(...) Као журналист, Брана Митровић је највише пружио у „Недељним новинама“ где се заиста осећао као близак сарадник и где су све његове способности могле доћи до изражаја; он је у овом лесковачком листу кратког трајања водио полемику, писао репортаже и мале есеје о књижевним проблемима, и приказе, и објављивао приче; када је одлазио на своју сталну прву дужност, добивши запослење, овај лист је то забележио следећом вешћу: „Наши најближи другови и сарадници г. Брана Митровић и Аристомен Ристић отпутовали су из Лесковца. Г. Митровић је постављен за суплента Прве класичне гимназије у Загребу. Г. Ристић је отишао у Београд да доврши своје студије. Иако су територијално далеко, они ће увек бити и даље уз нас и сарађивати на листу.“¹²⁶

(...) У *Недељним новинама* је објављен први критички текст о његовој јединој међуратној књизи прича *„Искрице из Дубочице“*. Иначе, однос Бране Митровића према овом листу види се из његовог чланка *Наше Недељне новине*, у коме он каже: „Одавно смо желели да имамо један наш лист“; међутим, тешкоће су влекле, наставља он, али лист их савлађује, нашао је свој пут мада оне – пре свега техничке, финансијске и кадровске препреке – остају и даље актуелне и листу предстоји још дуга борба. Али људи окупљени око Недељних новина, наглашава Митровић своју похвалу духовном напору да се у једној средини укорени и устали један лист слободних стремљења и независне оријентације, завршавајући свој текст оданости том подухвату речима: „Зато их ми волимо – што су дело искренога и некористољубивог напора.“

(...) Брана Митровић се у есејима, објављеним у Недељним новинама, децидирано изјашњава за социјалну књижевност, што претпоставља негацију тзв. грађанске књижевности. Тако, на пример, у чланку под насловом *„Грађанска књижевност“*, Брана Митровић најпре констатује да се не зна какав је био почетак ове књижевности – јер недостаје литературе из које би се то могло разабрати.¹²⁷

%

Брана Митровић је објављивао највише у Недељним новинама, а затим неколико прича у Политици (његове приче

---

¹²⁶ Николај Тимченко, *Књижевна баштина Лесковца*, стр. 93-94.

¹²⁷ Николај Тимченко, *Књижевна баштина Лесковца*, стр. 96.

допале су се, на пример, Црњанском). Он је целога живота писао за новине, као и прозу, а у рукопису му је остало нешто прича, и романа и драма. Боље су му, чини ми се, приче писане између два рата од оних које је објављивао после рата у Нашој речи, јер ове имају једну не баш књижевну тенденцију; желе, наиме, увек да саопште „*напредну поруку*“ у духу социјалистичког реализма; и стил тих прича је често натруњен извесним паролаштвом, као на пример у причи „*На новом путу*“ која се завршава реченицом: „*И пошли су сваки на своју страну путем народне борбе.*“¹²⁸

У сећању Лесковчана и оних који се интересују за интелектуалне токове и литературу, као и оних који људе памте само као своје суграђане – Брана Митровић је остао пре свега као професор а мање као писац и журналиста. Своје дело он је крунисао „*Речником лесковачког говора*“, по коме је постао познат и ван свог подручја.

Његово дело није сагледано у целини, поготово због тога што није познато јавности јер је остало много његових радова у рукопису.

За хроничара литерарног живота Лесковца и критичара, ово неистражено дело може бити од великог интереса. Ко зна – можда ће се показати да је у Брани Митровићу Лесковац имао свога писца.¹²⁹

%

МИЛОШ ЦРЊАНСКИ О БРА

НИ МИТРОВИЋУ - Књижевни

летописци завичајног поднебља

Лесковца не би смели испустити

из вида овај драгоцени прилог

аутора Сеоба и Дневника о

Чарнојевићу, поготово што их,

таквих прилога, баш нема у

књижевној историји овог краја

Србије, а и због Бране

Митровића кога заслужено

памтимо по „Речнику

лесковачког говора“, као

посебном облику јужноморавског наречја.

¹²⁸ Николај Тимченко, *Књижевна баштина Лесковца*, стр. 104.

¹²⁹ Николај Тимченко, *Књижевна баштина Лесковца*, стр. 104-105.

Напомена: У „Књижевној баштини Лесковца“ објављено је поглавље „Журналистика и белетристика Бране Митровића“ (стр. 88-105)..

Први пут штампан је под насловом „Брана Митровић – један нови таленат наше књижевности“, у часопису „Идеје“, Београд, 13. 04.1935., број 22. стр. 6, ћирилицом и са потписом М. Цр. Текст преузимамо из Дела Милоша Црњанског, том десети, књига 21, у издању Задужбине Милоша Црњанског и Нашег дома – Editions l’age d/home, Lausanne, Есеји и чланци I, Књижевност – Уметност, Београд, 1999.¹³⁰

Неспорна чињеница да у провинцији имамо много часописа. Литература се распарчала и провинцијајализирала. Стоји и то да у провинцији имамо много „писаца“. Ко све није „песник“ и „књижевник“ код нас по паланкаман.¹³¹

Ретко се, у томе, нађе ма шта утешно. Па најбоља је та детињаста игра уређивања литерарних ревија, тог окупљања песника, тог издавања књига још у Босни, где је најозбиљнија, и у Црној Гори где је, кад се одбију неколико марксистичких дрекаваца, најсимпатичнија.

У Сарајеву и часописи, и књижевни рад уопште, носе обележје озбиљнијег потхвата, а на Цетињу, у Подгорици и Никшићу, међу најмлађим писцима има неколико младих људи који не само што нису без талента, него имају и искрену жељу рашчишћавања наших, ни мало ружичастих, књижевних прилика.

Ипак, овај млади писац и његова прва, мала збирка, заслужује исто тако пажњу, јер је литерарна вредност ове мале збирке реална.

Родом из Прокупља, син занатлије, са утисцима из ратова и тешких дана после рата, новинар у индустријском Лесковцу, г. Брана Митровић, самим својим животом стекао је, нема сумње, оштро око опажања. Литерарна атмосфера у знаку социјалне књижевности може с правом да му годи. Само што, у исто време, на почетку свога рада, овај млади писац показује у својим причама и много лирског, поетичног у својој прози која није тенденциона ни суха.

Овај млади писац, као мало ко после Б. Станковића и Сремца, полази у своју литерарну каријеру са нечим дубљим од обичног фотографисања оних крајева, и књижевних репортажа.

---

¹³⁰ Милош Црњански, *Брана Митровић, Успења бр. 2, Лесковац, август 2007, стр. 24.*

¹³¹ Милош Црњански, *Брана Митровић, Успења, бр. 2, стр. 24. Напомена: Преносило комплетан текст.*

Нешто истинско и меко има на себи његова проза, печат свога завичаја и те кратке приче о Панету божјаку, баба Станки коју цела варош неправедно прогања, или она сјајна дата о Динчи, пекару који у свом пијанству додирује главном највише добро, све су то књижевни покушаји који су далеко изнад данас у нас уобичајних фељтона.

Име, г. Бране Митровића први пут се јавља на нашем књижевном хоризонту, у редовима наших почетника, али његова мала збирка прича, бар се нама тако чини, од почетка значи пун литерарни успех, и боља је, дубље вредности, од свих других које је наш лист имао да прикаже у последње време.

Нама се чини да је Дубочица, у овом младом писцу, добила талентованог приповедача који већ првом својом збирком даје књижевни рад заслужан да се примети и ван уских граница једног провинцијалног листа.¹³²

---

¹³² М. Црњански, Брана Митровић, Успења, бр. 2, Лесковац, август 2007, стр. 24. Напомена: На насловој страни бр. 2 Успења записано је: „Нема сумње да су Успења, већ својим називом, обраћање читалачкој јавности највишег реда, које уједно значи потврђивање визије и изношења стваралачких прегнућа у области назначених у заглављу (знање, веровање, стварање, вредновање), један пун и богат свет стваралаштва, поредив с духовним светом, с којим се уздиже биће човека уопште. Свеићу о сопственим прегнућима и домашајима, пре свега разлозима своје присутности на културној мапи наше земље као српски часопис који излази у Лесковцу, „Успења“ несумњиво већ јесу публикација ширих концепцијских преимућстава у односу на сродна и већ овеитала часописна итвива „за књижевност, уметност и културу“, пре свега у средини у којој се појавио и излази. „Успења“ иду у врсту мултидисциплинарно и ревијално засноване концепцијности у роду часописне периодике. „Успења“ ће такође следити модерне критичке смерове свога доба, према хоризонту садашњих европских промена.

АТАНАСИЈЕ МЛАДЕНОВИЋ

МЕЂУ најпознатијим интелектуалцима између два светска рата био је педагог, драматург, хроничар и новинара *Атанасије Д. Младеновић*. Био је свестрана личност не само лесковачког краја већ читаве јужне Србије.¹³³

Атанасије Д. Младеновић Таса (чика Таса) рођен је 9. августа 1899. године у Лесковцу. Рано је остао сироче, растао је без оба родитеља. Још од раног детињства упознао је

сву суровост живота. Његов суров живот формирао му је радан, смишљен и озбиљан карактер. Основну школу и два разреда Гимназије завршио је у Лесковцу. Не могавши да поднесе самачки живот, одлази у Београд код старијег брата *Веље Младеновића*, правника. Трећи и четврти разред гимназије завршио је 1913. године у Другој београдској гимназији. Његов брат Веља умире 1914. године. Убрзо му је умрла и сестра *Драгица*. После губитка брата и сестре, Таса се враћа у Лесковац и септембра 1915. године уписује други разред Учитељске школе у Скопљу. Међутим, ратна ситуација 1915. године била је тешка за српски народ. Спроведена је општа мобилизација свих војних обвезника и регрута. У граду на Ветерници није било радне снаге. Атанасије је примљен за службеника у начелству Среза Лесковца. На тој дужности провео је од фебруара до 10. августа 1915. године.

После бомбардовања, Бугари су окупирали Лесковац. Освојили су град и опљачкали добра, завели су терор и увели своју власт. Похапсили су угледне Лесковчане: попове, банкаре, трговце индустријалце, занатлије, службенике, учитеље и професоре. Спровели су их у Сурдулицу и на

---

¹³³ *Добросава Туровића, Атанасије Младеновић, Лесковчанин, бр 12, фебруар 2000. године; Туровић даје и следећу напомену: Литература и документација: Персонални досије Атанасија Младеновића (својина мр Слободана Младеновића Ботка), Сто година Лесковачке гимназије, Д. Гроздановић, Просвета, школство и култура 1941-1945, Лесковац 1973, Ђура Радосаављевић, Сто Чика-Тасиних година, Наша реч, 6, 12, 19. и 27. август 1999. године.*

зверски начин побили, а мањи део одвели у логоре у Бугарској. Ни Тасу нису поштедели већ су га 2. марта 1917. интернирали у Сливен, у заробљенички логор за Србе јужне Србије. За годину и седам месеци, Таса је био неми сведок свакодневног мучења и умирања Срба у бугарском казамату. Из заробљеничког логора вратио се 1. октобра 1918. године, после капитулације Бугарске у Првом светском рату.

Сурово ратно детињство оставиће трајне последице у његовом бићу и надахнуће за прво његово литерарно дело „*Патње српског народа 1915-1918*”. По повратку, Таса се поново запослио у начелству Среза лесковачког. После осам месеци напушта службу и поново уписује учитељску школу у Скопљу, коју завршава 1921. као ђак генерације.

Министарство Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца поставило је Младеновића за првог српског учитеља основне школе у Босилеграду, који је присаједињен 1919. Југославији. Пре Тасе учитељи су били бугарски даскали. Није му било лако у забитом и беспутном крају. Но, убрзо се жени Драгицом, кћерком Глигорија Горче Митровића са којом је изродио леп пород: Радмилу (саобраћајни инжењер, учесник НОР-а и интернирац), Радомира (рударски техничар), Верицу (преминула врло млада), мр Слободана Ботка, (професора) и Душанку (професора атомистике).

Педагошке способности испољио је у раду на унапређивању наставног поступка и писању ђачких уџбеника, као и на пољу књижевности. У поменутих делатностима, у периоду 1921-1940. године, Таса је био први човек јужне Србије.

(...) По завршеним студијама Атанасије Младеновић је 18. јула 1928. године постављен за школског надзорника Среза јабланичког. Био је управитељ Основне школе у Лебану и председник Учитељског друштва у Јабланичком срезу. И у Лебану, Таса оснива народну књижницу и читаоницу, женску занатску школу и женско друштво. Краће време, 1929. био је управитељ Државне грађевинске школе у Блацу.

Сагледавајући кадровске потребе за јужну Србију и Македонију, Министарство просвете Краљевине Југославије, 1. јула 1930. године доноси декрет о постављењу Атанасија Младеновића за школског надзорника у Прешеву. И у том забитом и заосталом прешевском крају, Таса обнавља Народну књижницу и читаоницу. Оснива Соколско друштво и сеоске соколске чете у Биљачи и Среско учитељско удружење са седиштем у Бујановцу. Пуно времена посветио је народном просвећивању Срба и Шиптара.

После две године службовања, 1. јула 1930. године, Младеновић је премештен за школског надзорника у Битољу. И у новој средини, Таса је испољио просветарске и људске вредности. Отворено је 30 одељења и омогућено 1.500 ђака за редовно васпитање.

(...) Младеновић је написао три ђачке читанке и пет школских уџбеника: „Извођење наставе у народној школи” (Битољ, 1936), „Педагогија наших народних песама” (Београд, 1936), „Распоред наставног градива за други и четврти разред основних школа у Краљевини Југославији” (Београд, 1939), „Читанка за трећи и четврти разред основних школа у Краљевини Југославији” (Београд, 1939), „Читанка за трећи разред основних школа у Краљевини Југославије” (Београд, 1939), „Читанка за четврти разред основних школа у Краљевини Југославије” (Београд, 1939) и „Методска упутства за рад у основним школама” (Београд, 1940). Његови уџбеници и читање унели су новине у тадашњој настави у школама Краљевине Југославије.

После успешних 15 година рада проведених у јужној Србији, Атанасије Младеновић премештен је из Битоља, 14. августа 1936. године, и постављен за инспектора за основну наставу Министарства просвете Краљевине Југославије. Обављао је и дужност шефа персоналног одељења – одсека. Као истакнути просветни радник и публициста изабран је у Просветни одбор Соколске жупе у Београду. За успешан рад и народно просвећивање у јужној Србије Младеновић је одликован орденом Св. Саве и Орденом југословенске круне. Декретом је премештан за банског школског надзорника и саветника у Скопљу. Но, убрзо је 1940. године пензионисан као политички неподобан. Једно време није примао пензију. Нажалост, Таса ће бити пензионисан и у социјалистичкој Југославији.

У животном веку Атанасије Младеновић била су два пута, у оба светска рата интернирац. Други светски рат затекао га је на фронту војске Краљевине Југославије. После немачког напада и капитулације југословенске војске, Немци су га заробили 16. априла 1941. године на Страцину. (...) Са још пет Лесковчана спроведен је у Немачку, у Мосбург, у заробљенички логор „сталак 7а”, (40 километара од Минхена). Као доброг познаваоца немачког језика, одређен је за тумача. Услови живота и рада у логору били су лоши. Таса се тешко разболео од астме, спао је на 40 килограма. И поред лоших услова, Таса је у логору правио скице и писао рукописе „Филозофија српских народних песама” (два тома),

„Збирка књижевних састава”, „Збирка приповедака” као и више приказа и есеја. Међутим, здравствено стање му се погоршало, те је после 2 године 4 месеца и 18 дана проведених у заробљеништво, 4. септембра 1943. године, пуштен кући „да умре”.

По повратку у родни завичај, Атанасије Младеновић није радио већ се лечио. По ослобођењу Лесковца, 28. јануара 1945. године Таса је изабран за члана Културно-просветног одбора лесковачког округа. Са Димитријем Марковићем, Младеном Савићем и Александром Гавриловићем, Таса је организовао више аналфабетских течајева. Такође, са Ђоком Поповићем водио је стручне учитељске курсеве и и школовао једну генерацију учитеља. Од 10. септембра 1945. до 28. октобра 1949.

Таса Младеновић радио је у Лесковачкој гимназији као предавач филозофије, психологије и логике. Као наставник поменутих предмета, које није факултетски студирао, умео је најсложеније и најстручније лекције поједноставити и сажети у тој мери да је изложена материја била јасна и разумљива сваком ученику. Био је омиљен професор и педагог Гимназије. Иако је био строг и искусан професор и педагог, то није никада у настави испољавао.

Атанасије Младеновић је више од две и по године био инспектор и повереник за просвету среза Лесковац, затим управник Градске библиотеке „Радоје Домановић”. Као врстан позвалац књижница и читаоница, Таса је обновио библиотеку на савременим библиотечким основама и увео популарна предавања, „усмене новине”. Важио је за једног од највећих радника у граду. У пензију је отишао са положаја управника Народног универзитета 1. јануара 1959. године. И поред свих изнетих чињеница, Таса је у новој Југославији два пута пензионисан: 30. априла 1959. и 1. августа 1961. године. Поред више похвалница и диплома, награђен је 1958. године новчаном наградом са 50 одсто његовог личног дохотка. Умро је 22. априла 1965. године у Лесковцу.

Као матурант Учитељске школе у Скопљу Младеновић се посветио књижевном стваралаштву. Његов књижевни опус је разноврстан и богат. Први је од свих писаца описао трагедију српског народа за време Првог светског рата. Његова драма „Патње српског народа 1915-1918. године” објављена је 1925. године у Врању (1936. године, друго издање). Драма је изведена у Лесковцу, Скопљу, Бујановцу и Куманову. Драма „Између два светска рата” изведена је у Народном позоришту Лесковца 1955. године. Драма се догађа између

два светска rata у Београду. Дело приказује живот људи и друштвене политике. Необјављен роман „Мали људи” говори о нашим логорашима у немачком логору 1941-1943. Као књижевник, Младеновић је написао и две збирке приповедака (необјављене), затим *књижевну студију* „Коштана” Борислава Станковића.

Између два светска rata објавио је књиге: „Битољ и његова околина” (1937), „Педагогија наших народних песама” (1936), „Јужна Србија – Вардарска бановина у речи, слици и броју” (1939), а после Другог светског rata „Водич кроз Лесковац и околину” (1954) и „Сијаринска Бања” (1958). Остала су у рукопису необјављена дела: „Између два светска rata”, „Монографија о Великој Копашници”, „Монографија о Вучју”, „Споменици, културе Сијаринске Бање”, „Врањска Бања” и „Филозофија српских народних песама” (у два тома), као и велики број приказа књига, превода, приказа позоришних представа, новинских и стручних чланака.

МИЛИВОЈЕ ПЕРОВИЋ

ДР МИЛИВОЈЕ Миливоје Перовић је рођен 5. октобра 1912. године у *Брајини*, у породици слободара и јунака српске војске *Луке Перовића*, носиоца Карађорђевог звезда, и мајке *Станише*. Основну школу завршио је у Тулару, гимназију похађао у Гњилану, Приштини, Врању, Суботици и Лесковцу, а Правни факултет завршио 1937. године у Београду, где је 1940. године и *докторирао*. По завршетку студија, био је судски и адвокатски приправник у Лесковцу, где је био председник Народног универзитета и *стални дописник „Политике”*.

Др Миливоје Перовић био је познати адвокат, дипломата, новинар и књижевник. Написао је и објавио више од 20 романа и хроника.

Као романописац, хроничар, есеиста, приповедач и новинар, Перовић спада у најплодније писце јужне Србије, а као правник и адвокат уживао је велики углед. Носилац је Партизанске споменице 1941. и више ратних и мирнодобских

одликовања и Октобарске награде Лесковца. Умро је 29. децембра 1975. године у Београду.¹³⁴

%

Миливоје Перовић је пре (Другог) светског рата био дописник „Политике” из Лесковца. После рата наставио је да пише репортаже и чланке по разним листовима и часописима, али је почео да објављује и хронике из народноослободилачког рата, док се није појавио и својим радовима и првим романом „Големаша”.¹³⁵

Перовић је, може се рећи, у белетристику закорачио књигом „Хроника о Пустој Реци” (Просвета, Београд, 1951). У том делу је писац, како истиче Д. Костић, покушао „да на документарном изгради шире уметничко дело, да уметничким поступком обради ослободилачку борбу једног краја у Србији, Топлицу и Јабланицу”, не схватајући хронику само као фактографску операцију, као пуко низање датог материјала који следи својим одређеним током, већ и као тежи, згуснутији и литерарнији израз оног што се обично подразумева под тим појмом”. „Писац има приповедачког дара, он често изненађује свежим и оштрим опсервацијама, кратким и лепим описима; у више махова полази му за руком да нас врати у атмосферу устанка, да да слику његовог успона и падова” – каже даље писац.

Друга Перовићева књига у коју су ушли његови почетни белетристички радови, зове се „Поред Мораве” (Просвета, Београд, 1958). То је збирка од десет приповедака, међу којима прве две захватају више од половине текста и карактеришу читаво његово потоње литерарно стварање.

У првој од ових дужих приповедака, која носи наслов „Кућа на самку”, за Перовића је било занимљиво да се позабави и једним обичним кријумчарем. (...) Причу о кући Перовић је доцније развио у читав један роман, вероватно аутобиографског карактера, „Вуци из Жуте Реке”. Из друге велике приповетке ове збирке, „Болница из Придворице” испилило се, у ствари, трећи по реду Перовићев роман, „Седам ока земље”. (...) О првом Перовићевом роману

---

¹³⁴ Добросав Ж. Туровић, *Горња Јабланица, људи и време, Лесковац, 2004.* (део прилога о др Перовићу, који је заступљен у поглављу посвећеном истакнутим функционерима Горње Јабланице, стр. 263)

¹³⁵ Д. Трајковић, *Романи Миливоја Перовића у књижевној критици, Преглед лесковачког књижевног стваралаштва, стр. 57-82. страна (краћи преглед).*

„Големаша”, који је објављен 1955. године у издању „Минерве” у Суботици, изашли су бројни прикази.¹³⁶

О другом по реду Перовићевом роману „Бели квадрати” (Космај, Београд, 1957) такође је објављено више приказа.¹³⁷

Миодраг Максимовић у књижевном додатку „Политике” пише да се „роман „Бели квадрат” чита са узбуђењем и та прва веза са читаочевом пажњом најзад ишчезне кад се књига дочита”, а *Атанасије Младеновић* у *Нашој речи*” пише: „Један критичар назвао је ликове у роману Достојевског – свет болнице нервно оболелих. И за ликове из овог романа можемо рећи да су „поремећени људи”, личности ван нормалног колосека живота...”

О трећем роману М. Перовића „*Седам ока земље*”, Душан Костић¹³⁸ даје приказ: „Тежак утисак остане после дочитавања овог најновијег романа Миливоја Перовића: једна страшна, надугачко и нашироко испричана повијест о моравском сељаку - мрачна дозлабога”. (...) Слободан А. Младеновић пише:¹³⁹ „Позитивних ликова нема. Ниједног. И због тога мора човек да се замисли над овом књигом”.

(...) Четврти по реду Перовићев роман „*Планина Влаина*”, који је издала „Народна књига” у Београду 1962. године у лицу Мирка Милорадовића нашао је врло строгог критичара:¹⁴⁰ (...) Мали Перовићев роман „*Вуци из Жуте Реке*”, који се појавио 1964. године у издању самог аутора испилио се, као што смо напоменули, из његове приповетке „*Кућа на самку*.”

Шести роман М. Перовића „*Град на Морави*” (Просвета, Београд, 1965) приказао је *Николај Тимченко* у „*Нашој речи*”, 11. јуна 1965. године овако: „Импонује стваралашка плодност Миливоја Перовића: убрзо после краће прозе „*Вуци са Жуте Реке*”, појављује се његов роман; пријатна је његова тематска везаност за људе и поднебље Лесковачке Мораве која је у *Перовићу добила свог песника*; нови роман, што је још пријатније, није само нова библиографска јединица у списку Перовићевих остварења него је стварно нов и по тематском материјалу, композиционој структури и извесним свежим садржајним елементима, поготово у обликовању ликова. Критика, међутим, није била једнодушна у оцени вредности

---

¹³⁶ *Књижевне новине*, 13. март 1956, *Политика*, 6. април 1956. и др.

¹³⁷ *Политика*, 15. децембар 1957, *Наша реч*, 12. април 1958.

¹³⁸ Д. Костић, *Књижевни додаток Политике*, 27. септембар 1959.

¹³⁹ *Наша реч*, 3. октобар 1959. год.

¹⁴⁰ М. Милорадовић, *Борба*, 18. март 1962. год.

овог Перовићевог дела: кретала се од негације до готово потпуног признања.

Какав је свет који Перовић описује, како изгледају људи Мораве у његовом приказу? Досадашња остварења овог аутора сугерисала су песимистички утисак: његови описи били су пуни бруталности, односили су се на мутне сцене испољавања мрачних дубина људске психе, били су натуралистички у својој огољености и имали су призвук нечега што је више подсећало на литературу, психоанализу и конструкцију него на лични доживљај самога писца. И у овом роману у основи сачуван је такав приступ: поднебље Мораве остало је амбијент мрачних сукоба страсти, злочина и неспоразума са собом и својим хтењима, али ипак - атмосфера није тако црна и то не по крајњем утиску који читалац понесе него захваљујући ауторовом настојању да у своје дело унесе и неке нове димензије – објашњавајући личности, њихове поступке и судбине. Овде има више наговештавања него бруталних натуралистичких описа, композиција је занимљива утолико што се користе стари летописи и причања главног јунака, фабула, ма колико била танана, испричана је живо тако да држи пажњу читалаца... Перовић је, дакле, свом уметничком поступку додао неке нове елементе који су обогатили његово дело у целини. Фабула се састоји из сплета околности које је, по Перовићу, типичан за животне судбине људи из Мораве: интелектуалац, јунак романа, који прича у првом лицу, враћа се у град на Морави, Брестовац. У родни град довела га је нека и њему готово несазнатљива чешња; он наставља да пише Моравски летопис (можда би се могло рећи да и сам Перовић, овим романом, наставља да пише свој уметнички летопис о Морави). На крају романа, који узгредно додирују неколико људских судбина, типичних за Мораву, испоставило се да је јунака у Брестовац довела неуспела љубав према лепотици Драги, која труне крај големаша Хаџи Косте. Она је сестра по мајци Хаџи Костина, а поп Лука је његов син, писац Моравског летописа и неиспуњени Хаџи Костин сан. Сви они проживели су свој век и искуство које су стекли може се сажети овако: „Човек је... увек доживљавао поразе: почињао да се бори и увек на крај бивао побеђен. Човека – победника још сунце над овом земљом није видело”. Овај роман, као и многи други Перовићеви романи – јер је то, изгледа, његово антрополошко искуство – завршава се поразом човека и људскости уопште. Интересантни су само елементи – међу којима биолошки играју једну од

одлучујућих улога – који сачињавају то Перовићево искуство и условљавају овакве његове закључке.

У „Нашој речи”, 24. јуна 1966. године, о седмом роману М. Перовића „Четири Мујове војске” (Својина човечанства), који је издала крушевачка „Багдала” 1966. године, *Мирослав Миловановић* је написао овај приказ: „После романа „Планина Влаина” Миливоја Перовића, хроничар, приповедач и романсијер, поново се враћа Влаини и револуцији романом „Четири Мујове војске”. У њему је остао веран свом завичајном пејзажу, у коме има богате социјално-историјске рудокопе из којих узима и проучава грађу, коју уметнички претвара у синтетичке целине, које већ представљају, без икаквог претеривања, један још непознати монумент.

„Планину Влаину”, слободно можемо сматрати прологом овог најновијег романа, јер у њеном тематском снопу налазимо многе појединости које се у облику реминисценција уплићу и преплићу у овај роман. Револуција је основна потка овога романа. И то прецизно уоквирена у просторне координате Пусте Реке и Кукавице. Али ово није књига само о устаничким данима 1941. и 1942. године. „Четири Мујове војске” је виолентна амплитуда људске психологије и судбине, тако сложене, трагичне и драмски замршене у суровим условима рата. У много чему овај роман се надовезује на Ћосићево „Далеко је сунце” и са њим представља богату фреску догађаја народноослободилачког рата од Гоча и Јастрепца до Пусте Реке и Кукавице. У овом роману се приказује животни хоризонт и у њему стравичне муке једног јужноморавског партизанског одреда, где је сва пажња усредсређена на комесара и војсковођу Младена Петровића Мују. Али у њему сусрећемо и читав свет и ратну атмосферу Пусте Реке у доба рата, који живи и пати, сиротује и ратује, страда али не посустаје држећи барјак слободе.

Читав роман је углавном монолог – дијалог комесара Муја. Он говори о себи и другима – кроз себе: о очима неискреним, завереничким, о поступцима – сумњивим. Перовићеви јунаци и делају и гину обично, у махове и прозаично, без икаквих громких речи и поклича. У мирном приповедању, често неочекиваном, писац нас доводи очи у очи са драматичним и трагичним ситуацијама, писац нас стално узбуђује. Безброј пута се нађемо у дилеми, више пута прогутамо чемерну сузу неслагања и озбиљно се у одстраданој ћутњи опредељујемо за и против појединих брзих и преоштрих одлука.

Није овај Перовићев роман без мана. Ликови су овлаш скицирани, без улажења у психологију личности. У више

случајева одлуке су немотивисане. У четвртом делу романа причање је замагљено, местимично неразговорно. Комесар Мујо је изгубио три војске, а четврта га оставља обешена у планини. Међутим, иза ове одлуке и чина остају многа питања и проблеми који су покренути Гвозденовим случајем а актуелизовани Мујовим смрћу. Јер, Перовић се овим романом и романом „*Седам ока земље*“, тематском креацијом, надовезује на Добрицу Ћосића са којим заокружава психологију и етику окоморавске Србије и њених људи. И зато се овај роман чита са великим интересовањем”.

Осми по реду Перовићев роман, ако сам ја добро израчунао, зове се „*Дан осми*”. Изишао је 1968. године издању аутора. О том делу Драган Јеремић је написао:¹⁴¹ „Дан осми је, у ствари један велики мозаик састављен из описа низа мањих необичних карактера и судбина, специфичних доживљаја природе, запажања о извесној друштвеној средини и, најзад, једног (непотпуног) романа у роману. (...) Пошто је бог умро, настао је дан осми, дан без бога, без ослоња на његове моралне норме. Тог осмог дана људи су се нашли сами са собом, отуђили се, сакрили иза закључаних брава и започели борбу свих против свију. Они, притом, осећају потребу за једним новим моралом, али га не налазе. Уместо у том моралу, они траже склониште на тамним скривеним местима, која их подсећају на њихове приповетке, али „што је човек више жудео да побегне – и гоњење се усавршавало”.

(...) Од до сада последњем роману М. Перовића, називајући га „алегоричном визијом зла” о његовом „*Последњем броду*” (Слово љубве, Београд, 1971) књижевник П. Палавестра пише да је то „до сада најамбиционије дело изузетно плодног писца”¹⁴²

(...) Састављен од три неједнако писана дела, Перовићев роман има чврсту унутрашњу структуру. Немаран стилиста и без правог смисла за чврсто компоновање великих прозних целина, Перовић се често губи у дигресијама и епизодама у којима непотребно троши снагу. Нецеловит, неизгладан и неуједначен, роман је исувише гломазан и тежак да би могао деловати као компактна целина...”

%

Књижевно дело Миливоја Перовића, у које је укључено десетак романа и једна збирка приповедака, пре свега:

---

¹⁴¹ Видети опирније недељни додатак *Политике*, 8. септембар 1968. године

¹⁴² *Опширније, Политика*, 26. фебруар 1972. године

импонује својим обимом. Његов аутор се не би могао пожалити да за већину тих списа није могао да нађе издавача, као ни на то да је од критике био прећуткиван, чак да му од ње нису признавани извесни квалитети. Ово последње и од оних из града на Морави, односно на Ветерници.¹⁴³

Перовићево дело Лесковчани, међутим, нису могли и не могу да прихвате као адекватан уметнички одраз савремене и прошле објективне стварности Лесковца и околине. Због тога оно није умногоме прихваћен ни од неких критичара ван Лесковца, од оних који су у њему, поред осталог, пронашли елементе натурализма или утицаја Ф. М. Достојевског.

(...) Књижевни опус Миливоја Перовића, као што смо већ нагласили, својим *волуменом изазива дивљење*, а аутор му се ипак још није прославио? Откуд то? Нетачно би било рећи да је читаво Перовићево дело књижевни промашај. Јер ако смо извесне ликове у његовом првом роману препознали, то значи да су дати више-мање успешно, и да утолико његово дело представља допринс остварењу лесковачког романа на који одавно чекамо. Можда би се и из других Перовићевих романа о граду на Морави (односно на Ветерници) могли издвојити извесни елементи по којима бисмо исти град такође открили. Али још увек остаје огроман квантум који се, бар са етнoлошког и социолошког становишта, не би могао сматрати конгруентним са оном реалношћу која је могла бити подстицај ауторовом књижевном стварању.¹⁴⁴

%

Последње издање „*Легата*”, (број 8 за 2005. годину) електронског часописа Народне библиотеке у Лесковцу (*оснивач и уредник Саша Хаџи Танчић*), у целости (девет страна) је посвећено др Миливоју Перовићу, како се каже у уводу, „пре свега зато што је и после тридесет година од његове смрти неизбрисив траг његове личности и дела у научном, културном и јавном животу Србије пре, за време и после Другог светског рата”.

¹⁴³ Д. Трајковић, *Преглед...*, стр. 79.

¹⁴⁴ *Исто*, стр. 82.

АРИСТОМЕН РИСТИЋ

АРИСТОМЕН Ристић Мења припада генерацији лесковачких интелектуалаца који су између два светска рата а и после оставили неизбрисив траг у нашој културној баштини. Пуне четири деценије Мења се бавио новинарством и публицистиком. Иза њега су остале многе странице новинарских чланака и *седам вредних књига*.¹⁴⁵

Аристомен Ристић Мења, крштен *Аристоменис Димитрије* рођен је 27. августа 1906. године у Лесковцу, у угледној, имућној трговачко-кафецијској породици, у којој је стекао солидно васпитање и образовање. Његов отац *Леонида* и мајка *Олга* пореклом су Грци. Леонида, по завршетку матуре у Грчкој, настанио се у Лесковац и бавио кафецијским послом. За време Другог светског рата и бомбардовања Лесковца 9. септембра 1944. њихова велика кућа срушена је до темеља. Аристоменово школовање почело је са балканским ратовима. Припадао је генерацији ученика којима је Први светски рат узео детињство. Глад и свакојака немаштина били су пратиоци његовог школовања у основној школи, а касније и у гимназији. Ристић је наставио даље школовање после Првог светског рата. Школске 1919/20. године уписао је први разред лесковачке гимназије.

После матуре, Аристомен је 1929. године уписао право на Београдском универзитету. И за време студија школовао се под врло тешким материјалним приликама. Пратило га је сиромаштво те је био приморан да студира уз рад. Припадао је напредном студентском покрету. Његова политичка активност дошла је до изражаја за време парламентарних избора.

Као студент права био је *хонорарни дописник београдског листа „Политика“* из Лесковца 1929-1934. године. Такође, Ристић је био *новинар и уредник* опозиционог листа „Недељне

---

¹⁴⁵ Добросав Туровић, публициста и историчар, део оцене о Аристомену Ристићу (специјално написан прилог за књигу „Лесковачки писци – трагови и трагања“).

новине”, који је излазио од 1932. до 1935. године. Права је завршио 12. фебруара 1937. године. Правничку каријеру Аристомен Ристић је започео као адвокатски приправник код познатог лесковачког адвоката Јована Јовановића Абраша 1935. године.

Као судски приправник радио је у Среском суду у Јужном Броду све до 1941. године. После капитулације бивше Војске Југославије и окупације земље, Ристић је 12. августа 1941. године декретом премештен за судског приправника Среског суда у Куршумлији, где је остао до јула 1944. године.

После ослобођења Лесковца, Ристић је 7. новембра 1944. године постављен за *првог уредника листа „Наша реч”*, органа Градског одбора Народног фронта Лесковац. *На овој дужности је остао до 15. марта 1948. године.* (...) Правничку радну каријеру Ристић је завршио као судија Округног суда у Лесковцу 1954-1966. године.

За свој плодан стваралачки рад добио је бројна признања. Носилац је Медаље заслуге за народ, Октобарске награде Лесковца, као и Медаље за новинарски и публицистички рад. Умро је 21. септембра 1969. у 64. години живота.¹⁴⁶

%

Аристоменов новинарски и публицистички рад био је плодани и разноврстан. Његов стваралачки рад био је везан за Лесковац. Био је један од најстаријих новинара југа Србије. Новинарством је почео да се бави у 23 години. *Први новинарски чланак објавио је 8. јуна 1929. године у београдском листу „Политика”* о подизању Соколског дома у Лесковцу, где је сада Народно позориште. Био је сарадник и уредник лесковачког листа „Недељне новине”. Сарађивао је у „Лесковачком гласнику” и у „Лесковачком привреднику”, а повремено у београдским листовима „Правда” и „Време”. У београдском листу „Нин” објавио је 1935. године подужу рецензију о првом позоришном комаду др Жака Конфина „Плагитат пред академијом”. Треба рећи да је Ристић нарочито неговао рецензију и репортаже и био *стални рецензент Народног позоришта*. Писао је озбиљне и запажене критике књига, филмова и културних приредби. Учествовао је у покретању напредних листова „Прогрес” и „Погледи”, који се нису појавили због притиска режима.

---

¹⁴⁶ Аристомен Ристић је сахрањен уз учешће великог броја грађана. Од њега су се и уме СО, Округног суда и редакције *Наше речи* опростили мр Мирослав Здравковић, Предраг Елезовић и Милисав Маринковић.

У току новинарског и публицистичког рада, Аристомен Ристић је објавио осам књига: „Лесковац јуче и данас“ (1935), „Истакнути борци радничке класе Лесковца“ (1951), „Публицистички рад народног хероја Трајка Стаменковића“ (1953), „Коста Стаменковић“ (живот и рад, 1969, I и II издање), „75 година текстилне индустрије у Лесковцу“ (1959), хроника „Грделица у пламену револуције“ (1965), „Вилем Пушман“ (1969). (...) Ристићева Хроника о Грделици је прва награђена хроника у нашој средини. Последњих десетак година интензивно се бавио историографијом и тако дао огроман допринос бољем упознавању лесковачког краја. Савременици Аристомена Ристића, првог уредника „Наше речи“, исписали су током ове године много лепих речи о Мењи – ентузијасту и заљубљенику писане речи. Аристомен Ристић је не само на страницама овог листа већ и у Политици, чији је био први дописник из Лесковца, као и у историографској литератури и публицистици овога краја, оставио значајан траг.

У ручно писаној биографији (5. мај 1951), Ристић је записао: „Рођен сам 9. септембра 1908. године у Лесковцу, срез лесковачки, НР Србија. Пореклом сам Грк, а југословенски држављанин. Мој отац Леонида, по завршеној матури у Грчкој, настанио се у Лесковцу и одао кафецијском послу. Мати ми се зове Олга, грчког је порекла, по занимању домаћица. Ожењен сам. Године 1937. завршио сам Правни факултет на Београдском универзитету, од страних језика говорим грчке. Још као студент нагињао сам новинарству и огледао се на том пољу (био дописник „Политика“, затим уредник напредног листа „Народне новине“ од 1933. до 1935.). писао сам чланке, позоришне рецензије, филмске приказе, репортаже и др. Бавио сам се проучавањем прошлост Лесковца и уредио и издао књигу „Лесковац јуче и данас“.

Школовао сам се под врло тешким материјалним приликама као гимназист, а нарочито као студент, јер су у то време моји материјално лоше стајали. Први пут сам ступио у државну службу 1939. годин (две и по године после дипломирања, због напредног става), као судијски приправник Среског суда у Јужном Броду, у Македонији, где сам био до 1941. године, а после окупације додељен сам, у истом својству, Среском суду у Куршумлији и тамо остао до 1944. године. После ослобођења уређивао сам лесковчаки локални лист „Наша реч“ од 1944. до 1948. године, био дописник Тањуга готово у исто време, уређивао Билтен Среског синдикалног већа....

Развоју књижевног живота у Лесковцу несумљиво су у великој мери допринели листови који су излазила у овом граду, у првом реду *Лесковачки гласник* и *Недељне новине*. (...) Критике у Недељним новинама писали су Јован В. Јовановић, Аристомен Ристић, Драгољуб Трајковић и Брана Митровић.¹⁴⁷

У *Недељним новинама*, листу који је и поред свог краткотрајног излагања, оставио видног трага у културној и политичкој историји Лесковца, 1. априла 1934. године појавио се натпис са карактеристичним насловом „*Народни универзитет без народа*“. То је заправо извештај сталног сарадника и практично једног од уредника тог листа Аристомена Ристића о годишњој скупштини те установе која је, како пише у тексту, рођена у великим мукама десет година раније и која је, према утиску који је преовладао у живој дискусији на самој скупштини, ипак имала пет година интензивног рада корисног за културни и просветни просперитет града. Међутим, најинтересантнији део дискусије, у којој је учесовало више тада најпознатијих и најагилнијих јавних радника Лесковца био је посвећен приказивању (оцени) предавања која су одржавана на Народном универзитету, а затим опширно коментарисана у листу.¹⁴⁸

Поводом једног извештаја Аристомена Ристића (потписаном шифром „3^с“) у Недељним новинама са предавања „*Шта је филозофија*“, које је одржао Димитрије Хаџи Митић, дошло је и до судског спора. Суђење је одржано, дуго је трајало јер је правничким смицалицама адвоката и уредника Јована Јовановића одлагано и то је било прво суђење на основу Закона о штампи у Лесковцу.¹⁴⁹

Књижевни живот добија посебно интензивне импулсе када се у град враћа група свршених студената са београдских факултета. Неки од њих одају се публицистичком и научном

---

¹⁴⁷ Николај Тимченко, *Књижевна баштина Лесковца, Лесковачки културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, Лесковац 2007, стр. 107-108.*

¹⁴⁸ Н. Тимченко, *Књижевна баштина Лесковца, стр. 113. Напомена: Без обзира на критике које је трпела и нападе који су се обрушили на њу, редакција недељних новина је наставила да прати збивања у граду и приказује предавања на Народном универзитету, такође са доста критичности и личног става. Иначе, лист је опширно пратио ток парнице са професором Хаџи-Митићем већ од свог 13. броја који је изашао 1. Априла 1934. године*

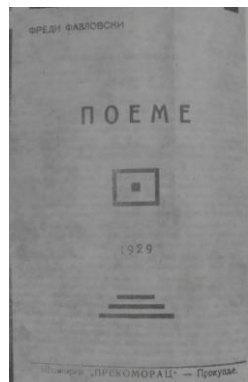
¹⁴⁹ Николај Тимченко, *Књижевна баштина Лесковца, стр. 113.*

раду, а они са свршеним судијама књижевности започињу књижевну делатност (нажалост, они су у мањини – овде се издваја Брана Митровић), док они који су завршили права или сличне факултете развијају плодну публицистичку активност: реч је о *Драгољубу Трајковићу* – правнику, који се бавио историјом завичаја, *Јовану Јовановићу* – правнику, који се бавио књижевном критиком, *Сергију Димитријевићу* – који се најпре истакао као историчар и чије су песме објављене тек посхумно; ту су и *Аристомен Ристић* – који се бавио позориштем, *Добривоје Каписазовић* – који је писао пезију, *Атанасије Младеновић* – просветни радник, који је писао и драма итд.

(...) Године 1949, на првој књижевној вечери у Лесковцу, о којој је остао траг у *Нашој речи*, у приказу Владимира Каменовића, једног од млађих, учесвовали су: Сретен Динић и Брана Митровић, Аристомен Ристић, Јован Јовановић и Драгољуб Каписазовић, од старијих, и Радмило Требјешанин, ученик гимназије, од млађих. Узгред буди речено, овај приказ је изазвао малу полемику, јер се управа Књижевног клуба није сложила са неким оценама рецензента.¹⁵⁰

ФРЕДИ ФАЗЛОВСКИ

У ГРАДУ на Ветерници десетак годи на (1926 - 1930 и 1955 – 1961) провео је Фреди Фазловски, глумац, песник, новинар и боем. Поред сарадње у „Лесковачком гласнику”, ради и у „Лесковачком привреднику”, чије је ступце врло често сам испуњавао почев од уводника па преко других разноврсних написа све до фељтона, позоришних рецензија и приказа књига. Он је из Лесковца слао своје напise и загребачком позоришном листу „Кулисе” и у њима давао оцене појединих представа лесковачког позоришта, чији је члан био.¹⁵¹

%

Фазловски је у Лесковцу објавио збирку песама „*Еротикон моје психе*” (Лесковац, 1928). То је поезија старога жанра, са

¹⁵⁰ Николај Тимченко, *Књижевна баштина Лесковца*, стр. 197-198.

¹⁵¹ Д. Трајковић, *Преглед...*, стр. 48.

реквизитима и арматуром ранијег доба, са строфама и сликама. После тога појавиле су се његове „Поеме” (Прокупље, 1929) у којим су видно дошли до изражаја не само многи тренуци и периоди живота човека кога је отиснуо у свет, пун непредвиђених тешкоћа и јада, силни нагон да превазиђе беду и мрак средине у којој је поникао. Фреди Фазловски, писао је Д. Трајковић, још 1930. године, није посматрао Лесковчане само са позорнице, док су за време представе крцкали кикирике или јели ћевапчиће и испијали расхлађено вино са содом. Није постао Лесковчанин, али зато није остао ни имун за социјалну и културну средину Лесковца, чије супротности су му биле добро познате. Стога су у његову поезију уткани и фрагменти прозе нашег града, и крајња стремљења оних који у њему пате.

У његовој другој збирци „Поеме” (1929) има песама социјалних, бунтовних, у слободном стиху и снажном изразу, материјом којом је дата форма пуна сарказама што уједа као отров гује, с пуно гнушења на некадашњи беспоредак, с револтом који се диже као бура: „Вапај, очај, чезнутљив вапај из грла милиона неговестио је одмазду”.

За време поновног боравка у Лесковцу, Фазловски је сарађивао у „Нашој речи”, у „Нашем стварању” и „Лесковачком зборнику”. Поред осталог, објавио је подужи чланак о Сими Бунићу као драмском писцу. У „Споменици” о тридесетогодишњици некадашњег лесковачког Градског позоришта штампан је његов дужи реферат о раду тога позоришта.¹⁵²

За лесковачко позориште и позоришни живот у овом граду нераскидиво је везано име једног посленика – Фредија Фазловског. Босанац који је у Лесковац дошао први пут 1926. године у ондашње Градско позориште. Његовим гашењем, одлази глумачким путем широм Југославије, да би се овом граду и његовом позоришту поново вратио 1955. године и ту дочекао пензију. Фреди Фазловски није био само глумац и редитељ. Био је и новинар, публициста, песник...¹⁵³

Међу првим члановима Градског позоришта у Лесковцу, када је почело са радом, био је и – Фреди Фазловски. Те 1926. године први пут се среће са Лесковцем и остаје у њему док је трајало Градско позориште – 1929. године.

О том периоду оставио је вредан историографски текст „Градско позориште – прво професионално позориште у

---

¹⁵² Д. Трајковић, *Преглед*, стр. 49.

¹⁵³ Велимир Хубач, *Не само глумац, Помак*, бр. 15/15, април 2000.

Лесковцу”, објављен у „Споменици трдисетогодишњице позоришног живота Лесковца ” у издању Народног позоришта 1956. године. У градском позоришту млади глумац Фреди Фазловски исказивао се успешним остварењима на сцени. Истовремено, био је и новинар: сарадник је „Лесковачког привредника” (1928-1929, уредник Драгутин Тодоровић), а у часопису за казалиште, кино и варијете, друштво и шпорт „Кулиса” у Загребу редовно је објављивао текстове о раду Градског позоришта.

Фрзлофски је ушао је у „*Историју српског позоришта*” Боровоја Стојковића и „*Лексикон књижевника Југославије*”, био глумац, редитељ, песник, новинар”. Указује и на податак да је афирмацију као млади глумац стекао у Градском позоришту у Лесковцу, да је пензионисан у Народном позоришту у Лесковцу 1961. године, а последње године живота провео је у Вршцу бавећи се књижевним радом. Гашењем Градског позоришта 1929. године одлази из Лесковца. Био је у ангажману у професионалним позориштима у Мостару, Новом Саду, Београду, Пожаревцу, Ужицу и другим местима. У неким је учествовао и у њиховом оснивању. У Лесковац се враћа 1955. године као зрели уметник, пун искуства и глумачког и редитељског. У њему и овом граду остаје све до пензионисања 1961. године, опраштајући се од лесковачке публике улогом у „*Јелисавети, кнегињи црногорској*”. Те године, у „Нашој речи” излази пригодан текст у коме се износе занимљиви подаци из његове биографије: У 38 година професионалног бављења позоришном уметношћу играо је у 8.000 представа, тумачио око хиљаду ликова, од тога остварио око 600 главних улога. Потписао је и 90 режија, 60 у послератном раду. У лесковачком театру такође се исказао као редитељ.

У средини коју је познавао и која је њега знала, одмах се активно укључује у друштвене токове: изабран је за члана првог позоришног савета, формираног крајем 1955. године. Поред рада у самом театру сарађује са „Нашом речи” пишући о позоришту.

**ВРЕМЕ И ВРЕМЕНА: ПОСЛЕРАТНО
ДОБА... И ЛЕСКОВАЧКИ ГЛАС**
(писци, публицисти, историчари)

Литература - избор:

Д. Коџић: Лесковачки писци – трагови и трагања

Д. Коџић: Лесковачки писци – библиографија и коментари

Д. Коџић: Лесковачки писци и њихово доба

Д. Коџић: Изабрана дела

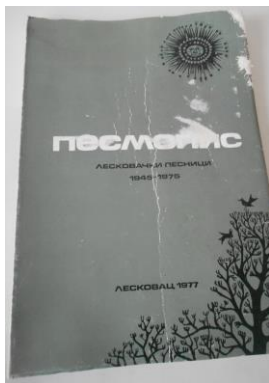
Википедија

ОД „ПЕСМОПИСА“ И ЗБИРКЕ „ТРЕНУЦИ ЛИРИКЕ“

КРАЈЕМ седамдесетих година XX века, посебно у време појаве познате антологије песама *Песмопис*, јавила се група младих талентованих писаца, који су наредних година, све до краја XX и почетком XXI века покушали да се наметну бројним песничким збиркама, али и прозним радовима, а неколико писаца постали су препозналаиви и изван Лесковца.

Покушали смо да представимо готово све ствараоце, посебно оне који су не само бројем објављених књига, него пре свега уметничким дометима свога стваралаштва, скренули пажњу шире читалачке јавности.

Занимљиву оцену о лесковачком стваралаштву дао је Станко Миљковић¹⁵⁴ у књизи *Записи у времену*.¹⁵⁵ Миљковић у посебном одељку књиге под знаком *Лесковачко књижевно стваралаштво од „Песмописа“ (1977) до данас*¹⁵⁶ подсећа да је „... већ 1877. године у Лесковцу почео да излази часопис „Црквени гласник“, чији је власник и уредник био свештеник Димитрије Н. Алексић. У том часопису, поред свештеника Алексића, прве песме почео је да објављује Владимир Петровић. Већ 1905. године почео је да излази дечји лист „Бачки напредак“. Године 1920. покренут је недељни лист „Лесковачки гласник“, чији је дугогодишњи уредник и сарадник био Сретен Динић, у оно време водећи лесковачки интелектуалац. Године 1933. почеле су да излазе и „Недељне новине“, које су доносиле песничке радове првих лесковачких песника. У то време, песме су објављивали Сретен Динић, Фреди Фазловски, Добривоје Каписазовић, Милун Милатовић, Спасоје Стојановић, Радослав

¹⁵⁴ Станко Миљковић, новинар и писац (1948, Велико Војловце, Лебане).

¹⁵⁵ С. Миљковић, *Записи у времену*, Удружење писаца општине Лесковац 2002.

¹⁵⁶ Овај чланак - осврт, први пут се појавио у *Нашем стварању*, бр. 3, Лесковац 1977.

Димитријевић, Григорије Гљебов, Драгутин Ђорђевић, Ратко Павловић и други.

(...) Све до 1975. године није било озбиљнијег покушаја да се књижевно стваралаштво Лесковца естетски нормира и извреднује за протеких 25 година постојања. Тек 1975. године тог посла се прихватио *Мирослав Миловановић* и његова антологија под називом „*Песмопис*“, као вредна свеска Нашег стварања, угледала је светло дана 1977. године. (...) Иначе, у овом Миловановићевом „*Песмопису*“ заступљено је 47 песника различитих песничких вокација. На ударном месту ове антологије штампана је, и то крупним курзивом, песма *Радослава Шушулића* под називом „*Грађанину света*“. Ради се о песми која је лоша и типичан је (школски) пример удворничке поезије. У то време Р. Шушулић је, судећи по јединој до сада објављеној збирци песама „*Нишан на лобањи*“ имао засигурно далеко боље песме, но није тешко сетити се зашто је ова песма стављена на ударно место. Наиме, њоме се, поред политичке проходности књиге, обезбеђивала добро осмишљена одбрана од будућих могућих идеолошких тумачења и анализирања. Практично, ова песма је била *заштитни знак* и гаранција идеолошке исправности саме антологије. Сам Мирослав Миловановић на крају предговора поштено каже да ова антологија није имала претензије на студиозност и аналитичност, већ је, каже, то више напор да се успостави контакт између читалаца и аутора, и од заборава отргну тренуци поетских светлости.

Још пре појаве лесковачког „*Песмописа*“, у јубиларном броју *краљевачког „Октобра*“ представљен је шири круг прозних писаца из унутрашњости Србије. Лесковачки писци су тада заступљени поезијом *Томислава Н. Цветковића, Борислава Здравковића, Радета Јовића и Милана Филиповића*. Исто тако у крагујевачким „*Корацима*“ из 1973. године били су представљени *Борислав Здравковић, Томислав Н. Цветковић и Велимир Хубач*. Нишка „*Градина*“ је крајем 1983. године означила „*Књижевни тренутак југа Србије*“, а у овом избору су представљени песнички радови *Томислава Н. Цветковића, Николе Цветковића, Драгана Радовића, прича Љубе Стојановића и есеј Николаја Тимченка*. С јесени 1984. године у прокупачком часопису „*Ток*“ објављен је избор прозе јужне Србије уз напомену селектора *Саише Хаџи Танчића и Воје Красића* да се приповетка на југу Србије „*споро рађала*“ и доста дуго сазревала“, што би могло да се односи и на заступљене лесковачке писце. Тако је у поменутом часопису *Томислав Н. Цветковић* заступљен

причом „*Барба Стине*“, Раде Јовић поетским текстом „*Скица за једну улицу*“, а Ненад Кражић цртицом из студентског живота „*До следећег сусрета*“. О књижевним токовима на југу Србије писао је и др Зоран Чановић, (издање „*Наше речи*“ из фебруара и марта 1985. године). У свом културолошком тексту, З. Чановић говори о значају сарадње у периодици југа Србије, што по њему знатно доприноси бољем упознавању читалаца са збивањима у књижевности на ширем подручју Србије и омогућује критичко вредновање уметничких домета литературе која није без одређене традиције. У свом раду, он се бави и естетском анализом песама појединих аутора за које се определио, истичући допринос тих аутора завичајној, а и српској литератури.

У ослобођеном Лесковцу први је запевао *Добривоје Каписазовић*. Али његова песма била је ламент над градом који је ојађен не само тешким бомбардовањем већ и многим жртвама које је принео окупатору и његовим помагачима. Стога клима (у граду) на Ветерници под Хисаром није дуго могла да буде погодна за какво озбиљније књижевно стваралаштво, „иако су одмах преузете извесне акције у правцу стварања колико-толико повољних услова за културни живот у граду.¹⁵⁷

У „*Прегледу лесковачког књижевног стваралаштва*“ Драгољуб Трајковић, констатује да се, срећом, још у октобру 1944. године Лесковчанима нашао при руци лист „*Наша реч*“, који је те године почео да излази на слободној територији, окупивши око себе и неколицину људи који су се у новинарству огледали и пре рата. Као и доцније, ове новине су од првих дана свога постојања указивале гостопримство многим који су желели да се изразе у песми, причи, књижевној рецензији или фељтону.¹⁵⁸

(...) Фебруара 1945. године отворен је Народни универзитет и на њему одржана прва предавања. Године 1948. ударени су темељи и лесковачког Народног музеја, који је убрзо постао главни ослонац и подстрекач научне делатности ширег подручја, у првом реду обраде целокупне прошлости лесковачког краја, и у коме је дуго била сконцентрисана главна издавачка делатност града. Од 1950. године музеј

---

¹⁵⁷ Д. Трајковић, *Преглед лесковачког књижевног стваралаштва*, стр. 51- 120.

¹⁵⁸ Д. Трајковић, *Преглед...*, стр 51.

покреће и своје посебне библиотеке (...), а 1961. издаје свој годишњак „Лесковачки зборник”...¹⁵⁹

Много је важније, међутим, што је у Лесковцу још од 1953. године почео да излази часопис „Наше стварање” који је временом окупио „велики број сарадника из града и осталих места наше земље” и „повезивањем са сличним публикацијама умногоме непосредно утицао на развијање стваралачке климе, потпомогао вредне иницијативе и доприносио афирмацији истинских вредности наше средине”.¹⁶⁰

(...) Поред литерарних дружина по лесковачким школама, у којима се окупља велики број љубитеља литературе, од 1958. године у Лесковцу је неко време постојао и *Клуб писаца* при Радничком универзитету. Нешто доцније, јавља се и клуб при Народном универзитету у Вучју, као и Клуб младих списатеља „*Сневање*” у Брестовцу.¹⁶¹

За историју лесковачког стваралаштва од изузетног значаја је појава „*Прегледа лесковачког књижевног стваралаштва*“ Драгољуба Трајковића (Наше стварање, Лесковац 1973) и „*Песмописа*“ (лесковачки песници 1945-1975) Мирослава Миловановића (Лесковац 1977). У „Прегледу...” је дата детаљна панорама лесковачког стваралаштва, посебно између два светска рата, али и од 1945-1973. године. Са друге стране, Миловановић је у предговору „Песмописа“ („*Уместо на маргинама*“) дао занимљиву и више него прецизну оцену актуелног стваралашког тренутка, али и ранијег периода..

---

¹⁵⁹ Исто, стр. 51.

¹⁶⁰ Д. Трајковић у фусноти даје следеће објашњење: Томислав Н. Цветковић у чланку *Литература 1969* (*Наша реч*, 16. јануара 1970).

¹⁶¹ Исто, стр. 56.

ВЕРИЦА БАТОРЕВИЋ – БОЖОВИЋ

ВЕРИЦА Баторевић Божовић рођена је Лесковчана (1947), из старе лесковачке породице „Мађини“. Дипломирани је правник (Правни факултет у Београду), али се професионално определила за новинарство, публицистику и писање. Још 1961. године на југословенском конкурс у „Малих новина“ из Сарајева за причу, песму и композицију, осваја прву награду. У новинарству је од 1971. године.

Године 1986. добија новинарску награду „Алекса Маркишић“, а 2007. године први је новинар који од Јабланичког управног округа добија награду за животно дело у новинарству. Те године одлази у пензију. Верица Батовић Божовић била је прва жена директор и главни и одговорни уредник недељника „Наша реч“, главни уредник листа за књижевност, уметност и културу „Помак“ и прва жена главни и одговорни уредник часописа „Нашег стварање“. Сада је прва жена председник Удружења писаца општине Лесковац. Била је професор новинарства у Лесковачкој гимназији и редактор часописа лесковачких гимназијалаца „Ми“. Уз посао у „Нашој речи“, где је написала на хиљаде текстова из свих области друштвеног живота, од политике до културе, била је дописник Експрес политике, Комуниста, Телевизије Србије, Света, стални сарадник Радио Лесковца, а објављивала је у Помаку, Нашем стварању, часопису МИ, лесковачком листу Бачке новине, Вршачком зборнику, Зборнику радова лесковачких писаца (1998). Почетком осамдесетих година XX века установила је са *Томиславом Н. Цветковићем* књижевни конкурс југословенског ранга на српском говорном подручју за причу и песму, који је опстајао 25 година. Књигу записа о људима „*Живот пише приче*“ објавила је 2001. године поводом 30. годишњице рада у новинарству (Удружење писаца општине Лесковац) Књига се налази у библиотеци Српске академије наука и уметности и Српске патријаршије. Другу књигу „*Путотиси*“ издала је 2004. године. Године 2009. Верица Баторевић Божовић објавила је збирку песама „*Трагови опстајања у времену*“ (Филекс, Лесковац). Члан је

Удружења писаца општине Лесковац, Савеза књижевника у отаџбини и расејању и Удружења новинара Србије. Добитник је више признања, међу којима, Октобарске награде Лесковца, Златне значке ССРН Србије и Плакете Јабланичког управног округа за допринос развоју културе и других одличја.¹⁶²

МИЛАН РАД. БОЖОВИЋ

МИЛАН Рад. Божовић рођен је 11. новембра 1940. године у Ужицу а, житељ Лесковца од почетка 1942. године. Основну школу завршио је у Лесковцу, а Технолошки факултет у Београду. Службовао је у Комбинату „Косово” у Обилићу и Хемијској индустрији „Невена” у Лесковцу. Живи у Лесковцу.¹⁶³

Божовић је објавио књиге: *Московске приче* (Удружење писаца Лесковац 2002), *Егејске приче* (Удружење писаца Лесковац 2003), *Германске приче* (Филекс, Лесковац 2004), „*Сибирске приче*“ (2005) и „*Брђанске приче*“ (2009). Непосредно пре смрти, 11. септембра 2013. године, Милан Божовић привео је крају припреме за објављивање своје можда понајбоље књиге „*Варошке приче из Панађуриште*“.

%

Инжењер по образовању, а могло би се казати страствени путник и путописац, Милан Радосава Божовић (Ужице, 1940, од 1942. живи у Лесковцу) – како пише Верица Баторевић Божовић („Доживљено и проживљено”) – у предговору „Московских прича” (Лесковац 2002) - „више службено, мање приватно, Божовић је обишао многе земље: Совјетски Савез, потом Русију, Бугарску, Пољску, Чешку, Мађарску, Аустрију, Француску, Немачку, Белгију, Енглеску, Швајцарску, Грчку.”

Већ првом књигом „Московске приче” (55 страна), Божовић се наметнуо не само као писац који зна да саопшти

---

¹⁶² Верица Баторевић Божовић, *Трагови опстајања у времену, Филекс Лесковац 2009, стр. 69-70.*

¹⁶³ Милан Рад. Божовић, *Сибирска прича, Удружење писаца општине Лесковац, Лесковац 2005.*

шта је видео и доживео, него да то учини и као истински литерарни стваралац „од мере и укуса.”¹⁶⁴

(...) Од Московских до Егејских и Германских прича, Милан Божовић је затворио само један круг свог богатог интересовања. Показао се као истински зналац и писац оне врсте литературе која читаоце не оставља равнодушним. Због тога се његове приче, путописи, односно записи о људима и далеким крајевима – све три књиге се тако могу и назвати – читају као лепо, успело литерарно штиво. А то је довољно да се о Милану Божовићу говори као о добром писцу, који се, овим делима појавио у животној и стваралачкој зрелости и лесковачкој, не превише успелој књижевној продукцији, подарио нешто ново па се тако издвојио као писац особеног стила кога, засигурно, неће сви једнако ценити, али пред његовим делом, то је сасвим извесно, мало ко ће остати равнодушан.

Без икакве ограде, могу рећи да Московске приче спадају у добру, примерену путописну литературу, литературу која се, нажалост, све мање чита, заправо, литературу, којом се ретко ко бави. Сваки литерарни почетник, ако већ нема афинитета за поезију, дохвати се данас романа или, ако није тако амбициозан, неких мањих прозних форми, а путопис увек сматра недостојним своје пажње.¹⁶⁵

(...) Данас се ретко пишу књиге путописаца, ретке су то књиге и у тој сушној продукцији јавља се плакета путописних записа Милана Божовића, која у нашој завичајној литератури представља већ феномен. Јер небројене су у нас књиге песничких збирки, бројне су књиге приповедака, нису ретки романи ни драмска остварења. Вечерашња књижевна седељка по много чему је различита од уобичајних књижевних вечери, и ваља је утувити из најмање два разлога. Први: представиће вам се двоје животних сапутника – путописци Верица Баторевић Божовић и Милан Божовић. Други разлог: први пут представљамо две књиге путописне прозе: „*Путописи*” Верице Баторевић Божовић и „*Германске приче*”.

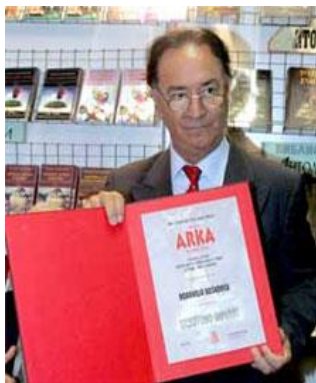
---

¹⁶⁴ Д.Коцић, *Путописи Милана Божовића, излагање на промоцији, 15. јун 2004.*

¹⁶⁵ Душан Јањић, *реч на промоцији књиге „Московске приче”, Лесковац, 15. фебруар 2002. године.*

ДОБРИВОЈЕ Ј. БОШКОВИЋ

ДОБРИВОЈЕ Ј. Бошковић рођен је 4. јануара 1936. године у Грделици код Лесковца. Основно и средње образовање стекао је у Грделици, Лесковцу и Нишу. Дипломирао је на Медицинском факултету у Београду, а последипломске студије и специјализацију завршио је на Универзитету у Гетингену, Келну, Марбургу на Лану и Лондону. За комедију „Грделички крос“ добио је награду издавача Србије за најбољу драму (2000). За роман „Сагореле сени“ – награду „Златни венац“ издавачке куће „Књиготека“ (2003); за роман „Валсотино империјал“ – међународну награду „Арка“ (2007).

Бошковић је композитор, певач и гитариста.¹⁶⁶

%

КЊИЖЕВНИ РАД – СТРУЧНЕ КЊИГЕ: Муцање као говорна мана (у коауторству са сином Дејаном, Београд 1973), Муцање (Београд 2014), Физиологија уметничког певања (Београд 2016); **ПОЕМЕ:** Посланица (Наша реч, Лесковац 1993), Чежња (Београд 2001), Суд и усуд (Народна књига, Београд 2004), Грех (МИИЦ, Панчево 2013), Жена (МИИЦ,

---

¹⁶⁶ Добривоје Ј. Бошковић, „Рано и позно“, НИУ „Македонски информативни центар, Панчево 2014, стр. 176-177. Напомена: Томислав Н. Цветковић, „Од Грделице до Пекинга“, запис о Добривоју Бошковићу, Наша реч, октобар 2010. године. „Када у туђем свету сретнеш свог човека, Србина – намах те обузме осећање радости. Ако ли је, пак, тај човек из твог места живљења, или ближе околине, свеједно, још ако је похађао исту школу, чији си и ти ученик био, онда твојој радости нема граница. Стежете руке као најрођенији. Грлите се као најмилији. Управо сам то доживео приликом недавног боравка у Немачкој, у Франкфурту на Мајни, граду са највећим аеродромом у Европи и највећим сајмом књига у свету. Срео сам се са Добривојем Бошковићем, Грделичанином, одличним учеником Лесковачке гимназије, некада најмађим југословенским лекаром (факултет је завршио са 22 године). И само то је било за радовање.“

Панчево 2013), Сан и јава (Арка, Смедерево 2011), Рано и позно (МИИЦ, Панчево 2014); КОМЕДИЈЕ: Грделички крос (Књиготека, Београд 2000); РОМАНИ: Сагореле сени I, II (Књиготека, Београд 2002), Valsottino imperijal (Арка, Смедерево 2007), Пантократора рука (МИИЦ, Панчево 2015); ПРИПОВЕТКЕ: Колут I, (МИИЦ, Београд 2015), Колут II, (МИИЦ, Београд 2015); ДРАМЕ: Смрт вилењака (Арка, Смедерево 2010), Цар Душан Силни (Арка, Смедерево 2008), Српски краљеви Стефан Драгутин и Стефан Урош II Милутин (Арка, Смедерево 2008), Цар Лазар (Арка, Смедерево 2011), Крик понора (Мирослав, Београд 2012), Анатомија сујете и заблуде (Београд 2013), Црни Ђорђе, Јуродив из Тополе (Београд 2015), Стефан Немања (2017), Краљ Стефан Немањић Првовенчани (2017), Дива из Гуче – о Радмили Бакоћевић (у припреми)

ЈОВАН БУКЕЛИЋ

ЈОВАН Букелић доктор наука, психијатар, професор социјалне психијатрије Универзитета у Београду, рођен је 1934. године у селу Карађорђевицу, матурирао у Лесковачкој гимназији, а дипломирао на Медицинском факултету у Београду.

Као средњошколац био је уредник „Лесковачког средњошколца“ и „Омладинског гласа“, а у току студија више година уредник је и „златно перо“ београдског „Студента“. Био је уредник „Лекара“. Сада је главни и одговорни уредник „Весника“ – листа универзитетских професора и научних радника Србије и члан редакције „Психијатрија данас“ и књижевног часописа „Наше стварање“. Један је од уредника едиције „Стресови рата“ и један од редактора превода Десете међународне класификације менталних поремећаја и поремећаја понашања.

Објављује поезију, прозу, путописе, репортаже, фелтоне, стручне есеје и критику. Превођен је на енглески, руски, мађарски, пољски... Једна прича „Деце пакла“ драматизована је, а монодрама награђена првом наградом на Међународном фестивалу монодраме (1997). Редовни је члан Удружења књижевника Србије.

Први је доктор наука са дисертацијом из области наркоманије младих. Штампано је више од 80 научних и стручних радова из области психијатрије, социјалне патологије и психотерапије. Аутор је 17 књига, уџбеника и монографија.

Добитник је „Златне плакете“ за уџбеничку литературу Завода за уџбенике и наставна средства Београд, Златне плакете Медицинског факултета и Друштва физиолога Србије, као и Повеле за научно истраживачки рад Српског лекарског друштва (два издања монографије „Дрога – мит или болест“). Др Јован Букелић је експерт клиничке психијатрије Савезног министарства за развој, науку и животну средину и ванредни члан Медицинске академије Српског лекарског друштва.

МИОДРАГ ВЕЛИЧКОВИЋ

МИОДРАГ Величковић (1943-2010) рођен је у Лесковцу. Завршио је Уметничку школу „Богдан Шапут“ у Новом Саду. Радио је као технички уредник листа Лескотекс, до почетка осамдесетих година прошлог века, када прелази у недељник *Наша реч*, где је дуги низ година, све до пензионисања, био новинар и карикатуриста. У истом листу је све време обављао и функцију техничког уредника.

Такође, током рада у *Нашој речи* радио је недељни стрип каиш „*Боцко*“ и до престанка радног односа урадио је неколико хиљада каишева овог стрипа. У *Нашој речи* радио је и као новинар и аутор бројних афоризама, а за поменути недељник је редовно писао текстове о стрипу. Урадио је више од 40.000 карикатура и стрип табли, које је објављивао у многобројним домаћим и страним листовима као што су *Paris Mach*, *Yumiuri Shimbun*, *Политика*, *Вечерње новости*, *НИН*... За своје карикатуре и стрипове добио је 105 награда широм света. Био је учесник групне изложбе „*Седам величанствених*“, маја 1995. године у Дому културе у Лесковцу. Добитник је специјалне, ванредне Октобарске награде 1996. године за допринос култури града Лесковца. Више пута је био председник жирија за доделу меморајалне

плакете „Никола Митровић Кокан на балканским смотрама млаих стрип аутора у Лесковцу. Имао је велики број самосталних и групних изложби у земљи и иностранству. Сем карикатуре, успешно се бави и сликарством. Преминуо је у Лесковцу 2010. године, а исте године посхумно је награђен плакетом „Никола Митровић Кокан“ за допринос српском стипу. *На Дванаестој балканској смотри стип аутора, јуна 2010. године, установљена је, по свом карактеру, јединствена на простору Балкана, награда „Миодраг Величковић Мивел“, која се годишње додељује за најбољи сатирични стрип. У склопу поменуте манифестације приређена му је меморијална изложба.*¹⁶⁷

Миодраг Величковић, карикатуриста, илустратор, новинар и тенички уредник „Наше речи“. Карикатором се бави од 1960. године, а прве радове објављивао је у новосадском „Дневнику“.¹⁶⁸

Као истакнуто име у области карикатуре – био је члан жирија у Италији и Турској, као и више домаћин фестивала и салона карикатура. Илустровао је тридесетак књига дечје поезије и многе листове тога жанра. Добитник је „Златне значке“ КПЗ Србије и Октобарске награде града Лесковца. На 19. интернационалном фестивалу карикатуре у организацији најтиражнијег листа на свету „*Јомјурн шимбун*“ награђен је медаљом тог највећег светског салона карикатуре у Токију. Тема је била „*Време*“, стигло је 12.000 карикатура од преко 5.000 аутора из 72 земље.

%

Миодраг Величковић је од првог броја „*Помака*“ технички уредник – волонтер. На Првом међународном конкурсима који је одржан у Никозији (Република Кипар), наш карикатуриста Миодраг Величковић је поново освојио „Гран при“, прву награду у жестокој конкуренцији. Учествовало је близу 400 карикатуриста из 52 земље света.¹⁶⁹

У Тајпеху, на Тајвану, у Републици Кини, ове године је одржан први интернационални фестивал карикатуре. На овом фестивалу учествовало је 2.327 аутора из 72 земље широм света. У таквој конкуренцији наш карикатуриста освојио је треће место и добио бронзану медаљу.¹⁷⁰

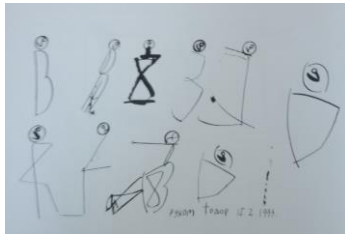
¹⁶⁷ Марко Стојановић, *Лесковачка школа стрипа 1950-2010*, стр. 26.

¹⁶⁸ Томислав Н. Цветковић Миодраг Величковић, *Помак*, бр. 6. јануар 1998, стр. 33.

¹⁶⁹ *Помак*, бр. 7-8, април - септембар 1998, стр. 49.

¹⁷⁰ *Помак* бр. 11-12, *Лесковац*, април - септембар 1999, стр. 49.

На 21. интернационалном фестивалу „Насредин Хоџа“ у Истамбулу Миодраг Величковић је освојио највише признање „Гран при“ у конкуренцији 2.450 селектованих карикатура које је послало 1.115 аутора из 62 земље. Када је ових дана сео да сабере све што је до сада објавио, и сам је био запрепашћен над бројем од 40.000 карикатура. У Нашој речи, где ради као технички уредник листа, али и као новинар и хумориста, већ петнаест година објављује стрип „Боско“, а доскора је хумористичка страна овог листа била препознатљива и по његовој рубрици „Између два петка“ у којој је објављивао афоризме и кратка духовита запажања о Лесковцу и догађајима у њему. Поред свих домаћих листова у садашњој и бившој Југославији, његове карикатуре налазиле су места и у многим светским листовима, као што су „Литературнаја газета“ из Москве, „Стршељ“ из Софије, „Вашингтон пост“ из Вашингтона, „Ојленшпиген“ из Беча, „Шпилки“ из Варшаве. Као мајстора свог заната позивали су га и да буде члан жирија на многим конкурсима за карикатуру, па је тако 1978. године био у жирију на интернационалном конкурс у Истамбулу. Звали су га у Италију, али није могао да оде, „жирирао је“ у Крагујевцу, Прокупљу, Власотинцу... А од бројних награда поменимо прву, другу и трећу награду на престижном конкурс у „Пјер“, прву награду на конкурс у Лежа „Мој поглед на свет“, „Златну кацигу“ у Крагујевцу за стрип и карикатуру, а својеврстан је куриозитет да је четири пута узастопно добио другу награду на Еко фесту на Копаонику.¹⁷¹

¹⁷¹ М. Момчиловић, *Поглед на свет из другог угла* (о карикатуристи Миодрагу Величковићу), *Помак, Лесковац*, бр 21- 22, децембар 2001, стр. 34 - 35. Од 1. јануара 2007. године је званично пензионер. Отишао је у пензију после 27 година проведених у редакцији Наше речи и након 37 година радног стажа. Напомена: Видети опширније о испраћају М. Величковића, *Наша реч*, 12. јануар, 2007, стр. 7.

ВЛАСТИМИР ВЕЉКОВИЋ

ВЛАСТИМИР Вељковић (1934), дипломирани филолог, новинар, вишегодишњи дописник дневног листа Борба и Новинске агенције Танјуг из Лесковца. Сарадник листова, радија и ТВ станица. Извештач са бројних догађаја у земљи. Бави се публицистичко – литерарним радом. Прилоге објављује у листовима и часописима за књижевност, уметност и културу. Добитник награда, ордена, плакета и других признања. Живи у Лесковцу.¹⁷²

Вељковић је аутор више запажених књига прича и публицистичких радова: Камено звоно, Иридино гласоносје, Трагови времена (о др Томиславу Илићу) и романа Жедне очи.

МИОДРАГ ГОРАНОВИЋ

ДР МИОДРАГ Горановић један је од ретких лесковачких лекара, који поред своје хумане медицине, припада и списатељском свету. Рођен је 5. маја 1950. године у Београду. Рано детињство провео је у Војводини (Ратково), а од 1963. године прелази у Лесковац. Ту је завршио основну школу и гимназију, а касније Медицински факултет у Скопљу. После стажа, четири године ради у Дому здравља у Црној Трави, где је последње две године био и директор. Касније прелази у Службу за кућно лечење и медицинску негу у Лесковцу, а од 1989. године ради у Дому здравља у Хигијенско-епидемиолошкој служби, где је, после завршене специјализације из епидемиологије, био и

---

¹⁷² *Властимир Вељковић, Трагови времена, монографија, СБЕН, Ниш 2006, стр. 294.*

начелник те службе, а скоро три године је и у Поливалентно-патронажној служби.¹⁷³

Он се увек с поштовањем и захвалношћу сећа и говори о својим пријатељима, професору српског језика из Лесковачке гимназије, Бориславу Здравковићу, као и, у то време, главном уреднику Наше речи Милисаву Маринковићу. Они су још тада у њему видели склоност ка писању. Још у гимназији, др Горановић је био један од коаутора књиге песама „Априлски жубори“. Касније је објавио и две књиге прича – „Еее, да ми је..!“ и „Не знам где сам“, а тренутно је пред непосредним изласком из штампе и књига прича под насловом „Повратак из раја“. Такође, у припреми му је и књига од преко стотинак до сада необјављених песама. Да споменемо и то да је он за време служења војног рока у Војној болници у Скопљу био међу првима који је у то време добио највише војничко признање и значку „Примеран војник“. Каже да му је то најдража награда коју је до сада добио. Он је љубитељ искрених и племенитих људи, речи и дела. Хуманиста по професији и души. Иако је по струци специјалиста епидемиолог, он у шали, али изгледа истинито и на свој начин, каже да му је драго „што има своју приватну волонтерску специјализацију из области духовно-моралне хигијене чију „епидемију“ својим радом изазива, шири је и на друге преноси, али коју многи око њега прихватају и шире је. Поред свог редовног посла против болести код људи, он својим текстовима већ дуго година у разним часописима, честим и лепим сусретима и разговорима са људима и својим књигама „лечи људске душе“.

%

Раднички универзитет у Лесковцу, поводом 90. годишњице Гимназије „Станир Вељковић – Зелe“, објавио је 1969. године збирку песама „Априлски жубори“ у којој су заступљени Мирјана Тасић, Ђокица Петковић, Љиљана Јешовић и Миодраг Горановић.“ Горановићева поезија је искана од песимистичких жица, а сва је у тражењу оригиналног поетског темпа. У њој је расточена елегична жеља чији акорди још увек дисонантно озвучују младалачка хтења, понирања и узлете. Видан је напор младог песника да

---

¹⁷³ Помак, бр. 61/64, јанаур – децембар 2013, стр. 15. Прилог под назнаком „Др мед. Миодраг Горановић“ објављен у рубрици Представљамо чланове Удружења писаца Лесковца, преносимо у целини.

проникне у животну окосницу проблема и да нађе његово аутентично разрешење: “.¹⁷⁴

*„Хоћу земљу од пола до полутара
да раскопам својом жељом,
орах у центру да разбијем –
можда је ту.*

У том мисаоном чвору сплеле су се различите асоцијације у чијим мрежама егзистира самоћа, окрутна и тужна, из чијег сивила избија пелинаста резигнација и недефинисани револт, јер у песнику су *„кренуле патње низ реку“* и он исповедно вели:

*„Дође мој сан,
поклони ми сунце
и заједно са душом га истрже.“*

Но, читав овај кошмар самотних конвулзија, као да проистиче из револта према свету који носи у себи потенцијалну могућност самоуништења. Људски забринут и младалачки ангажован, Горановић исказује своје виђење такве катаклизме, која најадекватније импликује став и страсну припадност концепцији мира и коегзистирања наше најмлађе генерације.

*„И полет ће умрети у себи,
ветар ће се повући,
звезда ће гледати размножавање корова...“*

И зато се хуманистичи залаже са искреном наивношћу зрелог детета да „за добро људи жртвује себе“:

*„Хоћу да река не мрзи обале,
снови траг да се утре.“*

Ове прве поетске искре нашег младог песника невосмислено указују да у Горановићу стаса и развија се нова песничка нада која у себи носи мисаоне рубине поетске оригиналности.¹⁷⁵

---

¹⁷⁴ *Априлски жубору, Раднички универзитет, Лесковац 1969.*

¹⁷⁵ *(М)ирослав (М)иловановић, Априлски жубори, Раднички универзитет Лесковац 1969, стр. 47-48. Напомена: У овој збирци, Горановићеве песме носе наслове: Вековање жеља, Око за око,*

МИЛАН ДИМИТРИЈЕВИЋ

МИЛАН С. Димитријевић је рођен 24. августа 1947. године у Лесковцу. Дипломирао је на Природно-математичком факултету у Београду, одсек астрономија, 1972, године, одсек физика 1973, године. Магистрирао је 1976, а докторирао 1978. године.

Објављивао је песме у заједничким збиркама, Нашој речи, Студенту, Књижевној речи, Фронту, Песмопису, Спектру, Нашем стварању и другима листовима и часописима. Објавио, између осталог, збирке: „Песме” и „Космички цвет” (Просвета, Београд 2003). Милан Димитријевић објавио је 45 научних радова од међународног значаја, а 84 научна рада у националним часописима. Написао је шест уџбеника из астрономије (за ученике гимназије). Члан је Академије Нелинеарних наука, Москва, Друштва астронома „Руђер Бошковић” (председник), Друштва астронома Србије, Међународне астрономске уније, Европског астрономског друштва, Евро-азијског астрономског друштва, Москва. Добио велики број награда и признања.¹⁷⁶

Осећање кривице, Револт, Скретничар на станици самоће, За добро људи, Немир, Споменици, Визит карта, Храбри клесачи, Циљ, Чује..., Ја и моја поезија, Смак света.

¹⁷⁶ Лексикон писаца лесковачког краја, КК Глубочица, Лесковац 2003, стр. 26. Напомена: Милан Димитријевић је завршио физику и астрофизику у Београду. Доктор је физичких наука. Пише поезију. Био је министар науке, технологије и развоја СР Југославије 1993. и 1994, директор Астрономске опсерваторије у Београду од 1994. до 2002. године, уредник *Srbian Astronomical Journal* од 1987. до 2002. Један је од најzasлужнијих чланова Астрономског друштва „Руђер Бошковић“ на чијем је челу био од 1982. до 2004. Главни и одговорни уредник астрономског часописа „Васиона“, органа овог Друштва, је био од 1985. до 2004. године. Организатор је бројних међународних и домаћих астрономских скупова. Бави се астрономском спектроскопијом, посебно утицајем судара атома и јона са наелектрисаним честицама на спектре звезданих атмосфера и лабораторијске плазме (Штарково ширење), као и историјом и

НАТАША ДИМИТРИЈЕВИЋ

НАТАЛИЈА Димитријевић рође на је 16. марта 1979. године у Лесковцу, где је завршила осмог дишње и гимназијско образовање.

Дипломирала је на Економском факултету у Нишу 2004. године. На истом факултету 2010. године одбранила је магистарску тезу под називом *„Значај друштвене одговорности предузећа у савременим условима пословања“*.

Докторат економских наука стекла је

одбраном докторске дисертације 2016. године на тему *„Пословна етика, друштвена одговорност и конкурентска предност предузећа“*, на Факултету за финансије, банкарство и ревизију, Универзитета Браћа Карић у Београду.

Др Наташа Димитријевић тренутно је шеф рачуноводства у Прекршајном суду у Лесковцу. Од 2005. године ради у ОШ ”Коста Стаменковић” у Лесковцу на рачуноводственим пословима. Након тога, запошљава се 2006. године у средњој Трговинско-туристичкој школи у Лесковцу, где обавља послове професора економске групе предмета. Од 2008. године ради у Регионалном гаранцијском фонду за јужну Србију где обавља функцију в.д. директора. Од 2009. године обавља послове сарадника директора за економска питања у Агенцији за локално економски развој у Лесковцу.

Похађала је 2010. Универзитет социјалдемократије (УНИСД), у организацији Центара за студије социјалне демократије и Фондације Фридрих Еберт Стифтунг. Током 2012. године учествовала је у образовном програму *„Управљање пројектним циклусом у пројектима финансираним од стране ЕУ“*, Београдске отворене школе. Теме са ових студија су уско повезане са етиком и друштвено одговорним пословањем.

Ангажована је у оквиру УСАИД пројекта за реформу судства као члан радне групе за Приступ суду. У оквиру овог пројекта учествовала је на студијском путовању у Америци на

филозофијом астрономије. Улази у ред наших најплоднијих и најцитиранијих научника и највећих популаризатора астрономије.

тому управљања судском администрацијом. Такође, учесница је студијског путовања у Брижу (Белгији) у оквиру пројекта Спеак Еуропеан – Канцеларије за европске интеграције, при чему је три недеље похађала наставу о Европској Унији на Европском Колеџу. Наташа Димитријевић удата је и мајка двоје деце.

Др Наташа Димитријевић изузетно добро пише приче и афоризме и објављује их у бројним листовима и часописима.

САВА ДИМИТРИЈЕВИЋ

У СВЕЧАНОМ вечаном четворо броју *Нашег стварања* 4/2003, у одредници „Белешке о ауторима”, уз име Саве Димитријевића стоји: Сава Димитријевић, књижевник. Рођен 1938. у Лесковцу. Књиге прозе: *Свеће у снегу*, *Баче поголеми од сокаци*, *Камењ на памет и Подсисарчани*. ТВ драме: *Господин Клео* и *Мој ујак чудо од детета*; позоришна драма: *Верглаши* и драмски текст у рукопису: *Те се жени Мика Дуз*. Живи у Лесковцу.

И он, Сава Димитријевић, мој колега, дугогодишњи новинар Радио Лесковца, сматра да ова одредница довољно казују о њему! Да му поверујемо. Уз широки осмех, и неку врсту само њему разумљиве журбе, на моје питање о његовом животу и раду, каже: „*О томе све најбоље зна Тома!*”¹⁷⁷

Лако ме је убедио, јер знамо да је – тако! У том, дакле, свечаном броју (насловна страна је видно обележена крупним бројевима 1953-2003) Сава Димитријевић се нашао у добром друштву најбољих лесковачких, али и познатијих српских писаца чији су се радови ранијих година нашли у *Нашем стварању*, па су се, по избору главног и одговорног уредника Димитрија Тасића, били део новог одабира. Свечани број *Нашег стварања* – поводом пола века излажења - штампан је на више од 270 страна, а „*Изабране странице*”, односно прилози из ранијих бројевима, заузели су – 121 страну!

---

¹⁷⁷ Сава Димитријевић мисли на Томислава Н. Цветковића, који је о њему доста писао и, за разлику од већине лесковачких писаца, који су крајње немарни, води педантну евиденцију, има богату документацију и библиотеку.

Димитријевићу је неколико година био – директор Радио Лесковца, где је радио као новинар од оснивања, уредник Дневника и главни и одговорни уредник.

Сва Димитријевић рођен је 1938. године у Лесковцу. Професионални век провео је као новинар у листу *Наша реч*, Радио Пули и Радио Лесковцу. Аутор је бројних репортажа, а неколико серија и драма емитовано је на београдском и загребачком радију и ТВ. Приче су му објављиване у *Нашој речи*, *Политици*, *Освету*, *Нашем стварању*, *Истарском мозаику...* Неке приче и драме преведене су на италијански јези и изведене на Радио Копру.

Објавио је трилогију *Људи и сокаци старог Лесковца: Свеће у снегу* (1990), *Баче поголеме од сокаци* (1994) и *Подсисарчани* (1998). О старом Лесковцу такође говори дело *Бубњара из Славујев биоскоп* (2012), *Лесковачки дрвени трамвај* (2017), *Мурца мала и Мука и мерак* (2018). Године 1994. објавио је *Камен за памет: дан када је страдао Лесковац“ (о бомбардовању Лесковца 6. септембра 1944).* Осим овог романа, једина књига коју није написао на дијалекту је *Кућа доктора Данила* (о злочинима ОЗНЕ и партизана над Лесковчанима по ослобању Лесковац, 2002. Живи и пише у Лесковцу.

%

ЛЕСКОВАЧКИ ФЕЛИНИ - Литерарна појава Сава Димитријевића, половином педесетих година, у листу „Наша реч“, и у тек покренутог часопису „Наше стварање“ (1953) значила је литерарно суочење са једним даровитим учеником лесковачке Гимназије¹⁷⁸.

Поред првих песама у листу „Наша реч“, часопис „Наше стварање“ 1957. године, из броја у број, објавио је три приче Сава Димитријевића: „*Дводинарка*“, „*Наш пољар*“ и „*Црвено и плаво небо*“. Од те 1957. године, до данас, Сава Димитријевић исписује свој не мали стваралачки опус писца хроничара, публицисте, репортера, драматичара.

За све оне који су слушали бројне радио репортаже, репортерске записе, незаборавну серију „*Породица Неделковић*“, читали Савине приче, гледали позоришну представу на његов текст „*Вреглаши*“ на сцени Народног позоришта Лесковац – ваља рећи: да је Сава аутор више радио драма (емитованих преко Радио Београда, Радио Загреб, Радио Пуле, Радио Лесковца; да му је Телевизија Загреб

---

¹⁷⁸ Томислав Н. Цветковић, *Сава Димитријевић – лесковачки Фелини*, Помак, бр. 21/22, јули 2001, стр. 20.

емитовала два драмска текста: „*Мој ујак чудо од детета*” и „*Госпдин Клеон*”, да је новинар испрва „Наше речи”, па Радио Пуле, а сада Радио Лесковца, да је више прича објавио у „Нашој речи”, „Нашем стварању”, „Политици”, „Освиту” и „Помаку”.

Године 1990. у новопокренутој едицији „Наше речи” – Документарна проза, књига I, објављена је књига „*Свеће у снегу*” – људи и сокаци старог Лесковца, књига коју сам препоручио издавачима надахнуто:

„...Ово је књига медаљон – у правом, и преносном смислу; чуваће се истрајно, а читаће се страсно. Ово је књига сановник – толико је у њој нежних, дирљивих, лирских, изаплотних, ноћобдијских снатрења, чежњи и надања... Овакву књигу могао је да испише само песник, сањар и снхватаица... Ово је књига која се пише једном, а листа увек при помену Лесковца и духовитих Лесковчана.”

У оквиру поменуте едиције - „Наша реч” објављује (1994) и другу књигу Саве Димтријевића „*Баче поголеме од сокаци*” , а те исте године, Удружење писаца општине Лесковац, објављује му трећу књигу „*Подсисарчани*” са поднасловом као и код две претходне књиге: „*Људи и сокаци старог Лесковца*”. Годинама већ, „Наша реч”, из броја у број, објављује надахнуте текстове Саве Димтријевића под насловом: „Из старог Лесковца”, текстове неуморног трагача, неодрљивога заговорника, оданог штитника и брижног чувара свега типичног за Лесковац и Лесковчане. Сава Димитријевић је један од значајних писаца чија је претежна преокупација, нарочито последњих година, Лесковац и Лесковчани. Наравно, пре тога не заборављамо знамените Лесковчане који су своја најбоља дела исписивали „на лесковачком”: *Сима Бунјић*, лучоноша српског позоришта („Дочек краља Милана у Лесковцу”), *др Жак Конфино* („Мој Јоцко”, „Моји општинари”), *Наталија Арсеновић-Драгомировић* („Лесковчанин у Паризу”), *Сретен Динић* („Наша работа”), *Драгољуб Трајковић* („Ладовинке и фотелке”), *Добривоје Каписазовић* („Лесковачке чарламе и заврзламе”), *Брана Митровић* („Искрице из Дубочице”)... Међутим, у односу на предратне завичајне писце Лесковчане – Сава је нешто особено; особеност његовог дела огледа се у задивљујућој хроничарској знатижељи и упорном настојању да осветли разгранаване „стабла” Лесковчана – успех појединих породица и или суноврат других, те увећавање града и угледа његовог по ослобођењу од Турака. Обићи бројне улице и сокаке, разговарати са стотине Лесковчана, може само

стваралац који осећа неизмерну љубав према своме граду и суграђанима и има одговоран однос према задатку који је себи поставио. Као заговорник Сава уме да доведе саговорника у ситуацију да исприча баш оно што је карактеристично за саговорника и његову породицу, као и за комшијске односе и градске ујдурме. Све књиге Саве Димитријевића писане су на лесковачком, и прича тече лако и лакореко, забавно и заводљиво у маниру осведоченог приповедача.

%

Сава Димитријевић, као и остали савремени завичајни писци Лесковчани: *Слободан Костић Коста*, *Раде Јовић*, *Ненад Кражић*, *Гордана Томић Радојевић* - показују својим остварењима да је изражавање у дијалекту и могуће, и да изазива знатижељу и у срединама у којима се не говори „по лесковчаки”.

Стрпљив саговорник, а издашан приповедач, Сава је литерарним умећем допринео да казивања саговорника буду живописна, занимљива и узбудљива. Он на суптилан начин одсликава дух старог Лесковца, „српског Манчестера”, нарави и менталитет доброћудних Лесковчана, шароликост чувене лесковачке чаршије, милозвучност лесковачког говора којим се Лесковчани служе и данас, и овде, и свуда где се нађу.

„У Лесковац кад дођеш – ил’ ће идеш од реку, ел’ према реку, а десно и лево су север и југ...”

%

Ваља поменути да лесковачки говор има своју граматiku (аутор *Јован Јоца С. Михајловић*), и свој „Речник лесковачког говора” (аутор, професор *Брана Митровић*). Зашто не рећи и то да су књиге Саве Димитријевића споменење на стари Лесковац, кога више нема (у стварности), али га има у памћењу преживелих и потомака им, прерастајући тако у Незаборава! Моје казивање о писцу Сави Димитријевићу, и његовом делу насловио сам: „Сава Димитријевић – лесковачки Фелини”. Приклонио сам се напису „Мој приватни Фелини” извесног *Жарка А. Спасића*, објављеног у „Нашој речи” 20. септембра 1995. године, коме Сава, у посвети, поручује: „На Жарка Спасића што у Београд живи, а на Лесковац стално мисли и сања пљескавице, ћевапи и кои ти незервативи на цкару.”¹⁷⁹

---

¹⁷⁹ У чувеном Прегледу... Д. Трајковића помиње се и Сава Димитријевић, стр. 123.

ЉУБИША ДИНЧИЋ

ЉУБИША Динчић, новинар, публициста и писац. Рођен је у Лесковцу 1951. године. Објавио књиге – драма *Државна тајна*, *Живео народ* и *Прељубници*, а аутор је великог броја радио драма. Његов позоришни комад „*Државна тајна*” игран је на сценама у Новом Саду, Београду, Крушевцу, Куманову и Лесковцу. Године 2015. објавио је и монодраму „*Туго бошке*“, која је привукла велику пажњу јавности. Аутор је романа

Уклето и књиге *Бела земља* (белези). Динчић је написао и монографију „*Школа поред реке*“ поводом 100. годишњице ОШ „Светозар Марковић“. Добитник је октобарске награде градова Власотинца и Лесковца за новинарство и драмско стваралаштво.

МИХАЈЛО ДОЈЧИНОВИЋ

МИХАЈЛО В. Дојчиновић рођен је 29. септембра 1934. године у Броду, општина Црна Трава. Основну школу учио је у Броду и Предејану, а гимназију је похађао у Лесковцу, Чачку и Шапцу. У Новом Саду је завршио средњу медицинску, а у Београду Вишу медицинску школу. Студирао је филозофију у Београду и Скопљу. Правни факултет завршио је у Нишу. Као средњошколац, у Шапцу и Новом Саду привлачи

пажњу књижевне јавности. Његов књижевни рад заступљен је у заједничким збиркама: *Песмопис* (Лесковац 1977), *Глубочица између обала* (КК Глубочица, Лесковац 1986, 1988, 2003 и 2004) и *Збирци радова лесковачких писаца* (Удружење писаца општине Лесковац, Лесковац 1988). Песме су му превођене на француски и македонски, а приче на руски језик. У раду књижевних клубова био је ангажован као члан Управног

одбора КК „Светислав Вуловић“ у Лесковцу, члан Управног одбора и председник КК „Глубочица“, члан Управног одбора Удружења писаца општине Лесковац и члан редакције листа за књижевност, уметност и културу Помак. Од значајних књижевних награда треба поменути Октобарску награду Лесковца и Златну значку КПЗ Србије.¹⁸⁰

%

КЊИЖЕВНИ РАД – Дојчиновић је објавио следеће књиге песама: *Сунчева река* (Социјален борец, Битољ 1971), *Звездане кише* (Просвета, Ниш 1974), *Шанат бреза* (Културни центар Лесковац 1977), *Заустављено време* (Литера, Ниш 1979), *Вертикале* (Нова просвета, Београд 1988), *Помоћни зов* (Књижевни клуб Глубочица, Лесковац 1991), *Одбегле тишине* (Књижевни клуб Глубочица, Лесковац 1994), *Љубав на мрављи поглед* (Удружење писаца општине Лесковца 1998), *Уштанове шуме* (Филекс, Лесковац 2004) и *Додири* (Филекс, Лесковац 2006). Објавио је збирку прича за децу и младе *Венац од звезда* (Удружење писаца општине Лесковац 2004), и романе *Требежина* (Филекс, Лесковац 2008) и *Мртвица* (Филекс, Лесковац 2011).¹⁸¹

Михајло В. Дојчиновић је песник који је своју присутност у поезији потврдио са седам збирки песама. Овај песник је од почетка бављења поезијом изабрао сажет песнички израз, онај чија су изворишта у поезији Момчило Настасијевић и Васко Попа. Поезија овог песника окренута је човеку и животу, дакле оној непоновљивој и божанској лепоти којој нема прамца. Отварајући се према свету, овај песник истовремено одређује свој однос према њему и однос света према оним загонеткама које би песник да разреши и осмисли.

*Изнад темена
камени нишан
у небо*

*Беоњаче Чемерника
као глад
огњем разарају равнице*

*Јека земље
у зебњи
(Камени нишан)*

---

¹⁸⁰ Михајло Дојчиновић, *Мртвица*, Филекс, Лесковац 2011, стр.120.

¹⁸¹ Михајло Дојчиновић, *Мртвица*, Филекс, Лесковац 2011, стр. 120.

Песник је свестан да му је суђено да дели судбину свог народа и отуда чини покушаје да јасније дефинише координате оних веза којима су људи крвно везани за постојбину. Овде није реч само о историјском памћењу, већ и о хуманистичкој димензији самог песника и о његовој решености да поезијом искорачи из опне властите судбине, да одбаци скромну кућицу пужа и да слободно дише под озвезданим небеским сводом.

Покаткад осетимо у његовим стиховима и благу печалбарску тугу и сету, ону коју је понео од детињства из црнотравских успаванки. Каткод се овај песник окрећепрошлост, он то чини једино из разлога да боље протумачи стварност, јер тешка је и неописива грешка заборавити корене.¹⁸²

МИРА ЂЕРМАНОВИЋ

МИРА (Мирослава) Ђермано вић рођена је 29. маја 1958. године у Петровцу. Завршила је Економску школу у Лесковцу и Економски факултет у Нишу. Живи у Турековцу. Пише кратке приче, стихове и изреке о животу Лесковчана. Из едиције „Обреди, обичаји и народне умотворине лесковачког краја, објавила (у коауторству):

Чешљанка, Додолице, Лазарице, Краљице, Лесковачке псовке, Лесковачке

клетве, Лесковачке изреке, Лесковачкеградације, Лесковачка прела, Ускрс. Драмски текстови (члан тима: проф. Драгомир Радовановић, Слађана Младеновић, Љиљана Стаменковић, Мира Ђермановић): *Кафана је моја судбина, Анђел и змај, Вештица и вампир.* Самосталне збирке: *Лесковчани и ја* (књига на дијалекту, песме и кратке приче), *Песме о љубави* (родољубиве, љубавне).

---

¹⁸² Др Славољуб Обрадовић, *Траг у времену, Зборник радова лесковачких писаца, Удружење писаца Лесковца, Лесковац 1998, стр. 13.*

НЕБОЈША Б. ЂОКИЋ

НЕБОЈША Ђокић рођен је 1960. године у Бачевини, код Лебана. Завршио је Факултет одбране и заштите у Београду. Песме су му објављиване у Нашем стварању, Нашој речи, Помаку, Лучи, Стигу, Свитку, Лесковчанину, Алијанси и Вечерњим новостима. Прву збирку песама „Долазиш из ветра“ објавио је 1994. године у издању „Хата“ из Београда. Другу збирку песама

„Недосањани круг“ објавио је 2000. године у издању Књижевне заједнице „Вељко Видаковић“ из Ниша. Небојша Ђокић добитник је прве награде на традиционалном конкурс за најлепшу љубавну песму „Жубори са Моравице“, Дом културе из Ивањице издао је трећу збирку песама „Мапа времена“, 2006. године. Заступљен је у више зборника и заједничким збиркама песама. Живи и ради у Лесковцу.¹⁸³

Удружње писаца Лесковца објавило је 2012. године Ђокићеву четврту збирку „Између сенке и камена“. Ђокић је заступљен у Зборнику радова лесковачких писаца.¹⁸⁴

%

ДОЛАЗИШ ИЗ ВЕТРА - Говорећи схематично, са извесном дозом упрошћавања, аутор стихова „Долазиш из ветра“ пева о теми због које су песници од искона умакали перо, и која је одувек у жаришту интересовања не само уметности него и општих филозофских рефлексја. И Небојша Ђокић, дакле, пева о љубави у најобичнијем, примењеном смислу речи. У у његовој поетској визији љубав је драга, стварна, од природе, „обнажена“, у исти мах невидљива, етерична, звук или Јелена које нема.¹⁸⁵

---

¹⁸³ Небојша Ђокић, збирка песама „Између сенке и камена“, Удружење писаца Лесковца 2012, стр. 81.

¹⁸⁴ Зборник радова лесковачких писаца, КК Глубочица, Лесковац 2013, стр. 36. Победник је конкурса „Жубори са Моравице“ за најлепшу љубавну песму, који сваке године расписује

¹⁸⁵ Др Тихомир Петровић, Долазиш из ветра, Хата, Београд 1994.

Аутор збирке „Долазиш из ветра” као да на врху свога пера носи чежњу и лепоту у исти мах. Ипак је поетска реч, „песничко писмо”, потврђује се и овај пут, прожета осећањем неспокоја, тугом и опоменом – изгубила херодистички елемент и престала да буде уживање и радост. Зар модерни стваралац није песимист и меланхолик? Зар сета у већој мери не побуђује на стварање, него на оно што се зове срећа? Ђокић има осећај за звук, ритам и смисао за меру, склад и одговорност. Зато се и његове песме читају лако и са задовољством. У исто време руко пис одаје, утисак је, устручљивог и стидљивог ствараоца, који се не игра језиком, не изобличава речи, нити прави духовите обрте или семантичке досетке, једном речи, који негује стил без украса и великих гестова. Изузму ли се местимични недостаци и неравнине, поезија Небојше Ђокића сасвим испуњава основне захтеве уметничког, као што су неочекиваност, непредвидивост и занимљивост. У време компјутера журбе, саобраћаја, зараде пословне буке – заслужује поштовање и симпатије сваки истински делатник који себе ставља у службу уметности и поезије не као артије и мастила, него поезије као краљице вештине.

ТАМАРА СТОЈАНОВИЋ – ЂОРЂЕВИЋ

ТАМАРА Стојановић-Ђорђевић рођена је 16. јуна 1970. године у Лесковцу где је завршила основну и средњу школу. Године 1994. дипломирала је у Скопљу на Филолошком факултету, одсек Југословенска књижевност са светском и матерњим језиком. Ради у Лесковцу као професор српског језика. Своју поетску личност формирала је током дугих година, објављујући своје радове у многим часописима, заједничким збиркама и на конкурсима. Добитник је многих књижевних награда. Активни је члан Књижевног клуба Глубочица. Живи у Лесковцу.¹⁸⁶

---

¹⁸⁶ Тамара Стојановић-Ђорђевић, *Цвет из пепела*, Књижевни клуб Глубочица, Лесковац 2001.

Тамара Стојановић председница је КК „Поезија 016“. Њен рад представљен је у збирци „Заувек ђаци“ (Цветник просветних радника писаца), коју је уредио проф. Власта Ценић, а промовисана је фебруара 2016. године у Кући Ђуре Јакшића у Београду. Врло често је члан жирија на књижевним фестивалима широм Србије. Добила је сертификат за књижевног критичара. Урадила је неколико рецензија (о учитељици Љиљани Крстић и Дејану Ристићу из Лесковца, Звонимиру Змајићу из Загреба итд.). Уређује школски часопис „Основац“, бави се режијом и сваке године уради по једну представу.

ДЕЈАН ЂОРЂЕВИЋ

ДЕЈАН Ђорђевић рођен је 2. јануара 1970. године у Великој Сејаници. Гимназију „Станимир Вељковић-Зеле“ завршио у Лесковцу, а Филолошки факултет у Скопљу. Поезија и есеји Дејана Ђорђевића преводени су на енглески, француски, грчки, руски, бугарски и македонски језик. Збирке песама: Јесам и нисам (Филекс, Лесковац, 2007), Не/пристајање (Филекс, Лесковац 2008) и Будим се да бих те волео (Филекс, Лесковац 2014). Уредник у издавачкој кући „ФИЛЕКС“ и у часопису „УСПЕЊА“ у Лесковцу. Живи у Грделици.¹⁸⁷

%

ЈЕСАМ И НИСАМ - Како одредити лирски субјект поезије Дејана Ђорђевића кад се он већ сам одредио према себи потврдно и одречно? Лирски субјект Ђорђевићеве поезије крајње је двосмеран и антиподан. У песмама збирке „Јесам и нисам“ пратимо га како осмишљава свет своје присутности, али и како га обесмишљава самим својим присуством. Он се појављује као субјект који, додуше, утиче и мења садашњост своје животне драме, али се сама драма одвија артифицијелношћу песничких циклуса који се смеђују у низу од пет оделитних целина. Помног читаоца занима стога

---

¹⁸⁷ Податке из библиографије за студију „Лесковачки писци – трагови и трагања“ доставио сам аутор.

чврста узрочна повезаност међу циклусима, међу којима је песма „О смрти” преломно место узрочно – последичног низа, пошто је у стању да трансформише трагичну и ироничну раван читаве збирке. И песник Ђорђевић се, до крајности интензивирајући смену датих равни, сврстава заправо међу модерне песнике; пре би се рекло да је песник модерног сензибилитета. А што се оквира моделитета тиче, упркос свем задржавању неких традиционалних видова доживљаја (пре свега жене и љубави) удео надреалистичког је свакако онај доминантни елемент на којем његова поезија најснажније рачуна.¹⁸⁸

Тако се циклусима „Ионако” и „Чекајући Бекета” обезбеђује како чист песнички аутоматизам тако и, једнако изражен, основни тип надреалистичког текста који осим расутости и привидне неповезаности слика испољава синтетичку и семантичку игру речима, нов и смео израз, под делотворним утицајем духа побуне која подстиче озбиљнија креативна прегнућа.

Песма „О смрти”, дакле, битно се разликује од осталих песама у књизи. Уместо несумњивих лирских исказа (о братовој смрти) и констатацији (о подневном часу његове сахране) „свезнајућег лирског субјекта”, завршним стихом постаје све сумњиво, мучно и неодређено; на први поглед се не може ухватити у реч нити идентификовати: ко заправо „саопштава” лирски субјект или само смрт!

Исказани завршни стих је лирском субјекту стављен заповедно: „Ником о мени не веруј.” Тиме је појачана несигурност лирског саопштења, тема певања и емотивног текста.

Посебно су занимљиви поменути трећи и четврти циклус. Одликује их „надрелистички нехај” у рађању асоцијација и непрецизност створена тим „нехајем”.

За песника смисао може бити не само у речима него и испод њих (као у истоименој песми „Испод”). Речи се понављају, „шетају” као у песми „Тамо амо” и спонтано улазе у ланац асоцијација. Ту су и два синестезијска поступка: песма је присвајање и одвајање. Тежња за спонтаношћу и „дозивањем” речи се наставља, па би се песме ових циклуса могле стопити у једну.

---

¹⁸⁸ Саша Хаџи Танчић, *Унутрашње писање Дејана Ђорђевића, рецензија збирке песама „Јесам и нисам”, Филекс, Лесковац 2007, стр. 52 – 54.*

Аутор Дејан Ђорђевић, дакле, зна за надреалистичко искуство и уме да га уклопи у своје певање. Овај песник, уосталом, три посебне песме посвећује или је надахнут емблематичним личностима дубоко повезаним са наслеђем овог модернистичког покрета између два светска рата: Бранком Миљковићем, који је (преко неосимболизма) сматрао себе унуком надреализма, затим Сигмундом Фројдом, најпроницљивијим тумачем снова и несвесног (на чијем трагу су надреалисти градили своје теоријске програме и манифесте) и, дакако, Семјуелом Бекетом, чије се дело, доследно надреалистичким начелима, дограђује до апсурног.

Певање у збирци „Јесам и нисам” развија се из перспективе савременог аутора. Већим делом је то Ђорђевићево „унутрашње писање на клацкалици смрти” (према једном тумачењу јунака романа „Распуст” Александра Вуча). Осмишљена је по основама свих времена до ове ноћи, саткана од аутентичних виђења, снова и доживљаја.

„Унутрашњим писањем” све је подређено перспективи субјективног певања, до те мере да Ђорђевићева поезија постаје такозвани „доживљени говор”. Дејан Ђорђевић има своју поетику. И по томе се издваја из унисоног круга сродника по завичајном песничком поднебљу. Он већ песничким првенцем ствара своју „стварност”. Заједничко јој је што су оба лирска субјекта (кад јесте и кад није) заправо исто. Ова два егзистента статуса су супротстављена као сурова реалност, поларизовање „појединих стварности” – још један идеал из доба надреализма.

%

ПЕСМЕ О НЕПРИСТАЈАЊУ - Збирка песама Дејана Ђорђевића која носи тачно пронађен наслов „Не/пристајање“, доноси једно вишезначно поетско писмо које је израз оног познатог начела *ne quid nimis*, ничег сувише. У овим кратким, лапидарним песмама, једна дубока свеобухватност изражена је на веома сажет начин. Ђорђевићеве песме највише доносе тамо где се песнику посрећило да једном заоштреном сатиричком гестом проговори о безумљу савременог света, као рецимо у песми „Преживети дан“, у којој песник поентира:

*„Дан је резервисана истина
за оне који га преживе.“*

Тамо где се песнику посрећило да чињенице из пресног животног реалитета пројектује у осетљиву рефлексiju о свету,

као у песмама: „Заборављени од Бога“, „Долазим и одлазим“, „Писати на даљину“, „Чему песма“ или „Касно“. Наведене песме, свакако, представљају најсрећније тренутке збирке „Непристајање“. Стихови из песме „Касно“ могли би бити нека врста лајт мотива читаве ове збирке у којој се све песме на један природан начин заобљују у смисаону целину. А оно најлепше је то што иза Ђорђевићевих ироничних отклоне не стоји неки пуки его-трип, као што је то данас често случај у савременој поезији, већ људска топлина, самилост и мисао о сопственој недовољности. То је иронија која сагорева сваку тривијалност и упућује на смисао једног вишег реда.¹⁸⁹

%

БУДИМ СЕ ДА БИХ ТЕ ВОЛЕО - Пред нама је једна интересантна књига, *Будим се да бих те волео*, Његова најновија књига има 45 страница, од који само у једној садржи његову песму *Будим се да бих те волео*. Остале су у петнаест превода те песме и азбуци тих превода – примећује Ваца Михаиловић.¹⁹⁰

Књига је интересантна не само по свом садржају већ и по смелости аутора да у књизи "сложи" песму само на једној страници читаве књиге. Међутим, смисао целе песме - љубав која проузрокује ментална као и емотивна узбуђења у човеку – далеко је важнији од песничке форме. Песма говори о фасцинацији узбуђења љубави у свим могућим видовима. Заљубљена особа осећа љубав на неколико платоа. Поглед у плаво, то јест у сунчаној срећи и рингишпилског вртоглавља, у којој може да изгуби себе. Али можда је све то ипак само сан и сумња што може да нестане сваког часа. Њен (можда и његов?) долазак он(а) чује као неминован корак, који изазива зној нестрпљења. Најзад, зебља у истинитост тих осећања. Ипак, песма се свршава да је љубав вредна саме себе, јер он воли, а то је изнад свега. Читалац, или слушалац, може да тумачи ову песму на свој начин и према својим осећањима. Несумњиво је да љубав „буди“ оно што је најбоље у људима и за њих.

---

¹⁸⁹ Драган Јовановић Данило, извод из рецензије, *Не/пристајање*, Филекс, Лесковац 2008.

¹⁹⁰ У ЛКЦ крајем септембра 2014. године промовисана је књига *Будим се да бих те волео*, а посебно надахнуто о њој, али и стваралаштву Дејана Ђорђевића, говорио је проф. др Душан Јањић.

БОРИСЛАВ ЗДРАВКОВИЋ

БОРИСЛАВ Бора Здравковић (1930, Брестовац, Лесковац, професора књижевности, новинар, дугогодишњи уредник Нашег стварања). Објавио збирке песама: Тренуци лирике, Лесковац, 1967, На падинама сна, Лесковац, 2000. Заједничке збирке: Препознавања, 1962, присутан у часописима. Члан је Књижевног клуба Глубочица и Удружења писаца. Добитник бројних награда за књижевност.¹⁹¹

Лесковачки песник Борислав Бора Здравковић (Брестовац, 13. јануар 1930, Лесковац, 2012) и по животној биографији и песничком трајању (пола века), али пре свега по начину певања и схватања поезије и живота, најоригиналнији је поета на јужносрбијанским просторима. Здравковић је својом поезијом, која има све одлике модерне лирике, *бежао од тзв. „модернистичких егзибиција“* и *„нејасних кованица“* и у томе остао тврдоглаво доследан, па донекле и старомодан. Осећајући *„нови песнички звук“*, који њему као врсном песнику и професору књижевности није био прихватљив, клонио се писања, а када је то чинио, радио је са мером и у свом маниру.¹⁹²

Здравковић је, видели смо из оцене Драгољуба Трајковића, али и ставова других критичара, које помиње у *„Прегледу лесковачког књижевног стваралаштва“* већ првом самосталном збирком *„Тренуци лирике“* показао раскошан таленат и наметнуо се као зрео песник. Све остало је – историја.¹⁹³

---

¹⁹¹ Зборник писаца лесковачког краја, Лесковац, 2003. године.

¹⁹² Д. Коцић, Пола века песништва Б. Здравковића, *Наша реч*, 8. октобар 1999, Лесковачки дневник, јануар 2000.

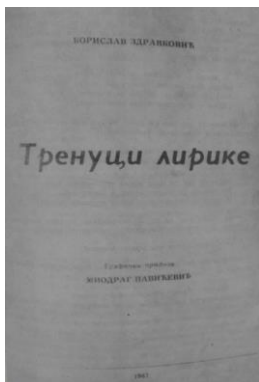
¹⁹³ Имао сам привилегију и част да се годинама дружим са Бором Здравковићем – у дописништву Политике, Културном центру, Радио Лесковцу, на бројним књижевним сусретима и најчешће у – кафанама. Он је био и остао рођени песник и за њега је дружење са искреним пријатељима било и више од живота. *Остало је – остало!*

Здравковићева прва збирка, „Тренуци лирике” је књига несумњиве песничке вредности, и поред извесних падова и клонућа. Борислав Здравковић је песник напорочног талента, а у појединим тренуцима творац стихова антологијске вредности, које будући састављачи антологија српске поезије не би смели мимоићи. Јер, то су стихови који се памте, казују наизуст и воле.¹⁹⁴

%

ТРЕНУЦИ ЛИРИКЕ – Клуб писаца при Радничком универзитету „Коста Стаменковић“ објавио је још 1967. године збирку песама Боре Здравковића под насловом „Тренуци лирике“.¹⁹⁵

У предгову овој публикацији *Мирослав Миловановић*, између осталог, пише: „Песник је животно везан за домовину и њене људе чија је слика дата у неколико конкретних детаља које смиреним ритмом и једноставним казивањем откривају његове животне и поетске преокупације.

*„Ако сам нешто изван тебе, мога сна, био бих врт
у коме сваки цвет, сваки лист шапуће моју смрт.“
(Домовина)*

Та присна веза са родном грудом постала је доживљени израз његове поетске личности и поетска инспирација у којој нема националних оклоп, већ смиреним и исповедним тоном, полуслободним стихом и местимице слободном римом, песник нас уводи у животне просторе човека и указује на лепоту живота који сублимира етичке и хуманистичке

---

¹⁹⁴ Године 1962. у издању КК Светислав Вуловић појавила се позамашна књижица поезије четворице песника под насловом „Препознавања“. У њој је око осамдесет песама чији су аутори Борислав Здравковић, Јосиф Стефановић, Бранко Перошевић и Раде Јовић.

¹⁹⁵ Напомена: Пренисимо комплетан предговор збирке Боре Здравковића Тренуци лирике аутора Мирослава Миловановића, који је објављен у Прегледу лесковачког књижевног стваралаштва, Наше стварање, Лесковац 1973, стр. 84-89.

координате људске егзистенције. Здравковић верује у човека, у његову ћутљиву приврженост родном огњишту.

*„Ништа ме не би утешило да немам две мајке
нити бих нашао циља
Једна ми је певала успаванке
и у дане кржаве истине описала мачем.
Другој сам ја племенитом сабљом косе резао
и певао занос на њеном задњем криштењу.“*

И зато је и стаменом мирноћом био спреман, увек када су црни облаци запретили громом уништења, да им пође у сусрет, да у паганском чину осведочи и потврди универзум своје личности:

*„Када је полазио у рат,
отац их је обе пољубио и од сваке понео амајлије:
прамен црне косе и шаку црне земље“*

Здравковић је у том поразном врелу човекове личности нашао социјалне и родољубиве нити којим је исплео етичко језгро живота. На једноставном симболу конструисао је тихом резигнацијом лик нашег сељака у миру и рату. Тврд и огрубео у немаштини, нем и тих у суровој борби за живот:

*„С јесени је обавезно силазио у град
да од црне летине сваком понешто купи.
Зној јевтин па је ноћио на станичној клупи,
а сољу и пројицом толио вечиту глад.“*

И том животу рат доноси омчу, пораз, али и светли тренутак етичког потврђивања и моралне узвишености:

*„У селу беше први на првој црној листи
и сам ископа земљу да би легао у њу“.*
.....
*„Што се све са њим збило, изговрићу тихо:
Ни гуњ не би поднео више. А затим омча
и пркосни поклич што нас у пламену зањиха.“*

У овој слици као да су се резонирали полетни стихови, ови и њима слични, повезани идентичношћу судбинског тренутка генерација:

-Славни мрите мад мријети морате“

Хуманистичка вибрација прожима елегични призивук стиха, открива и указује на зрелост песничке мисли:

*На путу згажен плод цветаће у семену
из кога ће све љубави да се помире.*

Осећајући поремећај и неразумевање међу њудима савременог света, Здравковић будно опомиње и указује на значај људскости и солидарности:

*Човек и човек
дисање у себи
.....
Човек у човеку
простор у бескрај
.....*

Том свету разумевања предочава:

*Човек на човека
ланци и пепео.*

И зато не игнорише тај свет, већ емотивно, али без позе, одмереном озбиљношћу, изражава свој животни кредо, хуманистичку ширину љубави:

*Ја имам једну жељу, блистав сан:
да љубав сиће међу људе,
да срећа сваком шара длан,
да нове зоре смехом руде;*

*Да свака суза у сан процвета,
да корак срећних буде тих,
да сваки онај који клевета
презир и мржње буде свих.*

„Из ђачког споменара“ - зрачи тиха и носталгична сета, младалачки разнежена и елегично заденута „свирком из даљине“ у којој одзвањају акорди песимистичких сећања и пропалих нада. Али тај песимизам дубоко у себи крије сјај непролазних успомена из чијих искричавих варница светли лепота постојаност и вечите оданости „обали среће“ са које животне плиме и осеке не могу да однесу „сјај плавих ведрина“. Јер, у његовом шапутању распознајемо „душу која

сања“ и која уноси неку невидљиву моћ у сваку реч, стих ис трофу. Те обичне речи су специфични облици лепоте у поетском ланцу асоцијалних идеја и контраста:

*Није моја, туђа је ова јесен:
Ја и живот мој још се нисмо срели.
И када ћутим над собом наднесен,
то неко други моје речи вели.*

Независно од ове привидне одсутности, Здравковићеву поезију прожимају праве вредности живота: у њој има и снаге и природне љупкости, зато је у многим стиховима и жесток и нежан. У песимистичком тону неких интимних песама као да назиремо сузу, али и ватру која племенито сажеже бол. У његовој песничкој природи оркестрирају за сваки дрхтај људског осећања којима прониче у срж да би им одредио праву меру и место. И зато је добар број ових песама права слика живота, поетски исказаног у његовој општељудској истини.

%

„Трагом палих звезда“ је циклус песама о младалачком неспокоју који у илузионистичком лету доживљава празнохват разочарања, у коме је жена бег пред златним срцем, сјај и хладноћа чежње, суза у осмеху ишчекивања и најслађи напитака на ломачи патње. Она је недостижна отровница у цвећу жеља, перфидна мачка у лепоти голуба који у тишини опролећених нада хара у души песника и ствара ломотресе од којих се разгоревају ватре мртвих немира, чији пламенови постају лахори за расветаване неразумне сете. И када се опрашта од вољене жене, оптимистички удара у сетно звоно осећања да би је гануо до срца истином која метафорично прераста у звезду, у чијем сјају трепери суза растанка слеђена тишином неостварене љубави:

*Као што дође тако оде:
ништа ти нисам узео, ништа дао.
Овога тренутка само ми је жао
што људи теку као воде.*

Јер наш песник у љубави тражи пролазну песму, песму која израња из суза и чије висине назире у лету ка небу, лету који носи буру и кишу успомена које се памте до гроба. Међутим, Здравковић је своју елегичну лиру пригушио реком

тишине да би се боље разнала бујна експресија његовог стиха, који је језгровит и сочан, али без китњастих ђинђува и непотребног руха апстракције. Рима му је прилично немарна и зато је ритам и понекој песми широке руке чији неравномеран жубор ремети музикалност стиха и загрдне мелодиозност мисли.

%

„Тренуци лирике“ представљају талентованог и зрелог песника. Из њених стихова зрачи рефлексивна песничка физиономија која од песме жели да буде птица која буди и разуме и чија ће мисао, као лампа у ноћи, да окупља лептире. Оштар и сентименталан и зато елегично дрхтав, нежан и бољив и зато емотиван, он је сав окренут човеку који у овом песничком дневнику има младалачко лице које су прошарале боре живота.

Ова збирка саткана од низа најтананијих интима добија у графици *Миодрага Павићевића* једну веома успелу и скоро недељиву паралелу. И у овој другој личности сусрећемо се са скоро истоветном поетском природом која свој израз, свој свет, своја тражења, место стиха, налази у игри тамних и светлих површина.¹⁹⁶

Са Војиславом Истатковићем, Здравковиће је 1987. године објавио збирку песама „Она измеђи звезда и лишћа“ у којој су се нашле следеће песме највећег лесковачког поете: Жени, Љибав какву ја хоћу, Ако си пошла, Јесан, она и ја, Ја сам та гранчица, Жеља, Збогом, Неко те воли, Точак, Риме, Она између мене и свега и Ток.

%

НА ПАДИНАМА СНА - Шта су други написали о Бори Здравковићу не би могло да стане и у повећи роман. Овога пута, не сасвим случајно, изабрали смо неколико оцена, које су објављене под надзнаком „Други о Бори“ у његовој последњој збирци песама „*На падинама сна*“ (Лесковац, 2000). Могло би се рећи, чега год да се латио овај рођени песник, аутор збирке „Тренуци лирике“, дало је резултата. Штета је – ко зна колико

¹⁹⁶ Драгољуб Трајковић, Преглед лесковачког књижевног стваралаштва, Лесковац 1973, стр. 84-89.

пута смо рекли – али то није само наш суд, штета је, дакле, што је мало писао.

Одговор на то и на многа питања свакодневног људског трајања даће сам аутор, а нама остаје да се једноставно замислимо над дубином његових порука које нам је упутио овај велики песник, професор, боем и пријатеље, пре свега оних који су хтели и знали да га добро слушају.¹⁹⁷

Уметнички предиспониран, самосвојног гласа, књижевно образован, Здравковић је, несумњиво, остварио дело солидне уметничке вредности. Утемељено на модерним песничким начелима, његово дело носи нешто од филигранских песника парнасовског типа. Стављено на пробу структуралних анализа, оно делује одлично и поетично.¹⁹⁸

Налазећи лирско упориште у мотивима и темама због којих су песници од искона умаkali перо, аутор *На падинама сна* (старе и новије песме) у тренуцима искреног надахнућа, пројектује песничке слике натпросечног стваралачког домета. Теме око које се окреће свет његове поезије не могу се свести на неке одређене садржаје. Човек, жена, земља, слобода, која даје сјај и лепоту животу, речју, човеков живот – у жаришту су његовог интересовања и рефлексije. Инвентар његових мотива је, посве, покривен наносима сете.

У Борином стиху је, помогнимо се уобичајном фразом, неодвојиво певање од мишљења. У равнотежи између слике и поруке, у оклевању између звука и смисла, одвија се ауторов

---

¹⁹⁷ Борислав Здравковић, *На падинама сна*, *Лесковачки дневник – Пресс клуб, Удружење писаца Лесковац 2000. године. Збирка песама „На падинама сна“ (старе и новије песме)*), другачије названа „Песнопис“, уз опиширан Предговор проф. др Тихомира Петровића, има следећа поглавља: „Трагом палих звезда“, „Она између мене и свега“, „Земља и рат“, „Из ђачког споменара“, „Подребрица“ и „На падинама сна“. Посебно поглавље је названо „Други о Бори“. Напомена: О раду професора Борислава Боре Здравковића у збирци „На падинама сна“, објављени су прилози Томислава Н. Цветковића, Рада Јовића, Николаја Тимченка, др Зорана Чановића, Данила Коцића, проф. др Драгомира Радовановића, проф. др Николе Цветковића и Драгана Тасића. Уредник издања је Данило Коцић, а рецензент проф. др Тихомир Петровића. Збирка, коју је технички уредио Чедомир Борђевић, штампана је у тиражу од 1.000 примерака.

¹⁹⁸ Др Т. Петровић, *Песник и дело, предговор збирци песама Б. Здравковића На падинама сна, Удружење писаца, Лесковац 2000, стр.5.*

стваралачки кредо. Он тачно зна колико реч садржи могућих рима. Хармонија је „логика” његове поезије.

Борина поезија је у знаку једноставних и читљивих начела. Он има јасан поглед на ствари: песма је крајње отворена и комуникативна. Из његове метафоре не произилази нешто лоше, него – како каже једна лепа реч – само сведочанство нашег срца.

У чему је суштина његове поетике и тајна његове књижевне радионице? Пустимо нека одговор пружи сама песма „Кандило“: *„На зиду Света Марија,/ На поду црна шамија/ Утули, мајко кандило!/ Однесе вода градину,/ Оде живот низ падину.“*

Поетска реч писана искрено, растерећена конкретног значења, референцијалности – као и мисли о књижевном успеху – припада модерној поезији, под чијим се појмом обично означава нови укус и уметнички принцип, и битно другачији поступак. Здравковић није дидактичан песник. Он врло добро зна да је учинак литературе ништаван. Поезија је у служби племенитог ангажмана, она буди машту и фину осећајност; отвара човеку очи за лепоту и срце за љубав међу људима.

Песник не бежи од стварности и живота; прави живот и права поезија је оно што у срцу носимо. Песништво је најистинитија уметност.

Аутор „Гуња”, „Трагом палих звезда”, „Кандила”, говори језиком наратора, опрезно, неусколебаном синтаксом, не ретко, прећуткивањем. Солидно мајсторство на тешком пољу стиха и ритме, уметник показује у одмеравању распона речи, његовог значења и носивости. Ситуиран у неадекватном контексту, израз мења естетску валентност и добија могућност семантичке перспективе и злоупотребе, стилског домишљања и версификаторских трикова. Ко се маши у овој поезији за заумним сликама, остаће празних руку. Нема загонетања и затварања иза седам брава.

Ауторова залиха лепих речи није оскудна. Поетско плетиво које се, у одабраним примерима, домаша крупним вредностима целокупне лирике, начињено је од разуђеног језика у коме, често, реч задржава основно, номинативно значење. Стил је одмерен, без украса и великих гестова. У родољубивим стиховима се чува плахих речи народних песама, јаким епитета и бомбастичких екламација. Артистичко богатство, ритамска и мелодијска организованост стиха, битно је својство његовог песништва. Уметности Здравковићеве речи несвојствена су општа места, устаљене

навике и навикнуте конфигурације, или понављања која вуку у монотонију. Изузетно, његов стих оставља утисак аутора који прима туђа искуства као готове путеве у планини и готове мостове на води. Евидентно, асимилација неке елементе народне лирике и поетска сазвучја војиславизма или, узмимо, Драинчева пева. Туђа искуства користе: сви се ми пењемо на раменима других; најпоследње, нијдан песник није искључиво творац дела, каже Дилтај.

Ван сваке сумње, реч је о оформљеном ствараоцу. Од песника са овог вилајета, *Здравковић је, заједно са Томиславом Н. Цветковићем, најдаље отишао*. Поете локалног, завичајног значаја, у његовој популарности виде и свој песнички капитал. Много њихови стихови, спрам његових стихова, који се читају и казују, изгледају као убошки сиромаси.

И Бора Здравковић је човек пука, наше горе лист. Он пије воду са истог извора, али, насупрот многима, он не посеже за дијалектом да би аутентично изразио свој доживљај, или обогатио властити песнички фонд. Пише чистим језиком, као да је из Херцеговине, кованице језика и земље рапсода. Аутор збирке „На падинама сна” не мора да сагиње главу ни пред једним својим стихом. Његове песничке творевине налазе смисао у аутономној естетској вредности, у новини и оригиналном језику.

Изазивајући у свом ужем окружењу завидну и заслужену пажњу књижевне јавности, Здравковићево дело ће, извесно, издржати књижевне мене и захтеве. Песме човека који није по срцу рђав, које доживљавамо као инкантацију доброте и љубави, заслужују заснованију и дубљу реч.¹⁹⁹

Од 1949. године када су се на књижевној вечери, први пут у Лесковцу, представили млади песници, најистакнутији међу њима *Борислав Здравковић* и *Миодраг Митић*, па преко колективне збирке „Препознавања” (1962), потом самосталне књиге „Тренуци лирике” (1967), све до 29. октобра 1999. када је о прослави 120. годишњице Гимназије „Станислав Вељковић Зеле” салом Народног позоришта прострујао *поетски вихор песме „Слобода” – ехо поезије* Борислава Здравковића одјекивао је на митинзима и вечерима поезије, литерарним сусретима, говоре је наглас или носе у себи, подједнако, литерарци и маторци, исписујући у споменару, и девојчице и уседелице, снохватице и буднице, романтичари и

---

¹⁹⁹ Проф. др Тихомир Петровић, *Књижевни записи, песник и дело, Удружење писаца Лесковца 2000*, стр. 55-57.

елегичари, заљубљеници и запостављени... Како и не би када је, у укупном поетском опусу, било да је реч о родољубивим или љубавним песмама, песмама сете или снатрења, бола или радовања, речју у поезији Борислава Здравковића тако импресивно „кроз поетске нити уперена тиха, носталгична сетa, младалачки разнежена и елегично интонирана”. (М. Миловановић)

Довољно је само навести стих било које Борине песме, па да намах бљесну речи као слап воде са планинског виса:

*Није ми, није ми више жао
што јесен сиви оставља траг.*

*Луче, у сан процветао
Девојке осмех драг.*

(Јесен, она и ја)

Перјаница нашег песничког неба, Борислав Здравковић, ево, више од пет деценија броди песничким стазама и богазама, остајући веран свом позиву поете – закључује Борин песнички сабрат Миодраг Митић.

Жесток и нежан, бунтован и смирен, мудар и меланхоличан, раздраган и разуздан – Борислав Здравковић је стално и у суштини елементарни песник, окренут човеку, завичају и домовини.²⁰⁰

Песник је име указано у времену, јер је време у човеку и веће у препознатљивије, а произилази из имена које човек поседује. Борислав је сав у Здравковићу: пореклом стиха и физичком појавом човека о коме говоримо. Здравковић је сав у борама Борислава. Иза тога излази да је у свему стих, у стиху је човек кога знам из дугих шетњи лесковачким улицама, кога знам из седења по старим и младим кафанама, са књижевних казивања, из необавезних разговора...

Елем, Борислав је песник, Борислав је време прошло и садашње, Борислав је боем. Борислав је стихотворац, Борислав је глава породице. Борислав је професор, Борислав је ваш и мој пријатељ. Зато, када будете мерили време, не заборавите боре Борислава Здравковића.²⁰¹

После песничког зборника „Добродошлица за птице” и „Мајских цветова” В. Красића – у Библиотеци Радничког универзитета из Лесковца појавила се збирка песама

---

²⁰⁰ Напомена Т. Н. Цветковића: Прилог Перјаница нашег песничког неба, који преносило у целини, објављен је у збирци песама На падинама сна, Лесковац, 2000; (датум писања – 15. новембар 1999).

²⁰¹ Раде Јовић, Време прошло и време садашње; (Из збирке Б. Здравковића На падинама сна, Лесковац 2000).

Борислава Здравковића „Тренуци лирике”. Ова књига је плод скоро двадесетогодишењег преданог и стрпљивог стваралашког рада једног заљубљеника поезије, који међу списатељима на југу Србије ужива леп углед.²⁰²

Песничко казивање Боре Здравковића садржано је и создано између оне тако карактеристичне уводне песме „Песмо”, која представља и песнички манифест и поетику у малом – и мудрих и осмишљених „Рефлексија”.

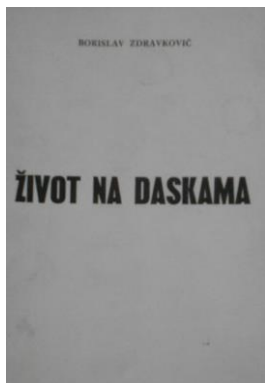
У распону између ова два белега, који у основним цртама могу да означе преокупацију Б. Здравковића, нашла су место четири складно компонована циклуса: „Земља и рат”, „Из ђачког споменара”, „Трагом палих звезда” и „Подребрица”.

(...) „Варијације: на тему јесен” израз су пуног песничког зрења Б. Здравковића. То се он, сетан и невесео, суочава са собом, са пролазношћу, са вечитим менама и метаморфозама света. Циклус „Трагом палих звезда”, у истину открива и нуди све врлине певања Борислава Здравковића. У њему се налази неколико песама антологијске вредности („Трагом палих звезда”, „Жена”, „Ја сам...”). У песми „Ја сам...”: „ја сам (...) песма скривене среће и сан над горком јавом”. Овим стиховима, чини се, песник је најсликовитије одредио себе и своје певање.

%

ЖИВОТ НА ДАСКАМА -

Професор и песник Борислав Бора Здравковић био је луцидни позоришни критичар. Године 1970. лесковачко Народно позориште објављује његове, како их је назвао, „позоришне импресије”, односно књигу позоришних приказа „Живот на даскама”. На једном месту нашли су се његове оцене објављене у Нашој речи, Нашем стварању и Сусретима. У првом делу су оцене домаћих аутора, а у другом су представе са VI позоришних сусрета Јоаким Вујић.²⁰³

²⁰² Проф. др Никола Цветковић, *Песник јужног поднебља, Борба*, 13. јун 1968. године; Овај прилог је пренет и у збирку изабраних песама Боре Здравковића, *На падинама сна*, Лесковац, 2000.

²⁰³ Борислав Здравковић, *Живот на даскама, Народно позориште Лесковац 1970.*

Иако су Здравковићеве оцене каткад биле „преоштре”, сви су знали да су – дело стручњака који зна шта је – позориште. О његовим позоришним критикама, песништву и животу у шест наставака лесковачки недељник *Наша реч* објавила је интервју.²⁰⁴

Уредник издања и аутор предговора под насловом „Поводом књиге и седам и по деценија позоришта у Лесковцу“ био је познати песник и тадашњи управник Народног позоришта Томислав Н. Цветковић.²⁰⁵

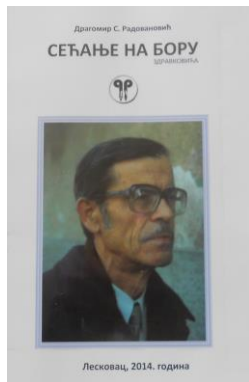
---

²⁰⁴ Интервју Данила Коцића са Борн Здравковићем објављен у *Нашој речи* - први део се појавио 1. јула 2005, а последњи 5. августа 2005. године.

²⁰⁵ Томислав Н. Цветковић, *Поводом књиге и седам и по деценија позоришта у Лесковцу, Живот на даскама, предговор, Народно позориште Лесковац 1970, стр. 7-13. Борислав Здравковић, Живот на даскама, стр. 158. Напомена: У књизи су објављени следећи прикази позоришних комада: Милутин Бојић – „Урошева женидба“; Светозар Ђоровић „Зулумћар“; Борислав Станковић „Коштана“; Борислав Станковић „Нечиста крв“; Д. Лебовић и А. Обреновић „Небески одред“; Н. Арсеновић-Драгомировић „Лесковчани у Паризу“; Жика Живуловић „Лево од савести“; Радивоје Лола Ђукић „Бог је умро узалуд“; Бранислав Нушић „Обичан човек“; Бранислав Нушић „Пут око света“; Бранислав Нушић „Сумњиво лице“; Бранислав Нушић „Ожалошћена породица“; Бранислав Нушић „Свет“; Петар Кочић „Јазавац пред судом“; Мира Пуцова „Свет без мржње“; Велимир Суботић „Прозивка“; Борислав Михајловић „Командант Сајлер“; Александар Поповић „Јелена Ђетковић“; Раде Павелкић „Клонови“; Мирослав Митровић „Поноћна провала“; Иван Студен „Вожд“; А. Н. Островски „Таленти и обожаваоци“; Јарослав Хаšek „Добри војник Швејк“; А. Стримберг „Отац“; Џозеф Кесерлинг „Арсеник и старе чипке“; Џон Пристли „Скандалозни догађај“; А. П. Чехов „Ујка Вања“; Н. В. Гогољ „Женидба“; В. Н. Собко „Сачувај моју тајну“; Х. Ибзен „Непријатељ народа“; А. Поповић „Развојни пут Боре Шнајдера“; Ж. П. Сарт „Несахрањени мртваци“; Т. Арсовски „Корак ка јесени“; А. П. Чехов „Три сестре“; М. Глишић „Подвала“; Р. Милар и Н. Балчин „Пут кроз шуму“; Јуриџин О. Нил „Дуго путовање у ноћ“; Борислав Михајловић „Марко Краљевић“; Александар Поповић „Крмећи кас“; Максим Горки „Малограђани“. Позоришне критике у књизи објављене су у листу „Наша реч“, часопису „Наше стварање“ и „Сусретима“. Критике „Таленти и обожаваоци“ и „Добри војник Швенк“ објавио сам у заједничком ауторству са М. Драшком, односно Зораном Поповићем – напомена је Б. Здравковића.*

СЕЋАЊА НА БОРУ ЗДРАВКО ВИЋА – У издању КК Глубочица

крајем 2014. године појавила се књига „Сећање на Бору Здравковића“ проф. др Драгомира Радовановића, најплоднијег лесковачког књижевника. Књига је представљена у Лесковачком културном центру 25. децембра 2014. и у о њој су објављене Здравковићеве песме (по избору Данила Коцића, новинара и писца) и занимљиве анегдоте из заједничког дружења проф. Радовановића и Боре Здравковића са познатим Лесковчанима, али и са „обичним људима“.²⁰⁶

%

Довољно је изговорити његово име па да упућенији у просветно-културна збивања осете понос што су га познавали. Легендарни професор Лесковачке гимназије, узор многим генерацијама, личност огромног знања и високе интелигенције, песник без премца.

Многи га знају као бомског типа што он и јесте заиста био. Али он није био боем зато што је пио, како многи мисле, него зато што је живео по својим законима тежећи ка својим циљевима, живећи свој живот интензивно, до краја, не марећи притом на оно шта ће околина рећи, али никада не угрожавајући ту оклину.

И дан данас се испредају приче о његовим предавањима, писменим вежбама, рада са младима.

Његове песме су антологијске. Скоро свима који се баве културом и књижевношћу, довољно је поменути називе песама као што су: Жени, Она изеђу мене и свега, Гуњ, Матуранско вече, Подребница и др. па да се одмах погоди да је реч о Бориславу Бори Здравковићу. Ја, међутим, вероватно

---

²⁰⁶ Драгомир С. Радовановић, *Сећања на Бору Здравковића*, КК Глубочица, Лесковац 2014. Напомена: У књизи су објављене следеће Здравковићеве песме: *Варијације на тему: Јесен, Јесен, она и ја, Матуранско вече, Песник и ја, Ток, Жени, Песмо, С омчом око врата, Подребница, Две мајке, Слутња, Моје руке, Она између мене и свега, Сан, Животопис (избор песама Данило Коцић, новинар и писац)*. Књига је штампана у 200 примерака, а рецензент је проф. др Јаворка Маринковић.

као афористичар, који воли кратке форме, скидам капу пред његовим песмама које сам назвао песме у афоризмима као што су Ток, Точак, Кандило... Колико је истина из живота сабрано у четири до шест стихова, то је невероватно и то је прави артизам.

И Бора је, као и сви други људи, сем породичног и пословног живота, имао своја кафанска дружења са колегама која су незаборавна и од којих се многа препричавају.²⁰⁷

Имао сам срећу да будемо пријатељи и другари и заједнички посетиоци многих кафана и актери многих књижевних вечери.

Он је феномен. Његова интелигенција је изузетна, његова мисао за хумор пун метафора, иронија, па и цинизма.

Дружили смо се и трезни и пијани. Водили свакојаке разговоре. Од њега сам доста научио из књижевности и теорије књижевности које су ми помогле у мом књижевном раду, као што сам и ја њега подучавао економији објављујући му оно што га је интересовало.

Волео је да попије и то је било нормално. Били смо пуно пута последњи гости у кафани. То сам му и говорио. „Остаћемо последњи и ми ћемо затворити кафану“, а он је у свом стилу одговарао „многи их отварају, а само их ми затварамо“.

Сматрам, с обзиром на квалитет његовог дела и допринос култури не само Лесковца и Србије, него и шире, да му Лесковац није поклатио дужну пажњу.

Овом књигом покушаћу да забележим многе згоде из његовог живота како бих оставио покољењима која долазе да виде и схвате какве је све људе Лесковац имао, како би настојали да га достигну бар у стваралачком раду, јер у оном боемском ће то бити много теже.

---

²⁰⁷ Драгомир С Радовановић, Сећања на Бору Здравковића, Предговор (објављујемо у целини, Књижевни клуб Глубочица, Лесковац 2014. Напомена: О књизи Сећање на Бору Здравковића, у издању КК Глубочица, чији је члан био Бора Здравковића, говорили су, поред аутора проф. Радовановића, Слађана Младеновић, уредница у ЛКЦ, Драган Радовновић, песник, уредник часописа Наше стварање, Боркица Миловановић, председница КК Глубочица, проф. др Живан Стојковић и Данило Коцић, новинар и писац. Напомена: Прихваћен је предлог проф. др Живана Стојковића, познатог лесковачког историчара, да КК Глубочица, чији је члан био Борислав Бора Здравковић, установи књижевну награду која би носила име Боре Здравковића.

Ако ви оцените ову књигу као што сам ја оценио Бору, бићу презадовољан.

%

Песник, позоришни критичар, професор Борислав Здравковић није много писао, али су *готово све његове песме прави „медаљони“*. Последњу збирку „На падимана сна“, која је, заправо, одабир његовог песничког рада, објавио је 2000. године, а једно поглавље „Нашег стварања“ (уредник *Димитрије Тасић*) посвећено је овом занимљивом песнику.

%

Са највећим лесковачким песником Бориславом Бором Здравковићем, професором, који био и успешан новинар, уредник Радио Лесковца и часописа „Наше стварање“, разговарао сам поводом његовог 75. рођендана и 50. годишњици стваралаштва. Интервју је у шест наставака објављен у лесковачком недељнику *Наша реч*.²⁰⁸

МИОДРАГ ДРАГАН ЗДРАВКОВИЋ

МИОДРАГ Драган Здравковић рођен је 1950. године у Медвеђи код Лесковца. До 1970. године живи у Тителу, где је завршио средњу школу. Након тога долази у Лесковац. Бави се организовањем „културног живота“, за шта добија одликовања, награде и признања. Бавио се спортским и тренерским радом. Мајстор је борилачких вештина (носилац црног појаса). Добитник је Октобарске награде града Лесковца. Запослен је у лесковачком Културном центру.

Пише песме. Члан је Удружења писаца. Учесвовао је на многим књижевним смотрима поезије широм бивше СФРЈ, а затим и у низу градова у Аустрији, Немачкој и Бугарској у оквиру програма КУД „Абрашевић“ из Лесковца. Објављене збирке песама: „*Снопље*“, Лесковац 1977, Лесковац, „*Изван*

---

²⁰⁸ Интервју објављен у *Нашој речи* у 6 наставака. Први део појавио се 1. јула 2005, а последњи 5. августа 2005. године.

вида дан'', Лесковац 1996. Више од 70 песама објавио у зборницима и периодици.²⁰⁹

Младост из Београда и Удружење бораца Лесковца рата од 1990. године објавили су 1997. године Здравковићеву поему „Свединар'', име светлости.²¹⁰

ВОЈИСЛАВ Ј. ИСТАТКОВИЋ

ВОЈИСЛАВ Ј. Истатковић (1953 – 2015) рођен је 2. јануара 1953. године у Власотинцу. Звање: правник и текстични инжењер.

Књижевни рад: „Љубилиште'', поезија (Лесковац 1976), „Сабрани делови'', поезија (Пљевља 1986), „Пауза за кишу'', поезија (Лесковац 1991), „Она између звезда и лиића'' (са Бором Здравковићем, Лесковац 1987). Објављивао у часописима, новинама, антологијама: Наше стварање, Освит, Поља, Књижевна реч, Књижевне новине, Наша реч, Песмопис.

Добитник је награде „Блажо Шћепановић'' за 1985. годину Међуопштинске заједнице културе Пљевља и многих других награда на конкурсима за песме и циклус песама.²¹¹

%

Песник Војислав Истатковић преминуо је 23. јула 2015. године у Лесковцу. Књижевним радом почео је да се бави још као ученик у Лесковачкој гимназији. Песме је објављивао у листовима и часописима за књижевност, уметност и културу: „Наше стварање'', „Освит'', „Поља'', „Књижевна реч'', „Књижевне новине'', „Наша реч'' и другима. Заступљен је у антологијама.

---

²⁰⁹ Подаци преузети из поеме М. Д. Здравковић, *Свединар, поема, Младост Београд, Удружење бораца рата од 1990, Лесковац 1997.*

²¹⁰ У лепо написаној посвети у књизи „Свединар'' (изванредан рукопис, а и порука), Миодраг Драган Здравковић је написао: Данилу, у знак уважавања и наде да ће престати разлози да песници пишу песме попут ових у овој књизи. Лесковац, 25. 09, Миодраг Драган Здравковић.

²¹¹ Лексикон писаца лесковачког краја, КК Глубочица, Лесковац 2003, стр. 53.

Добитник је награде „Блажо Шћепановић“ 1985. године за збирку песама „Сабрани делови“, коју додељује Међурепубличка заједница за културно-просветну делатност – Пљевља. Она је и издавач наведене збирке. Истатковић је добитник бројних награда на књижевним конкурсима у земљи.

Станко Ђорђевић, књижевни критичар (Лесковац), поводом збирке поезије „Љубилиште“, забележио је да се Истатковић „успешно служи игром речи, које слаже у неvezане мисли. Том приликом он не бежи од личних заблуда, чак и по цену да песме добију печат индивидуалности. Нема дефиниције оно што се подразумева. Писац жели да се наметне и свестан је да то чини снагом свог интелекта.

Ипак, он је непровидним велом покрио све кризе и вешто се спасавао групом синтагму новог завичаја. Опсене су људске. Заблуде су реалане. Криза свести је само наставак прихичког...“²¹²

ЈЕЛЕНА ЈАНКОВИЋ

ЈЕЛЕНА С. Јанковић рођена је 27. маја 1979. у Лесковцу. Основну и средњу школу завршила је у свом родном граду, Педагошку академију у Пироту и Учитељски факултет у Врању. Удата, мајка троје деце. Писањем се бави од основне школе, када бива запажена прво од своје учитељице. Добитница је Вуковог сребрњака у то време. Живи и ради у Лесковцу.

Заступљена у зборнику песама из Младеновца “Делић раја” и зборнику радова “Слапови Вучјанке”. Својим радовима заступљена је и у листу за књижевност, уметност и културу ”Помак”. Добитница дипломе од Удружења балканских уметника, сертификат из Индије, дипломе од Прве уметничке свемиријаде и диплома из Перуа Одборница у Скупштини града, председник Одбора за образовање и културу и потпредседник Удружења писаца у Лесковцу.

Објавила је књигу дечије поезије *Рођена сам из љубави*. Очекује се штампање друге и треће књиге..

---

²¹² Помак, Лесковац бр 69/72, јануар – децембар 2015. године, стр. 9.

СНЕЖАНА ЈАНКОВИЋ

СНЕЖАНА Јанковић је рођена 23. октобра 1970. у Лесковцу. Објавила је збирку лирских песама „Скривена боја немира”. Њене приче, посебно наглашено, на „Вук самотњак” објављена је у Зборнику савремене књижевности издавачке куће „Алма”. Радила је хонорарно за лесковачку „Нашу реч”. Члан је КК „Глубочица“ дуги низ година и заступљена у њиховим заједничким књигама. Године 2021. објавила је роман *Време је*.

ЉИЉАНА ЈАЊИЋ

ЉИЉАНА Јањић је рођена 1937. године у Слатини, код Јагодине. Основну школу и гимназију завршила је у Јагодини, а Филолошки факултет (Група за романистику) у Београду. Предавала је француски и латински језик у Медицинској школи у Лесковцу.

Провела је годину дана у Паризу похађајући наставу на *Alliance française*. Као стипендиста Владе Француске, учествовала је на течајевима усавршавања француског језика на универзитетима у Греноблу и Безансану. Просветни савет Републике Србије доделио јој је 1988. године звање педагошког саветника. Бави се поезијом, прозом и преводилаштвом. Објављивала је песме, приче и преводе са француског језика у часописима и листовима у Лесковцу (Наше стварање, Помак, Наша реч, Алијанса), у Јагодини (Нови пут), Београду (Политика базар). Заступљена је у зборницима Синђелићеве чегарске ватре (Ниш), Гарави сокак (Инђија), Глубочица између обала (Лесковац). Награђивана је на књижевним конкурсима за поезију и прозу. Године 2001. изашла јој је збирка песама „Кућни праг”, а 2004. објавила је збирку песама за децу „Јавила са крова рода” (Удружење

писаца Лесковац). Члан је Удружења писаца Лесковца, Књижевног клуба „Глубочица”, Друштва Србија – Француска у Лесковцу. Живи у Лесковцу.²¹³

„Филекс” је 2006. објавио приче Љиљане Јањић „Царска крушка”, а 2010. године Удружење писаца Лесковца објавило је њен „Изгубљени кључ“ (Руковет нових и старих песама). О аутору, у тој збирци пише: Љиљана Јањић је рођена у Слатини код Јагодине. Завршила је Филолошки факултет у Београду. Објавила књиге: *Кућни праг* (песме), *Јавила са крова рода* (песме за децу), *Царска крушка* (приче). Бави се преводашћом. Песме, приче и преводе објављивала је у бројним српским часописима, листовима и зборницима. Живи у Лесковцу.²¹⁴

СНЕЖАНА Ч. ЈАЊИЋ

СНЕЖАНА Ч. Јањић – У 63. години живота, 25. новембра 2012. године, угасила се животна нит песникиње Снежане Јањић. Рођена је 1950. године у Лесковцу. Почела је да пише у основној школи. Студирала је на Филолошком факултету у Београду. Радила је у просвети неколико година, а затим као референт у Општинском суду у Лесковцу. Пензионерске дане проводила је у друштвено-корисном раду и уз поезију проф. Боре Здравковића и Сергеја Јесењина.²¹⁵

%

После објављивања прве збирке, 2000. године, активно се укључују у рад књижевних клубова широм Србије. Учествује на републичким и међународним конкурсима поезије.

Песме Снежане Јањић су објављиване у више од тридесет зборника, а 2003. године и у Антологији књижевног клуба из Инђије. Добитник је три златне и три сребрне повеље

---

²¹³ Љиљана Јањић, *Царска крушка, Филекс, Лесковац, 2006.*

²¹⁴ Љиљана Јањић, *Изгубљени кључ, Удружење писаца Лесковац 2010, стр. 88.*

²¹⁵ *Помак, бр. 61/64, јануар – децембар 2013. године, стр. 10. Напомена: Преносимо комплетан прилог; име аутора није објављено у часопису.*

Књижевног клуба Војводине, прве награде на Геофексовом фестивалу у Параћину 2009. године. Похваљивана је на Фестивалу поезије у Ужицу, на фестивалу у Барајеву (2009, за децу, а 2010. за мисаону поезију). На сусретима песника у Параћину освојила је другу награду публике и другу награду стручног жирија, а недавно и повељу на међународним сусретима песника Удружења књижевника „Бранко Миљковић“ у Нишу. Била је радо виђен гост у Ивањици, Бечеју, Сомбору, Горњем Милановцу и Оџацима.

Била је члан Удружења писаца Лесковац, као и СКОР-а (Савеза књижевника у отаџбини и расејању) са седиштем у Београду.

Објавила је четири збирке песама: „Кад јесен процвета, „Споменик“, „У гнезду детињства“ и „Снопови живота“.

Сахрањена је на Светоилијском гробљу у Лесковцу.

ЗОРАН ЈОВАНОВИЋ

ЗОРАН М. Јовановић рођен је новембра 1969. године, ради у „Пошти Србије“ на месту главног сарадника у служби за поштанске услуге. Магистар економских наука од 2010. године, а писањем се бави од 2006. године. Живи у Лесковцу, машта о што скоријем повратку у село где увелико ради на развоју породичног пољо привредног газдинства. Објаво је три збирке песама: *Нит* (2015), *Нада* (2017) и *Зов* (2019), књигу афоризама *Прст судбине* (2017) и збирку прича *Вика ми Лејка* (2018). У припреми је наставак прича „Вика ми Лејка“ под радним називом „Ете ги па“ и збирка поезије под радним називом „Три“.

Мр Зоран Јовановић члан Београдског афористичког клуба и Удружења песника Поезија СРБ из Крушевца. Идејни творац неформалног удружења песника Поезија 016 из Лесковца. Песме, приче и афоризми објављивани у земљи и иностранству у више од 200 зборника, заједничких збирки и антологија, превођени на више језика.

Јовановић је награђен на бројним конкурсима за поезију: у Суботици 2009. на конкурс Књижевног клуба Иродалми за песму на тему Вино-Боџи-Роми, конкурс УСКОР-а „Драган

Жигић“ 2012. године освојио прву награду за поезију, у Власотинцу на конкурс на тему „Вино-грожђе“, 2011. године, похваљен, у Барајеву, на конкурс за родољубиву, љубавну и мисаону поезију – Оловко не ћути, 2012. године, похваљен, на конкурс „Јадарски Одисеј“ издавачке куће Поета, освојио специјалну награду за родољубиву поезију 2013. године, на конкурс Књижевног луба Соколово перо, 2013. године, добио трећу награду, на конкурс у Ћуприји, освојио повељу „Бата Ждерић“ за песму написану у глоси. Јовановић је освојио и бројне награде на конкурсима афористичара: на конкурс „Милован Илић Минимакс“ у Новом Саду, 3. награда, 2011. и 2013. године, на конкурс „Оловко не ћути у Барајеву“ за 2011. годину освојио 1. награду и 2012. трећу награду, на конкурс КК „Душан Матић“ у Ћуприји за 2012. годину освојио 1. награду и на конкурс у Ћуприји 2011. године похваљен. На конкурсима за кратку причу такође био веома успешан: у Лесковцу 2010. године на конкурс „Вукашин Цонић“ припала му је друга награда, у Апатину, на конкурс „Миодраг Борисављевић“ похваљен за причу „Мој храст“. На песничком маратону и сусретима песника освојио друго место по оцени жирија публике на песничким сусретима у Алексинцу 2012. и треће место по оцени жирија публике на Поетској позорници у Ћуприји 2012. године. Био је веома успешан и на међународним књижевним конкурсима: Специјална награда, Караманови Поетски Средби, Радовиш, Македонија 2012. године. Похваљене су му кратке приче и песме послате на конкурсе у Барајеву, Коњуху, Апатину, Ћуприји и Житишту. Песме и приче објављиване су у зборницима радова: Рудничка Врела 2010, 2011, 2012, Гарави Сокак 2010, Жубори са Моравице 2009 и 2010, Панонски Галеб, Лептирица у Ћилибару, Ћирилица слово српског лица 2010 и 2011, 2012, 2013, Ћирилица огледало српске душе 2011, 2012, 2013. године. Између два света 2011. и 2012. године. Један од аутора заступљених у збиркама поезије више аутора "Први пут", "Љубавни рецеПат", „Ветрењача“ и „Окретање Точкао“ у издању Културног центра Крушевац, у часопису за књижевност, уметност и културу "Помак" и недељнику "Наша Реч" из Лесковца као и на неколико интернет сајтова посвећених поезији. Приче, песме и афоризми објављиване су у електронским часописима за политичку сатиру „Жикишон“ у Србији и сарајевском „МаксМинус-у“, као и у издању овог часописа за Швајцарску. Песме су му превођене на македонски, португалски, француски, енглески и пољски

језик. Организатор Књижевног конкурса и један од техничких уредника зборника радова са конкурса "Слапови Вучјанке" и оснивач Књижевног клуба "Парабола" у Лесковцу.²¹⁶

ЗОРАН ЈОВАНОВИЋ ЈАЈИНСКИ

ЗОРАН Јовановић Јајински. Рођен је у Доњој Јајини 1970. године. Члан је лесковачког Књижевног клуба „Поезија 016“.

Објавио је четири књиге: Бело (2016), Не иди, Барбика (2017), Ко бонбонче (2020) и На квадрат (2021).

Издавач свих књига је аутор. Зоран Јовановић један је од најоригиналнијих лесковачких песника.

МАРИНА ЈОВАНОВИЋ

МАРИНА Јовановић (Лесковац 1969) - Марина Јовановић (рођена Златановић), поетеса, књижевник, филозоф, рођена 21. децембра 1969 у Лесковцу, од оца Марка и мајке Милевке. Живи и ствара у Србији – Лесковцу, предавања ради по позиву.

КЊИЖЕВНИ РАД: Објавила две књиге поезије 2006. године у Новом Саду: *Временска варљивост* и *Грех пожуде*. Године 2011. године објављује поетско-филозофско-теолошко дело, роман *Размишљања палог господара*.²¹⁷

---

²¹⁶ Рад мр Зорана Јовановића опширно је представљен у студијама Данила Коцића „Лесковачки писци – трагови и трагања“ (Лесковац 2015) и „Лесковачки – трагови и трагања“, друго издање (Лесковац 2016).

²¹⁷ Напомена: Библиографске податке доставила нам је Марина Јовановић.

РАДЕ ЈОВИЋ

РАДЕ Јовић. – У „Белешкама о писци“ које се објављене у „Срећном церству“ (Просвета, Београд, 1998), најбољем делу Рада Јовића, записано је: „Раде Јовић рођен је у Лесковцу 1937. године. Школовао се у Лесковцу и Београду. Досад је објавио збирке песама за децу: *Небески морнари, Мапе*; збирке песама: *Вињете, Разговор с Ветерницом* (Јеванђеље лесковачког менталитета), Бајке: *Принц Леско и принцези Леска*; романи: *Сезона клања и Перпетум мобиле*; драмски текстови: *Нудим ти пуне руке живота, Пут у светлост, Време препознавања, Гозба, Лесковчанин у Паризу*; монодраме: *Мој пас Краб*, адаптација Шекспировог дела, *Ласте јастребарске и Не се знаје, Заре игра*. Јовић је аутор лесковачког „П(р)озоришта у авлији“, оснивач Фестивала филма *сутрашњице* и основач Колоније младих лесковачких сликара *Копашница '74*. Преминуо је 2004. године.

АНА Х. ЈОВИЋ

АНА Х. Јовић рођена је у Лесковцу 1979. године Професор српског језика, аутор и водитељ емисије „Винска култура“, новинарских текстова, песама, књижевних критика и приказа. Ради као рецензент књига. Наступала је и организовала бројне књижевне вечери. Члан је Драмског студија, са глумачким и режисерским искуством и искуство у радионицама са школском децом. Члан је Песничког клуба „Поезија 016“.

МИЛАН ЈОКОВИЋ

МИЛАН Јоковић је рођен 26 октобра 1940. године у Новом Саду, од оца Новице и мајке Видосаве, рођене Ивановић. Основну школу је похађао у Медевцу, Орлану и Лебану, а гимназију је завршио у Лесковцу. Вишу педагошку школу, Одсек српскохрватски језик и југословенска књижевност, завршио је у Нишу. Наставнички позив започео је 1961. године у ОШ „Владимир Букелић” у Тулару, а затим у Броду, код Црне Траве. Новинар и

одговорни уредник лесковачког листа „Комбинат” био је од 1970. до 2001. године. Сарађивао у многим листовима и часописима: „Рад”, „Политика”, „Дневни телеграф”, „Блиц”... Објавио је велики број запажених репортажа и записа о људима и догађајима. Припремио је рукопис „Непоузвано сведочанство”. Добитник је награде Удружења новинара Србије за изузетне резултате у новинарству у привреди, затим највишег признања СОФК-е Лесковац и других признања друштвених организација и удружења. Живи у Лесковцу.²¹⁸

АНИТА ЈОКСИМОВИЋ

АНИТА Јоксимовић рођена је у Лесковцу, 16. јануара 1978. године. Након завршене Гимназије у Лесковцу, студирала је на Филозофском факултету у Нишу, одсек Англистика. Дипломирани је филолог за енглески језик и књижевност. Предаје енглески језик у ОШ „Радоје Домановић“ у Бошњацу. Члан је групе Поезија 016. Писана реч била је, и остала, њена прва љубав.

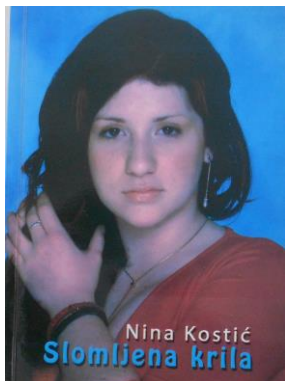
²¹⁸ Д. Туровића, *Горња Јабланица, људи и време, СО Медвеђа, Културни центар Власотинце 2004, стр. 470.*

НИНА КОСТИЋ

НИНА Костић рођена је 11. фебруара 1991. године у Лесковцу. Завшила је правни факултет.

%

Ево шта је написано о њој у време када је објавила прве збирке песама „Јутарња роса“, „Пролеће у срцу“ и „Сунчеви одсјаји“. Песма „Челична птица“ објављена јој је у књизи „Лесковачки крај у време НАТО агресије“, Лесковац 2000. године. Добила је прву награду за песму „Свети Сава“ на конкурс Одељења министарства просвете Јабланичког округа 2001. године. Песма је објављена у часопису Помак 2001. године, листу за књижевност, уметност и културу у Лесковцу. Њено стваралаштво је представљено у ђачким новинама „Лесковачки дневник“ (бр. 9, фебруар 2001). У локалном листу Наша реч, септембра 2006. године, објавила је чланак „Тесла и светски мир“ и песму „Тесла велики учитељ“.²¹⁹

СЛОБОДАН КОСТИЋ КОСТА

СЛОБОДАН Костић – Угасио се живот Слободана Костића, популарног Косте, једног од најплоднијих и најчитанијих сарадника београдског хумористично-сатиричног листа „Јеж“. Тихи стваралац, блистави хумориста и инвентивни сатиричар високих домета и, надасве, човек истанчаних хуманих вредности, утиснуо је трајне трагове у миљеу духовних садржаја ове и шире заједнице. Био је члан уредништва часописа за

---

²¹⁹ *Нина Костић, Сломљена крила, Филекс Лесковац 2008, стр. 75. Напомена: Рецензент ове песничке збирке је Данило Коцић, предговор је написао проф. др Живан Стојковић, а вињете је урадио Димитрије Миленковић.*

књижевност, уметност и културу „Наше стварање“ у Лесковцу.²²⁰

Рођен је 6. марта 1941. године у Крагујевцу, где су му родитељи службовали. Школовао се и одрастао у Лесковцу, а на Правном факултету Београдског универзитета стекао је диплому правника. Свој радни век провео је у стручној служби Фонда за инвалидско-пензионо осигурање у Лесковцу, где је стекао заслужену пензију. На велику жалост, мирне пензионерске дане прекинуо је његов одлазак у вечност и сећање, спомињање и незаборав 23. маја 2011. године.

Своје прве, почетничке прилоге, карикатуре, објавио је у лесковачком недељнику „Наша реч“, а потом се огласио хумористичко-сатиричким радовима. Одликовали су се особеношћу тема, приступу „цакама“, обрту, порукама и свему што такав стил и садржај карактерише, а прилог чини убојитим, са савршеним жаокама које не вређају, погађају у праву мету.

Као студент права објавио је у листу „Студент“ текст о филму „Битка на Неретви“. Приказ је био у Костином „стилу“, са опаскама и „бодљама“, које су „дигле на ноге“ ондашње „величине“. И Слободану је забрањена даља сарадња у листу. Наставио је да пише, али „за себе“, није објављивао своје рукописе.

Сарадња са београдским листом „Јеж“ почела је благодарећи познанству Слободановом са истакнутим књижевником Драгославом Михајловићем, који је боравио у Лесковцу. Познанство са њим било је пресудно у погледу активног укључивања Косте у токове „живе, писане речи“. Оберучке је прихваћен за сарадника и убрзо стекао епитет најчитанијег „јежевца“, уз ласкаве оцене читалаштва. Благодарећи особеном стилу писања, избору тема и другим вредностима објављених прилога, стекао је највише признање ове издавачке куће – одличје „Златни јеж“, које се додељује стварно најуспешнијим ауторима.

На наваливање пријатеља, Слободан је 2005. године објавио запажени хумористичко – сатирични роман „Гуте Ђубре“, а две године потом изашла је његова збирка хумористичко-сатиричних текстова „Неописива направа споменичке дивоталности.“ Обе књиге су изашле у едицији „Златни јежевци“, издавачке новинске куће „Јеж“.

---

²²⁰ Властимир Вељковић (главни уредник листа Помак), Слободан Костић – Коста (1941 – 2011), Помак бр. 53/54, јануар – јун 2011, стр. 18 -19. Напомена: Прилог објављен у рубрици Спомињање.

Са изузетним успехом, Коста се бавио ликовним стваралаштвом, понајвише илустрацијом, а мало је познато да се доказао и у сликарству. Књига „Ђораво злато“ аутора Радета Јовића штампана је у манускрипту, урађеном Слободановом руком и талентом. Такође су раскошно илустроване „Бацине новине“, посве особене „новине“, које су, у једном примерку, у манускрипту излазиле „само петком“. Његов садржај, у „стилу“ надареног Косте чинили су изванредне карикатуре и хумором зачињени прилози о „виђенијим“ суграђанима, дешавањима типичним за ову средину, сценама о нама и о „свему другом виђеном у токовима наше свакодневице“.

МИМИЦА СТЕФАНОВИЋ КОСТИЋ

МИМИЦА Стефановић Костић рођена 6. септембра 1963. године у Лесковцу. Завршила средњу економску школу. Чланица књижевне групе „Поезија 016“ из Лесковца.

Радови објављени зборницима песама „Месопотамија 2013.“ и „Месопотамија 2014“, Београд, зборнику песама „Све боје лета“ Земун, 122. „Лексикон савремених песника бивше Југославије“, часопису „Поезија СРБ“. Посебно поносна на освојено прво место на манифестацији „Поетска позорница плус“ у Њуприји.²²¹

КЊИЖЕВНИ РАД: Прва збирка песама “Олтар живота” (2014), „Стазама бојна” (2016), посвећена покојном брату, “Пркосим ветровима” (2017), четврта “Траг испод дуге” (2020), „Моје непреболу Бојану“ (2020), такође посвећена покојним брату (пет година од смрти).

---

²²¹ Напомена: Подаци преузети из збирке „Олтар живота“, Свен, Ниш 2015. године.

ДАНИЛО КОЦИЋ

ДАНИЛО Коцић рођен је 4. септембра 1949. године (село Дадинце, Власотинце). Коцић је професор књижевности и дипломирани правник. Као стипендиста Косова и Метихије, (1972/73) био је професор Српског језика и књижевности и Уставног уређења у Гимназији „Браћа Рибар“ (Исток). Радио је и као професор књижевности у Гимназији „Стеван

Јаковљевић“ (Власотинце). Коцић је био новинар и уредник у приштинском дневном листу *Јединство* 1977/1978. године, а затим је три деценије радио као новинар - дописник *Политике* из Лесковца и југа Србије. Један је од оснивача (био је и председник) Удружења писаца Лесковца и стални сарадник гласила *Помак*. Члан је Удружења новинара Србије и Удружења књижевника у домовини расејању.

КЊИЖЕВНИ РАД: **РОМАНИ:** *Изабрани живот* (Лесковац 1997), *Изабрана тишина* (Лесковац 2000), *Изабрани дани* (Лесковац 2012), *Измаглице* - трилогија (Лесковац 2016);

ЗБИРКЕ ПЕСАМА, ПРИЧА И АФОРИЗАМА: *Чудна лађа*, песме (Лесковац 1987), *Дневник на распусту*, песме (Лесковац 2002), *Говор камена*, песме (Лесковац 2004), *Песма жени*, песме (Власотинце 2007), *Невреме* – приче из завичаја (Лесковац 2016), *Аутобиографија – време сенки*, I део (Лесковац 2016), *Изабрани списи – сликање меморије* (романи, приче, песме, Лесковац 2016), *Афо(к)ризми и друге (не)згоде*, (Лесковац 2017), *Афоризми са тужне пруге, I* (Лесковац 2018); *Афоризми са тужне пруге, II* (Лесковац 2018); *Сликање меморије – изабрана дела* (Лесковац 2020);

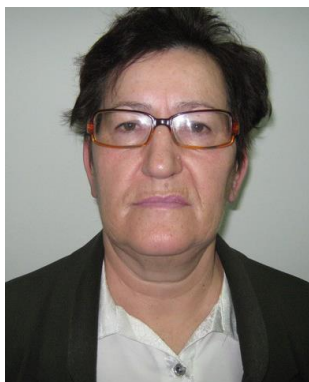
СТУДИЈЕ И ПУБЛИКАЦИЈЕ: *Лесковачки писци – трагови и трагања*, I-II (Лесковац 2015, 2016), *Лесковачки песници – панорама лесковачког песништва 1944 – 2014* (Лесковац 2015), *Хумор у делима писаца лесковачког краја* (Лесковац 2016), *Говор Лесковца и југа Србије* (Лесковац 2016), Проф. др Душан Јањић: *живот и мисао – хрестоматија и коментари* (Лесковац 2017), *Др Проф. др*

Тихомир Петровић, живот и мисао – хрестоматија и коментари (Лесковац 2017), *Проф. др Драгомир Радовановић: живот и мисао – хрестоматија и коментари* (Лесковац 2017), *Добривоје Бошковић: живот и мисао – хрестоматија и коментари* (Лесковац 2017), *„Лесковачки писци – библиографије и коментари 1988-2018“* (Лесковац 2019), *Др Жак Конфино и Лесковац - једно виђење савременика, публициста и критичара* (Лесковац 2020), *Драган Радовић: живот и мисао* (Лесковац 2021), *Борислав Здравковић: живот и мисао* (Лесковац 2023), *Помак, часопис* (Лесковац 2023)

МИРА КОЦИЋ

МИРА Коцић рођена је 1950. године у Братмиловцу. Гимназију је завршила у Лесковцу, Факултет политичких наука у Београду. Поезију пише од гимназијских дана. Године 1969. штампана је заједничка збирка песама *„Априлски жубори“*, четворо гимназијалаца међу којима је и Мира Тасић (девојачко презиме).

Самоосталну збирку песама *„У небо верујем“* објавила је 1994. године, а Чигоја штампа јој је 2002. године објавила збирку кратких прича *„Змијарева кћи“*. О поезији Мире Тасић писао је Николај Тимченко: *„Оно што поезију Мире Тасић сада јасно карактерише јесте да је она израз њене личности, да је већ сада индивидуалисана до те мере да се заиста може рећи да је то поезија Мире Тасић. То, ако ништа друго, наговештава једног правог песника.“* Објављивала је у листовима и часописима и заступљена у заједничким збиркама: *„Рудничка врела“* (Горњи Милановац), *„Чегарске ватре“* (Ниш), *Збирка посвећан јубилеју Хиландара* (Ниш), *Зборник радова лесковачких писаца“* (Лесковац). Пише кратке приче, а објављивала је у Нашој речи, Народним новинама, Лесковчанину, Помаку, часопису Значење (Добој). Збирку песама *„У небо верујем“* објавила је нишка *„Градина“* (1994). Члан је Удружења писаца Лесковца.

НЕНАД КРАЖИЋ

НЕНАД Кражић (1941, Лесковац, завршио Позоришну академију у Београду). Објавио књиге: Буђење, монодрама и драмолет из лесковачког живота, 1981, Зорка Мантина, монодрама из старог Лесковца, 1989, Димитрије, сине Митре, драма из старог Врања, 1989, Лесковац, време прошло, време садашње, монографија о Лесковцу (коаутор др Живан Стојковић), Занатство Лесковца (коаутор др Живан Стојковић).

Објављивао у бројним часописима и добио бројне награде.²²²

Предисторију Будања, можда, најбоље показује Ненад Кражић, који и лепо описује стари Лесковац и његове људе у антологијском делу „Како су се заволели и узели Зорка Мантина и Копе Шустер“.²²³

Ненад Кражић је почетком 2007. године објавио нову, занимљиву књигу о старом Лесковцу - „Кад су Ветерницом пловили чамци“. Промовисана је у Лесковачком културном центру у оквиру Петог салона књига и изазвала велико интересовање Лесковчана. Прелиставајући лесковачку периодику уочава се његово присуство у готово свим листовима и часописима – од „Наше речи“, „Нашег стварања“, „Лесковчанина“ до „Помака“

%

На шаљив начин, Кражић ће бити представљен у књизи професора Живана Стојковића „Езон у Лесковцу“ (КПЗ, Лесковац 2002). Ту, у тој занимљивој, шаљивој историји, чак неколико поглавља је посвећено овом хроничару и сликару лесковачког краја. У једном од делова под назнаком, „Царски ручак“, пише: „...Једнога дана Жика, Љубиша и Милутин, договоре се да оду код *Неше* (тако су пријатељи звали Ненада Кражића) у кацеларију (био је директор Дома културе у Лесковцу) и да га, како год знају, натерају да части. Имали су

---

²²² Лексикон писаца лесковачког краја, КК Глубочица, Лесковац 2003.

²²³ Ненад Кражић, *Како су се заволели и узели Зорка Мантина и Копе Шустер, Лесковчанин*, бр. 6, септембар 1998, стр. 4.

и разлоге, јер је Нешина представа „Зорка Мантина” добро примљена и премијерно изведена.

(...) Неша је пристао да их поведе на ручак, али код своје куће, јер је баш за тај дан његова супруга Олга припремила, како је рекао, богат, „*царски ручак*”.

(...) Коначно је дошао и тај тренутак. Неша је носио велику шерпу и ставио је на сто. У шерпи је била обична вода и уситњен бајат хлеба. Видевши да су његови другови већ видно изненађени, Неша је рекао: „Тачно је да сам вас позвао на царски ручак, али сам заборавио да вам кажем да сам ја сиромашни цар”.

ВЛАДИМИР КРАСИЋ

ВЛАДИМИР (Радомира) Красић је рођен 28. јануара 1943. године у Нишу. Новинар. Завршио Вишу педагошку школу и Школу народне одбране. Књижевним радом је почео да се бави у петанаестој години. Прву књигу песама написао је у шеснаестој години. Објавио је књиге: „Мајска свитања”, 1966, „Марија Михајловна”, 1986. и 1987 године, „Молитва против успомена”, 1986, „Разљубак”, 1988, „Ена из огледала”, 1989, „Жена у плавом прозору”, 1989, „Срце у трку”, 1989, „Црна мачка”, 1990, „Новембар у Београду”, 1996, „Саопштење”, 2001, „Књига о сновима, 2000, „Књига о хороскопу”, 2000, „Убице су дошле с маскама”, 2000, „Позови шифру кавез” (сценарио за филм), „Азра у оку”.

Красић је Удружења књижевника Србије. Оснивач је Радио Новости. Радио је као дописник Радио Београда и ТВ Београд и уредник у Вечерњим новостима. Уређивао многе часописе. Водио је и школу новинарства. Красић је аутор четрдесетак књига и 20.258 наслова у новинама. Добио је 53 награде, признања и одликовања међу којима је Златна значка КПЗ, Октобарска награда Београда и друге награде.²²⁴

После дуге и тешке болести, преминуо је у Београду 2008. године.

---

²²⁴ *Лексикон лесковачких писаца, стр. 65.*

ЉИЉАНА КРСТИЋ

ЉИЉАНА Крстић, професор и песник, рођена је и живела у Београду. Основну школу завршила је у Лебану, средњу школу и Учитељски факултет у Врању. Своју поетску личност формирала је од детињства објављујући своје радове на конкурсима и у заједничким збиркама. Прву заједничку збирку објавила је у средњој школи и од тада добитник је многих престижних признања у Јабланичком и Нишком округу. Активни је члан Књижевног клуба Глубочица. Живи у Лесковцу и ради као учитељица у ОШ Вук Караџић.²²⁵

Објавила је збирку песама „*Витез Теодор аждаја и пегава Маја*“ (Филекс, Лесковац 2008).

НЕБОЈША КРСТИЋ

НЕБОЈША Крстић рођен је 1963. године у Лесковцу, а живи у Великој Грабовници, код Лесковца, где је и завршио основну школу. Гимназију је учио у Лесковцу и стекао звање организатор програма и културно-уметничких манифестација. Дипломирао је 1985. године на Филолошком факултету у Скопљу, на Групи за југословенску књижевност и српски језик. Исте године почиње да ради, најпре у више школа у општини Медвеђа, а од 1991. у истуреном одељењу ОШ “Славко Златановић“ у Оруглици. Крајем осамдесетих прелази у основну школу у Великом Трњану. Постављен је за директора Народне библиотеке 7. фебруара 2001. године, а

---

²²⁵ Љиљана Крстић, *Витез Теодор аждаја и пегава Маја*, Филекс, Лесковац, 2008.

разрешен дужности 4. децембра 2002. године.²²⁶ Објављивао у часописима и у заједничкој збирци „Глубочица између обала“. Члан је Књижевног клуба Глубочица.²²⁷ Године 2008. Крстић је објавио збирку песама „То код нас не може да буде“.

МИОМИР МИЈА КУЛИЋ

МИОМИР Мија Кулић рођен је 9. јануара 1952. године у Лесковцу. Завршио је средњу машинску школу, али се позивом за који се школовао никада није бавио. Током осамдесетих година прошлог века радио је и објављивао стрипове хорор тематике за немачки часопис *Gespenster-Geschiten* и друге магazine издавача *Baster-Verlag*, као и Тома Џерија за *Kondor-Verlag* и белгијско тржиште. На сајму књига у Франкфурту 1987. године договорио је сарадњу на стрипу *Bloodgame* са тадашњим главним уредником америчке куће *Marvel* Џимом Шутером, која је остала нереализована због Шутерове оставке у Марвелу, која је убрзо уследила. Током осамдесетих радио је насловне стране рото-романа „Хејзи“ (аутора Т.Н.Грејча, у ствари Градимира Пашћановића) за новосадски *Дневник*. урадио је неколико насловних страна рото-издања „Книнце“, витезови Српске Крајине у издању *Политике*, од којих је објављена само једна, почетком девесетих. Током деведесетих објавио је серијал „Силикса, краљица Аксе“ у македонском часопису *Мак стип*. Исти стрип објавио је и у лесковачком *Ђачком забавнику* за који је радио и илустрације 1995-1996. године. Објављивао је и у *Арсеналу*, као и у нишком стрип часопису *Strip Pressing*.

Бави се и сликарством где је за изражавање одабрао правац хипереализам. Са Николом Митровићем Коканом започео је маја 1995. године Школу стрипа у Лесковцу, у

---

²²⁶ Небојша Крстић, *Легат, званични сајт Народне библиотеке „Радоје Домановић“, Лесковац.*

²²⁷ Небојша Крстић, *Лексикон писаца лесковачког краја, КК Глубочица, Лесковац 2003.*

којој је неколико месеци радио као предавач. Самосталну изложбу слика имао је у лесковачком Дому културе „Жика Илић Жути“ 19. маја 1997. године. Изложбе портрета имао је у Задру и Народном музеју у Лесковцу („*Портрети бораца лесковачког краја*“). Бавио се израдом слика за надгробне споменике и за себе у шали каже да има сталну поставку портрета на Шпитаљском и Светоилијском гробљу. Аутор је књиге „*Циркус М*“, објављене новембра 1999. године у издању „Графике Галеб“, Ниш. Аутор је монодрама „*Пегава*“, „*Желиш ли да ти вежем очи*“ (извођење Нинослав Милићевић, режија Радиша Грујић), „*Милисав*“, „*Ав, ав*“ (извођење Ђорђе Томић, режија Миомир Кулић) постављених у Народном позоришту у Лесковцу, као и монодраме „*Кучка*“ (извођење Ивана Ђокић), постављена у позоришту „*Дадов*“ (Београд). Био је аутор и водитељ емисија „*Мушки разговори*“ на ТВ Лесковац, 1995. године. Започиње ауторску емисију „*Циркус М*“ 3. јануара 1996. године, коју су емитовали многе радио и ТВ станице.²²⁸

СЛАВИЦА ЛАЗАРЕВИЋ

СЛАВИЦА Б. Лазаревић рођена је 16. фебруара 1953. године у Печењевцу, селу у срцу југа, крај Лесковца. Свој радни век успешно завршила је у фабрици лекова „Здравље“ у Лесковцу као хемијско-технолошки техничар. Живи у Лесковцу. Школовање започиње у ОШ „Стеван Сремац“ у Борчи код Београда, а завршава у ОШ „Вук Караџић“ у Печењевцу. Као ђак генерације и члан литерарне секције рано

испољава љубав према писању. Била је у браку 35 година са службеником ПУ у Лесковцу, који је, нажалост, преминуо 2008. године. Услед те трагедије, у њој се буди покретач за одбрану од бола, вулкан осећања скривен у дну душе. Поново се латила пера и почела да пише. Прва збирка песама *Изгубљене године* објављена је 2019. Збирка Илузије, као

---

²²⁸ Марко Стојановић, *Лесковачки стрип 1950-2010, Удружење љубитеља стрипа и писане речи „Никола Митровић Кокан, Лесковац, 2010, стр. 70.*

ауторски издање, појавила се 2020. године. Објавила је више песама у познатим часописима и освојила бројне награде.²²⁹

БОРИВОЈЕ И МАЈА ЛУКИЋ

БОРИВОЈЕ Лукић је рођен 1941. године у Лесковцу. Члан је Књижевног клуба „Глубочица”. Збирке песама: „Песме о Лесковцу” (заједно са унуком Мајом Лукић). Живи у Лесковцу.²³⁰

Маја Лукић је рођена 1986. године у Лесковцу. Члан је КК Глубочица. Збирка песама *Песме о Лесковцу*. Маја Лукић, сада први пут се огласила још у основној школи. Њена песма „Зима снежна кројачица” награђена првом наградом 1997. године. То је, дабоме, тренутак који се памти и то је доба када се најискреније сања: Зима-снежна кројачица/ Сашила је Новој години/ Белу лепршаву хаљину/ Од пахуљица чипканих/ И шкољица шарених.”

Баш лепо, и баш духовито. Зрели стих детињства.

%

Негде сам давно прочитао – жао ми је што нисам прецизно прибележио када је то било – да је Велибор Глигорић, наш знаменити критичар, „волео Београд тихим жаром историчара и неразметљивог сведока.”²³¹ Тихи жар – то је и најважнија слика ове књиге. Необична књига – обичног назива. Тако, или слично томе, могло да отпочне казивање о збирци песама Боривоја и Маје Лукић.

---

²²⁹ *Песникиња о својој збирци: Збирка је романтична, наративна, емотивна. Писана је у првом лицу, говори о жени која се ломи изнутра између реалне старе и имагинарне нове љубави. Њене очи су увек упрте уназад. Има неке истине, неког поштења, неке неминовности прошлог и будућег. У њој непрестано одзвања наклоност према поштењој, преданости и милости према човеку и Богу.*

²³⁰ *Глубочица између обала 2005 - 2006, Филекс, КК Глубочица, Лесковац 2006.*

²³¹ *Д. Коцић, уводно слово на промоцији збирке песама Боривоја и Маје Лукић Песме о Лесковцу, Културни центар Лесковац, 10. фебруар 2006. Напомена: Ово је једини случај у Лесковцу да су деда и унука објавили заједничку збирку песама!*

ПРЕДРАГ МАРИЋ

ПРЕДРАГ Марић Пеђа потиче из једне од најпознатијих лесковачких породица. Био је угледан психијатар. Радио је у Лесковцу, Власотинцу и Београду. Словио је за великог хуманисту, а о њему је написано безброј новинаких текстова у најпрестижнијим српским новинама и часописима.²³²

Објавио је неколико књига из струке а у литетаратуру је ушао успелим романом „Пун месец над Власинским језером”. Аутор је и роман „*Kanibal ante portas*” (Људождер је пред вратима).

СВЕТИСЛАВ МАРЈАНОВИЋ

СВЕТИСЛАВ Марјановић – Цеци рођен је у Лесковцу 27. новембра 1959. године. Завршио је Лесковачку гимназију 1978. године. Објавио збирку песама „*С обе стране зида*“ (1988). Марјановић је оснивач и директор привредног друштва „Принт–уп“ доо (2005) и потпредседник Центра за самостални живот особа са инвалидитетом Србије (2010–2014). Аутор је тридесет

реализованих пројеката и учесник бројних семинара, а од 2003–2013. године локални координатор у реализацији више од 20 пројеката Центра за самостални живот особа са инвалидитетом Србије.

---

²³² О Предрагу Марићу посебно су надахнуто писали Војислав Воја Добријевић, дугогодишњи дописник Политике из Лесковца и Властимир Власта Вељковић, дописник Борбе и Танјуга из Лесковца. Неки од тих новинских текстова налазе се у лесковачкој Народној библиотеци, којој је Добријевић поклонио своје (лепо укоричене) новинске прилоге.

ДИМИТРИЈЕ МИЛЕНКОВИЋ

ДИМИТРИЈЕ Миленковић. – На Митровдан, 8. новембра (2011), престало је да куца срце Димитрија Миленковића, професора српског језика и књижевности и дугогодишњег руководиоца најзначајнијих просветних служби у Лесковцу и региону. Својим преданим радом вишеструко је задужио област образовања и васпитања на овом подручју, али дао је и не мали допринос, пре свега својим ликовним стварањем, развоју културе у Лесковцу.²³³

Рођен је 5. августа 1937. године у Лесковцу у коме је завршио основну школу и гимназију. Дипломирао је на Филолошком факултету у Београду 1961. У родном граду предавао је српски језик и књижевност у основним школама „Јосиф Костић“ и „Васа Пелагић“ и у Машинско-техничкој школи, а већи део свог радног века налазио се на челу важних друштвених служби и установа; био је између осталог начелник Одељења за друштвене делатности општине, секретар СИЗ основног образовања, секретар СИЗ усмереног образовања Јужноморавског региона, директор Међуопштинског завода за унапређење васпитања и образовања. Свој уметнички дар испољио је још за гимназијских дана. Посебно се истицао у ликовном изражавању. Своје прве цртеже објавио је у лесковачком „Средњошколцу“ и у „Омладинском гласу“. За време студија и служења војног рока пунио је листове и часописе својим илустрацијама, вињетама, цртежима, карикатурама (Студентски збор у Скопљу, Студент, Гардист, Вечерње новости у Београду). По доласку у Лесковац наставио је да се бави ликовним стварањем. Илустровао је ђачке листове, које је, углавном, сам покретао и уређивао („Пионирски гласник“, „Искрице“, „Машинац“, „Свитања“, „Пионир“). Вињете и цртеже објављивао је, потом, и у листовима и часописима („Помак“, „Алијанса“). Уметничку страну своје личности Димитрије Миленковић крунисао је 2004. године књигом „Мој црнобели свет“, која је

---

²³³ Душан Јањић, *Запис за сећање - Димитрије Миленковић (1937 – 2011)*, Помак, бр. 55/56, јул 2011, стр. 22.

наишла на топао пријем у нашој културној јавности. Ликовни критичар и историчар др Срђан Марковић пише, поводом те књиге, да је у цртежима и вињетама „садржан интимни цртачки дневник Димитрија Миленковића Мите саткан од љубави, снова, суровости живота и надања, реализован цртачки сигурно и са осећањем мере за однос између емоције, линије и поезије.“

ЛАЗАР МИЛЕНКОВИЋ

ЛАЗАР Лари Миленковић живи и ради далеко од „лесковачке узавреле буке“, у Вучју, где је рођен 7. јула 1938. Тамо је исписивао највећи део своје животне биографије и ту, у том лепом крајолику југа Србије, написао своје најлепше песме.

Награђиван и хваљен, али увек скроман, Миленковић заслужује да се о њему говори и пише као о добром песнику и приповедачу.²³⁴

ЉИЉАНА ТАКИЋ МИЛЕНКОВИЋ

ЉИЉАНА Такић Миленковић рођена је у Власотинцу 6. октобра 1949 године од мајке Душанке Гргур из Подравске Слатине и оца Драгољуба Такића из Власотинца где је завршила основну и Грађевинско-техничку школу. Студирала је у Нишу. Сада живи и ради у Лесковцу. Песме је објављивала у листовима и часописима „Глубочица између обала“, „Глубочица“, „Наше стварање“, „Наша реч“, „Лескотек“, „Комбинат“, „Једин

---

²³⁴ Саша Хаџи Танчић, *Америчке приче Ларија Миленковића*, Освита, бр. 20, новембар 1997, стр. 80-90. У том броју Освита објављене су следеће приче Л. Миленковића: *Ко је убио Мери*; *Блиски сусрет* и *Реке надолазе*.

ство“, „Пионир“. Члан је Удружења писаца Лесковца, КК Глубочица у Лесковцу и КК Росуља у Власотинцу.²³⁵

КЊИЖЕВИ РАД: *Птица љубави* (1994), збирка песама, *С обе стране љубави* (1996), збирка песама, *Ту око нас* (2001), збирка прича, *Давид и Наталија*, виртуелни драмолети *Бајка о љубави и интересима* (Лесковац 2019).

Њено стваралаштво представљено је у двотомној студији Д. Коцића „*Лесковачки писци – трагови и трагања*“ (Лесковац 2016) и *Лесковачки писци – библиографије и коментари*“ (Лесковац 2019).

ДРАГАНА МИЉКОВИЋ

ДРАГАНА Миљковић, књижевница и песникиња, рођена је у Лесковцу. Љубав према поезији и писању гаји још од раних школских дана. Добитница је бројних похвала и признања широм Србије и региона. Била је председница СКОР-а (Савеза књижевника у отаџбини и расејању) за огранак у Лесковцу у периоду од 2018. до 2021. године. Чланица је књижевног клуба Поезија 016.

КЊИЖЕВНИ РАД: Фебруара 2017. године објавила је прву самосталну књигу поезије *Срце које се заљубљује лако*, а у септембру исте године и другу под називом *Мелодије тишине*. Јула 2019. излази јој књига за децу *30 прва прича за лаку ноћ*.

Њене песме и приче штампане су у више од четрдесетак зборника у земљи и региону. Аутор је и романа *Бисер на обали* (издавач „Асоглас издаваштво“, Зворник, Република Српска).

Роман је похвљен на прошлогодишњим „Дринским књижевним сусретима“ а штампан је по жељи ауторке за њен јубиларни рођендан.

---

²³⁵ Љиљана Такић Миленковић, *Птице љубави*, *Књижевни клуб Глубочица*. Лесковац 1994. и *Ту око нас*, *КК Глубочица*, Лесковац 2001.

СТАНКО МИЉКОВИЋ

СТАНКО (Радован) Миљковић рођен је 28. маја 1948. године у Великом Војловцу, општина Лебане. Завршио је студије књижевности на Филолошком факултету у Београду. Новинар је лесковачког недељника „Наша реч”. Објавио је до сада збирку кратких прича „Рашки сликар”, зборник есејистичких текстова „Записи у времену”, романе „Тумач сопственог сећања”²³⁶ и „Опсада”. У припреми је роман Небеска чакаоница. Живи у Великом Војловцу на баштини својих предака.²³⁷

Његови преци доселили су се из околине Пећи и формирали Велико Војловце 1931. године. До катарзе је поносан на дивне претке који су на сабљи и бајонету стекли Српску земљу, али је и до непробола несрећан што баштина предака није на најбољи начин очувана и што се српски национални корпус урушава... Каје се што је студирао и сматра да би себе као човека далеко боље остварио да се бавио занатом предака – земљорадњом. То је, тврди он, још једини частан посао на свету.

Радио је кратко у просвети (у Неготину), потом као новинар Радио Лесковца. Два пута је освајао награде на књижевним конкурсима Наше речи. Члан је искључиво лесковачке Народне библиотеке и члан Удружења писаца општине Лесковац.²³⁸

Прерано је умро Станко Миљковић (1948 – 2010), новинар, публициста и писац наше средине, поштовани саговорник и сапутник, био је пре свега велики читалац. Читао је опсежно, организовано, студиозно и аналитички, али и сасвим опуштено и информативно.

---

²³⁶ О овом роману Ст. Миљковића писао је Д. Тасић (Завичајни круг и српске теме, Филекс, 2006, стр. 18-21)

²³⁷ С. Миљковић, Тумач сопственог сећања и Опсада, Филекс, Лесковац 2004.

²³⁸ Лексикон радова лесковачких писаца, стр. 77.

ЗОРИЦА МИТИЋ

ЗОРИЦА Митић је рођена у Лесковцу где је похађала основни и средњу школу. Завршила књижевност на Вишој педагошкој школи, радила у Народној библиотеци „Радоје Домановић” у Лесковцу. Објављивала је у заједничкој збирци: „Глубочица између обала”, у „Нашој речи” и „Нашем стварању”. Објавила: „Женске приче”, „Узлетимо с ветровима” и „Женски разговори”. Зорица Митић је

добитник више друштвених признања. Између осталог, као библиотекар два пута добила награду Друштва библиотекара и Већа Савеза синдиката, док је за друштвени рад и литерарно стваралаштво добила Октобарску награду града Лесковца.²³⁹

%

Трећа књига (прва носи наслов „Женске приче”, 1994, друга је објављена под насловом „Женски разговори”, 1997) највероватнијих догађаја са периферије града Лесковца, и прича комшика, потврђује склоност писца Зорице Митић да обогати новим женским ликовима своја епска казивања. У сокаку се сваки догађај кад-тад обелодани и препричава. У солитеру се никада неће тачно дознати неки догађај уколико га штампа не опише или ако не дође у судске списе. „Култура” станара не дозвољава да се комшике распитују за интимне догађаје.

Само поједине трачаре би могле да причају: ко улази, куда одлази, на која врата највише улазе! Зашто то? Зашто оно? Али, то ће бити шапутање.

Двадесет и пет комшика из Дркине врбе, Рупе, Кајсине мале и Подврца или ће отићи код комшике или ће позвати комшику и почеће прича, разго вор, казивање неке истине. Ниједна прича није аргументима анулирана. То значи да су сва казивања реална.

Уз рецензију С. Ђорђевића, стоје две напомене. Прва мр Слободана Младеновића: Сагласан сам са рецензијом

---

²³⁹ Подаци преузети из књиге З. Митић, *Женска казивања*, КК Глубочица, Лесковац 2000..

професора Станка Ђорђевића и, друга, проф. др Николе Цветковића: На основу мог увида у рукопис и на основу позитивних рецензија Станка Ђорђевића и мр Слободана А. Младеновића, предлажем да рукопис буде објављен.

НЕНАД МИТИЋ

НЕНАД Митић, афористичар из Лесковца. Афоризмима се бави више година, али како сам признаје, почео је да их записује и објављује пре само три године. До сада су му афоризми објављени у три зборника и нашао се у друштву са познатим афористичарима као што су Чотрић, Љубеновић, Симић, Ђерговић и други.

Више пута његови афоризми су објављивани у „Вечерњим новостима“, али и у електронским часописима, као што је нпр. „Етна“ и „Шипак“. Наступио је ове године и на Сатира фесту у Београду, престижном међународном афористичарском скупу, где је одабрано 34-оро аутора од око 2000 који су послали своја дела. Награда са СЛЕМ-а му је прва и била је изненађење за њега самога. Накупило се Ненадових афоризама, већ их је написао близу хиљаду.

СТЕФАН МИТИЋ

СТЕФАН Митић (ТићМи) није рођен на Славији, већ у Лесковцу, истог датума као и чувени писац Едгар Алан По: 19. јануара 1992. године. Завршио је Факултет спорта и физичког васпитања у Нишу. Председник „Омладинског клуба Анчики – ОКАН“, непрофитне организације у насељу Анчики, у којем је, заједно са својим другарима од обичне страћаре направио малу бесплатну библиотеку са више од

5000 књига, што их је и довело до Оливере Ковачевић на РТС-у, у одељку ХЕРОЈИ НЕДЕЉЕ.

Његова прва књига „Уватиле ме лутке“ издао је „АРТЕ“ београдску издавачку кућу, крајем 2015. године, а промовисана је у Лесковцу, Нишу, Београду, Загребу... На Међународном песничком самиту (учествовало 16 песника из 8 земаља) у Удружењу књижевника Србије у Београду, његова песма „Едгар Алан Кво“ освојила је прво место, по оцени жирија и публике. Широј јавности познат као прва особа која је превела поезију на знаковни језик, прилагођен глумим и наглумим особама. Члан је песничке групе „Поезије 016“. Стефан Митић (Стефан Тићми), 40. је добитник награде „Политикиног Забавника“ за роман године, рођен је 19. јануара 1992. године у Лесковцу. Дипломирао је на Факултету спорта и физичког васпитања у Нишу. Поред романа „Ја сам Акико“, који је у јулу 2018. године, на 16. Међународном сајму књига „Трг од књиге“ у Херцег Новом награђен плакетом „Дјечија књига године“ и који је у претходних шест месеци досегао тираж од 9000 примерака.²⁴⁰

%

Књига за децу *Ја сам Акико*, тренутно најпопуларнијег и најпознатијег лесковачког писца Стефана Митића (Стефан Тићми), требало би да буде предлог за анимирани филм. Стефан Митић (Стефан Тићми) каже да се у књизи (и на филму) прати се један необичан школски дан девојчице Акико, која увек успева да види ствари из друге перспективе. Она има другачији поглед на снег и због тога упада у невољу на часу ликовног. Али њен несвакидашњи поглед на зимске чаролије распламса машту свих ученика, па чак и ригорозне учитељице. Овај роман за најмлађе награђен је књижевном наградом Политикиног Забавника за 2018. годину.²⁴¹

---

²⁴⁰ Напомена: Податке за ову студију дао сам аутор.

²⁴¹ Прича о девојчици: Стефан Тићми (Митић) 40. је добитник књижевне награде „Политикиног забавника“ за књигу намењену младима „Ја сам Акико“ (Лагуна). Жири у обраложењу наводи да књига „плени својом свежином, поетичношћу, изненађује блиским младим генерацијама, као и неправoliniјским приповедањем несвакидашњим за дечју поезију“. Књига доноси причу о девојчици са пегицама која не воли границе и која опажа свет на својствен начин. Настала је, по оцени самог писца, повезивањем догађаја из његовог детињства и садашњости, а лик Акико створио је као нешто лепо, разумљиво свима. Аутор каже да је има жељу да напише бољу књигу од Речника немачког језика, који се највише продавао док је радио у књижари. „Тада сам био јако забринут што је

АНДРИЈАНА МИТРОВИЋ

АНДРИЈАНА Митровић рођена је 1980. године у Лесковцу. Дипломирала на Технолошком факултету у Лесковцу. Поезију пише још од раних школских дана. Чланица је неформалне групе „Поезија 016“. Пише мисаону и љубавну поезију и мудре изреке и чест је учесник песничких скупова. Освојила је бројне награде: друго место по оцени публике на песничком маратону у Нишу, а на песничким

сусретима у организацији Књижевног клуба "Душан Матић" у Ћуприји припала јој је награда за најбољу песму и награда „Марама Злате Живадиновић“.

Радећи као технолог, маркетинг менаџер и руководиоца система управљања квалитетом, професионалну биографију учинила је разноврсном. Међутим, даље усавршавање и радно ангажовање усмерава ка цивилном сектору као пројектни менаџер на пројектима из области младих и културе. Један од истакнутих пројеката на којима је радила је лесковачки Фестивал хумора и сатире „Слем“, чији је била уредник програма и водитељ.

Једнаест година после дипломирања, завршила је *Бизнис академију* у Београду, област организационих наука, и стекла звање менаџер за односе са јавношћу. Своје даље професионално ангажовање усмерава као предузетник у делатности комуникација и односа са јавношћу.

Поезију пише од раних школских дана из дубог уверења да су песме „гласници“ који стижу до „луталице“ – људи суочени са великим унутрашњим борбама баш онда када им је потребан важан путоказ. Њене песме су заступљене у многим локалним и међународним часописима за књижевност и

најпродаванија књига била Речник немачког језика, јер сви гледају да оду. И онда сам хтео да напишем књигу која ће ме натерати да останем. При себи“, каже аутор. Ја сам Акико је деџа књига године Међународног фестивала „Трг од књиге“.

уметност. Неки од њих су лесковачки часописи *Помак* и *Наше стварање*, *Позија СРБ*, *Звездани колодвор*, *Гарави сокак*, *Суштина поетике*, *Уметнички хоризонт* итд. Добитница је више награда и признања на песничким сусретима, како по оцени стручних жирија, тако и публике и љубитеља поезије. Удата је и мајка двоје деце. Живи и ствара у родном Лесковцу.²⁴²

ВОЈИН МИТРОВИЋ

НА ДАН 8. марта 2008. године престало је да куца племенито и песничко срце. Умро је познати човек и песник. Град на Ветрници остао је без једног реномираног ствараоца у култури.²⁴³

Војин Митровић је рођен 24. фебруара 1942. године у Урошевцу, у патријархалној породици, оца Јована и мајке Босилке (из познате породице Одовић, код манастира св. Василије Острошки). У породици

је стекао солидно васпитање. И није чудо што је читавог живота зрачио као човек, кога су красиле најлепше људске врлине. Митровић је основну школу и гимназију завршио у Лесковцу и био је ђак генерације. После завршене гимназије Војо је на Београдском универзитету студирао архитектуру, филозофију, књижевност и политичке науке. И поред тога што је био успешан студент, нажалост, студије није завршио. Посустао је као упоран планинар који се успење до самог врха планине и одустане да крочи на сам врх! Природну интелигенцију искористио је за свестрано образовање, па је зрачио у друштву као „енциклопедиста“. Као студент свирао је у оркестру Ватрогасног друштва Лесковца до 1968. године. Још као гимназијалац писао је песме и приче. Радове је

---

²⁴² Андријана Митровић, *Путоказ за луталицу*, „Српска духовна академија“, Параћин, Књижевна заједница УКС Поморавског округа, Рецензенти: Мирослав Димитријевић и Данило Коцић, Београд 2017.

²⁴³ Добросав Ж. Туровић, „Војин Ј. Митровић“, *Помак*, бр. 51/52, јул – децембар 2010, стр. 22. Напомена: Преносимо комплетан прилог објављен у рубрици „Сећања“.

објављивао у „Нашој речи“, „Трибини младих“, „Трагу“, у којима је био члан редакције. Бавио се и новианрством. Такође је био потпредседник КПЗ Србије и КПЗ Лесковац, затим члан КК Глубочица и Удружења писаца Лесковца. Учесник је многих културних манифестација и песничких сусрета.²⁴⁴

БОГОЉУБ Т. МИХАЈЛОВИЋ

БОГОЉУБ Т. Михајловић рођен је 16. августа 1936. године у селу Доње Синковце (Лесковац). Основну школу и гимназију завршио је у Лесковцу, ВА-КОВ у Београду. Поезију пише из школских дана, а хаику поезију од 1993. године. Савремену поезију објављивао је у дневним листовима и часописима: *Наша реч* (Лесковац), *Помак* (Лесковац),

Наше стварање (Лесковац), *Сретење* (Ниш), *Сунчаник* (Бачка Паланка). За хаику поезију више пута је награђиван: прва награда – Токио 1999. године; прво место ХИА – Токио 2000. године; прво место на конкурс часописа Хаику хедлаинс (Лос Анђелес), 2000 године; друго место – Нови Сад, треће место 2003. године (Нагоја – Јапан) и новчана награда 1.000 јапанских јена и специјална награда градоначелника града

---

²⁴⁴ Исто, *Помак*, стр. 22. ²⁴⁴ Војин Митровић (1942 – 2008) познат у Лесковца као један од најбољих песника. Промоција једине збирке песама Војина Митровића обављена је истога дана када је представљен и најновији број листа *Помак* (25. фебруара 2016. године). Најзаслужнији за објављивање збирке, поред његове породице, су Добросав Туровић, који је написао предговор, Данило Коцић, аутор рецензије (истовремено и уредник издања) и проф. др Драгомир Радовановић, без чије помоћи збирка не би ни могла да се појави. Збирку је објавило Удружење писаца Лесковца и тако је, макар делимично, исправљена неправда према Војину Митровићу, једном од најбољих песника Лесковца старије генерације. Треба нагласити да је наслову страну урадио такође познати лесковачки писац Слободан Костић Коста, који, нажалост, није више међу живима.

Ашиа (Јапан); прво место за причу на конкурс у „Моравске тајне“ у Ћуприји 2013. године.

До сада је објавио књиге: „Забринуте погледи сунца“ (2013). Објавио је и књиге хаику поезије: „Свирале ветра“ (1997), заједничка збирка хаику поезије више аутоа „Јато чворака“ (1999), „Кад птице полете“ (2000), „Воз на перону“ (2001), „Стаза у планини“ (2003). У припреми је за објављивање књиге приче под радним насловом „Кад умиру сунцокрети“.

Хаику поезију објављује у земљи и иностранству, највише у Јапану. Зато се и каже да је познатији у Јапану, него у Нишу (где живи). Уврштен је у Енциклопедију града Ниша (одељак Култура). Живи и ради у Нишу.²⁴⁵

Богољуб Михајловић објавио је 2015. године збирку „Позајмљено време (Удружење писаца „Чегар“, Ниш). Они који помно прате дешава и хаику песништво добро знају да су наши ствараоци одмах уз песнике Јапана где је хаику и настао. Породици домаћих хаиџина придружио се и пензионисани официр Војске Југославије Богољуб Т. Михајловић. Мада стихове пише још из гимназијских дана „Свирале ветра“ је његова прва објављена збирка песама (Књижевна заједница В. Видаковић, Ниш 1997).²⁴⁶

ЈОВАН ЈОЦА МИХАЈЛОВИЋ

ИМЕ Јована Јоце Михајловића, по ономе што је у родном Лесковцу радио и урадио, стварао и створио, мислио и осмислио, до његовог одласка из Лесковца 1957. године, и после тога, до кобног дана, убележено је у летопис скоро свих организација из области културе и образовања Лесковца. Име Јоце Михајловића може се прочитати на страницама угледних листова и часописа до публикација енциклопедијског

²⁴⁵ Богољуб Михајловић, *Позајмљено време, Удружење писаца „Чегар“, Ниш 2015, стр. 63 – 64.*

²⁴⁶ Д. Т. Адски, *Веродостојна поетика, приказ: Богољуб Т. Михајловић: „Свирале ветра“, Књижевна заједница В. Видаковић, Ниш 1997, Помак, Лесковац, бр. 6, јануар – март 1998, стр. 32.*

карактера. Сусрећемо га, такође међу истакнутим научним радницима, књижевницима, публицистима, на бројним научним скуповима, књижевним манифестацијама, конгресима фолклориста Југославије. Јоца Михајловић је човек који је, свим оним што је написао и потписао, наумио и остварио за протекле четири деценије – прерастао у чин, у дело, у домет стваралачке истрајности.²⁴⁷

Занимљивим саопштењима Јоца Михајловић је учесовао на свим конгресима Савеза удружења филкориста Југославије од 1976. године (Славонски Брод, саопштење „Карневал у Лесковцу”) од 1987. године, октобра у Тузли, саопштењем „Трагом Вука Караџића у Војводини”. Јоца Михајловић је био члан Друштва књижевника Војводине, члан Удружења новинара и члан Савеза фолкориста Југославије.

Јоца Михајловић је рођен 6. јануара 1924. године у Лесковцу где је завршио средњу техничку текстилну школу. Студије македонског и српскогхрватског језика и југословенске књижевности завршио је на Педагошкој академији у Скопљу и на Филозофском факултету у Новом Саду. Радни век Јован Јоца Михајловић почео је као техничар у текстилној фабрици „Црвена звезда” у Лесковцу. Био је наставник у Средњој пољопривредној и Мешовито-стручној школи у Лесковцу. Једно време је био уредник, лектор и коректор листа „Наша реч” и штампарског предузећа „Напредак” у Лесковцу.

По одласку из Лесковца запослио се у ОШ „Владимир Назор” у Петроварадину, а убрзо је постављен за референта информисања Среског одбора ССРН Нови Сад. Био је новинар Радио Новог Сада и главни и одговорни уредник часописа „Гласник”. Са дужности секретара идеолошко-политичке комисије Среског одбора ССРН Новог Сада, из здравствених разлога, Михајловић је пензионисан 1. јануара 1965. године. Скојевац, учесник НОР-а од 1941. године, ратни војни инвалид... Романтичар, трагалац, лиричар, истраживач, одмерени научни радник и стрпљиви бележник свега вредност из народа народу завештаног. Био је један од оних скромних људи који никада нису говорили о томе како су изгубили здравље борећи се за ову нашу заједницу. И није било организације која му за испољену активност није доделила своје признање: добио је тачно 109 признања, од ордена и одликовања до плакета, повеља, захвалница и других вредних одличја за пет деценија деловања у Лесковцу и Новом Саду.

---

²⁴⁷ Т. Н. Цветковић, *Лексикон писаца лесковачког краја*, стр. 180.

Михајловић је био сарадник Речника личних имена код Срба, зборника „Прилози проучавању језика” и „Дијалектолошког речника Војводине”, Института Филозофског факултета у Новом Саду за југословенске језике, Речника српскохрватског књижевног и народног језика Института за српскохрватски језик САНУ, „Енциклопедије Војводине”, „Зборника народних хероја Југославије” (II и III издање), Споменнице просветних радника Србије палих у НОР-у. Био је и сарадник „Лесковачког зборника”, часописа „Наше стварање” и листа „Наша реч”. Последњи прилог у „Нашој речи” објавио је 1984. приликом 40. годишњице излажења листа. Иначе, сарађивао је са више од 40 листова и часописа и радио и ТВ станица широм земље. Почев од 1947. објавио је неколико хиљада прилога и то углавном из области просвете, књижевности, фолклора, из историје НОБ-а, лингвистике и културе уметност народа и народности Југославије. Од великог броја студија и чланака навешћемо следеће: „Бата Тимчина писма из Лесковац” (Јез, 1952. до 1954. године). „Шест деценија КУД „Абрашевић”, „Надимци Лесковчана”, „Лесковачке изреке”, „Епика Јабланице”, „Лесковачке пословице”, „Топоними и микротопоними у Лесковцу”, „Пословице и изреке у Војводини”, „Војвођански бећарац данас”, „Ромске умотворине”

Михајловић је објавио збирку песама „Раскалашне кише” (1969), потом књигу романсираних биографија знаменитих људи „Неувели откосу”, а у издању Народног музеја у Лесковцу, дијалектолошку студију „Лесковачки говор” (1977). Запажена му је и књига „Прилози проучавању васпитања и образовања НОБ и револуције Војводине” (1981). У рукопису, припремљено за штампу, остало је неколико вредних дела.

Одликован је: Орденом за храброст, Орденом братства и јединства са сребрним венцем, Орденом рада са златним венцем, Орденом заслуга за народ са сребрним венцем. Добио је и Октобарску награду Лесковца, диплому Дома културе у Руском Крстуру, Повељу скупштине Црвеног крста Југославије, Захвалницу Народне библиотеке „Радоје Домановић” у Лесковцу и друга признања. Јован Јоца Михајловић умро је 1. фебруара 1988. године, а сахрањен на Градском гробљу у Новом Саду.²⁴⁸

---

²⁴⁸ У име Лесковца и Лесковчана, које је неизмерно волео, о којима је с љубављу причао и писао, опростио се Томислав Н. Цветковић,

ЉУБИНКА МЛАДЕНОВИЋ

ЉУБИНКА Младеновић рође на је 1958. године у Лесковцу, а основну школу завршила је у Паризу. По повратку у Лесковац опреде лила се за занимање женског фризера, а 1976. године отвор ила је самосталну фризерску радњу у којој и данас ради.²⁴⁹

Данас је већ позната и афирмисана песникиња. Објавила је збирке песама: *Оловка пише срцем*, *На крилима песме*, *У пољу белог папира*, *Мале и велике радости* и *Дечји свет – пета збирка песама за децу*.²⁵⁰

Године 2008. изашла јој је и збирка родољубивих песама *Рођена земљо*.

СЛАЂАНА МЛАДЕНОВИЋ

СЛАЂАНА Младеновић, дипломирани социолог, рођена је 1961. године у Лесковцу. Уреднику у ЛКЦ.

Пише песме. Члан је КК „Глубочица”.

Посебно је запажена као водитељ и уводничар бројних књижевних манифестација које организује Лесковачки култур ни центар.

његов велики пријатељ и најбољи познавалац његовог живота и рада.

²⁴⁹ Љубинка Младеновић, *Мале а велике радости*, Филекс, Лесковац 2006.

²⁵⁰ Љубинка Младеновић, *Дечји свет*, Филекс Лесковац 2007.

МИЛАН МОМЧИЛОВИЋ

МИЛАН Момчиловић је рођен у Јабучковцу (1952), општина Црна Трава. Живи у Лесковцу. Завршио је Учитељску школу у Неготину и Факултет политичких наука, новинарски смер, у Београду.

Као новинар, радио је у војном листу „Народни борац” у Сарајеву, Радио Лесковцу, Радио Сокобањи, лесковачкој „Нашој речи”, где је једно време обављао дужност директора и главног и одговорног уредника. Од 1989.

године стални је дописник Политике из Лесковца. Сарађивао је са другим редакцијама. Поред осталих, добитник је награде из Фонда „Алекса Маркишић”. Песме пише из студентских дана. Објављивао је у часописима и преко радио-станица.²⁵¹

Нишка Градина је 1996. објавила збирку песама „*Вече над Лесковцем*”.

ДРАГАНА М. НЕШИЋ

ДРАГАНА М. Нешић је рођена 26. маја 1986. године у Лесковцу. Објавила је у Лесковцу 2001. године самосталну збирку песама „*Кад облаци замиришу*”. Присутна у заједничкој збирци песама Глубочица између обала. Објављивала у часописима Помак, Лесковачки дневник, Наша реч, Ђачки забавник, Стазе маште, Светосавски зборник. Члан је КК Глубочица. Добитник је награде на Светосавском конкурс у 2000. и 2001. године. Освојила је награду на конкурс у Блистав осмех у стој у организацији СО Лесковац, добитник је дипломе часописа Пет плус из Краљева и добитник дипломе за српски језик и литерарно стваралаштво. Њена биографија са

²⁵¹ М. Момчиловић, *Вече над Лесковцем, Градина, Ниш 1996, стр. 48.*

фотографијом штампана је у енциклопедији талентоване деце Србије *Они долазе*.

На конкурс за литерарно стваралаштво на територији СРЈ у распону од 14-20 године ушла је у ужи избор од двадесет добитника награде и била учесник Песничке колоније Србије на Фрушкој гори, где је за свој рад добила признање у организацији КИДС-а (Креативни и даровити Србије).²⁵²

АЛЕКСАНДАР НИКОЛИЋ

АЛЕКСАНДАР Николић рођен је 7. фебруара 1995. године. Године 2014. године завршио је у Лесковцу Школу за текстил и дизајн, смер дизајн ентеријера и индустријских производа и уписао Архитектонски факултет у Београду. Његово збирка - првенац „*Позитивне вибрације*“ објављена је 2015. године и изазвала је велико интересовање јавности. У слободно време Николић се бави борилачким вештинама Ninjutsu, Thai Chi, Сароеџа... Обожава природу, сликање, цртање и ручне радове и дружење са пријатељима. Његове песме су примећена на конкурсима и до сада је освојио десетак награда.

ДРАГУТИН НИКОЛИЋ

ДРАГУТИН Николић је рођен 4. септембра 1939. године у селу Грделица, а умро 2006. године. Основну школу је завршио у Грделици, Гимназију у Лесковцу, а Медицински факултет у Скопљу 1966. године. Специјализацију из интерне медицине завршио је у Нишу 1979, а звање примаријуса је стекао 1996. године. Радио је као интерниста на Интерном одељењу Болнице у Лесковцу. Умро је 2006. године. Др Николић се поезијом

²⁵² *Лексикон писаца лесковачког краја, стр. 86.*

бави још из гимназијских дана. Од 1966. године пише веома интензивно. Наслови објављених књига: „Снови на јастуку”, 1998, „Уста пуна смеха”, 2000, „Ратници у белом”, 2000, „Раздрагана планета”. Објављује у заједничким збиркама и часописима: Глубочица између обала, Наше стварање, Помак, Наша реч. Др Драгутин Николић је један од оснивача КК „Дервен” у Грделици, а био је његов председник. Члан је КК Глубочица, члан Удружења писаца општине Лесковац и Еколошког друштва Грделица. Добитник је више стручних награда и признања.²⁵³

МАРИЈА НИКОЛИЋ

МАРИЈА Николић (27) рођена је у Лесковцу, а живи у Турековцу. Објавила је збирку песама *Речи мртвог човека*, која је почетком фебруара 2017. године промовисана у Центру за економику домаћинства.

„Марија Николић, на специфичан начин кроз таму и мрачне стихове приказује лепоту постојања и природе. Корење, зраци и светлост се, кроз њене песме, ковитлају кроз живот приказујући сталну борбу против смрти и њене песме у том смислу асоцирају на елементе поезије Едгара Алана Поа“, истакао је на промоцији мр Зоран Јовановић, песник и афористичар из Лесковца. „Поезија је огледало у коме се огледа онај ко је пише и скоро увек је лична. У протеклих десетак година кроз своје песме препричавала сам живот и неминовну трагедију која је његов део. Ова књига настала је из жеље да то овековечим. Захваљујем се пријатељима који су ме подржали у намери да моја књига изађе пред читаоце, као и члановима „Поезије 016“ који свим младим ауторима пружају прилику да се представе”, истиче Марија Николић.

КЊИЖЕВНИ РАД: *Речи мртвог човека*, збирка песама (Лесковац 2016)

---

²⁵³ Лексикон писаца лесковачког краја, стр. 83.

МИЛИЦА НИКОЛИЋ

МИЛИЦА Николић, рођена 1994. године. Место рођења још увек непознатог младој глумици и списатељици, јер по рођењу остављена, а затим усвојена у Лесковцу где је и одрасла. Основно и средње образовање стекла је у Лесковцу, затим уписује Филозофски факултет у Нишу, смер Србистика. Од малих ногу има склоност ка уметности, тачније писању и глуми. Како каже ова млада Лесковчанка, њену жељу није пратила ниједна подршка са стране, па је уместо на Факултету драмских уметности у Београду, знање стицала у Нишу на Филозофском факултету. После једне године студирања, одлучила је да одустане и преда се једној правој љубави – глуми.

Средном 2014. уписује школу глуме у класи професора Бранислава Лечића, где за кратко време успева да освоји публику на јавним часовима својим хумористичким сценама. Млада глумица је комедијом оставила траг ка својој будућој каријери. Члан је поетске групе „Позија 016“ у Лесковцу, али је остварила свој циљ и почела да зарађује од прозе.

Другог јула, 2015. године, у издању Пресинга из штампе излази њено прво дело, роман са називом *Без граница* и романа *Кома*.

НАДА НИКОЛИЋ

НАДА Николић је рођена 27. новембра 1947. године у Предејану. Завршила је учитељску школу 1966/67. године у Врању. Члан је Удружења писаца аматера од 1. марта 1981. године. На првом наградном конкурс за најбољу песму, на тему НОБ и револуција песма „Човек кога треба волети“ освојила је трећу награду. Први пут се појављују њене три песме у заједничкој збирци „Срце на длану“, која је

објављена 1982. године у издању Удружења писаца аматера Србије. Сада се по први пут јавља самостално и представља широј јавности својом првом и невеликом збирком поезије и прозе „Не играј се ватре”.²⁵⁴

Нада Николић је рођена у Предејану од оца Драгољуба и мајке Севделине. Ту завршава основну школу, а у Врању завршава Учитељску. Ради као учитељица на селу.

Од 1981. године постаје члан Удружења писаца аматера Србије, сада Удружења писаца Србије. Ту објављује своје прве песме 1981. године у заједничкој збирци „Срце на длану” и добија награду за најбољу песму. Самосталну збирку објављује 1983. године - „Не играј се ватре”.

НАТАЛИЈА НОВАКОВИЋ

НАТАЛИЈА Новковић (Лесковац, 1937) – Наталија Тања Новаковић рођена је негде у прошлом веку у Лесковцу. У најбољој до сада генерацији, завршила је матуру и кренула у освајање знања и животног искуства.

Опробала се у многим активностима на спортском и уметничком пољу. Осетила чари летења кроз изведена 52 скока падобраном до Белог лабуда, у „Лабудовом језеру“.

Дом јој је пружио Подгорица 1981. године, град три реке. Ту је као професор француског и енглеског језика стекла пензију. Пише поезију, бави се сликарством, позната је по добром гласу певања.

Живи и ствара у Подгорици. Своје радове објављивала у бројним зборницима и на својој ФБ страници.²⁵⁵

---

²⁵⁴ *Нада Николић, Не играј се ватре, Удружење писаца аматера, Београд 1983.*

²⁵⁵ *Напомена: Податке дала Наталија Новаковић. Видети и њен ФБ.*

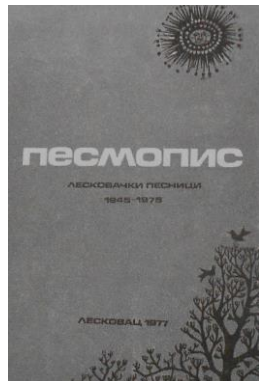
ПРВОЉУБ ПЕЈАТОВИЋ

ПРВОЉУБ Пејатовић (1932), песник, новинар Борбе и ТВ Београд. Са још тројицом песника присутан у збирци „Квартет“ (1954), објавио књигу путописних репортажа „Градови и љубави“. Заступљен у песничким зборницима: *Врата времена* Ивана В. Лалића (1958), *Немир од искона* – поетски рецитал (1968), *Људи* Јура Каштелана (1969), *Поезија бунта и отпора* Зорана Гавриловића (1976), *Како се рађала југословенска револуционана поезија* Милорада Блечића (1979), *Црвена зора времена* – југословенска револуционарна поезија 1919-1980. Блаже Шћепановића (1980), *Књига другова* – алманах најмлађих југословенских социјалних лиричара Новака Симића и Јована Поповића (1980)... Приредио песнички зборник *Књига и револуција – зборник ангажоване поезије у Југославији (1919-1980)* (1981). Добитник бројних награда међу којима и највише награде за новинарско стваралаштво „Светозар Марковић“ (1973).

БРАНКО ПЕРОШЕВИЋ

БРАНКО Перошевић био је новинар, писао је веома запажене песме и заступљен је у „Песмопису“ Мирослава Миловановића.

Према оценама критике, Перошевић је један од најоригиналнијих песничких гласова Лесковца и југа Србије. Нажалост, о њему се у Лесковцу премало зна иако заслужују да му се посвети озбиљнија пажња, јер је, поред песничког дара, био телентован и за друге области стваралаштва.

ГРУЈА ПЕТКОВИЋ

ГРУЈА С. Петковић, рођен 1936. године у Лапотинцу, општина Бојник, од оца Светозара и мајке Стане, домаћице, рођене Момчиловић. Завршио је учитељску, педагошку школу и филолошки факултет и целог радног века био је просветни радник. Основну школу је започео у родном месту, а завршио у Лесковцу (1944-1952), Учитељску школу у Врању (1952-1957), Вишу педагошку школу у Нишу

(ванредно, 1959-1964) и Филолошки факултет у Скопљу (ванредно, 1971-1974). Радни век је започео као учитељ у селу Боринцу, општина Бојник (1957-1958), наставио у Бобишту (1959-1960) и Градашници (1960-1962), општина Лесковац. Као наставник српскохрватског језика радио је у Великом Трњану (1962-1966) и Школи за основно образовање одраслих у Лесковцу (1966-1977) и као професор српскохрватског језика и југословенске књижевности у Дому пионира (1978-1988) и ОШ „Васа Пелагић” – до пензионисања.

Уз васпитно-образовни рад, бавио се и књижевним радом. Пише песме и приче за децу и одрасле и објављује их у дечјим и књижевним листовима и часописима за одрасле.

Објавио је књиге: „Свети Сава – први српски учитељ”, 2000. године у Лесковцу и „Књигу о Вуку”, 2004. године, такође у Лесковцу.

Приче и песме за децу објављује у књижевним часопису за децу „Змај”, „Политици за децу”, „Дечјим новинама” и „Тик-таку” из Горњег Милановца, у „Просветном прегледу”, „Просветној речи”, „Гороцвету” из Јагодине, „Нашој речи” и „Лесковачком дневнику”.

Десет година уређивао дечји лист „Пионир”, новине свих школа лесковачког краја, који је у организацији „Политике” освајао и прве југословенске награде као најбољи дечји лист у земљи 1980. и 1985. године. Више од деценију уређивао лист Основне школе „Васа Пелагић” „Искрице”, који је запажен и високо вреднован. За овај рад добио је од „Политике” наградна путовања са децом по Европи и Југославији, а од СО Лесковац Октобарску награду за 1989. годину.

За рад на књижевном стваралаштву награђиван: трећа награда „Дечјих новина” из Горњег Милановца за причу „Зимски дан”, трећа награда „Просветног прегледа” из Београда за циклус песама „Крвави пир” 1983. године и на Седмим сусретима просветних радника књижевних стваралаца за децу 2000. године у Дољевцу прва награда за причу „Баба-Икино двориште”

Наградна путовања у иностранство добио је у Школи за основно образовање одраслих - Вуковим путем (Мађарска, Чехословачка, Аустрија, 1972. године), у Дому пионира, као уредника општинског дечјег листа „Пинир” наградила га је „Политика” 1989. и 1985. године седмодневним путовањем за освојено прво место у изузетан квалитет листа на конкурс „Политике” - „Тражимо најбољи школски пионирски лист”.

Први штампани рад му је циклус песама (поема) „Крвави пир” (Наше стварање 1983, бр. 3-4, стр 47-100).

Члан је Удружења писаца Лесковца.²⁵⁶

ЈАСМИНА ПЕТКОВИЋ

ЈАСМИНА Петковић је рођена у Лесковцу 1966. године. Завршила Филозофски факултет у Скопљу (Група педагогија). Од 1991. године новинар Радио Лесковца. У листовима и часописима у којима се оглашавала веома добрим прилозима, посебно за најмлађе. Објавила више прича у Јутарњем програму Радио Београд. Петковићева спада у ред најталентованијих писаца лесковачког краја.

---

²⁵⁶ Податке о Г. Петковићу дао нам је сам аутор (приложио је бројне новинске прилоге); на позив аутора књиге „Лесковачки писци – трагови и трагања“ љубазно се одазвао. Истовремено је на коришћење понудио све бројеве Пионира, листа основних школа лесковачког краја, који је представљен у посебном делу ове студије. Петковић је десет година био уредник тог гласила.

ЈЕЛЕНА ПЕТКОВИЋ

КАДА сам била мала, онако, баш малецна, мислила сам да једино ја на овом свету уем да дишем. Да сам једноставно другачија од свих, посебна. Отишла бих у купатило, сећам се, веш-машина и ја бејасмо исте висине, стала бих поред ње као поред каквог доброг друга и почела бих да дишем: 1, 2, 3, 4, 5... и сваки пут до 30. Испунивши свој универзум посебношћу, вратила бих се међу „смртнике“ и прикривајући у

себи задивљење собом, својом неспорном различитошћу, упуштала бих се у мање занимљиве токове живота. Чини ми се да сам веш-машну прерасла за две године када сам схватила да имам бронхитис. И да сам ја само једна обична, најобичнија Јелена Петковић, рођена у лето '89-те, у једном маленом селу Белановцу, поред маленог Лесковца, а не каква прицеца Јелина из Јелинграда. Без обзира на придеве и титуле које себи дајемо, сви смо једнаки пред огледалом неба. Није погрешно имати своја пространства и универзуме, али да би наш Универзум дисао, потребно је да ми дишемо једнако.²⁵⁷

%

ВРЕМЕ СИ ТИ – Када сам добио рукопис збирке поезије „*Време си ти*“, младе песникиње Јелене Петковић из Лесковца, и након неколико прочитаних песама, оте ми се уздах задовољства што ћу баш ја писати рецензију за ову књигу пуну љубави, романтичне душе и отвореног јужњачког срца песникиње... Што сам даље читао, нисам могао а да се не отмам утиску да је ова књига још један небрушени дијамант на уметничкој огрлици Књижевне омладине Србије. Јелена Петковић је песникиња која једноставним, слободним стихом, без много експриментисања, у свакој речи, у сваком стиху, свакој песми оставља свој препознатљив печат љубави, чак и онда када о растанку пише.

---

²⁵⁷ Јелена Петковић, *Време си ти*, Књижевна омладина Србије, Београд 2014. Напомена: Ову су комплетни подаци из одељка Биографија Јелене Петковић.

МАРИЈА ПЕШИЋ

МАРИЈА Пешић рођена је у Лесковцу 1987. године. Студира хемију на Природно-математичком факултету у Крагујевцу. Члан је Књижевног клуба „Глубочица.“ Објављивала песме у школским часописима ОШ „Коста Стаменковић“ и учесовала у свим литерарним сусретима. Члан је КК „Глубочица“.

КЊИЖЕВНИ РАД: *Бићу као птица*, збирка песама (КК „Глубочица“, Лесковац)

%

Бићу као птица – Боје свог детињства у свом литерарном првенцу (*Бићу као птица*), по оцени рецензента Боркице Миловановић и Станка Ђорђевића) препознатљиво је описала. Марија је најчешће сама пред собом. Марија жели једноставно да штампа све што је написала. Језик раван њеној младости²⁵⁸.

ПЕРИЦА ПЕШИЋ

ПЕРИЦА Пешић рођен је 1950. године у Мирошевцу, општина Лесковац. Средњу школу је завршио у Лесковцу. Дипломирао је на Технолошком факултету у Скопљу (Македонија), а магистрирао на Природно-математичком факултету у Нишу, студијска група за хемију. Живи и ради у Лесковцу. Бави се научно-истраживачким и књижевним радом. Члан је Српског хемијског друштва, Удружења писаца општине Лесковац и Књижевне заједнице. Од дванаесте године пише кратке књижевне форме, црта карикатуре и сакупља народне умотворине. Песме је објављивао у листовима Трибина младих, АИК, Наша реч, Борба и Помак, као и у часописима

---

²⁵⁸ Лексикон писаца лесковачког краја, Лесковац 2003, стр. 92.

Освит и Наше стварање. Хаику песме су му се појављивале у листу Маслачак (Ниш) и Шкољка (Подгорица), а хумористичко-сатиричне прилоге објављивао у листовима АИК, Лесковачки дневник (новине Ђачке), Нашој речи, Помаку, Јесењину, Политици, Жежу, Нашем стварању и Остену (Скопље).

Мр Перица Пешић је заступљен у књигама: Сатире IV (избор са конкурса), Библиотека Радоје Домановић, Велика Плана и ИШ Стручна књига, д.д. Београд 1997. године, Зборнику радова лесковачких писаца (Удружење писаца, 1998. године), „Ко је ко у нашем хумору, сатири и карикатури” (Ошишани јеж, Београд, 1998. године), Глубочици између обала 2003. (КК Глубочица, Лесковац). Заступљен је и у књизи „Синђелићеве чегарске ватре” (Глас корена, Ниш, 2002), „Извајаним мислима” (афоризми домаћих аутора – избор), Центар за културу и уметност, Алексинац, 2002. године), „Анђео име пламен” (Књижевна заједница Југославија, Београд, 2003), „Гарави сокак” (КК „Мирослав Мика Антић”, Инђија, 2003). Био-библиографски мр Перица Пешић представљен је у књизи „Лексикон писаца лесковачког краја” (КК „Глубочица”, Лесковац, 2003. године).²⁵⁹

У књизи „Афродизми”²⁶⁰ у одељку „О homo satirikusu” наводи још неколико занимљивих података о Пешићу. Као дипломирани инжењер заснива радни однос у Прехрамбеној индустрији „Тома Костић” у Лесковцу 15. јануара 1976. године. Био је шеф производње и дао је велики допринос иновацији и рационализацији производње и супституцији скупих увозних сировина домаћим. Учествовао је на већем броју научних скупова у земљи и иностранству. Године 2016. у издању Удружења писаца „Легар“ из Ниша изашла је збирка песма мр Перице Пешића „Низоводно од срца“ у којој је, између осталог, о аутору записано: Од октобра 1986. године радио је на Технолошком факултету у Лесковцу као асистент на предмету хемија, а октобра 1993. године прелази на Вишу техничко-текстилну школу (ВТТШ) у Лесковцу на радо место вишег предавача Опште и Аналитичке хемије. Последипломске студије уписао је 1985. године на Филозофском факултету у Нишу – данашњи Природно-математички факултет – студијска група хамија где је и

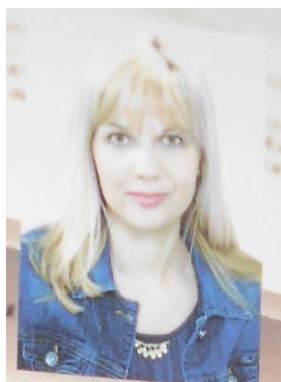
²⁵⁹ Подаци преузети из књиге П. Пешића *Испод свода плава, песме за децу*, Удружење писаца 2004.

²⁶⁰ П. Пешић, *Афродизми*, издање самог аутора, 2004. године.

стекао звање магистра из области хемијских наука. Од стране пертијско-породичног руководства ВТТШ најпре је лишен радног места, а затим и права на рад. Августа 2004. године отеран је на Тржиште рада, са 55 година живота и 28 година радног стажа, самохрани отац. Судска правда није га стигла. Као незапослено лице, тихо је умирао, али је преживљавао 12 година захваљујући милости и дару драгог Бога, генима предака, деци, струци и моралној и свакој другој подршци људи: супружника Душанке и Јована Коцића и Персе и Драгића Јовића, мр Владе Бранковића, дипл. инж. Срђана Јовановића и инжењера Љубинка Бранковића, Новица Спасића, Јована Ђорића и рођака Милета Трајковића. Од своје 12 године пише кратке књижевне форме, црта карикатуре и сакупља народне умотворине. Објавио је збирке: „Испод свода плавог“ (песме за децу), Удружење писаца Лесковац 2004. године; „Афродизми“ (сатира), ауторско издање, Ниш 2004. године; „Испеванка“ (Песмарица), ауторско издање, Ниш 2012. године и „Низводно од срца“ (Удружење писаца „Чегар“ – Ниш и ауторско издање, Лесковац 2016). Објавио 14 научних и 2 стручна рада у часописима од националног и међународног значаја, а 24 научна рада саопштио је на скуповима националног и међународног карактера. Објавио је и „Теоријске основе из Опште хемије“ (наставни уџбеник), ВТТШ, Лесковац 1996. године; друго, допуњено издање 1999. године, а урадио је и две рецензије уџбеника Хемије за студенте виших школа.²⁶¹

ДАНИЈЕЛА РАДОВАНОВИЋ

ДАНИЈЕЛА Радовановић (Станко вић) рођена је 9. фебруара 1975. године у Лесковцу. Основну и средњу школу завршила је у родном граду, дипломирала је на Студијској групи за српски језик и књижевност Филозофског факултета у Нишу. У досадашњој каријери обављала је послове наставника у основним и средњим стручним школама и гимназији. Постигла је запажене резултате у стручном и

²⁶¹ *Перица Пешић, Низводно од срца, издавачи Удружење писаца „Чегар“, Ниш и ауторско издање, 2016. године.*

професионалном раду. Тренутно ради као професор Српског језика и књижевности у Економској школи „Ђука Динић“ у Лесковцу.²⁶²

КЊИЖЕВНИ РАД: „Испретурано време“, збирка песама, Удружење књижевника Србије, Књижевна заједница Поморавског округа Јагодина, „Биндер“, Београд 2014.

ДРАГОМИР С. РАДОВАНОВИЋ

ДРАГОМИР С. Радовановић рођен је 7. априла 1948. године у Кацабаћу, општина Бојник, од оца Станоја и мајке Јованке. Основну школу завршио је у Кацабаћу и Косанчићу, а средњу у Лесковцу и ФОН у Београду. Магистрирао је на Економском факултету у Нишу, а докторирао на Економском факултету у Скопљу. Радио је у привреди 20 година, и то у комбинату „Тетекс“ у Тетову, „Вучјанки“ у Вучју и „Србијанки“ у Лесковцу. Затим је радио у просвети и то на Вишој економској школи у Лесковцу, Економском факултета Универзитета у Приштини. Био је ванредни професор на Универзитету БК и Економском факултету Универзитета у Приштини.

Активно је почео да се бави књижевним радом од 1987. године. Члан је Удружења књижевника Србије, а успешно се бави и сликарством. Био је оснивач и одговорни уредник „Лесковачке мућкалице“, српског часописа за хумор и сатиру. Сврстан је у књигу „Ко је ко у хумору и сатири Југославије“, Лексикону писаца просветних радника СРЈ и Републике Српске, публикацији „Знаменити Пусторечани“, као и у неколико антологија афористичара Југославије. За свој рад добио је многа признања: Орден рада са златним венцем, Октобарске награда за рад у привреди, Првوماјска награда

---

²⁶² Данијела Радовановић, *Испретурано време*, Удружење књижевника Србије, Београд, Књижевна заједница Поморавског округа, Јагодина, „Биндер“, Београд 2014. Напомена: Збирка има следећа поглавља: Велика обмана свемира; Дарови времена; Црвоточине времена; испретурано време. Укупно је објављено тридесетак песама.

Привредне коморе Србије, награде КПЗ Лесковца, награде „Велемајстор сатире“ за трајан допринос српској сатиричној књижевности, коју додељује Српска духовна академија из Параћина, као и награде „Раваничанин“ – за трајни допринос српској књижевности, духовности, култури и националној баштини – награде за животно дело Српске духовне академије из Параћина и „Велике повеље“ Књижевне заједнице Удружења књижевника Србије у Јагодини, за трајни допринос српској књижевности. Добитник је и награде „Благодарје“ Удружења књижевника Србије из Београда за целокупно књижевно дело. Живи и ради у Лесковцу.²⁶³

ДРАГАН РАДОВИЋ

ДРАГАН Радовић рођен је 1955. године у селу Добра Вода. Основну школу и гимназију завршио је у Лесковцу. Као ученик гимназије био је стални сарадник Дома пионира од његовог отварања 1973. године. Завршио је Филолошки факултет у Београду. Бави се поезијом, прозом, књижевном критиком и рецитовањем. Објављивао је радове по књижевним часописима и листовима. Највише радова било је на страницама Змаја, књижевног часописа за децу. Добио је неколико награда за књижевно стваралаштво. У Гимназији, књижевност му је предавао чувени професор и песник Бора Здравковић. Од њега сам научио, говорио је Радовић, песничку школу живота. Већ у првом разреду, 1970. године, добио је прву награду на школском конкурсима и почео да сарађујем у школском часопису *Ми*, чији је први број штампан 1970. године, за Дан школе. Први приказ објавио је у том часопису о свом другу, песнику Војиславу Истатковићу. Током студија објављивао је песме у *Књижевној речи*, *Студенту* и часопису Филолошког

---

²⁶³ Драгомир С. Радовановић, „Мреже наукова“, Књижевна заједница Удружења књижевника Србије за Поморавски округ . Јагодина, Београд 2016. године. Радовановић је најплоднији лесковачки писац. Огледао се у готово свим књижевним родовима, а задивљује његова лакоћа писања. Због тога не чуди што је било година када је промовисао и по десетак наслова

факултета *Знак*. Свих протеклих година пише и објављује у *Градини*, *Помаку*, *Нашем стварању*, а био је изузетно успешан уредник часописа *Помак* и *Наше стварање*. Преминуо је 3. јануара 2021. године. Бавио се поезијом на дијалекту, прозом, књижевном критиком и рецитовањем.

ВЕСНА РИСТИЋ

ВЕСНА Ристић, (Лесковац, 1959), рођена је на Михолдан, у адвокатској породици. Врло рано почела је да пише, учествује на многим манифеста цијама и добија значајна признања. Обожава рад са децом и са пуно љубави ради на васпитању и образовању деце. За њих је написала *Дечје срце љубави пуно* а за мало старије *Савршено – недовршено*, *Раритет моје душе* и *Инфигинијина песма*.

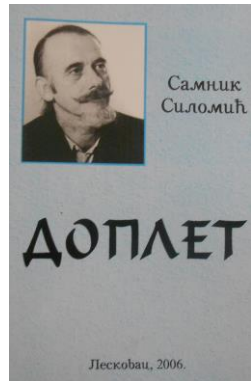

Њена поезија и проза објављена је у многим антологијама, књигама и часописима. Освојила је велики број награда, похвала, захвалница, медаља. У Румунији - награду за извршност Premiul de Exelenta; У Индији - Winner Certificate за поезију и прозу, затим Blue Quill, Red Quill. У Шпанији и Мексику - diplome Excelente. У Индонезији - прву и другу награду. У Бутану - бронзану медаљу. У Македонији - Gran Pri - за најбоља остварења у 2020. години Затим, Међународно признање за посебан допринос у области поезије и прозе. Платинасту плакету Димитар Димитровски-Такец за аутентично литерарно стваралаштво које је оставило дубок траг у целокупној светској литератури. У Србији, Књижевни клуб "Душан Матић" додељује јој захвалницу за допринос у остваривању циљева на пољу књижевног стваралаштва. Народна библиотека Радоје Домановић доделила јој је захвалницу за успешну и стваралачку сарадњу. Значајне награде: Први Оскар Србије, Business Women Awards, Balkan Awards 2020., Београдски Победник 2021., Месопотамија, УРК... Њено књижевно стваралаштво преведено је на многе језике: енглески, шпански, македонски, хинду, арапски, ромски. Њен транзит на Земљи је писана реч.

САМНИК СИЛОМИЋ (РАТОМИР КОСТИЋ)

РАТОМИР Костић је рођен 6. маја 1941. године у Навалину. Дипломирао је економију на Универзитету у Нишу. Прве песничке радова објавио је у часопису „Глас пинира”, у недељнику „Наша реч” и другим листовима. Живи и ствара Лесковцу.²⁶⁴

У разним књигама и званичним документима уписано је моје име *Ратомир*, презиме *Костић*, име оца Ђорђа. Датум рођења по новом календару 06. 05. 1941. а по старом 23. 04. 1941. године.

Име Ратомир дао ми је кум, а по почетном мом децјем памћењу звали су ме Рацко. Рано сам приметио да, не само у нашем крају, има много уобијених промена имена исте особе. Уз то је било и похвалних и увредних... Рано сам од мајке чуо да поп, када је јављено цркви моје рођење ради припреме обичајног православног крштења, поменуо име Сава, а онда рекао да се званично уписује име које даје кум...

(...) Касније сам сазнао да је шестог маја по старом календару пренос моштију Светог Саве...

(...) Учио сам да пишем слова и бројеве и пре поласка у основну школу, а гледао сам како старији пишу и читају брже и више, са међусобним запиткивањем ко уме пре и боље... Када сам пошао у школу често су неки говорили да се много више ради и научи у животу него у школи. Приметио сам да они који помажу учење деци знају много више него што било ко сам може да сазна... (...) Пошто су ме до четвртог разреда у селу називали најбољим ђаком, питао сам се како ли ће бити у граду где има много бољих ђака него у селу... шта ли ко о коме или о чему треба да зна? Почео сам да пишем песмице за штампање у „Гласу пионира” и припремао се до пораста за „Глас омладине”.... (...) Потом сам одлучио да занемарим приступ литератури, а више пажње усмерим оспособљавању за рад међу економистима... (...) За излазак из свега и свачега опет сам повремено писао песмице које нисам објављивао него бацао зато што неки радови нису личили на стихове. Одлучио сам да пробам плет сонетних венаца... тумачим

---

²⁶⁴ Самник Силомић (Ратомир Костић), *Плет, песме, Филекс*, Лесковац 2004.

значање речи ДАТУМ по слоговима и словима: да тум; дат ум; да т у м; д а ту м; д а т у м; му тад; мут ад... (...)... радни бројеви слова у азбуци: Датум .... 51222415 ... 15242215; Дан над ...5116 .... 1615; Да не ... е дан ... 51167 ... 71615.

Самник Силомић је објавио две збирке песама: *Плет* (Филекс, Лесковац 2004) и *Доплет* (ауторско издање, Лесковац 2006).

СТЕВИЦА СПАСИЋ

СТЕВИЦА Спасић, талентовани, рано преминули лесковачки новинар и песник, власник ТВ 4С. Писао за најпознатије певаче народних песама у Србији.

БРАТИСЛАВ СТАМЕНКОВИЋ

БРАТИСЛАВ Стаменковић рођен је у Лесковцу где је завршио гимназију, а потом је судирао у Београду. Чести се оглашавао у новинама. Аутор је романа „Проповедник“, који је одлично примљен код књижеве критике, али и јавности.

Роман је написан заиста с разлогом и без симулираних доскочица. Што је посебно важно, није досадан већ је динамичан и сугестиван. Мисаоност уткана у роман није запала у метафизику источњачке легенде нити у хладну артифицијелну конструкцију јер је прати игра животне непредвидљивости, игра чудесне мистерије живота.

ЉИЉАНА СТАМЕНКОВИЋ

ЉИЉАНА Стаменковић рођена је у Лесковцу 1956. године. У родном граду завршила је основну школу и гимназију, а Економски факултет у Нишу. Сада је пензионер. Живи у Лесковцу. Аутор је четири романа у издању Српске духовне академије из Параћина: „Божји дар“ (2018), „Спасење“ (2019), „Дом је породица“ (2020) и „Странпутица“ (2021). Добила је више награда међу којима и две награде Српске духовне академије из Параћина: „Велика повеља“ – за укупан књижевни рад, чување српске баштине и традиционалне народне културе, са посебним нагласком - за изузетан роман „Божји дар“ и признање „Равничанин“ - за циклус романа „Божји дар“ (2018), „Спасење“ (2019), „Дом је породица“ (2020). Овај кратки роман привукао је велику пажњу лесковачке књижевне јавности, а по начину писања и порукама, припада романима тзв. исповедне прозе.

ГОРИЦА СТАНКОВИЋ (ДОДЕРОВИЋ)

ГОРИЦА Станковић рођена је у Лесковцу. Пише љубавну и родољубиву поезију. Своју прву збирку песама под називом „Сама“ објавила 2013, друга „Месечева тајна“ објављена је 2014. године, а трећа „Камен“ 2016. године.

Објављивала песме по зборницима – „Арте стих 2013“, „Чегарске ватре“, „Стиховање“, „Мирис брда на шљиве зреле“, „Снага ријечи“, „Прљача“ и другим. На песничким такмичењи освојила бројне награде и придобила наклоност публике и књижевне критике.

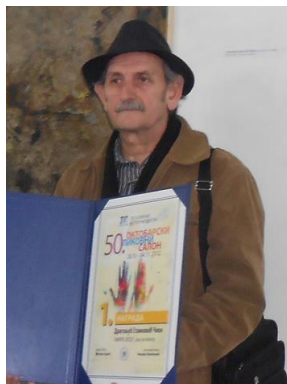

ДРАГОЉУБ СТАНКОВИЋ ЧИВИ

ДРАГОЉУБ Станковић Чиви рођен је у Лесковцу 1946. године Студије сликарства завршио је у Београду 1975. године.

Један од најбољих лесковачких сликара. Цео радни век провео као професор у лесковачким школама.

Освајао је бројне награде за сликарство, а повремено се бави писањем песама.

ЈУГОСЛАВ СТАНКОВИЋ

ЈУГОСЛАВ Станковић рођен је у Лесковцу 10. јануара 1977. године. Завршио је Факултет ликовних уметности у Београду.

Имао је више самосталних и колективних изложби слика и добитник неколико награда за досадашњи уметнички рад.

Повреме се бави писањем песама које су објављиване у „Освиту“ и „Нашем стварању“.

САША СТАНКОВИЋ

САША З. Станковић рођен је 4. августа 1980. године у Лесковцу. Основну школу и гимназију завршио у Власотинцу. Дипломирао је на Филозофском факултету у Нишу на Студијској групи књижевност и српски језик са темом *Владар и владање - идеолошко читање Гетеовог „Фауста“*.

Почетничке стихове пише у другом разреду основне школе када је и штампао прву песму у сарајевској *Веселој свесци*, а прву

књижевну награду добио је у седмом разреду за кратку причу на тему заштите животне средине. Као гимназијалац наставља да објављује поезију у информативном листу *Власина*, а у истом ће гласилу током студија књижевности објавити семинарске радове *Новокомоноване народне песме – узроци експанзије турбо фолка* и *Стеван Сремац и Власотинчани*. Као студент чита сопствену поезију на књижевним вечерима у Нишу.

Године 2007. штампа песме у колективној збирци *Кућа од расцветалих жеља, Фондација даровирих Христифор Црниловић – Власотинце*. Прву самосталну књигу прозе *Двадесет жуљева* објавила је *Књижевна омладина Србије* у едицији „Пегаз“ (2010). Рукопис исте књиге прошао је на неколико конкурса за прво дело аутора млађих од 30 година. Између осталих жири крагујевачке едиције *Првенац* уврстио га је међу 13 аутора (од 65 пристиглих рукописа са простора бивше Југославије) којима нажалост не могу објавити књигу због недостатка финансијских средстава, иако својим квалитетом то заслужују.

Збирка кратких прича *Двадесет жуљева* пресудна је у досадшњем раду Саше Станковића. О књизи су између осталих говорили или писали критичар др Ђорђе Јанић, сценариста Сениша Павић, књижевник Саша Хаџи Танчић, књижевник и новинар Данило Коцић.

Најпознатије дело Саше Станковића је публикација *Први модерни градоначелник Београда – Монографија о Влади Илићу*. Објављено је више издања и, између осталог, за то дело добио је највише признање Власотинца - Октобарску награду.

Касније бива заступљен у антологијама *Најкраће приче 2010* (Алма, 2010, Београд) и *Цео живот у мање од 900 знакова* (Алма, 2011, Београд). Године 2011. ушао је у антологију *ПЕГАЗ - печат времена* заједно са писцима као што су Светислав Басара и Исидира Бјелица, чиме је остао једини писац са Јабланичког округа који је ушао у збирку којом се обелажава 40 година *Књижевне омладине Србије*. На подстицај књижевника Саше Хаџи Танчића публикује књижевне студије у лесковачком часопису *Успења: Владар и владање - идеолошко читање Гетеовог „Фауста“*, (Успења бр. 6) и *Сто година од смрти Радоја Домановића* (Успења бр.7). Прве књижевне критике Станковића прате збирке прича Саше Хаџи Танчића: *Приче из безвремене шуме симбола (Кораци, свеска 11-12, 2009)*, *Духовно прожимање времена (Кораци, свеска 1-2, 2011)* *Под бескрајном сенком вечитога*

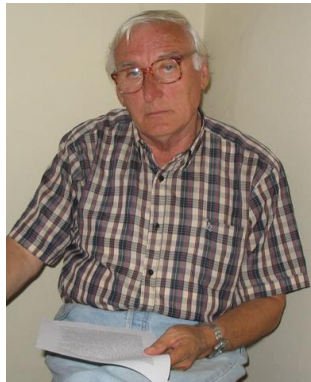

круга (*Књижевни лист*, 2011) и *Приповедање супротно од казаљке на сату* (*Београдски књижевни лист*, 2012). Пошто га поред књижевности занима језик и историја јужне Србије у *Власотиначком зборнику 3. и 4.* обајавио је следеће студије: *Предрасуде о српским говорима Јужне Србије*, Илија Стреља Петровић у народној и ауторској књижевности и *Влада Илић – Власотинчанин на челу Београда*. У часопису *Наше Власотинце* публикује радове о Дари Секулић, Живојину Мишићу и прву приповетку о животу лесковачког и београдског индустријалца Владе Илића – *Сан најбогатијег Србина*.

Паралелно са почетком педагошког рада у школама Јабланичког округа објављује у *Просветном прегледу* наставне јединице из методике српског језика и књижевности: *Гласовна промена прелаз Л у О* (2005) и *Супротне реченице – Село гори, а баба се чешља* (2012).

СВЕТОЛИК СТАНКОВИЋ

СВЕТОЛИК Станковић рођен је 5. јануара 1945. године у Бабичком, од оца Илије и мајке Љубице. Живи у складу са својом поезијом и нескладу са временом у којем се по злу случајно нашао. Све остале податке о себи сматра безначајним.²⁶⁵

Свет сам, не својом вољом, угледао једног мразовитог јануарског дана 1945. године уз асистенцију баба Милике, на рогожи, у соби коју су звали „голема соба” и служила је, углавном, за дочек гостију. Мајка Љубица још није била навршила двадесет година.²⁶⁶

%

КЊИЖЕВНИ РАД: Објавио је десет књига међу којима пет романа Пише поезију, приповетке, романе, есеје и афоризме. Добитник је Повеље највишег признања „Равничанин“ Српске духовне академије у Параћину. Поред књиге афоризама

---

²⁶⁵ Светолик Станковић, *Последња лука, песме*, Удружење писаца општине Лесковац 2003.

²⁶⁶ Светолик Станковић, *Лексикон писаца лесковачког краја*, стр. 100.

Непоћудне мисли, написао је и објавио следеће књиге: *Последња лука*, књига песама (ауторско издање, Лесковац 2003), *Залудна молитва*, књига песама (АМА, Лесковац 2007), *Гласови и сенке из Добре главе*, роман (ауторско издање, Лесковац 2014), *Последње путовање Јосифа Миљина*, приповетке, (Пресинг, Младеновац 2016), *Сидонијин поглед*, роман о Исидори Секулић (Пресинг, Младеновац 2017), *Бивши људи*, роман (Пресинг, Младеновац 2018), *Горко-сатирична стварност у делима Драгомира С. Радовановића*, есеји (Српска духовна академија Параћин, Удружење књижевника Србије, Београд, Подружница УКС Поморавског округа, Јагодина 2019), *Сизиф између Буњина и Хесеа*, роман (Пресинг, Младеновац 2019), *Брест* (Врста дрвета који нестаје), роман (Српска духовна академија, Параћин, Удружење књижевника Србије, Београд, Подружница УКС Поморавског округа, Јагодина, извршни издавач Нова Делта, Београд 2021).²⁶⁷

ЈОВАН В. СТЕВАНОВИЋ

ЈОВАН В. Стевановић (Лесковац, 1938, Лесковац, 2010) – Јован В. Стевановић рођен је 12. маја 1938. године у Лесковцу, где је завршио Вишу мешовиту гимназију. Дипломирао је на Филозофском факултету у Скопљу 1961. године на Групи југословенска књижевност и српски језик. Радио је у ОШ „Иво Лола Рибар“ у Грделици, Гимназији „Станимир Вељковић Зеле“, истуреним одељењима у Грделици и Лебану (1966 – 1969), Пољопривредној школи и Економској школи у Лесковцу, у којој је био и директор школе (1985 – 1989).

Осим што је књижевност била његова професија, писање поезије и књижевни рад су били његова опсесија. Стално читање, пре свега класика и модерниста, отварало му је видик за сталним сопственим писањем. И поред тога, из скромности, са дугим паузама се појављивао у студентским листовима, *Нашој речи*, *Нашем стварању* и *Помаку*.

---

²⁶⁷ Светолик Станковић, „Брест“, Београд 2021.

Објављени опус му је мали у односу на обимно дело у рукопису, које је, за живота, разврстао тематски у циклусима.

Животну сапутницу је изгубио рано (1996), када се и суочио са коначношћу живота. Епитафом на споменику: „*Ни реч ни стих ни звук / тугу нашу не каза.*” говори о неизрецивом у тузи за највољенијим. Великој празнини у животу је посветио више елегичних песама. Од сазнања да и сам болује од неумитне болести, суочава се са чињеницом да је крај живота на видику и црне мисли се претачу у тескобне и суморне теме, у песмама и лирским записима. При крају живота имао је жељу да објави још нешто „док је жив.“ Овај свет је напуштио 11. новембра 2010. године.²⁶⁸

ЈОСИФ СТЕФАНОВИЋ

ЈОСИФ Стефановић рођен је 1931. у селу Добра Вода, у Пустој Реци Живи у Лесковцу. Књижевним радом почео је да се бави као средњошколац. Песме и приче објављивао је у многим листовима и часописима. Извесно време радио је као новианр у листу „Наша реч“ у Лесковцу и био један од уредника листа „Омладински глас“. Иницијатор је формирања Књижевног клуба „Светислав Вуловић“, а био је и његов

вишегодишњи председник. При клубу покренуо је часопис за књижевност, културу и уметност „Сусрети“ и био један од првих уредника. До сада је објавио књиге: „Моји зелени токови“, песме, Лесковац (1971), „Партизанске приче“, Лесковац (1971), „Горка земља“, роман, Просвета, Ниша (1975). На књижевно-публицистичком конкурс у „Драгојло Дудић“ СУБНОР-а Србије, 1976. године похваљена му је збирка песама „Строј револуције“ (наредне године и објављена) као вредан допринос вредновању слободарских траија НОР-а и револуције народа и народности СР Србије. Године 1988. у издању Нове Просвете – Београд, објављен му је роман „Црвени батљон“, а 1991. године КК „Глубочица“ објавио је збирку песама „Усијани простори“. Заједно са

---

²⁶⁸ Помак, 53-54, јануар-јун 2011. године.

другим ауторима објавио је осам збирки песама и три књиге из историографије. Одликован је Орденом заслуга за народ са сребрном звездом и Медаљом за храброст. Добитник је Октобарске награде града Лесковца за књижевно стваралаштво. У припреми за штампу има два романа са ратном тематиком, 16 збирки песама и мемоаре.²⁶⁹

Члан је Удружења књижевника Србије и Удружења писаца општине Лесковац. Међу његовим делима су: Жртве фашизма – спомен књига, Лесковац, 1969, Моји зелени токови, песме, Лесковац, 1971, Партизанске приче, проза, Лесковац, 1971, Горка земља, роман, 1975, Просвета Ниш, У строју револуције, Лесковац, 1977, Црвени батаљон, роман, Нова Просвета, Београд, 1988, Усијани простори, песме, Лесковац, 1991, Истргнути цветови, Лесковац, 1994, Капија сунца, песме, Лесковац, 1997 и монографија Књижевни клуб „Светислав Вуловић 1912-1973”, Лесковац, 1997. Присутан је у чувеној збирци четворице песника Препознавања, Лесковац, 1962, а објављене су му песме у Песмопису.

ДОБРИЛА СТОЈАНОВИЋ

ДОБРИЛА Стојановић рођена је 1952. у селу Ораовица код Лесковца. Пише љубавну и дечје упоезију, приче за децу и песме за компоновање. Објавила је збирку песама *Бакин свет маите*. Члан је Књижевног клуба Поезија 016, Лесковац. Њене песме заступљене су у више зборника: Соколово перо, Сокобања 2010, Артестих Београд 2013. и 2014, Осмех живот краси, Ниш, 2014, Осветљавање, Ниш, 2014. Учесник је многих

сусрета песника, међу њима је и Међународни фестивал поезије, Сабах АЛ- Зубеиди Београд 2013. Објављивала је у часопису Поезија СРБ, број 5. и 6. из Крушевца, у заједничкој збирци Топла речу дружења слободних уметника Аустралије, првог издања 2016. Добитник је многобројних захвалница: на учешћу на Сретењским сусретима књижевног друштва Раде Драинац у Прокупљу 2016, на Светосавском песничком

---

²⁶⁹ Јосиф Стефановић, *Истргнути цветови*“, збирка песама, Белешка о писцу, КК Глубочица, Лесковац 1994, стр.75-76.

маратону Књижевног клуба Мирко Бањевић у Параћину 2016, на Видовданским песничким сусретима у Овчи 2017. и на учешћу на песничким сусретима књижевног Клуба Милорад Бранковић у Лапову 2017.

МИОДРАГ СТОЈАНОВИЋ

МИОДРАГ (Крста) Стојано вић, познат по надимку Дунђер, један од најбољих лесковачких и српских новинара, рођен је 1936. године у Рудару, код Лесковца. Дипломирао је светску књижевност на Филолошком факултету у Београду. Рођен је у Рудару, недалеко од Лесковца 1936. године, преминуо у Нишу 2002. године.

После завршених студија враћа се у Лесковац и од 1961. ради као новинар у листу *Наша реч*, а од 1972. живи и ради у Нишу као новинар, дописник *Политике експрес*. Упоредо са новинарством бавио се и карикатуром, писао сатире и афоризме. У Београду, док је студирао, започео сарадњу са редакцијом *Јежа*. Од 1973. нишке *Народне новине* редовно су објављивале његове каркатуре.

Учесник је свих већих фестивала карикатуре у свету (Италија, Канада, Јапан, Турска...). Добитник је великог броја награда за свој рад у земљи („Пјер“, прва награда 1983. године, трећа награда 1969, Скопље, прва награда 1969. године, Златна чивија, 1969... других). Био је веома успешан и у иностранству: Истанбул, 1975. године, прва награда, Атина, 1975. године, прва награда, у Монреалу, прва награда итд.). Преминуо је у Нишу 7. маја 2002. године.

Миодраг Стојановић, један од најбољих српских новинара, хумориста и карикатуриста, објавио је књигу карикатура *ПСССТ* (Наша реч, Лесковац, 1971). Поговор тој књизи написао је Николај Тимченко: „Име Миодрага Стојановића, карикатуристе, хумористе и новинског репортера, често налазимо на страницама наших и страних листова. Он се заиста успешно труди да нам буде гост у кући, драг саговорник у часовима одмора, компетентан извештач о људским судбинама и догађајима кад посежемо за информацијама и збивањима око нас.

Он је речит, духовит, штедар у испољавању себе, у свом саопштавању утисака о људима и стварима. Тематика Стојановићевих преокупација било да се изражава карикатуром, хумористичким текстом или новинском репортажом јесте сам живот и његове различите и сложене манифестације.

На првом Фестовалу Слем (Лесковачка сатирична мућкалица) 2016. установљена је награда „Миодраг Стојановић Дунђер“, а награда за најбољи афоризам припала је Пеки Лаличићу из Мајданпека.

Његов афоризам гласи: „Свака наша крпа би барјак да буде.“ Скупу је присуствовала породица Миодрага Стојановића Дунђера, која је поклонила једну Дунђерову карикатуру Пеку Лаличићу из Мајданпека.²⁷⁰

ЗОРАН СТОЈАНОВИЋ

ЗОРАН Стојановић рођен је 1955. године у Прилепцу код Власотинца, од оца Јована и мајке Смиље. Основну школу завршио је у Прилепцу и Губеревцу, гимназију у Власотинцу, а економски факултет у Нишу. Поезијом и прозом се почео бавити као ученик гимназије, касније и као студент. Песме и приче је објављивао у домаћим листовима и часописима. Члан је Удружења писаца општине Лесковац. Живи и ради у Лесковцу.²⁷¹

Од 1982. до 1986. године радио је у ТИ „Зеле Вељковић“ у Лесковцу – од аналитичара производње и расподеле до финансијског руководиоца, а од 1986. до 2006. године радио је у Скупштини општине Лесковац, од шефа одсека до

---

²⁷⁰ Први фестивал хумора и сатире „Сатирична лесковачка мућкалица (СЛЕМ) књижевно стваралаштво из области сатире, хумора, афоризама и карикатуре на најбољи начин представио је актуелну лесковачку хумористичку сцену али и ствараоце из других средина.

²⁷¹ Зоран Стојановић, *Живот једне учитељице, Белешка о писцу, Филекс, Лесковац 2013.*

начелника за финансије. Од 2006. године ради у ЈКП „Водовод“ – Лесковац као генерални директор.²⁷²

КЊИЖЕВНИ РАД: *Пропланици снова* (Филекс, Лесковац 2006), *Светлост тишине*“ (Филекс, Лесковац 2008), збира прича *Бреза* (Филекс, Лесковац 2011); романи *Мрежа* (Филекс, Лесковац 2012) и *Живот једне учитељице* (Филекс, Лесковац 2013).

ИВАНКА СТОЈАНОВИЋ

ИВАНКА Стојановић рођена је у Лесковцу 1959. године. У родном крају је завршила гимназију, а дипломирала на Филозофском факултету у Новом Саду, одсек за српски језик и југословенску књижевност. Ради као новинар Радио Лесковца. Прва објављена песма у листу „Наша реч“ 1973. године. Своје песме говорила је на разним медијима, учествовала на разним књижевним конкурсима. Књига „*Док ти живиш*“ је њена прва самостална збирка песама.²⁷³

Пажњу јавности привукле су нека друга остварења Иванке Стојановић, посебно роман „*Грдна сам ти и нико*“.²⁷⁴

„Грдна сам ти и нико – лирски запис или елегија, свему неоствареном. Неће се читати док удариш дланом о длан, нити у једном даху. На тренутке ће се причинити да прети да сву вашу вољу самеле и претвори у нови подухват, назван искушење. (...) На стотине непослатих писама „невидљивом сапутнику својих најчеднијих девојачких снова“ – у ковчежићу мистериозни споменар, ко мали споменик свим неодболованим одисејама, што би да успросе заборавау.

---

²⁷² Зоран Стојановић, *Мрежа, Белешка о писцу, Филекс, Лесковац 2012, стр. 161.*

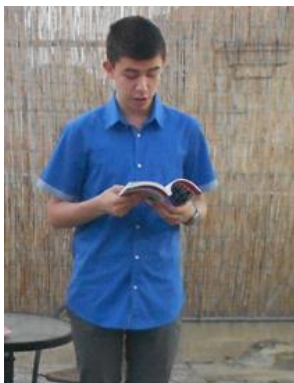
²⁷³ Иванка Стојановић, *Док ти спаваш, Народна библиотека Ресавска школа, Београд 1996.*

²⁷⁴ Иванка Стојановић, *Грдна сам ти и нико, Стручна књига, Београд 1998. Уз сам роман, назнака аутора.*

ЛУКА СТОЈАНОВИЋ

ЛУКА Стојановић (Лесковац, 2000), ученик Гимназије Лесковац. Добитник 3. награде на конкурс за кратку причу „Вукашин Цонић“ за 2017. годину. Објављивао у часопису _____ лесковачких гимназијалаца *Ми и Нашем стварању*.

Почетак награђене приче „Јуриш слободе“: „Сат је звонио, и звонио, и урлао би на мене још болесније, у недоглед, да га нисам добронамерно треснуо о под. Напољу су облаци декорисали подне, а ја сам осећао посмртне капи ноћашње кише како бију о зглобове олука, и није ми се устајало из кревета. Број одбројаних минута одговарао је броју камена које је Исус Навин спустио на дно реке Јордан. Отворио сам очи, осетио задах Американ Спирита у устима, а затим сам потрчао у тоалет. Након умивања, дан је могао да почне.“ (*Наше стварање*, Лесковац 1-2/2018, стр. 46. и 230)

ЉУБА СТОЈАНОВИЋ

ЉУБА Стојановић (Живкову, Лесковац, 1919), правник, радио је у СО Лесковац. Као припадник НОП-а ухапшен је почетком 1944. године и до краја рата преживео је ужасну тортуру фашистичких затвора и логора у Аустрији, а после ослобођења активно се укључује у друштвено-политички рад. Повремено се бавио новинарством. Стојановић је објавио неколико запажених дела. Романи: *Од пакла до сунца*, *Глас из земље* и *Седми четвртак*, као и више прича, записа и цртица. За своје дугогодишње књижевно стваралаштво добио је Октобарску награду

Лесковца, Повељу са златном значком КПЗ. Његов рад није довољно истражен и стручно валоризован.²⁷⁵

Први књижевни рад, козерију, објавио је 1954. у листу Наша реч, а у разним листовима и часописима објављивао је приче, записе, цртице и друге радове. Бавио се и публицистиком. Активан је члан и дугогодишњи председник Књижевног клуба „Глубочица“ у Лесковцу.²⁷⁶

Станко Ђорђевић дао је критичку оцену сва три романа Љубе Стојановића у књизи „Књижевне критике и студије“.²⁷⁷

САША СТОЈАНОВИЋ

САША Стојановић, доктор ветерине, један је од најугледнијих лесковачких и српских писаца с краја XX и прве деценије XXI века, рођен је 14. марта, шездесет и пете... Намерно... У Приштини, случајно... Потомак Стојана Младеновића, највећег лесковачког земљопоседника и изданак породице Бунић... Јована, првог лесковачког кмета, после одласка Турака и Симе, првог управника и оснивача Нишког позоришта... Такође, потомак генерала Ђуре Хорватовића, оног истог који је донео поентере на двор Обреновића, и праунук новосадског трговца Александра Хорватовића... Отуда, ваљда, поверење у псе и сумња у људе... Са мајчине стране, поносан на Тановиће и Хидовиће...

Завршио је Факултет ветеринарске медицине, више него случајно... Радио је као физикалац, бармен, конобар, брисао шофершајбне на пумпама, свирао на улицама Герингена, Улма и Штутгарта, и по ресторанима на Халкидикију, продавао луткице у Кнез Михајловој, шверцовао упаљаче из Аустрије и крпице из Грчке, цигаре са Кубе и маслац и кавијар из Русије... Русима плаћао у старим, безвредним петохилјадаркама које су, они, уместо рубаља, уваљивали

---

²⁷⁵ *Пионир*, бр 3(12), 1980, стр. 10.

²⁷⁶ Станко Ђорђевић, *Књижевне критике и студије*, Литера, Ниш 1979, стр. 57.

²⁷⁷ Станко Ђорђевић, *Књижевне критике и студије*, Литера, Ниш 1979. године.

пијаним Финцима у Лењинграду... Био ветеринарски инспектор на кланици, дао отказ после два месеца, затим ветеринар за мале животиње, уживао у свом послу, једини пут, власник апотека и веледрогерије, оснивач „Scene exclusive” у Народном позоришту у Лесковцу, један од аутора Стратегије развоја јужне Србије у оквиру пројекта UNDP-а. Тренутно производи најбоље кондоме на свету... Sky classic”... Путовао по Европи, Русији, Америци... Приморавао педесет грчких острва да га трпе неко време... на кратко, срећом по острва... Био је у затвору... Ни крив, ни дужан, али не и невин... Рат „провео” у 175. пешадијској бригади, на Косову... За време „кампање” добио дете... Војевање завршио недељу дана пре објаве краја, на ВМА, са дијагнозом Пострауматски Стресни Поремећај... Написао књигу „Крвоследници – приручник за државне рекеташе”... Пошто му то није било довољно да се опамети, написао још један роман, „Manchester Sity Blues”. Истрага је у току... Живи у Лесковцу.²⁷⁸

%

Саша Стојановић аутор је пет романа: „Крвоследници“ („Филип Вишњић“, Београд, 2003), „Manchester City Blues“ („Филип Вишњић“, Београд, 2006), „Var“ („Филип Вишњић“, Београд, 2008. и „Албатрос плус“, Београд, 2009. године; „Залихица“, Сарајево, 2012), „Последњи дан Бога Сатурна“ („Албатрос плус“, Београд, 2013, друго издање 2014), „Пут за Јерихон“ („Албатрос Плус“, Београд, 2015). Роман „Var“ је 2011. године објављен на чешком језику (превео Јан Долежал, „Dauphin“, Праг). Године 2013. преведен је и на пољски (Agnješka Žuhovska – Arent Агњешка), а 2015. године доживео је и своје италијанско издање (превела Anita Vucso, „Ensemble Edizioni“, Рим); у току су преводи на енглески, шпански, македонски и словеначки језик. Објавио је књигу приповедака „Тачке топљења“ („Албатрос плус“, Београд 2011), као и збирку колумни „Свежњеви и сужњеви“, објављиваних у листу Данас (Фестивал књижевности „Think Tank Town“, Лесковац и „Службени гласник“, Београд 2012). Више пута је награђиван на конкурсима за кратку причу („Лаза Лазаревић“, „Милутин Ускоковић“, „Улазница“, „Књижевна реч“, „Награда НБ Бор“ итд.). Објављивао је у часописима Кораци, Улазница, Поља, Градина, ТФТ (Театар, филм, телевизија), Међај, Наш траг, Литерарни отисак, Наше стварање; Живот,

---

²⁷⁸ Подаци преузети из романа *Manchester Sity Blues*, Белешка о писцу, Филип Вишњић, Београд 2006, стр. 219 - 221.

Одјек и Нови израз (Сарајево); Мост (Мостар), Зарез (Загреб), *Tvář i Literární noviny* (Праг), *Porta Balkanica* (Брно). Уредник је часописа „Think Tank Town“ и директор Фестивала књижевности „Think Tank Town“. Члан је чешког PEN клуба.

МИОДРАГ СТОЈКОВИЋ

ПРОФЕСОР Миодраг Стојковић рођен је 1964. године у Лесковцу где је завршио основну и средњу медицинску школу. Студије ветеринарске медицине у Београду завршио је 1990. године, а 1991. одлази у Немачку, где је прве две године био медицински техничар.

Убрзо у Минхену почиње да ради на нострификацији дипломе и докторским студијама. Докторира из области биотехнологије 1996, а 2002. године постаје и приватни доцент на Ludvig-Maksimilijan универзитету у Минхену.

У међувремену ради као ембриолог, са посебним интересовањем за репрограмирање, епигенетику и рану ембриологију. У Великој Британији се, 2002. године, придружује Институту за Хуману генетику и Медицинском факултету Универзитета у Њукаслу, где постаје професор ембриологије и биологије матичних ћелија.

Проф. Стојковић је пионир у многим научним дисциплинама, укључујући изолацију, раст и диференцирање матичних ћелија. Између осталог, 2003. године, у Великој Британији успева да изолује прву потпуно окарактерисану линију људских ембрионалних матичних ћелија, први у свету добија дозволу да се бави клонирањем ембриона, а по први пут успева да клонира људске ембрионе.

У Истраживачки центар Prins Filip у Валенсији одлази 2006. године. Тамо обавља дужност заменика главног директора и води научну групу која се бави ћелијским репрограмирањем. Ту остаје све до повратка у Србију, где постаје професор хумане генетике на Медицинском факултету Универзитета у Крагујевцу, а 2008. године оснива Sprebo Medical, специјалну болницу за лечење стерилитете.

Кроз њу је је, у међувремену, прошло више од 600 беба из програма вантелесне оплодње. Гостујући професор на Медицинском факултету у Приштини, са седиштем у

Косовској Митровици, на VMA у Београду, а аутор је или ко-аутор више од 140 научних публикација. Служи или је служио као председник Управног одбора Института за молекуларну генетику и генетски инжењеринг у Београду, научни саветник је у многим биотехнолошким фирмама и академски евалуатор у више од 30 регуларних-пројектних тела и угледних научних часописа. До 2012. године био је главни уредник најстаријег научног часописа из области матичних ћелија (STEM CELLS) са локацијом у Северној Каролини, у Америци, а од 2012. године је члан Европске академије наука (European Academy of Science). Од 2012 – 2014. године био је посланик у Народној скупштини, где је обављао дужност председника Одбора за образовање, науку и спорт. Почасни је грађанин града Лесковца, добитник Сретењског ордена и признања Витез позива. Говори немачки и енглески језик. Срећно ожењен Петром. Као потомак избеглица, колониста и људи у сталној потрази за бољим животом, живи и ради на релацији Лесковац – Крагујевац – свет, у сталној потрази за просторним и временским одговорима, као и кроз ову књигу. Ко хоће да за где иде – најпре мора да сазна одакле долази.²⁷⁹

Године 2016. код издавачке куће „Вукотић медиа“ Стојковић је објавио роман – првенац „Црничани“.

СТАНИМИР СТОЈМИРОВИЋ ГРИЦКО

СТАНИМИР Стојмировић Грицко је рођен 1938. године у сиромашној печалбарској породици, у махали *Буркинци села Брод*, општина Црна Трава. Основну школу и гимназију завршио је у Лесковцу, а права студирао у Београду.²⁸⁰

Књижевним радом бавио се од 1955. године. Прозне радове је објављивао у многим листовима и часописима. Заступљен је у заједничкој збирци „Добродошлица за птице“. Објавио је две збирке

---

²⁷⁹ Напомена: Видети сајт Вукотић медиа. Напомена: Роман је промовисан 26. априла 2016. године у књижари „Стошић“ у Лесковцу. Поред аутора, говорио је и познати књижевник др Саша Стојановић, један од најпознатијих лесковачких писаца.

²⁸⁰ Пренето из Лексикона писаца лесковачког краја, стр. 191.

кратких прича: *Другарско вече мртвих*'' и *Приче из несанице*'''. Роман *„Водени бик на Чемернику*'' објављен је у наставцима у лесковачком недељнику *„Наша реч*''', непосредно пре смрти. Аутор је и збирке песама *„Порекло висине*''', као и књиге афоризама *„Неомалтерисане мисли*'''. Живео је и радио у Лесковцу. Подмукла и неизлечива болест га је истргла из живота у време када је, како је сам говорио, *„жестоко писао*'''. После смрти (20. новембра 1996. године), у *„Нашој речи*''' (22. новембра 1996. године), између осталог, је записано: *„Станимир Стојмировић Грицко остаће упамћен као суптилни хроничар времена у коме је живео, мајстор литерарних висина, попут његових мајстора, градитеља димњака, виспрени и иронични књижевни стваралац јаке књижевне експресије.*''

ДРАГИ ТАСИЋ

ДРАГИ Тасић рођен је 1933. године у Белом Брегу, засеоку мале Копашнице, на улазу у Грделику клисуру. Гимназију је учио у Лесковцу, последњу годину у Нишу. Правни факултет завршио је у Београду, магистрирао је у Нишу. Правним пословима бавио се од 1954. године у Лесковцу, Грделици, Нишу, Кладњу (БиХ) и Бору. Пензионисао се 2006. године. Петнаест година пре пензије био је борски адвокат.

Живи током лета у Бору, а затим у Јагодини. Припада тим градовима (Бору и Јагодини, али и Лесковцу).²⁸¹

У Књижари *„Стошић*“ у Лесковцу 10. марта 2016. године приређено је књижевно вече посвећено прози и поезији лесковачког песника и писца Драгог Тасића. Тасић живи у Бору, зиме проводи у Јагодини, а завичајни Лесковац походи по зову ђачког доба и одмакле младости.

---

²⁸¹ Исто, стр. 143. О Тасићевом стваралаштву, поред бројних информација и чланака у листовима и часописима, објављене су и две књиге: Милош Ристић: *„Тасићево књижевно дело*“, Пресинг, Младеновац 2013; Млади о прози и поезији Драгог Тасића“, Пресинг, Младеновац 2014; књигама

ЗОРИЦА ТАСИЋ

ЗОРИЦА Тасић, рођена је у Лесковцу 1971. године. Чланица је Књижевног клуба „Иво Андрић“ у Земуну. Објавила збирку песама „Гримиз мајске ноћи“ (издавач Књижевни клуб „Иво Андрић“ – Земун), која је промовисана 2016. године у Лесковцу. Добијала је многе награде и захвалнице. Поезију је почела да пише још у основној школи. Објављује радове по разним часописима. Бави се радом на рачунару кроз професионалне програме, рекламним маркетингом и пише поезију у којој се изражава формом која обједињује више стилова, што управо чини њене песме препознатљивим.

БРАТИСЛАВ ТОДОРОВИЋ

БРАТИСЛАВ Тодоровић рођен је 1972. године у Лесковцу. Објавио је збирке поезије *Рапсодија младости*, (1995) и *Карта живота*, (2006), збирку приповедака *Сан бесане ноћи*, (1999/2007), збирку прича *Убиство смисла* (2004) и романе *У сенци времена* (2002) и *Љубав у Лисабону* (2012).

Објављивао је у часописима: *Наше стварање*, *Успења*, *Помак*, зборницима: *Глубочица између обала*, *Сазвежђа*, *Јутро над Озреном*, новинама: *Тачка и Наша реч*.

Заступљен у Лексикону писаца лесковачког краја. Члан је Удружења писаца Лесковца.

Данас живи и ствара у Земуну.²⁸²

---

²⁸² *Братислав Тодоровић, Љубав у Лисабону, Мали Немо, Панчево 2012.*

ГОРДАНА ТОМИЋ – РАДОЈЕВИЋ

ГОРДАНА Томић – Радојевић рођена је у Лесковцу 1939. године у занатској породици пекара Ђорђа у време, како песникиња сликовито бележи, када се читави свет по други пут уједињава да се брани од заједничке немани.²⁸³

Гордана Томић се бавила писањем као гимназијалка. Обја вљивала је у многим часописима, зборницима и заједничким збир кама: „Наша реч“, „Четврти јули“, „Рад“, „Наше стварање“, „Стрем љења“, „Пјесничка ријеч на изворима Пиве“, а била је и добитник награде за поезију – у Београду 1985. и 1986. године. Док је живела и радила у Лесковцу – била је активни члан Књижевног клуба „Глубочица“, искрени приврженик и одани сарадник новопокренутог листа „Помак“. Преласком у Београд, радила је у Југословенском библиографско-информационом институту, прихватила је да води Књижевни клуб „Буро Салај“ при Радничком универзитету у Београду, и убрзо, постала члан управе Југословенског клуба писаца бораца у Београду.

ВУКИЦА ЋУКАЛОВИЋ

ВУКИЦА М. Марковић – Ћукаловић је рођена 2. новембра 1962. године у селу Славујевцу. Ради у Центру за социјални рад у Лесковцу. Књижевно стваралаштво: *Варљиве стазе*, збирка љубавних и родољубивих песама (Лесковац 1995). Објављивала у Глубочици између обала, часопису Ми, Нашем стварању, Помаку итд.

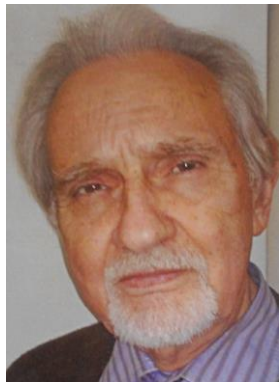
²⁸³ Т. Н. Цветковић, *Гордана Томић – Радојевић, Лексикон писаца лесковачког краја, Лесковац 2003.*

Била је секретар Књижевне омладине града Лесковца, члан је КК „Глубочица” и члан Удружења писаца општине Лесковац и потпредседник удружења „Запис”. Њене песме награђиване првом наградом у листу Наша реч. Учесовала на Сусретима жена писаца Јабланичког округа и Југославије. Радове представљала у многим градовима широм Србије.²⁸⁴

Вукица Ћукаловић је почела да се бави писањем песама још у основној школи. Прве радове је објавила у листу Полет у Мирошевцу, касније у часопису лесковачких гимназијалаца Ми. Њене песме објављиване су у збирци песама КК Глубочица – Глубочица између обала. На конкурс Књижевне омладине Лесковца добила је прву награду, а радови су јој објављивани у Нашој речи. Запажено је њено учешће на многим манифестацијама у граду и ван града, као и на књижевним сусретима Књижевне омладине и КК Глубочица. Пише родољубиву и љубавну поезију.

ДРАГОСЛАВ ХАЦИ ТАНЧИЋ

ДРАГОСЛАВ Хаџи Танчић је рођен 1938. године у Лесковцу. Завршио је Правни факултет у Београду. Живи у Београду. КЊИГЕ ПРИЧА: Тајна црног лука (Књижевна омладина Србије 1992), Смртоносне и друголике приче (Књижевна омладина Србије, 1995); Грчко слово (Рад, 1999), Мастило нове учености (Филип Вишњић, 2006), У славу лажног сведочења (Београдска мануфактура снова, 2006), Плесач танга у оставци (Књижевно друштво „Свети Сава“, 2009), Из доњег света љубави (Граматиц, 2012), Трпљење приче (Студио Знак и Граматиц, Београд 2016).²⁸⁵

Заступљен кратком причом у антологији Михајла Пантића „Мала кутија“ (најкраће српске приче XX века).

---

²⁸⁴ Лексикон писаца лесковачког краја, стр. 129.

²⁸⁵ Драгослав Хаџи Танчић, Трпљење приче, Знак и Граматиц, Београд, 2016, стр. 137.

САША ХАЦИ ТАНЧИЋ

САША Хаџи Танчић рођен је 3. новембра 1948. године у старој грађанској породици од оца Владимира и мајке Вере. Основну школу и гимназију завршио је у Нишу. Дипломирао 24. новембра 1970. године на Вишој педагош кој школи у Нишу српскохрватски језик и југословенску књижевност, а 1974. године у Приштини Филозофски факултет на Одсеку за југословенску књижевност и српскохрватски језик и стекао

диплому професора књижевности. Саша Хаџи Танчић био је новинар Народних новина у Нишу (1971-1977) и главни уредник ИП Градина (1989-1994), када је постао професор у Средњој музичкој школи и директор Уметничке школе у Нишу. Хаџи Танчић је био директор Народне библиотеке у Лесковцу (2002-2006) и Народног позоришта у Нишу (2006-2009). Све ово време био је уредник нишког часопис за књижевност, уметност и културу „Градина“ (1978-1989) и лесковачких часописа Освит (1991-1998), листа Лесковчанин (1996-2001), српског листа за духовност и сатиру Лесковачка мућкалица (2002) и часописа за знање, веровање, стварање, вредновање Успења (2007-2009). Члан је Удружења књижевника Србије и Српског ПЕН центра.

%

КЊИЖЕВНИ РАД: Књижевно стваралаштво Саше Хаџи Танчића је обимно и разноврсно, али како су приметили поједини књижевни критичари није довољно проучено и на прави начин вредновано.

ЗБИРКЕ ПЕСАМА: Записан свршиће се свет (Градина, Ниш 1973), Пејзаж с душом (Наша реч, Лесковац 1975), Лична смрт, Псалми за 2000 (Графика Галеб, Ниш 2001);

ЗБИРКЕ ПРИПОВЕДАКА: Јевреме сав у смрти (Просвета, Београд 1976), Савршен облик (Просвета, Београд 1984), Силазак у време (Просвета, Београд 1987), Звездама повезани (Просвета/Књижевне новине, Београд 1990), Ивицом, најлепши пут (Свјелост, Сарајево 1990), Галопирајући војник (Српска књижевна задруга, Београд 1991), Скидање оклопа (Просвета, Биш 1993), Храм у коферу (Прометеј, Нови Сад

1995), Небеска губернија (Просвета, Београд 1997), Ратна престоница (Рад, Београд 2007), Кафкин син (Рад, Београд 2008), Лепи гробови (Танеси, Београд 2010); Саша Хаџи Танчић је приредио две збирке прича својих ранијих издања: Кључ за чудну браву (Просвета, Београд 1994), Повратак у Наис (Глас српски, Бања Лука 1997); Мирољуб Јоковић је приредио избор „Најлепше приче Саше Хаџи Танчића“ (Рашка школа/Танеси, Београд 2012), а његове приче објављене су у више антологија.

РОМАНИ: Свето место (Рад, Београд 1993), Црвенило (Просвета, Београд 1995), Караван Светога Влаха (Просвета, Београд 2002), Меланхолија (Рад, Београд 2006).

ОГЛЕДИ И ЕСЕЈИ: Паралелни светови (Градина, Ниш 1979), Паралелни светови (Градина, Ниш 1989), Поетика одложеног краја (Просвета, Београд 1999), Романи Миливоја Перовића (ПОНД, Лесковац/СИИЦ, Ниш 2002), Проклетство, коначна ведрина (Рад, Београд 2002), Повлашћена места (Нишки културни центар, Ниш 2005), Корен, копрена (Филекс, Лесковац 2006), Из дубина књижевног дела (Нишки културни центар, Ниш 2007), Шест прозора и хоризонт (Службени гласник, Београд 2010);

ПРИРЕЂИВАЧКИ РАД: Корак међу тајнама, поезија младих песника Ниша (Градина и Књижевна омладина Ниш, Ниш 1980), Стеван Сремац, Старо време – ново читање (Градина, Ниш 1982), Бора Станковић, Старо време – ново читање (Градина, Ниш 1983), Нише приповетке Стевана Сремца I - III (Стеван Сремац, Ниш 1995), Бранко Миљковић, Песме о песми (Градина, Ниш 1996), Српске празничне приче („Рашка“, Београд 2000), Бранко Миљковић, приповедање љубави (АРС центар Уметничке школе, Нишки културни центар, „Градина“, Ниш 2001), Најлепше приповетке Борисава Станковића (Просвета, Београд 2004), Симон Симоновић, Без датума (Глас српски, Графика, Бања Лука 2005), Српске празничне приче (часопис „Крајина“, Бања Лука – Београд, Арт принт – Београд 2009), Вељко Милићевић, Најлепше приповетке (Ариадна, Београд 2009), Светолик Ранковић, Најлепше приповетке (Ариадна, Београд 2010), Момо Капор, Мали екран – ТВ критике (Танеси, Радио-телевизија Србије, Београд 2012), Фантастична зоологија, српске приповедне прозе двадесетог века (Службени гласник, Београд 2012).

НАГРАДЕ – За досадашњи изузетно плодан и успешан књижевни рад Саша Хаџи Танчић је добио бројна признања: Награда Ослобођења града Ниша (1976), награда Лазар

Вучковић (1991), Андрићева награда (1991), Златна плакете Жак Конфино (2003), Ромонда Србија, награда Књижевне колоније „Сићево“ (2005), Златно слово, награда књижевног часописа Акт (2009), Вељкова голубица, награда Градске библиотеке из Сомбора (2013).²⁸⁶

ЖЕЉКО ХУБАЧ

ЖЕЉКО Хубач рођен је у Тузли, 1967. године, а одрастао у Зеници и Лесковцу. Као инжењер електротехнике и апсолвент београдског Природно-математичког факултета, уписао је Факултет драмских уметности у Београду, где је дипломирао 1996. на одсеку Драматургија. Његови драмски комади су до сада 33 пута премијерно изведени у професионалним позориштима у Србији (Београд, Нови Сад, Ниш, Лесковац, Шабац, Ужице, Крушевац, Зрењанин, Кикинда, Косовско Митровица и Врање), у Бугарској (Пловдив, Видин и Крцали), Хрватској (Загреб), Босни и Херцеговини (Зеница) и репризирани више од 1000 пута.

Представе рађене по његовим драмама биле су у селекцији 38 домаћих и иностраних позоришних фестивала (Стеријино позорје у Новом Саду, Фестивал „Нова драма“ у Санкт Петербургу – програм младих европских аутора, Фестивал БиХ драме у Зеници, Фестивал луткарских казалишта у Риједи, Дани комедије у Јагодини, ЈоакимФест у Крагујевцу, Фестивал позоришта/казалишта БиХ Брчко, Фестивал професионалних позоришта Војводине, Фестивал професионалних позоришта Србије „Јоаким Вујић“, Међународни позоришни фестивал за дјецу у Котору, Међународни луткарски фестивал "Златна искра" у Крагујевцу, Фестивал позоришта за децу „Позориште звездариште“, Фестивал позоришних представа за децу „Фестић“, Сусрети луткарских позоришта Србије, Фестивал малих форми, Фестивал праизведби, Нушићеви дани и др) и

---

²⁸⁶ *О животу и делу Саше Хаџи Танчића објавен је велики број чланака и приказа у српској периодици.*

освојиле су више од 40 награда. Представе рађене по његовим адаптацијама такође су учествовале и освајале награде на значајним фестивалима, међу којима су Град-театар Будва, Сплитско лето, Фестивал камерног театра „Ристо Шишков“ у Струмици и Фестивал црногорског театра.

За драмске текстове Жељко Хубач је награђиван 10 пута у земљи и иностранству (Награда за најбољи драмски текст на Фестивалу професионалних позоришта Србије „Јоаким Вујић“ 1994, Награда „Бранислав Нушић“ Удружења драмских писаца Србије 1996. и 1998, Награда за најбољи текст на Фестивалу луткарских позоришта Србије 2002, Награда за најбољи комедиографски текст на Данима комедије 2004, Награда за најбољи савремени драмски текст на Сусретима позоришта/казалишта БиХ 2010 и др.) Добитник је Награде Народног позоришта у Београду за уметнички и радни допринос 2010. године. Дrame су му превођене на енглески, немачки, руски, бугарски и пољски језик.

У издању КИЗ Алтере и Шабачког позоришта објавио је књигу драма "Бизарно" 2012. године. Као драматург је радио у значајним театрима у Србији и региону. Професионално се бави и позоришном режијом. Аутор је већег броја реализованих телевизијских емисија, два играна серијала и једне ТВ драме. Писао је позоришну критику за дневни лист „Данас“. Објављивао је театролошке есеје у домаћим и иностраним часописима. Члан је српских секција ИАТЦ-а (Међународног удружења позоришних критичара и театролога) и ИТИ-а (Међународног театарског института). Дугогодишњи је новинар и колумниста, оснивач је и главни уредник „Позоришних новина“ Члан је НУНС-а. Био је уредник издања Музеја позоришне уметности Србије и позоришног часописа „Театрон“, главни уредник Издавачке делатности Народног позоришта у Београду и драматург Српског народног позоришта у Новом Саду. Тренутно је драматург Народног позоришта у Београду.

Изведени драмски текстови: Ближи небу (игран и као Осамдесетдевета), Ближи ватри, Ближи земљи, Копље (по мотивима романа Доротеј Добрила Ненадића), 'Ајдуци су опет међу нама (игран као Кланац и Било једном на Балкану), Отмица и вазнесење Јулијане К. (игран и као Комшије су криве и као Ратко и Јулијана), Косовска... и драма Бизарно.

Драме за децу: Мала сирена, Лепотица и звер, Царево ново одело у земљи чуда, Чаробна свирала вилењака Милана,

Успавана лепотица, Размажени принц (игран као Зачарано краљевство и Принц неваљалац).

Неизведени драмски текстови: Берлински зид, Судија (драматизација истоименог романа Вука Драшковића) и Војвођанска елегија (драматизација романа Ђорђа Балашевића Три послератна друга).

Театролози, драматурзи и позоришни критичари, који прате списатељски рад Жељка Хубача недвосмислени су у тврдњи да се након овог трећег драмског дела „Ближи земљи” о Хубачу може говорити као о зрелом писцу.

МИША ЦВЕТАНОВИЋ

МИША (Драгомира) Цветановића рођен је 1. маја 1947. године у Брестовцу, код Лесковца. Основну школу завршио је у родном месту, средњу у Лесковцу и Вишу педагошку (Група за српски језик и књижевност) у Нишу 1969. године. По завршетку школовања почео је да ради као наставник српског језика у ош „Бранко Радичевић” у Брестовцу школске 1969/70. године. Од јануара 1971. године радио је у Дому културе у Брестовцу као

директор ове установе. Школске 1989/90. враћа се у школу „Бранко Радичевић” у Брестовцу где остаје до 1995. године, када прелази у Основну школу „Јосиф Костић” у Лесковцу. Миша Цветановић је и оснивач Клуба писаца „Сневања” и покретач и уредник истоименог листа при Дому културе у Брестовцу у периоду од 1970-1973. године. Био је члан Председништва Књижевне омладине Србије (1975-1978) и председник КК Глубочица у Лесковцу у два мандата. Бави се едукацијом младих литерараца. Руководио је литерарном радионицом при Дому културе у Лесковцу (1996-2000) и уређивао литерарни билтен „Стазе маште”. Члан је КК Глубочица од оснивања и Удружења писаца Лесковца. Миша Цветановић изненада је преминуо 2015. године.

%

КЊИЖЕВНИ РАД: Књиге поезије: „Врт безумља“ (1971), „Звездани спрудови“ (1981), „Самоуправи ток“ (1982), „Капирање стрица Јермена“ (2003, проза), „Дал су форе метафоре“, (2008, песме за децу) и „Балкан у трајању сања“

(Лесковац 2009, песме). Миша Цветановић написао је више хумористичко-сценских играказа који су успешно приказивани. Представљен је у две збирке песама. Заступљен је у зборнику српских песника „Сан камен отварам“ (Краљево 1970), у „Песмопису“ (Лесковац 1975), Антологији песника јужне Србије“ (ТОК, Прокупље 1985), у годишњаку „Глубочица између обала“ (Лесковац 1988, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006. и 2007).²⁸⁷

Прозу, поезију и књижевно-теоријске радове Цветановић објављује у многим листовима и часописима, а највише у *Нашој речи*, *Нашем стварању*, *Пиониру*, *Трибини младих*, *Лесковачком дневнику*, *Тимоку* (Књажевац), *ТОК-у* (Прокупље), *Књижевним новинама*, *НИН-у*, *Војнику*, *Борби* и *Студентским новинама* (Ниш).²⁸⁸

%

ЗВЕЗДАНИ СПРУДОВИ - Поезија Мише Цветановића разоткрива свет песника, запажања и осећања о прекупацијама која са њим живе и трају. У једном слоју његове поезије, оном унутрашњем, скривено је трагање, али и разоткривање за које се сазнаје тек тада се поново вратимо читању и дружењу изнова...²⁸⁹

%

САМУПРАВНИ ТОК - Миша Цветановић је покушао да стихом искаже песничку свакодневицу, налазећи у њој оне вредности о којима треба више и снажније рећи. Изабрао је

---

²⁸⁷ *Миша Цветановић, Балкан у трајању сања, ауторско издање, Лесковац 2009. Напомена: О Цветановићевом раду објављени су прилози: Наше стварање, јануар/фебруар 1969; Вили Хубач, Врт безумља, Наше стварање 3/4 (1971), Драгољуб Трајковић, Преглед лесковачког књижевног стваралаштва, Лесковац 1973; Помак, бр. 15/16 (2000).*

²⁸⁸ *Напомена: У Пиониру, бр. 2 (16), мај 1981. годинем, између осталог, пише: Миша Цветановић је рођен у Брестовцу, крај Лесковца. Поезијом се бави још из ученичких дана. Објављивао је у многим листовима и часописима поезију и прозу међу којима су Борба, Тимок, Наше стварање, Трибина младих, Наша реч, Студентске новине, Војник, Младост и др. До сада је објавио заједничку збирку песама Младост Поморавља, 1970. године, у издању Клуба писаца Сневања и Врт безумља, у издању истог клуба 1971. године. У издању Дома ЈНА у Свилајницу изашла му је збирка песама са Ранком Будимским „Између страже и сна поезије”, 1971. године. Миша Цветановић је оснивач и дугогодишњи председник Клуба писаца „Сневање” у Брестовцу.*

²⁸⁹ *Љуба Стојановић, Звездани спрудови, Лексикон писаца, стр. 141.*

песму као свој начин казивања. Лирик по сензибилитету, тражио је и у доброј мери налазио те лирске валере. Песме би по свом садржају, по ономе што кажу, требало сврстати у родољубиву лирику, по форми по оним препознатљивим, песничким говорењима, оне су интимистичка лирика.²⁹⁰

%

ВРТ БЕЗУМЉА - Миша Цветановић је млади песник из Брестовца, села недалеко од Лесковца. Огласио се после објављивања песама у часописима и првом збирком песама „*Врт безумља*”. И треба одмах рећи, не чакајући да се импресије сталоже после заклањања последње стране ове књижице стихова да је читање његове поезије угодан сусрет. Миша Цветановић је занимљив по начину казивања тема са села, он тражи неки дубљи смисао у свему, осећајући дамаре земље тражи и њихове изворе.

Песник се не задовољава само тим својим настојањем да свему свакодневном да нове димензије, да открива само његове скривене тајне. Он покушава да новим речима које навиру када се почне са трагањем за новим сазнањима, удахне живот, да оне постану живот сам. И мора се рећи да му то успева. Истина, понекад се оде у другу крајност, да се нова реч испречи да не схватимо шта је песник хтео да каже. Али, за срећу, њих је мало. Потребно је да Цветановић избегава кованице, да бруси своје стихове и остане непосредан и искрен... Прва зборка Мише Цветановића „*Врт безумља*” открила је младог и даровитог песника. Док буде своје поетске сокове црпео из земље остаће снажан.²⁹¹

Поезија Мише Цветановића је експеримент једног песничког сазревања. То је покушај да се још једном открије унутрашњи свет човековог живљења... Као песник свог поднебља појавио се изражајним поетским пулсирањем још као студент књижевности.²⁹²

%

КАПИРАЊЕ СТРИЦА ЈЕРМАНА - Прозно стваралаштво – приче, објављиване у листовима и часописима, обједињене у књизи „*Капирање стрица Јермана*” нуде свакодневну

---

²⁹⁰ Вили Хубач, *Наша реч*, 2. јун 1982.

²⁹¹ Вили Хубач, *Наша реч*, 1971.

²⁹² Трајко Цветковић, *Лексикон писаца лесковачког краја*, КК Глубочица, Лесковац 2003, стр. 141.

тематику и личност у њиховим судбинама, завичајног поднебља.²⁹³

Збирка кратких прича Мише Цветановића, знаног песника и прозног ствараоца лесковачког краја је, у ствари, само делимичан одабир можда и најбољег што је у овој књижевној форми створио. Зато је и природно што су овде и оне приче које су не тако давно освајале значајна признања на општејугословенским анонимним конкурсима, али и друга такође врло успела приповедачка дела. Цветановић, који свим својим бићем осећа живот и људе око себе, природно, у причама понајвише говорио о јужносрбијанском поднебљу, свом родном Брестовцу, завичају... Зато и не чуди што је тако успешно властиту стварност преточио у сочне ликове и приче. Истина, која је у њему и око њега, остаје као истински облесак живота, али и монографија завичаја...

Изражајност прозе Мише Цветановића често је права лирика. Аутор је открио лепоту боја и арому као покретача људске мисли. Зато су и драмски сукоби у сфери емоционалног. Треба рећи да је писац готово увек на позицијама реализма, што и није мана, већ може бити предност, која је у служби главног тока радње... Језгровитост у изразу, мелодичност, динамичност, семантичка јасноћа, јасна језичка конструкција, поетичан и сликовит стил – све појединачно и у исти мах – само су неке од вредности Цветковићеве прозе... Изражајност прозе Мише Цветановића често је пука лирика. Аутор је открио лепоту боја и арому мириса као покретача људске мисли. Зато су и драмски сукоби у сфери емоционалног. И само због тога – дакле без даље дубље анализе – могло би се казати да је реч о аутору језгровитог говора и јасних порука, али и о писцу који је одавно доказао високу стваралачку обдареност што су ове приче само потврдиле.²⁹⁴

%

БАЛКАН У ТРАЈАЊУ САЊА – Ова идејна, мисаона и тематска поезија, по мојој оцени, са мотивом „*Моме српском народу*“, емотивним и изражајним стиховима оплемењује

---

²⁹³ Станко Борђевић/ Данило Коцић, рецензија, *Капирање стрица Јермана, Глубочица/ Лесковачки дневник, Лесковац 2004.*

²⁹⁴ С. Борђевић, Д. Коцић, извод из рецензије, *Капирање стрица Јермана, КК Глубочица, 2003.*

мишљење о Србима и представља лирско-аутентичан израз и изазов за боље схватање наше прошлости.²⁹⁵

*Карпат, праотац наш,
поклони се над хумком оца – рабу,
удахну ваздух и месечину
па крену ка новом будућем гробу.
(Балкан у трајању сања)*

Трагачким искушењима Миша Цветановић дозвољава машини да гради, сагради историјске личности. Додуше, у мисаоној димензији, само је Карпат симболичан праотац нације. Пред рељефом тројице националних влешкана: Карпата, Саве и Лазара, сазнајемо како је текла стална трка кроз живот и историју, каква су била упадања у лавиринте са различитим загонеткама времена. То је поетско виђење које продубљује националну свест и одсликава изразите домороце, везане за судбину српског народа. Карпат је оригиналан лик, који проналази светлост на просторствима ове данашње домовине Срба. То није „обрачун“ тројице са оживљенима трагова табаним да се „доврше жељени снови“. У њима је стоицизам да се „досања Балкан цео“.

Миша Цветановић, као писац, уводи у књижевност митско и реално визионарском причом с једном намером да „до хтења у будућност увиру“. Сугестивним темама: долазак на Балкан, стварање живитних услова за опстанак, просвећивање, сазревање националне свести и борба са нестрпљивим непријатељем – мотивише родољубље.

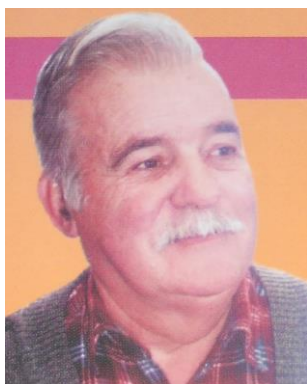
Сва три циклуса: Карпат досања Балкан, Загонетку Савину тумачимо, Балкан у трајању сања, имају родољубиву енергију, осећања која јачају жељу за трајањем живота и поштовање сени оних који су нестали у трагици невремена. Ова родољубива поезија има радости и туге, и бола и среће! Трагика и лепота су у јединству. Креативан лирски језик препун је емоција. Стих је слободан.

---

²⁹⁵ Станко Ђорђевић, рецензија; Миша Цветановић, Балкан у трајању сања, ауторско издање, Лесковац 2009. Напомена: За литерарно стваралаштво награђиван је на многим сусретима и књижевним конкурсима. Најзначајнија признања и похвале: трећа награда за причу „Шињел једног ратника“ (конкурс ВПШ, Ниш 1967), друга награда за песму „На трагу“ (Студентске новине, Ниш 1967) и трећа награда за причу „Капирање стрица Јермана“ (Наша реч, Лесковац 1984

ВЛАСТИМИР ЦВЕТКОВИЋ

ДР ВЛАСТИМИР Цветковић рођен је 1935. године у Лесковцу где је завршио основну школу и гимназију, а Стоматолошки факултет у Београду 1961. године. Специја листички испит из оралне хирургије положио је 1974. године у Београду. Био је шеф Одсека за болести уста и оралне хирургије, а од 1968. до 1970. године и директор Стоматолошке службе. Emeritus од маја 1996. године. У Српском

лекарском друштву обављао је многе дужности: председник Актива стоматолога Подружнице СЛД у Лесковцу, члан Управно одбора и потпредседник Стоматолошке секције СР Србије. Добитник је Повеље СЛД 1987. године. Примаријус од 1984. године. Др Властимир Цветковић – Келераба успешно је оперисао и збринуо између осам и десет хиљада повређених болесних. У стоматолошким часописима штампано је 27 његових стручних и научних радова. Породици је нова власт одузела локал у центру Лесковца, а ујацима гиглану крај Крушевца. Захваљујући свом честитом и поштену раду успели су да избегну комунистички колеџ за преваспитавање. Родитељи су обезбедили мотике и успели да га ишколују. Исто се и њему десило, и да би и он ишколовао синове, својим рукама објединио је скалпел, мотику и оловку коју је одложио за боља времена. Осуђиван је два пута, не зна због чега, са завршеном реченицом: „Смрт фашизму – слобода народу!“ Пензионисан је 1996. године и сада ужива очајне пензионерске дане, у родном граду који је страдао два пута – како од непријатеља, тако и од савезника.²⁹⁶

ДЕЛА: Збирке прича „Жене мог живота“ (ауторско издање, Лесковац 2007) и „Живети због жена“ (ауторско издање, Лесковац 2010).

---

²⁹⁶ Биографски подаци преузети из књиге др Властимира Цветковића „Живети због жена“, Лесковац 2010. Напомена: На корицама насловне стране стоји: забрањено за малолетнике и старије од 60 година.

КОСТАДИН ЦВЕТКОВИЋ

КОСТАДИН Цветковић рођен је 8. априла 1939. године у Лесковцу. Цветковић је провео детињство у Лесковцу и околини.

Школовао се у Лесковцу, Власотинцу и Нишу. Дечју поезију базира на искрености и једноставности, својственој деци, са уметнутим речима локалитета Лесковца.

Издао је збирку песама „Сјај звезда“.²⁹⁷

МИЛОРАД ЦВЕТКОВИЋ

МИЛОРАД Цветковић је рођен 1951. у Лесковцу. Новинарством се професионално бави од 1977. године. Заступљен је у антологији социјалне лирике (др Тоде Чолака) а 1987. године објавио је збирку песама „Радничко срце“. Књига кратких прича Милорада Цветковића „Чоколадни зец“, у издању „Народне књиге“ из Београда, објављена је 2002. године. Живи у Лесковцу, пише и често одлази на реку.²⁹⁸

На првом конкурсy „Свитак“ лесковачке Издавачке куће „Филекс“ за роман „Варљиво плаво“ освојио је 2005. године прву награду.

---

²⁹⁷ Биљана Цветковић, *Белешка о писци, Костадин Цветковић, Нераскидиве везе, Књижевни клуб Глубочица, Лесковац 2000.*

²⁹⁸ Милорада Цветковића *Варљиво плаво, Филекс, Лесковац, 2005. године.*

МИОДРАГ ЦВЕТКОВИЋ

МИОДРАГ Цветковић рођен је у Лесковцу, магистар економских наука. Поред писања поезије, бави се и превођењем руске модерне поезије. Објављивао је поезију и преводе руских песника у часописима. Објавио збирку песама *Залудне справе*.²⁹⁹

%

ЗАЛУДНЕ СПРАВЕ – Огласивши се првим стиховима још пре двадесетак година, Миодраг Цветковић је нетом нестао са јавне песничке сцене. Али, како данас видимо, не и из своје песничке радионице или *пећине*, како би то наш песник могао да каже (као у песми Моја драга: *Понео сам/ са собом/ једну од пећина, /у коју се понекад повлачим*). Али у овој његовој *пећини* за разлику од других, како песник каже, *престаје сећање*, у овој *пећини-песничкој радионици* којом није овладао заборав света и живота већ су се у њој све време будила многа сећања – сећања су се, напротив, будила, сећања пролазног и вечитог трена, сећања од искони и из будућности, сећања ванвремена. Јер *она је постојала и пре мене*, каже песник. *Она* – то би могла бити *драга*, можда *сенка* или *јава*; могуће *све* или *ништа*, али понајпре и понајвише – *песма*, свеприсутна и невидљива.³⁰⁰

(...) Необичан, како рекосмо, наслов књиге – *Залудне справе*, позајмљен од наслова једног циклуса књиге, односно једне песме, необичан је и по свом споју нечег одвећ стварног, конкуретног, опипљивог, опредмећеног (*справе*) и апстрактног (*залудно*), а такав спој (стварног и апстрактног) песнички је изазован, не мање и ризичан, али му се због његове моћи откривања новог, незнаног, неизрецивог, песници радо приклањају, а због његове необичности и заводљивости обилато је рабљен и од песника почетника (*комад наде, ивица сна...*).³⁰¹

²⁹⁹ Миодраг Цветковић, *Залудне справе*, Чигоја Београд 2013.

³⁰⁰ Димитрије Тасић, *Залуднице Миодрага Цветковића, рецензија, Залудне справе, Чигоја Београд 2013, стр. 69.*

³⁰¹ Димитрије Тасић, *Залуднице Миодрага Цветковића, рецензија, Чигоја Београд 2013, стр. 73.*

ТОМИСЛАВ Н. ЦВЕТКОВИЋ

ТОМИСЛАВ Н. Цветковић је рођен 18. јула 1933. године у Горњем Синковцу, селу надомак Лесковца. Основну школу је похађао у Турековцу, гимназију у Лесковцу, Филозофски факултет завршио у Скопљу, Високу школу друштвено политичких наука у Београду.

Објавио је пет књига поезије: „*Отимања*“, Наша реч, Лесковац, 1968, „*Веку ветру*“, Стражилово, Нови Сад, 1974,

„*Хисарски одзиви*“, Слово љубве, Београд, 1979, „*Земно бреме*“, Градина, Ниш, 1984, „*Увир*“, Књижевна заједница Нови Сад, 1991. године.

Цветковић је објавио две збирке прича: „*Пукотине*“, Запис, УКС, Београд, 1979, „*Фотографија изнад кревета*“, Просвета, Београд, 1996. године; „*Лесковац – црвени град*“, романирану монографију (у коауторство), Народни музеј, Лесковац, 1989. године, добитник награде „*Драгојло Дудић*“ Републичког одбора СУБНОР-а.

Аутор је историјске драме „*Војвода Никола Скобаљић*“, која је доживела три издања: у Лесковцу (Народно позориште, 1972) у Београду (Издавачко предузеће Рад, 1994. и Завод за уџбенике и наставна средства, 2000. године). За драмски текст „*Алигатори*“ – отужна комедија, добио је 1991. године награду „*Исак Самоковлија*“, Међународна заједница за културу Пљевља. Аутор је прве послератне драматизације култног романа „*Нечиста крв*“ Борисава Станковића (Југословенска агенција, 1968) и нове верзије „*Доживљаја Николетине Бурсаћа*“ Бранка Ћопића, 1971, која је извођена на сценама позоришта Лесковца, Приштине, Битоља, Скопља (Театар народности – на турском језику). Објавио је две поеме: „*Бакља комуне букти*“, 1979. и „*Од преслице до посветнице*“, 1984.

Аутор је низа сценарија за ТВ Београд и радио (Београд, Лесковац): „*Староградски бисери*“, „*У спомен Жака Конфина*“, „*Кад засвира златна труба*“ и др. „*Нечиста крв*“ је три пута емитована преко Радио Београда, као и „*Војвода*

Никола Скобаљић”, премијера и две репризе, а емитована је и преко Радио Лесковца и Радио 016, Лесковац.

Објављивао је на македонском, бугарском, италијанском и француском језику. Добитник је Октобарске награде и Медаље града Лесковца, Златне значке културе и Вукове награда Културно-просветне заједнице Србије. Амерички биографски институт (Северна Каролина) доделио му је престижну награду „Човек године 1997” и уврстио га је у енциклопедију „Миленијум славних”.

Цветковић је члан Удружења књижевника Србије, Удружења драмских уметника Србије и Удружења новинара Србије.

Затупљен је у лексиконима: „Југословенски савременици – ко је ко у Југославији”, Хронометар, Београд, 1970, стр. 155, „Југословенски књижевни лексикон” (друго допуњени издање), Матица српска, Нови Сад, 1984, стр. 107, „Ко је ко – писци из Југославије”, Ошишани јеж, Београд, 1994, „Библиографски лексикон – 4700 личности – ко је ко у Србији”, Библиофон, Београд, 1996, стр. 76.³⁰²

На последњој страни јубиларног 49-50 броја Помака (јануар–јун 2010) објављена су имена и фотографије свих главних и одговорних уредника „Помака“ у минулих петнаест година. Цветковић је најдуже уређивао ово гласило. *Томислав Н. Цветковић* – главни уредник бројева 1-16, главни и одговорни уредник бројева 17-22; *Јосиф Стефановић* – одговорни уредник бројева 1- 14; *Станко Миљковић* – главни и одговорни уредник 23-24 броја; *Верица Баторевић* – *Божовић* – главни уредник бројева 25-32; *Душан Јањић* – одговорни уредник бројева 25-26, 31-32; *Драган Радовић* – главни и одговорни уредник бројева 33-40; *Властимир Вељковић* – главни и одговорни од 41 броја сада (2021)³⁰³

%

Његова биографија нуди богат материјал за грађење портрета, али ограничени простор листа условљава синтетички приказ Цветковићевог вишегодишњег свестраног деловања.³⁰⁴

---

³⁰² *Лексикон писаца лесковачког краја*”, 2003, стр. 156-163.

³⁰³ *Напомена: Властимир Вељковић је до 2014. године (до броја 68) главни и одговорни уредник листа Помак.*

³⁰⁴ *Проф. др Душан Јањић, Скица за један портрет, Помак, бр. 14, јануар-март 2000. Ово је најцеловитија и најбоља до сада објављена анализа Цветковићевог стваралаштва; Приказ преносимо у целини.*

СЛАВИЦА ЦЕКИЋ

СЛАВИЦА Цекић рођена је 27. јануара 1955. године у Лесковцу, где је завршила основну школу и гимназију, а Филолошки факултет, Одсек за југословенску књижевност 1980. у Скопљу. Радно ангажовање започела у Средњој текстилној школи у Лесковцу, а наставила у Дому културе младих као уредник културно-уметничког програма, затим у Заводу за унапређење васпитања и образовања Јужноморавског региона као саветник за наставу српског језика и књижевности.

%

Године 2018. објавила песничку збирку *Дар* (Књижевни клуб „Глубочица“, Лесковац). Објављивала је радове у часопису *Наше стварање*. Добитник је награде за режију прве дејче представе у Лесковцу „Весели воз“. Сусретала се са истакнутим југословенским и српским уметницима, књижевницима, глумцима и музичарима. Живи у Лесковцу.³⁰⁵

ВУКАШИН ЦОНИЋ

ВУКАШИН М. Цонић (1935 – 1980) рођен је у црнотравском селу Брод, махала Белчине. После дипломирања на београдском Правном факултету, поред редовних послова у струци, интензивно се бавио књижевном и новинарском делатношћу. Његово најпознатије дело, романсирана хроника *Далеки бели путеви* (Лесковац, Наша реч 1969) је, у ствари, споменик свим логорашима фашистичких

---

³⁰⁵ Славица Цекић, *Дар*, Књижевни клуб „Глубочица“, Лесковац 2018. године.

концентрационих логора у Норвешкој. Као да је и сам био логораш, успео је да сугестивно и живо наслика време фашистичког мрачњаштва, мучног логоровања, ноћних траума логораша.³⁰⁶

Вукашин Цонић је књижевним радом почео да се бави као средњошколац, односно гимназијалац и прве прилоге је објављивао у „Власини” а као студент у Београду је сарађивао у „Видицима”, „Студенту” и другим листовима. У Лексикону писаца Лесковачког краја заступљен је и Вукашин Цонић. Објавио је књиге: „Далеки бели путеви”, (хроника, 1969), „Укус земље” (приче, 1971) и роман „Пре зоре”(1980). Био је и председник Књижевног клуба „Глубочица”. Томислав Н. Цветковић, познати лесковачки књижевник, укратко описује Цонићев живот и рад: „...По доласку у Лесковац опредељује се за кратку причу, објављивао је у „Нашој речи”, сарајевском „Ослобођењу”, као и у часописима „Наше стварање”, „Кораџи”, „Багдала” и „Живот”. Свој таленат је потврдио на многобројним конкурсима низом награда за кратку причу и драме. После прве награде лесковачког листа „Наша реч” за причу „Увод у аутобиографију” (1966) и „Споменик” (1973), уследила је и прва збирка прича „Укус земље” (Наша реч, Лесковац, 1971) у којој су се нашле све откупљене и награђене приче. На конкурс Радио Сарајева награђене су му, трећом наградом, радио драме „Заточеник” (1975) и „Стена” (1978), које су више пута извођене, а и објављене су у угледном сарајевском књижевном часопису „Живот”. Радио драму „Цветале су дивље крушке” објавило је „Наше стварање”, 1976. године. „Рат и револуција – закључује Т. Н. Цветковић – биле су узбудљиве преокупације Вукашина Цонића и он се тој тему, тој појави, с подједнаком пажњом и успехом посвећивао и када је реч о причи, драми или роману...”

Чувени професор Тоде Чолак за роман „Пре зоре“ констатује: „Писац је дао „слику” човека постојања у заробљеничком логору где је смрт присутна даноноћно и где су животне извесности незнатне, готово непостојеће. „Пре зоре” је роман изузетног оптимизма, роман дубоких убеђења у исправност партизанског отпора и народноослободилачке борбе, роман вере у победу добра над злом. Загрљај живота и

---

³⁰⁶ Љуба Стојановић, о аутору, *Пре зоре*, КК Глубочица –Лесковац 1980. Напомена: Сваке године се у част Вукашина Цонића додељује награда за кратку причу под његовим именом, а манифестацију је покренула његова породица, која је и дародавац награде.

смрти, чврст и присутан од почетка у роману, исписао се и исповедио у трауматичним тренуцима човекова судбоносног бивствовања у коме се доказује и остаје човек, чист, усправан, непобеђен.’’³⁰⁷

%

Лесковачки професор књижевности и песник Станко Ђорђевић, приређивач и рецензент многих књига, у оцени (рецензији) Цонићевих „Далеких белих путева’’ пише: „Далеки бели путеви’’ је романсирана хроника, која упечатљиво слика интересантне борце Кукавице, Јабланице и Бабичког партизанског одреда, као и окупационо време на Балкану и Скандинавском полуострву.

Верица Баторевић Божовић, између осталог, у својој познатој књизи „Живот пише приче’’³⁰⁸ наводи Цонићеве речи: „Све награђене и откупљене приче сакупио сам у збирку „Укус земље’’. Кратка прича је моја прва и највећа љубав, а у исто време књижевни рад у коме сам стекао прва искуства.’’

Повод да Верица Баторевић Божовић напише у „Нашој речи’’³⁰⁹ топлу, занимљиву репортажу о Вукашину Цонићу је награда коју је овај значајан лесковачки писац добио 1975. године. „Ове године Вукашин Цонић, аутор збирке прича „Укус земље’’ и хронике „Далеки бели путеви’’, освојио је трећу награду за драму на конкурсима Радио - Сарајева. Награђена драма зове се „Заточеник’’ и освојена је у конкуренцији писаца са читавог српскохрватског подручја’’.

Сад, дакако, верујемо да је роман о коме је Цонић говорио „Пре зоре’’, бар по рецензији коју аутор помиње. Ако то знамо или са великом сигурношћу можемо да тврдимо да је тако, још смо сигурнији у оцени аутора „Отимања’’, „Хисарских одзива’’ и „Увира’’ - да поменимо само нека вредна остварења - да је „ Вукашин Цонић „једно перо које је тек било пред размахом – пресахнуло’’.

---

³⁰⁷ Када је 7. јуна 1980. године, у Земунској болници, у 45. години, умро Вукашин Цонић, оставивши у рукопису више песама, прича, романе „Благо у Румендолу’’ и „Пре зоре’’, Т. Н. Цветковић је записао: „Један млади живот, један изворни таленат, диван лиричар, вешт козер, један писац који је сигурним стопама корачао литерарним стазама, једно перо које је тек било пред размахом – пресахнуло је.’’

³⁰⁸ Верица Баторевић Божовић, *Живот пише приче*, Удружење писаца, Лесковац 2001.

³⁰⁹ *Наша реч*, 29. децембар 1975. год.

Занимљиво је рећи да је Вукашин Цонић литерарно стварање започео пишући стихове, а да за живота није објавио ниједну песму. Имао је обичај да каже: „Кратка прича је моја права и највећа љубав, а у исто време књижевни рад у коме сам стекао прва искуства. Али, привлачи ме и радио - драма”.

Па ипак, прва књига коју је штампао је веома обима и романсирана хроника „Далеки бели путеви”, на којој је радио четири године. Ова хроника, објављена 1969. бави се судбином наших људи који су током Другог светског рата интернирани у далеку Норвешку.

Истим поводом, новинар и књижевни критичар Николај Тимченко је апострофирао: „Цонићева књига је химна људском достојанству и виталности човека.” Оно што привлачи пажњу и што ову књигу чини занимљивом и узбудљивом, што од ње чини штиво које се тешко испушта из руке јесте сам њен предмет, само страдање људи који су показали довољно чврстине и веру и идеале за које су се борили, који су остали људи и у данима највећих искушења.

РАДОСЛАВ ШУШУЛИЋ

РАДОСЛАВ Шушулић је рођен 1938. године у Власотинцу. Студирао је на Правном факултету у Београду. Заступљен је у *Песмопису*, антологији песника лесковачког краја и збирци завичајних песника Власотинца. Живи и ради у Власотинцу.³¹⁰

Шушулић је дуго радио као новинар Радио Лесковца. Објавио је збирке песама: „Нишан на лобањи”, „Зимско мировање”, „Старинска башта“ и „Молитва која плаче“. Са власотиначком песникињом Снежаном Стаменковић, 2011. године Радослав Шушулић објавио је збирку песама „Листопадна лепота“.

---

³¹⁰ Белешка о аутору, збирка песама *Зимско мировање Радослава Шушулића*, Власина, Власотинце 2002. Напомена: Шушулић је преминуо у родном граду 21. децембра 2013. године.

ЛЕСКОВАЦ

другачији од других
(1878 – 2024)

КРИТИКА, ОСВРТИ, БЕЛЕШКЕ

Душан Благојевић, Јовица Ђорђевић, Миодраг Ђорђевић, Станко Ђорђевић, Биљана Златковић, Златковић Јелена, Душан Јањић, Маре С. Каранфиловић, Мирослав Каранфиловић, Данијела Костадиновић, Јовна Коцић, Мирослав Лукић, Боркица Миловановић, Мирослав Миловановић, Биљана Мичић, Владимир Мичић, Јован Пејчић, Тихомир Петровић, Предраг Станковић, Јелена Ранђеловић, Јовица Стаменковић, Томислав Стевановић, Јовица Стојановић, Марија Стојановић, Милена Стојановић, Душан Стошић, Димитрије Тасић, Драган Тасић, Живојин Тасић, Николај Тимченко, Велимир Вили Хубач, Никола Цветковић

ВРЕМЕ ПРОШЛО – ВРЕМЕ САДАШЊЕ

(критике, осврти, белешке)

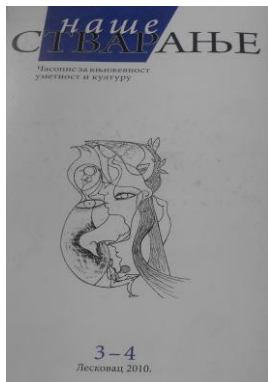
Извори:

Д. Коцић: Лесковачки писци – трагови и трагања
Д. Коцић: Лесковачки писци и њихово доба
Данило Коцић, Википедија
Лесковац, Википедија

ДУШАН БЛАГОЈЕВИЋ

ДУШАН Благојевић (Лесковац, 1984), књижевни критичар. Приказе и есеје објављивао у *Причи, Нашем стварању, Помаку, Глубочици*. Живи и ради у Лесковцу. У часопису *Наше стварање* (1-2/2010) објавио критички осврт под насловом „Насушне приче Петра Пајића“. Благојевић на почетку приказа констатује: Петар Пајић (1935), песник и приповедач, већ је више деценија познат српској читалачкој јавности. Поред збирки приповедака:

Погибије мога деде (1978), *Машта свих Гавриловића* (1989), *Слике из детињства* (1995), *Приче* (избор, 1998), *Приче о Пуну* (2001), до сада је објавио дванаест збирки песама.³¹¹

ЈОВИЦА ЂОРЂЕВИЋ

ЈОВИЦА Ђорђевић је рођен у Грделици, 1949. године. Дипломирани филолог.

Био је главни и одговорни уредник лесковачког недељника „Наша реч“. Бавио се књижевном критиком.

Објавио је неколико запажених прилога у часописима и другој периодици.

Посебно се интере совао за рад лесковачких писаца.

³¹¹ *Наше стварање*, 1-2 /2010, стр. 231. и 235.

МИОДРАГ ЂОРЂЕВИЋ

МИОДРАГ Ђорђевић рођен је у Лесковцу 1930. године. Основну школу и гимназију завршио је у свом родном граду, а Филозофски факултет у Београду, Група италијански и француски језик. Радио је као професор француског језика и књижевности у основној школи у Бошњацу и основној школи у Предејану. Најдуже је био професор француског језика и књижевности у Првој текстилној школи у Лесковцу. Био је овлашћени судски тумач за италијански језик. Ђорђевић је аутор уџбеника за француски језик и књижевност за текстилну струку. Добитник је значајних друштвених признања.³¹²

СТАНКО ЂОРЂЕВИЋ

СТАНКО Ђорђевић је рођен 27. септембра 1925. године у Доњем Буниброду недалеко од Лесковца. Школовање: Учитељска школа, виша педагошка, филозофски факултет (група за српскохрватски језик и књижевност). Једногодишња специјализација. Звање: професор. Објављене књиге: *Звезде проходалих птица*, Литера, Ниш, 1979. године, *Књижевне критике и студије*, Литера, Ниш, 1979.

---

³¹² Миодраг Ђорђевић, *Лесковачки надимци, Белешка о аутору, Удружење писаца Лесковац 2005, стр. 61. У рецензији проф. др Момчила Златановића и проф. др Тихомира Петровића је, између осталог, записано: Професор Миодраг Ђорђевић, из старе градске породице, брижљиво је истраживао ову појаву у граду на Ветерници, прикупио мноштво интересантних надимака и припремио краћу збирку за објављивање. Ова збирка је интересантна за даље истраживања – социолошка, етнографска, психолошка и друга. Разуме се, посебно може бити предмет лингвистичких испитива*

године и *Зора у недрима срца*, КК Глубочица, Лесковац, 1982. године.

Објављивао у заједничким збиркама: *У духу, даху и размаху*, Нови Београд, 1979, *Сусрети другарства*, Горњи Милановац, 1980, *Жубори са Моравице*, Лозница (међу сто најбољих љубавних песама на конкурс), 1996, *Основац - Лесковац*, Комбинат - Лесковац, *Наше стварање - Лесковац*, Глубочица између обала 86, 88, 2000, 2001. и 2002. године, *Народне новине - Ниш*, *Топличке новине - Прокупље*, *Наша реч - Лесковац*.

Објавио више од педесет књижевних рецензија о књигама разних аутора из Лесковца, Београда и Новог Сада. Ђорђевић је написао драмске текстове: *Дан без покајања (монодрама)*, *Кћери горских вила*, *Зачарани маглом*, *Раскриће пред воденицом* и *Син кнежевог врача*, *На раскрићу*, *Близнакиње*, *Љубавно писмо* и *Милкин рођендан*, *Родбина и пријатељи*, *Естрадни гочобија Тоза Милевски* и *Миче, шеф МЗ Зора*. Објавио књигу са Храниславом Ракићем и Александром Соколовићем *Лесковац и околина*, Београд, 1961. године. Књижевне рецензије и приказе о делу Станка Ђорђевића писали мр Слободан А. Младеновић, Борислав Здравковић, Миша Цветановић, Света Ђорђевић, Боркица Миловановић, Вили Хубач, Милан Јоковић, Стојан Стојиљковић, Данило Коцић, Ч. Илић. Уређивао часопис Економске школе *Кораци младих*. Члан КК Глубочица из Лесковца, члан КК Дервен из Грделице, од оснивања, 2000. године, члан КК Iris Poete Society – САД 1002, Magnolia West Virginia. Похваљиван за књижевни рад. Објављивао на енглеском језику.³¹³

Станко Ђорђевић пише песме, приче, књижевне рецензије, књижевне критике и драме. Као писац осетио је огроман интерес младих за драмски аматеризам. У свим својим драмама пружио је гледаоцима доживљај и могућност да критички оцене догађаје на сцени. Драмска радња у позоришној игру *На раскрићу* догађа се у једном одељењу VIII разреда. Овај позоришни комад гледало је око 2.000 посетилаца при Дому културе Лесковац.³¹⁴

---

³¹³ Станко Ђорђевић, *Лексикон писаца лесковачког краја*, Лесковац 2003. године. Ђорђевић је аутор предговора и уредник тог издања.

³¹⁴ Боркица Миловановић, *Књижевни рад на драмској поезији професора и писца Станка Ђорђевића*, *Лексикон писаца лесковачког краја*, Лесковац 2003.

БИЉАНА ЗЛАТКОВИЋ

БИЉАНА Златковић (1986, Лесковац). Дипломирала на Филозофском факултету у Нишу, Група за српски језик и књижевност. Студент је на докторским студијама Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу – смер наука о језику. Област интересовања: савремени српски језик и семантика. Радила годину дана на Филолошком факултету Универзитета Св. Ђирило и Методије у Великом Трнову на позицији асистента у звању страног лектора.³¹⁵

ЈЕЛЕНА ЗЛАТКОВИЋ

ЈЕЛЕНА Златковић, професорица српског језика у Текстилној школи у Лесковцу успешно се бавила књижевном критиком, али је недужно страдала у нечувеном пиру 2002. године.

%

Интуитиван, рефлексиван и емотиван, Братислав Тодоровић открива своје виђење једног преломног времена. Интровертан, стваралачки, не нарцисоидно, он тражи индентитет своје личности и свога народа. Ова књига ће вас узбудити и откриће вам мноштво питања, али не очекујте одговоре. Њих писац налази у себи и у дубоким коренима, јер је знао да дубоки корени дају високе крошње и богате плодове.

Верујем да је ово само почетак прозног стваралаштва које ће у наредним делима довести до расцвета тек иницираних, али занимљивих проблема.³¹⁶

---

³¹⁵ *Наше стварање 1-2/2015, стр. 161.*

³¹⁶ *Јелена Златковић, део рецензије, Сан бесане ноћи, Лексикон писаца, стр. 121.*

ДУШАН ЈАЊИЋ

ДУШАН А. Јањић рођен је 3. децембра 1937. године у Скопљу. Романист, компаративист, истори чар књижевности и културе, лингвист, публицист, оснивач и дугогодишњи уредник двојезичног часописа „Алијанса“. Био је професор универзитета у Нишу и Приштини. Објавио је неколико универзитетских уџбеника и више од 200 радова у периоди и научним зборницима. Носилац је француског одликовања „Витез Реда Академских Палми“, добитник награде „Златна франкоманистика“, књижевне награде „Николај Тимченко“.³¹⁷

%

Основну школу (1952) и гимназију (1956) завршио је у Лесковцу. Дипломирао је на *Филолошком факултету* (романистика) у Београду (1961) и на *Правном факултету* у Нишу (1968). Магистарске студије завршио је на Филолошком факултету у Београду (1976), специјалистичке у Паризу на Институту BELC (1979/80); *докторирао на Филолошком факултету у Београду* (1986).

Бави се књижевном историјом, преводилаштвом и примењеном лингвистиком. Пише књижевну критику. Објавио *пет књига из примењене лингвистике* (четири универзитетска уџбеника, 1993-1999, и једну књигу на француском језику, Париз, 1980); *око стотину научних и стручних радова и превода; већи број чланак из образовања и правне проблематике и из области филмске уметности. Дао „веома важан допринос проучавању југословенско-француских веза“ (Михајло Павловић). Потврдио се као „врло угледан проучавалац француске књижевности и један од најцењенијих стручњака за француско-српске књижевне везе“ (Радивоје Константиновић). Заступљен је у: Зборнику Филолошког факултета у Приштини (1996, 1998, 2000), Зборнику просветно-педагошке службе Ниш (1987), Страни*

---

³¹⁷ Душан А. Јањић, *Видови француске књижевности, Задужбина „Николај Тимченко“*, Алтера – Београд 2013, стр. 193..

језик струке (Београд, 1996), МСЦ: Научни састанак слависта у Вукове дане (Београд - Нови Сад, 1994).³¹⁸

%

Професор Душан Јањић ће најпре на Филошком факултету у Београду, а потом и Правном факултету у Нишу показати не само огроман таленат, него и огромно знање. У Београду је ређао готово све саме – десетка (просечна оцена на студијама 9,25), али је и Нишу био веома, веома добар. Иако је ванредно стидирао, студије права завршава за одличним просеком (8,88).

Магистарски рад Душана А. Јањића „*Позориште Рожеа Мартела ди Гара*”, који је одбранио 1976. године (142 стране), а потом и докторска дисертација „*Југословенске књижевности у француским књижевним часописима после Другог светског рата*”, одбрањена 1986. године (550 страна), наишле су на изванредан пријем стручне јавности.

(...) Поред једне широке слике рецепције југословенских књижевности у Француској, дат је и низ посебних, заокружених слика које се односе на поједине писце или књижевне појаве. Судови о појединим нашим књижевницима, који су подробно коментарисани кад год о томе има места, нису само занимљиви као виђење странца; у случајевима практиковања озбиљне критике и књижевне историје у француској периодици, ти судови су допуна онога што је код нас речено о појединим писцима и делима, богаћење сазнања о њима.³¹⁹

Значајна за наше и стране (пре свега, разуме се, француске проучаваоце и преводиоце дела наших књижевности), ова студија има изузетан значај и за проучавање француске књижевне периодике јер садржи обиље података о настанку, профилу, развоју и политици француских књижевних часописа, не само после Другог светског рата него и раније.³²⁰

---

³¹⁸ *Лексикона писаца просветних радника, Београд, 2005, стр. 114 - 115.*

³¹⁹ *Михаило Павловић: Наша књижевност у Француској данас, Душан Јањић: Југословенске књижевности у француским књижевним часописима после Другог светског рата, Мостови, бр. 68, Београд, 1986, стр. 352-357.*

³²⁰ *Исто; Ова дисертација је цитирана у више наврата у књигама Михаила Павловића, Миливоја Сребра, Стојана Ђорђевића. Веома повољно је оцењена и у рефератима за избор у виша универзитетска звања.*

Треба истаћи и одличну студију „Андрејево књижевно дело у Француској”. У њој аутор свестрано и систематично испитује пријем Андрејевог дела од стране француске критике и анализира преводе нашег Нобеловца на француски (преводу „Моста на Жепи” посветиће и посебан чланак). Крцата подацима, писана лепим стилем, ова студија приказује др Душана Јањића у најбољем светлу, као савесног истраживача и обдареног проучаваоца књижевности”.³²¹

%

Проф. др Душан Јањић, једини је књижевни стваралац из Лесковца, добитник награде „Николај Тимченко“ за 2011. годину. На свечаности, 28. јуна 2011. године, награду је образложио *Јован Пејчић*, председник Задужбине „Николај Тимченко“.³²²

Жири Задужбине „Николај Тимченко“, који је радио у саставу: Јован Пејчић, председник Задужбине Николај Тимченко у Лесковцу – председник, Миливој Нинин, професор Филозофског факултета у Новом Саду – члан и Горан Максимовић, професор Филозофског факултета у Нишу – члан, једногласно је, на својој завршној седници одржаној 12. јуна 2011. године, одлучио да добитник Награде „Николај Тимченко“, намењене најбољим српским делима из области науке о књижевности – што значи: за критику, теорију, историју и упоредно проучавање литературе, којима се Николај Тимченко целога живота бавио – за 2011. годину буде Душан А. Јањић, романист, компаративист, лингвист, библиограф, за књигу „Књижевна преплитања“ (Огледи и записи о француско-српским књижевним везама), коју је почетком ове године објавила београдска издавачка кућа „Алтера“.

Уз *Књижевна преплитања* Душана А. Јањића, у најужем избору за награду биле су књиге: Мирослава Егерића *Скерлићев критички дух* (Матица српска, Нови Сад 2011) и Тање Поповић *Стратегија приповедања* (Службени гласник, Београд 2011).

---

³²¹ Радивоје Константиновић, Изабела Константиновић, Живорад Ракић (реферат за избор у звање редовног професора за предмет „Француска књижевност” на Филолошком факултету у Приштини (1998); *Андрејево књижевно дело у Француској*, Свеске Задужбине Иве Андрејевића, Београд, 8. октобар 1992, стр. 289-313.

³²² Јован Пејчић, *Познато и ново у упоредним проучавањима* (награда Задужбине „Николај Тимченко“ – образложење), *Видови француске књижевности*, 2013, стр. 179.

Душан Јањић је српски компаративист романистичког опредељења. Србија и Француска одавно знају за његова проучавања француске књижевности и културе, као и француско-српских литерарних веза. Карактер Јањићевих проучавања по правилу је истраживачко-откривалачки. Опет, гледано тематски, обухват његових испитивања изузетно је широк – полази од епохе класицизма и достиже горњу границу духовних токова што одређује профил књижевнога 20. века.

%

У главним Јањићевим делима – међу којима спадају *Књижевни поводи* (2002) и *Позориште Рожеа Мартена ди Гара* (2006), а сада можемо рећи да је ту место и награђеним *Књижевним преплитањима* – на делу је срећно и доследно развијен спој проверене класичне методологије у историјскоме и упоредно-књижевном, преваходно рецепционом приступу изабраним темама, проблемима, писцима..., с једне, и модерних, најновијих аналитичко-теоријских сазнања у истим научним областима, с друге стране. Имајући у виду ту особину Јањићевих радова, слободно можемо рећи да он ствара у најбољој традицији својих учитеља (Миодраг Ибровац, Никола Банашевић) и истакнутих српских прегалаца на истом пољу (Михаило Б. Павловић, Љиљана Глумац, Радивоје Констатиновић, Јелена Новаковић).

Књижевна преполитања представљају у овом смислу узоран пример научне свестраности и систематичности. Књига је троделна и по садржини хетерогена.

(...) Но, тематска хетерогеност књиге не нарушав њено јединство и самосвојност – они се огледају пре свега у оригиналности и дубини остварених научно-књижевних резултата. А ти резултати, и открића која их прате, чине *Књижевна преплитања* делом сасвим посебним у области савремене српске компаративистике.

Све ово представља, наравно, само неке од бројних аргумената којима се жири – имајући у рукама књигу *Књижевна преплитања*, али мислећи и на поједине само њој својствене одлике и вредности – руководио при доношењу једногласне одлуке да управо Душан А. Јањић буде четврти носилац награде са именом Николаја Тимченка.

Велика је част добити награду која носи име једног од највећих српских књижевних критичара и есејиста, значајног историчара и теоретичара књижевност и филозофског писца, који је био доиста и интелектуална и морална величина. Годи

ми помисао да је жири у мојим *Књижевним преплитањима* можда препознао неке вредности блиске поетици Николаја Тимченка. Између мог рада и Тимченкогов стварања постоје, ипак, извесне додирне тачке, бар површински гледано. И он се, наиме, бавио француском књижевношћу и културом и мене, као романисту, радује сазнање да француски удео у укупном делу писца Француских бележака није безначајан. Неки пак његови текстови о Камију, Монтењу, Стендалу, Дидроу, Јонеску, спадају у врхунске странице наше есејистике. Много је мање познато да се Тимченко у својим есејима, приказима, освртима, дотицао и области која је првенствено предмет мог научног рада, дакле француско-српских књижевних веза, указујући не ретко на важност њихових проучавања, на потребу осветљавања дела једног писца у контексту не само националне књижевности већ и других, страних литература.

МАРЕ С. КАРАНФИЛОВИЋ

МАРЕ С Каранфиловић (девојачко Николовска), рођена је 11. априла 1968. године у Скопљу. Дипломирала је на Филолошком факултету у Скопљу и стекла звање професор књижевности и српског језика. Ради у Текстилној школи у Лесковцу. Стални судски тумач за македонски језик при Окружном суду у Лесковцу. Уређивала је часопис ученика Пољопривредне школе у Лесковцу, док је радила у њој, и била руководилац драмске секције. Са ученицима, члановима ове секције, имала премијеру представе и више од десетак реприза 2001. године у Дому културе у Лесковцу. Текст „С оне стране свитања”, са актуелном поруком „Играј за живот – дрога не” написали су њени ученици. Објављивале песме у часопису „Поглед у будућност” Пољопривредне школе, 2002. године, и у заједничкој збирци Глубочица између обала. Члан је КК Глубочица.³²³

---

³²³ *Лексикон радова лесковачких писаца, стр. 58.*

МИРОСЛАВ КАРАНФИЛОВИЋ

МИРОСЛАВ Каранфиловић (Леско вац, 1964) – Мирослав Ж. Каранфиловић, професор историје у ОШ „Васа Пелагић“. Дипломирао је 1989. године на Катедри за историју Филозофског факултета у Скопљу. Аутор је монографије *90 година Основне школе „Васа Пелагић“* и коаутор монографије *120 година од оснивања Школе за текстил и дизајн – Ткачке школе, Прве текстилне школе на Балкану*. Члан је међународног удружења за друштвену историју „UDI – Euroclio“ и Удружења писаца Србије.³²⁴

Каранфиловић у прилогу „Лесковачки Манчестер“ анализира дело Перице Хаџи Јовановића *Европизација српског Манчестера 1918-1941* (Удружење за друштвену историју, Београд 2010, стр. 222).³²⁵

ДАНИЈЕЛА КОСТАДИНОВИЋ

ДАНИЈЕЛА Костадиновић (Леско вац, 1973) – књижевни историчар, књижевни критичар, паремиолог, библиограф, преводи лац и професор Универзитета у Нишу. Основну школу и гимназију завршила је у Лесковцу. Дипломирала је на Филозофском факултету у Нишу на Групи за српскохрватски језик и југословенске књижевности. Дипломски рад *Екстрoвертни и интpовертни типови у романима Абаџиева и Георгиевског* објављен је у едицији најбољих дипломских и семинарских радова Филозофског факултета у Нишу. Магистрирала је и докторирала на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Предаје *Упоредно проучавање*

³²⁴ *Наше стварање*, 3-4 /2012, стр. 358.

³²⁵ *Наше стварање*, 3-4 /2012, стр. 349

јужнословенских књижевности и *Књижевност за децу* на Департману за српску и компаративну књижевност на Филозофском факултету у Нишу. Живи у Нишу.

КЊИГЕ: *Психолошко у романима Абаџиева и Георгиевског: екстрвертни и ентровертни психолошки типови у роману Пустиња и тетралогји Црно семе*, Филозофски факултет у Нишу, Студијска група за српски језик и књижевност, Библиотека семинарских и дипломских радова, Коло II, Књига 6, 115 стр.; *Добра мисла оро игра: пословице, изреке и друге кратке говорне форме лесковачког краја*, приређивач, Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Нишу/Филозофски факултет/СГ за српски језик и књижевност, Ниш, 2000, 220 стр.; *Одблесци, одјеци: српске теме македонске књижевности*, Алтера, Библиотека КАЛЕМ, Књига 13, Београд, 2010, 162 стр.

Радове је објављивала у стручним публикацијама и научним зборницима, и листовима и часописима: *Facta Universitatis* (Ниш), *Philologia Mediana* (Ниш), *Градина* (Ниш), *Славистика* (Београд), *Современост* (Скопје), *Књижевна академија* (Скопје), *ThinkTank* (Лесковац), *Браничево* (Пожаревац). Преводи са македонског и руског језика књижевну критику, есејистику, поезију и прозу. Почасни је члан међународне књижевне академије *Македонија презент*. Добитница је награда *Вељко Видаковић*, *Гоцева мисла*, а антологија македонске љубавне лирике *Од чежње до ероса* (библ. „Градинарник“, књ. 5, НКЦ, 2014), коју је превела са македонског на српски језик, понела је награду *Светосавски печат* за ауторски и издавачки подухват године.

ЈОВАНА КОЦИЋ

Јована Коцић (Лесковац, 1987) – Дипломирала је на Филолошком факултету у Београду на Катедри за српски језик и књижевност. Завршила је најпре основне, а потом и мастер академске студије. Учествује у бројним културним активностима. Ради као наставник српског језика и књижевности.

Сарадник је часописа *Наше стварање*. У броју 3-4/2016.

објавила је веома запажени прилог „Изабрани идентитет Иве Андрића у српској књижевности.“

На почетку овог прилога констатује: „Зашто баш изабрани идентитет Иве Андрића? Ако се „свакоима негде родити“, није нужно имао и потребу, жељу или намеру да изабере свој идентитет, и то баш идентитет у српској књижевности, као што је то случај са Андрићем. Да ли је он изабрао да буде Србин или су Срби изабрали да Андрића сматрају својим писцем, јер га као таквог доживљавају? Или су истините обе тврдње?³²⁶

МИРОСЛАВ ЛУКИЋ

МИРОСЛАВ Лукић је рођен 1937. године у Бериљу, недалеко од Прокупља, где је завршио гимназију. Вишу педагошку школу завршава у Нишу, да би потом на Филолошком факултету у Скопљу дипломирао на Одсеку југословенске књижевности и српскохрватског језика. Године 1961. долази у Лесковац и ради као професор у ОШ „Васа Пелагић”. По оснивању Радио Лесковца најпре је ангажован као лектор – акцентолог, а затим изабран за директора и главног и одговорног уредника.

Године 1976. постављен је за управника Народног позоришта у Лесковцу, где је допринео да Позориште доживи свој пуни уметнички процват, освајајући низ значајних републичких награда.

Своје организаторске способности доказао је и у Народној библиотеци у Лесковцу, у којој је као директор радио од 1985 - 2001. године.

Добитник је многих друштвених признања, од којих је најзначајнија Октобарска награда Лесковца. Преминуо је у Београду 2015. године.³²⁷

---

³²⁶ *Наше стварање*, 3-4/2016, стр. 360. и 407.

³²⁷ *Монографија о Народној библиотеци - Лесковац, „Легат”*, Лесковац 2004. године.

БОРКИЦА МИЛОВАНОВИЋ

БОРКИЦА Миловановић је рођена 15. априла 1947. године у Свођу, општина Власотинце. Професор. Ради као уредник у Лесковачком културном центру. Уредила више литерарних свезака поезије „Глубочица између обала” и уредник је дванаест књига поезије у издању КК „Глубочица”. Била је члан редакције Нашег стварања и двадесет година секретар. Објављивала у заједничким збиркама и часописима. Објавила је и збирку песама „У сенци чаровања”. Од 2000. године председник је КК Глубочица.³²⁸

МИРОСЛАВ МИЛОВАНОВИЋ

МИРОСЛАВ Миловановић, професор српског језика, препознат љив је у лесковачкој културној јавности по антологијској збирци песама „Песмопис“ (лесковачки песници 1945-1975), која се појавила 1977. године и сматра се најбољом збирком песничког стваралаштва Лесковца. Аутор је и књиге „Књижевно-критички фрагменти“ (Обелиск, Београд, 1970) у којој је представио тридесетак аутора.³²⁹

%

ПЕСМОПИС – Извршити избор поезије и песника у једном завичајном поднебљу одговоран је и ризичан посао из више разлога. У дечачким и младићким данима поезија је мање-више свакодневни вид пражњења доброг броја девојака и младића. Многи од њих у школским клупама, нарочито ако

³²⁸ Лексикон писаца, стр. 75.

³²⁹ Мирослав Миловановић, *Књижевно критички фрагменти, Обелиск Београд 1970. Напомена: Опширније о књизи видети студију Станка Ђорђевића „Књижевне критике и студије“, Литера Ниш 1979, стр. 126-127.*

им је наставник књижевности и језика песник или заљубљеник литературе, прхну у поетске висине, окушају сласт и лепоту песничких сусрета, па наставе или клону раније или касније. Они најупорнији, талентовани и истрајни, настављају своју песничку авантуру и тек по неки од њих остане, као усамљени ждрал у генерацији, да траје у речи и стиху, да живи у азурним висинама или приземним чарима свог стваралачког чина.³³⁰

(...) У Лесковцу је било песника и раније, али нису успели да оставе неко значајније поетско остварење, иако су познати културној историји града. Од 1887. до 1889. године у Лесковцу је излазио „*Црквени гласник*“ у коме је штампао песме *Димитрије Н. Алексић* и те песме су искључиво са библијским мотивима. Исто тако учитељ *Владимир К. Петровић* сакупио је једну збирчицу народних лирских песама. Његове радове објавила је Југословенска академија у Загребу 1900. и 1914. године. од 1905. до 1914. излазио је врло солидан ђачки лист „*Ђачки напредак*“ у коме су штампане, поред осталог, и песме. *Јован М. Маговчевић* оставио је неколико десетерачких песама о ратовима 1912-1918. Године.

Године 1920. покренут је лист „*Лесковачки гласник*“, чији је дугогодишњи уредник и сарадник био *Сретен Динић*. Ово гласило лесковачке оновременске средине излазило је све до 1941. и испуњено је углавном пригодним песмама Сретена Динића и других мање познатих сарадника. Од 1933. до 1935. године излазиле су „*Недељне новине*“, које су доносиле и песме које немају неку вћеу уметничку вредност. Поред ових било је и других јавних гласила.³³¹

Између два светска рата песме су објављивали *Сретен Динић*, *Милун Милатовић*, *Фреди Фазловски*, *Добривоје Каписазовић*, *Спасоје Стојановић*, *Радослав М. Димитријевић*, *Григорије Гљебов*, *Драгутин М. Ђорђевић*, *Ратко Павловић* и други.

Сретен Динић је штампао збирку песама „*Јеци и одјеци*“ (Београд 1905). Ове песме немају скоро никакву књижевну вредност. Све су мање-више просветитељски наглашене. Спев „*Мајчин аманет*“ (Београд 1928) *Динић* је написао у деветерцу.³³²

---

³³⁰ *Мирослав Миловановић*, *Уместо на маргинама, почетак предговора, Песмопис, Лесковац 1977.*

³³¹ *Исто, стр. 6. Напомена: Видети: Драгољуб Трајковић, Наше стварање, бр. 1-4 /1973.*

³³² *Песмопис, стр. 6.*

Добривоје Каписазовић објавио је две збирке песама – „*Песме*“ (Лесковац 1927) и „*Алтана*“ (Скопље 1930). Ове песме су настале под видним утицајем народне лирике тога краја.³³³

Милут Милатовић је земљорадник без школе, али песник са великим даром. Рођен је у Дамовићима под Острогом (Црна Гора), у епској средини надахнутој традиционалним јунаштвом. Из Црне Горе одлази у Америку први пут, а после три године и под други пут. Године 1911. населио се у место Петровац код Лесковца. Исписао је две велике свеске песама од којих су неке штампане у „Недељним новинама“. Штампано је збирчицу од 14 песама под насловом „*Пјесме*“ (Лесковац 1928). Предговор је написао *Драгољуб Трајковић*. То је искрена и прожимљена поезија неуједначених социјалних тонова.³³⁴

Фреди Фазловски, глумац и публициста, штампано је збирку песама „*Еротика моје психе*“ (Лесковац 1928) и „*Поеме*“ (Прокупље 1929). Друга збирка изражава тешко социјално стање.

Драгутин М. Ђорђевић као богослов ушао је у збирку „*Песме будућих*“ (Књига за народ, Сарајево, год?); то су врло лепа љубавна стихови, младићки разнежени и елегично интонирани. Исто тако је заступљен у књизи „*Песме нових*“ (Сарајево 1929).

Радослав М. Димитријевић је као ученик четвртог разреда гимназије објавио збирчицу стихова под називом „*Песме*“ (Лесковац). Наивна, романтична поезија. Заслужује пажњу спев „Али-пашина“ љубав, који је подељен у четири стиховне сцене (На сабору, Код паше, Отмица и Проклетство).

Ратко Павловић учио је седми и осми разред гимназије у Лесковцу 1932. и 1933. и објавио је збирчицу револуционарних песама под називом „*Окови и без окова*“ (Лесковац 1933). (...) У Шпанији је Ратко Павловић написао неколико песама од којих „*Другови из Андалузије и Аустрије*“ (штампана у књизи „*Крв и живот за слободу*“, Барселона 1938 у издању Федералне уније шпанских студената, стр. 33. до 35) има и аутобиографских елемената.³³⁵

(...) Ратко Павловић није се афирмисао као песник мада је толико желео да буде примљен као песник. У његовим песмама има и осећања и лепих лирских момената.

---

³³³ *Песмопис, стр. 6.*

³³⁴ *Песмопис, стр. 7*

³³⁵ *Песмопис, стр. 8.*

Политички рад и револуционарне активности потиснуле су Раткове поетске могућности. Међутим, ове песме су веома интересантне и треба их ближе и свестраније осветлити.³³⁶

У току НОБ-а Лесковац и читав југ Србије били су захваћени ослободилачком борбом народа. (...) До сада су објављене три збирке партизанских народних песама југа Србије, и то: *Добросав Туровић „Народне партизанске песме Јабланице“* (Раднички универзитет Лесковац 1968), *Д. Недељковић – С. Димитријевић „Црнотравске и лесковачке народне песме ослободилачког рата“* (САН, Београд 1967) и *Мирослав Миловановић „Народне песме ослободилачког рата јужне Србије“* (Графика-прес Београд 1974).³³⁷

(...) Већ у октобру 1944. године на слободној територији појављује се лист „Наша реч“, који објављује и прве песме девојака и младића овога града. Овај лист ће бити све до појаве „Нашег стварања“ гласило младих песника. Те песме везане за доживљене тренутке борења и страдања, пуне су ведрине и оптимизма. *Верица Петровић* у „*Песми са Бањице*“, антиратно и хуманистички интонираној, оптужује злочињење окупаторских окрутника. *Јелена Радовановић* песмом „*Нови видици*“ обраћа се омладини и указује на ново време које долази: „*Долази наше време/ Ко олуј моћног неба/ у доба наше ново/ срећно и радосно/ живети и радити треба.*

Добривоје Каписазовић, представник предратне генерације песника појављује се песмом „*Граде мој*“. Искрено и разнежено пева свом порушеном родном Лесковцу. Песму је потписао псеудонимом „*Д. Катин*“. Ове три песме (*Верица Петровић*, *Јелена Радовановић* и *Добривоја Каписазовића*, напомена Д.К.) објављене су 1944-1945. у „*Нашој речи*“, а већ 1946. јавља се песмом „*Фабрика*“ *Драгиша Кнежевић*, напредни културни и јавни радник између два рата. Поетски указује на звук разбоја који је раднику, у условима ослобођења земље, и драг и мио.

Треба нагласити да су ови песници, као и многи други поустали и заборављени, израсли у литерарној дружини „*С. Вуловић*“, која је основана у Вишој гимназији у Лесковцу, непосредно после Првог светског рата. (...) За време рата није радила и обновљена је 1946. године. Међутим, песник *Јосиф Стефановић* је од ове дружине формирао *Књижевни клуб „Светислав Вуловић“*, који је интензивно радио на окупљању

---

³³⁶ *Песмопис, стр. 10.*

³³⁷ *Песмопис, стр. 10.*

и афирмисању младих песника и списатеља све до оснивања „Глубочице“.³³⁸

Прво књижевно вече на ниову града одржано је 1949. године. Том приликом су представљени млади песници, међу којима треба истаћи *Миодрага Митића* и *Борислава Здравковића*. У 1950. години рад литерарног клуба је видно интензиван и континуирано живи до данас.³³⁹

Миодраг Митић, даровити млади песник, писао је врло ангажовану поезију, неколико година је објављивао у „Нашој речи“ и часописима Србије. После завршетка факултета, зађутао је. Међутим, распевани Борислав Здравковић, још од 1946. као гимназијалац, окупљао је младе песнике да би касније као професор гимназије и песник поетски озрачио готово све генерације песника на југу Србије. С правом можемо рећи да је био прва мала поетска школа и сматра се родоначелником лесковачких поета.³⁴⁰

То је време када се јавља неколико песничких имена (*Димитрије Тасић*, *Бранко Перошевић*, *Јован – Јоца Михајловић*, *Првољуб Пејатовић* и др.). Међутим, Миодраг Митић је још увек најакативнији и најпродуктивнији, али већ 1952. и 1953. године јављају се професори *Раде Марковић* и *Вељко Перишић*, који пишу пригодне песме које немају значајнију уметничку вредност.

Од 1953. године књижевни живот у граду је присутнији. Организују се песничке вечери на којима наступају и старија и млађа песничка генерација. У овој години се појављује часопис „*Наше стварање*“, који је инцирао и окупио велики број сарадника разних година старости и то не само из овог града већ са читаве територије Србије, па и шире.

(...) У 1958. години при Радничком универзитету песник и професор *Томислав Н. Цветковић* формира *Клуб радника писаца* који је изузетно много допринео окупљању и афирмисању младих песника града и околине. Ова године се с правом може сматрати временом стваралачког изазова и подстрека свима онима који су тек покушавали или размишљали да се огледају у стваралаштву. Кроз ову школу песника Цветковића прошло је неколико литерарних генерација. Ту се формирао као песник земљорадник, већ зрелих година, *Божидар Митровић*, а паралелно са њим *Бранимир Стаменковић*, *Лазар Миленковић*, *Ђорђе*

---

³³⁸ *Песмопис*, стр. 11. Напомена: Видети VI Лесковачки зборник

³³⁹ *Песмопис*, стр. 12.

³⁴⁰ *Песмопис*, стр. 12.

*Цветковић, Љубомир Живковић, Станоје Станковић, Станимир Стојмировић Грицко и други.*³⁴¹

(...) Године 1969. формиран је Градски књижевни клуб који је настао у тренутку када се запазило опадање јавних литерарних сусрета. (...) Овај клуб је врло успешно радио и постигао видне резултате у интензивирању књижевног живота Лесковца и његове околине. С обзиром на постојање двају клуба који су поделили стваралашке снаге, одлучено је 1972. године да се клубови уједине у нови клуб „Глубочица“.

(...) Народни музеј 1950. године, Раднички универзитет „Коста Стаменковић“ 1966, „Наша реч“ 1968. од скоро и Књижевни клуб „Глубочица“, покренули су своје библиотеке и објавили знатан број књига. Почетком 1968. године Раднички универзитет у Лесковцу покрене издавање листа „Трибина младих“ који се бави животом младих. У овом листу формирала се генерација млађих песника (*Ђокица Петковић, Мирјана Тасић, Михајло Дојчиновић, Миодрaга Горановић* и други). Књижевни клуб „Светислав Вуловић“ (1966) издао је неколико књига. Савез омладине и Културно-просветна заједница у Лесковцу 1967. објавили су књигу „Двадесет песника“. Лесковачка гимназија „Станимир Вељковић Зеле“ (1971) покренула је ревију лесковачких гимназијалаца под насловом „Ми“ у којој штампају своје радове и ученици других школа.³⁴²

(...) У издању Књижевног клуба „Светислав Вуловић“ појавила се 1962. године збирка песама четворице песника под насловом „Препознавања“. То су *Борислав Здравковић, Јосиф Стефановић, Бранко Перошевић* и *Раде Јовић* – сви припадају првом поетском јату које је полетело из блиског генерацијског гнезда.

(...) Међу најстарије лесковачке поете убрајамо *Јоцу Михајловића, Првољуба Пејатовића, Борислава Здравковића, Јосифа Стефановића, Бранка Перошевића* и *Рада Јовића*, а за њим се јављају *Томислав Н. Цветковић, Никола Цветковић, Војин Митровић, Владимир Красић, Јелена Дугалић.*³⁴³

После Томислава Н. Цветковића Клуб писаца прихват професор и књижевни китичар *Слободан А. Младеновић*. Из тог клуба потекло је његово прво јато које је објавило 1966. године збирку песама и прича под насловом „Добродошлица за птице“. Овом збирком предствила се млађа песничка

---

³⁴¹ *Песмопис, стр. 12.*

³⁴² *Песмопис, стр. 14.*

³⁴³ *Песмопис, стр. 15.*

генерација чије се вишегодишње литерарно присуство осећало у граду. Аутори ове збирке већ су се оглашавали у листовима и часописима (Лазар Миленковић, Станоје Станковић, Божидар Митровић и Љубомир Живковић).

(...) Раднички универзитет је објавио 1969. Године збирчицу стихова лесковачких гимназијалаца под насловом „Априлски жубори“. У овој књижици заступљени су *Мирјана Тасић, Ђокица Петковић, Љиљана Јашовић и Миодраг Горановић.*

(...) У Брестовцу код Лесковца врло активно ради Клуб писаца „Сневања“ који је формирао и водио Миролуб – Миша Цветановић. Овај сеоски клуб је објавио збирку песама под насловом „Младост Поморавља“ (Брестовац 1970).

(...) Најмлађем клубу песничке генерације припадају *Драган Радовић, Војислав Истатковић, Љиљана Ристић, Љиљана Петровић, Душанка Крстић, Јасмина Богдановић, Зоран Младеновић, Милорад Додеровић, Слободанка Антић, Милан С. Димитријевић, Мирјана и Биљана Соколовић* и други.

(...) Дакле, ни само приређивање овог скромног избора лесковачке поезије нема амбиције да буде антологија, већ један мали напор да се тренуци поетских светлутака не изгубе са неба поетизације, да се отргну од заборава и да се јавности, или бар својој ужој друштвеној средини, укаже на духовне и животне хоризонте неколиких генерација једног динамичног и прегалачког времена.³⁴⁴

---

³⁴⁴ *Мирослав Миловановић, Песмопис (завршни део предговора „Уместо на маргинама“), стр. 22. Напомена: У Песмопису су представљени следећи аутори: Слободанка Антић, Јасмина Богдановић, Миодраг Горановић, Милан С. Димитријевић, Сава Димитријевић, Милорад Додеровић, Михајло Дојчиновић, Јелена Дугоњић, Драгољуб Ђокић, Љубомир Живковић, Борислав Здравковић, Драган Здравковић, Војислав Истатковић, Љиљана Јанаћковић, Радомир Јовић, Владимир Красић, Душанка Крстић, Лазар Миленковић, Зоран Љубичић, Миодраг Митић, Божидар Митровић, Војин Митровић, Јоца Михајловић, Зоран Младеновић, Слободан А. Младеновић, Братислав Николић, Првољуб Пејатовић, Бранко Перошевић, Ђокица Петковић, Љиљана Петровић, Вукосава Поповић, Невенка Поповић, Драган Радовић, Љиљана Ристић, Биљана Соколовић, Мирјана Соколовић, Бранимир Стаменковић, Станоје Станковић, Јосиф Стефановић, Димитрије Тасић, Мирјана Тасић, Миша Цветановић, Драгојла Цветковић, Ђорђе Цветковић, Никола Цветковић, Томислав Н. Цветковић и Радослав Шушулић.*

БИЉАНА МИЧИЋ

БИЉАНА Мичић (1978, Параћин) – студије српског језика и књижевности завршила је на Студијског групи за српски језик и књижевност Филозофског факултета у Нишу 2001. године. Магистарску тезу под насловом „*Поезима и поетика Милана Дединца*“ одбранила је 2012. године.³⁴⁵

Бави се књиженом критиком и есејистиком. Од 2009. до 2011. године била је у уредништву часописа *Наше стварање*.

Радове је објављивала у стручним и научним публикацијама и у часописима и листовима: *Књижевна реч* (Београд), *Књижевност и језик* (Београд), *Књижевни магазин* (Београд), *Књижевни лист* (Београд), *Књижевне новине* (Београд), *Летопис Матице српске* (Нови Сад), *Градина* (Ниш), *Наше стварање* (Лесковац), *Philologija Mediana* (Ниш), *Прича* (Београд), *Помак* (Лесковац), *Кораџи* (Крагујевац), *Новине Београдског читалаштва* (Београд), *Hereticus* (Београд). Године 2010. београдска Алтера објавила је у библиотеци „Калем“ њену књигу „*Под језиком, над говором: Огледи о Настасијевићу и Џунићу*“. Године 2012. са Владимиром Мичићем приредила је књигу изабраних радова Николаја Тимченка о Андрићу и Црњанском – „*Између стврности и егзистенције*.“

Учествовала је на научним скуповима „Књижевност на дијалекту“ (Лесковац 2006), „Дијалекат и дијалекатска књижевност“, (Лесковац 2008) и на 17. Конгресу Савеза

---

³⁴⁵Радна биографија мр Биљане Мичић. Напомена: Мичићева се радо одавала молби аутора ове студије да уступи податке из њеног животописа. Мичићева је писала и о лесковачким писцима. У *Нашем стварању*, бр. 1-2/2010. године, у рубрици „Аутори“, записано је: Биљана Мичић (1978, Параћин) – књижевни критичар и есејист; од 2009. године уредник *Нашег стварања*.- Књиге: „*Под језиком, над говором*“. *Огледи о Настасијевићу и Џунићу*. – Објављивала у *Књижевној речи*, *Књижевном магазину*, *Књижевном листу*, *Књижевним новинама*, *Летопису Матице српске*, *Градини*, *Нашем стварању*, *Помаку*, *Philologii Mediana*, *Причи*. – *Живи и ради у Лесковцу*.

славистичких друштава Србије (Сокобања 2009). Од 2001. до 2004. године радила је као професор српског језика и књижевности у Техничкој школи у Лесковцу. Од 2004. године ради у Гимназији у Лесковцу. Школске 2006/2007. године била је сарадник на Филозофском факултету у Нишу на предмету Савремени српски језик III.³⁴⁶

ВЛАДИМИР МИЧИЋ

ВЛАДИМИР Мичић (1975, Ниш) – књижевни критичар и есејист. Објављивао у књижевном магазину, Књижевном листу, Нашем стварању и Помаку. Живи и ради у Лесковцу. Дипломирао је на Групи за српски језик и књижевност Филозофског факултета у Нишу. Ради као наставник у Гимназији Лесковац..³⁴⁷

%

ПРИРЕЂИВАЧКИ РАД: Николај Тимченко, *Смисао приповедања*, приредио Владимир Мичић, Алтера, Београд 2013. Поговор у књизи: Владимир Мичић, „Континуитет, значења, уметност приповедања: Теме Николаја Тимченка“, стр. 317–322; Николај Тимченко, *Између стваралаштва и егзистенције: О Андрићу и Црњанском*, Задужбина Николај Тимченко, 2011, приредили: Биљана Мичић и Владимир Мичић. Поговор у књизи: Биљана Мичић, Владимир Мичић, „Николај Тимченко о Андрићу и Црњанском“, стр. 229–234.

---

³⁴⁶ Напомена: Биљана Мичић наводи да је користила следећу литературу: Драгутин Ђорђевић, *Српске народне приповетке и предања из лесковачке области*, САНУ, Београд 1988; Радмила Пешић / Нада Милошевић-Ђорђевић, *Народна књижевност*, Трбник, Београд 1997; Смиљана Ђорђевић, „Етиолошко предање о настанку голубачке мушице из околине Неготина: творбени потенцијал архитектста“, *Књижевност и језик (Београд)*, LIV/3–4 (2007); Душан Бандић, *Табу у традиционалној култури Срба*, Београд, 1980; Вид. Љубинко Раденковић, *Симболика света у народној магји Јужних Словена*, Просвета, Ниш / Балканолошки институт САНУ, Београд 1996; Ласта Ђаповић, *Земља: веровања и ритуали*, Етнографски институт САНУ, Београд 1995.

³⁴⁷ *Наше стварање, аутори*, LVII/1/2, 2010, стр. 238

СТУДИЈЕ, ОГЛЕДИ И ПРИКАЗИ: В. Мичић, „Пламен логоса: Недељко Богадановић, *Утва златокрила Бранка Миљковића*“, *Књижевност* (Београд) XLVII/1 (2012), 189–193; В. Мичић, „Портрет Лазе Костића, панорама једне епохе: Радивој Стоканов, *Траговима Лазе Костића*“, *Philologia mediana* (Ниш) IV/4 (2012), 361–364; В. Мичић, „Суспендован живот: Борислав Пекић, *Живот на леду*“, *Наше стварање* (Лесковац) LVII/3-4 (2010), 327–331; В. Мичић, „Српски Жан Кокто: Радован Поповић, *Разносач месечине*“, *Наше стварање* (Лесковац) LVII/1-2 (2010), 189–192; В. Мичић, „Кратка историја књижевног Београда: Јован Пејчић, *Ти, међутим*“, *Београдски књижевни часопис* (Београд), VI/18 (2010), 218–221; В. Мичић, „О пристајању и непристајању: Дејан Ђорђевић, *Непристајање*“, *Наше стварање* (Лесковац) LVI/1-2 (2009), 234–237; В. Мичић, „Частан изузетак: Миливој Ненин, *Слатка књига*“, *Књижевни магазин* (Београд) VIII/90 (2008), 62–64; В. Мичић, „Проблеми, контекст, главни књижевни актери 1952: Николај Тимченко, *Књижевност и догма*“, *Наше стварање* (Лесковац) LV/1-2 (2008), 123–125; В. Мичић, „Студија карактера, историјски спис, књижевна расправа: Јован Пејчић, *Милан Ракић на Косову*“, *Књижевни лист* (Београд) VI/57 (2007), 8–9; Владимир Мичић, „Богато духовно обзорје: Николај Тимченко, *Француске белешке*“, *Књижевни магазин* (Београд)

ЈОВАН ПЕЈЧИЋ

ЈОВАН Пејчић рођен је 4. јануара 1951. године у Бошњацу код Лесковца. Гимназију је завршио у Лесковцу. Дипломирао је магистрирао на Филолошком факултету у Београду. Књижевни је критичар, историчар књижевности и есејист. Био је уредник Студента (1973-1975), Знака (1973), Библиотекара (1981-1984), Књижевне критике (1984-1988), Писма (1990-1991), Новина Београдског читалаштва (1991), Српског књижевног гласника, трећа серија (1992-1993) и Српског Југа (1995).

%

СТВАРАЛАШТВО - *Тајна и крст*. Појмови /поимања 1. *Огледи* (Београд 1994), *Облик и реч критике*. *Огледи и критике* (Београд 1994), *Заснови Глигорија Возаровића*. *Монографија* (Београд 1995, друго издање 2009), *Култура и памћење*. Београд у историји и литератури (Београд 1998), *Простори књижевног духа*. Студије (Ниш 1998), *Знамења и знаци*. Појмови / поимања 2. *Огледи* (Београд 2000), *Профил и длан*. Појмови/ поимања 3. *Огледи* (Београд 2003, друго издање 2010), *Књижевни свет — критичка свест*. *Облик и реч критике 2* (Ниш 2004), *Милан Ракић на Косову — завет, песма, чин*. *Монографија* (Београд 2006), *Основ, оквири, праг*. *Облик и реч критике 3* (Пожаревац 2008) *Основ, оквири, праг, Истина и облик живе речи*. *Књижевни разговори Бранимира Ћосића*, (Београд 2010), *Милан Ракић на Косову — завет, песма, чин*. *Монографија* (Београд 2006), *Основ, оквири, праг*. *Облик и реч критике 3* (Пожаревац 2008) *Основ, оквири, праг, Истина и облик живе речи*. *Књижевни разговори Бранимира Ћосића*, (Београд 2010), *Ти, међутим*. *Књижевни Београд* (Београд 2010), *Почеци и врхови*. *Српска књижевност и њена историографија* (Београд 2010), *Поетика књижевног разговора* (Београд 2012); Пејчићева најновија књига „Зрно, расад, жетва“ (Алтера Боокц, Београд 2015), трећа из серије која се бави српском науком о књижевности промовисана је марта 2016. године у ЛКЦ.

%

АНТОЛОГИЈЕ - *Време и Вечност*. *Саборник српских молитава* (Бајина Башта 2000, Београд / Србиње / Ваљево 2 и 2002, Нови Сад 2003), *Приону душа моја*. *Молитве Светога Саве / Молитве Светоме Сави XIII—XX века*, *саборник* (Београд 2002, Нови Сад 2003), *Најлепше молитве српскога језика* (Београд 2002, Подгорица 2003), *Чудо речи*. *Антологија српског похвалног беседништва* (Нови Сад 2003), *Нишки драмски писци* (Ниш 2004), *Антологија српских молитава /XIII—XX век/* (Београд 2005), *Антологија српских похвала /XIII—XX век/* (Београд 2006));

%

ПРИРЕЂИВАЧКИ РАД - Зоран Милић: *Кроћење змија, изабране песме* (Београд 1986); *Књига о Светом Сави, хрестоматија* (Београд 1996, заједно са С. Нешићем и Н. Ћосићем); Јован Скерлић: *Историја нове српске књижевности* (Београд 1997); Јустин Поповић: *Зеница трагизма* (Ниш 1998); Исидора Секулић: *Изравнања* (Београд 1999); Милан Ракић: *Над заспалим Српством* (Београд 2000); Јован Скерлић: *Писци и књиге, I—III* (Београд 2000); Јован

Скерлић: Српске теме (Београд 2000, заједно са Милованом Витезовићем); Деветстодванаеста, зборник (Београд 2000); Срба Игњатовић: Варвари на Понту, изабране и нове песме (Београд 2000); Богдан Поповић: Начело интерпункције (Панчево 2001); Милан Ракић: Сабране песме (Београд 2001); Бранимир Ћосић: Десет писаца – десет разговора (Бор 2002, Београд 2010, 2012); Милан Ракић, Песме (Београд 2003); Раде Драинац: Песник и бунтовник (Ниш 2005); Николај Тимченко: Књижевност и догма: година 1952. у српској књижевности (Београд /Лесковац 2006), Љубиша Митровић: Поноћни ткач (Ниш 2009); Николај Тимченко: Меланхолија и херменеутика: мислилац и писац Никола Милошевић (Лесковац / Београд 2009); Исидора Секулић: Изравнања (проширено издање, Београд 2010); Светови и снови, душа и дух певања: над поезијом Зорана Милића, одабрани критички радови (Београд 2010);

ТИХОМИР ПЕТРОВИЋ

ТИХОМИР Петровић (Бошњаце код Лесковац, 12. новембар 1949). Отац Боровоје, радник, мајка Радослава, рођена Јовановић, домаћица. Основну школу похађао у родном месту (1956-1964), гимназију у Лесковац (1964-1968), Вишу педагошку школу у Нишу (1969-1971). Филолошки факултет Универзитета у Београду похађао као ванредни студент (1972 - 1976). Магистрирао на Филолошком факултету, на смеру Наука о књижевности са темом „Погледи Велибора Глигорића на књижевност реалистичке оријентације“ (1986). Докторску тезу под називом „Књижевна критика о српској књижевности за децу одбранио на истом факултету (1990).

Радио је као професор Књижевности на Учитељском факултету у Врању (1992 - 2003); професор Књижевности и књижевности за децу и Културе говора с реториком на Учитељском факултету у Сомбору.³⁴⁸ Добио је награду за

---

³⁴⁸ Напомена: Видети сајт Педагошког факултета у Сомбору.

најбољи магистарски рад 1986. на Филолошком факултету у Београду.

%

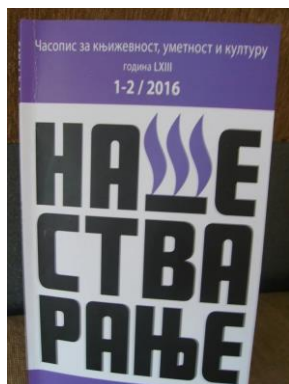
БИБЛИОГРАФИЈА – НАЈВАЖНИЈА ДЕЛА: Објавио је књиге: Огледи и критике из књижевности и језика (1993), Реторика (2006), Историја српске књижевности за децу (2001), Увод у књижевност (2009), Историја књижевности за децу (2008), Тамно огледало – огледи о читуљи (2008), Говори и критике (2009), Увод у књижевност (2009), Увод у књижевност за децу (2010), Срећа се радом стиче – пословице о раду (2012), Рад, изнад свега (2013), Иво Андрић о сиротињи (2015), Човек и дело (2016).³⁴⁹ Заступљен у књигама: Воја Марјановић, Децја књижевност у књижевној критици, Београд 1998; Воја Марјановић, Књижевност за децу и младе, Књижевна критика, Београд 1998; Драгутин Огњановић, Звезано јато, Књижевност за децу, Београд 1999; Лексикон писаца просветних радника, приредили Миливоје Трнавац и Миодраг Игњатовић, Београд 2001; Чедомир Мирковић, Лов на грешне мисли, Београд 2002.

ЈЕЛЕНА РАНЂЕЛОВИЋ

ЈЕЛЕНА Ранђеловић (Лесковац, 1982) књижевни критичар и есејист.

Објављивала у *Књижевном листу* (Београд), *Новинама Београдског читалишта*, *Нашем стварању* (Лесковац), *Причи* (Београд).

Живи и ради у Нишу и Лесковцу.³⁵⁰

³⁴⁹ Напомена: Списак дела наведена у књизи „Човек и дело“ (Сомбор 2016). Напомена: Члан редакција књижевних часописа *Освиг* (1993-1998), *Наше стварање* (од 1998), *Помак* (од 1996). Уредник је *Учитељског весника* (од 1997); члан *Удружења књижевника Србије* (од 1993), члан *Удружења универзитетских професора и научних радника Србије* (од 1997) и члан *Задужбине Десанка Максимовић* (од 1997).

³⁵⁰ *Наше стварање*, LVII/3-4 /2010, стр. 385

ПРЕДРАГ СТАНКОВИЋ

ПРЕДРАГ Станковић је рођен 1963. године у Лесковцу. Дипломирао је на Групи за романистику Филолошког факултета у Београду. Професор је латинског и француског језика у Лесковачкој гимназији. Писао је за „Нашу реч“, пише за „Think Tank“. Станковић живи као и сав остали свет, али верује да је тај живот вредан приповедања.³⁵¹

%

ИГРА С КРТИЦАМА - Својом првом збирком прича „Игра с кртицама“ Предраг Станковић улази на велика врата у свет литературе под условом, наравно, да лепа књижевност – та чудна и чудесно отровна биљка – преживи још неки дилетански стампедо, који увек треба очекивати од једнофазних пабирчара велеумних мисли и разнородних „књижевника са трафике и контејнера“³⁵²

(...) Али, где се тачно налазе та фамозна врата кроз која се из проклетства анонимности и срца блажене приватности излази на ветрометину критике? У перу аутора? Тешко: јер, ако је истина да бисмо се, у случају да нам неко закотрља главе низбрдо, сви залетели управо и само за својом главуцом, тада је тачно и да би сви писци сва своја дела прогласили обавезном лектиром – од забавиште до пензије. Можда између корица књига? Лепо, али немогуће: свет је већ видео толику гомилу брошираних и тврдоповезних ступидарија да му свако појављивање „новог и генијалног аутора“ личи на још једну превару. Дакле? Само и једино у очима *Његовог величарства читаоца*: спремног, стрпљивога и упорнога да „пропусти“ туђе уметничко дело кроз сопствене етичке и естетске филтере. Управо то је оно што Предраг Станковић очекује од свих који своје драгоцене време поклоне његовом

---

³⁵¹Предраг Станковић (подаци из биографије), *Игра с кртицама* (збирка прича), *Фестивал књижевности „Think Tank Town“*, Лесковац 2010. *Књига Игра с кртицама*, октобар 2010, коло I, књига II.

³⁵² Саша Стојановић, рецензија, *Игра с кртицама*, Лесковац 2010. године.

књижевном чеду: тренуци самоће и потпуног мира, вечити дуел са својим другим ја на „непознатом терену“ нових прича touche који ће одјекивнути оног тренутка када се склопе корице прочитане књиге. А ко преживи, тај нека и даље прича и чита лепе приче!

ЈОВИЦА СТАМЕНКОВИЋ

ЈОВИЦА Стаменковић је рођен 1974. године у Пироту. Апсолвент је српског језика и књижевности на Филозофском факултету у Косовској Митровици. Аутор је бројних приповедака, прича, есеја, приказа и чланака објављених у листовима и часописима.³⁵³

Стаменковић је аутор веома запаженог књиге есеја „Одбрана Црњанског“, „Ноћа вештица“ и бројних приказа у српским часописима и лесковачким новинама „Тачка“.

%

ОДБРАНА ЦРЊАНСКОГ - Јовица Стаменковић у есеју или брошури о нападима на дело и морални хабитус Милоша Црњанског развија аргументе који откривају право, нескривено биће овог великог српског писца. Поставља се питање од кога то Јовица Стаменковић брани Црњанског? И када се рашчисти са неким заблудама, они живе свој тајни живот и обнављају се са упорношћу којој нема равна тако да је увек неопходно размислити како одговорити на њих. Јовица Стаменковић зато мисли и својим размишљањем тражи да достигне рефлексивни ниво на којем ће бити немогуће да се остане нем пред софизмима који су оплели своју густу паукову мрежу око лика истине.³⁵⁴

---

³⁵³ Јовица Стаменковић, *Ноћ вештица*, Филекс, Лесковац 2005.

³⁵⁴ Д. Тасић, *Књижевни идентитет Милоша Црњанског*, Помак бр. 34, март 2006, стр. 37. Напомена: Књига „Одбрана Црњанског“ Јовице Стаменковића промовисана је 6. јуна 2006. године у Народној библиотеци у Лесковцу. О аутору и књизи говорили су Дејан Борђевић, уредни издавачке куће Филекс и књижевни критичар и Драган Тасић, књижевни критичар (видети Тачку, 19. јун 2006).

Са левице, Црњанског су оптуживали за десно скретање и симпатије према фашизму, пре свега часописом „Идеје” који је покренуо тражећи меру упуштања у друштвена питања која писац сме да дозволи себи. Са деснице, у емигрантским круговима у доба бивше СФРЈ, стављали су примедбу да се старији маг песничке речи продао комунистима. Црњански, тврди Јовица Стаменковић, није могао бити милитариста, јер је његово рано дело поникло на тлу отпора према бесмислу ратовања; сетимо се да је Црњански био регрутован и да се борио за Аустро-угарску на руском фронту, упркос својим најдубљим убеђењима. За Црњанског је битна апотеоза Словенства, али је он свестан и тога да Срби који нису хтели да буду сељаци него ратници, одласком у Русију, што је предмет или тема „Сеоба”, не само да су се узалуд још једанпут селили, него су изгубили своје етничко биће. Многи су се збуњивали шта је Црњанском важније. Српство или Словенство? Свестан низа ратничких подвига који су Срби остварили, Црњански је био на прагу сазнања, у свом дивљем, анархичном индивидуализму, да се тај славни низ мора бар мало демистификовати сликом ратних бруталности, какву налазимо у „Сеобама”, јер вечито дизање на оружје је имало за једну последицу крварење Србије и губитак снаге. Срби су се борили не само за себе, него и за Словенство, за једну домовину Јужних Словена, али данас нема много оних који би у суседима, осамостаљеним државама, признали Србима да су се борили, бар у некој мери, и за њих. Улога Србије као Пијемонта доведена је у питање следом позних историјских збивања, па тако писац који се лудо смеши цвету који се отвара на неком острву у океану, подстакнут идејом да је све са свим у некој невидљивој вези, и да далеки цвет изазива осмех овде, на овој страни света, увиђа бесмисао ратних кланица било где и било када – утврђује Јовица Стаменковић. Зар безазлени меланхолик – поставља питање Стаменковић – може да пожели зло било коме. Јовица Стаменковић се позива на Хајдегера, Николу Милошевића, Велека и Ворена у спецификацији рефлексивности код Милоша Црњанског. Милошевић тврди да универзални искази стичу делотворност у делу Милоша Црњанског само уклопљени у ткиво романа, у којем попут честице која резонира, одјекују сто пута већом снагом него узети само за себе. Велек и Ворен, како их наводи Јовица Стаменковић, сматрају да философске мисли у књижевном и уметничком делу доприносе сложености и кохеренцији оваквог дела.

ТОМИСЛАВ СТЕВАНОВИЋ

ТОМИСЛАВ Стевановић – Тома рођен је 1955. године у Орашцу. Основну школу је завршио у родном месту, Гимназију у Лесковцу, а студирао је у Београду и Нишу. Дипломирао је економиста маркетинга. Бави се новинарством. Рано је почео да пише. Радови су му објављивани у часопису Ми, Студенту, Књижевној речи, Нашој речи, Нашем стварању, Помаку и другим листовима. У Трећем оку објавио је серију кратких прича из Запаља. Године 1986. ужички лист Градина

циклус његових песама Ноћ туге, у оквиру Сусрета радника Србије, проглашава за најбољи. Београдски Радио 2002, у култној емисији Индекс 202, у којој се такмиче студенти Београдског универзитета, додељује му 1978. године прву награду за песму Парком сновиђења. Уредио је пет књига од којих две на ромском језику Нас је много Цигана (Amen sna but Roma) и Путујем, путујем (Ďelem, Ďelem). Члан је УНС, бави се књижевном критиком и публицистиком.³⁵⁵

ЈОВИЦА СТОЈАНОВИЋ

ЈОВИЦА Стојановић је књижевни критичар и антрополог, рођен у Бошњацу, а већ тридесет година живи и ради у Београду. Аутор је књига „Љубав и смрт“, „Анатомије живота“ (о самоубиству), „Одевена животиња“ (антропологја моде), „Силовање“, „Старост“, „Секс и култура“, „Култура и психијатрија“, „Женска агресивност“, „Речник антрополошких сумњи“, „Женска „љубав и сексуалност“. Његова биографија можда и није занимљива,

али библиографија његових ауторских дела је више но занимљива, како по темама којима се бави, та копо начину

---

³⁵⁵ Податке за ову студију љубазно нам је уступио Т. Стевановић.

како мисли и доводи у питање. А мисли увек другачије. Његови текстови никога не остављају равнодушним, што је за аутора најбитније. Хвале га и оспоравају!³⁵⁶

Стојановић је аутор „Женска агресивност“, обимне и по оценама критике, посебно проф. др Јована Марића, изузетно значајне студије, која је изазвала велико интересовање јавности.³⁵⁷

МАРИЈА СТОЈАНОВИЋ

МАРИЈА Стојановић рођена је у Лесковцу 1979. године. Живи у Вучју. Дипломирала је на Филозофском факултету у Нишу (Група за српски језик и књижевност). Бави се књижевном критиком. Радове објављује у лесковачком „Помаку” и Српском југу” (Ниш) и другим листовима и часописима.³⁵⁸

КЊИЖЕВНИ РАД:

Марија Стојановић објавила је књиге: *Постигнућа, Саздања – десет песника, десет књига, Саздања*, као и велики број књижевних приказа о лесковачким ствараоцима

%

На страницама *Постигнућа* Марије Стојановић обједињено је 16 књижевнокритичких текстова посвећених савременом српском прозном стваралаштву. Концепција књиге одређена је поднасловом (*Један писац, једна књига*) – сваки од текстова посвећен је конкретној књизи, или одређеном аспекту дела које се разматра. Различиту природу

---

³⁵⁶ Радисав Филиповић, Ј. Стојановић „Политика и човек“, интервју, Тачка, бр. 20, 11. септембар, стр. 2.

³⁵⁷ У Лесковачком културном центру 24. маја 2013. године одржана је трибина „Агресивност међу половина“ поводом књиге „Женска агресивност“ антрополога Јовице Стојановића. На трибину су учествовали др Јован Марић, неуропсихијатар, професор Медицинског факултета у Београду и антрополог Јовица Стојановић.

³⁵⁸ Напомена: Марија Стојановић се љубазно одазвала аутору књиге „Лесковачки писци, трагови и трагања“ да саопшти податке из биографије.

текста одредиле су различите интенције са којима ауторка приступа одређеној књизи – једни имају форму осврта, други форму приказа, а неки се приближавају жанру есеја. Радови откривају духовне преокупације ауторке: предмет њеног интересовања јесу писци који представљају стожере српске књижевности и њене врхунске домете, затим аутори који су на неки начин постављали нове смернице у развојном току српске књижевности, или они ствараоци који су се наметнули актуелношћу свога стваралаштва.

Поступак којим ауторка приступа одабраним ауторима открива њену склоност ка бављењу конкретним проблемима које сагледава у контексту дела, или, шире, у контексту целине опуса одређеног ствараоца. У том смислу ширином захвата издвајају се текстови посвећени Светлани Велмар Јанковић, Павлу Угринову и Саши Хаџи Танчићу. У њима се налази својеврсна скица за поетику ових књижевника, била да је у случају Светлане Велмар Јанковић говори о њеној лектири, идејним исходиштима, изразу и односу према језику, било да образлаже однос локалног и универзалног у прозном изразу Саше Хаџи Танчића или представља генезу стваралаштва Павла Угринова. Из ширег представничког контекста, ауторка долази до конкретних тема – до присуства поднебља јужне Србије и Вучја у Прозрацима Светлане Велмар Јанковић, до митологије локалнога која код Саше Хаџи Танчића прераста у универзалну методологију, до теме трагања за првом љубави као лајмотивом стваралаштва Павла Угринова.

Текстови о Кишовој *Енциклопедији мртвих*, Пекићевом *Успењу и суноврату Икара Губелкијана*, Тишминој *Употреби човека* издвајају се чињеницом да она своје место проналази у мозаику књижевноисторијских, књижевнокритичких монографија и студија посвећених стваралаштву ових писаца. Марија Стојановић и овде бира конкретну тему: мотив смрти код Киша, приповедачке поступке и симболичка значења простора код Пекића, док ког Тишме трага за хуманистичким порукама дела о употреби човека у рату и миру.

Трећу групу чине текстови којима је ауторка лесковачку културну јавност упознала са појединим остварењима савремене српске прозе. Без обзира што је реч о писцима различитих оријентација и различитих наративних и стилских поступака, у свим приказима ауторка полази од одређење теме дела, њеног жанра и места у корпусу савремене српске прозе, затим преко представљања основних елемената дела долази до указивања на евентуалне новине које разматрано

дело доноси, завршавајући приказ изрицањем критичког суда. Окупљени на једном месту, ови текстови не откривају само тренутна интересовања ауторке – њену замишљеност над питањима, проблемима и уметничким поступцима присутним у савременој српској прози. Информативни, прегледни и јасни, они отварају врата једне ненаметљиве, али богате критичке радионице, откривајући отворен, заинтересован, луцидан и јасан критички дух Марије Стојановић која осећа о чему треба проговорити и зна на који начин то треба учинити.³⁵⁹

%

Књига „Саздања – десет песника, десет књига“ Марије М. Стојановић сачињена је од књижевнокритичких текстова посвећених савременом српском песништву. Поднасловом *Десет књига – десет песника* одређена је њена концепција. На страницама *Саздања* нашли су се текстови о појединим песничким збиркама оних аутора који су прекретнички деловали на токове модерне српске поезије, или оних чије се песништво у мноштву струја које те токове прате издваја аутентичношћу поетског гласа. Одабраним збиркама ауторка приступа са утврђеног становишта: најпре у форми кратког резимеа предочава допринос песника развоју и многоликости нашег модерног песништва, указујући на кључна места његовог поетског идентитета, било да је реч о мотивској, композиционој, семантичкој, или језичко-стилској равни. Интерпретацију поткрепљују одабрани стихови, тако да се у овим текстовима смењују гласови песника о којима је реч и коментари ауторке. Књигу отвара текст о *Дивном чуду* Миодрага Павловића. Након подсећања на Павловићев значај у развоју српског послератног песништва и ситуирања овог спева у контекст његовог стваралаштва, указује се на најзначајније елементе структуре и посвећује посебна пажња идејном слоју спева. Слично је структурисан и текст о Јовану Христићу, с тим што је пажња посвећена и функцији цитата и алузија у Христићевом песништву, а учињен је и осврт на особености версификације. Огледи о Ивану Лалићу и Бранку Миљковићу издвајају се по ширем постављању теме. У њима креће од поетичких начела која су одређујућа за њихову поезију и одабране збирке разматра у поетичком кључу. Најпре издваја мотивске кругове, потом их разматра у

---

³⁵⁹ Биљана Мичић, *Препорука, књига књижевних осврта Марије М. Стојановић, Постигнућа, Један писац, једна књига, Филекс – Лесковац, 2002, стр. 85-86.*

контексту збирке и целокупног стваралаштва, да би песмама које сматра најзначајнијим приступила интерпретативно.

Поезији Слободана Ракитића приступа из нешто другачије перспективе. Означивши централне теме његовог песништва, приступа тематско-мотивској анализи збирке *Земља на језику*.

И у песништву Петра Цветковића и Симона Симоновића трага за мотивским преокупацијама, истичући оно што је одређујуће за њихов поетски профил. Песништво Раше Ливаде привлачи пажњу не само мотивским склопом већ и визуелним изгледом песама, тако да у његовој поезији разматра удео интерпункције, ритмичку организацију и специфичан начин обликовања стихова.

У књизи су се нашла два текста посвећена песникињама – један о збирци *Гимназијски тренутак* Гордане Тодоровић, други о збирци *Девет ружа* Снежане Минић. Иако су у коментару уз књигу сви текстови одређени као огледи, поменута два ближа су форми осврта. Књига *Саздања* представља један доживљај савременог српског песништва, без књижевноисторијских претензија. Из наслова текстова чита се оно што ауторка у значењском смислу сматра одређујућим за песничке збирке о којима пише. Сам избор открива оно за чим Марија Стојановић у поезији трага – пре свега, за универзалним вредностима песништва, али и за оним обележјима у којима се огледа аутентичност одабраних песника. Поднаслов *Десет књига – десет песника* пандан је поднаслову претходне књиге Марије Стојановић (*Постигнућа: Један писац – једна књига*). Првом књигом представила је свој начин тумачења савремене српске прозе, овом, која представља продужетак претходне, и свој начин читања и разумевања савремене српске поезије.³⁶⁰

%

Преда мном је рукопис књиге Марије Стојановић „Освртања“. У питању је збирка приказа књига савремених српских писаца. То су махом краћи текстови, осврти (али не узгредни), објављивани махом у лесковачком часопису „Наше стварање“ (има их укупно 13), које је ауорка читатељству пружила овде на окупу, објединила их у књигу. Њено дугогодишње *освртање* на издања наших писаца, и песника и прозаиста, нужно је морало да уроди једним оваквим стваралачким плодом, којем је у основи есејистички приступ

---

³⁶⁰ Мр Биљана Мичић Препорука за књигу *Саздања Марије Стојановић*.

књижевном делу, понајвише импресионистички, али и аналитички, па и аналитичко-синтетички.

Интересовање ове списатељице за белетристику лежи у њеној природи књигољупца и помног читаоца. Њен радознали дух храни се лепотом књижевно-уметничких остварења, љубављу према писаној речи и свему што је на логосу утемељено. О чему год да пише, она испољава свој искрени усхит духовном надградњом која израста из логосне моћи људског бића, из божанске искре у сржи човека ствараоца. Филантропски настројена и библиографски задојена, Марија Стојановић у приказивању књиге дружи се са њеним аутором и свагда држи до онога што је у књизи суштинско, релевантно и трајно, што се опире свему ефемерном. Књиге Душана Јањића, Јована Пејчића, Димитрија Тасића, Данијеле Костадиновић, Лазара Ристовског, Саше Хаџи Танчића, Светолика Станковића, Драгана Радовића, Маре Каранфиловић, Зорана Пешића Сигме, Драгана Хамовића, Часлава Ђорђевића, Зорана Вучића и Симона Симоновића послужиле су Марији Стојановић, поред осталог, да испољи и своје списатељско умеће, критички дух и сигурност у изрицању вредносних судова. Њено перо се одликује акрибичношћу и пробирљивошћу у изразу, тако да испод њега настају текстови у језичко-стилском погледу веома дотерани, изнијансирани, занимљиви, надахнути и стручни. Реч је о списатељици која располаже великим филолошким и теоријско-књижевним знањем, ерудицијом и контемплативношћу. Она не само да излаже чињенице већ их и осмишљава, тумачи и понире у њихове суштствености, семантичке и друге релевантности. Уз остало, бави се и компаративним сагледавањима, осветљавањима и вредновањима. Фокус њене истраживачке, проучавачке и приказивачке оптике веома је широк: појединост се увек разматра и на нивоу општег. Посебно бих нагласио ауторкин сензибилитет за оно што је у нашој књижевности и науци о књижевности ново и модерно, но ова знатижељна и инвентивна особа, склона реминисценцијама, не превиђа (не запоставља) ни било шта што, као вредно, припада нашој културној традицији и књижевној ризници, класици, тако да је њено писање спрега онога што је настало у (ближој или даљој) прошлости и онога што настаје у садашњости. Зналачки написана и са уживањем писана, ова књига ће засигурно са уживањем бити и читана.

С обзиром на све претходно изречено (а могло је бити и похвалније), посве је – сматрам – јасно да ја рукопис књиге

„Освртања“ Марије Стојановић најсрдачније препоручујем издавачу на штампање – (мото приказа: „Човек се осврће да би сигурније ишао напред.“ Светислав Првановић (аутор приказа: Љубиша Рајковић Кожељац)

МИЛЕНА СТОЈАНОВИЋ

МИЛЕНА Стојановић је рођена 1974. године у Лесковцу. Филозофски факултет (Група за српски језик и књижевност) завршила је у Нишу, а магистрирала на Филолошком факултету у Београду. Од 1997. године била је стипендиста Министарства за науку и технологију и сарађивала на Институту за српски језик САНУ и Институту за књижевност и уметност, где је стално запослена на пројекту Теорија књижевности.

Као добитник стипендије Сасакава фондације у току 2000. године, похађала је предавања на париском универзитету Sorbonne Nouvell (Paris III). Позију, есеје и критичке текстове објављивала у књижевним часописима (Стил, Наш језик, Књижевност, Свеске, Градина, Багдала, Помак, Наше стварање). Објавила књиге песама: „Дуга пред огледалом“ (Гимназија, Лесковац 1993), студију „Књижевни врт Борислава Пекића“ (Институт за књижевност и уметност - „Мали Немо“, Београд – Панчево 2004) и књигу есеја „Поглед на пишчев радни сто“ („Мали Немо, Панчево).

Бави се књижевном теоријом и критиком. Члан је Друштва књижевника Војводине. Уредник је часописа „Свеске“, ревије „Sveske-ArtTEch“ и у Издавачкој кући „Mali Nemo“.³⁶¹

---

³⁶¹ Напомена: М. Стојановић опширно је писала о збирци песама Мире Коцић „У небо верујем“: *Наслов је за књигу оно што је за човека име. Али разлика је у томе што људи добијају име на почетку живота кад се још не зна какви су па нису битно одређени њиме, а књига добија наслов по садржини и он је увелико одређује. Наслов прве самосталне песничке збирке лесковачке књижевни це Мире Коцић специфичан је још по нечему. Збирка је добила наслов по истоименој песми „У небо верујем“, али акценат је на различитим речима. У наслову песме истакнута је реч небо. Небо се овде јавља као симбол, као супротност мраку, дубинама и забораву. Али када ова иста реченица одређује целу збирку, у први план долази реч*

%

Критичар и есејиста Милена Стојановић (1974) у књизи „Поглед на пишчев радни сто” издвојила је текстове у којима одређене књижевне феномене и поетике појединих аутора сагледава са новог или недовољно истраженог угла. Свакако најзанимљивији и најпровокативнији је есеј дат у форми драме, који тематизује поетске карактеристике драма и романа Бранислава Нушића.

Између осталог, она пише о „Газда Младену” Боре Станковића, епу „Гилгамеш”, „Мајстору и Маргарити” Булгакова, поезији Раска Петровића, о романима Борислава Пекића, о књигама стихова Мирослава Максимовића, Милана Орлића и других.³⁶²

%

Милена Стојановић је у својој студији о Бориславу Пекићу пружила увид о теоријским домацајима интертекстуалности. Када су у питању књижевна дела, то би значило да је свако књижевно дело одговор на неко друго дело и да се и у дијакронији и у синхронији могу успоставити релевантни

верујем: верујем у љубав, верујем у завичај, верујем у будућност, верујем у повратак... Збирка Мире Коцић подељена је у пет циклуса. Класична драма по Аристотелу има пет чинова. Лаици би рекли: случајност. Не, у поезији нема случајности, то је интуиција, оно нешто што песника чини песником. Ову зирку можемо да назовемо драмом у пет чинова писаном у слободном стиху. Први циклус „О великој љубави” је заправо експозиција. Овде се први пут, изван оквира, срећемо са песникињом за коју љубав има само почетак и која само у сновима скида маску да би написала малу песму о великој љубави, довољну за бесмртност. Песникиња већ овде себи и својој љубави одређује место: „Тражи ме на небу” (Тражи ме на небу). То је путоказ који преко замки и грешака води до прошлости осликане у циклусу „После мога оца”. Овај циклус је друга фаза у развоју драмске радње, заплет. Сваки сусрет с прошлошћу је већ сам по себи почетак сукоба. Овде је тај сукоб осећај дужности према прошлости оличене у слици оца. Квантитетом кратак, али емотивно врло богат заплет кулминира циклусом „У небо верујем” (кулминација). Љубав испреплетена с вером, природом и нарицањем мајке Југовића – овако се најкраће може представити овај језгровит циклус. Ко други може да понуди могућност различитих разрешења овог сукоба ако не потомци? Четврти чин ове својеврсне песничке драме, перипетија, насловљен је „Заштита потомака”. Песме овог циклуса су различите варијанте пркоса злу који врхунац достиже у „Разговору с гласником”. Ѓ

³⁶² Драган Богutowић, Есеј као драма, В. новости, 19. фебруар 2007, стр. 30.)

однос између тек насталог остварења и књига које су му претходиле или биле савремене.³⁶³

Идеја интертекстуалности, која се везује за име Јулије Кристеве, привукла је пажњу и других славних имена, као што је Ролан Барт; Барт је тврдио да је сваки текст интертекст, што значи да свако књижевно дело, било које да је врсте, има једну интертекстуалну димензију, од које много шта зависи. Али, ми имамо посла најчешће са текстом као текстом, мимо осталих текстова. Шта вреди сви ти могући сложени и раскошни односи интертекстуалности, ако их читалац и не примећује, пошто чита текст као текст? Отуда Милена Стојановић мора да прибегне једином решењу, а то је решење инветивног или обавештеног читаоца, онаквог каквог бисмо по старим и утабаним теоријским навикама назвали још и компетентним, искусним или једино пожељним читаоцем.

ДУШАН СТОШИЋ

ДУШАН Стошић. – Аутобиографске белешке. У лесковачку Гимназију прешао сам из врањске Гимназије. То је било 1946. године када су се моји родитељи преселили из Прешева и купили кућу у Лесковцу, у Улици Страхињића Бана. То је била типична улица старог Лесковца са малим кућама. После је све то срушено и ми смо добили трособни стан у истој улици, а уз то и кућу са баштом у Горњем пољу.³⁶⁴

Уписао сам се у шести разред лесковачке Гимназије. Одмах сам стекао нове другове: Косту Димитријевића, Богосава Васића, Југослава Рајковића и Звонка Марића, апотекарског сина. У то време је литерарна секција ове школе била врло активна и на мене је оставила дубок утисак дебата о приповетки, мислим да је њен наслов био „Шајкача” коју је

---

³⁶³ Драган Тасић, М. Стојановић: *Књижевни врт Б. Пекића*, приказ, електронски часопис Народне библиотеке Лесковац, Запис, Мали Немо, Панчево 2005.

³⁶⁴ Душан Стошић, *Аутобиографска белешка*, Помак, бр. 33, јануар – март 2006, стр. 11.

написао и прочитао Тихомир Јовановић Тоћа. Ако се добро сећам, радило се о јунаку приче коме је окупаторски полицајац наредио да баца шајкачу, а овај је то и послушао, што је био кукавички поступак. Како је Звонко Марић у дискусији рекао да би тако учинио и сам аутор приче Тоћа, разговор је кренуо око питања односа писца и његових јунака. Гимназија је имала и школски лист који су уређивали Николај Тимченко, Миодраг Митић и Јован Букелић.

Ако је Звонко, још тада, био најобразованији Лесковчанин и прави европски господин, Тоћа је представљао пролетерског и ренесансног генија свестраности. У исти мах и приповедач и сликар и вајар и научник, он је горео интензивним стваралашким пламеном. Његова друга активност је била организациони рад у школи. Био је високи омладински руководилац. Његова трећа особеност се састајала у мистичном ентузијазму којим је снажно ширио дух интелектуалних авантура на околину. Из мистичног ентузијазма родио се Кружок младих научника а састанци овог необичног кружока одржавали су се у Тоћиној соби у кући његових родитеља. Принципи оснивања и постојања кружока били су жељ за неограниченом истином, борба за истину и неограничена слобода исказивања властитог мишљења. Најпре се разговарало о природно-научним темама. Разна питања физике, неурологије (превасходно Тоћине теме), космологије, дарвинизма, марксистичке филозофије, питање дијалектике. Постепено се преко тумачења Стаљинових „Питања лењинизма” прешло и на друштвено – политичке теме. Да ли је Стаљин већи од Лењина? Било је то први јеретичко питање које нас је одвело у пределе опасне смелости. Кад из ове удаљености погледам тај Тоћин кружок чудим се интуицији и зрелости тих дечака. Храбри нисмо били. Уопште нисмо до краја били свесни у шта смо се упустили. Међутим, било је то прво истински демократско тело у нашој земљи. Касније су сви чланови кружока постали истакнути ствараоци. Кружок је престао да постоји одмах после Резолуције Информбироа.

%

Дијапазон духовног интересовања и ангажмана Душана Стошића веома је широк. И креће се од филозофије, и то претежно марксистичке, с тежњом да се у први план ставе и аргументовано образложе њени хуманистички аспекти и домен, преко лингвистике, естетике, теорије књижевности, филозофије и књижевне критике, све до теоријске физике у којој је остварио резултате признате и позитивно

коментарисане од наших најкомпетентнијих стручњака; теријски ангажман Душана Стошића остваривао се и преко активног учешћа у сесијама чувене и својевремено веома утицајне Корчуланске летње школе, Сусрета филозофа, књижевника, политиколога, историчара, социолога, затим на Тари, Врњачкој Бањи, Аранђеловцу, Београду итд., у организацији Српског филозофског друштва, чији је био члан готово од самог његовог оснивања, као и састанака Отвореног универзитета који су били илегални, јер су били забрањени од Титовог режима. Али се Стошић није зауставио само на теоријском ангажману, већ је и практично деловао као председник Друштва за стране језике у Лесковцу, као и предавањима на Радичком универзитету у Лесковцу, као члан Управног одбора Народне библиотеке, чији је упрвник био марљиви и тихи лесковачки културни радник Ратмирко Петровић. Изгледа ми, круна његовог ангажмана, док је живео и радио у Лесковцу, било је учешће у раду редакције Нашег стварања; он је био душа редакције и време (то је друга половина шездесетих година) наглог успеха ове публикације; Стошић је у овом гласилу објавио више есеја, критика и чланака, који су због велике актуелности, смелог указивања на културне, политичке и идеолошке проблеме савремености били стално предмет пажње не само читалаца часописа него и идеолошких комисија и партијских дужебрижника, који су пратили рад у култури и контролисали делатност интелектуалаца, културних радника и писаца. Стошић је, такође, један од најистакнутијих учесника Састанка редакција провинцијских часописа, одржан у Лесковцу на иницијативу и у организацији редакције Нашег стварања и постао је прворазредни културни и политички догађај у Србији крајем 1967. године.³⁶⁵

Одлазак Душана Стошића из Лесковца представљао је велики губитак за ову средину мада је он био под сталном присмотром не само партијских дужебрижника и правверних идеолога, него и полиције. Нећу претерати ако кажем да је ниво дискусија о разним културним проблемима његовим изостанком знатно смањен, јер се више није чуо његов умни глас нити су учесници добијали подстицаје из његових аналитичких и садржајних говора, увек усмерених ка суштини проблема и подстицајних за даље разматрање. Стошић је, и поред препрека на које не наилазио, и даље, кад год је могао,

---

³⁶⁵ Николај Тимченко, *О Душану Стошићу и његовим књигама*“, *Успења, бр3, новембар 2007, стр. 25.*

учествоваo и у културним акцијама Лесковчана, и објављивао прилоге у лесковачким публикацијама које су се појављивале нешто касније. Он је сарадник „Освета“, часописа који је оставио видан трад у лесковачкој периодици квалитетом објављених прилога и чињеницом да је на својим страницама окупио читав низ најугледнијих српских стваралаца: Стошић је сарадник листа Лесковчанин, као и часописа Наше стварање; појављивао се и на промоцијама књига, предавањима у Дому културе и Народном музеју. Сарадња Стошићева и у поменутиим публикацијама и на поменутиим приредбама знатно је повећавала њихов ниво и издвајала се својим особеностима. Док је боравио у Лесковцу Стошић се интензивно бавио филозофијом и писао есеје, студије и критике из те области, посвећујући видну пажњу и естетици, књижевној критици и есејистици. Већи део прилога у првој књизи – посвећеној књижевности – Стошић је написао у Лесковцу. Они су објављени не само у лесковачким публикацијама, него и у београдским, сарајевским и загребачким часописима, у којима је био радо виђен сарадник. Први утисак који се стиче поновним читавањем тих прилога јесте: они нису ништа изгубили од своје свежине, вредности и аутентичности. И ову последњу реч, у исто време и суд вредности, покушаћу да објасним. Она је заправо кључна реч, ако се жели да објасни специфичност појаве и значај свеколике духовне делатности Душана Стошића. Својевремено, када сам имао срећу и интелектуално задовољство да га слушам у готово свакодневним разговорима које смо водили, чинило ми се да Стошић пише мало, и жалио сам због тога, јер је он имао шта да каже и у писаном облику саопшти јавности своје опсервације и увиде у сложене проблеме књижевности и филозофије. Сада видим да ће оно што је написао испунити најмање четири књиге. Али то не треба да изненађује или да битно коригује мој утисак. Наиме, Стошић интензивно ради већ близу педесет година, он је толико присутан у јавном и културном животу да је то морало дати овакав резултат када је у питању квантитет. Ствар је у томе да Стошић на спада у тзв. критичаре-хрончаре нити у писце којима је стало да имају што више библиографских јединица; он брижљиво бира ауторе и теме о којима ће писати и то на основу критеријума: први је да аутор јесте аутентични стваралац који је уз све то и на удару идеолошке критике, а други, да он сам, уз оцену вредности и указивања на специфичности претресане књиге или разматрање аналитичке теме, каже нешто битно и ново, а

своје о проблему у обзорју књиге или аутора. А то Стошић чини опет из два разлога: прво, да укаже на аутентичног ствараоца који је због своје индивидуалности на удару идеолошке критике и да, друго, потврди сопствену чежњу за аутентичношћу. Јер, у време када је владала идеолошка критика, ваљало је размицати њене оквире и ограде и оспоравати њене догме; смисао критичког ангажмана у тим услова огледао се пре свега у афирмацији аутентичног стваралаштва и негацији хорског, колективног мишљења; афирмацији личног, индивидуалног мишљења а истовремено настојање да се изађе из оквира идеологије, били су *spiritus movens* теоријске и практичне делатности Душана Стошића.

Лако је приметити да је писац Добрица Ћосић у то време највише заокупљао пажњу критичара и теоретичара Душана Стошића. Стошић види у Ћосићу великог писца. Ћосић је по мом мишљењу значајан писац и то је, чини ми се, важна дистинкција. Ћосић је значајан писац, јер је у време борбе за аутентично стваралаштво без идеолошких стега – својом позицијом у ствари отварао врло занимљив проблем. Наиме, идеолошко опредељење Добрице Ћосића било је јасно: он је био комуниста, недвосмислено опредељени борац за комунистичку идеологију – страствени афирматор југословенске социјалистичке револуције. То није крио, напротив. Али, истовремено, Ћосић је, бар декларативно, стављао у исти ред идеологију и стваралаштво, наглашавајући да стваралаштво мора да буде аутентично, да не сме да трпи од идеологије; два основна појма за Ћосића били су револуција и стваралаштво: једноставније речено, писац доказује аутентичност приказујући истинито револуцију. То је и сам Ћосић покушавао да оствари у свом делу инспирисаном револуцијом, али је несумњиво да су се у том покушају показали неки шавови који су целу ту конструкцију ипак демантовали. Значај овог писца, међутим, огледа се и у томе што је у свом белетристичком делу постављао и неке круцијалне проблеме епохе или времена у коме се развијала идеја и пракса социјалистичке револуције. У том смислу Ћосић је био занимљив и за Стошића који ипак, по мом мишљењу, мало пречује када овом писцу приписује врхунски естетски квалитет.

Друга Стошићева књига пред нама посвећа је у целости разноврсном (прозном, песничком, есејистичком, уређивачком) делу Саше Хаџи Танчића, који пореклом и тематиком неких својих дела припада лесковачкој средини. Ако би се могло једном речи да исказе утисак о овој књизи,

рекло би се: критичар је нашао свог писца! И опет је по среди она чежња за аутентичношћу: Стошић у Хаџи Танчићу види аутентичног писца југа Србије, неку врсту наследника Боре Станковића и то кроз целу књигу настоји да образложи и докаже. Углавном успешно, рекло би се. Мора се још истаћи да је својим продорним погледом у Хаџи Танчићево дело, Стошић открио у њему слојеве и онтолошке продоре које нису запазили критичари који су писали о Хаџи Танчићевом делу, а тих критичара је заиста велики број. Стошић, такође оправдано, у овом писцу и ангажованом интелектуалцу види оваплоћење креативног духа, истичући Хаџи Танчићеву делатност у уређивању часописа „Градина“; међутим, ваља истаћи да је Хаџи Танчић уређивао и лесковачке публикације „Освит“ и „Лесковчанин“. О Стошићу бих могао да говорим (да ли и адекватно, то је друго питање), јер му много дугујем, а он је задужио и Лесковац и српску књижевност и филозофију. Лесковац се овом ствараоцу и интелектуалцу, на жалост, није одужио: напротив, учинио му је и много неправди али, ипак, остају и Лесковац и Стошићево дело. Никад није касно.³⁶⁶

%

Морам да кажем да сам се одувек дивио ширини Стошићевих интересовања, интересовања која претежу на физику, математику, филозофију и естетику, књижевну критику и теорију књижевности, романистику, такође. У свим или скоро свим овим областима, Стошић је дао зрела остварења у којима се исказао као особени проучавалац и велики познавалац проблема који су заокупљали његову стваралачку мисао.³⁶⁷

У сваком случају, реч је о једном истакнутом српском ствараоцу, интелектуалцу који заслужује пуно уважавање. Он је аутор *осам књига* – три су из области физике, а остале из

---

³⁶⁶ Николај Тимченко, „О Душану Стошићу и његовим књигама“, *Успења*, бр. 3, новембар 2007, стр. 26. Напомена: Пренели смо комплетан прилог.

³⁶⁷ Душан Јањић, *Уводно слово на вечери посвећеној Душану Стошићу*, децембар 2006. године, Културни центар Лесковац. На Технолошком факултету у Лесковцу, у организацији Друштва Србија - Француска, одржано је вече посвећено сећању на недавно преминулог академика Звонка Марића. О једном од највећих српских физичара говорио је Душан Стошић, професор у пензији, Марићев дугогодишњи пријатељ и сарадник. Смрћу Звонка Марића завршена је једна епоха српске физике, рекао је Душан Стошић који је део свог излагања посветио и периоду Марићевог школовања у Лесковцу.

других области: филозофије и књижевне критике, углавном. А ту су и бројни радови (филозофски, књижевно-критички, научни) објављени у низу часописа и листова, већим делом из Београда. Не треба заборавити ни учешће на многим симпозијумима и скуповима, посебно на сесијама Корчуланске летње школе за филозофију и социологију. Ови сумарни подаци о Стошићевом стваралаштву налазе се углавном у сажетку његове биографије, на крају неких његових књига. Оно што је мени пало у очи, то је да је у свима Лесковац поменут само у једној полуреченици – као професор који је радио у Економској школи. Наведена је, уз то, и његова сарадња у неким лесковачким часописима.

Ваља, међутим, рећи да је Душан Стошић био један од најактивнијих судионика у друштвеном, културном и просветном животу Лесковца шездесетих година прошлог века и да је тај период, можда, најплоднији у лесковачкој култури до сада, добрано својим делом обележио.

Подсетимо се да је био врло агилни сарадник и члан редакције „Нашег стварања”, да је одржао низ јавних предавања, учествовао интензивно у културним и другим збивањима, доживљавајући и неприлике због свог слободоумног, у то доба неподобног наступања. Као житељ Лесковца стекао је име истакнутог филозофа, али и дисидента, што га је, претпостављам, и одвукло из Лесковца. Одселио се у Београд 1972. године, али са Лесковцем није прекидао везу до дана данашњег.

Вреди споменути да је био врло угледни професор француског језика. Основао је, тако, Актив професора француског језика свих школа лесковачког краја и био његов председник. Прелиставајући „Нашу реч” оног времена, приметио сам, између осталог, да је држао предавања о француским писцима, Преверу, на пример. Уопште, Стошићев рад као романисте, недовољно је познат. Чини се да га и сам Стошић не цени много, бар не у мери у којој он то заслужује. Још као студент, истицао се својим радовима о Дидроу, Камију, Мистралу. Посебно је интересантно његово занимање за провансалски језик, односно условно речено, дијалекат француског језика.

Касније, после дипломирања, као професор, објавио је већи број чланака, приказа, али и дужих радова из француске књижевности. Од француских писаца, највише га је, чини се, привукао Албер Ками. Овом писцу посветио је половину књиге „*Никола Милошевић и Албер Ками*”. Узгред, ту је, у тој књизи, и Стошићев чланак о Сартовим убијеним душама.

Најзад, када је реч о Стошићу као романисти, треба рећи да је као стипендиста француске владе био на усавршавању у Греноблу и Паризу. Душан Стошић се огледао и у преводилаштву; преводио је са француског на српски одломке из дела М. Пруста, Жиде, Клера. Дакле, по мом мишљењу, Стошићев удео у романистици уопште није занемарљив и не би ме изненадила да објави и једну књигу на француске теме. Уосталом, Стошић не престаје да нас изненађује

Мало је у нас стваралаца који се, готово с подједнаким успехом, баве различитим подручјима духовног стварања. Један од њих је Душан Стошић. Није толико необична сама ширина његовог интересовања која се претеже на физику и математику, филозофију и естетику, књижевну критику и теорију књижевности. У свим, или скоро свим областима Стошић је остварио зрела остварења, бројне радове расуте у нашој периодици који су заокупљали његову стваралашку мисао. Најнеобичније је, међутим, то што се он тек сада, после безмало четрдесет година рада, јавља са две своје књиге, ако изузмемо једну, објављену 1996. године из области физике. Ваљда је ауторова скромност једино рационално објашњење за пропуштене прилике да се раније ситематизују његови радови у виду посебних публикација.³⁶⁸

Обе књиге које су сада пред нама, и Прозно књижевно дело и Апокрифи јеванђеља Саше Хаџи Танчића, из домена су књижевне критике и обе представљају, дакле, један сегмент његовог стварања. Прва се састоји од текстова, објављених у разним часописима и листовима, који се претежно односе на дела наших савремених писаца. Друга је у целости посвећена Саше Хаџи Танчићу. Мада су тематски различите, обе књиге имају подоста заједничких одлика. Душан Стошић је, најпре, аутор који се не задовољава импресионистичком критиком, лако сроченим заводљивим текстовима без правог аналитичког приступа и дубине. Није ни присталица лансоновски оријентисане ерудитне критике која се заснива на миницуозном истраживању докумената и чињеница. То не значи, међутим, да Стошић није ерудита и истраживач. Управо обрнуто! Импресионира његова блистава ерудиција, широка култура, велика обавештеност о предметима којима се бави, позивање у аргументацији на разне изворе: Библију,

---

³⁶⁸ Душан А. Јањић, *Продубљена анализа књижевног дела, Душан Стошић: Прозно књижевно дело; Апокрифна јеванђеља Саше Хаџи Танчића, Лаканпрес, Београд 2002.*

сознања из филозофије, естетике, знаменита имена светске књижевности.

С друге стране, истраживање је у бити Стошићеве стваралашке поетике. Но, за разлику од представника тзв. универзалне критике, он у књижевном делу трага за оним што је скривено, што се не види на први поглед, а што чини, по њему, суштину дела. Притом, у тумачењу књижевног дела он се ослања на помоћ разних хуманистичких наука и дисциплина, на знања из филозофије, феноменологије, структуралне лингвистике, без којих се данас, уосталом, и не може замислити добра књижевна критика.

Ако би хтели да одредимо Стошићеву припадност овој или оној струји модерне критике, можда би он најближи био тематској критици која, идентификујући упоришне тачке у књижевном делу, открива тему или комплекс тема – носиоце одређених доминантних значења. Стошић је, међутим, близак и филозофској и феноменолошкој критици која не прихвата психолошки, „дживљајни” приступ и позитивистичко рашчлањивање дела на садржину, форму, мотиве, утицаје, већ дело као вишеслојну структуру тумачи објективним критичким приступом, редукцијом на оно што је битно у њему.

Близак је, исто тако, и структуралној анализи, јер дело, које је предмет његовог испитивања, посматра у тоталитету као чврсто структурисану целину. Права истина је, у ствари, да не припада ниједној књижевној школи, да је, како би рекли Французи „inclassable”, и да је, акцептирајући и елементе напред наведених критичких приступа, изградио један самосвојни пут према књижевном делу који подразумева дубинско читање и на кохерентан начин дешифровање скривених значења. Такав приступ Стошић демонстрира у ранијим радовима сабраним у првој књизи, тумачећи Андрића, Селимовића, Ћосића (њему је посветио неколико текстова), Лалића и неке друге писце где трага за оним што је аутентично, суштински људско у делу, посматра однос појединац и власт, појединац и историја, разматра и друге феномене и значења. Но, чини се да је Стошић праву меру свог критичарског аналитичког приступа дао интерпретацијом стваралаштва Саше Хаџи Танчића. У књизи коју је посветио овом писцу, кога изузетно цени, увршћује га у врхове српске књижевности, Стошић је дошао до интересантних открића која Хаџи Танчића приказују у новом светлу. Испитујући целокупно пишчево стваралаштво, аутор „Апокрифних јеванђеља” изналази доминантне, могло би се

казати опсесивне Хаџи Танчићеве теме које се откривају у понављању мотива и митова, варирању архетипова, учесталости теме у којој се крије смисао дела. Одређујући као стожерну у читавом Хаџи Танчићевом делу тему смрти, он је развија, открива релевантне мотиве који прерастају у друге теме комплиментарне оној главној. Посебну пажњу обраћа на архетипове који су, по њему, „покретач стваралачке имажинације” Саше Хаџи Танчића.

Одгонетајући смисао целине Хаџи Танчићевог дела, Стошић скреће пажњу и на његове стилске и друге одлике, на његову богату метафоричност и сликовитост, његову блискост посмодерној прози али и његову самосвојност и оригиналност. Књиге „Прозно књижевно дело” и „Апокрифна јеванђеља Саше Хаџи Танчића” вредан су прилог нашој књижевнокритичкој и књижевно теоријској мисли. Треба их схватити и као позив на нова читања писаца који су предмет Стошићеве оштроумне и продубљене анализе.

ДИМИТРИЈЕ ТАСИЋ

ПОВОДОМ 50. годишњице излажења *Нашег стварања*, у Редакцији часописа, 27. фебруара (2004. године) одржан је „Округли сто” са темом „Књижевна периодика у Србији данас”. У разговору су учествовали Зоран Пешић Сигма, Стана Динић Скочајић и Горан Станковић (*Градина*, Ниш), Мирко Демић (*Кораци*, Крагујевац), Милан Орлић и Милена Стојановић (*Свеске*, Панчево), Ана Авдић (*Повеља*, Краљево), Саша Хаџи Танчић (*Народна библиотека*, Лесковац) и Димитрије Тасић (*Наше стварање*, Лесковац).³⁶⁹

У том двоброју „*Нашег стварња*”, у рубрици *Белешке о ауторима* „*Нашег стварања*” дословце је записано: *Димитрије Тасић*, књижевни критичар. Рођен 1938. у Рашкој. Био уредник *Студента*, главни и одговорни уредник књижевног листа *Видици*, уредник ТВ емисија *Лектира* и *Културни додаток* ТВ Београд, главни и одговорни уредник

---

³⁶⁹ *Наше стварање*, 1-2/2004, стр. 11

БИГЗ-а. Уредник часописа *Наше стварање*. Живи и ради у Београду.

У књизи „*Живот пише приче*” (Удружење писаца, Лесковац, 2001) позната новинарка Верица Баторевић Божовић је објавила занимљив чланак „*Професија уредник*” (у ствари, то је прилог који се већ појавио у часопису „*Ми*”, децембра 2000). Ту понајвише дознајемо о животу и раду Димитрија Тасића: „Димитрије Тасић је рођен 1938. године у Рашкој, где је његов отац службовао, али су сви његови корени у Лесковцу. По очевој линији потомак је протојереја ставрофора Михајла Тасића, а по мајци, бакалске породице Нисе Јовановића. У Лесковцу је растао и завршио Основну школу „Вук Караџић”. По тадашњем систему школовања, гимназија је онда имала осам разреда. Он шести разред завршава у Лесковцу под разредним старешинством Азарија Баторевићем, а седми и осми разред у Нишу. Упоредо са похађањем гимназије у Лесковцу, завршава и Нижу музичку школу. По матурирању 1957. године, уписује у Београду и завршава југословенску и светску књижевност. Истовремено похађа средњу музичку школу у класи чувеног педагога Јеле Кршић. Дипломирао је на клавирском одсеку.

Димитрије Тасић, још док је студирао југословенску и светску књижевност, из „Струдента” прелази у „Видике”, лист за књижевност, уметност и културу и то као главни и одговорни уредник. У „Студенту” је, наиме, био од 1958. године, а у „Видицима” од 1963. до 1965. По завршетку студија, следи војска у Загребу, а онда десетогодишњи рад на ТВ Београд, где је уредник емисије „ТВ лектира” и „Културни додатак”. То је време од 1967. до 1977. године. Потом прелази у БИГЗ где је 22 године године био уредник филозофских издања, а последњих 12 година и главни и одговорни уредник до пензионисања средином прошле (1999) године. Последњих десет година, као уредник БИГЗ-а, био је уредник дела Милоша Црњанског, а од пре две године уредник је Задужбине Милош Црњански (критичко издање), што је један од највећих издавачких пројекта после (Другог светског) рата у нас. Димитрије Тасић, дуго и врло успешно је уређивао лесковачко *Наше стварање*, али је у том мукотрпном послу имао и доста проблема, па је, коначно, са те дужности отишао – незадовољан!

%

Покренуто у јесен 1953. године, *Наше стварање* је први, дакле и најстарији часопис у Лесковцу, и један од најстаријих у Србији - после (Другог светског) рата. Али с њим не

започиње часописна историја града, јер њен корен је много дубљи, сеже у XIX век, када ће се, 40. година после првог српског часописа у Србији – *Подунавке* (1843-1848), у Лесковцу, 1887. године обелоданити *Црквени гласник*, захваљујући коме знамо за песме *Димитрија Алексића*, који је, иначе, био и власник и уредник часописа, па осим за песме знамо и за његове велике дугове које је после смрти своје оставио првом лесковачком штампару Димитрију Адамовићу, баш као што је, вероватно, и многи од нас данас дугујемо својим штампарима, а да не знамо када ћемо их и како намирити. Пише песник Адамовић у свом гласнику:

„За наш рад ми смо са свију страна не само добијали одобравања... већ смо потпомагани разноврсним лепим радовима... Но није довољно само одобравање и помоћ у раду, те да истрајемо и у будуће... За то је потребно материјалних средстава, а ми баш у томе оскудевамо, јер наш лист није живио никакве потпоре ни од куда...”

Баш као што и ми, зар не, пишемо данас на многе адресе – као дужници штампарима, али и ауторима који нам своје „лепе и разноврсне радове” уступају, ни не питајући за хонораре, знајући, сигурно, да и ми сами радимо бесплатно или готово тако.

Дуговечније од *Црквеног гласника*, који се оглашавао само две године, били су у Лесковцу *Ђачки растанак* (1905-1914), којег помиње и *Скерлић* у свом Историјском прегледу српске штампе 1791-1911 и *Лесковачки гласник* (1920-1941), у којем су штампани и књижевни радови, поменимо песме Јована Маговчевића и Сретена Динића.

И већ смо у послератном Лесковцу, када је почетком септембра 1953. године, неколико културних посленика, како се то и данас каже, објавило први број *Нашег стварања*, „часописа за друштвено-политичка питања, науку и књижевност”, и не сањајући сигурно да би он могао да доживи своју 50. годишњицу, а што се, ево, ипак, догодило, надживевши многе од њих, али и оживљавајући данас успомене на њих.

А шта ће бити са *Нашим стварањем*, које, ево, обележава своју 50. годишњицу – неизвесно је, као и за многе, да не кажемо баш све, српске часописе данас? Зашто? Покрећући пре пола века *Наше стварање*, наши претходници су на првој страници првог броја записали: „Обично се мисли да унутрашњост не даје перспективе за развој, да не покреће на размишљање и на стварање, не буди у човеку амбиције да покуша и учини највише што може. Има у томе истине, али

само с обзиром на материјалне услове. Ништа им друго не стоји на путу...

Наше стварање није замишљено као трибина с које се може чути само о ономе што је уско повезано са Лесковцем и његовом ближом и даљом околином, нити ограничено само на сараднике из места. То није природно и разумљиво”.

Али било је и периода када је часопис сервисно, билтенски преносио „материјале” разних друштвено-политичких и партијских форума, плаћајући дугове времену.

Али, у својим бољим тренуцима, и достојно одговарало изазовима. Најзначајнији један такав одговор часопис је дао године 1967. организујући скуп часописних радника уже Србије (тада веома актуелан појам, и стварности), дакле, редакције *Градине* (Ниш), *Багдале* (Крушевац), *Корака* (Крагујевац), *Октобра* (данас Повеље, Краљево) и *Тока* (Прокупље) са темом, тада, такође, вечно актуелном, али мало делотворном: „Културна политика и путеви и задаци развоја културе у провинцији”.

Али, ево чуда. Редакција је тада била позвала и неке од наших најпознатијих књижевника, филозофа, социолога, новинара, као што су: *Добрица Ћосић*, *Михајло Марковић*, *Никола Милошевић*, *Светозар Стојановић*, *Миладин Животић*, *Стеван Мајсторовић* и *Триво Инђић*, сви већ обележени као „унутрашњи дисиденти” и „критичари свега постојећег”. Па та критика није изостала ни том приликом – не само наспрам културне него и актуелне политике уопште. Реакције у највишим партијским форумима дигле су праву буру у јавности, која се месецима није смиривала.

Ипак, материјали са састанка су објављени, али не без партијског надзора и консеквенци: двојица уредника – *Николај Тимченко* и *Душан Стошић* су поднели оставке, а за дуже време се у часописима није могло да појави ниједно ауторско име „опозиционарске”, „антиса моуправне”, „критике свега постојећег”.

ДРАГАН ТАСИЋ

ДРАГАН Тасић рођен је 1962. године у Грделици, школовао се у Лесковцу и Београду. Завршио је Општу књижевност са теоријом на Филолошком факултету у Београду. Објављивао песме, есеје, критике и преводе у свим значајнијим српским књижевним гласилима (*Летопис Матице српске, Књижевни лист, Песничке новине, Браничево, Савременик, Кораџи, Поља, градина, Наше стварање, Помак*). Добио је Златну плакету „Жак Конфино“. Умро је 2013. године.

КЊИЖЕВНИ РАД: ЗБИРКЕ ПЕСАМА: Зачарана кутија 1900; Престо псоглава 2000; Пут до куће (посхумно) 2014; ЕСЕЈИ: Књижевни акценти 2006; Завичајни круг и српске теме 2008. ПРЕПЕВ поезије Оскара Милоша 2011.³⁷⁰

%

Драган Тасић је од уметника вибрантне концентрације духа и имагинације, који се не устручава да у исечцима могућег живота, у кошмарним визијама и празнини, у ономе што је недокучиво човековим могућностима перципирања, нађе мотив који одговара одређеној мери песничке истине.

Ваља рећи без околишења: Тасић је од песника који игнорише свакидашње и вулгарно, он је уметник за кога је околна стварност ишчезла. Потрага за новим садржајима и облицима, измишљања, удаљавања или примицања простора и времена, промена узрочно последичних закона, универзум у коме влада друкчији поредак, метафизички спој и игра видљивог и невидљивог, дају његовој поезији карактер творевине која не признаје границе и не прихвата самограничења.

Древна прошлост и египатски богови и фараони, измишљена имена, псеудоисторијска перспектива, слике фантастичне и сањане, блесак су песникове визије и његове

---

³⁷⁰ Драган Тасић, *Пут до куће, Чигоја штампа, Београд 2014, стр. 57. Напомена: Излагање Данила Коџића на промоцији збирке Пут до куће, 11. Јула 2014. године*

неразјашњиве слутње. Поглед на стварност из помереног хоризонта, многострук и симболичан поредак, чини песму „*манифестацијом нечег сасвим другог, неке ралности која не припада реалности нашега света*“ (Мирче Елијаде). Његов стих нема ништа заједничког са искуственим и проверљивим. Песнички проседе је, не ретко, сведен на диспаратне појединости и случајности као изворе поетског, на предмете и бића доведене у мистичан однос са узроцима који егзистирају изван песме. Ауторов илизионистички хоризонт једног метафоричког бескраја, игра интелекта и маште, подвргавања речи и њихов распоред, губе се у измишљеним егзистенцијама, речено донатовски. (Бранимир Донат), у вакуму интелектуалне комбинације. Искорак у идеално и неименовано, у агностицизам и филозофију, у надреалистичке неосимболистичке слике, најпосле, празна нарација, воде у поезију чији је једини веродостојни јунак сама поезија. Све је речено терминологијом литерарне семантике, заробљено у самом језику – и референт и референца песме. Тасићева поезија асоцира на ташту жудњу француског песника да „*напише*“ књигу ни о чему, књигу без спољашње везе која би се сама од себе држала, унутрашњом снагом свога стила. Речи често завидне имагинације моћи и значењски мнолике, сложене у парадигме симбола, као и закони метафоре који невидљиво чине видљивим, безобличном дају обличје – у песмама као што су „*Чувар светилишта*“, „*Познаник*“, „*Ирина, жена деспотова*“, „*Небески двор*“ или „*Натприродна пченица*“, „*Препирка између сени*“, функционишу као реторика имагинарног и говор слика; исказују се као лудизам и слике као да су гледане у сферном огледалу. Песник и сабеседник вечних тема не нуди лажне карте; његова поетика певања и мишљења се темељи на имагинацији и језику симбола који граде естетску илузију. Уметник, учини се, као да у подтексту има свет у коме нема много добра и на чијем хоризонту спаса, у крајњој линији, свако изађе на специфичан и болан начин. На читаочево изненађење, аутор додирује тоталитарни поредак, антиципира и политизује неке познате топосе и догађаје. А извесно је да су гени његове поезије у ономе што је у току његовог живота учио, акумулирао и трезорио у свом мозгу, у духовној и душевној структури свога бића. Импровизација и слобода, али без списатељског хира и безобзирне експлоатације, песнички говор ослобођен гравитације социјалне и психолошке каузалности, исказивање неизрецивог, исто тако одсуство жеље за јасноћом, зацело су обележја ауторовог стваралачког

метода. Stroфично организоване песме дужег ритмички уобличеног исказа и чији је стих сачувао наивитет и лудизам, често срезане до краја, по свему, производ су дугог песничког зрења и филтрирања. Тасићева атематска поезија, сачињена од језика, и од ћутања, од мотива и од одсуства мотива, речју од „шуме симбола“, изненађује необичношћу и отвореношћу у ековском смислу. У сваком случају, тумачење и решавање њеног система једначина, незамисливо је уколико се читање не схвати као интерпретација, увек као једно од могућих читања.³⁷¹

%

После више година оклевања и не баш тако млад, објавио сам 1990. године збирку песама „Зачарана кутија“, тако да сам, премда рођен 1962. године, покушао да сустигнем млађе писце који су се слободније препустили књижевном позиви.³⁷²

У недостатку тачних представа шта је то књижевност консултовао сам књиге које су ми могле доћи до руке. Нисам био убеђен да то што пишем као песник типичан одговор на питање постављено сплетом околности, тако да сам пожелело да забележим увид у тајну, али тајна је мамила све нагоне мога бића да буде кроз њих објашњена до степена неког макар и најмањег разумевања. Отуда – нешто песама, нешто мало критике.

Нема друге него да признам да потешкоће у схватању књижевне стварности, која је за мене више стварност, нешто већа него сама „стварна“ стварност, и даље искрсавају пред мојим очима иако је изгледало да сам их давно оставио за собом да поново означавају мрачни пролаз ходницима са овде - онде окаченим разнобојним фењерима и новим стварним чудесним Аладиновим лампама – како би се човек, вечни крадљивац ватре и блага, једноставно престашио, иако се дуго припремао за злочиначки подвиг, хоће ли се та игра пламичака и тмине поновити још који пут?

Украто, ја сам аматер, али сам заљубљен у професионалце и верујем и то да свако ко помисли да се лати пера, мора да има одговорности за то да досегне неке какве - такве професионалне стандарде. А, сад – шта је то стандард? Треба саобразити књижевност у Србији, где год да српски човек

---

³⁷¹ Проф. др Тихомир Петровић, рецензија „Поетика сверног огледала“, Драган Тасић „Престо псоглава“, Удружење писаца Лесковац, 2000, стр. 5-6.

³⁷² Прилог објављен под насловом Награда Жак Конфино Драгану Тасићу, Лесковачки дневник, број 30/31, јул-октобар 2005, стр. 17.

пише, и не бити попустљив, него разуман. Наравно, не бих могао тврдити да знам како то остварити на прави начин, без грубих грешака.

Веома сам захвалан Лесковчанима и Лесковачком сајму као организатору продајног салона књига што је моја књижица *Књижевни акценти* добила награду „*Жак Конфино*” за књижевно остварење, јер и есеј има додирне тачке са уметношћу. Колико то непопуларно звучало, одавно већ, и расправе су нека уметност, јер оглувело биће робова Новог светског поретка покушава да чује оно што се више нигде и никада не може чути.

%

Први књижевни акценти који су се чули на лесковачкој књижевној сцени после Другог светског рата, а тако је свакако било и на широј, ондашњој југословенској, били су, наравно, песнички. Кажем, наравно, не само зато што се одувек у освиту новог доба чула најпре песма већ и зато што је песма и иначе првородна ствар. Првобитни човек, био је певајући човек.

Песма је претходила говору уопште, па теко и говору о њој самој, па су теко и у Лесковцу, на средини прошлог века и на почетку једног новог доба, најпре чули песници, а од младих – *Борислав Здравковић, Миодрог Митић, Јован Јоца Михајловић, Првољуб Пејатовић...* Али у овом песничком окружењу јавили су се и нови књижевно-критичарски акценти. Мислим на *Мирослава Миловановића* и на ондашње гимназијалце, на *Велимира Хубача*, а посебно на *Николаја Тимченка*, који ће постати најугледније књижевно-фолозофско име у Лесковцу, значајно и у нашим ширим културним просторима. А за њим се јавила и друга књижевно-критичка, есејистичка и истраживачка имена, каш што су *Душан Стошић, Никола Цветковић, Тихомир Петровић, Душан Јањић, Драган Радовић, Милена Стојановић*, а посебно *Саша Хаџи Танчић*, рођени Лесковчанин, који је књижевно израстао у Нишу и потврдио се као свестрана стваралачка личност.³⁷³

И тако долазимо до новог, а једног од најдаровитијих књижевних гласова у Лесковцу – до гласа *Драгана Тасића*, који ће се, опет, најпре чути као песнички – књигама *Зачарана кутија* и *Престо псоглава*, а потом и као књижевно-

---

³⁷³ *Димитрије Тасић, Задовољство у тексту, приказ, Књижевни акценти Драгана Тасића, Удружење писаца Лесковац 2004, Наше стварање, Лесковац 4-1/2004-5.*

критички, данас и књигом огледа, под насловом *Књижевни акценти*. Колико је сам наслов књиге једноставан, толико сама књига није! Она је више од строгих, јасних, прецизних, а штурих акцената – она је једна веома особена, елиптична и развијена, луцидна и „зачарана” – есејистичка књижевна мисао, све по страни од познатих књижевно – приказивачких или естетско – аналитичких образаца. Књижевно поље Тасићевог критичког интересовања и испитивања, интерпретације, промишљања и тумачења веома је широко – од наше традиционалне, класичне лектире (Његош, Војислав Илић) до савремене књижевности (од Попе и Павловића, преко Раичковића и Михајловића, те Киша, Лалића и Павића до Данојлића и Басаре, Горана Петровића и Љиљане Ђурђић). Истичем и Тасићеву брижљиву и одговорну пажњу према књижевном стваралаштву које настаје у средини у којој и сам живи (Борислав Здравковић, Саша Хаџи Танчић, Раде Јовић, Саша Стојановић). Из светске књижевности Тасићу је најближи француски симболизам (Бодлер, Маларме, Валери)... Али Тасић све своје текстове обогаћује многим занимљивим и вредним асоцијацијама из светске књижевности и културе уопште, од древних епоха, посебно Грчке, до нашег времена.

(...) Поменути аутори такође откривају да Тасића подједнако интересују и поезија и проза, и певање и мишљење. Књига је тако структурисана: први део припада огледима о прози, а други о поезији; трећи, пак, о поетичким и књижевно-историјским питањима. Но ове три целине не виде се у књизи јасно одељене, као три посебна поглавља, што би књигу учинило прегледнијом и открило њену осмишљеност, већ текстови теку *in continuo*, па се читаоцу може учинити да су, рецимо, текстови о Раичковићу или Павловићу, о Малармеу или Валерију затурени негде у књизи, а у ствари су на уводним местима одређених поглавља. Указујемо на ово, неке ће се можда учинити, *формалне моменте у књизи*, али они су, и за самог нашег аутора, много више: они су и непосредно вредновање. А то је, опет, карактеристично за Драгана Тасића: он, наиме, није склон непосредном изрицању вредности, јер је вредност, како би то рекао Тасићу веома близак песник Миодраг Павловић „један несазнат појам”, али истовремено и једнако или утолико још и више, један „елементарни осећај у нашој егзистенцији”.

(...) Оно што је Тасић рекао за Миодрага Павловића, могли бисмо и ми рећи за њега – да је „пун поштовања за разноликост уметничких реализација”. Драган Тасић, зна да

се до истог врхунског циља, оног књижевног у књижевности, до уметничког у уметности, може доћи са различитих, па и дијаметрално супротних полазишта. Зато ће он са подједнаком пажњом испитивати дело Драгослава Михаиловића и Милорада Павића или Милована Данојлића, Светислава Басаре, Борислава Здравковића и Ненада Грујичића.

(...) Драган Тасић је самосвојни књижевни мислилац. Притом, нимало наметљив, а деликатан. (...) Самосвојност текста Драгана Тасића видим као ткање, у смислу Бартовом из *Задовољства у тексту*, дакле ткање текста као што паук плете своју мрежу – из себе самог. У једном од својих најбољих текстова, оном о Саши Хаџи Танчићу, под насловом „*Благословен је живот сна и јаве*” обиље је таквих реченица које читаоцу нуде „*тајна уживања*”. Поменимо прву: „Саша Хаџи Танчић својим делом прави нацрт тамнице, понор смрти силне привлачне снаге.” И још једну: „Овај приповедач је каменом мудрости заградио зденац тајних уживања.”

Сасвим у складу са естетским проседеом, Драган Тасић негује сентенцу, афоризам, парадокс, којима изражава властита књижевна, филозофска, животна и друга искуства и знања. Ево и понеког таквог примера из есеја о Ивану В. Лалићу: „Време пролази, иако је сваки час ненадокнадив”, или из есеја о Павићу: „Пророчанство ће тражити одговор од оног ко је питао”, или: „И без учених речника, господство, пред отмености значи господарење.”

%

Чини ми се, можда се само делимице варам, Драган Тасић (Грделица, 1962), професор, песник, књижевни критичар и есејист, аутор збирке песама „*Зачаране кутије*” и „*Престо псоглава*”, као и „*Књижевних акцената*”, за коју је добио Награду „Жак Конфино”, покушава својим делом – као и свако ко мисли да стваралаштво може да промени свет – да као сведок времена, као и сваки човек, буде на губитку исто онолико колико се осећа победником.

Знамо, о томе су многи писали, па и ја у „*Изабраној тишини*”, која је била делимице предмет Тасићевог интересовања, да се каткад више бојом гласа, него смисленошћу речи говори о нашем трајању и нашој вечитој пролазности. Зар нисмо примећивали да у очима које горе као плаве жеравице, које се окрећу и благо смеше, разоткривамо сву дубину наше сенке туге. Тасић својим делом, дакле, покушава да предвиди будућност, али, дабоме, предвиђа и стварност. У том привидном парадоксу његове процене

тренутка крије се и одговор на његово поимање књижевности, његов став о себи, али поглед на туђе дело, туђе забране и туђа дворишта. Тасић неким својим оценама даје глас подмуклог певача, подулог од бесани и вечите неправде, али у исто време нежан од превелике љубави. Он, не без разлога, нека дела, посебно локалних стваралаца, иако посматра са нескривеном дозом симпатије, види делимице као неуредна дворишта, као сиротињски стан, као заразлу стазу, као нестрпљив живот који се приближава крају, као зимску таму, као живот у коме ни праве чињенице немају ни моћи ни духа да убедљиво испишу затетурано људско трајање.

Можда је више него било ко од лесковачких аналитичара књижевне сцене Драган Тасић тачније, односно прецизније уочио у књижевном исечку лесковачких писаца стару драж потуцања по друмовима Србије. Тасић је – иако свестан и своје недоречености – ипак покушао и умногоме успео да својим критичким судовима осветли све или готово све што овај наш живот крије: мисли, погледе, осмехе, речи, уздахе – све чиме се тежи ка другој обали, која је каткад обавијена тајнама или маглама, али пожељна као део прелепог сна.

Понекад ми се чинило – узимам и пример Тасићеве анализе мога романа „Изабрана тишина” - да му се журило, забринут што није посвршавао све што је тога дана планирао. Откривајући тајне везе у моме роману – а сличне оцене би се могле непогрешиво изнети и када су и питању судови о Цветковићевом, Динчићевом, Стефановићевом или Миљковићевом делу – да поменем само неке од писаца који су били предмет Тасићеве знатижеље – износио је каткад и погрешне оцене, које би у другим околностима, и када су у питању други посматрачи лесковачке сцене били, донекле разумљиви, али овога пута мање схватљиви.

Ова књига, више него успела панорама лесковачког стваралаштва, могла би се назначити другачије и природније неким другим именом. Јер, лако је открити, као на брисаном простору, да је више од половине од 120 страница (од 40 до 106) Тасић посветио делу Саше Хаџи Танчића, неспорно у Србији најпризнатијег живог писца са лесковачког поднебља. Осталим писцима, аутор даје скроман простор – тек по две до неколико страна и тако они, не својом кривицом, постају део једне велике сенке, а и сами остају испод тог великог круга. То је та мана, највећа од свих и зато је било боље написати посебну књигу о обимном, разноврсном, успешном и признатом делу Саше Хаџи Танчића. Ова моја, надам се одмерена и не без разлога изречена оцена није, дабоме, ни

сасвим тачна, па можда ни сасвим добронамерна. Све зависи ко је и како доживљава, а мени остаје нада да ће бити протумачена на начин који је најближи визури мог критичког суда. У изјавама (и делима) писаца, мојих пријатеља – а подоста је њих заступљено у овој успелој књизи – све је паметно, али нешто фали. Не знам шта баш недостаје, али и то је довољно да се замислимо над својим делом. И то је опомена, коју изриче Тасић, довољно образован и довољно проницљив да уочи где је било неопходно ћутање, а где треба проговорити. Можда је сада време да и ја заћутим над књигом и делом мени драгог колеге, пријатеља и земљака Драгана Тасића што нам је овим есејима – а неки су буквално пренете са новинских страница и часописа - омогућио, како би говорио један шахиста, да „игром заобилазимо време”. Ето, то је крај, а овде би могао да буде и сам почетак.³⁷⁴

%

Драгану Тасићу није успутно, него усудно бављење књижевношћу. Завршио је студије књижевности, ово му је пета књига песничког и књижевно-критичког рада, које би требало изједна вредновати. Тасић иначе радо развија своје теорије о животу и универзуму, но и о самој уметности и смислу уметничког стварања, чију судбину поистовећује са својом. Поезија Драгана Тасића узраста из природе његове ауторске личности, особитога двојства осећајности и уметвовања. Таквих је момената и разлога за песму и у овој новој књизи. Она не проширује, но продубљује тематски и мотивски оптимум уметничке слике живота и света. Следом француских симболиста, највећма Рембоа, трага за могућношћу другачијег разрешења, штавише другчијег узбуђења поезијом затамњеног сјаја риме, пригушене опорим животним искуством. Ове метричке структуре затамњене су игре духа, но и укроћене емоције.

(...) Значај и значење не исцрпљује се у самом примеру. Поступком такве симбилизације обликоване су и песме „Књига са чудним догађајима“ и „Човек сличан берби“, и та чињеница, и на примеру песничког рада Драгана Тасића актуелизује дух модернитета у увек другчијим људским и песничким видовима. Ако кажемо да је наш песник

---

³⁷⁴ Д. Коцић, део излагања на промоцији књиге „Завичајни круг и српске теме“, Народна библиотека Лесковац, 15. новембар 2006.

„Зарђалим бродом“ у томе успео, онда истовремено дајемо начелан суд о књизи, читавом његовом песништву.³⁷⁵

%

Стваралаштво прерано преминулог песника, есејисте, књижевног критичара и преводилоца Драгана Тасића појава је од значаја у нашој књижевности која тек треба да буде релевантно процењена. Тасић је био рођени песник и својим делом је задужио књижевну културу, не само на југу Србије. Свестрано образован и зналац бића поезије највише је писао о песничким књигама које је књижевно-теоријски меродавно оцењивао. Његова реч је утемељена, и стога је његов суд са респектабилном тежином. (*Јовица Стојановић*, рецензија, Драган Тасић, Пут до куће, збирка, Чигоја штампа, Београд 2014).

Последња књига поезије Драгана Тасића „Пут до куће“ заслужује сву озбиљну пажњу књижевне критике. Његове песничке филозофеме утемељују се на Хајдегеровом путу питања *Чему песници у оскудним временима, Времену ослудном у чему?* Човек већ одавно песнички не живи нити станује, како би рекао велики немачки филозоф, па отуда и питање: има ли он смисла на планети? Тасићева резигнираност је из предела Бодлерове, Малармеове и Рубоове поезије, чији је био зналац и поклоник. Тасић је у овој својој књизи песник који поставља фундаментална питања људског бивствовања и његово песничко умствовање пита о првим стварима човековог егзистовања, али не даје експлицитне одговоре, јер они су вешто иманетно скривени у питањима. Мудро изабран наслов Пут до куће закровљује његову песничку књигу која је интонирана резигнацијом и надом да човек још увек има наде да се врати до куће где се и бивствује, а не напросто постоји. Наизглед наивни мотиви његове поезије заправо су варијације на тему *Чему постојимо ако се песнички не станује, или нема изгледа повратку кући*. Да ли је човек заиста обескућен у свој својој отужености и без метафизичких жеља је оно што овог песника интригира, али и иритира...

Овде је Тасић песник који пева освету чији су разлози за постојање све тањи. Ово није књига утеха већ уозбиљене забринутости над светом где се песнички ум и имагинација презиру, а самим тим и салдо живота постаје мање вредан. Да ли је све илузија, и погрешна представа о свету, то је део

---

³⁷⁵ *Саша Хаџи Танчић*, рецензија – реч пријатеља, „Силазак речним путем“, *Филекс*, 2008, стр. 51–52.

песничке патње Драгана Тасића који је песнички живео и делао, и туговао у свету где ни патња нема стваралачку тежину. Одгонетање сврхе и празнине егзистенције је збирни мотив свих његових песама овде, па и његовог целокупног песничког стваралаштва. Од тога се, чини се, даље не може ићи ни у песничком мошљењу ни у животу...³⁷⁶

%

У организацији Културног центра из Власотинца, 11. јула 2014. године промовисана посхумно објављена збирка песама „Пут до куће“ познатог лесковачког песника, есејисте и књижевног критичара Драгана Тасића. О збирци и стваралаштву Драгана Тасића, који је преминуо прошле године, говорили су Јовица Стојановић, рецензент књиге, Саша Стојановић, књижевник из Лесковца, Предраг Станковић, професор Лесковачке гимназије и писац, Јурица Дикић, илустратор и Данило Коцић, новинар писац. Оцењено је да је Драган Тасић својим делом, посебно есејима и критикама, али и песничким гласом и преводилаштвом, оставио дубок траг у стваралаштву Лесковца.³⁷⁷

Године 2005. У Лесковачком дневнику, објавио сам (Данило Коцић) интервју са Драганом Тасићем (*Награда Жак Конфино Драгану Тасићу*, Лесковачки дневник, број 30/31, јул-октобар 2005, стр. 17). „После више година оклевања и не баш тако млад – казао је тада Драган Тасић - објавио сам 1990. године збирку песама „Зачарана кутија“, тако да сам, премда рођен 1962. године, покушао да сустигнем млађе писце који су се слободније препустили књижевном позиви.“³⁷⁸

О Драгану Тасићу, посебно његовом песничком и есејистичком раду писали су, између осталих, проф. др Тихомор Петровић, Димитрије Тасић, Јовица Стојановић, Саша Хаџи Танчић и други. Професор Петровић уочава да је Тасић „уметник вибрантне концентрације духа и имагинације, који се не устручава да у исечцима могућег живота, у кошмарним визијама и празнини, у ономе што је недокучиво човековим могућностима перципирања, нађе мотив који одговара одређеној мери песничке истине. (Проф. др Тихомир Петровић, рецензија „Поетика сверног огледала“, Драган

---

³⁷⁶ Јовица Стојановић, комплетна рецензија, Драган Тасић, *Пут до куће*, Чигоја штампа, Београд 2014.

³⁷⁷ Драган Тасић, *Пут до куће*, Чигоја штампа, Београд 2014, стр. 57.

³⁷⁸ Прилог објављен под насловом *Награда Жак Конфино Драгану Тасићу*, Лесковачки дневник, број 30/31, јул 2005, стр. 17.

Тасић „Престо псоглава“, Удружење писаца Лесковац, 2000). „Тасићева атематска поезија, сачињена од језика, и од ћутања, од мотива и од одсуства мотива, речју од „шуме симбола“, изненађује необичношћу и отвореношћу у ековском смислу. У сваком случају, тумачење и решавање њеног система једначина, незамисливо је уколико се читање не схвати као интерпретација, увек као једно од могућих читања.“³⁷⁹

Димитрије Тасић, познати ТВ новинар, али и уредник Нашег стварања, дао је више него тачну оцену есеја „Књижевни акценти“ Драгана Тасића. (*Д. Тасић, Задовољство у тексту, приказ, Књижевни акценти Драгана Тасића, Удружење писаца Лесковац 2004, Наше стварање, Лесковац 4-1/2004-5*). „Први књижевни акценти који су се чули на лесковачкој књижевној сцени после Другог светског рата, а тако је свакако било и на широј, ондашњој југословенској, били су, наравно, песнички. Кажем, наравно, не само зато што се одувек у освиту новог доба чула најпре песма већ и зато што је песма и иначе првородна ствар. Првобитни човек, био је певајући човек.

Песма је претходила говору уопште, па теко и говору о њој самој, па су теко и у Лесковцу, на средини прошлог века и на почетку једног новог доба, најпре чули песници, а од младих – *Борислав Здравковић, Миодрог Митић, Јован Јоца Михајловић, Првољуб Пејатовић...* Али у овом песничком окружењу јавили су се и нови књижевно-критичарски акценти. Мислим на *Мирослава Миловановића* и на ондашње гимназијалце, на *Велимира Хубача*, а посебно на *Николаја Тимченка*, који ће постати најугледније књижевно-фолозофско име у Лесковцу, значајно и у нашим ширим културним просторима. А за њим се јавила и друга књижевно-критичка, есејистичка и истраживачка имена, каш што су *Душан Стошић, Никола Цветковић, Тихомир Петровић, Душан Јањић, Драган Радовић, Милена Стојановић*, а посебно *Саша Хаџи Танчић*, рођени Лесковчанин, који је књижевно израстао у Нишу и потврдио се као свестрана стваралачка личност.“³⁸⁰

---

³⁷⁹ Проф. др Тихомир Петровић, рецензија „Поетика сверног огледала“, Драган Тасић „Престо псоглава“, Удружење писаца Лесковац, 2000, стр. 5-6.

³⁸⁰ Д. Тасић, *Задовољство у тексту, приказ, Књижевни акценти Драгана Тасића, Удружење писаца Лесковац 2004, Наше стварање, Лесковац 4-1/2004-5*.

И тако долазимо до новог, а једног од најдаровитијих књижевних гласова у Лесковцу – до гласа *Драгана Тасића*, који ће се, опет, најпре чути као песнички – књигама *Зачарана кутија* и *Престо псоглава*, а потом и као књижевно-критички, данас и књигом огледа, под насловом *Књижевни акценти*. Колико је сам наслов књиге једноставан, толико сама књига није! Она је више од строгих, јасних, прецизних, а штурих акцената – она је једна веома особена, елиптична и развијена, луцидна и „зачарана” – есејистичка књижевна мисао, све по страни од познатих књижевно – приказивачких или естетско – аналитичких образаца.

ЖИВОЈИН ТАСИЋ

ЖИВОЈИН Тасић је рођен у Лесковцу 1956. године. Завршио Филошки факултет у Београду (Група за општу књижевност) и специјализацију за редиговање и лекторисање. Радио је као лектор у *Нашој речи*, у којој је поред критичких осврта, објавио и више новинских прилога.

%

Најновија књига проф. др Тихомира Петровића доноси велики број написа о књигама аутора из различитих средина, као и писаца лесковачког књижевног круга.³⁸¹

Већ на почетку 2003. године, у издању Удружења писаца Лесковца, из штампе је изашла књига Тихомира Петровића „Књижевни записи 2”. Аутор је на једном месту сакупио већи број записа о разноразним књижевним публикацијама које су објављене у периоду од 1999. до 2002. године и које је требало представити ширем читалаштву.

Реч је углавном о кратким, често пригодним белешкама и приказима књига поезије, приповедне прозе, студија књижевне критике, монографија итд. Књига је састављена од две целине. У првој, насловљеној „Писци и књиге”, дати су прикази књига аутора чију су издавачи из Београда, Зрењанина, Новог Сада, Врања и Ужица, дакле ван Лесковца.

---

³⁸¹ *Живојин Тасић, Књижевни записи 2, Наша реч, Лесковац, 4. априла 2003.*

Ту нема имена познатих мимо стручних кругова, осим, наравно, Чедомира Мирковића и Момчила Златановића, вуковског нотара језичког народног блага из врањског краја.

Друга целина, Лесковачки књижевни круг, обухвата приказе књига завичајних писаца, који су објављивали у периоду на који се књига односи. У овом делу дате су белешке о књигама песама Драгана Тасића „Престо поглава”, Љилане Јањић „Кућни праг”, и Властинчанина Луке Крстића „Године маслачка”. Ту је и опширнији текст о роману Данила Коцића „Изабрана тишина”, као и прикази књига Станка Миљковића „Записи о времену”, Милана Божовића „Московске приче”, Грује Петковића „Свети Сава, први српски учитељ”, Јосифа Стефановића „Лесковачки књижевни клуб „Светислав Вуловић” и Верице Баторевић Божовић „Живот пише приче”.

%

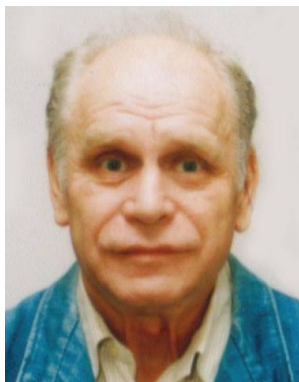
Свако од нас у огледало погледа бар једанпут у току дана. Оно што тамо видимо одраз је нашег лица, тела. Иако знамо да огледало не лаже, врло често му не верујемо, игноришући оно што нам се у сопственом одразу не допада. Дакле, ми у огледалу не видимо оно што оно стварно показује, него оно што код нас самих желимо да видимо. Има, додуше и таквих огледала која служе за забаву и показују нам искривљен лик, који је најчешће другачији, али и нама самима – смешан. Ипак, често баш то криво огледало показује прави лик онога који се у њему гледа. Пишући о познатим лесковачким ствараоцима, научницима и уметницима, др Живан Стојковић, управо кроз одсјај кривог огледала покушава да нам открије њихову другу, комичну страну. Намера му никако није била да било кога повреди, већ напротив, да се из забаве и пуста времена насмеје и својим друговима и сарадницима – Храниславу А. Ракићу, Ненаду Кражићу, Томиславу Н. Цветковићу, Душану Стошићу, Николи П. Илићу, Мирославу Здравковићу, али и себи самом. Књига износи невероватне, до сада строго чуване податке и детаље из живота ових људи који наизглед мирно, под маском упорних и тихих стваралаца, живе међу нама и свој други, прави лик, крију дубоко у себи.³⁸²

---

³⁸² Живојин Тасић, *Реч унапред*, Живан Стојковић, *Криво огледало*, Центар за истраживања и проучавање културно – истројске баштине југа Србије, Лесковац 2007.

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО

НИКОЛАЈ Тимченко (6. децем бар 1934 - 29. децем бар 2004) рођен је и умро у Лесковцу. Дипломирао је на Групи за југословенску књижевност Филозофског факултета у Београду. Радни век је провео као новинар и лектор листа *Наша реч* (Лесковац). Уредник лесковачког часописа за културу, књижевност и уметност *Наше стварање* у два наврата (1961-1968, 2002-2004). Књижевни критичар и историчар, есејист, филозофски писац. Расправе, огледе и приказе објављивао је у свим значајнијим српским и југословенским листовима и часописима. Рукописна заоставштина Николаја Тимченка садржи више томова есејистичко-критичких и монографских радова. Задужбина „Николај Тимченко“ и Лесковачки културни центар објавили су 2008. године *Библиографију Николаја Тимченка*, рад Дејана Вукићевића, која обухвата 1161 Тимченков рад и 62 текста о Тимченковој личности и његовом раду.³⁸³

Пред сам крај прошле године (29. децембра) само што је напунио седам деценија живота, умро је у Лесковцу *Николај Тимченко*, књижевни и филозофски мислилац, писац, познат и цењен и ван оквира средине у којој је живео и стварао.³⁸⁴

---

³⁸³ *Николај Тимченко, Смисао приповедања, Алтера (О српској прози 20. века, огледи, студије, портрети), приредио Владимир Мичић, Београд 2013, стр. 313. Напомена: Николај Тимченко је Рус по оцу, Србин по мајци. Отац Александар Владимирович Тимченко (Харков, 1894-1975, Лесковац), правник по образовању (дипломирао на Правном факултету Московског универзитета) избегао је пред црвеним терором у Србију 1920. године. Мајка Василија, рођена Хаџи-Ценић (1909-1990), домаћица. Супруга Ружица, девојачко презиме Стефановић (Лесковац, 1934-2009), професор француског. Кћерка Јелена (Лесковац, 1960), удата Мушицки, професор француског и енглеског језика, мр енглеске књижевности (супруг Бранислав, др хемије), Унуци: Александра и Никола*

³⁸⁴ *In memoriam; Д. Тасића, Наше стварање, 4-1/2004/5, стр. 520. Опширније: Одласком овог јединственог интелектуалца, град на Ветерници изгубио је једног од својих највреднијих знамења. Где год*

Од библиотеке до куће, 29. децембра одлазеће (2004) године, наш драги пријатељ и колега филозоф и књижевник *Николај Тимченко* је превалио последњу деоницу животног пута, зауставивши се тачно на половини.

У библиотеку није могао да се врати, дома свог насушног није могао да се домогне. Смрт га је сустигла пренаглашено. Изгледало је да се враћа, а заправо је одлазио. Недостајало му је само неколико десетине корака. Предухитрен је нагло утихлим дамаром. Позајмљене књиге срунуле су се из његових руку и с њима тренем склонила и она врховна – Књига његовог живота. Заувек!³⁸⁵

да се, минулих деценија, у нашој културној, посебно у књижевним и филозофским круговима, изговорило име Николаја Тимченка, изговарало би се и име његовог града – Лесковаца.

³⁸⁵ *Посмртно слово Саише Хаџи Танчића на сахрани Николаја Тимченка, на Светоилијском гробљу, 31. децембра 2004. године. Текст објављен у Помаку, бр. 29/30. јануар-јун 2005. године, под насловом Уписан у енциклопедију мртвих и наднасловом Сањана бесмртност Николаја Тимченка. Од данас име Николаја Тимченка уписано је у Кишову „Енциклопедију мртвих”, да би трајно живело. Ненадана смрт над њим уздигла се као морска корњача у канџама орла који је, испустивши је, убио Есиха коме је прорицано да ће бити усмрћен предметом који ће пасти одозго; отишао је у природу да би се круг делфијског пророчанства затворио; и на крају оно што је човек избегавао сусрело га је тамо где то није ни очекивао. Николаја Тимченка смрт је сусрела на улици. После митске, ево савремене, урбане приче о човековој судбини и његовом неумитном крају. Све се одиграло онако како се одиграло, јер човек своју судбину не може избећи. Смрт, смрт, смрт – шта је то, уосталом? Антрополог и тумач књижевних и уметничких дела, Николај Тимченко наставиће да тамо, у његовом царству, одгонета чудо умирања. Овде, са нама, бавио се Данилом Кишом, колико и Ехилом, смислом уопште, примерима из многих цивилизација и култура и свог родног града. С књигом склопиле су се године и дани његовог живота, библиотека му је била и остала други дом, духовна кућа његовог стваралачког бића. На самој граници старе и нове године, заправо на непојмљивој граници овог и оног света, затитрала је његова племенита душа задњи пут. Ни слутили нисмо обојица да ћемо се у Библиотеци последњи пут срести и – растати. Знали смо да је човеку сваки дан последњи; да умиремо свакодневно. Али и да дело остаје трајан белег наше кратковиде присутности на животном путу од рођења до Књиге, и од ње до вечности. Поносим се тиме што сам био пријатељ и колега, а он био храбар грађанин, поштен и добар човек, врстан и уман зналац. Родни Лесковац не само да му се није одужио, него није ни умео да поштује и вреднује оно што му је он дао и завештао.*

%

ТИМЧЕНКОВА ДЕЛА ОБЈАВЉЕНА ЗА ЖИВОТА: *Фрагменти из историје Лесковачког позоришта I: 1896-1941.* (Лесковац 1967), *Песник и завичај.* Белешке о бивању човека у литератури (Крушевац 1969), *Запис о песнику: О поезији Васка Попе* (Крушевац 1972), *Фрагменти из историје Лесковачког позоришта II: 1970-1980* (Лесковац 1981), *Народни музеј у Лесковцу 1948-1983.* (Лесковац 1983).

%

ПОСХУМНО ОБЈАВЉЕНЕ КЊИГЕ: *Француске белешке* (приредила Сунчица Денић), Врање/Лесковац 2006, *Књижевност и догма.* Година 1952 у српској књижевности (приредио Јован Пејчић), Београд/Лесковац 2006, *Књижевна баштина Лесковца* (приредио Предраг Стајић), Лесковац 2007, *Мисао, реч, судбина.* Античке теме (приредио Илија Марић), Београд/Лесковац 2008, *Меланхолија и хермеутика.* Мислилац и писац Никола Милошевић (приредио Јован Пејчић), Лесковац-Београд 2009, *О Андрићу и Црњанском* (приредили Биљана и Владимир Мичић), Лесковац 2011, *Смисао приповедања.* О српској поезији 20 века – огледи, студије, портрети, (приредио Владимир Мичић), Београд 2013.³⁸⁶ На Данима „Николаја Тимченка“ 2014. године представљена је књига његових прилога „*Психологија књижевне логорологије*“. У ЛКЦ 11. и 12. децембра 2015. године одржани су Дани Николаја Тимчена на којима је представљена Тимченкова књига „*Негатив или апологет*“, а 16. децембра 2016. године промовисан је зборник радова „*Морал и вредности критичке речи – живот и рад Николаја Тимченка*“ и друга дела.

%

ЗАДУЖБИНА НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО - У Лесковцу је 19. маја 2006. године у Камерној сали Лесковачког културног центра (у 19 сати) представљена Задужбина Николај Тимченко, а од 2008. одржавају се Дани Николај Тимченко и додељује награда Николај Тимченко – за најбоље дело из науке о књижевности.³⁸⁷

---

³⁸⁶ Николај Тимченко, *Смисао приповедања, Алтера, Београд 2013, стр. 314.*

³⁸⁷ *Колико нам је познато, ово је прва задужбина једног познатог критичара, есејисте и филозофа на југу Србије. У позиву новинарима, уз обавештење, послато је и писмо следеће садржине: Поштовани! Част нам је да Вам представимо Задужбину значајног српског књижевног критичара, есејисте и философског писца*

Први добитник награде „Николај Тимченко“ је Новица Петковић за књигу *Словенске пчеле у Грачаници* (Београд 2008); *Други добитник* је Радован Поповић за књиге *Разносач месечине* и *Последњи српски бошљевик* (Београд 2009); *Трећи добитник* је Драган Жунић за књигу *Причање смисла, Књижевност и сазнање* (Београд 2010); *Четврти добитник* је Душан А. Јањић за књигу *Књижевна преплитања* (Београд 2011); *Пети добитник* за 2013. годину је Ранко Поповић за књигу *Парадокси и молитве* (Ниш 2012);³⁸⁷ *Шести добитник* за 2014. годину је Небојша Васовић који живи у Торонту, у Канади, за књигу *Зар опет о Кишу?*; *Седми добитник* награде

Николаја Тимченка (1934-2004). Задужбина ће, на основама српској културној јавности познатог дела, затим књижевне оставштине и, такође, духовнога зрачења личности Николаја Тимченка, настојати да се изгради у установу од важности за укупан будући развој културнога, пре свега књижевног живота Лесковца и Србије. Задужбину смо основали с циљем: да чува, опише и публикује рукописни фонд Николаја Тимченка; да при лесковачкој Народној библиотеци оформи Легат „Николај Тимченко“; да успостави и одржава књижевну манифестацију „Дани Николаја Тимченка“; да оснује годишњу Награду „Николај Тимченко“ за најбоље есејистичко дело српских аутора; да подстиче и афирмише рад младих књижевних и културних прегалаца; да организује систематско проучавање стваралаштва Николаја Тимченка и других лесковачких писаца... Задужбином ће руководити Управни одбор у саставу: мр Јован Пејчић, књижевни критичар из Београда (председник), др Горан Максимовић, историчар књижевности из Ниша, Мирослав Цера Михаиловић, песник из Врања, мр Јелена Мушицки, професор француског из Париза, др Срђан Марковић, историчар уметности из Лесковца, Слободан Костић Коста, правник из Лесковца и Предраг Стајић, политиколог из Лесковца (секретар задужбине). Те вечери, о оснивању, програмским циљевима и деловању Задужбине говорили су Ружица Тимченко, супруга Николаја Тимченка, за коју је речено да је доживотни почасни председник Задужбине и најзаслужнија за њено оснивање, мр Јован Пејчић и Предраг Стајић. Исте вечери, представљена је и постхумно објављена књига Николаја Тимченка „Фрацуске белешке“ (Књижевна заједница Бора Станковић, Врање и Задужбина Николај Тимченко); О књизи су говорили др Сунчица Денић, приређивач и Мирослав Цера Михаиловић, извршни издавач..

³⁸⁷ Јован Пејчић, излагање на промоцији о делу *Књижевност и догма Николаја Тимченка одржаној 12. јануара 2007. године у ЛКЦ, Помак*, бр. 37-38, стр. 4.

³⁸⁸ Николај Тимченко, *Смисао приповедања, Алтера, Београд 2013*, стр. 315. Дани „Николаја Тимченка“ одржавају се сваке године у децембру.

(за 2015. годину) не Леон Којен за књигу У тражењу новог (Чигоја штампа, Београд 2015). Године 2016. награда је додељена Миливоју Ненину за дело „Светислав Стефановић, опет“.

%

БИБЛИОГРАФИЈА НИКОЛАЈА ТИМЧЕНКА - У *Библиографији Николаја Тимченка*, коју је прередио Дејан Вукићевић, (обухвата 1161 рад и 62 текста о Тимченковој личности и његовом раду), има и прилога о лесковачким писцима, који су били у средишту његове пажње, али и наслова чланака лесковачких (и других аутора) о Николају Тимченку.³⁸⁹

Тимченка је, судећи по броју објављених радова, највише интересовало стварлаштво Саше Хаџи Танчића, Жака Конфина, Душана А. Јањића, Бране Митровића, Миливоја Перовића, Тихомира Петровића, Томислава Цветковића, Михајла Дојчиновића и Радета Јовића.

Прилози Николаја Тимченка о лесковачким ствараоцима наведени у „Библиографији...“ (по азбучном реду):

Бараћ-Хубач Живка: Наша реч, 16. августа 1996, стр. 5; Квартет лесковачког глумишта (о глумцима Лесковачког позоришта Живки Бараћ Хубач, Дари Апић, Радоману Контину и Радиши Грујићу), Наша реч, 23. август 1996, стр. 3. и Наша реч, 30. август 1996, стр. 5;

Бошковић Ј. Добривоје: Симбиоза лирског и епског, приказ, Добривоје Ј. Бошковић, Чезња, Помак, бр. 5, 1997, стр. 11;

Букелић Јован: Пут у предворје пакла, приказ, Јован Букелић, Деца пакла, Наша реч, 20. септембар 1996, стр. 5;

Величковић Миодраг: Хуморни свет малих људи Миодрага Величковића, уз награду Пјер за 1971, Наша реч, 31. децембар, стр. 15;

---

³⁸⁹ Дејан Вукићевић, *Библиографија Николаја Тимченка, Задужбина Николај Тимченко, Лесковачки културни центар 2008. Напомена: Дејан Вукићевић (Краљево, 1965), библиограф, приповедач, есејист – дипломирао је на Катедри за општу књижевност са теоријом књижевности и магистрирао на Катедри за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду. За библиографију часописа Дело добио је награду „Стојан Новаковић“. Водитељ је Фонда старе, ретке и минијатурне књиге у Народној библиотеци Србије, стр. 220. Напомена: У Библиографији, нажалост, нису објављене рецензије Никола Тимченка романа *Изабрани живот и Изабрана тишина*. (видети поглавље о Данилу Коџићу).*

Грујић Радиша: Квартет лесковачког глумишта, О глумцима Лесковачког позориште Живки Бараћ Хубач, Дари Апић, Радоману Контићу и Радиши Грујићу, *Наша реч*, 23. август 1996, део I, 23. август 1996, стр. 3. и 30. август 1996, стр. 5;

Давинић Зоран: Прилог једној историји, Мени се свађа, Зоран Давинић, *Наша реч*, 1996, стр. 83-85;

Димитријевић Бора: Фрагменти из историје Лесковачког позоришта, књ. I, Народни музеј Лесковац, 1967, књ. 14;

Динић Сретен: Фрагменти из историје Лесковачког позоришта, књ. I, Народни музеј Лесковац, 1967, књ. 14; Књижевна баштина Лесковца, Културни центар, Задужбина Николај Тимченко, 2007; Белешка о Сретену Динићу, одломак, *Наше стварање*, 1997, стр. 117-118;

Дојчиновић Михајло: Песниково сазвежђе, приказ, Сунчеве реке, *Наша реч*, 17. март 1972, стр. 9; О поезији за децу Михајла В. Дојчиновића, Љубав на мрављи поглед, Удружење писаца општине Лесковац, 1998, стр. 61; Уштапове шуме, рецензија, *Филекс*, 2004, стр. 69;

Ђорђевић Драгутин: Велико дело изузетне личности (на вест о смрти Драгутина Ђорђевића), *Наша реч*, 21. мај 1999, стр. 9;

Здравковић Борислав: Књижевна баштина Лесковца, Културни центар, Задужбина Николај Тимченко, 2007; Лирика нежних треперења, приказ, Борислав Здравковић, Тренуци лирике, *Наша реч*, 19. мај 1967, стр. 7; Поглед на лик Боре Здравковића, *Наше стварање*, 2004, стр. 239-242;

Златановић Нинослав: Вредан прилог у медицинском часопису, О Нинославу Златановићу, *Наша реч*, 12. јануар, 1996, стр. 6;

Илић Никола П: Студија Николе П. Илића, Свештенство јужне Србије у револуцији (1941-1945), *Наша реч*, 16. јун 1972, стр. 7;

Јанков Татјана: Мит о води Венеције, приказ, Јосип Бродски, Водени жиг, *Наша реч*, 30. август 1996, стр. 8;

Јањић Душан: Поезија података, приказ, Михајло Б. Павловић, Душан А. Јањић, Француска библиографија о српској и хрватској националној поезији, *Наша реч*, 2. јун 1995, стр. 10; Видови француске књижевности, приказ, Душан Јањић, Књижевни поводи, Алијанса, бр. 10, јун 2003, стр. 17; Књижевна судбина завичајног писца, Помак, 29-30, 2005, стр. 1;

Јовић Раде: Дечја поезија Рада Јовића, приказ, Мапе, песме за децу, *Наша реч*, 28. новембар 1969, стр.13; Трагање

Рада Јовића, приказ, Наша чаршија, 2. обновљено издавање, Наше стварање, 1997, стр. 5-7; Трагање Рада Јовића, Лесковачко мајсторско писмо, Лесковац 2000, стр. 75;

Контић Радоман: Квартет лесковачког глумишта (О глумцима Лесковачког позоришта Живки Бараћ Хубач, Дари Апић, Радоману Контићу и Радишу Грујићу), део I, Наша реч, 23. август 1996, стр. 3, и део II, Наша реч, 30. август 1996, стр. 5;

Конфино Жак: Књижевна баштина Лесковца (приредио Предраг Стајић), Културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, 2007; „Народни покрет“ о комаду Жака Конфина, Лесковачки зборник, бр. 6, 1966, стр. 177-179; Нови роман Жака Конфина, приказ, Јеси ли ти разапео Христа, Наша реч, 17. јануар 1969, стр. 7; Конфино и његови лесковачки дани, Наша реч, 22. септембар 1995, стр. 4; Конфино и предратни Лесковац, бр. 19, Помак, јануар-март 2001, стр. 2-3; Жак Конфино и Миливоје Перовић – две различите судбине, Помак, бр. 25-26, јануар-јун 2004, стр. 3;

Красић Владимир: Још једна песничка књига, приказ, Мајска цветања, Наша реч, 1. јануар 1967, стр. 10;

Марић Предраг: Мит о хајдучкој трави (О роману пун месец над Власинским језером), Политика, 20. новембар 1999, стр. 30;

Марковић Срђан: Нови погледи на Медијалу и Шејку, приказ, Срђан Марковић, Леонид Шејка и Медијала, Наша реч, 30. јул 1993, стр. 5; Дело вишеструке вредности, приказ, Александар Кадијевић, Срђан Марковић, Градитељство Лесковца и околине између два светска рата, Наша реч, 14. јун 1996, стр. 9;

Миленковић Димитрије: Цветник раскошних боја, приказ, Све што цвета, антологија поезије за децу, Наша реч, 22. новембар 1996, стр. 5;

Миљковић Миљковић: рецензија, Рашки сликар (Судбокази), рецензија, Наша реч 1998, стр. 114;

Митровић Брана: Књижевна баштина Лесковца (приредио Предраг Стајић), Лесковац, Културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, 2007; Пијетет и културне потребе, приказ, Брана Митровић, Речник лесковачког говора, Наша реч, 20. август 1993, стр. 4; Журналистика и бетристика Бране Митровића (део I), Наш реч, 27. август 1993, стр. 5, Наша реч 3. септембар 1993, стр. 5, Наша реч, 10. септембар 1993, стр. 5; Професор Брана Митровић, Помак, бр. 7-8, април-септембар 1998, стр. 3-4;

Михајловић Јоца: Поезија романтичног доживљаја света, приказ, Јоца Михајловић, Раскалашне кише, Наша реч, 18, јул 1969, стр. 7;

Момчиловић Милан: Новинарство и поезија, приказ, Милан Момчиловић, Вече над Лесковцем, Наша реч, 9. август 1996, стр. 6; Интимистичка поезија, приказ, М. Момчиловић, Вече над Лесковцем, 16. август 1996, стр. 9;

Пејчић Јован: Књижевност и догма: година 1952 у српској књижевности (приредио Јован Пејчић), Српска књижевна задруга, београд, Задужбина „Николај Тимченко“, Лесковац 2006; Живот посвећен култури, приказ, Јован Пејчић, Заснови Григорија Возаревића, Наша реч, 17. мај 1996, стр. 8;

Перовић Миливоје: Хроника о Пустој реци, приказ, Лесковачки средњошколац, бр. 5, 1. новембра 1952, стр. 3; Још један роман Миливоја Перовића, приказ, Град на Морави, Наша реч, 11. јун 1965, стр. 5; Судбина једног писца, приказ, Миливоје Перовић, Наша реч, 27. октобар 1995, стр. 11; Жак Конфино и Миливоје Перовић, две различите судбине, Помак, 25-26. број, јануар-јун 2004, стр. 3;

Петровић Тихомир: Змај и српска књижевност за децу, Нови Сад, Змајеве дечје игре, 1997, стр. 49-50; Српска књижевност за децу између два рата, Машта и игра, Тихомир Петровић, Ниш, Просвета, 1998, стр. 57-58; Исцрпно о дечјој књижевности, приказ, Тихомир Петровић, Историја српске књижевности за децу, Наше стварање, бр. 1-2, 2003, стр. 144-146;

Ракић Хранислав: Нови издање једне корисне књиге, приказ, Стојан Николић, Хранислав Ракић, Јосиф Стефановић, Хронологија народноослободилачког рата и револуције на југу Србије 1941, Наша реч, 1. јануар 1967, стр. 10; Аутентична историја, приказ, Стојан Николић, Хранислав Ракић, Јосиф Стефановић, Хронологија народно ослободилачког рата и револуције на југу Србије 1942, Наша реч, 18. август 1967, стр. 7; Хранислав Ракић у „Нашој речи“ и „Нашем стварању“, Библиографија, Хранислав Ракић, историчар, Лесковац, Народни музеј, 1994, стр. 109-112;

Ристић Аристомен: Књижевна баштина Лесквца (приредио П. Стајић), Лесковац, Културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, 2007;

Стајић Предраг: Књижевна баштина Лесковца (приредио Предраг Стајић), Лесковац, Културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, 2007;

Стевановић Тодор: Чудесни свет Тодора Стевановића, О цртежима Т. Стевановића, Наша реч, 14. јануар 1994, стр. 6;

Стефановић Јосиф: Ново издање једне корисне књиге, приказ, Стојан Николић, Хранислав Ракић, Јосиф Стефановић, Хронологија народноослободилачког рата и револуције на југу Србије, 1. јануар 1967, стр. 10; Аутентична историја, приказ, Стојан Николић, Хранислав Ракић, Јосиф Стефановић, Хронологија народноослободилачког рата на југу Србије 1942, Наша реч, 18. август 1967, стр. 7; Потребна књига, приказ, Јосиф Стефановић, Жртве фашизма 1941 – 1945, Наша реч, 27. март 1970, стр. 7;

Стојановић Љуба: Роман о бурном времену, приказ, Љуба Стојановић, Глас из земље, Наша реч, 24. март 1972, стр. 7;

Стошић Душан: О Душану Стошићу и његовим књигама, Успења, бр. 3, 2007.

Такић Србољуб: Росуљски цветник, Стихиви љубави, вере и сумњи, збирка песама чланова КК „Росуља“ (уредник издања Србољуб Такић), Власотинце, Власина, 1999, стр. 5-7; Росуљски цветник, Стихови љубави, вере и сумњи, збирка песама, Књижевни клуб Росуља, (уредник Срба Такић), Власина, Власотинце 2000, стр. 5-7;

Тимченко Ружица: Под рушилачким ветром (Богдан Шеклер, тј. Николај Тимченко), приказ, Мило Бошковић, Тривалски друмови, (Непоуздано ауторство одређено на основу рукописне библиографије Ружице Тимченко), Борба, 22. јун 1974, стр. 12;

Трајковић Верољуб: Ко је захтевао бомбе, приказ, Момчило Павловић, Верољуб Трајковић, Савезничко бомбардовање Лесковца 6. септембра 1944, Наша борба, 7. септембар 1995, стр. 9;

Трајковић Драгољуб: Књижевна баштина Лесковца, Лесковац, Културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, 2007;

Туровић Добросав: Књига о једној генерацији, приказ, Добросав Туровић, Споменица генерације Више мешовите гимназије, Наша реч, 28. јун 1996, стр. 5; Вредан прилог историографији, приказ, Добросав Туровић, Јабланички покрет 1916-1918, књ. I, Наша реч, 19. јун 1996, стр. 9;

Фазловски Фреди: Николај Тимченко, део 1, Наша реч, бр. 36. 20. септембар 1996, стр. 8; Део 2, Наша реч, бр. 37, 27. септембар 1996, стр. 8;

Хаџи Танчић Саша: Песник загледан у свет, приказ, Саша Хаџи Танчић, Записан свршиће се свет, Багдала, бр. 176, новембар 1973, стр. 17-18; Саша Хаџи Танчић, Јеврем сав у смрти, приказ, Поља, 220-221, бр. 8-9, август-септембар 1977, стр. 193-194; У потрази за ликом света, приказ, Саша Хаџи

Танчић, Савршен облик, Живот, књ. 66, бр. 11-12, новембар-децембар 1984, стр. 491 - 493; У потрази за ликом света, приказ, Саша Хаџи Танчић, Савршен облик, Књижевне новине, бр. 694, 15. септембар 1985, стр. 9; Саша Хаџи Танчић, Силазак у време, приказ, Књижевне новине, бр. 759, 1. септембар 1988; Реч о пријатељу и писцу, О књижевном делу Саше Хаџи Танчића, Градина, бр. 2-3, март-април 1991, стр. 75-78; Песник интимистичке лирике, Увир, Томислав Н. Цветковић, изабрао, приредио и предговор написао Саша Хаџи Танчић, Књижевна заједница Нови Сад, 1991, стр. 116-117; Реч о пријатељу и писци, Николај Тимченко о Саши Хаџи Танчићу, Багдала, бр. 410-411, април – јун 1994, стр. 16-17; Сјајан ритам Саше Хаџи Танчића, (поводом књига Галопирајући војник, Свето место и Скидање оклопа), Српски књижевни гласник бр. 5-8, мај – август 1994, стр. 165-169; Есејистика прозног писца, Николај Тимченко о Саши Хаџи Танчићу, Наше стварање, бр. 3, 2003, године, стр. 85-90;

Хубач Жељко: У позоришту, опет нешто ново, приказ, Жељко Хубач, Ближи небу, Наша реч, 13. мај 1994, стр. 6;

Цветковић Томислав: Библиотека Наше речи, приказ, приређивач Момчило Златановић, Мори бојо, бела бојо, Томислав Н. Цветковић, Отимања, Наша реч, 20. децембар 1968, стр. 7; О Цветковићевој драматизацији Нешисте крви, приказ, Бора Станковић, Томислав Н. Цветковић, Нечиста крв (напомена уз текст), Врањски гласник, књ. 20, 1987, стр. 249-255; Песник интимистичке лирике, Увир, Томислав Н. Цветковић: изабрао, приредио и преговор написао Саша Хаџи Танчић, Књижевна заједница Нови Сад, 1991, стр. 116-117; Нове приче једног песника, приказ, Томислав Н. Цветковић, Фотографија изнад кревета, Наша реч, 16. август 1996, стр. 9;

Цонић Вукашин: Далеки бели путеви, приказ, Вукашин Цонић, Н. реч, 4. април 1969, стр. 9;

%

ТЕКСТОВИ О НИКОЛАЈУ ТИМЧЕНКУ - У посебном поглављу (II) Библиографије Николаја Тимченка објављен је и списак текстова, односно чланака, који су други написали о Николају Тимченку.

Букелић Јован: Николај Тимченко – мудрост у невреме, Наше стварање, бр. 1 (2004-2005), стр. 428-430;

Вуковић Владета: О поезији Васка Попе, приказ, Записи о песнику, Стремљења, бр. 2, март-април 1973, стр. 242-244;

Глушчевић Зоран: Еуфемистичка игра жмурке, Одговор Н. Тимченку, Политика, 7. септембар 1978, стр. IV; Догма и књижевна левица: излагање на промоцији организованој 12.

јануара 2007 у Лесковачком културном центру (учествовали Јован Пејчић, Марко Недић, Горан Максимовић и Ђорђевић Вуковић), Помак, бр. 37-38, јануар – јун 2007, стр. 4-9;

Дугалић Љиљана: Наслеђе: на вест о одласку Николаја Тимченка, Наше стварање, бр. 1 (2004-2005), стр. 427-428; Повратак у метафору, у сан, Приказ, Француске белешке, Књижевне новине, бр. 1146, октобар 2007, стр. 15;

Јањић Душан: Књижевне судбине завичајних писаца, Помак, бр. 29-30, 2005, стр. 1; Николај Тимченко (1934-2004), Алијанса, бр. 13, децембар 2004, стр. 2; Николај Тимченко и Удружење писаца Лесковца, Тимченкови мали есеји у Помаку, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 420-424;

Колунџија Драган: Велики цветоносни поклоник, Песма, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 404-405;

Марић Илија: О књизи Мисао, реч – судбина, Наше стварање, бр. 1-2, 2008, стр. 120-123;

Миловановић Мирослав: Подухват достојан пажње, приказ, Фрагменти из историје Лесковачког позоришта I (1896-1941), Градина, бр. 10, октобар 1967, стр. 57-58;

Милошевић Никола: Човек од духа, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 402-404;

Миљковић Станко: Задужбина – дуг према умном човеку, О Н. Тимченку и оснивању његове задужбине, Наша реч, бр. 19, 26. мај 2006, стр. 11;

Мичић Биљана: Античке теме, приказ, Мисао, реч – судбина, Књижевни лист, бр. 71-72, јул – август 2008, стр. 7-8; Неуморни културни и књижевни прегалац, приказ, Књижевна баштина Лесковца, Наше стварање, бр. 1-2, 2008, стр. 125-129; Потрага за смислом, приказ, Француске белешке, Књижевни лист, бр. 47-48, јул – август 2006, стр. 8-9;

Мичић Владимир: Богато духовно обзоре, приказ, Француске белешке, Књижевни магазин, бр. 63, септембар 2006, стр. 46-47; Проблеми, контекст, главни књижевни актери 1952 (Николај Тимченко, Књижевност и догма: година 1952. у српској књижевности, Наше стварање, бр. 1-2, 2008, стр. 123-125; Песник и завичај, приказ, Наша реч, 19. септембар, стр. 7;

Петровић Тихомир: У спомен Николају Тимченку (1934-2004), Наша реч, 14. јануар 2005, стр. 3;

Радовић Драган: Античке теме Николаја Тимченка, приказ, Мисао, реч – судбина, Наша реч, 13. јун 2008, стр. 23; Париз је чиста мистика, приказ, Француске белешке, Српски југ, бр. 6, 2006, стр. 169-172;

Ристић Аристомен: Изневерена очекивања (поводом књиге Николаја Тимченка о лесковачком позоришту), приказ, Фрагменти из историје лесковачког позориште I, Наше стварање, бр. 1, јанаур – фебруар 1969, стр. 45-52;

Стаменковић Јовица: Разговор са Тимченком, Алијанса, бр. 14, јун 2005, стр. 9;

Стојановић Саша: Николај Тимченко (1934-2004), НИН, 20. јануар 2005, стр. 47;

Стошић Душан: За сабрана дела Николаја Тимченка (о објављеним и необјављеним радовима необичног усамљеника и истакнутог књижевног критичара, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 412-416; Прилог филозофски заснованој књижевној анализи, Песник и завичај Николаја Тимченка, Лесковчанин, 7. децембар 1998, стр. 12;

Тасић Димитрије: Дело – људски завичај Николаја Тимченка, Наша стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 405-412; Николај Тимченко (1934–2004): in *metoġiam*, Лесковачки зборник, бр. 45, 2005, стр. 441–444; Николај Тимченко (1934-2004), in *metoġiam*, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 520-521; Сан и служба Николаја Тимченка, Књижевни магазин, бр. 48-49, јун-јул 2005, стр. 60-61;

Тасић Драган: Град светлости у успомени, приказ, Француске белешке, Помак, бр. 34-36, 2006, стр. 38; Књижевност и слобода, приказ, Летопис Матице српске, књ. 481, св. 3, март 2008, стр. 448-450; Лесковачки дисидент – Николај Тимченко, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 424-427; *La pensee de Nikolai Timceno*, Алијанса (Alliance), бр. 14, јун 2005, стр. 9;

Тимченко Ружица: Notice sur Nikolai Timceno, Алијанса (Alliance), бр. 14, јун 2005, стр. 9;

Ђосић Небојша: Књижевна баштина Лесковца, приказ, Новине Београдског читалишта, бр. 32, април-мај 2008, стр. 18-20;

Хаџи Танчић Саша: Једна песма Николаја Тимченка, Наше стварање, бр. 1, 2004-2005, стр. 417-420; Николај Тимченко – непресушна енергија стварања, Алијанса, бр. 14, јун 2005, стр. 8; Студија о Васку Попи, Николај Тимченко, приказ, Записи о песнику, Свременик, бр. 1, јануар 1975, стр. 87-89; Уписан у енциклопедију мртвих: сањана бесмртност Николаја Тимченка, Саша Хаџи Танчић, реч са сахране, Светоилијско гробље, 31. 12. 2004, Помак бр. 29-30, 2005, стр. 3;

Шијаковић Миодраг: Из историје лесковачког позоришта, приказ, Фрагменти из историје лесковачког позоришта I

(1896-1941), Позориште, бр. 1, јанаур-фебруар 1969, стр. 95-96;

%

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО КАО ИНТЕРВЈУЕР – у *Библиографији Николаја Тимченка*, коју је урадио Дејан Укићевић, објављена су и два интервјуа (стр. 198):

Бокић Павле: Пред изложбу у Прагу: тренутак са Павлом Бокићем, академским сликаром (разговор водио) Н.Т. (Николај Тимченко), Наш стварање, бр. 48-49, 26. новембар 1966, стр. 9;

Стојановић Миодраг: „Карикатурист је човек између Сциле и Харибде“ (разговор водио) Н.Т. (Николај Тимченко), Наша реч, бр. 51, 26. децембар 1969, стр. 11;³⁹⁰

%

ЛЕСКОВАЧКО ПОЗОРИШТЕ ДО 1941. ГОДИНЕ - Лесковчани гледају позоришне представе преко сто година али се, према расположивим документима, готово са сигурношћу може сматрати да су своје прво позориште, тачније дилетанску групу, *добили 1896. или почетком 1897. године.*³⁹¹

Такође, историја лесковачког позоришта није досад написана, али је било покушаја да се то учини.³⁹²

---

³⁹⁰ Напомена Н. Тимченка: *За те нове податке захвалност дугујем труду и акрибитичности Станише Војиновића, који је објавио вест из Вечерњих новости: Правила лесковачког грађанског позоришта Југ Богдан и извештај Милутина Витковића министру просвете и црквених послова (в. Станиша Војиновић: Лесковац и Лесковчани у приповеткама Радоја Домновића, Лесковачки зборник, XVIII, 1978, стр. 275-278; Лесковачко грађанско позориште Југ Богдан, Лесковачки зборник, XXVIII, 1988. стр. 263-268.*

³⁹¹ Николај Тимченко: *Лесковачко позориште до 1941. године (грађа за монографију), Лесковачки зборник XL, 2000, стр. 241-279; Преносимо, укратко, најзанимљивије делове овог рада, уз напомену да је Николај Тимченко био апсолутно најбољи зналац историје Народног позоришта у Лесковцу.*

³⁹² Напомена Н. Тимченка - *Сем незаобилазне Споменнице тридесетогодишњице позоришног живота Лесковца 1926-1956, Лесковац 1956, у редакцији Аристомена Ристића и са прилозима Атанасија Младеновића (Зачеци позоришног живота у Лесковцу и Дилетанске групе и гостовања), Фредија Фазловског (Градско позориште - прво професионално позориште у Лесковцу), Аристомена Ристића (Академско позориште – дело напредне лесковачке омладине) и Бране Митровића (Народно позориште настављач богате позоришне традиције); Видети и Николај Тимченко: Фрагменти из историје лесковачког позоришта I,*

Ово је нови покушај у том циљу с тим што се мора рећи да извесни новопронађени документи омогућују да се изведу закључци који се могу сматрати поузданим.

Досад коришћени извори, у првом реду *приповетке Радоја Домановића „Позориште у паланци”*³⁹³ и *изјава Симе Бунића* коју је забележио Сергије Димитријевић, омогућавали су приближно датирање почетка лесковачког позоришта који падају у време општег националног полета у тек ослобођеним крајевима после руско-турског и српско-турског рата 1877-1878. године.³⁹⁴

(...) Пробудило се, ако се тако може рећи, и лесковачко грађанство, пре свега занатлијски и трговачки слој, као језгро привредног сегмента града, и истакло и неке своје културне потребе. Из тог споја родиле су се и иницијативе које су допринеле да се формира читаоница, а такође и да настане позориште које је заједничко дело локалне занатлијске омладине и интелигенције, тачније, наставника Ниже гимназије у Лесковцу, међу којима су били *Милутин Витковић* и – *Радоје Домановић*.

(...) Занимљиво је да је први покушај да се оснује позориште у Лесковцу учињен такорећи одмах по ослобођењу града од Турака, дакле 1878. године. О томе постоји документ на основу кога се могу извести сасвим поуздани закључци како о карактеру и носиоцима те иницијативе, тако и о разлозима њеног неуспеха.³⁹⁵

Реч је о иницијативи грађана чија имена и занимања знамо јер су се потписали испод своје представке. Да је њихова иницијатива успела, имали бисмо имена првих позоришних аматера у Лесковцу. Реч је, наиме, о представци групе грађана Лесковца коју су упутили представнику Управе лесковачке полиције а затим и члану владе при Врховној команди српске војске у Нишу. У тој представи се каже да је лесковачка омладина на свом збору одржаном 3. априла 1878. године

Лесковац 1967 (где је наведена важнија литература), Петар Волк: Позоришни живот у Србији 1944/1986, Београд 1990, стр. 471-487; Боровоје Стојковић: Историја српског позоришта од средњег века до модерног доба (драма и опера), Београд 1979, стр. 914-917; др Серије Димитријевић, Историја Лесковца и околине 1918-1928, Лесковац 1983, стр. 399-415.

³⁹³ Видети: Р. Домановић: *Сабрана дела, књ II, приредио Димитрије Вученов, Просвета, Београд 1964.*

³⁹⁴ *Серије Димитријевић, Лесковачка енциклопедија, стр. 9.*

³⁹⁵ *Милорад Т. Николић, Прва позоришна дружина у ослобођеном Лесковцу 1878, Лесковачки зборник, VIII, 1968, стр. 209-211.*

одлучила да „установи позориште које ће носити наслов „Позориште Обновљене Србије” да је за управника једногласно изабран писар Управе лесковачке Драгутин Мутавцић „као лице које је на више позорница било и које је за овај рад стручно” и да је састављена управа и сачињен план рада, с тим што је вичном, како се у представци каже, Драгутину Мутавцићу стављено у задатак да се о свему што је у вези с радом позоришта стара.

Из представке се даље види да су потписници поменути Драгутин Мутавцић у својству управитеља позоришне дружине, Димитрије Буринчић, у својству деловође, Димитрије Стојановић, у својству благајника, као и Ђорђе Поповић, Димитрије С. Јовановић, К. А. Јовановић и К. Крстић у својству чланова: овај списак нам тако чува имена првих позоришних аматера Лесковца или, бар, људи који су за почетак и размах позоришног живота били заинте ресовани као љубитељи уметности, родољуби и грађани Лесковца.

(...) Према ономе што се може прочитати из представке која је и нека врста записника са споменутог састанка од 3. априла, Драгутин Мутавцић је послат у Лесковац на дужност писара лесковачке општине и да се он у свом ранијем месту боравка и службовања бавио позориштем као глумац и редитељ, да му је познато како се припрема позоришна представа и како изгледа позоришни рад у целини; њему је, између осталог, као дошљаку и чиновнику који је позоришни аматер, стављено у задатак да учини све како би и лесковачко позориште цветало и напредовало као што је било са позориштем „браће наше у Шумадији”; такође, Мутавцићу је стављено у задатак да сачини статут позоришта. Ова чињеница да је Мутавцић био дошљак вичан позоришту али послат да обавља административне послове – биће нажалост главни разлог што иницијатива није одобрена ни од лесковачке полиције ни Врховне команде у Нишу.

(...) Ревносни и заиста заинтересовани за остварење ове идеје, Мутавцић и Буринчић одмах се обраћају члану владе при Врховној команди, односно министру просвете и црквених дела, и истичу: прво, да у Београду и окружним варошима од Дунава до Дрине и Тимока постоје друштвена позоришта и да њима управљају управе „посредством друштвене управе”, друго, да је позориште у целини „школа која проширује ум народни” и да, имајући пре свега то у виду, лесковачка омладина осећа потребу да и у свом граду оснује позоришну дружину, тим пре што је „народ овога краја садашњим ратом јако замишљен о својој будућности, па би

позориште „искре ним саветима и живим историјским призорима” могло позитивно утицати на раположење народа, на изгађивање његове смућености; том циљу треба да послужи лесковачко позориште „обновљене Србије”. Међутим, упркос упорности и надањима, као и убедљивости родољубих аргумента, који су наводили Мутавцић и Буринчић, члан владе при Врховној команди *Милорад Шапчанин* својеручно је написао решење којим *није одобрио оснивање позоришта* и за то навео обичан, прагматичан разлог који, из историјске перспективе, аполутно није довољан нити се може одобрити, али који веома добро одсикава стање и непосредне потребе којима се бавила влада; наима, Шапчанин је одговорио да лица која желе да буду чланови позоришне дружине треба да врше канцеларијске дужности, да су то чиновници општинске управе која има многе управне дужности које су за владу примарне; уколико би се чиновници посветили глуми, не би, по Шапчанину, заинтересованом за обављање свако дневних задатака на установљавању нове администрације и функционисања владе на тек ослобођеној територији, имали довољно времена да обављају званичан посао. Зато Шапчанин и додаје, не користећи општу аргуменат да још није време за то, да ће се то омогућити касније, „пошто се у тамошњим крајевима заведу школе, као главнија средства за васпитање народа”, дакле када има више људи којима ће бити примереније да се баве глумом и позориштем.³⁹⁶

(...) Међутим, ако овај покушај лесковачких чиновника, занатли ја и грађана није успео, то никако не значи да позоришних предста ва у Лесковцу, баш у то време, прецизније од 1878. до 1896. године, није било. На основу једног извора, коме се може поклонити повере ње и са чињеничне тачке гледишта, иако је реч о белетристичком делу, стичемо прилично поуздану слику о позоришном животу у нашем граду, а посебно о односу према позоришту средине. Разуме се, закључци се морају изводити опрезно, уз

---

³⁹⁶ *Напомена: Н. Тимченко даје као Додатак (1) објашњење уз питање „Ко је био Драгутин Мутавцић?”. Пише: „Знамо само да је постојао човек са тим именом и да су га животни ветрови и потребе нове државне власти донеле у Лесковац; знамо и то да је у Лесковцу желео да оснује позориште са дружином која се већ била окупала око њега. Али, тај човек који је заиста постојао подсећа нас на јунаке какве приче из српске реалистичке литературе последње четвртине прошлог века.*

пажљиву анализу текста и коришћења докумената какви су они на којима је својим цитираним прилогом указао Милорад Николић. Реч је о Сремчевој приповетки „*Путујуће друштво*”.³⁹⁷

Ако се зна како је Сремац радио, не измишљајући основне податке, можемо узети као чињеницу да је позоришна трупа Михаила Димића дошла у Лесковац и ту са доста материјалног и стварног успеха давала представе. Сремац изричито помиње Димића и Лесковац; Димића писац није измислио а помињање града коришћењем његовог пуног имена сигуран је знак да је писац узео стваран догађај за сиже своје приче. Михаило Димић је позоришни после ник, човек коме је позориште била професија, глумац, редитељ и управник путујуће позоришне трупе а касније и управник нишког сталног позоришта Синђелић.³⁹⁸

Сремац описује дочек те трупе у Лесковцу и даје неке појединости о самој трупи. (...) Према сижеу Сремчеве приповетке, Димићева дружина дошла је у Лесковац, ту била добро дочекана и ту јој је пошло добро, чак „не може бити боље” и зато се управник опирао молби главног јунака да дружина пређе у Власотинце и да ту почне давати представе. За нас је важан пишев коментар који, сем основне чињенице, садржи и материјал за извесне социолошке и културолошке закључке о схватању феномена позоришта у средини која први пут види представе и које за њу представљају новину чији смисао не разуме. „*То је била прва српска позоришна дружина која је по ослобођењу дошла у Лесковац*” - каже Сремац. Никада нису мештани ни чули, а камо ли видели позориште. Било је додуше и у турско време нечега на ово налик, нека, да тако кажем, забаве и душевне хране, као, на пример, кад прође мечкар са мечком, кад се задржи дан-два Талијан с мајмуном или кад се какав турски „карађол” даје у кафани. Али, додаје писац, *све то није оно што је позориште*. Такође, социолози ма и културолозима, Сремац нуди још једну тему за размишљање: с једне стране опијеност што је, изгледа нам, тачнија реч за раположење главног јунака од речи ентузијазам који позориште може изазвати у

---

³⁹⁷ Видети: Стеван Сремац, *Одабране приповетке, Ново поколење, Београд 1949.*

³⁹⁸ Напомена Н. Тимченка: *О заслугама Михаила Димића за историју српског позоришта видети Б. Стојковић, Историја српског позоришта од средњег века до модерног доба (драма и опера), Београд 1979, стр. 341-342.*

појединостима, а са друге стране, најпре равнодушност и одбијање средине која и кад се занима и када одбацује показује подједнако неразумевање феномена позориште.

До сада се о почецима лесковачког позоришта могло говорити на основу података које је дао *Михајло Бунић* а забележио *Сергије Димитријевић* и приче „*Позориште у паланци*” *Радоја Домановића* у којој је наведено и име позоришта. Накнадна истраживања, која дугујемо марљивом и акрибичном *Станиши Војиновићу*, показују да у *Домановићевом* опису има неочекивано много више фактографије него што би се могло претпоставити због чињенице да је у питању белетристичко дело са очито хумористичким претензијама, а да се, са друге стране, и *Михајло Бунић* добро сећа догађаја с краја 1896. и почетка 1897. године. Показује се, такође, да је *Атанасије Младеновић* с правом поклонио већу пажњу *Домановићевој* причи у којој је, може се слободно рећи, са доста тачности описана атмосфера како у позоришту тако и у граду поводом прве представе. Али, пођимо редом.

%

Радоје Домановић је дошао у *Лесковац* из *Врања*, где је радио као наставник, 26. новембра 1896. а отишао 19. јула 1898. године. Приповетку „*Позориште у паланци*” објавио је у *Веселиновићевој* „*Звезди*” у бројевима 2-4 од 6. и 8. октобра 1898. године. У току свог боравка у *Лесковцу*, *Домановић* свој рад није ограничио на свој основни позив предавача у школи, већ се, како се може са сигурношћу претпоставити, активно бавио политиком и учествовао у јавном и културном животу града. Нема сумње да је тај боравак оставио трага и на његовом књижевном раду – своје кратке појмове о српској паланци и паланчанину овај писац изразито сатиричне вокације стекао је колико у *Пироту* и *Врању* толико и у *Лесковцу*, којима је био и тематски инспирисан. *Позориште* о коме пише у поменутој причи, нема сумње, *позориште* је које је постојало у *Лесковцу* и у чијем раду и он учествовао. Међутим, у *Домановићевој* причи постоји она тако често цитирана „*објава*” на основу које су се могли извучити закључци о почетку лесковачког позоришта. И ја ћу ту „*објаву*” цитирати, уз напомену да, после упоређења са познатим аутентичним подацима из штампе, она изгледа као *Домановићева* персифлажа позоришног плаката који је стварно постојао. На такав закључак наводи форма ове објаве, али и њена садржина – у неку руку то је укратко саопштен

читав програм позоришта у формирању. Та објава у целини гласи:

„Чланови Л...чке читаонице одлучили су да се старањем истих образује грађанско позориште под управитељством публици добро познатог извежбаног глумца г. *Гаврила Михајловића*, а уз суделова ње чланова читаонице и приход од тог истог ставља се на руковање управи поменути читаонице за набавку новина и књига, а нарочито шаљивих представа за нашу публику, као и петриотских комада.

„Јављамо ово поштованом грађанству и молимо да нас обилато помогне, како би се ова наша племенита установа у лику нашег места могла одржати. „Прва представа ће се давати код „Орача”, за коју ће грађанство добити за сада аутографисане плакате са именима лица, а доцније ће се и штампати у овд. штампарији.

%

Позориште ће се звати „Грађанско позориште Југ Богдан.” Што се тиче података, сасвим је извесно да се мисли на Лесковац (Л...чка читаоница) и даје сасвим прецизно име позоришта. Остало се, *mutatis mutandis*, може прихватити као аутентично навођење чињеница. Домановић помиње и наслове комада који су играни и у првој фази овог позоришта, за време док је управник био Илић, и прву представу обновљеног позоришта, када је управу преузео професор Воја. Списак представа налазимо у поменутој белешки Сергија Димитријевића а потврду да је игран Бој на Косову у документима које ћемо размотрити у редовима који следе. Ови основни подаци оснажују се не само познатом изјавом Михајла Бунића коју је забележио Сергије Димитријевић, него и недавно објављеним аутентичним вестима које је саопштио Станиша Војиновић. Реч је о вестима у београдским Вечерњим новостима. Има их две. У првој, објављеној 29. јануара 1897. године, каже се да је у Лесковцу *основано позориште које има 40 чланова, углавном младих људи*, да је позориште добило „локал” и „потребне ствари”, што би требало да значи да је добило просторије и опрему. Чак су подељене и улоге за увежбавање првих комада. Чланови су прионули на рад, пуни одушевљења, а када су у питању средства и стручни савети – обратиће се позоришту у Београду за помоћ. У вести се каже да *установом руководи Бунић*, „званичник суда” као човек „мало вичнији у овом раду”. На крају, дописник обећава да ће пратити рад позоришта и да ће обавештавати читаоце о томе. Нешто касније, одржавши обећање, дописник Вечерњих новости

јавља да је *прва представа дилетанског позоришта* – чија је дружина „састављена из угледних грађана и чиновника - „испала... на опште задовољство многобројне публике”. Нажалост, у *вести се не каже који је комад изведен*; каже се само да је „љубав господе дилетаната ка уметности... за сваку похвалу” и да се посебно истакао „својом игром” *Здравко Здравковић*: ово је, дакле, први истакнути лесковачки глумац, аматер, за чије име знамо. Ова *вест објављена је 23. фебруара 1897. године*. Према томе, може се извести закључак да је дилетанско позориште дало своју представу, како се у *вести каже прву, представу између 29. јануара и 23. фебруара 1897. године*.

Ове вести могу се проверити подацима *Михајла Бунића*. Овај је, нема сумње, био непосредни учесник и један од оснивача позоришта. Такође, постоји извештај човека који се *потписао као управник позоришта*. Између документа који потичу од ове личности и казивања Михајла Бунића има извесних несагласности, али оне нису битне и лако их је отклонити. Наиме, према Сергију Димитријевићу, али и према *вести Вечерњих новости*, први управник позоришта био је Михајло Бунић. Правила позоришта упућена на одобрење начелнику среза, потписао је као управник професор лесковачке Ниже гимназије *Милутин Витковић*; *следи потпис Михајла Бунића као секретара, Р. Дунђервића као благајника, Мих. П. Младеновића (трговца) као економа и – Радоја Домановића (предавача) као – драмтурга*. Потписали су се на примерку одобрених Правила (која носе датум 19. март 1897. године) и неки угледни грађани – свештеници, трговци и занатлије – који су ту фигурирали као чланови управе и надзорног одбора. Као да поново читам ове редове из Домановиће вог „Позоришта у паланци” и да се из овог документа уверавамо да је позориште у овој фази свог постојања било ствар целокупне јавности.

(...) Иначе, према Витковићевом извештају (министру просвете – примедба Д.К.), *управа је изабрана на збору 12. фебруара 1897. године*, и развила је широку, васпитну и административну делатност. (...) Уследила је и *претпремијера: Битка на Косову*, комад самог Витковића, која није поменута код Бунића и кога нема ни на списку изведених дела код Сергија Димитријевића, из разумљивих разлога – то је прва представа обновљеног позоришта.

(...) Витковић даје и ове значајне податке: представа је изведена у Шериф-беговом конаку који назива друштвеним станом (по својој прилици то је била напуштена кућа овог

бега коју је општина или конфисковала или откупила), да је публике било много, да је била одушевљена представом и да је, најзад, без обзира што је стан био скучен, *донела 72 динара прихода* (сви подаци се углавном подударају са вешћу Вечерњих новости). Тачан датум представе коју назива премијером Влатковић није саопштио, али је написао да су представе отада даване редовно четири пута месечно, да су извођене искључиво српске драме са историјском садржином и да је просечан приход са представа био 30 динара. Набављено је нешто гардеробе и „техничких средстава” (кулиса) када су материјалне могућности то дозвољавале, а ускоро су ангажовани професионални глумци „који су помогли управи у извођењу представа”; према Влатковићу, реч је о два глумца и две глумице.

Дакле, да резимирам: изгледа несумњиво, протумачи ли се исправно Домановићева прича и прочитају доступни аутентични документи (извештај у Вечерњим новостима, Правила позоришта са потписима управе и извештај управника Витковића, да су *прво лесковачко позориште Југ Богдан основали омладинци, калфе и шегрти, 1896. године* и да су, по свему судећи, извели онај репертоар који је навео М. Бунић: *Бој на Косову* Матије Бана, *Злу жену* и *Женидбу и удабу* Стерије Поповића, *Два цванцика* Милована Глишића и *Четири милиона рубаља* београдског професора Стеве Јефтића (прва два комада спомиње и Домановић); када је позориште запало у кризу, затражена је помоћ од лесковачке интелигенције, и онда су се у рад укључили професори лесковачке Гимназије Витковић и Домановић, трговци, свештеници итд. Вечерње новости су, у ствари, писале о том обновљеном позоришту, или о другој фази његовог рада, који је дописник погрешно схватио као почетак. Мислим да нема противуречности између података да је најпре изведен комад Матије Бана, а онда Косовски бој Милорада Витковића (код Домановића можемо прочитати да је поново изведен комад са тим именом). *Крај позоришта Југ Богдан није био онакав како је описано у Домановићевој причи, али је, на жалост, убрзо уследио*. Одушевљење је спласло, а изостала су и финансијска средства.³⁹⁹

---

³⁹⁹ М.Тимченко, у Додатку (2) даје, између осталог, следеће објашњење. *За сто година откако су гледали прву представу, Лесковчани су се неколико пута уверили да је лакше позориште основати него га одржавати. (...) Тако је било и са првим лесковачким дилетанским позориштем Југ Богдан са којим је*

Може се слободно и без претеривања рећи да Лесковчани у раздобљу које је следило престанку рада градског позоришта *Југ Богдан до оснивања Градског професионалног позоришта, средином двадесетих година, никада нису остајали без позоришне представе*. Гостовања позоришта из других места, нарочито после стварања нове државе, смењивала су се често и трајала доста дуго, а ђаци, студенти, чланови секција радничког културно-уметничког друштва *Абрашевић*, па и припадници спортских друштава основали су трупе и дружине да би дали често једну, понекад и више представа чиме су задовољавали и сопствену жељу за игром и потребе публике за позориштем. Најозбиљнији покушај да створи стално аматерско позориште припада спортском друштву *Момчило* које је оформило истоимено дилетанско позориште и живело своју прву представу, комад *Кад се сунце гаси*, 3. фебруара 1924. године. Ову дилетанску дружину помиње и Сретен Динић у једном свом чланку, констатујући са жаљењем да се она, после неколико премијера, угасила.

Игром случаја или, тачније, деловањем случаја - комедијанта, почетак и крај рада једног професионалног лесковачког позоришта уоквирен је двема другим гостовањима тада реномираних српских професионалних позоришта. Наиме, године 1925, у лето, тачно годину дана пре оснивања лесковачког позоришта, гостовала је трупа Битољског градског позоришта под вођством заслужног редитеља и позоришног човека *Радивоја Динуловића*; почетком 1929. године, тачно у данима када се лесковачко позориште гасило немогавши да реши своје материјалне проблеме, на дуже време у овом граду гостовало је Нишко позориште које је и пре оснивања лесковачког позоришта давало представе за лесковачку публику. После много покушаја и деловања више ђачких и дилетанских дружина, о којима је било речи, давнашња жеља Лесковчана да имају своје позориште *остварена је 23. августа 1926. године оснивањем Градског позоришта*. Градско позориште је било професионално, окупило је већи број веома добрих глумаца и дало више добрих представа, остваривши и нека запажена

започела историја позоришта у овом граду, тако је било и са Градским позориштем, јединим професионалним позориштем између два рата, које је радило 1926. да би се угасило већ почетком 1929. године, а то се поновило и са тзв. Академским позориштем; послератно позориште било је релативно стабилно, али му је бар два пута запретила опасност да нестане.

гостовања, али убрзо је морало да обустави рад због недостатка материјалних средстава. Већ почетком 1929. године позориште се угасило, ансамбл се једноставно распао а остали су дугови које је требало некако намирити.⁴⁰⁰

%

И један летимични поглед на документа који илуструју да тако кажемо административне послове око остварења идеје о лесковачком градском позоришту... Наиме, одбор за оснивање лесковачког Градског позоришта обратио се надлежном министару тву, тачније Уметничком одељењу Министарства просвете с молбом да одобри формирање позоришта, уз образложење да Лесковац доживљује и привредни и демографски напредак, да све већи број људи не само из земље неги и из иностранства добија посао у све развијенијој индустрији града што је, несумњиво, знак израстања Лесковца у снажно градско средиште. Следи тврдња да такав *Лесковац* „*осећа велику потребу за стално позориште*” и несумњиво веома значајан податак да је та потреба повећана чињеницом да Нишко овлашћено позориште већ две године не гостује у Лесковцу и да нема изгледа да ће у догледно време доћи у Лесковац... (...) У истом акту се каже да је ангажовано већ осморо глумаца (четири брачна пара) и да ће остале глумце, како уредба о позоришту предвиђа, ангажовати у најскорије време. Овај акт је потписали су *Владимир Антоновић*, председник Привредног суда, *М. П. Димић*, председник општине, неизбежни *Сретен Динић* и још неколико угледних грађана. Треба уочити чињеницу да је сам председник општине у одбору и да својим потписом потврђује навод о позоришту као насушној потреби града...

Уметничко одељење је инсистирало на гаранцијама квалитета, с једне стране, и упозоравало да средства за издржавање позоришта мора обезбедити сам град. То није умањило ентузијазам одбора који је послао правила и записник са седнице управног одбора, одржане 22. јула 1926.

---

⁴⁰⁰ Напомена Н. Тимченка: *О Градском позоришту видети и чланак Ф. Фазловског у Лесковачком зборнику II, 1962; корисне податке даје С. Димтријевић у Историји Лесковца 1918-1928, стр. 399-413; сажет приказ рада Градског позоришта, чиме се потврђује да је оно занимљива епизода у историји српског позоришта, а видети оцену Боривоја С. Стојковића, „Историји српског позоришта од средњег века до модерног доба (драма и опера)“, стр. 914-915. Видети и Николај Тимченко, Фрагменти из историје лесковачког позоришта I (1896-1941), стр. 17-36.*

године, на којој је за *председника* изабран апотекар *Рад. С. Димитријевић*, за потпредседника трговац *Никола М. Стојиљковић*, за управника професор *Радивоје Ненадовић*, за секретара шеф књиговодства банке *Ђока Митровић* и за благајника индустријалац *Спира Коцић*. Овај записник потписали су још и *Влада Антоновић*, *Велизар Пијаде*, *Миле Стојиљковић*, *Сретен Динић* и *Јова Јовановић*. Ваља уочити чињеницу да је 22. јула за управника изабран професор *Ненадовић* и да су у најужем руководству били представници интелигенције и привреде, да се изразим савременим језиком, а у ствари ту су били представници ондашњег највишег слоја друштва, што ће рећи богатији и угледнији Лесковчани.

%

Друга по значају и уметничким дометима епизода у позоришном животу Лесковца између два светска рата била је егзистенција и делатност Академског позоришта. Било је опет плод рекао бих трајније и неугасиве жеље и жудње Лесковчана за позориштем а његови главни актери били су студенти, академци, један нови нараштај у друштвеном и културном развоју Лесковца, помогнути од неуморног и култури и посвећивању неизмерно оданог *Сретена Динића* и релативно танког слоја интелектуалаца града. *Постојало је неколико година (од 1933. до рата) и дало, поред 11 премијера, већи број културних приредби забавног карактера.* У неку руку, то је био покушај заснивања кабареа.

На прву премијеру се ипак релативно дуго чекало. Премијера је протекла у свечаном расположењу. Био је позван управник позоришта Моравске бановине, иначе познати историчар српског позоришта *Боривоје Стојковић* да одржи предавање о позоришној уметности а затим је изведен Нушићев *Обичан човек*. Можда избор овог Нушићевог комада може да нам открије интенције редитеља и водећег глумца *Боре Димитријевића*; позориште коме је он био моторна снага желело је да игра пре свега комаде без већих претензија, а радо гледане и лако изводљиве, како сам Нушић карактерише своје дело у предговору.

Први управник Академског позоришта био је *Сретен Динић*, кога је, после прве годишње скупштине, 29. новембра 1935. године, заменио на дужности *Бора Димитријевић* Пиксла.⁴⁰¹

%

---

⁴⁰¹ *Н. Тимченко, Лесковачко позориште до 1941, стр. 276.*

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО О ЛЕСКОВЦУ – Лесковац је једноставно средина која *не прима новотарије нити може да прихвати некога ко се не уклапа у његов просек, и начин живота и мишљења.* У Лесковцу се може живети само са масом, јер он нема разумевања за индивидуалитет (овде се не подносе личности, али је зато Лесковац био пун особењака, ишчашених људи, без духовне подлоге); даље, може се живети само под условом да се човек споља прилагоди тиме што неће истицати своју посебност и своја интересовања, поготово ако крије чиме се стварно бави, нарочито ако има успеха у томе.⁴⁰²

Лесковчани не читају много, и хоће да опросте некоме ко то ради и пише ван њихове средине уколико тај уме да о томе не прича и не прави од тога бог за шта, у првом реду да на основу својих писања тражи од Лесковчана да буде *признат као писац.* Не зато што стварно вреди оно што пишу него зато што је Лесковац пристао да се они сматрају писцима јер пишу по мери и уз одобрење Лесковца. Овоме треба додати то да Лесковац неће прихватити писца од вредности за свога, неће га признати – *сем ако власт и Партија не инсистирају на томе,* па и у том случају прихватање ће бити неискрено.

Лесковац афирмише као писце само оне који *одговарају његовом поднебљу* и његовим појмовима о књижевности и писању уопште. То сматрам једним од разлога што се у Лесковцу *никада није појавила књига која је могла да буде духовни инцидент по својој провокативности, слободоумљу, оригиналности, несвакидашњости,* дакле по нечему што одудара од „нормалности“ и „исправности“, од оне норме и стандарда – о чему сам већ говорио.

Многи талетовани људи – новинари, инжењери, лекари, професори итд – отишли су из Лесковца под притиском, придављени и ометени од те лесковачке просечности, „нормалности“ и – завидности. О овоме последњем већ сам нешто рекао, а сада додајем и подвлачим: чини се да нигде као у Лесковцу нема толико суревљивости и завидљивости према човеку који нешто покушава и успева, и нигде човек не наилази на веће отпоре него у Лесковцу да искаже и докаже своје способности. То је просто отерало многе људе из Лесковца јер је заиста и заморно и напорно траћити енергију на отклањање спољашњих баналних препрека. И још нешто:

---

⁴⁰² Николај Тимченко, *Лесковац, Лесковчани: политика и култура (шесдесете, седамдесете године), из рукописне заоставштине, Наше стварање – Лесковац, LVII/1-2, 2010, стр. 167.*

борба против „нормалности“ Лесковца је узалудна, сваки појединачни напор у том циљу и правцу осуђен је унапред на пропаст. Нико у Лесковцу нема шанси на успех као стваралац, као човек од духа, као личност, као индивидуалитет, а још мање има изгледа на признање ако је аутентичан, даровит и самосталан.

Чини ми се да је то била једна од *главних карактеристика културног живота Лесковца шездесетих година*: постојале су појединачне иницијативе, али увек су културни радници били разједињени, сметали један другом, денуцирали један другог, као да су се плашили да неко од њих, по правилу најгори, не стекне некакву афирмацију и да се на ма који начин „прочује“.

Препреке за пунији развој културног живота долазиле су, у ствари, од самих културних радника и парадоксално, али чини се тачно, културни развој отежавали су и чинили немогућим сами културни радници својим првонцијалним и некултурним односом према култури, својим *малим или ништавним стваралашким могућностима* и својом суревљивошћу према колегама и њиховим иницијативама. Тек су они, када би био учињен неки озбиљнији и несебичнији покушај, ступали су на сцену политичари и партијски комитети, који су најпре „оцењивали“ и „анализирали“, а затим доносили одлуке о забранама и кажњавању појединаца после „извршене диференцијације“. У таквим „случајевима“ обично су страдали они који су показивали минимум људскости и поштовања према културном чину, водећи рачуна о свом сопственом достојанству и интересима својих колега.

Морам још да кажем свој утисак за који не смем да тврдим да је тачан, јер бих ја први желео да буде демантован, али бојим се да сам у праву, што је стравично: наиме, већина тзв. културних радника у Лесковцу (то су по правилу они који раде и примају плату у културним установама, па су зато културни радници, а не зато што нешто пишу, сликају, компоњују или у правом смислу организују културни живот) заправо *мрзе културу*, далеко је од аутентичног културног чина, јер не могу да поднесе ни слободу ни аутентично, критичко суђење, који су основи сваког културног чина.

Све се ипак своди на чињеницу да у Лесковцу *није било, нити сада има развијених стваралачких личности* које су могле да остваре дело или бар да културни рад и стваралаштво прихвате као своју судбину, у оном смислу како је то за наше прилике у целини тих година формулисао Добрица Ћосић. За све њих „рад у култури“ био је прилика да

се како-тако преко плате осигура егзистенција (што се, наравно, не сме осуђивати, али ја говорим о култури и културним ствараоцима), а да се, интегрисањем у одабране и прихваћене, од Партије контролисане и организоване културне токове, подржава оно што је „прихватљиво“, „нормално“, „социјалистичко“ и „самоуправно“. Никаквог истраживања, никакве личне иницијативе, никаквог сопственог мишљења или става, а поготово никаквог супродстављања томе „нормалном“, боље рећи успостављеној норми чији је утемељивач и мандатор Партија у чије име делују комесари.

Посебно је била развијена самоцензура помоћу које су ти културни радници пазили да се оно што је забрањено или што је ван норме некако не провуче и доспе на светлост дана; тада су постојали многи табуи и многи забрањени књижевници и мислиоци и о њима се једноставно није смело говорити, та имена се нису смела јавно помињати, ни цитирати њихова дела нити њихове мисли. Тако, поред Маркса, није смело бити ни Ничеа или Хајдегера (јер су „фашисти“), поред Крлеже и Андрића, који су били мера свих естетских пресуђивања, није се смело говорити о Црњанском и о писцима који су се „рђаво“ показали под окупатором, односно орихватали ону другу тоталитаристичку идеологију, како би рекао Станко Ласић...⁴⁰³

%

ТИМЧЕНКО И УДРУЖЕЊЕ ПИСАЦА - Николај Тимченко је био наугледнији члан Удружења писаца Лесковца. Удружењу је, дакако, чинила част да у својим редовима има писца који је у српској књижевности стекао име врсног књижевног критичара и есејисте и који је својим усправним животом, праводољубивошћу и доследношћу уживао велико поштовање у свом родном граду, и не само у њему.⁴⁰⁴

Могао је Тимченко и да не „приступи“ Удружењу (зна се да није писао молбу за учлањивање у много важније институције), али Удружење није могло без њега, његовог имена, знања, ауторитета. Са њим је ово, некако, добијало у значају.

---

⁴⁰³ Николај Тимченко, исто, стр. 167-169

⁴⁰⁴ Душан А. Јањић, Николај Тимченко и Удружење писаца Лесковца (Тимченкови мали есеји у Помаку), Наше стварање, број 4/1 1004/05, стр. 420.

И као што је у сваком послу који је радио оставио неизбрисив траг, тако је и удео Тимченка у деветогодишњем животу удружења лесковачких писаца (основано је фебруара 1996) био драгоцен, незаобилазан. Није се истицао бучним испитима у јавности, и, уопште, ретко је, нажалост, учествовао у јавним манифестацијама, трибинама, књижевним вечерима.

Тих, ненаметљив и надасве скроман, није се никада гурао у прве редове нити је тражио заслужена друштвена признања за која, уосталом, није ни марио. Али, када се у неким приликама „јавио за реч”, његова се увек помно и са уважавањем слушала. Подржавао је, међутим, сваку идеју која је означавала помак у књижевном и културном животу града у коме је живео. Тако је свестрано подржао идеју о гласилу Удружења, листу за књижевност, уметност и културу. И када говоримо о доприносу Николаја Тимченка раду удружења, он је *понајвише везан за лист „Помак”*.

У њему је редовно сарађивао и *није било броја (сем једног изузетка)* у коме се нису појављивали његови прилози, називани најчешће, не знам зашто, „*мали есеји*”, јер они су по својој вредности били најмање мали. Ти, његови „*мали есеји*” подизали су ниво „Помака” и, наравно, уз вредне прилоге других аутора и умешност уредника, оправдавали његово постојање.

У 19 до сада објављених свезака „Помака”, Тимченко је објавио *25 текстова*, тематски врло различитих, што речито говори о широком дијапазону његових интересовања и показује, и на овом примеру, у овом сегменту његовог ангажовања, да је био свестрани проучавалац књижевног и других културних феномена.

Све његове текстове објављене у „Помаку” можемо разврстати у неколико целина. Тимчено се у првом реду бави значајним српским писцима: Стеријом, Андрићем, Црњанским, Исидором Секулић, Десанком Максимовић, Слободаном Јовановићем, Богданом Поповићем, Драинцем, Растком Петровићем, Ађелком Крстићем. У ову групу се може убројити и текст о Милошу Ђурићу, нашем највећем хеленисти. Другу целину чине прилози (таквих је пет) о страним писцима: Пушкину, Чехову, Камију. Три написа је посветио завичајној књижевности пишући о Жаку Конфину, Миливоју Перовићу и Брани Митровићу, пет је, пак, критичких приказа новонасталих књига и, најзад, два чланка се не односе директно на књижевност, један је из историје лесковачког позоришта (што је, иначе, био предмет вишегодишњег његовог занимања) и један је о књизи уопште,

поводом Трећег салона књига у Лесковцу. У завичај Николаја Тимченка, његову духовну баштину, улазе и есеји објављени у „Помаку“; они су неодвојиви део пишчевог укупног ствалашатва.

%

ЈЕДНАДНА ПЕСМА НИКОЛАЈА ТИМЧЕНКА - Када је писац од угледа и опуса, попут *Николаја Тимченка*, критичар и књижевни есејист који је приказима, огледима и студијама делотворно учествовао у књижевно-критичким и књижевно-историјским (пре)вредновањима и тумачењима старије, новије и савремене литературе, у зборнику за друштвена питања, културу и књижевност „*Други лист*“ (број 1, Врање, јун 1990) објавио песму, потом још једну (песму), није се могло очекивати веће изненађење од датог. Индикативног наслова „*Свет и ја*“, открила је и испољила дотад непознато ствалачко интересовање Николаја Тимченка да пише поезију, поготово пошто је афирмисан *дискурзивним* текстовима и књигама, нарочито оним његовим равнима које рачунају на антрополошке приступе и увиде као методолошки супстрат. Заправо, *новооткривени* Тимченков стваралачки простор добрано је при том рачунао са оним што је већ остварио и вредносно потврдио у датим областима књижевности.⁴⁰⁵

Песма „Свет и ја“ несумљиво је наглашене антрополошке и поетичне самосвести. Рефлексивна, бави се местом и улогом човека у бескрајном простору света у чије се дубине песник загледао као мистичну и неодгонетиву праслику бивствовања, исписану личним доживљајем и трагом. Ова релативно кратка, али смислом бременита и асоцијативна песма дословце гласи:

*Шта ћу ја овде,
на овом свету,
где нежне птице нестају
а и сродници ми раде о глави?*

*Али, шта ће ми глава
која не вреди ни по луле дована?
Жив сам још баш зато
што овај свет трпи само такве главе.*

*Тако се свет и ја добро слажемо
иако се не подносимо.*

---

⁴⁰⁵ Саша Хаџи Танчић, *Једна песма Николаја Тимченка, Наше стварање*, 4-1/2004-5, стр. 417.

*Свету нико није потребан.
Он може све сам, и без милости.*

*Свет је потребан мени
али да бих могао живети у њему
и он и ја треба да будемо бољи,
што, изгледа, није могућно.*

Док читамо песму „Свет и ја”, ми стално, наиме, уочавамо и сазнајемо аподиктичну поруку треће строфе да свету нико није потребан и да он може све сам, и без милости. У распону од иронијске деконструкције, до патоса интегралности, смењују се облици неспоразума човека са светом у коме живи. Објава поетских алузија о немогућности обнављања интегралности човека и света тријунфује, нажалост, на крају песме. Ужасна и коначна, завршница естатичног карактера заправо је нихилистичка самонегација модер ног субјекта. Наглашеним присуством личног, појединачног, сопственог, дакле, стављањем себе у егзистенцијални оквир чије су димензије одређене светом у коме живи, у којем се све одвија, песник је заправо открио да је његов опстанак несигуран и незаштићен без узејанног побољшавања. Облик монолога, проистеклог из потребе за обраћањем себи, у суштинској је вези са обавезом према свету и брига за њега. То је песников индивидуализовани глас из заједнице. Песма „Свет и ја” истовремено показује функционисање те антрополошке равни од себе ка свету и од себе ка другима, покрећући при том комплексније трагање за одговором на многа питања о есенцијалној и егзистенцијалној природи бића, као и одговор на круцијално питање, поста вљено у Тимченковој песми већ првим стихом: Зашто сам се нашао овде које после његовог недавног одласка заувек, проширено, може заправо да гласи: Зашто сам се уопште нашао овде, ако морам да одем одавде?

Пошто је отишао са овога света, шта бива са њим и његовом душом, и да ли се она, у неком виду, вратила у свет одакле је кренула? Осмисливши песму „Свет и ја”, открио нам је, иако ерудита и интелектуалац првога реда, да је умео и да машта и да се у маштању издигне од земље, да се поистовети са нежним птицама у нестајању и види себе како лети и летом надилази све непријатности са сродницима који му раде о глави. Николај Тимченко постао је песмом творац и маштар, и није више само тумач и аналитичар већ вечни радозналац неутољиве глади за другачијим, бољим светом, да

би са њим уследило и боље осмишљење себе. Али на овом свету, на крају, све разочарава. У фрагменту дневничког записа, објављеног у листу „Лесковчанин”, јуна 1999. године, он ће дословце записати: „Дакле, једна тиха и ненаметљива потврда чињенице која ме све мање погађа – увек сам био страно тело које ова средина није признала за своје. То није никаква трагедија, а то не сматрам својом несрећом.” Јер је у родном граду налазио исту људску природу сродника који му раде о глави, исте људске односе и, што је набитније, опет оно исто своје биће опевано у песми „Свет и ја”.

Песма је остала, а песник је отишао, оставиши за собом и своје дневнике, још један књижевни жанр који је такође потајице неговао до краја живота. У том смислу је овај и овакав распон питања у његовој песми „Свет и ја” нужан на начин на који се такође може разумети.. Шта ћу ја овде, у поезији?

%

КЊИЖЕВНОСТ И ДОГМА – Иза Николаја Тимченка остале су хиљаде страница необјављених рукописа – приказа, чланака, расправа и монографских радова, целих књига посвећених одређеним писцима и темама.

Ја ћу бити слободан да у име Задужбине „Николај Тимченко“ поменем само неке од тема којима се Николај Тимченко бавио готово опсесивно. Ви знате распон његових књижевних, историјских и филозофских интересовања, од древног доба, до старе Грчке и Рима, преко ренесансног раздобља, класицизма (нарочито га је француски привлачио)... Али бавио се исто тако и 19. и 20. веком. Колико националним, дакле српским књижевним и филозофским темама, толико и интернационалним, општесветским темама. И у томе своме бављењу, интересовању, истраживањима, Николај Тимченко је, готово по страни од јавности, формирао читав низ завршених или готово завршених рукописа.⁴⁰⁶

Две књиге су, као што рекох, објављене. Ове, 2007. године надамо се, планирамо да штампамо две књиге његових огледа и, преко тога, „Библиографију“ Николаја Тимченка, која обухвата преко 1.100 јединца, што значи да ће то бити

---

⁴⁰⁶ Јован Пејчић, излагање на промоцији о делу *Књижевност и догма Николаја Тимченка одржаној 12. јануара 2007. године у ЛКЦ, Помак, бр. 37-38, стр. 4*. Књигу је приредио Јован Пејчић, а реч је о заједничко издању Српске књижевне задуге Београд и Задужбине „Николај Тимченко“.

посебна, трећа књига. Аутор библиографије мр Дејан Вукићевић приводи крају овај завршни посао.⁴⁰⁷

Николај Тимченко оставио нам је, заправо, идеалан поднаслов књиге. Допустио сам себи да га још и скратим, уверен да тиме нећу изневерити средишње пишчево настојање: осветлити књижевни живот у Србији (колико је неопходно: и у Југославији) у прекретној 1952. години. А суштину општекултурних, литерарно-естетских и идеолошких збивања битних за ову годину одредили су спорови на релацији друштво – уметност, партија – књижевност, значи питање слободе стваралаштва у новоуспостављеном комунистичком друштвеном поретку. Зато сам се определио да главни наслов буде *Књижевног и догма*.

Дело је, по свему, настало почетком осамдесетих година. У поглављу „*Година 1952*“ у Народном студенту овај податак изричито се наводи. Можемо поћи даље па изнети да је рад завршен најкасније 1984. На то упућује чињеница да књиге, расправе, чланци, сећања, коментари на које се у напоменама указује на прекорачују 1983. годину као годину свог издања. (...) Склопивши једанпут рукопис своје „*хронике године 1952. у српској књижевности*“. Николај Тимченко му се, сви су изгледи, после 1984. није враћао.⁴⁰⁸

---

⁴⁰⁷ Јован Пејчић, Помак, бр.37/38, стр. 4.

⁴⁰⁸ Јован Пејчић, Реч приређивача, Николај Тимченко, *Књижевност и догма*, 237-239. Напомена приређивача: Књига која је пред читаоцем представља део рукописа заоставштине Николаја Тимченка и чува се у задужбини његовог имена, основаној у Лесковцу септембра 2005. године. Рукопис је дводелан. Садржи машинопис – од 115 страна основног текста и 43 странице напомена. Редослед поглавља утврђен је у рукопису бројевима у горњем десном углу (1, 2, 3...), а свако од њих има сопствену пагинацију. Од укупно 85 фуснота, аутор је првих 20 везао за тачно назначена места у основном тексту – преостала упућивања рад су приређивача. Већ написаним поглављима Николај Тимченко се, сва је прилика, враћао и по више пута. Измене и допуне руком је исписовао на маргинама прекуцаних страна – једанпут наливпером, други пут фломастером, негде хемијском оловком. Нисам сигуран да бих без помоћи љубазне и предусретљиве госпође Ружице Тимченко, ауторове супруге, увек верно реконструисао смисао и значење пишчевих накнадних интервенција. Сам спис налази се у одвојеној фасцикли на којој пише: *Фрагментарна хроника године 1952. У српској књижевности*. На уводној, пак страни рукописа, стоји: *Фрагментарна хроника године 1952. Наслов са фасцикле, написан руком, свакако је млађи и, толико, он је последња реч ауторова. Уосталом, прецизнији је. Али*

%

КЊИЖЕВНА БАШТИНА ЛЕСКОВЦА – Акрибичан, да употребимо термин који је он волео да користи, и марљив какав је био, увек живо заинтересован за многе облике културног стваралаштва, а нарочито у књижевности, Николај Тимченко је целог живота писао – али није све објавио и многе од својих књижевних замисли није стигао да заврши. Систематичан, понекад до перфекционизма, он је своје рукописе сврставао и распоређивао у засебне фасцикле, исписујући при томе радно-тематске наслове на њима.⁴⁰⁹

Међу овим бројним фасциклама с рукописима једна је носила назив „*Лесковачке теме*“. У њу је Тимченко одлагао своје текстове о лесковачком културном животу, о прошлим и савременим збивањима и приликама у књижевности и уметности, о позоришту и образовању, о старим и новим књигама лесковачких аутора. Одлагао их је тако да се, иако рукопис није заокружен, могла наслутити концепција планиране књиге. Преглед садржаја књиге „*Књижевна баштина Лесковца*“, њена унутрашња структура, као и избор тема које је аутор начинио, следе управо тај почетни наум Николаја Тимченка. Замисао о којој је реч, темељну идеју о карактеру будуће књиге и ширини материје коју жели да обухвати, открива он, наиме, већ у уводном делу расправе о књижевном стваралаштву у Лесковцу између два светска рата. Његов циљ очито није био да читаоцу пружи једноставан историјски преглед књижевног стваралаштва у Лесковцу. Амбиције су му, нема сумње, биле сложеније и обухватније: дубоком анализом не само књижевног стваралаштва, већ укупног духовног напора у Лесковцу током стварања његове градске физиономије, показати њихов утицај на развој културног живота лесковачке чаршије, која се споро и тешко ослобавала свог паланачког духа. Николај Тимченко био је човек сав предан стварааштву, заљубљеник у писану реч. Са оптимизмом идеалисте и једном несвакидашњом радошћу прилазио је сваком покушају белетристичког и научног изражавања, поготово ако се то догађало у његовом родном граду. Просто је зрачио преданошћу умовању и писању, подстицао и храбрио своју околину да истраје у

и такав – дескриптиван, сме се закључити да је он за аутора пре свега имао радни карактер.

⁴⁰⁹ *Предраг Стајић, Поговор, Књижевна баштина Лесковца, Лесковачки културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, Лесковац 2007. стр. 209-213.*

нимало лакоом ходу по изазовним и несигурном подручјима поезије, прозе, драмског стваралаштва, есејистике и критике, историје, филозофије... Деловао је као нико од његових суграђана личним примером посвећеника и znalца. Управо ова Тимченкова особина дошла је до пуног изражаја у његовим радовима о завичајним темама. Најбољи доказ у овом смислу представља књига коју читалац држи у рукама. Као врстан историчар и теоретичар књижевности, Тимченко овде одмах на почетку истиче потребу појмовног одређења књижевне баштине. Пошто је дао почетне одреднице појма, прецизно одређује области које треба истраживати, односно указује на то шта је све потребно обрадити да би изабрана тема истраживања била целовито сагледана.

Други део Тимченкове књиге испуњава текст о часопису „Наше стварање“, по речима самог аутора – најзначајнијег и најдуговечнијег лесковачког књижевног часописа. То је сад културни и књижевни Лесковац после Другог светског рата. Тимченко „Нашем стварању“ прилази носталгично и са извесном присношћу, са уочљивом симпатијом. То не значи да је овај рад лишен критичких ставова, има их итекако (они су објективна констатација неких чињеница које су се одиграле и које он као поштени посматрач није могао да прећути), али – уопште – текст о Нашем стварању открива сву Тимченкову оданост, па и слободу према часопису.

Пишући о животу „*Нашег страдања*“ – како га је у шали, али из милоште, често звао – о његовом рађању; несигурном ходу и саплитању, али и уздизању и високом узлету па и слому, поновном усправљању, онда истрошеној снази, Николај Тимченко у ствари је прикривено исприповедао роман о сопственом мучном ходу по лесковачкој књиженој сцени. Тиха и блага нарав, прескромност и стална нека сетна повученост од јавности, учинили су да Тимченко у свом тексту о часопису „Наше стварање, иако је био његов *spiritus movens* и његов животни сапутник, себе помене само једним неутралним одређењем – један новинар, као споредног и сасвим случајног учесника.⁴¹⁰

---

⁴¹⁰ Предраг Стајић, исто, стр. 213. Напомена: Садржај књиге *Књижевна баштина Лесковца: I део: Књижевни живот у Лесковцу између два светска рата (Увод, Избори и литература, Периодизација; Сретен Динић – културни преглецац и писац; Жак Конфино – позоришни писац; Журналистика и белетристика Бране Митровића, Критика у Недељним новинама (делатност Народног универзитета, Аристомен Ристић као приказивач и критичар);*

%

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО КАО ПУБЛИЦИСТА – Николај Тимченко се, поред других области стваралаштва, бавио и публицистиком, и то сасвим разумљиво, јер провео је читав радни век као новинар, а новинарство, односно журналистика и публицистика су као две сестре рођене, као два дела једне исте делатности, с тим што се у публицистици, у дневним и периодичним листовима и часописима, као и у засебним публикацијама, актуелни политички, културни и други проблеми, теме и збивања разматрају дубље, свестраније, комплексније и амбициозније него у текућој журналистици.⁴¹¹

Може се рећи да је Николај Тимченко био врло плодан публициста, посебно ако његову оријентацију проширимо и на текстове који се тичу тема и појава из прошлости, чије је штампање по схватању аутора било значајно у датом тренутку, дакле актуелно што је карактеристика публицистике. Неколико ствари падају одмах у очи када се посматра целина Тимченковог публицистичког рада: *Прво*, његова интересовања су усмерена искључиво или готово искључиво на културу, наравно уз асоцијације или алузије на друштвено политички живот; *Друго*, питања која разматра фокусирана су највећим делом на Лесковац у чему је основна разлика у односу на друге области његовог стваралаштва. *Треће*, публицистичке текстове објавио је углавном у *Нашој речи*, али покоји чланак нашао је места и у *Нашем стварању*, *Лесковачком зборнику*, *Помаку*, *Алијанси*; *Четврто*, Николајева публицистика јавља се у форми чланка или фељтона, гдегде као полемика, а наш аутор објавио је и три књиге које се могу, шире гледано, сврстати у публицистичка дела, мада су то претежно монографије историографског карактера које припадају, дакле, домену историје културе. Мислим овде на две књиге из историје лесковачког позоришта и на монографију „*Народни музеј Лесковац*“.⁴¹²

Критичарске активности Јована Јовановића; критике Драгољуба Трајковића; Лист Народни покрет Јована В. Јовановића; II део: Часопис Наше стварање и књижевно стваралаштво Лесковца; Додаци: Књижевни живот у Лесковцу. Пресек; Главни сарадници Нашег стварања; Поглед на лик Боре Здравковића; Песмопис – антологија Мирослава Миловановића.

⁴¹¹ Душан А. Јањић, *Николај Тимченко као публициста, Наше стварање*, бр. 3-4, 2010, стр. 210.

⁴¹² Исто, стр. 211. Напомена проф. Душана Јањића: *Две књиге о позоришту су „Фрагменти из историје лесковачког позоришта*

Бавећи се културном публицистиком, Тимченко културу анализира или целовито, као јединствен феномен, или кроз њене делове, сегменте, уметности у првом реду. Притом, уз књижевност, највише пажње поклања позоришту. Интересантно је колико је оно привлачило нашег публицисту. Поред две добро документоване књиге, штампао је на десетине и десетине чланака квалификујући их најчешће као грађу за историју лесковачког позоришта. Текст „*Сто година позоришног живота у Лесковцу*“ изашао је у „Нашој речи“ чак у 32 наставка, од јуна 1996. до јануара 1997. године. Николај Тимченко је, иначе, нарочиту пажњу придавао и проучавању лесковачке штампе и периодике и он је у више махова читаоцима нашег недељника упознао са садржајима и донетима ове врсте литературе. Спис *Из старих лесковачких књига и часописа* објавио је, примерице, у 20 наставака. Предмет његовог занимљања били су и послератни лесковачки часописи „Лесковачки зборник“, „Освит“, разуме се и „Наше стварање“ за које је поводом 40. годишњице излагања казао да је „ушао у ризницу лесковачке културе и у њој заузео једно од почасних места“. Тимченко се интересовао и за друге сегменте културе у Лесковцу – за просветне прилике, за сликарство и друге уметности, филм, на пример. Као председник Клуба љубитеља филма крајем 60. година 20. века био сам пријатно изненађен Николајевим познавањем филмске уметности, њених изражајних специфичности и ту своју упућеност у филм штедро је доказивао у дискусијама које смо водили у Клубу и у написима у Нашој речи. Ипак, најважнији део Тимченковог публицистичког рада представљају текстови на опште културолошке теме у којима наш аутор говори о стању у лесковачкој култури или у нашем друштву уопште при чему имплицитно своје ставове и оцене заснива на примеру Лесковца. У Нашој речи је скоро две и по године, од јануара 1966. до септембра 1967. водио сталну рубрику, колумну под називом *Разговори о култури у комуни* и у њој је из недеље у недељу, са извесним краћим прекидима, обрађивао питања која су се тичала културног живота у Лесковцу. Но, Тимченкова колумна је, такорећи од самог старта, изазивала бурно реаговање појединаца. Николају је пребацивано да, између осталог, дели културу на елитну и масовну, потцењујући ову другу, да је присталица прокажене

1896-1947“ (1967) и „Фрагменти из историје лесковачког позоришта II 1970-1980“ (1981)

крилатице „култура културним радницима, политика политичарима“, спочитавајући му да је критизер. Наравно, није изостао Тимченков одговор у коме је одбацио наводе својих опонената. Одговор је био одмерен, али понегде и оштар.⁴¹³

У сваком случају, наговештен је сукоб на лесковачкој културној сцени, сукоб који се временом распламсавао да би кулминацију доживео на састанку редакција локалних часописа уже Србије, одржаном крајем октобра 1967. године у Лесковцу. На том састанку уводно излагање под насловом „Криза духовних вредности“ поднео је управо Николај Тимченко; оно је штампано у Нашем стварању те исте 1967. године.⁴¹⁴

И може се, ако се апстрахује идеолошки аспект, и данас читати као актуелни текст, публицистички текст *par ehelence*, бриљантан, убедљив есеј, као драматичан пледоаје за одбрану добрано нарушених моралних и духовних вредности у нашем друштву. Овај Тимченков опширан текст у ствари је највећим делом сажетак претходно објављених чланака из његове колумне. Полазећи од теме састанка, положаја културе у провинцији, Тимченко поставља питање „где је и шта провинција у култури, да ли се њене границе могу једностанво одредити географским мерилима или за вредновање такозваног провинцијалног духа и менталитета и његово одређивање треба узети у обзир и неке друге елементе“, да би дао одговор да „као мерило за одређивање провинцијалности или културне уздигнутости једне средине треба узети, пре свега, културне иницијативе, њихове резултате и, наравно, однос средине према тим иницијативама и култури као друштвеном феномену“. Тимченко детектује симптоме кризе „у којој су се нашле духовне и културне вредности у нашем друштву“, говори о духовној учмалости, пасивности, политиканству, отпорима, чак мржњи према

---

⁴¹³ Исто, стр. 213. Напомена: Тимченко одговара на упућене му критике у оквиру његовог петог наставка Разговора о култури у комуни, као допуна, одн. напомена уз текст О једној критици и још о којечему.

⁴¹⁴ Напомена проф. Душана Јањића: Пун назив теме био је „Културна политика и путеви и задаци развоја културе у провинцији“. Поред представника редакција локалних часописа, у раду састанка учесовали су српски културни ствараоци као што су Добрица Ђосић, Михаило Марковић, Никола Милошевић, Светозар Стојановић, Миладин Животић.

култури; корене отпора види у небризи друштва, у експанзији прагматизма, у грубом економистичком прилазу културним добрима. Против таквог стања ствари ваља се борити, кличе Тимченко: „Наша дужност (дужност интелектуалца у провинцији) је у томе да употребимо све наше моћи и људске енергије у одбрану достојанства културе и културног дела.“

Шта би се, најзад могло рећи о одликама Тимчехове публицистике! Она је, најпре плод једне беспримерне интелектуалне радозналости, истраживачког духа или духа побуне и немирања са постојећим стањем, споја интелигенције и ерудиције, као и моћи дубљег сагледавања стварности. Све то чини основу необично широког спектра пишчевих интересовања. Мислим да су његови публицистички радови помало скрајнути, да заслужују већу пажњу. Они су неодвојиви део његовог укупног стваралаштва.⁴¹⁵

%

НИКОЛА МИЛОШЕВИЋ О ТИМЧЕНКУ - Ако би се за неког могло казати, без патетике, и без оног претеривања које је, тако рећи, природно у неким оваквим свечаним приликама, да је живео са књигом и за књигу, онда се то може рећи за *Николаја Тимченка*.⁴¹⁶

Штавише, онај „случај комедијант“ Милоша Црњанског учинио је, то сте сад били у прилици да чујете, да Николај Тимченко не само живи са књигом и за књигу, него да са књигом и умре. Задесила га је смрт онда када се враћао из библиотеке са две повелике књиге. Међутим, онај ко се определио за такав неки живот, њему живот није могао бити лак. Било је, наравно и биће, интелектуалаца, и овде и другде, који су лакше проживели свој животни век, чак неки од њих и у некој врсти благостања. Међутим, Николај Тимченко изабрао је да буде интелек туалцац, позајмићу наслов једне књиге Исаије Берлина, *против судбине*. А такви интелектуалци нису никада добро забележени код моћника овог света. А и у време када је српски народ био народ разбојника и убица, како нам је то поручио Жак Ширак за време бомбардовања, Николај Тимченко није био неко ко ће та два става искористити да свој материјални положај побољша и да до афирма ције дође, да пропутује свет, и да чак

---

⁴¹⁵ Проф. др Д. Јањића *Николај Тимченко као публициста, Наше стварање*, 3-4, 2010, стр. 210-215.

⁴¹⁶ *Обраћање проф. Николе Милошевића на комеморативном скупу у Београду, поводом смрти Николаја Тимчена 'Човек од духа, Наше стварање'*, 4-1/2004-5

буде неко од власти повлашћен, како би то један наш социолог рекао, мисонар који ће нам приповедати шта су људска права. Такав, дакле, какав јесте, он је свој животни пут одабрао такав какав је био, и ми, који га се присећамо, питамо се шта смо му остали дужни. Кад умре неко ко иза себе остави дубок траг, то питање се увек поставља, а одговор на то питање се зна: таквим људима ми увек остајемо дужни. Нажалост, кад они оду тамо, у ону земљу из које се, како каже Хамлет, није вратио нико, нема начина да им наше дугове вратимо. Николај Тимченко је сада тамо, ослобођен од свих земаљских брига, премда, како је био брижан за ствар овог света, и наш положај у свету, можда он и однекуд може да види и да чује оно што ми овде говоримо, али то је оно што надилази нашу моћ разумевања. Оволико колико наша смртна памет сеже, дакле, једино што можемо да пресудимо у овом тренутку је да покушамо да вратимо дуг за оно што је он за живота урадио. Да нешто учинимо да се његово име и оно што је он написао вреднује онако како за живота није било вредновано, и ако то чинимо, ми ћемо вратити дуг не Николају Тимченку него нама и нашој српској култури.

Ја желим да скренем вашу пажњу на једну специфичну околност која је делатност Николаја Тимченка и то његово делање против струје учинила много тежим но што би то иначе био случај. Ми који живимо у главном граду ове земље и који смо, на неки начин, ето, и сами покушали и ишли против струје, били смо, ипак, у повољнијем положају. А Николај Тимченко је живео у једном провинцијском, како би се то рекло, граду, у коме муње и громови севају јаче и ударају жешће. Многи, дакле, писци нису, живећи не само изван Београда и у самом Београду, били под таквим неким ударима муња и грома; он јесте и не треба се чудити што га је смрт однела у годинама када га је однела, него се чудити да је и толико могао преживети у условима у каквим је живео. Међутим, кад сам за тај град употребио онај израз који се често може чути – провинција – ја желим да вашу пажњу овом приликом скренем на то да провинција постоји само у духу. Без обзира на то где неко живи, без обзира колико становника има град у коме живи, тај неко у духу неће бити провинцијалац, и то је управо био случај са Николајем Тимченком. Можда није било те књиге коју није прочитао Николај Тимченко; нема овде међу нама никога, било да је писао романе, приповетке или песме, а да све то Николај Тимченко није ишчитао. Читао је он много, разум се, и из других неких области – из филозофије, социологије,

психологије, све је то био предмет његовог занимања, а колика је његова читалачка страст била, судите по томе што је чак и све моје списе ишчитао. Дакле, Николај Тимченко био је човек духа. Духовно је Николај Тимченко живео и сад је негде у царству духова.

ВЕЛИМИР ВИЛИ ХУБАЧ

ВЕЛИМИР Вили Хубач рођен је у Винковцима 1934. Гимназију је завршио у Лесковцу и већ тада је почео да се бави новинарством као сарадник „Наше речи”, а од 1955. године је професионални новинар „Наше речи”. Када је седамдесетих година у Лесковцу основана Радио станица, Хубач постаје *први новинар* (директор у оснивању Радио Лесковца био је *Благоје Стојановић*, професор математике, касније директор и

уредник Радио Лесковца и Наше речи). Хубач 1974. године прелази у редакцију Наше речи и ту је до пензионисања, 1997. године. Бавио се и техничким уређивањем листа, а свох ових година био је изузетан учитељ млађим колегама. Имао је непуну годину дана када су се његови родитељи вратили у лесковачки крај. Његов отац Емил, текстилни техничар, радио је код свог оца Густава Хубача, власника текстилне фабрике у селу Козару крај Власотинца. Велимир Хубач је детињство провео у Козару, основну школу је похађао у Грделици а гимназију у Лесковцу. Године 1955. (15. октобра), запошљава се у *Нашој речи* у Лесковцу као новинар, и у тој професији остаје до пензионисања најпре сарађујући, а затим и уређујући Културну рубрику. Бавио се позоришном, филмском, ликовном и културном критиком, активно учествовао у културном животу града. Крајем 60. година одлази у Истру и ради на Културној рубрици пулског недељника Глас Истре. Убрзо је постављен за директора и главног и одговорног уредника Радио Пуле у оснивању. Боравећи у Истри, учествује у покретању часописа, а у наставцима објављује роман за децу „*Дјечаџи са риве*”. У Зеницу прелази 1965. године и ради на Културној рубрици листа „*Наша ријеч*”, а потом се почетком 1970. враћа у Лесковац и четири године ради у Радио Лесковцу. Из радија

прелази у Нашу реч у којој је био технички уредник, а до пензионисања уредник Културне рубрике активно учествујући у културном животу града. Историјском архиву из Лесковца доставио је на чување обимну грађу из које се може издвојити неколико целина – развој позоришне и филмске уметности и културног живота у Лесковцу са приложеним многобројним критичким чланцима. Легат садржи доста књига и брошура и породичних докумената. Хубач је одликован Орденом рада са сребрним венцем, Плакетом Савеза новинара Југославије за 25. годишњицу рада у новинарству, добитник је бројних плакета, повеља, захвалница установа, предузећа и асоцијација.⁴¹⁷

Вили Хубач преминуо је у Београду 2010. године.⁴¹⁸

%

Хубач је објавио књиге: „Голоруки“ (са Милорадом Чејовићем), „Текстици лесковачког басена“, монографије о познатом глумцу Драгану Димитријевићу и Фејату Сејдићу и др. У „Гласу Истре“, у тридесет наставака објављен му је роман за децу „Дјечаци са риве“, а у Зеници, у Нашој ријечи, у 20 наставака појавио се његов фелтон и тамошем позоришту.

Аутор је монографије „Сазвучје генерација“ (25 година Лесковачкокултурног центра).

%

ТИХИ ЧОВЕК – ГЛАСОВИТИ СТВАРАЛАЦ – У јулу ове године, у седамдесет и петој години, из живота је тихо отишао Велимир Вили Хубач, публициста и новинар. Умро је у Београду, где је и живео последње две године, а сахрањен је на Божанијском гробљу. Информације о овом тужном догађају објавили су „Политика“ и „Вечерње новости“, јер је Велимир Вили Хубач, осим у Лесковцу, значајне новинарске и публицистичке трагове оставио и у Пули и Зеници.⁴¹⁹

Његово новинарско публицистичко путовање почиње у Лесковцу давне 1955. године – до Пуле 1960. преко Зенице

---

⁴¹⁷ Лесковачки дневник, бр 2/3, април-јул 1999. године, стр. 21; ратно издање.

⁴¹⁸ У лесковачком Историјском архиву налази се Легат Вили Хубача (видети Преглед архивских фондова и збирки Историјског архива у Лесковцу, 2004, стр. 280).

⁴¹⁹ Прилог у рубрици Сведок времена листа Помак“ о Велимиру Вили Хубачу објављен је под називом „Тихи човек – гласовити стваралац“, јануар – јун 2010, стр. 25. У потпису текста стајало је – Редакција листа „Помак“.

1965. да би поново дошао у Лесковац 1970. године, до новембарских дана 1995. године када као новинар – уредник „Наше речи“, након 40 година непрекидног и марљивог рада, одлази у пензију. Но, ни тада не оставља новинарско перо. Издаје монографију о Лесковачком културном центру, а у рукопису су остали монографија о Центру за економику домаћинства и о лесковачком професору, сликару и музикологу Вангелу Бадулију. И на страницама „Помака“ је од 1996. године, када је основан овај лист за књижевност, уметност и културу. Последњи његов текст на страницама нашег листа био је „Белешка о поезији на радију“ објављен у броју 41/42 (јануар – јун 2008). Чегга год да се латио током радног века позлатило му се - од „Лесковачког средњошколца“ и „Омладинског гласа“, где је као ученик Више гимназије у Лесковцу био главни и одговорни уредник, до „Гласа Истре“ у Пули, од лесковачке „Наше речи“ до зеничке „Наше ријечи“, од Фото кино клуба „Аца Стојановић“ – Лесковац и Фестивала аматерског филма Југославије у Лесковцу до Филмског клуба „Јелен“ и Фестивала „Мала Пула“ и најзад до угледног лесковачког часописа „Освит“. Скоро да нема тога што Велимир Вили Хубач није био у новинарско-публицистичкој делатности: од новинара-сарадника до новинара уредника, а његова ужа специјалност, од првих новинарских дана, била је област културе и образовања. Био је директор и главни уредник Радио Пуле у оснивању, потом заменик директора и главног и одговорног уредника на оснивању Радио Лесковца 1970. године. Покретао је часописе („Истарски мозаик“), едиције (Зеница јуче, данас, сутра“), „Реч, звук, боја („Наше стварање“, Лесковац), писао је фељтоне. У „Гласу Истре“ објавио је у наставцима дечји роман „Дјечаци са риве“, коаутор је књиге „Голоруки“. У загребачком „Телеграму“ (под уредништвом Фадила Хаџића) имао је скоро у сваком броју свој стубац о културном животу Истре и Пуле. Писао је за листове и часописе: „Дело“ – Љубљана, „Српски књижевни гласник“ – Београд, „Наше стварање“ – Лесковац. Поспешивао је аматере, те дивне опсенаре духа духовности, афирмишући их у свим областима и срединама у којима је деловао. Био је чак и секретар КУД „Ибрахим Первиз“ у Зеници. Оснивао је клубове, драмске студије, био је члан жирија на смотри аматера. У Пули и Зеници, Велимир Вили Хубач, тај тихи дивни човек, еруптивне вокације, наметнуо се неуморним радом и ретком стваралачком разноврсношћу. Без његовог имена историја културе поменутих места била би непотпуна и

штура. Поглавље о новинарству Лесковца и Србије такође би било незамисливо без имена Велимира Вилија Хубача. Културни посленици га памте као узорног сабеседника, поузданог сарадника до фанатизма оданог стварима за које се залагао. Био је одлучно против полутанства, квази културе и уметности, али на начин који не спутава, већ снажи, не негира већ нуди правце могућег, поштујући личност и прегнућа из којих увек, како је Вили умео да каже може да ишчили нешто вредно, далекосежно.

Није било уметничких ансамбала, врских уметника – гостију Лесковца о којима у „Нашој речи“ Вили није писао... и нема организације и установе, акције и манифестације од месних заједница до Културно-просветне заједнице или о искрслим проблемима просвете и културе, а да се Вили Хубач није огласио. Често полемички, али аргументовано, непристрасно, зналачки и стваралачки. Када је отишао у пензију 1995. године у „Нашој речи“ од 17. 11. 1995. године, Томислав Н. Цветковић написао је текст какав је Вили заслужио: „Тихи човек еруптивне вокације“.

У књизи „Живот пише приче“ аутора Верице Баторевић Божовић, његове колегенице и блиског пријатеља, објављен је запис о Велимиру Хубачу. На питање одакле то опредељење за новинарство, рекао је:

-Има то свој разлог. У гимназији смо онда издавали своје месечне новине, прво „Искру“, па „Лесковачки средњошколац“, касније је то прерасло у „Омладински глас“, гласило омладине Лесковца. Први уредник био је Радмило Требјешанин, потом Миодраг Митић, а онда су поставили мене. Када сам се разболео, главни уредник је постао Јован Букелић. И тако, другови су оценили да имам неко искуство, па су ме након оздрављења послали у „Нашу реч“. А школа, питао сам, положи ванредно, одговорили су ми. И тако, иако сам имао неке склоности, привлачиле су ме неке друге ствари, постао сам новинар, заволео професију, нашао себе у њој. Посао је све више „хватао“. Као млад новинар ангажовао сам се и на покретању „Гласа пионира“. Велимир Вили Хубач, сасвим је извесно, незаобилазни је део културне баштине Лесковца. Писање културне историје града незамисливо је без текстова који су сачувани у комплетима – годишњицима „Наше речи“, али и лесковачким листовима и часописима. Човек је оно што за њим остаје, по томе је неуништив, као камен, као вода, као небо. А за Вилијем Хубачем, остало је

многа текста који су сведочанство о једном времену и генерацијама стваралаца и прегалаца који су у њему делали.⁴²⁰

%

САЗВУЧЈЕ ГЕНЕРАЦИЈА – (25 година Лесковачког културног центра – монографија) – Повод да сачини монографију о Лесковачком културном центру јесте обележавање четврт века постојања и деловања ове еминентне лесковачке културне установе. Овог посла се латио Вили Хубач, истакнути публициста, дугогодишњи новинар „Наше речи“, вероватно најбољи познавалац културних збивања и прилика у Лесковцу. Пред собом је имао нимало лак задатак. О поливалентној културној установи која је мењала називе и пролазила кроз разне фазе у свом развоју углавном се мало и парцијално писало. Није било ниједне целовите публикације или дужег рада који би аутору могао да послужи као упориште или бар полазна тачка у састављању монографије. Ваљало је стога прикупити обимну и разнородну грађу, проучити је и уобличити у веран приказ двадесетпетогодишњице рада центра. Како је за поједине периоде његове историје недостајала потпуна архивска грађа, Вили Хубач је уложио све своје истраживачке снаге да оствари замишљени циљ. Поред архиве Лесковачког културног центра, користио је и остале бројне изворе – материјале похрањене у Историјском архиву Лесковца, комплете „Наше речи“, другу периодичку и релевантну литературу, билтене, каталоге, проспекте, програмске текстове...⁴²¹

Овако широко прикупљена грађа представљала је прву фазу у изради монографског дела. Предстојао је деликатан и одговоран посао њеног систематизовања. Као сваки прави истраживач, Хубач се није задовољио пуким пописивањем активности и њиховим хронолошким презентовањем. Његова замисао била је комплекснија, амбициознија. Она се се једне стране, састојала у селекцији садржаја, односно остварења Лесковачког културног центра, у одвајању битног од небитног, у својеврсном вредновању онога што се у току низа година постизало. С друге стране, аутор је желео да историју установе, која је предмет монографије, стави у шири културни и друштвени контекст, укаже на карактер, улогу и домете

---

⁴²⁰ Напомена: Комплетан прилог из 49/50 броја Помака, јануар – јун 2010, стр. 25. У потпису прилога стоји: Редакција листа Помак”.

⁴²¹ Проф. др Душан Јањић, Сазвучје генерација, рецензија, ЛКЦ, Лесковац 2006. Напомена: Преносимо комплетну рецензију.

Центра за културни живот Лесковца. Оба задатака је аутор монографије са успехом је решио. Показало је то, после уводних напомена, већ прво поглавље „Плодно културно тло“, које је сажет приказ културног живота Лесковца до почетка осамдесетих година прошлог века, са активностима које ће бити предмет оснивања установе, сада под називом Лесковачки културни центар. Наредна четири поглавља хронолошки су преглед континуираног деловања установе, од њеног оснивања 10. октобра 1981. године до најновијих дана. Систематично и свеобухватно Вили Хубач описује активности Дома културе младих „Жика Илић Жути“ (до 2002) године и Лесковачког културног центра (од 2002) износећи на увид јавности изузетно богат и разуђен живот вишенаменског културног стецишта у коме се преплићу музичке приредбе, позоришне представе, изложбе, књижевне вечери, естрадни програми, филмске пројекције, издавачка делатност, сусрети такмичења, друге културно-уметничке манифестације, итд. При томе овај храм културе и уметности имао је од почетка, подвлачи аутор, карактер сазвучја генерација, јер његови програмски садржаји нису били намењени само младима нити су само млади учествовали у његовом остваривању. Дајући свој опсежан преглед, аутор, наравно, не заобилази ни ону фазу у развоју Дома културе коју су обележили интеграциони и дезинтеграциони процеси, неизбежни у његовом уобличавању.

Хронолошком обрадом делатности Лесковачког културног центра не завршава се, међутим, монографија Вилија Хубача. Она се допуњује посебном разрадом појединих сегмената активности центра: часописом „Наше стварање“, стваралаштвом ликовних уметника, драмским и музичким програмима. Аутор књиге с правом то чини јер жели да потпуније осветли и афирмише ове значајне видове културног деловања. Бавећи се њима, он притом, чак више него у ранијим поглављима, баца шири поглед на културна збивања у окружењу, дакле у Лесковцу и ван његових граница. Важно је, са овим у вези, истаћи да аутор посебну пажњу управља на младе талентоване ствараоце, нарочито у драмској и музичкој области, који су начинивши „*прве кораке*“ у овој средини, остварили запажене резултате као истакнути српски уметници. Сасвим је на свом месту и то што Вили Хубач (у поглављу Разноврсност замисли и програмских остварења) не занемарује удео руководилаца, али и других рандика Лесковачког културног центра који су допринели да центар израста у једну од најзначајнијих културних установа у

Лесковцу. Оно што исписаним поглављима књиге даје несумњиву вредност јесте то што њен аутор није суви хроничар минулих догађаја. Вили Хубач, видљиво је то, описану грађу неретко обогаћује својим коментарима, оценама, значајним пресуђивањима, смислом за синтезу, градећи тако зокружену слику времена којим се бави.

Брижљиво урађена, крцата подацима и именима прегалаца вредних спомена, богато илустрована фотографијама, монографија „Сазвучје генерација“ Вилија Хубача значајан је прилог упознавању и проучавању Лесковачког културног центра и незаобилазан је докмент у даљим истраживањима културне историје Лесковца. На основу свега реченог, са задовољством препоручујем штампање овог рукописа.⁴²²

%

ВИЛИ ХУБАЧ - САРАДНИК „ПОМАКА“ - Већ у првом броју Помака, листа за књижевност, уметност и културу (октобар-децембар 1996) јавља се њему најдражом темом – причом о позоришту. Поводом стогодишњице позоришног живота у Лесковцу, објавио је чланак „Критика (позоришина) – супарник или сарадник?“⁴²³

У бр. 2. Помака (јануар-март 1997), Велимир Вили Хубач примећује у подужем чланку да су „забележени неки продори који указују да овај град (Лесковац) има културни потенцијал“. „Шта сањамо, шта нам се догађа“ – назнака је његовог прилога у 3/4 броју Помака (април-септембар 1997) – и где Хубач указује на појаву „негативне кадровске селекције у култури“. Наредни број је без Хубачевог присуства, а у 6.

---

⁴²² Напомена: РЕЧ АУТОРА ВИЛИ ХУБАЧА – Приликом рада на овој публикацији суочили смо се са два ипак решива проблема. Прво, за неке периоде активности недостајала је потпуна архивска грађа, али оно што је сачувано, иако непотпуно, омогућило је да се ипак створи комплетна слика о делатности Лесковачког културног центра у протеклих двадесет и пет година. Друго: програмска делатност ове културне установе је веома разграната и широка. (...) Настојали смо, надамо се да је то видљиво из публикације, која је пред вама, да у првом реду истакнемо ангажованост ове установе у културном животу Лесковца, па и шире, и истовремено, кроз то, укажемо и на неке значајне домете у њеном свакодневном деловању. (...) Посебну захвалност изражаваам рецензенту, проф. Душану Јањићу, на веома корисним сугестијама које су, то посебно желим да нагласим, допринеле да ова монографија буде што потпунија слика деловања Лесковачког културног центра у протеклих двадесет и пет година.

⁴²³ Помак бр. 1, октобар-децембар 1996, стр.13.

броју „Помака” чак има три прилога. Најпре је анализирао „Живот у позоришту” Дајвида Мемета у адаптацији и режији Давида Путника уз закључак „да та прича коју су нам стари и млади глумци испричали... није оставила равнодушним”.

Кратко, ефектно, представио је „Ивицу и Марицу” Добривоја Каписазовића у адаптацији и режији Драгана Радовића закључујући да представа „има своје чари за најмлађе гледаоце”. Хубач је у овом броју дао занимљив „запис за сећање на глумца *Стојана Стојиљковића* (1930 - 1987) уз јасан наслов: „*Неизбрисиви трагови*”.

Заљубљеник у позориште, али и неспорни зналац позоришне критике и историје, Велимир Вили Хубач у двоброју 7/8 Помака (април-септембар 1998 опширно пише од др *Петру Волку* (1931), театрологу, историчару филма и професору Факултета драмских уметности, писцу монографија о Раши Павловићу, Миливоју Живановићу, Добрици Милутиновићу, Пери Добриновићу и Жанки Стокић, али и аутору „Историје југословеског филма” (1986) и дела „Позоришни живот у Србији 1944-1986” (1990), „Позоришни живот у Србији 1835-1944” (1992) и „Српско позориште – илустрована историја српског позоришта” (1997). Хубач посебно истиче да су у књизи „Позоришни живот у Србији 1835-1994”, др Волк у „индексу аутора и индексу представа” од лесковачких списатеља представио: Наталију Арсеновић, Сретена Динића, Добривоја Каписазовић, Свету Кондића, Жака Конфина, Симу Бунића и Томислава Н. Цветковића.

Хубач се поново оглашава у 10. броју Помака (јануар-март 1998. године анализом две представе: „Љубинке и Десанке” Александра Поповића у режији познатог глумца *Радише Грујића* и „Пепељуге” Шарла Пероа, коју је поставио такође познати лесковачки глумац *Драган Димитријевић*. („Пепељуга” на лесковачкој сцени делује не као наменска игра за најмлађе гледаоце, већ као позоришни чин којим се пошптује та најмлађа публика”, а у представи Љубинка и Десанка”, Хубач посебно хвали надахнуту игру „младих глумаца, студената Факултета уметности у Приштини, стипендисте лесковачког театра – *Станислава Грујића*, *Сузану Митић* и *Никола Пантовића*, који су, не тако лак глумачки задатак, свако на свој особен начин, успешно остварили”.

У рубрици „Знемените личности”, (Помак, број 15/16, 2000), не без разлога, представио је Фреди Фазловског” О њему врло надахнуто пише Вили Хубач.

(...) Са неискрвеним сипатијама, али и зналачки Велимир Вили Хубач даје оцену најновије књиге песама Борислава Здравковића „На падинама сна” (Прес клуб, Удружење писаца, Лесковац 2000) у броју 19. Помака (јануар-мар 2001). „Борислав Здравковић најновијом збирком песама „На падинама сна” (старе и новије песме), свом песничком опусу додао је још један поетски бисер – више од пет деценија на овим просторима одјекује његова песничка реч, изазива вибрације у онима који са поезијом другују. Песник од нерва, искрен до сржи у ономе што нам песмом казује он, превасходно лирик, и како сам себе назива романтичарем, дарује свима око себе, онима који поезију воле понајвише, најдубље емоције, претвара све чега се у песмама дотакне у амалгам лепог и када се о најтужнијим стварима говори. (...)
Борине песме треба читати, друговати са њима. Тек онда, у том дослуху са песником, оне у нама одзвањају, постају део нас. Јер, речима казивати о његовој поезији је само путоказ ка њима, неисцрп ним врелима емоција. Оне, његове песме, нису филозофски трактати о животу. Оне су одраз, обухваћен трен, сублимат нечега што се догодило или се догађа, живот, али све то заогрнуто у тиху, ностал гичну, лирску копрену. Свака песма је изазов за песника било када је настала, за нас којима је намењена суочавање и са њом и са самим собом. А од тога, од првих емоција и треперења које изазива, до размишљања и промишљања, један је корак. И, то је то. Песник остаје са својим песмама у простору и времену – у онима којима је та поезија дарована, будећи емотивне катарзе.”

Велимир Вили Хубач је у редакцији „Помака” од 1. до 22. броја, односно од 1996. до 2001. године. То је време када је главни и одговорни уредник Томислав Н. Цветковић, који изузетно цени Хубачев списатељски дар, његово познавање новинарског заната, литературе и позоришта. После краће паузе, уочен је Хубачев прилог у броју 33 (јануар-март 2006), који је уредила нова редакција (главни уредник *Драган Радовић*).

Хубач је, дакле, и као хроничар једног времена, пре свега као новинар „Наше речи”, али и као стални, драгоцен сарадник готово комплетне лесковачке периодике, дао готово немерљив допринос историји културе Лесковца и уврстио се у ред најмарљивијих и најцењенијих зналаца ове области.

НИКОЛА ЦВЕТКОВИЋ

НИКОЛА Цветковић рођен је 21. јуна 1939. године у Лесковцу, од оца Чедомира Цветковића Лешњака (1902–1971) и мајке Загорке из породице Анђелковић (1919–1994). Дипломирао је, магистрирао и одбранио докторску тезу на Филолошком факултету Универзитета у Београду. У гимназијским данима, 1957/58. године, био је председник литерарне секције, када је добио и прве књижевне награде. Већ 1956/57. објављује стихове, књижевне приказе, студијске прилоге (О Жаку Преверу), новинске чланке, касније пише есеје, књижевно-историјске и поетичке прилоге, а 1984. на Универзитету у Приштини започиње наставно-научни и педагошки рад.

Поред редовних активности, бави се фотографијом, ходољубивим путописима (источни Медитеран, Шпанија, скандинавске земље, Грчка, Русија и др.) и путописима (две књиге), сценско-музичком и рецитаторском делатношћу. Један је од суорганизатора Клуба љубитеља филма у Лесковцу (у другој половини шездесетих и почетком седамдесетих година прошлог века) чији је председник био проф. др Душан Јањић. За представу „Гозба или О љубави” извршио је избор из Платонових текстова, које је засценско приказивање приредио и режирао Раде Јовић (представа је на предлог Данила Киша и Миодрaга Драшковића играна на сцени Атељеа 212, 5. јула 1967). Оснивач је и организатор књижевних клубова младих (Филозофски факултет у Приштини, Учитељски факултет у Јагодини, у Новом Пазару, Бањалука колеџ и Мегатренд универзитет, Факултет за културу и медије). Занима га нумизматика о којој и пише.

После завршене четвороразредне Основне школе „Васа Пелагић”, школске 1949/50. године уписао је први разред Мушке гимназије у Лесковцу. Њени нижи разреди су после реформе школства постали виши разреди осмољетке „Петар Тасић”, а завршио ју је школске 1953/54. године у Лесковцу. Исте године уписао је Вишу мешовиту гимназију у Лесковцу

коју је завршио школске 1958/59, заједно са генерацијом *Гим.Лес '59*, када је положио велику матуру.

У раном детињству сриче прве стихове и неуспеле строфе, које убрзо одбацује, да би се у каснијим школским данима појавио зрелијим остварењима неосимболистичког усмерења, уз подршку новинара Вилија Хубача, техничког уредника *Наше речи* Олега Тхорика и песника Боре Здравковића.

Као ученик Више мешовите гимназије у Лесковцу, на конкурс *Омладинског гласа* награђен је за песму „Морнар је човек вечности”. Наредне 1958, на конкурс *Наше речи* за кратку причу, добио је трећу награду („Фотографија”, објављена у новогодишњем броју тог листа).

Године 1959, пред полазак на студије, на позив Воје Добријевића, главног и одговорног уредника *Наше речи*, написао је уводник за тај лист, поводом Дана ослобођења града, 11. октобра, под насловом *О, граде мој*, захваљујући коме је добио стипендију Среза Лесковац за редовно похађање наставе. А као студент, 1961. године, примио је награду Савета за културу општине Лесковац.

На Филолошки факултет Универзитета у Београду се уписао 1959. године, да би дипломирао 1964, на Групи за југословенску и општу књижевност. Паралелно је студирао Историју уметности на истом факултету. На матичном факултету је похађао наставу на последипломским студијама на Групи за историју уметности, да би магистрирао 1973. темом „Поетика Милана Дединца”. На поменутом факултету је успешно одбранио докторску тезу „Песничко стваралаштво и поетика Милоша Црњанског” (1981). У наставно звање доцента изабран је 1984, а у звање ванредног професора 1989, оба пута на Филозофском факултету Универзитета у Приштини, где је 1991, на Филолошком факултету, изабран за продекана за финансије. Радио је од 1993/94. на Учитељском факултету у Јагодини (Универзитета у Крагујевцу), а ту је септембра 1993. изабран за редовног професора. Године 2007. одржан је Научно-стручни скуп „Стваралаштво Николе Цветковића”.

После завршетка студија, као стипендиста, вратио се у Лесковац и радни век започео 1964. године у Културно-просветној заједници (КПЗ) Среза Лесковац, а после укидања Среза, Општине Лесковац. Од 1967. прелази у Народну библиотеку „Радоје Домановић”, где је био управник. Радни век је наставио у Београду 1984. године, у звању помоћника главног и одговорног уредника у издавачком предузећу НИРО „Задруга”, до октобра 1984, када, као доцент, прелази на

Филозофски факултет Универзитета у Приштини. Године 1993/94, у звању редовног професора, прелази на новоосновани Учитељски факултет у Јагодини (Универзитета у Крагујевцу) и 1993/94. постаје први продекан за научни рад и издавачку делатност. На Крагујевачком универзитету изабран је за председника Наставно-научног већа Универзитета. Пензионисан је у септембру 2005, на поменутом факултету. Исте године ступио је у уговорни однос са Факултетом за културу и медије (ФКМ) Мегатренд универзитета у Београду, на коме је до 2010/11. предавао неколико предмета, укључујући и мастер студије. Успешно је водио Књижевни клуб ФКМ Мегатренд универзитета

Добитник је више књижевних награда: *Омладински глас* (1957), *Наша реч* (1958); награда Савета за културу (1961), на књижевном конкурсима СИЗ-а (Самоуправна интересна заједница) и *Наше речи* (1982. и 1983) и НИУ (Новинско издавачка установа) *Наше речи* и Фонда за културу (1990), као и значајно признање на конкурсима „Драгојло Дудић” (1981). Носилац је Златне значке Културно-просветне заједнице Србије (1982) за рад и стваралачки допринос у ширењу културе. Скупштина града Лесковца му је, поводом Дана ослобођења Лесковца, доделила медаљу 11. октобра 2008.

За више од две деценије активног рада у Лесковцу и околини (бројне књижевне вечери и поетски сусрети) Цветковић је дао видан допринос културно-образовном, студијском (локална и регионална историја), књижевном (*Глубочица* и *Вуловић*), уметничко-сценском, позоришном, ликовном и музичком животу. Суделовао је у организовању већег броја библиотека на селу и у радним организацијама (1976–1984). Основне области интересовања су усмерене на теорију књижевности, потом компаратистику, историју међуратне књижевности, фолклористику, лингвистику, историју социјалдемократског покрета Србије, историју Београдског универзитета, историју лесковачког краја и југа Србије.

За шест деценија бављења књижевно-критичким, студијским, поетским, монографским, путописним и другим пословима, објавио је више од 700 библиографских јединица, међу којима је 29 књига.

Проф. др Никола Цветковић и даље активно сарађује са Лесковачким културним центром и часописом *Наше стварање*, као члан редакције, потом са Народним музејем и *Лесковачким зборником* у коме је објавио више студијских

прилога; са Народном библиотеком „Радоје Домановић” у којој је основао завичајно одељење, Историјским архивом, Технолошким факултетом, на чијим је скуповима имао неколико саопштења. Поред тога, спреман је да одржи одговарајућа предавања и учествује у представљању књига аутора из Лесковца и околине, као и у раду научних скупова о дијалекатској књижевности, а Фондација Николе Цветковића да спонзорски помогне одржавање научно-стручних скупова о Ивану Ивановићу, Саши Хаџи Танчићу и другим књижевно-уметничким посленицима.⁴²⁴

%

За више од четири деценије бављења књижевно-критичким, научним и списатељским радом *публиковао је више од 550 библиографских јединица*. (Библиографија радова наставника Универзитета” (1990 - 1995), књ. IV, Крагујевац, 1996. године). Био је члан више редакција и програмских савета и *написао је 68 рецензија*. Објављене књиге: *Тулавка - борбени пут Борисава Станковића*, Лесковац, 1967, романсирана биографија у коауторству са Благојем Глигоријевићем, *Све за љубав*, (поезија), КК Глубочица, Лесковац 1979, *Пламени одсеви револуције*, Слобода, Београд, 1984, *Песничка поетика Милоша Црњанског*, Јединство, Приштина – Просвета, Ниш, *Поетика Милана Дединца*, Inter Yu Pres, *Књижевно-поетичне студије*, Inter Yu, Београд, 1993, *Светлост земље*, (поезија), Inter Yu pres, Београд, 1992, *Поетика писаца – књижевно-поетичне студије III*, *Књижевно-поетично у делима првих српских социјалиста*, Књижевно друштво просветних радника Србије, Београд, 1994, *Књижевно-поетичне студије II*, НИП Нови свет, Приштина, Народна Универзитетска библиотека у Приштини, Учитељски факултет у Јагодини, 1995, *Стилско изражајне одлике народних песама ослободилачких ратова I*, Књижевно друштво просветних радника Србије, Учитељски факултет у Јагодини, Београд, 1995, *Плаветно доба дечаства* (ране песме), Учитељски факултет у Јагодини, Књижевно друштво просветних радника Србије, НИП Токово, Београд, 1995, *Живети пуним животом (Животопис Сергија Димитријевића)*, Народни музеј Лесковац, 1996, монографија; *Косовијада*, (песме), Матица Српска, Нови Сада, 1997, *Нови и стари поводи* (књижевно-поетске студије IV, Учитељски факултет, Јагодина, Студио „СЦ” Јагодина, 1997; *Живот као*

---

⁴²⁴ (Из рукописа *Лесковчани београдске дијаспоре Жарка Спасића*)

делање (политичка делатност *Сергија Димитријевића*), Народни музеј, Лесковац, 1997, године (монографија), *Чувидне мисли*, (поезија), Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000, *Биље од замаме*, (поезија), Просвета, Београд, 2000, *У врту љиљана*, (поезија), Матица Српска, Нови Сад, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000, *Српско мишљење: Чувидне мисли и пословички расковник*, (поезија), Освиг (тематски број), Лесковац, 1993. године. Цветковић је члан Удружења књижевника Србије, Удружења књижевника Косова и Метохије, Удружења универзитетских наставника и Књижевног клуба Учитељског факултета у Јагодини. Живи у Београду.

О раду Николе Цветковића писали су: Тихомир Петровић, Влада Вуковић, Миленко Каран, Јован Н. Ивановић, Момчило Златановић, Милутин Ђуричковић, др Миролџиб Васић, академик Милош Мацура, Добросав Бјелетић, Миле Пенков, Драшко Ређеп, Јованка Радић, Мирослав Стаменковић, Виолета Јовановић, Даница Андрејевић, Миодраг Игњатовић, Милица Лилић и други.

Песништво Николе Цветковића (Лесковац, 1939) *није довољно запажено*, упркос чињеници да је овај песник до сада објавио преко стотину песама у разним листовима и часописима, да је антологисан и да је једним делом квалитетно презентован у збирци „*Све за љубав*” (1979).

Збирка песама „*Светлости земље*” је друга Цветковићева збирка, која долази тринаест година иза прве – она одражава песнички тематско-мотивски континуитет, али и то да је Цветковићево бављење књижевношћу (магистрирао 1973 а докторирао 1981) допринело да се у овој збирци изрази однеговано и, приметно, аутокритично.

%

СВЕ ЗА ЉУБАВ – Вредни и плодни књижевни стваралац Никола Цветковић⁴²⁵, одувек одан поезији као чаровитој свежини света, до сада је у разним листовима и часописима, поред социјалних, рефлексивних и родољубивих песама, објавио и више љубавних песама. Поезија као најпресуднији извор духовног живота и најближи интелектуални сабеседник, посебно љубавна поезија као најкарактеристичнија врста лирике и најчистији израз

---

⁴²⁵ Никола Цветковић, *Све за љубав*, Књижевни клуб „Глубочица“, Лесковац 1979.

осећања, трајна је његова преокупација. На то упућује и његова невелика збирка песама „*Све је љубав*“.⁴²⁶

Љубав је симбол живота и лајтмотив готово свих песама из ове књиге. То већ сугестивно потврђују стихови његове прве објављене песме под симболичним насловом „*Све је љубав*“: *Згажену траву кад подигне роса,/ значи љубав./ Кад нам је у очима љубав/ и мрав је љубав/ и планина.../ Све је љубав...*

Песникова љубавна осећања, понекад осенчена дискретним сентименталним тоновима, остварују се на снажан и продуховљен начин.

Цветковић као припадник генерације рефлексивно-естрадних песника видно настоји да песничке мотиве изрази на оригиналан и посве модеран начин. Стилске ефекте остварује без изневеравања чистоте и лепоте језика, без стилских фигура и великих гестова. Песник прибегава личном тону и исповедној ноти, па се зато у песмама осећа наглашена окренутост себи. Форма њихова унеколико је уједначена, али то не умањује вредност стиха, будући да се песма цени по интензитету осећања и оригиналности израза.

О поезији *Николе Цветковића* у предговору антологије „*Лесковачки песници 1945-1975*“ (1977), професор *Мирослав Миловановић*, између осталог, пише: „Љубавна лирика Н. Цветковића је инспирисана истинским животним догађајима, што на изванредан начин посведочавају и честе посвете. Код њега поезија љубави, која је живот, све више постаје искуство поезије, и то искуство поезије истовремено бива и свест о песми. Управо, бавећи се поезијом значајних српских песника (М. Дединац, Р. Петровић, М. Црњански, С. Раичковић), он је непрестано дограђивао сопствену концепцију поезије, која се темељи на оном бранковском начелу: *да песма у себи налази свој начин исказивања и своје законе*“.

У жељи да осећањима да потпунији израз и да искаже јачину својих узбуђења, Цветковић напушта поетске конвенције везаног слога и прелази на ритмичку прозу, тј. поезију у прози. Са посебним ритмом, дикцијом и мелодијом, песник слика занимљиве пејзаже. Песник који је са љубављу и упорношћу књижевног посленика и истраживача изучавао значајне српске песнике, особито Милоша Црњанског, морао је, по свему, да претрпи њихов утицај, што се осећа у овом

---

⁴²⁶Проф. др Тихомир Петровић, „*Књига завичајних писаца*“, приказ, *Огледи и критике из књижевности и језика, Нова просвета Београд 1994, стр. 133.*

стиховима. И поред извесних слабости, Цветковићима стихове достојне ваљаних песника, етеричних стихова који имају моћ да испуне и озаре наш живот. „Све је љубав“ остаје занимљива књига.⁴²⁷

%

НОВИ И СТАРИ ПОВОДИ – Проф. др Никола Цветковић је афирмисани студијски културно-просветни и универзитетски посленик, који се већ неколико деценија баави књижевно-поетским, критичким, есејистичким и научно истраживачким радом. Уз то је више од једне деценије укључен у наставно-научни и педагошки рад – најпре на Филолошком факултету Универзитета у Приштини, потом краће време предаје Општу књижевност на Филозофском факултету Универзитета у Нишу, док је сада редовни професор књижевности на Учитељском факултету у Јагодини. Објавио је 20 књига за различитом тематиком, што указује на његова широка интересовања и интердисциплинароност у прилазу поетичким, компаратистичким, књижевно-историјским, фолклорним, социо-културним, па и естетички питањима и проблемима.⁴²⁸

Аутор неколико монографија и стручних књига из историје и теорије српске међуратне књижевности, историје социјалдемократског покрета Србије, историје Београдског универзитета и историје лесковачког краја и југа Србије – објавио је више кратких прича, путописа из Грчке, Шпаније и са источног Медитерана, као и неколико збирки песама (*Све је љубав* 1979; *Светлост земље* 1992, *Српко мишљења*, у оквиру Освита, 1993, *Плаветно доба дечапства*, 1995, *Чувидне мисли*, 1997, *Косовијада*, 1997).

Видови поетике, програмске концепције, прогласи и манифести појединих значајних писаца између два светска рата и касније, основа су интересовања др Николе Цветковића. Писао је студије о међратној авангарди, пре свега о младалачким „путевима“ и „Сведочанствима“, о Раску Петровићу, Станимиру Винаверу, Драгану Алексићу, Оскару Давичу, Матошу, Ујевићу и др., као и о експресионизму, надреализму, зенитизму, суматризму, а последњих година и о

---

⁴²⁷ Тихомир Петровић, „Огледи и критике из књижевности и језика“, *Нова просвета Београд* 1994. Напомена: Прената комплетна оцена проф. Петровића.

⁴²⁸ Владимир Цветковић, „Рана и новија студијска активност“, поговор, „Нови и стари поводи“, *Учитељски факултет Јагодина 1997, стр. 339.*

поетици српског дадаизма. Критички преиспитује књижевно-теоријске погледе писаца различитих усмерења, потврђује да му је, поред књижно-историјског виђења, поетика важна област студијског рада.

Осврнућемо се кратко на неке његове до сада објављене књиге, значајне студије и монографије.

Књига „*Песничка поетика Милоша Црњанског*“ (Приштина 1993) заснована је на темељном изучавању песничког дела и књижевно-теоријског погледа песника „Суматре“. У књизи се ваљано и спретно комбинују различите научне методе. Песничко стваралаштво Црњанског, који је својим делом означио читаву епоху, разматра се пре свега уз примену унутартекстовног аналитичког продора, али и спољњег, вантекстуалног. Студиозном обрадом ове сложене теме Цветковић је дао прилог увек занимљивом испитивању деликатне релације поезија – примењена и формулисана поетика.

У Цветковићевим оценама садржане су битне одлике и квалитети песничког дела Милоша Црњанског. Прегледно је изложио најбитније поетичне ставове Црњанског, а документовано је указао и на живо присуству његових теоријских схватања и поетичких представа које се и данас стваралачки настављају у делима нових књижевних генерација.

Крајем 1992. године, поред збирке песама „*Светлост земље*“, појавила се и књига „*Књижевно-поетичке студије I*“. Осим уводне студије о херојским годинама српског модернизма, где Цветковић даје преглед на књижевни живот с почетка двадесетих година, објављено је још девет аналитичко-поетичких разматрања стваралаштва, углавном, Милоша Црњанског, Његоша, Лазе Костића, као и Чарнојевићевска и сеоба. У другом делу књиге под насловом „*Стваралачка прожимања*“, аутор најпре пише о косовском миту и видовданском култу у „*Видовданским песмама*“ Црњанског, настојећи да одреди песником слојевит однос према традицији.

„Књижевно-поетичке студије“ Н. Цветковића наишле су на добар пријем код критике. Тако, на пример, професор Миленко Каран пише: „Ова је књига научна студија у правом значењу ове похвале, што значи да није суви академски рад који говори пуно и казује мало... Књига је сведочанство о времену у коме је Србија била уз раме Европи.“ („Јединство“, 19-20. јун 1993).

Монографија „Поетика Милана Дединца“ (Београд, 1993) први је целовити захват у књижевно стваралаштво овог српског песника у периоду између два рата. Поред уводне напомене у којој се одређује појам поетике, студија у првом поглављу доноси осврт на песничку младост генерације модерниста и на друштвено-историјске околности и прилике у којима они стварају. Потом испитује основе ране петике Милана Дединца. У посебном поглављу приказује се однос песника према надреалистичкој групи, као и према изабраним сродницима (Бодлеру, Рамбоу, Лотреамону, затим Бранку Радичевићу, Црњанском и Растку Петровићу). Лирика Милана Дединца третира се као својеврсна драма живљења а посвећена је пажња и тајнама стваралачког процеса овог писца, потом инспирацији, па функцији песничког дела и узлози песника у друштву.

„Поетика Милана Дединца“ представља допринос изучавању савремене српске поезије у контексту њеног развоја и стваралачке традиције, али и нараслих модернистичких и надреалистичких тежњи. Цветковићева истраживања и познавање српске међуратне књижевности и слојевитог песничког дела Милана Дединца довели су до значајних открића, како за сагледавање теоријских парадигми, књижевне атмосфере и прилика, тако и за даља стваралачка преиспитивања и истраживања.

У књизи „Поетика писца – књижевно-поетичке студије III“ (Београд 1994), Цветковић је објавио књижевне огледе и студије о неким значајним видовима поетике Милутина Ускоковића, Меше Селимовима, Милана Дединца, Саше Хаџи Танчића, али и о темама и појавама о којима је релативно мало писано. Тако, на пример, аутор се осврће на фолклорно у путописима и репортерским прилозима Грогорија Божовића, као и на виђење Топличког устанка поетесе Данице Марковић.

Поред поменутих „Књижевно-поетичних студија I и III, штампao је и књигу „Књижевно - поетичних студија II“ (Нови свет, Народна и Универзитетска библиотека Приштина, 1995), која је једном делом посвећена раном Црњанском и Андрићу (етеризму и суматризму), а разматра и поетичко и фолклорно у експресионизму и надреализму, као и програмско у дадаистичким прилозима Драгана Алексића. Осим тога Цветковић се осврће на феномен етеризма у поезији Црњанског и Радомира Андрића.

Одељак књиге „Нови поводи“ обихвата новијија студијска остварења Николе Цветковића из 90. година. Поред ослањања

на митско и везе са традицијом – Сима Милутиновић Сарајлија, Милош Црњански – аутор се бави видовима поезије и поетике наших савремених песника: Матије Бећковића, Љубомира Симовића, Стевана Раичковића и знатно млађег Слободана Костића, уз занимљив осврт на поетику разговора Милоша Јевтића који је и сам водио продубљени дијалог са поменутим песничким корифејима.

У младалачкој, другој фази студијског рада Никола Цветковић је узимао поједине значајне књиге као п о в о д за шири разматрања, књижевно-теоријска и историјска преиспитивања. Определивао се за књиге које су из различитих разлога будиле његова интересовања, или му је писање о њима представљало вид припрема за даља проучавања. Тако се, хронолошки гледано, најпре позабавио књигом Вука Филиповића „Приповедачки стил Растка Петровића“, јер је након магистрирања намеравао да у докторској дисертацији темељно истражи Расткову поетику („Растко Петровић и послератна авангарда“, Наше стварање, 1973, XX, 6, стр. 28-47). То, поред осталог, потврђује и чињеница што је у то време дао осврт на књигу Марка Недића о Раску Петровићу, под насловом „Магија поетске прозе“.

Изашле су и штампе Цветковићеве књиге: „Стилско-изражајне одлике народних песама ослободилачког рата I и II“ (Београд, 1995), збирка раних песама „Плаветно доба дечаштва“ (Београд, 1995), животопис Сергија Димитријевића „Живети пуним животом“ (1996), као и монографије „Живот као делање“ (1997) и „Записи о Сергију Димитријевићу“ (1997).⁴²⁹

---

⁴²⁹ Владимир Цветковић, „Рана и новија студијска активност“, поговор“, Никола Цветковић, „Нови и стари поводи“, Учитељски факултет Јагодина 1997. стр. 339-349.

ВРЕМЕ ПРОШЛО – ВРЕМЕ САДАШЊЕ
%
ПАНОРАМА ЛЕСКОВАЧКЕ ПУБЛИЦИСТИКЕ

Миодраг Андрејевић, Иван Бецић, Жарко Бјелетић, Дејан Вељковић, Небојша Вељковић, Драгутин Гроздановић, Михајло Дедић, Небојша Димитријевић, Мирјана Димитријевић, Сергије Димитријевић, Војислав Добријевић, Драгутин Ђорђевић, Јован Ђорђевић, Ђурђа Ђорђевић, Мирослав Здравковић, Нинослав Златановић, Небојша Ивановић, Никола Илић, Томислав Илић, Мирослав Јовановић, Тихомир Јовановић, Драгиша Костић, Славко Крстић, Димитрије Кулић, Јован Миљковић, Милан Леви, Милисав Маринковић, Момчило Миленковић, Србољуб Миленковић, Синиша Милић, Никола Милићевић, Драгомир Милосављевић Странац, Јован Миљковић, Миодраг Митић, Никола Митровић Кокан, Благоје Младеновић, Бранислав Младеновић, Слободан А. Младеновић, Момчило Миленковић, Миодраг Митић, Петар Петровић, Хранислав Ракић, Вукадин Ристић, Предраг Стајић, Душан Стаменковић, Живан Стојковић, Верољуб Трајковић, Драгољуб Трајковић, Милан Трајковић, Добросав Туровић, Звонимир Шимунец

МИОДРАГ АНДРЕЈЕВИЋ

МИОДРАГ Андрејевић, новинар и публициста, аутор и приређивач неколико веома запажених књига, рођен је у Лесковцу 1946. године. Његов првенац „*Срећно време*“ објављен је 2009. године, када је и представљен у Лесковцу. Посебно је запажен његов предговор књиге „*Кад кукуруз зри*“ др Тихомира Јовановића, коју је приредио за штампу. Крајем 2014. Андрејевић је објавио књигу „*Конструктор Мирослав Митић*“, прву у едицији „Лесковачке легенде“.⁴³⁰ Године 2015. Андрејевић је објавио књигу „*Митровићи небески сањари*“.

На молбу аутора ове студије, Миодраг Андрејевић послао је кратку информацију о његовом новинарском раду: Када се ради о мом новинарском и публицистичком раду истичем да сам у новинарство закорачио 1967. године када су ме у придолској мартовској класи војника изабрали да испред команде гарнизона у Огулину будем дописник листа „*За домовину*“, загребачке војне области, односно Пете армије. Почео сам да сарађујем у листу „Трибина младих“ захваљујући Слободану Младеновићу Ботку, директору Центра за културу при Радничком универзитету „Коста Стаменковић“ у Лесковцу. Први текст у „*Нашој речи*“ – репортажа о Мирославу Мијатовићу Грофу, глумцу Народног позоришта у Лесковцу – објављен је у свечаном броју октобра 1968. када је Тито боравио у Лесковцу. Андрејевић је уредник листа Млади борац, који је рођен у селу Плавцу, у легендарној Пустој Реци, неправедно запостављеној у српској новијој историографији. Наставио је да живи у селу Ивању, а од октобра, после ослобођења Београда, постао месечник и најзад недељник. *Напомена:* Пре Младог борца, као секретар Окружног одбора СУБНОР Јабланичког округа 2001. покренуо сам лист Глас борца, а до 2006. године изашло је око 40 бројева.

---

⁴³⁰ Дана 25. новембра, у сали СУБНОР-а на Новом Београду, одржана је промоција књиге *Конструктор Мирослав Митић, прве у едицији Лесковачке легенде.*

ИВАН БЕЦИЋ

ИВАН Бечић рођен је 12. фебруара 1967. године у Алексинцу, а основну и средњу школу завршио је у Лесковцу. Студије на Одсеку за историју уписао је 1991. године на Филозофском факултету Универзитета у Београду. Дипломирао је 1996. године просечном оценом 9,45. Дипломски рад „Новчани заводи и банкарство у Лесковцу између два светска рата“ оцењен је

десетком. Последипломске студије уписао је 1997. године, а тезом „Финансијске прилике у Краљевини СХС (1918-1923)“, магистрирао 2002. године. Докторирао је на Катедри за Историју Југославије дисертацијом „Министарство финансија Краљевине Југославије 1918–1941“ 10. јула 2009. године. Од 2001. године у Медицинској школи у Лесковцу био је професор историје, а био је промотер десетак књига објављених у Лесковцу и члан је Редакционог одбора „Лесковачког зборника“.

%

СТВАРАЛАШТВО - МОНОГРАФИЈЕ: Финансијска политика Краљевине СХС (1918–1923), Стубови културе, Београд, 2003, 231., Министарство финансија Краљевине Југославије 1918–1941, Институт за савремену историју, Београд, 2012.

ЧЛАНЦИ: Приватни новчани заводи и банкарство у Лесковцу између два светска рата, Историја 20. века, 1, Београд, 2002; Валутно питање у Краљевини СХС, Лесковачки зборник, Лесковац, 2005, 367–381; Привредна банка А.Д. – Лебане, Лесковачки зборник, Лесковац, 2006, 161–177; Власотиначка кредитна банка, Лесковачки зборник, Лесковац, 2007, 275–288; Скопска продуктна берза, Лесковачки зборник, XLVIII, Лесковац, 2008, 203–216; Берзе у Краљевини Југославији, Историја 20. века, 1, Београд, 2008, 27–40; Јабланичка кредитна штедионица – Лебане, Лесковачки зборник, Лесковац, 2009, 105–120; Кредитна политика Народне банке Краљевине Југославије, Историја 20. века, 1, Београд, 2010, 73–83; Лесковчани у министарској

афери, Лесковачки зборник, Лесковац, 2010, 247–260; Ратни дугови Краљевине Србије у светлу политике, Историја 20. века, 3, Београд, 2010, 45–56; „Мала историја” у „Лесковачком зборнику”, Лесковачки зборник, Лесковац, 2011, 361–370; Финансијска политика Милана Стојадиновића, Историја 20. века, 3, Београд, 2011, 125–142; Утицај листа „Наша реч” на обликовање јавног мњења у Лесковцу и околини 1944–1945, Лесковачки зборник, 2012; Лист „Борба” у борби за овладавање јавним мњењем у Србији 1944–1945, Историја 20. века, 2, Београд, 2012; Приватни новчани заводи у Урошевцу, Баштина, 33, Приштина–Лепосавић, 2012, 145–162; Радови Сергија Димитријевића на пољу српске средњовековне нумизматике, Лесковачки зборник, Лесковац, 2013.

ПРИЛОЗИ: Никола П. Илић, Политичка убиства у лесковачком крају (1887–1941), Предговор, Филекс, Лесковац, 2007, 5–9; Мирослав Јовановић, Хришћанство у Немањиној Дубочици, Српска православна црквена општина, Предговор, Лесковац, 2013; Планови, програми и уџбеници историје у средњим стручним школама, Историја – додатак Просветног прегледа, 2262, Београд, 14. април 2005; Извештај Председништва 14. научног скупа Културно-историјска баштина југа Србије, Лесковачки зборник, Лесковац, 2013.

СТРУЧНИ РАДОВИ – ПОСЕБНА ИЗДАЊА: Историја за II разред средњих стручних и уметничких школа, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2006; Кратак историјат Холокауста, Приручник о Холокаусту, Платонеум – Савез јеврејских општина, Нови Сад – Београд, 2012.

ЧЛАНЦИ, ФЕЉТОНИ: У част јубилеја, Херодот, 5, Београд, 2004; Финансијска моћ Лесковца у међуратном периоду, Наша реч, Лесковац, 4. март 2005–15. април 2005; У очима суседа, Кратак поглед на један бугарски уџбеник, Наша реч, 44, Лесковац, 18. новембар 2005; Свети цар Константин – између вере и политике, Наша реч, 11–13, Лесковац, 24. март 2006–7. април 2006; Од снова предака до кошмара савременика, уједињење Србије и Црне Горе, Наша реч, 17–21, Лесковац, 12. мај 2006–9. јун 2006; Нове (старе) интеграције, Да ли је могућ заједнички приручник за наставу историје у Србији, Црној Гори, Хрватској и Босни и Херцеговини?, Наша реч, 45, 24. новембар 2006; У спомен сурдуличким жртвама 1915. године, Југмедиа, Лесковац, 20. новембар 2012; У част палим суграђанима, Парастос сурдуличким мученицима, Нова наша реч, 23. новембар 2012;

У сусрет јубилеју, Милански едикт – историјски аспект, Помак, 57–60, Лесковац, 2012.

ПРИКАЗИ: Бранко Петрановић, Југославија на размеђу (1945–1950), Југословенски историјски часопис, 1–2, Београд, 1999; Драгољуб М. Михаиловић, Рат и мир Ђенерала, Изабрани ратни списи, приредили: Милан Весовић, Коста Николић, Бојан Б. Димитријевић, Југословенски историјски часопис, 1–2, Београд, 2000; Борис Кршев, Банкарство у Дунавској бановини, Историја XX века, 2, Београд, 2000; Југословенска држава 1918–1998, Историја XX века, 2, Београд, 2000; Ђорђе Станковић, Студенти и Универзитет 1914–1954, Историја XX века, 1, Београд, 2001; Живан Стојковић, Хранислав Ракић, Лесковачки крај у време Првог српског устанка 1804–1813, Лесковачки зборник, 2004; Слободан Н. Стојиљковић, Организација комерцијалног пословања у индустрији Југославије од 1945. до 1988. године, Наша реч, 51, Лесковац, 24. децембар 2004; Љубиша Динчић, Школа поред реке: Век трајања Основне школе „Светозар Марковић”, Наша реч, 4. фебруар 2005; Др Драган Тодоровић, Ивана Момић, Турековац кроз векове, Монографија, Наша реч, 17. фебруар 2006; Владимир Стојанчевић, Балканска политика Србије за ослобођење српског народа у Турској 1804–1878, Наше стварање, 1–2, 2006; Добросав Љ. Илић, Српски четнички покрет, Коста Пећанац, Дража Михаиловић, 1904–1944, Наша реч, 26, Лесковац, 14. јул 2006; Добросав Ж. Туровић, Небојша М. Ивановић, Лесковац и лесковачки крај 1915–1918, Наша реч, 27, Лесковац, 21. јул 2006; Бернар Баван, Вујадин Иванишевић, Јустинијана Прима – Царичин Град, Наша реч, 29, 4. август 2006; Добросав Туровић, Небојша Ивановић, Записи топличког четника др Божицара Поповића Божа 1916–1918, Наша реч, 49–50, Лесковац, 27. децембар 2006; Вукадин Ристић, Развој здравствене службе у лесковачком крају 1878–2005, Наше стварање, 3–4, Лесковац, 2006; Душан А. Јањић, Француски клуб у Лесковцу 1919–1941, Наша реч, 1, Лесковац, 12. јануар 2007; Др Живан Стојковић, Хранислав Ракић, Верољуб Трајковић, Спомен обележја у општини Лесковац, Тачка, 3, Лесковац, 12. фебруар 2007; Гериле на Бакану, борци за слободу, бунтовници или бандити, Истраживање гериле и парамилитарних формација на Балкану, зборник радова, Историја XX века, 2, Београд, 2007; Коста Николић, Бојан Б. Димитријевић, Данило Грегорић и 25. март 1941, Историја XX века, 2, Београд, 2007; Др Борис Кршев, Финансијска политика Југославије 1918–1941, Историја XX века, 1,

Београд, 2008; Др Живан Стојковић, Хранислав Ракић, 55 година Водовода Лесковац (1954–2009), Панорама, 9, Лесковац, 12. март 2009; Жарко О. Бјелетић, Јелена Ж. Бјелетић, Пола века Медицинске школе у Лесковцу 1958–2008, Лесковачки зборник, 2009; Др Момчило Павловић, За Тита или за краља, Избори за уставотворну скупштину 11. новембра 1945, Лесковачки зборник, Лесковац, 2009; Хранислав Ракић, др Живан Стојковић, Гимназија Лесковац (1979–2009), Помак, 45–48, Лесковац 2009; Небојша Ивановић, Лева обала, Лесковачки зборник, Лесковац, 2010; Мирослав Каранфиловић, 90 година Основне школе „Васа Пелагић”, Лесковачки зборник, 2010; Маре Каранфиловић, Мирослав Каранфиловић: „120 години од оснивањето на Ткачкиот училиште, Првото текстилно училиште на Балканиот и 15 години од оснивањето на уметничките образовни профили”, Македонска виделина, 40, Панчево, 2010; Др Живан Стојковић, Хранислав Ракић, Висока струковна школа за текстил Лесковац, 50 година, Помак, 49–50, 2010; Добросав Ж. Туровић, Тужбалице Горње Јабланице, Помак, 51–52, 2010; Перица Хаџи-Јованчић, Европеизација српског Манчестера 1918–1941, Историја 20. века, 1, Београд, 2011; Морис Пенге, Добровољна смрт у Јапану, Лесковачки зборник, ЛИ, Лесковац, 2011; Михајло Дојчиновић, Мртвица, Помак, 53–54, Лесковац, 2011; Жарко Спасић, Квалитет гимназијског образовања: Алумни ГимЛес-2009, Помак, 55–56, Лесковац, 2011; Никола П. Илић, Време обрачуна, Лесковачки зборник, Лесковац, 2012; Никола П. Илић, Перфидне игре Драже Михиловића, Наше стварање, 3–4, Лесковац, 2012; Историја 20. века, 3, Београд, 2012.

РЕЦЕНЗИЈЕ – МОНОГРАФИЈЕ: Живан Стојковић, Хранислав Ракић, Лесковачки крај у време Првог српског устанка 1804–1813, Историјски архив Лесковац, 2004; Хранислав Ракић, Живан Стојковић, Педесет година Историјског архива у Лесковцу (1954–2004), Историјски архив Лесковац, 2004; Драгољуб М. Кочић, Историја за први разред средњих стручних и уметничких школа, Завод за уџбенике и наставна средства Београд, 2005; Дејан Цветковић, Дедалови снови, кратка историја ваздухопловства, Завод за уџбенике и наставна средства Београд, 2006; Др Живан Стојковић, Хранислав Ракић, Верољуб Трајковић, Спомен обележја у општини Лесковац, Општински одбор СУБНОР-а Лесковац – Народни музеј Лесковац, 2007; Др Живан Стојковић, Хранислав Ракић, СУБНОР Лесковац, Деценија континуитета 1997–2007, Општински одбор СУБНОР-а Лесковац, 2007; Др

Живан Стојковић, Хранислав Ракић, 55 година Водовода Лесковац (1954–2009), Филекс, Лесковац, 2009; Хранислав Ракић, др Живан Стојковић, Гимназија Лесковац (1979–2009), Филекс, 2009; Др Живан Стојковић, Хранислав Ракић, Висока струковна школа за текстил Лесковац, 50 година, Центар за проучавање и истраживање културно-историјске баштине југа Србије, Лесковац, 2009; Маре Каранфиловић, Мирослав Каранфиловић, Школа за текстил и дизајн, 120 година од оснивања Ткачке школе, Прве текстилне школе на Балкану: 15 година од оснивања уметничких образовних профила школе: 1890/2010, 1995/2010, Школа за текстил и дизајн, Лесковац, 2010; Никола П. Илић, Истините приче о хајдучима и качацима Удружење писаца Лесковац, 2011; Никола П. Илић, Перфидне игре Драже Михаиловића, Републички одбор СУБНОР-а Србије, Лесковац, 2012.

РАДОВИ У НАУЧНИМ ЧАСОПИСИМА: Др Борис Н. Кршев, Национализација Народне банке Краљевине Југославије, Токови историје, 3–4, Београд, 2008; Александар Павловић, Јавно налагање бадњака у северној Косовској Митровици, Баштина, 32, Приштина – Лепосавић, 2012; Милутин Живковић, Досије „Досије Смако Шкријељ” – Прилог проучавању рада Управе државне безбедности на простору Тутина и околине након Другог светског рата, Баштина, 33, Приштина – Лепосавић, 2012; Петар Ристановић, Добрица Ћосић и отварање Косовског питања 1968. године, Баштина, 33, Приштина – Лепосавић, 2012.

ЖАРКО БЈЕЛЕТИЋ

ЖАРКО (Обрада) Бјелетић рођен је 30. септембра 1942. године у Ковачима, општина Никшић, Република Црна Гора. После завршене гимназије у Никшићу, дипломи рао је хемију на Природно-математичком факултету у Београду. Бјелетић је радио је у гимназији у Модричи, ОЦ „Милентије Поповић“ у Власотинцу и ОТЦ „Раде Металац“ у Лесковцу. Професор је у Медицинској школи у Лесковцу од 1. јануара 1974. године.

Бјелетић је просветни саветник за хемију (спољни сарадник), од 1976. до 1990. године и члан Просветног савета Републике Србије – Комисија за хемију. За постигнуте резултате у образовању 1985. године добио је звање педагошки саветник.

За изванредне резултате у припреми ученика за такмичење из хемије (три пута I, четири пута II и четири пута III место у Србији) добио је Повељу Републичког одбора „Наука младима“, а 1987. године Златну медаљу и повељу Савезног одбора СФРЈ. Српско хемијско друштво доделило је „Годишњу награду – медаљу за 2004. годину за изванредне резултате у настави, као израз признања за унапређење квалитета наставе и ширење хемијских знања међу ученицима основних и средњих школа.“

За време Бјелетићевог директорског мандата (1. септембар 1987. до 3. јула 2001. године) дограђено је шест кабинета са припремним просторијама, библиотека, опремљена је гардероба у болници, ограђено је и осветљено школско двориште. У том периоду су отворени нови смерови за козметичке техничаре, гинеколошко-акушерске сестре и забораторијске техничаре и повећан је број са 16 на 24 одељења.

За постогнуте резултате школа је добила Октобарску награду Лесковца за 1998. годину и више других признања. Бјелетић је рецензент уџбеника хемије за I и II разред гимназије и здравствене струке, хемија II за II разред гимназије и здравствене струке и биохемије за IV разред здравствене струке. Објавио је четири рада из наставе хемије и у коауторству (са Јеленом Бјелетић) монографију „35 година – Нејбољи лесковачки хемичари у Покрету „Наука младима“. Председник је Подружнице Српског хемијског друштва у више мандата.⁴³¹

%

ПОЛА ВЕКА МЕДИЦИНСКЕ ШКОЛЕ – Монографија је адекватан начин да се прикаже развојни пут и резултати полувековног рада Медицинске школе у Лесковцу. Ништа не одолева зубу времена, само записано остаје као драгоценост сведочанство прошлости. Монографијом освежавамо сећања и чувамо од заборава предходне генерације ученика и њихових професора, јер „само неразумни људи могу да сматрају да је прошлост мртва и непрелазним зидом одвојен

---

⁴³¹ Жарко О. Бјелетић, Јелена Ж. Бјелетић: *Пола века Медицинске школе Лесковца, Медицинска школа, Лесковац 2008, стр. 95*

од садашњости“⁴³², записао је Иво Андрић. Већи део архиве школе изгорео је у пожару, маја 2005. године, па је било отежано прикупљање потребних података. (...) Имена свих ученика који су завршили Медицинску школу (7.460) и њихових професора (471) и чланова школских одбора протеклих 50 година налазе се у монографији.⁴³²

(...) После ослобођења, у самом Лесковцу било је 12 лекара и 25 лекарских помоћника-болничара. На одељењима Опште болнице 1951. године радило је 8 лекара и само 2 медицинска техничара, док су остали били приучени болничари.⁴³³

Великим залагањем и ауторитетом др Живојина Поповића, уз писмену сагласност и одобрење општине Лесковац, отворена је једногодишња школа за болничаре. (...) Школа је почела са радом 1956/57. године.

Управни одбор Опште болнице прихватио је предлог др Живојина Поповића и колегијума шефова одељења да се једногодишњег школовања болничара школују медицинске сестре.

Схватајући важност школовања средњошколског кадра за рад у здравственим установама, Народни одбор среза Лесковац 30. септембра 1958. године под бројем 17830 донео је Решење о оснивању Средње медицинске школе за медицинске сестре у Лесковцу.⁴³⁴

Школа је почела са радом 30. септембра 1958. године без својих просторија. Захваљујући Општој болници, која је, за почетак, уступила салу рачуноводства за ученике, настава је почела у учионици која је имала 20 клупа, таблу, сто и столицу за наставнике.⁴³⁵

Директори Медицинске школе били су: прим. др Живојин Поповић, Љубомир Балић, професор географије, Љубиша Митић, професор физичког васпитања, Жарко Бјелетић, професор хемије, Јовица Маринковић, професор српског језика и књижевности и Зорица Кастратовић, професор српског језика.⁴³⁶

---

⁴³² Ж. Бјелетић, Ј. Бјелетић, *Пола века медицинске школе Лесковац, Реч аутора, стр.7.*

⁴³³ Исто, стр. 12.

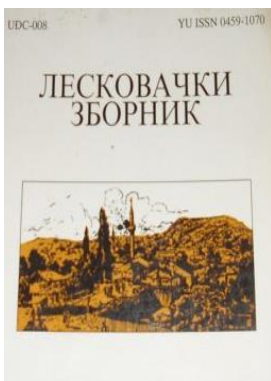
⁴³⁴ Исто, стр. 18.

⁴³⁵ Исто, стр. 53.

⁴³⁶ Исто, стр 93-97

ДЕЈАН ВЕЉКОВИЋ

ДЕЈАН Вељковић, дипломирани социолог, живи у Лесковцу, где је и рођен. Успешно се бави уметничком фотографијом и публицистиком. После завршеног Филозофског факултета у Нишу, радио у просвети. За свој досадаши уметнички рад освојио је више значајних признања. Имао је неколико самосталних изложби фотографија у родном Лесковцу, Нишу и другим местима. Оглашавао се прилозима у часописима: *Помак*, *Лесковачки зборник* и другим листовима.

%

Опитински лист „Новине црнотравске“ - Први број новопокренутог листа *Новине црнотравске*, месечног информативно-политичког гласила општине Црна Трава, изашао је из штампе 1. јануара 1999. године, у тиражу од 1.000 примерака. У уводнику, објављеном на другој страни, стоји да се на овај начин „испуњава обећање и излази у сусрет грађанима, попуњавају празнине у погледу јавног информисања“. У наставку се наводи да ће лист на својим страницама „доносити информације из друштвено-политичког, привредног, културног и других области живота и рада грађана на овом подручју. Исто тако, објављиваће текстове из рада СО, њених тела и органа“.⁴³⁷

У уводној речи, поводом првог броја, у чијем потпису стоји Уредништво, наводи се да ће лист покретати и афирмисати све активности које доприносе развоју и напретку црнотравског краја и које су у складу са интересима грађана и њиховом борбом за виши стандард и бољи квалитет живота. Уредништво листа истиче да ће лист о свим јавним стварима писати јавно и слободно јер је, како „законске одредбе подвлаче, слобода јавног информисања неприкосновена и

---

⁴³⁷Дејан Вељковић, *Опитински лист „Новине црнотравске“*, *Лесковачки зборник*, 2015. стр. 361. Напомена: У фусноти стоји: *Новине црнотравске*, бр. 1:2

нико нема права да је незаконито ограничава, или да принудом утиче на рад јавног гласила“.⁴³⁸

Појаву новог гласила забележила су средства јавног информиања. Тако београдски дневник *Политика*, у тексту насловљеном „На киосцима први број Новина црнотравских“, пише: „Првог јануара ове године изашао је први број *Новине црнотравске*, што је, иначе, била вишегодишња жеља становника ове сиромашне и малене општине на југу Србије. Новина ће излазити једном месечно.“⁴³⁹

Лист је већ од првог броја наишао на врло добар пријем код читалаца. (...) Лист је формата А4, обима осам до шеснаест страница штампаног текста, писмо ћирилично, прелом текстова комбинован на три или четири ступца. Штампа у црно-белој техници, док је блок наслова у плавој, односно црвеној боји. (...) Једанаести бој „Новина црнотравских“ изашао је из штампе маја 2000. године. Претежан садржај листа чине текстови поводом Дана општине (26. април) и извештаји са свечаности које су тим поводом одржане. Објављивањем 11. броја (маја 2000. године) престало је даље излагање *Новина црнотравских*.

НЕБОЈША ВЕЉКОВИЋ

НЕБОЈША Вељковић је рођен у Лесковцу 1955. године где је завршио Гимназију, дипломирао је на Грађевинском факултету у Нишу на хидротехничко-конструкторском смеру. На Медицинском факултету у Београду завршио је специјалистичке студије из санитарне технике, магистрирао и докторирао на Факултету заштите на раду у Нишу на смеру за заштиту животне средине. Радио је у Агенцији за заштиту животне средине/ Министарство заштите животне средине Републике Србије до одласка у пензију у фебруару 2020. године, на радном месту начелника Одељења за мониторинг квалитета воде и седимента у звању вишег саветника.

---

⁴³⁸ *Новине црнотравске*, 1999:2

⁴³⁹ *Политика*, 5. јануар 1999:14.

Био је члан Агенције за заштиту животне средине, која је *National Reference Center* за сарадњу/извештавање Републике Србије према Европској агенцији за животну средину (ЕЕА), за област извештавања водни ресурси (water quantity, quality and ecological status). Био је члан *Заједничког тела* Републике Србије за спровођење *Протокола о води и здрављу* (UNECSE Protocol on Water and Health). Био је члан радне групе Института за стандардизацију Србије за област *VI65 Снабдевање водом и инжењерство отпадних вода*. Био је уредник и коаутор шест публикација из тематике надлежности Агенције за заштиту животне средине/Министарство заштите животне средине и Министарства здравља Републике Србије: *Побољшање система за процену дифузног загађења вода у Србији – студија случаја за слив Колубаре*, Агенција за заштиту животне средине (2013); *Спровођење протокола о води и здрављу у Републици Србији – Анализа стања*, Министарство здравља и Министарство животне средине (2014); *Статус површинских вода Србије – Анализе и елементи за пројектовање мониторинга*, Агенција за заштиту животне средине (2015); *Воде Србије – У времену прилагођавања на климатске промене*, Агенција за заштиту животне средине (2015); *Статус површинских вода Србије – Развој мониторинга у оквиру планова управљања речним сливовима*, Агенција за заштиту животне средине (2018); *Животна средина у Србији: 2004 – 2019*, Агенција за заштиту животне средине (2019). Аутор и коаутор је осамдесет стручних и научних радова објављених у часописима националног и међународног значаја. Теме ових радова обрађују питања развоја, управљања, коришћења и заштите водних ресурса, као и питања заштите животне средине и одрживог развоја. Аутор је монографија: *Индикатори одрживог развоја и управљање водним ресурсима*, Задужбина Андрејевић (2006), *Modeling and assessment of diffuse water pollution load – principles and application*, Lambert Academic Publishing (2013) и *Информационе технологије у заштити животне средине*, UTVSI (2017). Члан је редакције часописа *Вода и санитарна техника* који издаје Удружење за технологију воде и санитарно инжењерство из Београда.⁴⁴⁰

---

⁴⁴⁰ РЕЦЕНЗИЈА „Еколошка читанка“ на прави начин одсликава свог аутора и његов приступ било којој теми, максимално озбиљно и аналитично, али и са оном специфичном дозом хумора и сатире, својственог поднебљу југа Србије из кога долази. Иако је читанка,

ДРАГУТИН ГРОЗДАНОВИЋ

ДРАГУТИН Гроздановић, познати просветни радник и публициста, рођен је 21. децембра 1912. године у Тетову као седмо дете *Андре Гроздановића*, учитеља и школског надзорника и *Султане* рођене Ристић. Основно образовање стекао је у Тетову, а Нижу гимназију учио у Призрену. Године 1927. уписао се у Учитељску школу у Скопљу. Током службовања, уз рад, завршио је вишу педагошку академију. Од 1932. до 1944. Гроздановић је био учитељ по разним местима на Косову.⁴⁴¹

После Другог светског рата Гроздановић је обављао разне одговорне дужности: био је окружни просветни повереник, начелник општег одељења Окружног НОО Лесковац, персонални референт предузећа „Зеле Вељковић”, секретар Градског народног одбора Лесковац, председник савета за просвету и културу, секретар Среског одбора, директор Осмогодишње школе „Петар Тасић”, директор Радничког универзитета, а пред пензионисање и управник Политичке школе. Пензионисан је 1966. године. Као истакнутом просветном саветнику, Савет за просвету СР Србије доделио му је звање педагошки саветник. Драгутин Гроздановић је написао *пет књига и објавио више од 60 радова* о просвети, НОР-у, историји и култури лесковачког краја. Био је сарадник многих листова, часописа и зборника. Умро је 1993. године у Лесковцу у 81. години живота. Красиле су га најлепше људске врлине. По тим особинама памтиће га наша средина. Иначе,

---

намењена свим генерацијама, много података и занимљивости сажето је у тексту и пре него започнете читање, припремите се да то урадите у једном даху. (проф. др Драган Повреновић); Са сигурношћу истичем да је „Еколошка читанка“ изузетно занимљива, садржајна и актуелна публикација коју са великим задовољством препоручујем свима који су интелектуално знатижељни да усаврше и надограде посебна стручна знања, као и општу културу у области екологије и заштите животне средине. (доц. др Владимир Павићевић)

⁴⁴¹ Д. Туровић, Помак, бр. 13, октобар-децембар 1999, стр.7.

прве године учитељевања Гроздановић је провео по забитим и сиромашним селима. После завршене учитељске школе постављен је 1932. године за учитеља у селу Бруту, где је провео прву годину, а онда је отишао на служење војног рока. После војске декретом је премештен за учитеља основне школе у Студеничану, крај Суве Реке, где су га физички напали Шиптари. Рат га је затекао у селу Очи Заградска, на Шар планини. Као учитељ Гроздановић је између два светска рата припадао напредном Удружењу учитеља Србије. Почео је да пише као учитељ и да сарађује у листу „Народна просвета”. Објавио је два рада „Васпитни значај мајке у народној поезији” и „Учитељ и народни напредак”. После априлског рата 1941. године италијански фашисти са шиптарским балистима окупирали су Косово и Метохију. Италијанска милиција протерала је из Призрена један број српских учитеља, међу којима и Драгутин Гроздановић. Као избеглица прешао је у Србију, у Прокупље, где је добио намештење за учитеља, 24. јуна 1941. године. Стваралаштво Драгутин Гроздановић дошло је до изражаја после Другог светског рата, нарочито у просвети, култури и завичајној историји. Био је хроничар свога времена. Његов стваралашки опус је обиман и по тематици разноврстан. Предано је радио у обнављању и организовању школа, установа за опште образовање и мреже културних установа. Допrineо је раду народних универзитета, читаоница и библиотека у лесковачком крају. Организовао је хорске, драмске и фолклорне групе и друштва. Као директор Радничког универзитета бавио се оснивањем општинских клубова, покренуо издавачку делатност и штампање листова и публикација за омладину. Драгутин Гроздановић, као публициста, написао је пет књига: „Просвета, школство и култура лесковачког краја 1941-1945” (штампана 1973), „Просвета, школство и култура лесковачког краја 1944-1954” (две књиге, штампане 1985), „Хроника села Вучја”, „Петнаест година рада Радничког универзитета „Коста Стаменковић” у Лесковцу” и „Библиографија радова лесковачких аутора”. Гроздановић је објавио и више од 60 стручних прилога у новинама: „Наша реч” (Лесковац), „Просветни преглед” (Београд), „Народне новине” (Ниш), „Трибина младих” (Лесковац) и часопису „Андрогогија” (Загреб). Овде, свакако, треба навести и три подужа рада (у брошури) „Из прошлости мога краја”.

МИХАЈЛО ДЕДИЋ

МИХАЈЛО Дедић је рођен 17. јула 1943. године у Сијарини од оца Милоша и мајке Данице, рођене Ђукановић. Основну школу завршио је у Сијаринској Бањи. Средњу пољопривредну у Лесковцу, а Вишу педагошку, Одсек за српскохрватски језик и југословенску књижевност у Нишу.⁴⁴²

Предавао је српски језик у основним школама „Вук Караџић” у Гњилану и „Вукајло Кукаљ” у Бувцу (Лебане). Од 1976. године постаје руководилац Службе за информисање СО Лесковац, а 1990. године изабран је за директора, главног и одговорног уредника „Наше речи” у Лесковцу и на овој дужности остао је преко 11 година, до пензионисања 2001. године. На иницијативу и под уредништвом Саше Хаџи Танчића, покренуо је „Освиг”, часопис за књижевност, уметност и културу у издању „Наше речи”, који је већ после неколико бројева, увршћен у врх српске периодике. За десет година, у часопису је сарађивало преко 500 истакнутих књижевника, књижевних критичара, преводилаца, публициста и уметника из земље и иностранства. Лист „Пионир”, у чијем је уредништву био, три пута је проглашаван за најбољи у земљи. Завичајној библиотеци у Медвеђи поклонио је више од 300 књига из своје библиотеке. Добитник је Октобарске награде општине Лесковац, златне значке Културно-просветне заједнице Србије, Децембарске награде Општинског савеза спортова Лесковац за животно дело, затим великог броја повеља, плакета, захвалница и похвала. Пензионисан је 2001. године. Дедић је умро у Лесковцу 2005. године.

Најплодније године Михајла Дедића су управо године проведене у Нашој речи. Велику пажњу поклањао је издавачкој делатности и у то време објављено је више од 50 књига песама, прича, романа, стручних књига, како лесковачких аутора, тако и стваралаца из дијаспоре. Скоро да нема лесковачког писца чију књигу није објавио у едицији

---

⁴⁴² Добросава Туровића, *Горња Јабланица, људи и време*, стр. 403, СО Медвеђа, Културни центар Власотинце 2004. године.

„Наше речи”. Добитник је више награда, између осталих и Октобарске награде Лесковца.⁴⁴³

Имао је осећај за меру. У нашем завичајном окружењу важио је за одличног znalца српског језика. Због тога је многе књиге завичајних писаца и уређивао и био коректор. Уз његово оштро запажање, брижљиву коректуру, многа дела су добила нов изглед: личила су на умивене прозоре који се сликају на јутарњем мајском сунцу! Веселио се успеху других; радовала га је и издавачка продукција Наше речи коју је – уз помоћ бројних сарадника – покренуо. Уз виспреног књижевника и уредника Сашу Хаџи Танчића, учествовао је у припремању и штампању свих бројева (24) „Освета”, који је словио за један од најбољих српских часописа. Док смо се наш истински пријатељ Михајло Дедић, друштво и ја дружили, поготово у годинама када се полако „тањио живот”, шта нам је друго, сем горко-слатких прича, било преостало. Остала је нада! Нада да ће бити побеђено велико зло и да ће се и сутра, када сване ново ведро јутро, наставити живот из почетка и тако – у бескарај! Да ли смо Михајло Дедић и наши заједнички пријатељи, како би прозборио Душан Матић, касно почели да „млатимо живот”. Јер, зар немамо утисак да су нам тако брзо прошле све ове деценије трајања. Знамо, колико пута смо један другог цитирали – мислећи на неке велике, пролазне људске биографије – да је пролазност вечна, а да преостаје да се рвемо са њом и са тренутком који она поништава, иако је тај тренутак заправо све оно што имамо. Михајло Дедић ме је при првом сусрету, далеке 1979. године, научио ономе што ме је стално пратило кроз живот, научио ме је да боље разумем дух малих средина. Имали смо и своје слабости, али треба признати да смо покатакд заклањали душу у дубоку сенку варљивог ћутања. Иза те непрозирне, можда варљиве тишине, тражили смо неки други живот, који је остао недовршен, завејан у далеким пределима детињства и младости.⁴⁴⁴

---

⁴⁴³ *Верица Баторевић – Божовић, Запис за сећање – Михајло Дедић: Значајан издавач, Помак, бр. 29/30, јануар - јун 2005, стр. 2.*

⁴⁴⁴ *Данило Коџић, део излагања на комеморацији поводом смрти Михајла Дедића, Народни музеј, 11. март 2005.*

НЕБОЈША ДИМИТРИЈЕВИЋ

НЕБОЈША Димитријевић (Ниш, 1983. године), после завршене Гимназије „Станимир Вељковић Зеле“ у Лесковцу, студирао је на Филозофском факултету у Београду и стекао звање мастер археологије. Ради у лесковачком Народном музеју као кустос археолог/водич. Говори енглески, руски и дански. Године 2015. објавио је публикацију „Лесковац 101“, која је промовисана 23. фебруара 2016. године.

Публикација је настала на основу искуства које је аутор имао приликом вођења (као лиценцирани туристички водич) домаћих, страних и посебно локалних туриста (ученика лесковачких школа) у одговору на хронични недостатак познавања локалне историје нарочито међу млађом популацијом Лесковца. У публикацији је кроз 101 питање и одговор дат сажет преглед најзначајнијих и најзанимљивијих догађаја и личност од праисторије до 1945. године.⁴⁴⁵

---

⁴⁴⁵ Небојша Димитријевић, Предговор, Лесковац 101, Лесковац 2015. ИЗВОРИ: Лесковачки гласник, 1921—1941, Наша реч, 1948—1990, Недељне новине, Вечерње новости, Лесковачки зборник I—XL, Група аутора, Сто година лесковачке текстилне индустрије (1884—1984), Народни музеј Лесковац, 1984, Димитријевић Сергије, Градска привреда старог Лесковца, Народни музеј Лесковац, 1952, Димитријевић Сергије, Грађа за проучавање Лесковца и околине, Народни музеј Лесковац, 1954, Димитријевић Сергије, Стреља, Лесковчани у Првом српском устанку, Народни музеј Лесковац, 1954, Димитријевић Сергије, Лесковачка енциклопедија, Народни музеј Лесковац, 1954, Димитријевић Сергије, Историја Лесковца и околине (1918—1928), Народни музеј Лесковац, 1983, Јованчић Хаџи Перица, Европеизација Српског Манчестера 1918-1941, Београд 2010, Јоксимовић Чедомир, Српски Манчестар Лесковац у 1930. години, Лесковац, 1930, Јовановић Мирослав, Црква Оцаклија, Народни музеј Лесковац, 2003, Јовановић Мирослав, Хришћанство у Немњиној Дубочици, Лесковац, 2013, Костић Глишиа, Ча Митина школа, Београд, 1898, Костић Х. Јосиф, Ослобађање града Лесковца, Власотинца и околине, Народни музеј Лесковац, 1988, Перовић Миливоје, Лесковац трговачки и индустријски град, Народни музеј Лесковац, 1954, Ракић Мита, Из Нове Србије, Народни музеј

%

Велика прекретница и мом животу десила се када сам завршио студије и када сам се као осведочени (у Београду) локалпатриота вратио у Лесковац и добио посао у Народном музеју. Упознајући се са музејским предметима, разговарајући са колегама и листајући књиге и часописе из музејске библиотеке, открио сам посве један нови свет, једну нову димензију која ми је у потпуности била непозната, иако су њени делови свуда око мене. Иако сам могао да видим материјална отелотворења тог света (зграде, народне ношње, старе занате), његов духовни део који им је удахнуо живот за мене је био тајна. Као прави археолог полако сам, наоружан шпаклама и књигама почео да скидам слојеве историје са Лесковца. Почевши од оног видљивог садашњег слоја и идући све дубље, показало се да је Лесковац једно веома богато вишеслојно налазиште које крије право богатство материјалне и духовне културе на коме могу да му позавиде и много већи и данас важнији градови. Како бих макар мало подигао прашину са историје нашег града, решио сам се да напишем ову кратку публикацију информативног карактера, не како бих открио *врућу воду* на тему историје Лесковца, већ како бих кратким и, надам се, занимљивим информацијама барем одшкринуо врата младим суграђанима у једну нову димензију нашег града. У њој сам обухватио историју од најстаријих трагова људских насебина на нашем поднебљу па све до половине 20. века, тачније до завршетка Другог светског рата, бирајући људе и догађаје који су се истакли у свом времену. Мој циљ јесте да трагом ових информација кренете даље, да сазнате више и да свој град гледате другачијим очима, очима Лесковчанина. Ова публикација не треба да вас зароби у прошлости Лесковца, већ да створи снажне темеље који ће бити основа за упознавање и схватање света и ван њега.

Лесковац, 1987, Споменица на прославу педесетогодишњице ослобођења Лесковца, Лесковца. 1928, Стојанчевић Владимир, Устанак 1841. године у Југоисточној Србији, Народни музеј Лесковац, 1991, Трајковић Драгољуб, Из нашег Менчестра, Народни музеј Лесковац, 1953.

МИРЈАНА ДИМИТРИЈЕВИЋ

МИРЈАНА Димитријевић рође на је 26. новембра 1967. године у Лесковцу где је завршила основну школу и гимназију. Дипломирала је на Факултету политичких наука у Београду 1991. године. По завршетку студирања, вратила се у родни град где почиње запажену новинарску каријеру у ЈП Радио-Лесковцу, а касније и Телевизији Лесковац.

У кратком периоду обављала је функцију директора и главног и одговорног уредника ЈП Телевизије Лесковац.

У Историјском архиву Лесковац почиње да ради 2011. године. После полагања стручног испита, стиче звање архивисте. Поред обављања дужности помоћника директора, радно је ангажована у Служби заштите архивске грађе и документарног материјала ван архива.

%

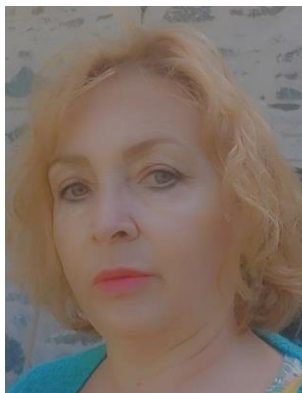
У и издању Историјског архива Лесковац у 2019. години из штампе је изашла књига *Живот за памћење - Поп Гуте* аутора Мирјане Димитријевић, архивисте Службе заштите архивске грађе и документарног материјала ван архива.

Жеља аутора је била да једноставним и занимљивим стилем прикаже животни пут протојереја-ставрофора Драгутина М. Ђорђевића од рођења па до судњег часа.

У књизи су пренети одломци из протиног живота како би се још једном оживело сећање, а млађим генерацијама указало на живот и дело овог вредног, надареног човека радозналост духа који је, поред преданог рада у свештеничкој служби, дао и неизмеран допринос етнологској науци, фолклористици и антропологији бележећи народна казивања и обичаје из лесковачког краја чији је значај препознала и САНУ.

Од заборавља је спасио веровања, обичаје, комплетан начин живота и различитости у лесковачком крају.

Прота Драгутин Ђорђевић је написао 2.260 страница, 430 нумера у библиографији, сакупио 500 народних прича и предања, 700 лирских, епских и шалјивих песама. Своја дела

је доживљавао тако као да враћа народу, оно што је од њега узео. Велику захвалност што је књига поткрепљена бројним фотографијама, документима и научном анализом дела протојереја-ставрофора Драгутина М. Ђорђевића, аутор дугује, пре свега, Православној Епархији нишкој и Ђакону Далибору Мидићу, као и потпуковнику у пензији Живку Филиповићу, који је уступио на магнетофонској траци забележену аутобиографију протојереја-ставрофора Драгутина М. Ђорђевића. Казивање је снимљено у фебруару 1984. године, када је прота имао 77 година. Академик др Нада Милошевић-Ђорђевић и др Љубинко Раденковић, дописни члан САНУ су својим радовима значајно обогатили садржај књиге. Многе фотографије су из породичне збирке Радмиле М. Трајковић, рођене Ђорђевић, ћерке, најстаријег протиног сина Милана.

СЕРГИЈЕ ДИМИТРИЈЕВИЋ

СЕРГИЈЕ Димитријевић је део наше савремене историје, њеног стварања и њеног писања. О његовом животном путу и богатом стваралаштву недовољно се зна у јавности. Године 1989. објављена је, у издању Народног музеја у Лесковцу, књига *Живот и дело Сергија Димитријевића*, која садржи 28 прилога припремљених за истоимени скуп, одржан новембра 1983. у Лесковцу поводом 70. годишњице живота и 50. годишњице научног рада С. Димитријевића.⁴⁴⁶

(...) Сергије Димитријевић је рођен 1912. године. Основну школу и гимназију, као *ђак генерације*, завршио је у Лесковцу, а Правни факултет на Београдском универзитету. Крајем 1934. одлази у Париз на студијско усавршавање из економских наука, где ради на изради докторске дисертације - „*Савремена дијалектичка фаза објективне теорије вредности и цене*”, чији ће рукопис пропасти у Другом светском рату. Због комунистичке активности, француска

---

⁴⁴⁶ Др Миролуб Васић, *Слово о Сергију Димитријевићу*; из књиге Николе Цветковића „*Живети пуним животом*“, *животопис Сергија Димитријевића, Народни музеј, Лесковац 1996. године.*

полиција га крајем 1939. године интернира у своје логоре, где остаје до јула 1944. када бива заточен у немачки концентрациони логор *Бухенвалд*. У логорима ће провести 5 година и 10 месеци, одакле ће изаћи трајно нарушеног здравља.

После ослобођења, по повратку у земљу, он је, поред осталог, директор Економског института Привредног савета ФНРЈ, предавач и професор економије на Правном факултету у Београду, на коме ће 1957. године одбранили докторску дисертацију - „*Страни капитал у привреди бивше Југославије*” која је 1958. године објављена, а потом је научни саветник Историјског института САНУ, Института друштвених наука и Института за изучавање радничког покрета, држи предавања на Високој школи политичких наука и на постдипломским студијама историчарима на Филозофском факултету у Београду. Био је члан многих редакција, учесник у раду око 40 научних скупова у земљи и иностранству. Године 1966. у жељи да се посвети истраживањима, одлази у пензији. Умро је августа 1987. у Београду и сахрањен у *Алеји великана*.

%

БИБЛИОГРАФИЈА - Библиографија његових радова износи 429 јединица⁴⁴⁷, од чега је око 20 књига, обима око 6.000 страница и око 20 радова у рукопису, припремљених за објављивање.

Други светски рат, који по величини разарања, патњама, насилној смрти људи и по значају за историјске токове представља највећи оружани сукоб у досадашњој историји, када су јахачи апокалипсе кренули у мрачни поход, сејући мржњу, неред и смрт, С. Димитријевић ће провести у логорима, прво у Француској. Ролан Гарос, Вернет, Лагиш, Рецембеда и Ное, где је један од организатора политичког рада међу логорашима, а јула 1944. године биће пребачен у немачки концентрациони логор Бухенвалд. Из француских логора, могао је бити ослобођен (до средине 1940) да је потпуно саопштен да се неће бавити политичким радом, али то комунисти нису чинили. Сергије Димитријевић је свестрани истраживач, плодан писац, стваралац. Свој радни век, највећим делом је посветио историјској науци, која спада у најстарије друштвене науке (еманциповала се од филозофије),

---

⁴⁴⁷ Станиша Војиновић, *Библиографија радова Сергија Димитријевића, Задужбина Андрејевић, Београд 2009. године, стр. 1.*

а за коју је још Цицерон (I век пре н.е.) рекао: *Историја је сведок времена, светлост истине, живот успомена, весник давнина, учитељица живота*. Његови радови тематски се крећу, обухватају од економије и историје, привреде, средњовековне, савремене, до нумизматике, социологије, географије, библиографије, етнографије, етнологије, филателије. Сакупљао је разгледнице, народне умотворине, вице. Знао је у шали да каже: „Истражујем, изучавам све од Ноја до АВНОЈ-а”.

Сергије Димитријевић по образовању није био историчар, али је историјски метод у потпуносит савладао, усвојио и примељивао, а суштина тог метода је истраживање на мноштву извора, критичка провера аутентичности докумената (извора), стално унапређивање истраживања, висока стручност истраживача, аутора. Он је спознао и то умножавао, да историјска наука не зна за коначну, апсолутну истину, већ само за научну истину, а то је истина до које смо дошли истраживањем и која се, као таква, може допуњавати, да истражи вања никада нису до краја завршена а тиме ни историја написана, да је то процес који траје.

Научна критика тек треба да вреднује богат, стваралачки опус С. Димитријевића. Осврнућемо се, укратко, на неке његове историо графске резултате. Значајан је његов рад на изучавању привредног развитка Краљевине Југославије. У својој књизи *Страни капитал у привреди бивше Југославије*, Београд, 1958. и *Привредни развитак Југославије 1918-1941*, Београд, 1962. оптимално комбинујући методе квантита тивне анализе, он је показао сложену структуру друштва, ток привредних збивања и промена у међуратној Југославији, њену привредну зависност од других земаља, што је условљавало њен полуколонијални положај и слабило њену одбрамбену способност. Својим економским радовима, он је открио унутрашње противуречности капиталистичког начина производње у Југославији међуратног периода. Из српске средњовековне историје, а његов допринос је драгоцен, споменимо његову студију *Дубровачки каравани у јужној Србији у XVIII веку*, Историјски архив САНУ, књ. 304, Београд 1958. која представља капитално дело, којим су ударени научни темељи саобраћајне географије. Многобројни су радови С. Димитријевића о радничкој класи, социјалистичкој мисли, Српској социјалдемократској партији, радничком и комунистичком покрету у Србији и Југославији. Наводимо само три вредне књиге, једну библиографију: *Радован Драговић и стварање класног радничког покрета и*

Социјалде мократске странке, Београд, 1978. (награђена НИН-овом наградом за публицистику); *Стварање и развитак Комунистичке партије Југославије у легалном периоду њеног постојања (1919-1921)*, *Преглед историје КПЈ*, Београд, 1963; *Библиографија социјалистичког и радничког покрета у Србији*, Београд, 1953. године...

%

Посебно је вредан допринос С. Димитријевића изучавању и популарисању историје Лесковца и околине. У такве радове, а има их десетак, спадају, пре свега: *Стари Лесковац као просветни и културни центар*, Лесковац, 1958, и капитално дело (од 700 страна) – *Историја Лесковца и околине од 1918-1928*, Лесковац, 1983. (нажалост није стигао да заврши другу књигу те историје, која обухвата период после 1928).

Велики је допринос С. Димитријевића стварању Народног музеја и Народне библиотеке у Лесковцу. Свестан улоге и значаја Музеја као чувара тековина ума и духа поднебља и народа, као установе која представља неку врсту времеплова, која делује у више културолошких праваца, он је одмах после Другог светског рата био један од најактивнијих покретача и организатора стварања Народ ног музеја и Градске библиотеке. Народни музеј у Лесковцу ће израсти у савремену и значајну културну установу, која не само чува, обрађује и излаже експонате од непроцењиве вредности из историје Лесковца и околине, од неолита до наших дана, већ и својом укупном активношћу игра значајну културну и просветно-образовну, а делом и научну улогу.

Музеј је покренуо и издаје своју периодичну научну публикацију *Лесковачки зборник*, који већ 36 година својим разноврсним прилозима, богати и нашу историографију. Његов верни сарадник био је С. Димитријевић. С. Димитријевић је био пасионирани нумизматичар.

За три деценије напорног, систематског рада, он је прегледао и пописао око 300 нумизматичких збирки, како музејских, тако приватних, у Југославији и широм Европе, и том приликом прегледао преко 40 хиљада комада нашег средњевековног новца, направио преко 18.000 снимака и око 70.000 фотокопија, како нумизматичких чланака, тако и новца. Написао је око 30 радова, обима око 1.500 страница, посвећених нумизматици, а пре свега српском средњевековном новцу...

Његову драгоцену збирку српског средњевековног новца, збирку непроцењиве вредности (научне, културне, историјске,

материјалне) његова супруга г. *Нада Димитријевић* поклонила је Српској академији наука и уметности.

%

Сергије Димитријевић је био добар педагог. Сви са којима је сарађивао, које је подучавао истраживањима, био им ментор или рецензент, знају за његову строгост, принципијелност, добронамерност, критиковао је, али и подстицао, млађе колеге, веровао у њих и очекивао да не изневере његове наде, радовао се њиховим успесима, сакупљао њихове сепарате и књиге. Био је врстан и страстан полемичар. Страна му је била она арапска мудрост у *ћутању је сигурност*, већ је остваривао Аристотелову поруку *проговори да те видим*. Иако је радо говорио о савременим темама и историјским проблемима, био је поборник историјске дистанце, односно да се о томе не треба писати док актери не сиђу са историјске позорнице, док се не заврше процеси, а поготову они дугог трајања, док не буду доступни релевантни извори.

Сергије Димитријевић је био частан човек и врстан истраживач, који је увек чувао морално и интелектуално достојанство свога деловања, позива научног радника. Он је знао да је историчар, научни радник, дужан не само да изучава прошлост и пише о њој, већ и да, као сведок времена и јавни делатник, кореспондира са јавношћу и оставља траг у свом времену.

Он је био и остао морално доследан себи и друштвеним идеалима, који су се поклапали са оним прогресивним у овом времену. Он је знао и сматрао да живот нема неограничену цену, већ да је он у дубокој вези са достојанством човека и света у коме живимо.

Сергије Димитријевић био је у сталном дијалогу, не само са прошлосту, већ и са будућношћу, он је увек и себи и друштвеној стварности, пракси, прилазио критички, свестан да критиком постојећег стања друштва ми му најбоље служимо да убрзава развитак и преокреће стање... Сергије Димитријевић је могао, мада вероватно није, да те 1987. године, када је смрт, та наша једина, стварна судбина, дошла по њега, буде задовољан оним што је за живота урадио, постигао.

%

ДРАГОЉУБ ТРАЈКОВИЋ О СЕРГИЈУ ДИМИТРИЈЕ ВИЋУ – У поратном периоду Сергије Димитријевић постао је неуморни истраживач прошлости Лесковца и његове околине. У почетку је објављивао саставе који су највећим делом понављали оно што је о истом предмету већ било објављено,

али је временом у своје студије уносио све више новог, да у последњим својим радовима пређе и на обраду архивског материјала који још није био коришћен. Допринос С. Димитријевића лесковачкој историографији није мали. И поред тога, овај његов рад испољава и неке слабости и особине обичног дилентатизма.⁴⁴⁸

Један од првих радова Сергија Димитријевића је брошура о Скобаљићевим биткама с Турцима. („*Борба с Турцима под Скобаљићем*“, Лесковац 1951). Иако је њен писац сматра као покушај да се историјска стварност ондашње епохе осветли „*на нов начин*“, ова књижица је у ствари ексерпат из постојеће литературе о Скобаљићу и не даје одговор ни на једно од питања која се постављају у вези са овим јунаком нашега краја и његовим биткама. (...) Сергије Димитријевић је објавио опширну студију под насловом „*Дубровачка трговина у Лесковцу и околини и улога дубровачке колоније у Прокупљу*“ (у часопису „*Наше стварање*, бр. 2-3 за 1955. годину). Димитријевић је у Дубровачком архиву нашао 25 нових докумената у којима се помиње Лесковац и још пет других „*који се очевидно односе на њега*“.

Једна књижица С. Димитријевића садржи грађу за проучавање Лесковца и околине. („*Грађа за проучавање Лесковца и околине*“, Лесковац 1954). То је у првом реду збирка лесковачких пословица, већ објављених или од писца прикупљених, а потом збирка одломака из разних списа и забележака са подацима о прошлости нашега места и његове околине.

Друга књижица истог писца посвећена је питању настајања господарлука у нашем крају и покрету за укидањем овог аграрног система. („*Аграрни односи за време Турака у лесковачком крају*“, Лесковац 1951).

Окружни одбор Народног фронта у Лесковцу издао је брошуру С. Димитријевића о стању земљишног поседа у околини Лесковца 1945. године и ликвидацији последњих остатака феудалних односа у нашем крају, тј. о одузимању земље од оних које је сами нису обрађивали и о давању онима који је раде. Ова књижица састоји се, у ствари, из три раније објављена чланка, унеколико измењена и допуњена новим материјалом. („*Социјална структура и аграрна реформа у*

---

⁴⁴⁸ Драгољуб Трајковић, „*Радови Сергија Димитријевића о лесковачком крају, „Глубочица*“, у најновијим историографским и другим подацима – критички осврти, прикази и белешке (1946-1966)“, Народни музеј Лесковац 1968, стр. 9.

лесковачком округу“, Лесковац 1946). Једна брошура С. Димитријевића тиче се учешћа Лесковчана у Првом српском устанку. („Стреља – Лесковчани у Првом српском устанку“; Лесковац 1954.)

Брошура о градској привреди старог Лесковца, такође од истог писца, представља најопсежнији послератни прилог привредној историји овога места. („Градска привреда старог Лесковца“, Лесковац 1952.). Један од првих радова С. Димитријевића говори о Лесковцу као културном и просветном центру у прошлости („Стари Лесковац као просветни и културни центар“, Лесковац 1950, стр. 5-21). Једна свешчица С. Димитријевића има претенциозан наслов („Лесковачка енциклопедија“, Лесковац 1954. стр. 3-30).⁴⁴⁹

%

ПОЕЗИЈА СЕРГИЈА ДИМИТРИЈЕВИЋА – Ево књиге која је неоториви доказ да све велико, духовно и страшно, почиње поезијом. Сергије Димитријевић (1912 – 1987), горостас уједињене науке (историје, економије, права, социологије, филозофије, нумизматике), отпочео је свој стваралашки рад писањем поезије. Са радошћу смо, више пута, прочитали песме, овога човека енциклопедијског духа и још једном се уверили да је поезија вечна људска младост и источник целокупног људског стварања.⁴⁵⁰

„Искре из прошлости“ приредила је умом и срцем госпођа Нада Димитријевић на разложен и осмишљен начин. Она је у правом смислу духовни и животни сапутник овог значајног човека и ствараоца. Својим прегалачким духом и заузимањем, госпођа Димитријевић је заокружила Сергејево опсежно дело. То вредно дело говори и сведочи о једној епохи наше историје и, у исто време, својим знаком обележава ту епоху. Нада Димитријевић је у праву када у тексту „Реч на крају“, уз

---

⁴⁴⁹ Напомена у фусноти, Сергије Димитријевић, „Лесковачка енциклопедија“, св. 1, Лесковац, стр. 3-30. Књижница има следеће чланке: Сима Ј. Бунић, Радоје Домановић, Јосиф Костић, Свет М. Марић, Књиге штампане у Лесковцу до Првог светског рата: Глиша Костић, Крста Димитријевић, Димитрије Алексић, Станислав Ст. Бинички, Владимир К. Петровић, Први лесковачки књижевници и истраживачи нашега краја, „Социјалисте у општини“, Лесковачки часописи („Ђачки напредак“, „Школски покрет“, „Народни просветитељ“ и „Ревизија“), Јован Ђорђевић и др.

⁴⁵⁰ Проф. др Првослав Рајић, „Поезија пуног живота“, предговор, Сергије Димитријевић, „Искре из прошлости“, Народни музеј Лесковац 2001. године, стр. 7. Напомена: Збирку приредила Нада Димитријевић, супруга С. Димитријевића.

Сергијеву књигу „*Песме и писма*“ (Лесковац 1999) записује: „Зато већ сада бројна његова дела из историје социјал-демократског и радничког покрета, као и локалне историографије, служе као основа за обликовање уметничких дела. Јер строго документарно организовани и изложени подаци покрећу машту уметника, буде сваковрсне асоцијације и живописно дочаравају минуло време и епохе...“

За читаоца који се први пут сусреће са делом Сергија Димитријевића, важна је и следећа напомена. Њу исписује преузимаљива супруга која је предано бринула о Сергејевој осавштини за будућност: „Треба нагласити да је Сергије, који је по вокацији био научник, истраживач, документариста, археолог, етнограф, фолклориста, колекционар и нумизматичар, у појединим периодима свога живота писао и стихове које иначе није објављивао“.

Познаваоци живота и дела др Сергија Димитријевића добро знају да је он још у Француској, односно у концентрационим логорима од 1939. до 1941. године написао двадесет и седам песама на теме логорског живота. Те песме су пуне пркоса и људског достојанства, радикалног отпора неслободи и свакојакој беди човека. Мање је, пак, познато да је Сергије, као сасвим млад човек – између шеснаесте и двадесет и шесте године, писао песме из самог животног и умног врела младалачког живота будућег научника и револуционара. Већ тада је почео да остварује своју животну поруку коју је Монтењ сажето исказао изреком: „*Писати значи живети*“. Ео, захваљујући опет госпођи Нади Димитријевић, сада смо у прилици да сагледамо емотивну и вредносну димензију младог Сергија. Она осведочава стваралачку енергију која постаје велика залога његовог будућег дела.

Књигом „*Икре из прошлости*“, коју је приредила Нада Димитријевић, на неки начин се приводи крају и крунише свеукупно Сергејево дело. Мада има још незавршених послова око сабирања и публиковања целине Сергејевог дела, сигурно је да оно овом збирком младалачке поезије добија још једну своју важну естетичко-хуманистичку димензију. Како пева млади Сергије Димитријевић?

У првом делу збирке под насловом „*Интеграл срца*“ Сергије пева о љубави. Добро је, иначе, познато да је љубавна песма у укупној историји српске поезије најчешћи и најбољи род, трајна тема и преокупација наших песника. Љубав је, речју, оно најсуштственије у људском животу. И она универзална љубав – према Богу, Васиони, и Човечанству, али и она лирска, интимна - љубав мушкарца и жене.

У другом делу збирке, који носи име „Нови Феникс“, дата је раскошна ситеза људске хуманости. Тај циклус је велики поздрав човеку и смислу његовог живота. Нараво да овде песник пева о неумитности смрти. Ту је и разложна похвала људском отпору против метафизичког зла у човеку, али и против историјског зла у виду фашизма. Сергије већ тада осећа велике циљеве човечанства; зна за вредност наде и визија. Уједно, ангажује се против разних видова људске беде и сиромаштва. Он и кроз своју рану поезију тежи заједници у којој су решени социјални проблеми људи, где се друштво обрће око вредности људског рада, а не његове свакојаке и свеколике узурпације и експлоатације. Овде читаоцу указујемо да посебно ужива у дивним песмама „Паријска ноћ – опис Сене“ и „Париз не спава“. У песми „Феникс“ песник пророчански наслућује могуће ново доба или бар утопију и наду да оно долази.

„Синфонија природе“ је трећи део збирке. Ту се налази изврна песма под насловом „Ритам боја“, која приказује раскош плавог и дубоког мора. Овде се слави моћ природе. Следи потом одељак збирке чији је наслов „Сатур у рају“. Природно је баш у двадесетим годинама певати у славље телесне љубави.

Морам овде са удивљењем рећи: ово је особен и редак, личан естетски став. Ово је нова, несавладана поетика. Када се прати суштина ове поетике, бесмислено је говорити на тему: јесу ли Сергијеви стихови савремени или су само сведочење о његовом времену? Ко одгонетне природу, структуру хаоса, а он је сличан и близу реду и хароминији, он је ушао у срж поезије саме. Поезија није мода која се мења и троши временом. Она је вид старања света и баш зато слична љубави, Богу, васиони и људској нади у пут ка целовитој слободи човека. Познаваоци кажу да је животни кредо Сергија Димитријевића био – *живети пуним животом*. Само такви људи живе и после смрти које, иначе, нема ако се људи трајно уважавају и воле.⁴⁵¹

%

ПЕСМЕ И ПИСМА – Верујем да ће читаоци са поштовањем и великим занимањем узети у руке ову обимом невелику књигу. Њен рукопис стваран у Француској, односно у

---

⁴⁵¹ Првослав Ралић, *Поезија пуног живота, Сергије Димитријевић, Искре из прошлости, Народни музеј Лесковац 2001. стр. 7-12.*

концлагорима од 1939. до 1941. године, садржи 27 песама и 34 писма Сергија Димитријевића.⁴⁵²

Потиче из угледне лесковачке породице (отац зубар, мајка лекарка, Русиња пореклом). Иако је био јединац, није био размажен, већ радан и одговоран од најранијег детињства. Гимназију је завршио као ђак генерације, а потом и Правни факултет Баоградског универзитета (1929 – 1934).

По завршеном факултету, одлази крајем 1934. године на студијски боравак у Париз, где ради на припреми докторске дисертације из економије са темом „Савремена дијалектичка фаза објективне теорије вредности и цене“.

Због опасности да буде ухапшен, не долази у Југославију, у периоду од 1935. до 1939. године, када као комуниста и антифашиста, пошто је фашистичка Немачка окупирала Француску, бива интерниран – прво у логор Ролан Гарос, а потом у логоре Верне, Лагиш, Рецебеде и Ное. У овим логорима остао је до јула 1944. године када бива спроведен и заточен у злогласном немачком фашистичком логору смрти Бухенвалд, где остаје до пролећа 1945. године. У логорима ће провести пет година и десет месеци. Сергије Димитријевић био је човек огромне енергије, необично широких видика и интересовања. (Говораше: „Истражујем све – од Ноја до Авноја“). Ако је тачна оцена да је „човек мера свих ствари“, онда је он био прави човек за праве мере. Био је личност значајна и недовољно проучена, па тек треба прочитати, савладати све што је написао (његова заоставштина је голема, богата, драгоцене), што је оставио, поручио. Његове песме и писма који се објављују у овој књизи, написани су, настали су, како њихов аутор у малом сачуваном уводу наводи, од новембра 1939. до јуна 1941. Осим прве песме, која је настала у логору Ролан Гарос, остале су написане у логору Верне, где је било заточено око две стотине Југословена, претежно бивших шпанских добровољаца.

---

⁴⁵² Сергије Димитријевић, *Песме и писма*, Народни музеј Лесковац 1999. године. Напомена: Др Мирољуб Васић, Предговор, стр. 9-19. Напомена: Збирку приредила и напомене написала Нада Димитријевић, супруга С. Димитријевића.

ВОЈИСЛАВ ДОБРИЈЕВИЋ

ВОЈИСЛАВ Добројевић (Сански Мост, 1914) – Војислав Добријевић био је дугогодишњи новинар-дописник *Политике* из Лесковца. У октобарском броју лесковачког школског листа *Пионир* 1983. године забележено је: Војислав Добријевић рођен је 1914. године у Санском Мосту (Подгрмечје, Босна и Херцеговина). У Бачкој Тополи завршио је нижу гимназију. Са 15 година почео је да ради као практикант, а затим као дактилограф.

После дошколавања за административну струку, унапређен је у чиновника. Тада је почео и да се бави новинарством.

Прво је писао за лист *Дан*, дневник који је излазио у Новом Саду, а готово истовремено и за *Политику*.

Био је новинар-сарадник *Наше речи*, а 1959. године постављен је за главног и одговорног уредника и директора те новинске куће.

Од 1964. године са *Политиком* је засновао стални радни однос. Пензионисан је крајем 1977. године. И после пензионисања његова сарадња са *Политиком* није престала.

У *Политици* и *Експресу* објавио је око 10.000 разних написа. Сву ту списатељску – новинарску заоставштину поклонио је Народној библиотеци „Радоје Домановић” у Лесковцу.

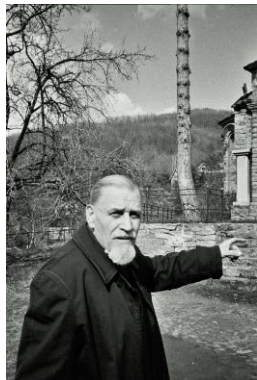
Радови су налепљени у специјално укоричене књиге формата листа *Политика*. То је својеврсна послератна историја југа Србије, а делом и нишког региона, као и Македоније.⁴⁵³

---

⁴⁵³ *Пионир* бр. 26, октобар 1983, стр. 10.

ДРАГУТИН М. ЂОРЂЕВИЋ

МАЛО је градова у Србији који су имали среће да се њихови грађани баве историјском прошлошћу као Лесковац. Још почетком XX проф. Јован Ђорђевић је објавио неколико чланака из историјске прошлости лесковачког краја (Војвода Никола Скобаљић и његова борба у Дубочици XV века; Два узорита примера родољубља и јунаштва – Војвода Никола Скобаљић и Влајко Стојановић и др). Потом се појављује неколико истраживача лесковачке

историјске прошлости углавном људи који су рођени почетком XX века (*Драгољуб Трајковић, др Сергеје Димитријевић, Јован Јовановић, Драгутин Ђорђевић* и други) који су свој опус истраживачког рада изградили пре Другог светског рата и активно наставили са истраживањем и проучавањем историјске прошлости лесковачког краја и после Друго светског рата. После педесетих и шездесетих година овог века појављују се поред њих и млади истраживачи који дају значајне прилоге из наше, лесковачке прошлости.⁴⁵⁴

Несумњиво је да је једна од најинтересантнијих личности прота Драгутин Ђорђевић (1907 – 1999), свештеник са средњим богословским образовањем, који је успео да поред многобројних чланака напише и три веома запажене књиге (*„Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави“*, *Српске народне приповетке из лесковачке области* и *„Народне песме из лесковачке области“*), које представљају нераздвојни део културне баштине српског народа, а које је објавила Српска академија наука. Прота Драгутин М. Ђорђевић је рођен у Лесковцу у породици пекара Милана и домаћице Јулке 1907. године. Основну школу и четири разреда гимназије завршио је у Лесковцу, а Богословију у Битољу 1928. За свештеника је рукоположен 1930. године и поствљен за свештеника сиромашне црквеничке парохије у којој се задржао шест година, а потом добија *Турековац* и ту је свештеничку

---

⁴⁵⁴ Хранислав Ракић, *Допринос прота Драгутина М. Ђорђевића културној баштини Лесковца, Лесковачки зборник, бр, XLI, стр. 323, 2001. године.*

дужност обављао *четрдесет и пет година*, све до пензионисања 1980. године. *Умро је 1999. године у 93. години живота*. Радећи преко педесет година на селу као свештеник, Драгутин М. Ђорђевић је упознао у лесковачкој Морави народни живот, фолклор, обичаје, говор, менталитет и друго. Он се интересовао за народно стваралаштво лесковачке Мораве још од 1931. године. Тада у Доњој Локошници бележи песме и обичаје.

%

НАРОДНА УМОТВОРИНА – Први Ђорђевићев рад, „*Народна умотворина*”, објављен је у битољском „Гласу омладине с југа” 1928. године. Тридесетих година објавио је и монографију о Турековачкој цркви, као и више чланака у црквеној штампи. Његов истраживачки рад нарочито ће доћи до изражаја од 1947. до 1953. године када успоставља контакт са *др Миленком Филиповићем*, нашим познатим етнологом, који га подстиче и даје савете како прикупљено етнографско благо треба средити. Охрабрен подстицајем, он врло интензивно, осмишљено и зналачки прикупља фолклорно, етнографско, социолошко и друго благо у лесковачким насељима за своје најпознатије дело, које ће му САНУ објавити 1958. године под насловом „*Живот и обичаји народни у лесковачкој Морави*” (*Српски етнографски зборник*, књ. *LXX Живот и обичаји народни*, књ. 31, стр. 1-724).

Како каже др Момчило Златановић, „ова теренска монографија је својеврсна етничка и културна историја лесковачке области (становништва, привреде, становања, исхране, ношња, друштвеног живота итд). Она спада у неколико најбољих дела овакве врсте на српском језику”. После објављивања ове значајне монографије, како каже Драгутин М. Ђорђевић, „са Ракићем сам се упознао 1958. године у књижари његовог брата, и то случајно. Један млад човек, плав, који те гледа право у очи кад с тобом говори, насмејан и добронамеран, упознао се са мном и честитао ми на мојој етнологској монографији, коју је те године издала САНУ... поводом које су неки људи из ондашњег комитета заузели негативан став, свакако из незнања. Отада па све до данас ми смо пријатељи и сарадници и никад нисмо дошли у ситуацију да се замеримо један другоме”.

Када сам постављен на место управника Народног музеја у Лесковцу, крајем 1959. године – пише проф. Хранислав Ракић – затекао сам проту Драгутина Ђорђевића, као члана Савета

Народног музеја са којим сам успоставио већу сарадњу на остваривању неких идеја које су постојале пре мене.

Он о томе каже: „...Идеја о издавању зборника научних радова који би третирао проблематику историјске прошлости Лесковца и околине живела је и пре управника Хранислава Ракића. То је, уосталом, била и жеља оних који су се бавили историјом и другим сродним наукама. Покушало се са реализацијом за време управника Веље Ивановића, Љубомира Балића, али је она остварена тек доласком директора Хранислава Ракића. Међутим, то није ишло тако глатко и лако. Требало је да се преброде велике тешкоће и искушења. Најглавнија препрека су били неки људи из ОК СКС Лесковац. Људи из ове политичке организације сматрали су да не постоје сарадници који би могли да пишу чланке и расправе, а они који би то могли политички су непожељни. Комитет је био мишљења да су сарадници били махом реакционари, па је излазак овог гласила био оспораван. Директор Ракић, као уредник основаног Зборника, доказивао је да се идеологија изузима када је у питању научни рад, да се не гледа личност него оно што је написано. Енергична интервенција и одбрана директора Ракића граничила се са отвореним сукобом између Музеја и тих чланова Комитета, али је све то превазиђено његовим недвосмисленим ставом да Зборник мора да се издаје.

И поред свих тешкоћа, *први број „Лесковачког зборника“* појавио се 1961. године, а за његов излазак има заслугу и Стојан Николић, који је посредовао између ЦК СКС и редакције. Тако је Ракић успео да обједини све снаге и да стрпљивим налажењем нових сарадника обезбеди „Лесковачком зборнику“ континуирано излагање већ 33 године”.

Поред „Лесковачког зборника”, био је сарадник многих часописа и листова („Наше стварање”, „Наша реч”, „Развитак”, „Новопазарски етнолошки зборник”, „Архив за историју здравствене културе Србије” итд). Учесвовао је на многобројним конгресима Савеза фолкориста Југославије (Цетиње, Мостар, Требиње, Дорјан, Загреб, Вараждин, Зајечар, Неготин, Титово Ужице, Бјелашница, Пула, Скопље, Охрид и другим местима).

Његово присуство било је запажено и на когресима фолклориста у иностранству (Париз, Москва, Анкара, Минхен и други). Поред проблематике којом се бавио у лесковачкој Морави, његови радови су запажени и са других подручја. Тако је у „Развитку” објавио рад „Влашки народни певач,

свирач и приповедач Лазикију Бугариновић из Самариновца код Неготина”, „Музика у посмртном ритуалу у неким влашким селима око Неготина” итд.

%

ЖИВОТ И ОБИЧАЈИ НАРОДА У ЛЕСКОВАЧКОЈ МОРАВИ – Поводом 75. годишњице живота и 50. годишњице рада Драгутина Ђорђевића, одлуком Удружења фолклориста Србије, 1981. године, одржана је свечаност са поздравима и приказима његове етнолошке и фолклорне истраживачке научне теорије. Наиме, ради се о књизи „*Живот и обичаји народни у лесковачкој Морави*” о којој је говорила др Миљана Радовановић и том приликом истакла: „Драгутин Ђорђевић се најпре својим етнографском монографијом о лесковачкој Морави, објављеном 1958. године у Српском етнографском зборнику, уврстио у ред значајних етнографских писаца чије се дело, припадајући уједно серији монографија о народном животу и обичајима Србије, рађеном по јединственим упутствима, одликује и знатним особеностима”.

О збирци народних приповедака и предања из лесковачког краја које је сакупио Драгутин М. Ђорђевић из Лесковца, говорила је др *Нада Ђорђевић Милошевић*, која је, поред осталог, истакла да „... садржи 469 текстова бележених углавном „у перо” или снимљених магнетофоном у периоду од двадесетак година (1953-1971). Она обухвата све врсте усмене приповедачке прозе, почев од прича о животињама, басни, бајки, легендарних прича, новела, шалвих приповедака и анегдота до етнолошких, демонолошких па и културно-историјских предања. Она је верни пресек приповедачке грађе у одређеном периоду, и то је њена велика вредност”.

На том скупу о лирским народним песмама у лесковачкој Морави, које је сакупио Драгутин Ђорђевић, говорио је др *Момчило Златановић*, који је, поред осталог, истакао: „...Највећи сакупљач народних песама, у првом реду лирских, у пространој лесковачкој области је Драгутин Ђорђевић, који је, уједно, о њима записао и највише радова... Фолклорист Драгутин Ђорђевић пет деценија сакупља и истражује поетско народно стваралаштво у свом родном крају – у лесковачкој области. Записао је најразноврсније народне умотворине, али у средишту његова рада на фолклору су народне песме и народне приче. Многе лирске народне песме које је Драгутин Ђорђевић сакупио у Лесковцу и лесковачким

селима остаће као нераздвојни део културне баштине не само Лесковца већ и шире”.

(...) Његови научно-истраживачки радови почели су да се појављују од првог броја „Лесковачког зборника” и представљају значајан допринос научној обради прошлости Лесковца и околине. Велика вредност ових радова састоји се у томе што их Ђорђевић даје у изворном облику. Он материју записује на терену како је чује, без улепшавања и обликовања. На основу његових научно-истраживачких радова могу се правити многе синтезе и уочити колико је ово подручје интересантно за језичко-етимолошка, етнолошка и друга проучавања.”

(...) Протојереј Драгутин Ђорђевић стално је у покрету и истраживачком заносу. Стално изналази нове податке и као плод тога је и књига „*Живот и обичаји народни у лесковачком крају*”, изашла у библиотеци Народног музеја у Лесковцу, која је успела допуна монографије из 1958. године.

Рукопис о коме је др Нада Милошевић-Ђорђевић дала своје мишљење на прослави и обележавању 70. годишњице живота и 50. годишњици истраживачког рада Драгутина Ђорђевића угледао је свет, јер је Одељење друштвених наука САНУ објавило 1988. године под насловом „*Српске народне приповетке и предања из лесковачке области*”. Збирку је приредила др Нада Милошевић-Ђорђевић држећи се најновијих достигнућа европске фолкористике и науке о народној књижевности а она је много учинила да ова књига има виши научни ниво и да буде узор многима. У предговору књиге је, поред осталог, указала, на изворност (аутентичност) приповедака и предања из лесковачке области и велики допринос Драгутина Ђорђевића у верном записивању онога што су исказивали усмени приповедачи. Он је дао кратке биографије свих приповедача – казивача које је познавао не само као приповедаче него и као људе са посебном топлином која свакако импонује. Др Нада Милошевић-Ђорђевић изричито каже: „... Фолклорист из Лесковца дао је боље и потпуније информације о приповедачима и казивачима него ико пре њега у српској фолкористици. А то није мали допринос.”

За народне песме, као што смо већ напоменули, Драгутин Ђорђевић се интересује од своје најраније младости. У свом дугогодишњем раду, а нарочито од 1953. до 1978. године записао је преко 400 песама. Због значаја и могућности за проучавање развитка и преображавања савременог певања

САНУ је 1990. године објавила рукопис Драгутина Ђорђевића под насловом „Народне песме из лесковачке области”.

Драгутин Ђорђевић, прибирајући годинама усмене стихове на ширем простору, имао је прилике да слуша многе истакнуте певаче. Њега су највише импресионирале песмопојке *Наста Денић* из Бабичког, *Дарка Петровић* из Брзе, *Младенка Младеновић* из Драгашнице, *Буда Стојановић* из Пуковца и друге. Песме које је годинама сакупљао нису само фолклорни метаријал, већ имају и књижевну вредност.

Протојереја Драгутина Ђорђевића сам познавао преко четрдесет година. У нашем опхођењу привлачило ме је његово стрпљење у раду, отменост духа и фино опхођење с људима. Био је тактичан и веома пријатан за сарадњу. Говорећи на свечаности поводом мог пензионсања, Драгутин Ђорђевић је закључио да је „... Хранислав Ракић научни радник, запажена аутентична личност историје XX века југа Србије, велики човек нашег града, културни, просветни и политички радник; иницијатор многих научних скупова, културних и просветних манифестација, исправан и честит човек, скроман и личним захтевима, поштен и добронамеран, незлобан али мудар, увек насмејан, чији се осмех орио тамо где је боравио; стварао атмосферу добре воље. По политичком уверењу је левичар, али правичан и објективан према свима који су доприносили бољем познавању српског народа.” По нашем дубоком уверењу протојереј Драгутин М. Ђорђевић је потпуно одужио свој дуг према завичају али и друштвена заједница омогућавањем присуства на конгресима у земљи и иностранству и објављивањем значајних књига дала је допринос афирмацији његовог стваралаштва.

%

ОЦАКЛИЈА – СВЕТИ ДОМ - Ове године навршавају се два века старе лесковачке богомоље - цркве *Св. Богородице*, познате под именом „*Оцаклија*” због свог необичног изгледа.⁴⁵⁵

За живота је успео да обради и „Оцаклију” али, нажалост, није дочекао да то, једно од његових капиталних остварења, угледа светло дана. Обиман рукопис, који осим оног основног о цркви Св. Богородице, садржи и друга поглавља која говоре

---

⁴⁵⁵ Драгутин Ђорђевић, *Оцаклија – свети дом, Наше стварање*, 1-2/2003, стр. 168.

о оним временима, распоређен је протином руком на следећи начин:⁴⁵⁶

Када су добили дозволу, Лесковчани су припремили све што је потребно за подизање грађевине, жељене своје цркве. Локација цркве је била на већ познатом месту, у ондашњој па и садашњој Црквеној мали, где су била и гробља и црква, а ово насеље се звало *Панађуриште*. Била је на имању лесковачког велетрговца и богатог грађанина, историји мало познатог кнеза лесковачке нахије *Марка Стојановића*. То велико имање које се простирало од житне пијаце и магаза *Марка Стојановића* и Шоп Ђокићевог имања, преко црквене мале, Дечанског и Хиландарског метоха до моста где су се одржавале чувени лесковачки вашари – панађури о Малој Госпојини, 8. септембра – туда овај део Лесковца, носи назив *Панађуриште*. Овај део насеља износио је око 160 дулума површине. Источно и југоисточно од цркве, даље од *Панађуришта*, пружале су се мочваре са рупама у којима је било воде и у којој се мрестила риба. Ту су касније израсле лесковачке шуме по којима је град добио име – *од леске – Лесковац*. Пошто су Лесковчани припремили и остало што треба за градњу, они погодише мајсторе из Старе Србије и започеше подизање темеља, али се онда побунише месни Турци и стадоше на пут изградњи говорећи да они не дозвољавају подизање „ђаурске богомоље” где они живе. Због тога настаде жестока борба па паде и претња ако раја продужи да гради себи цркву. Отом догађају има једна лепа прича, која се граничи са легендом. То је текст уметничке вредности, који је забележио у својој књизи „*Краљевина Србија*” *Милан Ђ. Милићевић*, наш познати етнолог и историчар.

„У Лесковцу има једна црква врло карактеристичког постања. За време велике турске силе, Лесковчани некако молбом и новцем добију од цара ферман да могу начинити у вароши цркву (дотле су ишли у околне цркве те се молили Богу). Међутим, Турци, охоли и силни, не гледајући на царски допуст, запрете да ће све хришћане исећи ако се Лесковчани усуде градити „ђаурску богомољу”. Лесковчани се не преплаше, не малакшу. Они заповеде неимару (јамачно опет Србину из Старе Србије) да на црквеним темељима заснује огњиште и димњак.

---

⁴⁵⁶ Ову напомену о распореду грађе даје *Зоран Д. Ђорђевић*, син *Драгутина Ђорђевића*, који је приредио рукопис *Оцакија – свети дом за објављивање у Нашем стварању*.

Турци се скупе на грађевину и упитају:

-А бре, рајо, шта то радите?

-Лепи ага, одговори старешина Лесковчана, градимо кућу своме попу.

-А шта ће му, море, толика?

-Лепи ага, ево је у нас много у царском здрављу, а сви треба да имамо места кад дођемо своме учитељу, своме попу.

Турци виде да толика грађевина није налик на кућу, али с друге стране, огњиште и димњак не граде се на црквеној згради. Слегну раменима и оставе Лесковчане на миру.

И данас у лесковачкој цркви постоје огњиште и димњак као сведоци времена у коме је настала црква.

ЈОВАН ЂОРЂЕВИЋ

ЈОВАН Ђорђевић је био први Лесковчанин који се бави испитивањем прошлости Лесковца и околине и први међу нашим историчарима који је написао комплетан уџбеник за историју српског народа.⁴⁵⁷

Јован Ђорђевић је рођен у Лесковцу 1868. године у породици која је носила и презиме *Ганчић*. Основну школу и нижу гимназију учио је у свом родном месту, а вишу гимназију са матуром свршио је у Нишу. У Лесковцу, учитељ у основној школи био му је *Јосиф Костић*, а професор и директор у гимназији *Милош С. Милојевић*. Оба наставника извршили су на њега јак утицај, који је у Нишу појачао Ђорђевићев професор историје *Стеван Сремац*. Због тога се Ђорђевић и определио да студира историју. Професор тог предмета на факултету био му је за све време *Панта Срећковић*, чији је приврженик Ђорђевић остао и онда кад су основна схватања Срећковићева већ била одбачена.

Када је завршио историјско-филолошки факултет Велике школе и одслужио војску, Ђорђевић је добио место суплента параћинске Гимназије (1892. године), где је остао неколико година, 20. августа 1898. године постављен је за суплента

⁴⁵⁷ Д. Трајковић, *Јован Ђорђевић, Лесковачки зборник бр. 3, 1963, стр. 186-190.*

врањске Гимназије, пошто је неко време био на располагању, а 11. априла 1899. године унапређен је за професора. Седмог септембра 1903. године Ђорђевић је премештен за професора лесковачке Гимназије, а 19. септембра 1909. године за професора чачанске Гимназије. Но, и после десет дана дошао му је, по молби, нови премештај у нишку Гимназију. У Нишу је Ђорђевића затекао Први светски рат. После тога рата, Ђорђевић је професор гимназије у Београду, до пензионисања 1930. године, а потом неко време и професор у војној академији. У гимназијама у којима је служио, Ђорђевић је у првом реду предавао историју српског народа, у нижим разредима, а потом општу историју, српски, француски и латински језик. Док није издао своју нову књигу, употребљавао је „Историју Срба“, у два дела, од Љ. Ковачевића и Љ. Јовановића и „Лекције из српске историје“ од В. Радивојевића. У Врању је написао „Историју српског народа од најстаријег до најновијег доба за средње школе и за народ“. Ово дело објављено је у једној књизи средњег формата на 255 страна са I-VII страна садржаја, а штампана је у Београду 1900. године (на корицама 1901. г.) у штампарији С. Хоровица.

У Нишу је објавио и друго издање своје „Историје српског народа“. У Београду је написао и објавио популарну књижицу „Милош Обилић, војвода кнеза Лазара“ (Београд, 1924, стр. 3-32) и чланак „Српски војвода Хреља, оснивач манастира св. Јована Рилског“ (Браство, књ XXXI, 1940. г., стр. 103-111). Ту је приредио и објавио четврто издање своје „Историје“. Јован Ђорђевић је умро у Београду 25. априла 1954. године.

Јован Ђорђевић је своју „Историју српског народа“ вероватно дуже време припремао, можда још у Параћину. И потом се усудио да је објави. Чим је књига изашла из штампе, њен писац је покушао да се одобри за уџбеника у средњим школама. 21. фебруара 1905. године Ђорђевић је, сада из Лесковца, послао Министарству просвете рукопис своје Историје српског народа за III разред средњих школа и молио да га Просветни савет одобри као привремену уџбеник. Професори Антоновић и Мих. Ј. Ђорђевић поднели су представку „да им и стање здравље, а и заузетост другим пословима, не допушта да се могу примити реферисања о књизи“ Ј. Ђорђевића и навели да је „трећи референт г. Ст. Сремац изјавио да ће се примити референтске дужности“. (...) Дакле, још једном понављам да сам мишљења да се књига Ј.

*Ђорђевића „Историја српског народа” може употребити као уџбеник.*⁴⁵⁸

После Првог светског рата изашло је и *четврто издање Ђорђевићевог дела као „Историја Срба, Хрвата и Словенаца за средње школе”* (1922) и то у два дела: први део од XV века на 112 стране и други део од XV века до најновијег доба на 136 страна. На овом поновљеном издању сарађивао је Влад. Радојевић, професор, те се и његово име налази поред Ђорђевићевог.

ЂУРЂА ЂОРЂЕВИЋ

ЂУРЂА Ђорђевић (Навалин, Лесковац, 1983) - Ђурђа Ђорђевић рођена у Навалину 1983. Живи у Лесковцу где је завршила основну школу и гимназију, а затим студирала историју на Филозофском факултету у Београду. Дипломирала на катедри за средњи век код проф. др Симе Ђирковића.

Прва запослења су јој била у школству где је радила као професор историје у Вучју, Бојнику и Лесковцу. Од 1982. године радила је у Народном музеју у звању кустоса, а затим вишег кустоса све до пензионисања.

Рад у музеју подразумева изучавање локалне историје, па су током тог рада произашли научни радови који су објављени у *Лесковачком зборнику*: Ђ. Ђорђевић, Лесковац и околина у 1915. години (*Лесковачки зборник* 26), (Лесковац 1996. стр. 191-208); Ђ. Ђорђевић, С. Рајковић, Историјски и етнолошки аспект јатагана (*Лесковачки зборник* 28, Лесковац 1998. стр. 131-136); Ђ. Ђорђевић, Борбе против турака за ослобођење Лесковца и околине 1433–1877. године (*Лесковачки зборник* 44, стр. 7-25).

У листу *Лесковчанин*, чији је главни и одговорни уредник био Саша Хаџи Танчић објављени су радови: Ђ. Ђорђевић, Лик са фотографије-човек од бронзе (*Лесковчанин*, септембар 1998. стр. 2); Ђ. Ђорђевић, Лесковац и оклина у Хиландарским повељама, (*Лесковчанин*, септембар 1998. стр.

---

⁴⁵⁸ У потпису је стајало: Стеван Сремац, проф. реалке, 5. јула 1906. (Видети *Лесковачки зборник* бр III, стр. 189)

12), Ђ. Ђорђевић, Немањина Дубочица, (*Лесковчанин*, март 1999. стр. 12-13).

У сарадњи са локални листом *Наша реч* од августа 1985. до фебруара 1987. године објављена је серија чланака под насловом „Историјска шетња улицама“ (Лесковца, укупно 63 чланка). Серијал чланака под насловом „Из витрина Народног музеја“, излазили су наизменично, археолошки и историјски чланци (археолошки - Мирослава Јоцић, а историјски Ђ. Ђорђевић). Историјских је било укупно 12 чланака, објављених од 28. јула 1989. до 11. јануара 1990.

Поред ових било је и појединачних чланака: Ђ. Ђорђевић, Мираз султаније Маре (*Наша реч*, 13. март 2002. стр. 11), Ђ. Ђорђевић, Излет у прошлост, о Царичином граду (*Наша реч*, 26. мај 2006), Ђ. Ђорђевић, Дан државности (*Наша реч*, 16. фебруар 2007. стр. 16), Ђ. Ђорђевић, Дан државности (*Нова наша реч*, 10. фебруар 2017. стр. 3.)

Написала рецензије за књиге: Јован Миљковић, *Слово о мојој школи* (Лесковац 1988), Ј. Миљковић, *Све ратне године лесковачких основних школа* (1941-1944.) (Лесковац 2002).

МИРОСЛАВ ЗДРАВКОВИЋ

МИРОСЛАВ Здравковић рођен је 1935. године у Каштавару, општина Лесковац. Завршио је гимназију, вишу педагошку школу - група српскохрватски језик и југословенска књижевност, вишу школу друштвено-политичких наука и правни факултет. Магистрирао је на правном факултету и стекао академско звање магистар правних наука. Положио је и правосудни испит. Здравковић је радио у просвети на пословима наставника и директора школе 1956. до 1960. године и пословима професора за Привредно право на Вишој економској школи у Лесковцу од 1994. до 2001. године. Био је ангажован у органима државне управе као самостални референт и шеф одсека друштвених делатности од 1960. до 1962. године. Мр Мирослав Здравковић био је судија Суда удруженог рада од 1984. до 1988. године, директор Међународног сајма у Лесковцу од 1988. до 1990. године и директор пословнице организације „Југопетрола“ у Лесковцу од 1995. до 2000.

године. Здравковић је био председник Школског одбора Лесковачке гимназије и председник Савета Технолошког факултета у Лесковцу у два мандата, члан Савета Филозофског и Правног факултета у Нишу, члан Савета Нишког универзитета и члан Савета Више техничке текстилне школе у Лесковцу.

НИНОСЛАВ ЗЛАТАНОВИЋ

НИНОСЛАВ Златановић рођен је 1954. године у Лесковцу где је завршио основну школу и гимназију, а Медицински факултет у Београду 1979. године. По завршетку лекарског стажа ради у Дому здравља у Вучју (1980-1983) као лекар опште праксе, а од маја 1983. године у Служби опште хирургије и трауматологије Здравственог центра у Лесковцу. Специјалистички испит из опште хирургије положио је 1987. године у Београду. Члан је уредништва часописа *Apollinem medicus et Aescularium* и секретар Подружнице СЛД у Лесковцу од 1996. године. Примаријус је од 1997. године.⁴⁵⁹

%

БИБЛИОГРАФИЈА – Није било могуће на бољи начин обележити 50 година рада Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу од издавања Библиографије радова њених чланова. Када сваки професионалац и човек ван струке погледа ову књигу, он је задивљен пред огромним интелектуалним и стваралачким напором, који су уложили лекари Подружнице СЛД у Лесковцу у жељи да изразе и за потомство оставе трагове свог рада који се некада одвијао под веома тешким условима. Наше колеге у Лесковцу су на очигледан начин показале да данас не постоји медицинска провинција, ако су у служби здравља и народа ангажовани ентузијастички и ствараоци надахнути племенитом жељом да издижући себе у стручном, педагошком и научном сазнању, остваре своје племенито настојање да у границама могућег

---

⁴⁵⁹ Вукадин Ристић, Нинослав Златановић, Библиографија радова чланова Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу 1947-1997. године, Подружница СЛД, Лесковац 1998.

пруже болеснику најбољу здравствену заштиту, обједињујући превентивну, дијагностичку и терапијску делатност. Мада бројке не морају да буду и убедљиви доказ вредности неког људског чина, у овом случају, срећом, бројке су потпуно у складу са садржајем и представљају мерило вредности. Кратка анализа садржаја Библиографије то најбоље показује. У књизи је заступљено 25 специјалности медицинске струке, што показује ширину организовања здравствене службе и здравствене заштите на подручју који покривају Подружница СЛД Лесковац и то како превентивне тако и куративне делатности. Напредак који је на овом плану начињен је неуобичајен, не само у условима развијености наше земље, већ и ширем опсегу, који прелази границе територије Србије. У Библиографији се налазе радови 113 лекара, од којих су 63 примаријуса и 2 доцента универзитета Колеге, чланови Подружнице СЛД Подружнице у Лесковцу и овом приликом показаше да „знање није знање знати, већ је знање, знање дати“. Импресивних 2.760 наслова ове Библиографије и по броју и по садржају радова представљају допринос нашој медицинској литератури и уводе медицинску службу Лесковац у ред значајних организација здравствене заштите народа.⁴⁶⁰

НЕБОЈША ИВАНОВИЋ

НЕБОЈША Ивановић (1960), социолог, публициста и архивиста. Живи и ради у Лесковцу. До сада је објавио десет књига, неке у коауторству.⁴⁶¹

Небојша Ивановић рођен је 1. јануара 1960. године у Лебану. Основно образовање стекао у Лесковцу, где је завршио и гимназију, а Филозофски факултет у Нишу.

%

Политичко-аналитичке *Списе*
Небојше Ивановића одликује доследно инсистирање на хуманизму као

---

⁴⁶⁰ Академик проф. др Војин Шуловић, *Предговор, Библиографија*, стр. 5

⁴⁶¹ Небојша Ивановић, „Списи“, *Белешка о аутору, сачинио Јовица Стојановић, антрополог, Историјски архив Лесковац 2010, стр. 130. Напомена:*

политичком идеалу, што је у политичкој праксеологији модерних времена, на жалост, веома ретко. Политика би морала бити увек с људским лицем, како наш аутор мисли, јер, у супротном претвара се у наказу која гута људе, и на човека гледа само као на материјал сопственог метаболизма. Као умеће управљања јавним стварима од значаја за грађане и њихов живот политика има најнепосредније последице по квалитет живота, али она је, како искуство сведочи, управо узрок свих друштвених конфликта, па и оних с кобним крајем. Ивановић је против такве политике која је жрвањ за млевање људи и, по њему, без идеала љубави, толеранције и филантропије политика нема смисла и претвара се у практичну мизантропију.⁴⁶²

Ако неко заиста жели да разуме рад архивиста и архивистички посао, или чак жели да га побољша, тај најпре мора да га познаје, јер би иначе говорио као слеп о сликарству. Наравно, ниједан наш архивиста неће моћи да пронађе једино исправно решење, нико неће моћи да све предвиди и све узме у обзир.

Начело које говори о томе да нико не сме извући корист из незаконитог поступања и привилегованог положаја, такође важи.

Противправна деловања морају бити санкционисана. Мала је утеха и не може оправдати да упутства за рад дају непотпуна разјашњења, да их нема дуго и да су сва због тога застарела. Зато се готово сви дају у потрагу да нађу сопствена решења. Тако тешко можемо знати шта се стварно дешава у току обраде грађе, ако је архивисти не надгледају, ако о томе нико ништа не каже и не објашњава поступање.

Тражећи исправне одлуке и упутства, архивисти много чешће него што се мисли морају да читају фондове уместо што гледају књиге. Читаоци фондова су у предности. Али зашто? Зато што тако савршено испуњавају задатак посматрања и описивања, који као поступак садржи разлучивање и означавање, те тиме правилније расуђују.⁴⁶³

У књизи „Списи“ наведена је комплетна Библиотека, односно сва издања Историјског архива Лесковац до 2010. године, и то: Историјски архив Лесковац, монографија; др Живан Стојковић, Ненад Кражић, Занатство Лесковца I;

---

⁴⁶² Јовица Стојановић, *Белешка о аутору, Списи, Историјски архив Лесковац, стр. 130*

⁴⁶³ Небојша Ивановић, *Списи, Историјски архив Лесковац, стр. 121-122.*

Хранислав Ракић, др Живан Стојковић, Избори у лесковачком крају 1903-1938; Станислав Николић, Бошко Николић, Слишане (1878-1995), монографија; Раде Јовић, Прилози за монографију Фото-филмског клуба Лесковац (1950-2000); мр Горан Јовић, Лебане, монографија; др Живан Стојковић, Хранислав Ракић, Лесковачки крај у време Првог српског устанка; Тихомир Петровић, Основна школа у Бошњацу; Хранислав Ракић, др Живан Стојковић, Историјски архив у Лесковцу 1954-2004; Зоран Цекић, Небојша Ивановић, Михајло Дедић, Преглед архивских фондова и збирки Историјског архива Лесковац; Небојша Ивановић, Издавачка делатност Историјског архива; др Живан Стојковић, Ненад Кражић, Занатство Лесковца II; Небојша Ивановић, Градски народни одбор Лесковац 1946-1950; Доброслав Ж. Туровић, Небојша Ивановић, Записи топличког четника др Божицара Поповића Божа 1916-1918; Небојша Ивановић, Одузимање имовине у Лесковцу и околини и друга дела.

НИКОЛА П. ИЛИЋ

НИКОЛА П. Илић, публициста, историчар, Србин, рођен је 7. марта 1926. године у Газдару, у јабланичком округу. Завршио је Правни факултет у Скопљу. Добитник је више одликовања, признања и публицисти чко-књижевних награда. Био је сарадник Политике, Борбе, Рудара, Радника, Наше речи, Четвртог јула, Трибине младих, Врањских новина, Гласа борца, сарађивао у часописима Наше стварање, и Ток, Лесковачком зборнику, Нишком зборнику; у Сећањима, Споменици погинулих учитеља, пали непобеђени, а прилоге су му објављивали и Радио Београд, Радио Ниш, Радио Приштина и Радио Лесковац. О четвороструком агенту, највећој Српкињи међу шпијунима, Вери Пешић, прикупљао документарну грађу од 1949. године.⁴⁶⁴

%

---

⁴⁶⁴ Подаци преузети из књиге Николе Илића Вера Пешић у вртлогу шпијунаше, у издању аутора, Лесковац 2004.

Нилола П. Илић је индивидуалиста у научном раду. Ипак је схватио да понекад колективни рад има предност над индивидуалним. У то се уверио учешћем у коауторству у неколико објављених чланака и књига са Живаном Стојковићем, Храниславом Ракићем и Момчилом Златановићем. Поред сарадње у Лесковачком зборнику, Илић је сарадник и Народног музеја у Лесковцу који му је објавио осам књига.⁴⁶⁵

Наш први тимски рад, укључујући ту и Хранислава Ракића, започео је пре десет година на књизи „Четнички покрет у лесковачком крају 1941-1944“, која је објављена 1993. године. (...) Ово прво искуство заједничког рада омогућило нам је да већ следеће године урадимо књигу „Окупација Лесковца 1941-1944. године“, а затим, после НАТО агресије на Југославију, и књигу „Лесковачки крај у време НАТО агресије“. (...) Када ми је Никола Илић понудио да рецензирам обиман рукопис о шпијунки Вери Пешић открио ми је да га је радио више од три деценије и да му управо он много значи. После ишчитавања рукописа био сам одушевљен драматиком шпијунског рада. Ради квалитета, сугерисао сам Илићу да више романсира рукопис, што је он са задовољством прихватио.⁴⁶⁶

%

ВЕРА ПЕШИЋ У ВРТЛОГУ ШПИЈУНАЖЕ - Када је реч о најновијем рукопису Николе П. Илића, романсираној биографији Вере Пешић, условно можемо говорити о жанру шпијунског романа, у којем је поступак обликовања примерен неким законитостима грађења и обликовања литерарног штива.

Одмах ваља рећи да и овај рукопис испољава Илићеве афинитете: указује на објективност и поштовање чињеничне грађе, открива склоност аутора да портрет гради „по живом моделу“ и успоставља креативни мост између сензибилитета савремених чињеница и историјских мотива и тема. Избором шпијунске делатности за тему свог новог дела као да фиксира и одређује свој литерарни нормативни концепт биографизма, којим се одређена личност поистовећује с професијом којој је служила и која ју је судбински определила. Користећи се могућностима самог жанра, аутор интерпретирање развоја

---

⁴⁶⁵ Хранислав Ракић, прилог о Н. Илићу, „Живот и дело Николе П. Илића, Филекс 2004, стр. 242-243.

⁴⁶⁶ Живан Стојковић, прилог о Н. Илићу, „Живот и дело Николе П. Илића“, Филекс 2004, стр. 236-239.

личности ове највеће шпијунке с наших простора започиње у аутентичном миљеу маловарошке средине из које би причу пренео у сасвим конкретне животне ситуације, али не литерарно конципиране, већ друштвено и политички контекстуиране. Од детињства па до погибије, нашавши се на путу без повратка, Вера Пешић је неумитном логиком животне судбине, а не вољом њеног литерарног „творца“, професионално сарађивати (колаборирати) са разним службама између два светска рата и у току Другог светског рата.

У овом рукопису се најкомплетније прати рад Vere Пешић „почев од увођења у посао“ и неких најделикатнијих ситуација, историјски знамим по учесницима и судбинама на овом нашем простору. Можемо рећи да је Никола П. Илић, пратећи шпијунску еволуцију Vere Пешић испричао целовиту причу о драми једне младе жене, као што нам је испричао и једну „историјску причу“ у просторима наше друштвене стварности.

Првенствено документаран, а жанровски јасно опредељен рукопис „У вртлогу шпијунаже – Вера Пешић“, осмишљен је са својеврсном експресивном и драматуршком сугестивношћу пишевог поступка приповедања. Приповедни ефекти произилазе из саме драматургије јунакиње судбине, која се у рукопису одвија на принципу постепене акумулације, одређених догађаја и поступака.

Вера Пешић може изнова да привуче пажњу, овога пута као лик једног литерарног штива – млада, образована, похлепна и нежна, пркосна али ломљива, између идеалне љубави и практичне користи и употребљивости – та је личност нашла у Николи П. Илићу прикладног портретисту, који своје дело поткрепљује обиљем фотографија из њеног живота и ближе историјске прошлости.

Захваљујући рукопису Николе П. Илића, знамо како се све десило у животу највеће шпијунке у овом делу Европе, *српске Мата Хари*, како су је називали, а пре свега да је млада девојка, пред стрељачким водом била исто оно дете што је из србијанске забити располућено опслуживало силе зла, мислећи да свету обећава добро, с обзиром на своје личне прилике и још више због тадање политичке ситуације код нас и у свету. Рукопис заслужује да буде објављен и ми га свесрдно препоручујемо.⁴⁶⁷

---

⁴⁶⁷ Рецензија књижевника Саше Хаџи Танчића објављена у роману Николе П. Илића *Вера Пешић у вртлогу шпијунаже*, Лесковац 2004.

„...Име Николе П. Илића већ је познато у нашој историографији као аутора више самосталних и књига у коауторству које обухватају тематику ближе и даље прошлост

и делу „Живот и дело Николе П. Илића“, Филекс Лесковац 2004, стр. 232-233. Напомена: Аутор Н. Илић наводи да за писање књиге користио следеће изворе: досијеа Вере Пешић у Служби државне безбедности Министарства унутрашњих послова Београда и Лесковца; извештаје Војноисторијског института у Београду које је писала Гестапоу, Министарству унутрашњих послова Недићеве владе и Горском штабу 110 и њена саслушања у истражном затвору и на суђењу (1943); архив британске војне мисије при штабовима четничких корпуса Југословенске војске у отаџбини (1943-1944), писма и извештаје др Милана Шијачког, резидента британске обавештајне службе, записнике о саслушању пуковника Живојина Ђурића, агента Гестапоа и Абвера (1946, 1949 и 1960); судска и полицијска досијеа официра Гестапоа Антона Шварца, резидента Гестапоа др Владимира Доланца, агента и курира Гестапоа Мустафе Алијевића – Милорада, професора и резидента Живомира Јанежића (1945, 1955); више десетине извештаја, писма и радиограма вође четника генерала Драгољуба Драже Михајловића и команданта Горског штаба 110 потпуковника Радослава Ђурића (1943-1944), писмо пешадијског поручника Петра Јанковића, круског сведока (1943), и извештај који је упутио др Милану Шијачком (1951) у САД; писмо потпоручника Владимира Владе Јанковића, команданта 4. (медвеђске) бригаде ЈВУО (који је заробио В. Пешић); писмо Вере Пешић сенатору Милутину Драговићу у 25 тачака (1942); службене белешке Државне безбедности о изјавама Петра Јанковића (од 8. и 9. септембра 1953) и Радета Станимировића (од 16. августа 1958); многобројне извештаје и писма обавештајних официра и команданата; изјаве у судском процесу Окружног суда у Врању двојице егзекутора; одговор др Миливоја Перовића, књижевника и адвоката у Сведочанству (1971); три фељтона сличне садржине – др Миливоја Левкова Највећа шпијунка на Балкану (Дуга, 1971), Миодрага Џуверовића Београдске године гестаповца Крауса (Политка експрес, 1972) и од истог аутора Југословенска Мата Хари (Вечерње новости, 1988), фрагменте из књиге Колаборација четника са окупаторима и квислинзима у Србији 1941-1944 Николе П. Илића, 1996, и Записе о људима и догађајима у лесковачком крају 1929-1945 (1946), Светозара Ђ. Крстића, изјаве пуковника Југословенске армије Радосава Ј. Поповића (1962), др Миливоја Перовића и др Мирка Перовића (1959, 1960. и 1971), дипломате Игњата – Ицка Миљковића (1950), Светозара Крстића (1966), генерал-потпуковника Милана О. Ковачевића Миливоја (1951, 1960)... Око 30 фотографија аутор је добио од Милоша А. Радовића и Ђорђа А. Поповића и по једну од Народног музеја Лесковца и Ниша и Љубице Дедић.

лесковачког краја, али и важне историјске догађаје из српске историје. Иако по струци правник, врло успешно је савладао методологију историјског рада, а његова способност да буде упоран и темељит истраживач дошла је до пуног изражаја.

Следећа важна одредница за оцену овог рукописа је чињеница да се до документације и извора првог реда о обавештајној, контраобавештајној и шпијунској делатности релативно тешко долази, а када се и до њих дође потребна је изузетна спремност и интуиција да се објективно обради и прикаже.

И најзад, као мој субјективни допринос и евентуални доказ да је рукопис вредан пажње јесте и чињеница да сам га прочитао у једном даху, без обзира на његову обимност.⁴⁶⁸

%

КРВАВИ ФЕБРУАР – Ова књига имала је два издања: прво, 1976. у тиражу од 2000 примерака, а друго 1977. године у тиражу од 5000 примерака. Оба су распродата, а књига се још тражи. То је основни разлог за њено поновно штампање. Књига о бојничкој трагедији је наишла на велико интересовање читалаца и јавних медија. Фебруара 1977. године у Бојнику снимљена су две документарне емисије у трајању од 35 минута: Радио ТВ Београд под насловом „Кад је Пуста Река опустела“ и Радио ТВ Скопље под насловом „Крвави фебруар“. Оба документарца су више пута приказана. Дневне и недељне новине („Политика“, „Борба“, „4. јул“, „Вечерње новости“, нишке „Народне новине“, лесковачка „Наша реч“, „Арена“ из Загреба итд.), затим радио станице из Београда, Загреба, Ниша, Лесковца, Скопља и Враћа објављивале су фрагменте из књиге „Крва фебруар“. Многи песници, међу којима Драган Колунџија из Београда, Мато Ходак из Загреба, Томислав Н. Цветковић из Лесковца, Милосав Шуковић Рајко из Гајтана, Милорад Шћепановић из Лесковца, на основу књиге, певали су песме о бојничкој трагедији. Томислав Н. Цветковић је написао неколико поетско-музичких казивања, од којих наводимо „Бојник на стражи вечној“, „И гробови памте“, „Пркосречани“ и „Батаљон слободе“. Песник Мато Ходак, инспирисан књигом „Крвави фебруар“, написао је збирку песама под насловом „И једним срцем ће Бојник трајати“ (37 песама).⁴⁶⁹

---

⁴⁶⁸ Проф. др Живан Стојковић, *Извод из рецензије, Вера Пешић у вртлогу шпијунаже, Лесковац 2004.*

⁴⁶⁹ Никола П. Илић, *предговор трећем измењеном и допуњеном издању, „Крвави фебруар“ (13-18. фебруар 1942), Међуопштински*

Књига „Крвави фебруар“ инспирисала је председника Савезног одбора Савеза удружења бораца НОР-а Југославије генерал-пуковника Косту Нађа и председника Међуопштинског одбора јужноморавског региона генерал-мајора Јована Манасијевића да се у Влади Социјалистичке Републике Србије покрене акција за снимање филма и књига преведе на енглески, кинески, руски, француски и немачки језик. Републички одбор СУБНОР-а подржао је ту иницијативу. За снимање филма Влада је обезбедила новац, изабран је одбор, редитељ, написан сценарио, који је пирхваћен од свих републичких, регионалних органа и бојничке општинске структуре. Све је заустављено на почетку. Риста Антуновић Баја и Јован Манасијевић обавестили су Николу Илића: „Снимање филма спречио је Тодор Куртовић, председник Савезног одбора ССРЈ да се не би нарушавали односи са Бугарском, а српско руководству није се томе успротивило“.⁴⁷⁰

%

ВРЕМЕ ОБРАЧУНА – О Четвртог (Брионском) пленуму ЦК СКЈ написано је више књига, али ниједна од њих није довољно обрадила главне узроке сукоба и разлаза двојице водећих личности комунистичког покрета, руководиоца НОР-а 1941-1945. и послератне изградње Југославије, Ј. Б. Тита и А. Ранковића Марка.

Нисам ни ја покушавао да у мојој књизи „Време обрачуна“ понудим читаоцима таква објашњења већ да их упознам са кавим смо се све траумама суочавали у лесковачком и врањском крају захваљујући самовољи и бирократском понашању појединих партијских и државних моћника.

(...) Највећа измишљотина била је, по којој је Ранковић са УДБ-ом поставио тајне прислушне уређаје у Титовој резиденцији, па чак и у његовим интимним одајама, потекла је, како је утврђено, од самог Тита, његове супруге, Едварда Кардеља, генерала Ивана Крајачића Стеве и браће Ивана и Милана Мишковића, из војних обавештајних служби. Обезбеђивање председника СФРЈ Ј. Б. Тита спадало је у

одбор СУБНОР-а, Лесковац 1987, стр. 9-11. Напомена: У другом издању објављен је списак 506 стрељаних лица. Међутим, накнадним истраживањем Никола П. Илић је утврдио да су фебруара 1942. године стрељано 523 лица.

⁴⁷⁰ *Живот и дело Николе П. Илића, Филекс Лесковац 2004, стр. 250-251. Напомена: Књига „Живот и дело Николе П. Илића“, коју је приредио његов син Столе П. Илић објављена је 2004. године.*

надлежност ЈНА, па УДБ-а никада није ни имала приступ просторијама у којима је он службено или приватно боравио, нити је могла да предузима било какве радње без знања и одобрења Контраобавештајне службе (КОС) ЈНА.⁴⁷¹

(...) Врло брзо после пленума показало се да се уклањањем А. Ранковића и других српских руководилаца и слабењем Државне безбедности нису решени систематски проблеми у земљи. Напротив, још више су јачале снаге сепаратизма, национализма, антисамоуправљања, бирократизма и криминала, што је довело до коначног распада СКЈ, ЈНА и СФР Југославије, а стварање држава од република почетком 1990. завршено је крвавим грађанским ратом. И данас се, после више деценија, када на овим просторима Балкана међунационална криза не јењава, у народу се јављају сећања на Ранковића, ОЗН-у-УДБ-у и призивају та времена, јер се онда сигурније и боље живело.

%

НАЈВАЖНИЈА ДЕЛА - Никола П. Илић аутор је, између осталог, и следећих дела: „Јужноморавци у октобарској револуцији“ (1969), „Јабланичко-пасјачки НОП одред“ (три издања 1970-1971, 15.000 примерака), „Свеиштенство јужне Србије у револуцији“ (1972), „Крвави фебруар“ (три издања, 1976-1987, 15.000 примерака), „Ослобођење јужне Србије од Турака 1877-1878“. Године (Слобода Београд 1977), „Народни херој Дренички“ (1978), „Рудник Леце“ (1984), „Народне песме јужне Србије о ослободилачком рату и револуцији“ (у коауторству, 1985), „Хари и другови“ (Војноиздавачки завод београд 1986), „Јабланички НОП одред“ (1986), „Јужна Србија у НОП и револуцији“ (1988), „Четници у лесковачком крају 1941-1944“ (у коауторству, 1983), „Окупација у лесковачком крају 1941-1944“ (у коауторству, 1994), „Колаборација четника са окупаторима и квислинзима у Србији 1941-1944“ (1996), „Народна власт у лесковачком крају 1941-1945“ (у коауторству 1996), „Немачко бомбардовање Лесковца и околине 1941-1944“ (2000), „Лесковачки крај у НАТО агресији“ (2000),

---

⁴⁷¹ Исто, стр, 170-171. Напомена: Аутор Илић је књигу посветио кћери Славици Н. Илић-Стефановић (1.07.1950 – 23.12.2010); У Напоменама аутора такође стоји да када се Четврти пленум посматра са „ове временске дистанце и анализирају изворни документи, онда се намеће закључак да је Четврти пленум ЦК СКЈ био кључни тренутак у деценијски дугој и тајној фази разбијања заједнице јужних Словена званој Југославија.

„Војнопозадинска делатност у НОР на југу Србије 1941-1945“ (2002) и „Руски емигранти у лесковачком крају после 1917“ (2003).⁴⁷² У Лесковачком културном центру, 27. марта 2015. године, промовисана је књига Николе Илића „Одметници на југу Србије 1945 – 1953“. О књизи су говорили мр Мирослав Здравковић, проф. др Живан Стојковић и аутор, који ускоро пуни девет деценија живота.

ТОМИСЛАВ ИЛИЋ

ТОМИСЛАВ Илић рођен је 23. маја 1937. године у Јашуњи. У Лесковцу завршава основну школу и гимназију, а затим уписује студије права у Скопљу. На Правном факултету дипломира 23. јуна 1961. године. Маја 1966. године изабран је за судију Општинског суда у Лесковцу, а у лето 1971. године изабран је за судију Окружног суда у Лесковцу.

Тако постаје најмлађи судија ове високе судске инстанце. У првој половини 1981. године Томислав Илић постаје председник Окружног суда у Лесковцу и октобра преузима дужност председника суда. У периоду од 1983. до 1984. године Томислав Илић је био председник лесковачке општине, а од 1984. до краја 1986. године посланик у Скупштини Србије. Почетком 1993. године, после избора у Србији, изабран је за члана Владе Републике Србије и министра правде, а крајем 1994. године враћа се на место председника Окружног суда у Лесковцу на коме остаје до почетка 2002. године када одлази у заслужену пензију. У периоду од 1994. до краја 2004. године професор је на Факултету за трговину и банкарство Универзитета БК у Београду. Докторирао је са тезом „Правне

---

⁴⁷² Николе П. Илића „Вера Пешић у вртлогу шпијунаше“, Лесковац 2004. и књиге „Живот и дело Николе П Илића“, Филекс Лесковац 2004, стр. 158-159. часописима и листовима широм земље. Илић је аутор десетак фељтона и многих новинских текстова. Непосредно после Другог светског рата био је стлани сарадник „Политике“, потом „Борбе“, али и низа радио-станица и овдашњег недељника „Наша реч“. Део биографије исписивао је као професор лесковачке Економске школе. (Данило Коцић, „Политика“, 15. фебруар 1997).

последнице развода брака“, која се састоја из Увода и закључка и шест одељака који третирају ову проблематику, а штампана је у Нишу 1987. године. Илић је написао више десетина научних и стручних радова објављених у разним југословенским часописима. Илић је објавио више монографија из области грађанског и породичног права, судског поступка, уџбеник Уговорно и пословно право, Пословно право. Заступљен је бројним прилозима у „Нашој речи“, „Нашем стварању“, београдској периодици „Правни живот“, „Социјално право“, „Социјална политика и социјални рад“. Илић је 1996. године основао лист за науку и књижевност „Лесковчанин“⁴⁷³

Године 2014. Томислав Илић је објавио обимну монографију „Суд и правда“ у издању лесковачког Филекса.

%

ТРАГОВИ ВРЕМЕНА - Монографију о доктору правних наука, стручњаку из области кривичног и породичног права, одговорном вршиоцу правосудних функција, посланику у Скупштини Србије и Савезној скупштини, члану Владе Републике Србије и министру правде, аутору стручних и научних дела, професору Томиславу Илићу, из пера публицисте Властимира Вељковића, по свему судећи, ауторски је и културно-историјски прилог од ширег значаја. Илићевог послеништва, већ се, истовремено, нашој друштвеној јавности намеће Вељковићевом систематичношћу и акрибичношћу да у широком дијапазону његових активности види и реконструише један од најзанимљивијих периода у историји града на Ветерници после Другог светског рата. Да би у томе у потпуности успео, Вељковић је дао исцрпан преглед Илићевих активности у свим областима у којима је делатворно учествовао. Рукопис његове књиге под насловом „Трагови времена“ по дOMETИМА има и несумњиву

---

⁴⁷³ *Трагови времена (књига о Томиславу Илићу, приредио новинар Властимир Вељковић), СВЕН, Ниш 2006. Напомена: Књига „Суд и правда“ проф. др Томислава Илића, некадашњег председника лесковачког Округног суда, промовисана је 18. марта 2015. у Лесковачком културном центру. Поред аутора, о овом обимном делу говорили су Властимир Вељковић, публициста, Људмила Марковић, судија Основног суда у Лесковцу, Милан Китановић, судија Округног суда у Лесковцу, у пензији и Зоран Петрушић, председник Вишег (Округног) суда у Лесковцу. Резензенти ове обимне студије (на око 630 страна великог формата) су Људмила Марковић, судија и Властимир Вељковић, публициста.*

аутономност у оквирима завичајне историографије и биографизма.⁴⁷⁴

Намера аутора била је двојака: да изнесе најбитније садржаје из доприносом богатог животног и радног века Томислава Илића и, једновремено, прикаже битне социолошко-економске, политичке и друге друштвене прилике, карактеристике и одлике тог времена апострофиране у његовим радовима и званично изреченим оценама.⁴⁷⁵

Такво опредељење, веома осетљиво по свом бићу и основи, садржи незаобилазности које ненамерно могу нарушити целину уколико се пренебрегну, или измакну ауторовој пажњи и суптилној контроли. Једна је да се личност, којој је текст посвећен, не прикаже у довољној мери и обиму и, следствено томе, не осветле сви релевантни токови и догађаји у којима је активно суделовао, имајући свој удео у њима и дајући непосредни стваралачки допринос.

Друга је да се тим токовима и догађајима, типичним по садржају, опсегу и динамици, чак драматичним у нашој новијој историји, посвети несразмерна пажња и простор.

---

⁴⁷⁴ *Саша Хаџи Танчић, Време у траговима, Трагови времена, СБЕН, Ниш 2006. Средином марта 2006. године у Лесковачком културном центру одржана је промоција ове књиге. На промоцији су говорили књижевник Саша Хаџи Танчић и аутор Властимир Вељковић, а приказан је на видео биму филм о животу Томислава Илића..*

⁴⁷⁵ *Властимир Вељковић, Трагови времена, поговор, Свен, Ниш 2006, стр. 293. Напомена: Лесковац је маја 1966. године био центар српског и југословенског судства. Обележавало се 120 година постојања и рада судства у лесковачком округу и 100 година зграде Окружног суда у Лесковцу. Импазантни скуп најеминентнијих правника Југославије и Србије и других угледника из области друштвеног, економског, научног и културног живота, био је најзначајни догађај тога дана у Југославији. Присуствују представници југословенског и српског правосуђа на највишем нивоу, професори универзитета, многи угледници лесковачког краја, председници свих окружних судова из Србије и све судије и тужиоци у лесковачком крају. Уводни реферат имао је Томислав Илић, а затим су о развоју и раду судства говорили: мр Часлав Игњатовић, председник Врховног суда Србије, мр Боривоје Вукићевић, председник Савезног суда Југославије, др Мирко Перовић, ранији председник Врховног суда Југославије, Драган Петковић, републички јавни тужилац, др Љубисав Марковић, професор универзитета у Београду и др Драгољуб Стојановић, професор Правног факултета у Крагујевцу. Догађај дана је премијерно приказивање инсерта из филма „Судство у Србији“, први пут у историји српског судства (Трагови времена, стр. 116).*

%

СУД И ПРАВДА – Навршило се више од два века од установљења савременог судства у Србији (1809) и 140 година од постојања Окружног суда у Лесковцу.

Монографија „Суд и правда“ о лесковачком Окружном суду и његовим судијама, управо, говори о начелима на којима се заснивала државна власт и у том склопу судство као њен нераздвојни део. Зато је монографија књига о положају судова и судија и начину вршења судске власти у српској и југословенској држави.

Грађа за ову монографију били су формални прописи Народне скупштине (Устав, закони, резолуција), Владе (уредба, наредба, закључак, предлог) и стручна литература и публикација у којима се анализира рад судова и судија у одређеном периоду државног развоја.

Међутим, за оцену унутрашње структуре државне власти и њеног начина рада, значајнији су радни материјали Народне скупштине и Владе; стенографске белешке записници, аудио и видео снимци, на основу којих се закључује унутрашњи однос између Народне скупштине, Владе и судства. Такође су од значаја била саопштења, интервјуи и говори страначких првака и њихови коментари у листовима, часописима и ревијама на радију и телевизији. Одлучујућу улогу за поједине периоде државне власти имале су одлуке и упутства државних и војних органа у одговарајућем историјском тренутку, којима су уређивани положај и независност судија и судова.

Коментари и расправе на интернету, фејзбуку, твитеру, Википедији (библиотека). Одлуке уставних судова, преких судова, посебних и редовних судова. Стручно јавно мњење, политичка и сатирична обрада у књижевности и уметности о начину вршења државне и судске власти (дела књижевника, песника). Нарочито су биле значајне одлуке разних изборних комисија и партијских форума после 1980. године у Србији и СФРЈ.

Оваква грађа представљала је опасност да се поједине одлуке, документа или јавна иступања одређених лидера погрешно интерпретирају, па тиме заузму и погрешни ставови. Ово због тога што су многи од тих аката (докумената), по правилу идеолошки објени, недовољно аргументовани, једностранни и што су одређене чињенице увек објашњаване са позиција оне политичке опције која је тренутно вршила власт, негирајући сва ранија начела на којима се заснивала дотадашња власт или, још горе,

једноставно свесно уклањајући све што је до тада било у организацији дотичне државне власти.

Из ових разлога је, у овом периоду, државно право, па и судски систем, доживљавао преврате. Таквих чињеница у монографији је превише. Преврати у време Уставобранитеља, династички преврати, стварање Краљевине Југославије после Првог светског рата, настанак Социјалистичке Југославије, распад Социјалистичке Југославије и настанак нових држава на њеној дотадашњој територији и, најзад, преврат октобра 2000. године.

Преврати су означавали „Ново доба“, а свако ново доба није настављало развијање власти на основу ранијих начела, већ су се њима обрачунавало, јер је сматрало да дух новог доба треба другчије да се развија, у новом облику државне организације. Очигледно се преварила, јер је већ 2012. године, ДОС нестало са политичке сцене. Поново су у Србији нове идеје, нове власти.⁴⁷⁶

%

ОСНИВАЧ ЛИСТА „ЛЕСКОВЧАНИН“ - Непосредно после појаве првог броја листа „Лесковчанин“, 1996. године, културна јавност Лесковца исказала је велико интересовање. Један од разлога је сам оснивач овог обновљеног листа за науку и књижевност, угледни правник *др Томислав Илић*, који је у то време био председник Окружног суда. У импресуму се могло прочитати да је директор тога листа *др Димитрије Кулић*, Лесковчанин, који живи у Нишу, познати професор Уставног права, а место главног и одговорног уредника било је поверено књижевнику *Саши Хаџи Танчићу*, који се низ година, са великим успехом исказао на тим дужностима. Укратко, реч је о екипи која је – гарантовала успех.

Из први број обновљеног „Лесковчанина“ (18. децембар 1996), у уводном тексту, на првој страни (уз слику Колета Рашића, ослободиоца Лесковца, 11. децембра 1877. године)

---

⁴⁷⁶ *Томислав Илић, Суд и правда, Филекс, Лесковац 2014. Предговор. Нпаротеп: Књига „Суд и правда“ проф. др Томислава Илића, некадашњег председника лесковачког Окружног суда, промовисана је 18. марта 2015. године у Лесковачком културном центру. Поред аутора, о овом обимном делу говорили су Властимир Вељковић, публициста, Људмила Марковић (на слици), судија Основног суда у Лесковцу, Милан Китановић, судија Окружног суда у Лесковцу, у пензији и Зоран Петрушић, председник Вишег (Окружног) суда у Лесковцу. Резензенти ове обимне студије (на око 630 страна великог формата) су Људмила Марковић, судија и Властимир Вељковић, публициста.*

читамо прилог уз потпис проф. др Димитрија Кулића, др Томислава Илића и Саше Хаџи Танчића: „Пред Вама је први приватни лист у Лесковцу после Друго светског рата Покрећемо га у име наших предака и у наше име. Поновна појава „Лесковчанина“ може се, уопште узев, схватити и као још једна, додуше лична активност у сусрет јубиларној 600. годишњици првих писаних помена града на Ветерници. И чином његовог обнављања, још једном, доказује се да је Лесковац, захваљујући благодарним појединцима, пре свега – град обнове. Страх оснивача, директора и главног и одговорног уредника „Лесковчанина“ да ће судбина тог листа бити краткотрајна, нажалост, била је оправдана. Лист је, истина, неколико година без тешкоћа излазио, али се фебруара 2001. године појавио последњи број, заправо двоброј 13/14 и тако је после пет година практично угашен, иако у том последњем двоброју није дато никакво објашњење, па би се могло закључити да је до престанка његовог појављивања дошло - ненадано!⁴⁷⁷

МИРОСЛАВ ЈОВАНОВИЋ

МИРОСЛАВ Јовановић, праославни свештеник, теолог и публициста, рођен је у Лесковцу 1978. године. Богословију је завршио у Призрену, а Теолошки факултет у Београду. Аутор је четири публикације међу којима су „Стара лесковачка црква Оцаклија“ и „Семе вечног живота“. Оснивач је и уредник листа *Благовесник* и часописа *Богољубље*, а бави се изучавањем хришћанске, право славне историје јужне Србије, пре свега лесковачког краја.

Представљање књиге „Семе вечног живота“ пратило је читање стихова Зорана Јовановића, али и разговор са слушаоцима, које су интересовала и друга питања, везана за веру и време у којем живимо.

%

---

⁴⁷⁷ „Лесковчанин“, лист политички, економски и књижевни, одштампан је први пут 9. марта 1896. године у Трговачкој штампарији Живојина Д. Обреновића у Лесковцу.

СТАРА ЛЕСКОВАЧКА ЦРКВА ОЦАКЛИЈА - Свештеник Мирослав Јовановић, парох при лесковачкој Саборној цркви, и до сада је објављивао радове из црквене историографије и просвете, као што су: *Летопис цркве св. мученице Параскеве у Рудару (Лесковачки зборник 2008)*, и *Црква свете Петке у Жабљану (Лесковачки зборник 2016)*, а и књиге: *Црква преподобне мученице Параскеве у Рудару (Лесковац 2009)* и *Хришћанство у Немањиној Дубочици (Лесковац 2013)*. Вредни парох Мирослав публиковао је и неколико запажених чланака, као што су: *Црква и просвета у Лесковцу (Наше стварање, Лесковац 2012)* и *Црква и уметност (Помак, Лесковац 2007)*.

Занимљив је назив цркве Оцаклије; не односи се на велику просторију у кући намењену за важнија збивања као што су славе, свадбе, игранке, посела, вечерње молитве, веселја, мада је и у њој морао постојати оцак. Овде се назив односи управо на оцак као на део зграде, а овде цркве. Наиме, кад су Лесковчани започели градњу цркве, на питање турских власти чему ова пространа грађевина, одговорили су да зидају цркву за попа, па су показали огњиште и озидани оцак, који се, иначе, не зидају у богомољама.

Ову цркву, посвећену Рођењу Пресвете Богородице, која треба да потиче из прве половине 19. века, као кућу грађену за попа помињу Милан Ђ. Милићевић, Мита Ракић, Радош Требјешанин, Драгутин Ђорђевић и други. Аутор истиче да је могуће да су се Срби у тој цркви окупљали и из других разлога. Раде Јовић даје у приповедачкој верзији добру претпоставку кад у свом роману „Срећно царство“ пише: „Ако Османлија не да да се црква гради, ви у пакубу храма оцак саградите и, затреба ли, нека дим из оцака се вије, а огањ нека правду најави“ (стр. 24). Писац, свештеник Мирослав, наводи један други случај како су се хришћани довијали. Наиме, у Турековцу су сељани успели да добију простор за градњу цркве – око два хектара земље за једно фермане и чохане чакшире уручене момку, турском господару села (стр. 27).

Оцаклија је од изградње, почетком 19. века, постала центар збивања у животу лесковачких хришћана. Око ње су подигнуте зграде потребне за функционисање Црквене општине. Године 1811. основан је Лесковачки синод, који је називан и Митрополија, односно црквено-школска општина. која се бринула за потребе хришћана и њихова права пред турским властима, јер је узимала учешће у локалном меџлису. На челу Синода је био Митрополит, односно иконом као

његов намесник. Кад би Митрополит био у Лесковцу, он би председавао Синодом. Синод је расправљао брачне спорове, писао тестаменте, бринуо се о школама и свим црквено-школским питањима, пише аутор Јовановић (стр.28).

Нова школска зграда у Лесковцу је подигнута 1841, а 1854. године установљена још једна школа, тзв. Ча Митина школа, у којој су ученици могли имати и 20 година, а два учитеља су имали и по 200-300 ђака, нераспоређених по разредима. Можемо претпоставити колико је школска просвећеност помогла у подизању свести о православној припадности будућих нараштаја.

После Првог светског рата подигнута је нова црква, данашња Саборна црква посвећена Светој Тројици, мада је приликом освећења њених темеља 1922. године положена грамата с текстом да се зида „у славу и част Рођења Пресвете Богородице“. Овај нови храм Свете Тројице осветио је Патријарх Варнава уочи Мале Госпојине 1931. године у присуству краља Александра.

После Другог светског рата, одлуком Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НР Србије „стара црква у Лесковцу има се сматрати општенородним добром и ставља се под заштиту државе заједно с непосредном околином“ (1. марта 1948). (стр. 34). Нажалост, „заштите“ није било. Па ипак је Народни музеј у Лесковцу 1960. године израдио елаборат за оправку крова на цркви, али услед административних натезања и недостатка финансијских средстава, није остварено, па се кров цркве под притиском снега срушио у зиму 1963. године, те су у цркву могли улазити и скитнице, омладина окупљати... Комунистичке власти су биле дрске до те мере да су предлагале да се Оцаклија (а историјски споменик!) сруши и на њеном месту подигне бетонски крст, а простор око њега уреди за јавни парк! Наравно да Црквена општина ово уопште није могла одобрити. Фактичка оправка Оцаклије отпочела је 1970. године и 1974. године црква је стављена под кров и тако заштићена од даљег пропадања. И опет су локалне власти иступиле с неразумљивим предлогом - да објекат служи за одржавање световних манифестација, што је такође одбачено с црквене стране.

У међувремену је црква потпуно обновљена и 22. септембра 1992. године. осветио ју је тадашњи Епископ нишки Иринеј, садашњи Патријарх српски.

У прилогу су фотографије Оцаклије из 1918, а нарочито су упечатљиве слике поплављене цркве 1948. године и

проломљене цркве из 1965. године као и старог звона из 1804. године и звона краља Милана Обреновића; постоји и слика данашњег изгледа самог „огњишта“ у цркви. Ову монографију препоручују рецензенти др Александар Кадијевић, проф. Филозофског факултета у Београду, и др Ђорђе Ђекић, ван. проф. Филозофског факултета у Нишу.⁴⁷⁸

ТИХОМИР ЈОВАНОВИЋ

ТИХОМИР Јовановић Тоћа рођен је пре осамдесет и три године на врлетима црнотрарске планине Орловац, крај Поличке реке, где је природа била дарожљива као мало где другде. Високо горе, на 1400 метара надморске висине, између раштраканих неколико

домића махала Г. Струмичево, Тоћа проводи детињство у породици са много деце, препуштен самом себи да се суочава са многим изазовима лепог, али строгог окружења. Тада се у њему буди жеља да упозна небројне тајне живота. Томе је подредио све своје време, па и данас, као признати научник, несмањеним жаром наставља да допире до тог циља.⁴⁷⁹

Године 2010. у Београду, као ауторско издање, објавио је књигу дневничких записа „*Кад кукуруз зри*“.

%

КАД КУКУРУЗ ЗРИ – Дневнички записи Тихомира Јовановића из драматичне 1944. године под насловом „Кад кукуруз зри“ су, у ствари, симболика трагике и исхода најдраматичнијег периода у постојању града Лесковца. Симболика наслова је јасна. Кукуруз зри у наговештају слободе од фашистичке окупације, кукуруз зри да би се могло преживети у условима ужаса и патњи, кукуруз зри да значи крај патњи и прокрчи пут слободи и срећном животу. То је сведочанство о свакодневном животу, који је морао да тече. То је сведочанство о младости и ентзијазму, о маштању и стварности о свакодневним догађајима у породици за

---

⁴⁷⁸ *Протођакон Радомир Ракић, прилог објављен на сајту СПЦ, Мирослав Јовановић: Стара лесковачка црква Оцаклија, 2. издање, Лесковац 2016, стр. 74.*

⁴⁷⁹ *Тихомир Јовановић, „Кад кукуруз зри“, дневнички записи, ауторско издање, Београд 2010.*

преживљавање. Истовремено, то је и сведочанство о дилемама младих, о доживљавању рата, о страховима и надањима, о купању у реци Ветерници, чувању стада за преживљавање и оскудним оброцима у условима окупације. Али оно што посебно фасцинира је чињеница да је младић Тихомир Јовановић био опседнут читањем, сликањем, вајањем и маштањем о великим подухватима у животу, у слободи.⁴⁸⁰

Пореклом из бајковитог црнотравског краја, младалачке дане је уткао у судбину Лесковца у најкритичнијим годинама његовог постојања, у време окупације, када се у граду чуо бат фашистичке чизме и када је царовало удворничко понашање оних који су јој служили. Сваки читалац, а посебно историчар, који заплочи кроз текст млађаног Тихомира у овим дневничким белешкама суочава се са питањем која је то невиђена снага талента који је једног младића натерала да остави незаборавне редове као слику живота у последњим данима окупације Лесковца. Утисак је још снажнији када се зна да се тада једва преживљавало, да је требало опстати када су последице окупације биле видљиве на сваком кораку. Зато се и текст чита са стрепњом од непредвиђених догађаја, а његови описи свакодневног живота истовремено значе приводно нормалан ток живота, али и сталну неизвесност од сутрашњег дана.

То нису само дневничке белешке. То је студија о животу и размишљањима, то је прилог за историјска, социолошка, политиколошка, етнографска и друга проучавања. За историчаре је од посебног значаја дневнички запис сачињен 6. септембра 1944. године када је Лесковац био бомбардован, који је Тихомир описао на једноставан и врло упечатљив начин.⁴⁸¹

---

⁴⁸⁰ Проф. др Живан Стојковић, *рецензија, Кад кукуруз зри, Београд 2010, стр. 81.*

⁴⁸¹ Проф. др Живан Стојковић, „Беседе о књигама“, *Лесковац 2012, Удружење писаца Лесковца, стр. 102-105.*

ДРАГИША КОСТИЋ

ДРАГИША Костић, (1965 – 2012), историчар, радио је у Народном музеју у Лесковцу и једно време био директор те установе. Сарађивао је у угледним часописима, а објављивао је прилоге у „*Лесковачком зборнику*“, гласилу Народног музеја у Лесковцу. Умро је изненада 2012, у 47. години живота. Драгиша Костић рођен је 1965. године у Лесковцу, где је завршио гимназију. Од 1987. до 1992. године студирао је на Катедри за историју Филозофског факултета у Сарајеву, а због рата дипломирао је 1993. године на Универзитету у Приштини. Исте године почео је да ради у Народном музеју у Лесковцу, где је 1994. године стекао звање кустоса, а 2002. године звање вишег кустоса. Највише звање у музејском свету – звање музејског саветника стекао је 2010. године. Дужност директора Народног музеја у Лесковцу вршио је током 2007. и 2008. године.⁴⁸²

Иза Драгише Костића остала је плодна музејска каријера. Аутор је изложби „120 година штампарства у Лесковцу“ и 50 година Графичког предузећа „Напредак“, „Народни музеј у Лесковцу 1948 – 1998“, „120 година Гимназије Станимир Вељковић Зеле“, као и сталне поставке у холу СО Лесковац „Председници лесковачке општине 1877 – 2007“. У рукопису је оставио синопсис сталне поставке Народног музеја у Лесковцу „Социјалистичка изградња“. Био је коаутор изложби „Век лова у лесковачком крају 1898 – 1998“ и „130 година ословођења и 200 година борбе код Дедобарског Хана“, а сарађивао је и на изложбама „Савезничко бомбардовање Лесковца 6. септембра 1944. године“ и „Лесковац и околина 1915. године“. Коауторски је објавио књигу „Живот и дело Милоша С. Милојевића“. Аутор је три каталога и коаутор четири монографије. Објавио је 21 стручни рад и учествовао на више научних скупова. Учесник је шест научних скупова, са саопштењима. Као сарадник у

---

⁴⁸² *Марина Влаисављевић, In memoriam, Драгиша Костић (1965 – 2012), Лесковачки зборник бр. LII, Лесковац 2012, стр. 411 – 412.*

пројекту Матице српске „Српски биографски речник“, био је аутор 70 одредница. Од 2007. године био је члан Лексикографског одељења Матице српске. За нас, музејске раднике, веома је значајно и његово ангажовање у Скупштини Музејског друштва Србије, чији је члан био од оснивања 2002. године. Свима нама, који смо познавали Драгишу Костића, остаје да га се сећамо и онима који га нису знали преносимо наше драге успомене о његовом племенитом лик
%

МИЛОШ МИЛОЈЕВИЋ – Познати нишки устаник за време ослободилачких ратова Србије Тодор Станковић своју прву књигу „Путне белешке по Старој Србији“ посветио је Милошу С. Милојевићу. Лесковчани су *Споменицу 1928. године* посветили такође Милошу С. Милојевићу, професору и књижевнику.⁴⁸³

Др Јован Хаџи Васиљевић своју књигу „*Просветне и политичке прилике у јужним српским областима*“ посветио је „*успомени на Милоша С. Милојевића, великог пободника јединства и напретка нашега народа.*“⁴⁸⁴

Прву оцену књижевног рада Милоша С. Милојевића, индиректно дајући и његову активност на националној пропаганди, дало је Српско учено друштво, односно двојица истакнутих научника, чланови. Главног одбора Српског ученог друштва и редакције Гласника, Стојан Новаковић и Милан Кујунџић. Вредна је помена и монографија поводом 100. годишњице Лесковачке гимназије у којој је дато доста података везаних о Милојевићевом просветном и културном раду у Лесковцу.⁴⁸⁵

За годину рођења и смрти Милоша С. Милојевића досадашња литература даје различите податке. У некрологу Зарија Р. Поповића стоји да је рођен 16. октобра 1840. године,

---

⁴⁸³ *Споменица на прославу педесетогодишњице ослобођења Лесковца 1877-1927. уредили Сретен Динић и Драгутин Тодоровић, 1928. Напомена: У посвети је написано „Највећем националном раднику у овим крајевима пре и после ослобођења, Милошу С. Милојевићу, професору и књижевнику.“*

⁴⁸⁴ *Др Јован Хаџи Васиљевић, Просветне и политичке прилике у јужним српским областима у XIX веку (до српско-турски ратова 1876-1878), Београд 1928.*

⁴⁸⁵ *Радош Требјешанин, др Сергије Димитријевић, Хранислав Ракић, мр Слободан Младеновић, „Сто година Лесковачке гимназије (1879-1979)“, Лесковац 1979.*

а да је умро на „Ивањ Дан“ (по старом календару 24. јун или по новом 7. јули) 1897. године.⁴⁸⁶

За једини поуздани податак можемо сматрати годину рођења и смрти уклесане на споменику Милоша Милојевића на београдском гробљу 16.10.1840 – 24.6.1897. У наведеној литератури наведено је да је његово родно место Црна Бара у тадашњем срезу мачванском, округ подрински (садашња општина Богатић). Захваљујући посвети коју је Милош С. Милојевић написао у својој књизи, сазнајемо да му се отац звао Стефан, по занимаљу свештеник и мати Софија, која је преминула 1874. године у Ваљево.⁴⁸⁷

По завршетку средње школе уписао је београдски Лицеј (од 1863. године Велика школа). Како је са успехом завршио две године студија на београдском Лицеју (за школску 1861/62 од уписаних 78 студената дипломирало је 19 студената), био је изабран за државног питомца и наставио је студирање у Русији. У Кијеву и Москви слушао је две године упоредну филологију живих и изумрлих словенских племена с политичком и упоредном историјом књижевности. По повратку у Србију 1865. године професионалну каријеру је започео као писар III класе у Ваљевском окружном суду. У служби је врло брзо напредовао тако да је исте године постављен за писара II класе у Апелационом суду, а половином 1866. године за писара I класе. Крајем 1866. године постао је секретар II класе у Трговачком суду.⁴⁸⁸

Национални рад је отпочео 1866. године серијом чланака у листу „Световид“ под насловом „Пропаганде у Турској“. На какав је одјек наишла серија његових чланака у јавности сазнајемо из његових сећања „(...) за шта ме у мало не отераше или на робију, или у лудницу (...)“.

Као резултат путовања можемо навести и три Милојевићеве књиге путописа које је објавио 1871, 1872. и 1877. године. Те књиге, поред његових збирки песама, узбуркале су тадашњу интелектуалну јавност и српске научне кругове, тако да су следећих десетак година биле предмет критике, поготово што је Милојевић био један од првих

---

⁴⁸⁶ Зарије Р. Поповић, „Милош С. Милојевић“, Братство (Београд), VIII, 1899, стр. 379.

⁴⁸⁷ Милош С. Милојевић, Народописани и земљописани преглед Средњег дела праве (старе) Србије (са етнографском мапом српских земаља у кнежевинама Србији, Црној Гори, Бугарској, Краљевини Румунији и Аустро-угарској и турској царевини), Београд, 1881.

⁴⁸⁸ Зарије П. Поповић, „Милош С. Милојевић“

српских интелектуалаца који су пропутовали кроз српске крајеве под Турском. Указом од 11. септембра 1881. године постављен је за професора и директора лесковачке ниже гимназије.⁴⁸⁹

Предавао је историју Срба у 3. и 4. разреду и српску синтаксу у 4. разреду. Као студент руског факултета примељивао је педагошке изворе „*московске педагошке школе*“ и иступао је против говорног језика Лесковчана. Милојевић је српску историју предавао врло опширно и романтичарски, а за матерњи језик је говорио да ученици више воле и боље уче немачки језик. Основао је *Ђачку дружину* да би помагао у савлађивању наставе матерњег језика (литерарни састави, рецитовање, књижевна критика) и дружину *Ђачку самопомоћ* (у јесен 1881.), односно фонд у који су прикупљана средства од професорских забави и прилога од ученичких приредби и добровољних прилога сакупљених од грађана.⁴⁹⁰

Лесковчани су захваљујући њему добили и нову школску зграду. Милојевић се одмах по доласку ангажовао на овом послу. Милош Милојевић је поред Београда највећи део свог живота провео у Лесковцу, од 1881 – 1890. године, а можда и у периоду од 1892 – 1897. године, јер Зарије Поповић наводи да је последњих годинна живео у Лесковцу. Вероватно је због болести (1897) отишао у Београд где је врло брзо умро. Радош Требјешанин наводи да је последица болести била сушење руке, а боловао је и од тешке астме.⁴⁹¹

Женио се два пута. Прва жена била је кћи Петра Цукића, бившег саветника. Ни са првом, ни са другом женом није имао деце.⁴⁹²

%

Милош С. Милојевић објавио је следећа дела: „*Пропаганде у Турској*“, Световид, 1866. године; „*Маљута Скуртов*“, превод са руског језика у две књиге; „*Обичаји Вел. Руса*“, Београд 1871, превод са руског језика у 2 књиге; „*Песме и*

---

⁴⁸⁹ Зарије П. Поповић, „Милош С. Милојевић“

⁴⁹⁰ Радош Требјешанин, др Сергије Димитријевић, Хранислав Ракић, мр Слободан Младеновић, *Сто година Лесковачке гимназије, Лесковац 1979, стр. 24-34.*

⁴⁹¹ Радош Требјешанин и др., *Сто година Лесковачке гимназије, стр. 479-480.*

⁴⁹² Милан Б. Милићевић, *Додатак поменику од 1888. знаменитих људи у српском народу који су преминули до краја 1900. Године, Београд, 1979, стр. 91. (фототопско издање из 1901. Године)*

обичаји укупног народа српског – обредне песме“, књ. 1, Београд 1869; „Песме и обичаји укупног народа српског – сватовске песме“, књ. 2, Београд 1870; „Песме и обичаји укупног народа српског“, књ. 3, Београд 1875; „Битка косовопољска 1389. године“, Београд, Државна штампарија, 1870, стр. 125 (у сарадњи са Данилом Живковићем); „Путопис дела Праве – Старе Србије“, књ. 1, Београд 1871; „Путопис дела Праве – Старе Србије“, књ. 2, Београд 1872; „Путопис дела Праве – Старе Србије“, књ. 3, Београд 1877; „Педесет и једно правило службе Св. Симеуну Српском“, Београд 1872. (прештампано са Гласника Српског ученог друштва, бр. 32); „Служба Св. Петке Параскеве Српске“, Београд 1872. (прештампано из Гласника Српског ученог друштва, бр. 31. или 34.); „Општи лист из Патријаршије Пећке“, Београд 1872 (прештампано из Гласника Српског ученог друштва, бр. 35); „Одломци историје Срба и српских и југословенских земаља у Турској и у Аустрији“, књ. 1. Београд 1872; „Одломци историје Срба и српских и југословенских земаља у Турској и у Аустрији“, књ. 2, Београд 1872; „Историјско-етнографска географска мапа Срба и српских (југословенских) земаља у Турској и Аустрији“, Београд, Коста А. Шуменковић 1873; „Одговор на измишљотине у 10. и 12. броју „Будућности“ под именом „Наша агитација на Исток“, Београд 1874; „Дечанска хрисовуља“, Гласник Српског ученог друштва, Београд 1880; „Наши манастири и калуђерство“, Београд 1881. (прештампано из „Истока“); „Народописни и земљописни преглед Средњег дела праве (Старе) Србије (са етнографском мапом српских земаља у кнежевинама Србији, Црној Гори, Бугарској, Краљевини Румунији, Аустро-угарској и Турској царевини)“, Београд 1881; „Манастири“, Београд 1881; „Српско-турски рат 1877. и 1878“, Шабац 1887. (прештампано из Шабачког гласника).⁴⁹³

Зарије Поповић наводи да је имао још 9 књига „Путописа“ у рукопису и 1 (четврту) књигу „Песама и обичаја“ у којој је било 4.000 нигде нештампаних српских речи. Код себе је имао и повеће дело „Немањица“ и више стотине табака великог дела „Историја Срба“. Јован Х. Васиљевић наводи да је (по казивању) после ослобођења 1918. године нађен један сандук Милојевићевих рукописа на тавану Првостепеног суда за округ београдски. Милан Ђ. Милићевић наводи да је „по свој

---

⁴⁹³ Драгиша Костић, Прилог биографији и библиографији Милоша С. Милојевића, Лесковачки зборник XXXIX, 1999, стр. 350.

прилици“ старих Србуља и рукописа остало код њега после смрти и да је имао богату личну библиотеку старих записа.⁴⁹⁴

Све је било у циљу доказивања Срба као политичког народа и њиховог вођства у решавању Источног питања, а врхунац, или како то каже Јован Хаџи Васиљевић „(...) синтеза Милојевићевог научног убеђења (...)“, била је његова Историјско-етнографска и географска мапа. Сам Милојевић се дистанцирао од југословенске идеје за коју, у свом систему, никако није могао наћи места: „за мене има само српско, руско итд. питање, а не некакво словенско итд. Ја хоћу на томе да радим, и то ми је крајњи циљ, да ми Срби живимо засебно и самостално у Србији вишеобележеној, под својим владаоцима, па тек као сасвим слободни, уједињени, уређени итд. Да живимо као засебна, самостална, цела и никим и ничим неприкосновена јединица, у савезу са осталим самосталним и сваким за себе неприкосновеним државо-народним јединицама у колу сада тако званом општесловенском, а некада само српском.

СЛАВКО КРСТИЋ

СЛАВКО Крстић рођен је 27. октобра 1948. године у селу Дадинцу, општина Власотинце, као најстарије дете оца Луке и мајке Олге. Основну школу завршио је у родном селу, а осмогодишњу и гимназију у Власотинцу са одличним успехом. У периоду школовања велики део времена проводио је радећи тешке пољопривредне послове. Писати о животу, раду и делу врхунских професионалаца и посвећеника своје послужбеним, писати о људима који су до последњег атома свог човечољубља посвећени струци, друштву и породици, није нимало лак посао.

Писати о човеку, лекару, који је у свом радном веку оставио неизбрисив траг и својим резултатима заорао дубоку бразду знања коју, следећи његов пример, треба да продубљују генерације посленика медицине, није лак посао, јер увек

---

⁴⁹⁴ Драгиша Костић, Прилози биографији и библиографији Милоша С. Милојевића, Лесковачки зборник 1999, стр. 352

постоји ризик (и поред тежње аутора да буде реалан и свеобухватан) да се на светлој путањи оног о коме се пише понешто испусти или не нагласи како би ваљало. Животни портрет примаријуса доктора Славка Крстића, узорног гинеколога, представља слику човекове упорности, тешкоћа и препрека које се морају савладати, путева и беспућа које ваља превалити, али и слику људске доброте, поштења и честитости према послу и сарадницама.

Живопис лекара Славка Крстића, корифеја посвећености медицине и њеној предивној грани гинекологији, говори и о томе да високо знање, струка и богато искуство увек доносе плодове рада и заслужене награде којима могу да се поносе и он, његова породица, Општа болница Лесковац, његове колеге и сарадници у послу и читава друштвена заједница.

Славко Крстић рођен је 27. октобра 1948. године у сељачкој, радничкој породици, у селу Дадинцу, у општини Власотинце, као најстарије дете оца Луке и мајке Олге. Славко, сестра Вера и млађи брат Жарко, добра и послушна деца, нису имали лепо и безбрижно детињство. Међутим, и данас чувају лепе успомене на своје покојне родитеље, брижну мајку и вредног оца, поштене домаћине, који су уз доста мука и тегоба извели на прави пут сина Славка, примаријуса и доктора гинеколога, сестру Веру, која је медицинска сестра и млађег сина Жарка, дипломираног инжењера хидротехнике. Тежак је то живот био у планинском селу Дадинцу, у виноградском крају, где се одвајкада много радило, напорно живело, али и учило тако да је овај крај изнедрио узорне учитеље, лекаре, инжењере, професоре, фармацеуте, правнике, новинаре и друге школоване школоване људе различитих струка. У свакој прилици, или сусрету са пријатељем, колегом или сарадником, радо доктор Крстић прича са емоцијама о свом завичају и људима из Дадинца, али помало и са жаљењем што се овај живописан, виноградски крај, не развија брже. И данас редовно одлази у своје родно место, и даље је везан за породични виноград и чувар успомена родитељског огњишта. Годинама негује традицију да у Дадинцу окупља своју гимназијску генерацију, драге колеге и пријатеље и организује сусрете са медицинским сестрама и сарадницима које изузетно поштује. Учио је Славко Крстић, уз шкиљаво светло петролејке и пуцкетање старог шпорета у коме се пекао најкукуснији мајчин хлеб, пешачио из Дадинца до осмогодишње школе у Власотинцу, затим до гимназије, а након тога кренуо је из родитељског дома у свет, у нови живот, у освајање високошколског знања. Прва четири

разреда сновне школу завршио је у родном селу, а од петог до осмог у Власотинцу, где је завршио и Гимназију „Стеван Јаковљевић“. Увек примеран у свему, у дневнику и сведочанствима имао је само – одличне оцене. Као основац, и гимназијалац, велики део времена проводио је радећи тешке пољопривредне послове и помажући родитељима у винограду. Након напорног физичког рада посвећивао се књизи и учењу, често до дубоко у ноћ и тако савладавао школско градиво као примеран син, ученик и друг. Године 1967. Славко Крстић се одваја од куће и уписује Медицински факултет у Нишу. И као студент викендом је долазио у село и даље помагао родитељима у пољопривредним радовима. Факултет је завршио 20. децембра 1972. године и као војни стипендиста почиње да стажира у нишкој Војној болници, а јуна наредне године одлази у Београд, у Санитетску официрску службу, где је после шест месеци унапређен у чин водника и други део војног рока служи радећи у гарнизонској амбуланти у Струмици, у бившој југословенској Републици Македонији.

По доласку из војске, 1974. наставља да стажира у Медицинском центру „Моша Пијаде“ у Лесковцу, а после два месеца био пребачен у Дом здравља у Вучју, где је извесно време радио као лекар опште праксе.

За време стажирања на Гинеколошком одељењу у Лесковцу истиче се радом и интересовањем, а у његовој стажерској књижици написано је да поседује изузетну склоност ка гинекологији и акушерству. После неколико месеци, више лекара са Гинеколошког одељења, а посебно примаријус др Томислав Стојичић, препоручују да се јави на конкурс за лекара опште праксе за рад у дијагностици. На том конкурс у је примљен, а јуна 1976. године упућен је на Клинику „Народни фронт“ у Београду, код угледног проф. др Драгомира Младеновића где се едукује у области раног откривања рака грлића материце. Цитодијагностику је учио и усавршавао код прим. др Зоре Рајић, која је руководила тим одсеком и била изузетан стручњак из те области. По завршетку курса из цитодијагностике, наставља рад на Гинеколошком одељењу Опште болнице у Лесковцу и убрзо добио решење о специјализацији из гинекологије и акушерства. Иако званично није био специјализант, у минулом периоду увелико је радио на стручном освајању свих метода и интервенција у гинекологији. Захваљујући др Томиславу Стојичићу готово свакодневно је био у

операционој сали где је радио по коју операцију уз његову и асистенцију осталих колега.

У последњој години специјализације, др Крстић поново одлази у Београд, где га на чувеној Клиници „Народни фронт“, знајући све о њему, прихвата проф. др Драгомир Младеновић, велико име наше гинекологије, веома познати и признати стручњак и ван простора тадашње Југославије. Био је почаствован тиме што је смештен у собу за госте где је уважени професор Младеновић примао само лекаре из иностранства и своје колеге професоре са Медицинског факултета. Радо се сећа те године и усавршавања код професора Младеновића, јер је одмах по доласку, већ сутрадан, био укључен у оперативни програм где је, уз асистенцију професора, радио хистеректомију. Гледајући младог колегу Крстића како је вешто и професионално хватао крвне судове, а да не оштети и трауматизира остало ткиво, искусни професор је усхићено узвикнуо: *„Тако је, толико треба паметном човеку!“* На Клиници „Народни фронт“ у Београду, где је наставио усавршавање последњих годину дана специјализације, био је колегијално и људски прихваћен од свих. Пошто је на клиници боравио даноноћно, имајући у њега пуно стручно поверење, често су га позивали и после поноћи да уради неку операцију, јер су од напорног рада екипе биле преморене.

Специјалистички испит др Славко Крстић положио је децембра 1980. године са одличним успехом. Проф. Младеновић му је два пута искрено нудио широм отворена врата да остане код њега, да буде део његовог тима, али је др Крстић то, ипак, уз дубоку захвалност, одбио остајући веран колегама и лесковачкој болници, али признаје да се у више случајева због тога покајао. Радо се и данас сећа те незаборавне године са професором Младеновићем. Више пута, за време специјализације, професор је говорио: *„Нема шта више ја тебе да учим, само треба да ударимо глазуру, јер ти све одлично знаш.“* Професор му је испунио жељу да за време завршнице специјализације стално буде са њим у сали, јер је показивао изузетно интересовање за вагиналне операције.

Ваља цитирати писмо проф. Младеновића које је 28. новембра 1980. године упутио надлежнима као препоруку и мишљење о др Крстићу после завршене специјализације: „Друг др Славко Крстић провео је у Гинеколошко-акушерској болници „Народни фронт“ у Београду годину и по дана на довршењу специјализације из гинекологије и акушерства

укључујући шест месеци на цитолошкој дијагностици. За то време био је веома дисциплинован, вредан, поуздан сарадник, који се у стручном погледу изванредно развијао. Специјалистички испит положио је са одличним успехом. На основу нашег познавања личности др Славка Крстића, ми га са пуном одговорношћу препоручујемо као одличног, савесног и стручног радника.“ Интересантно је напоменути да је др Крстић дуго година одржавао пријатељске односе са проф. Младеновићем и његовом породицом исказујући тако дубоко поштовање према свом учитељу чије знање и доброту и данас чува и поштује. Иначе, захваљујући дугогодишњем раду у Гинеколошкој-акушерској секцији Српског лекарског друштва и бројим стручним контактима, др Крстић је стекао много пријатеља: горостаса медицине, проф. др Војина Шуловића, вишегодишњег председника Српског лекарског друштва, проф. др Антанасија Марковића, директора Југословенске школе ултразвука, проф. др Радета Вилендечића, проф. др Тихомира Вејновића, председника Гинеколошко-акушерске секције Српског лекарског друштва, проф. др Димитрија Сегедија, проф. др Радоја Чоловића, председника Српског лекарског друштва, проф. др Радисава Шћепановића и друге. Поменимо и један куриозитет у вези специјализације. Захваљујући др Томиславу Стојичићу, за Београд је отишао са зрелим искуством, са 394 успешно изведених (својих) операција, мада је тамо сретао колеге који на специјалистички испит излазе са само четири оперативна захвата. Након специјализације, долази у лесковачку Општу болницу где, радећи неуморно и свакодневно у операционој сали, примењује стечено знање, стиче велику рутину и искуство и успева да постигне рационалност при операцијама што се и данас огледа у њиховом поједностављивању и смањењу времена оперативних захвата. На Одељењу гинекологије лесковачке болнице његов рад је увек истицан за пример. Највећи део радног века провео је на оперативном одсеку, затим је неко време био шеф породилишта, потом шеф стручног тима Акушерског одељења, да би за време бомбардовања 1999. године, после одласка прим. др Стојичића у пензију, био начелник Гинеколошко-акушерске службе све до политичких промена 2000. године. Од тог периода увек се налазио на месту шефа стручног тима Одељења гинекологије са операционим салама и интензивном негом. У операционој сали свакодневно ради све захтеве из области гинекологије, од најједноставнијих до најсложенијих и најтежих, а посебно изузетно влада техником радикалне

хистеректомије по Вертхајм-Меигс методи код карцинома грлића материце која спада у најшире и најсложеније захвате у гинекологији. Ово је само сажетак биографије прим. др Славка Крстића, скромног човека и врсног стручњака чије ће име неизбрисиво остати у богатој историји акушерства и гинекологије лесковачког краја и Србије. Од 17. јуна 2017. године почиње да ради у Општој болници у Пасјану и тиме пише нову страницу своје богате биографије.⁴⁹⁵

%

ЗНАМЕНИТИ ЛЕКАРИ НА ЈУГУ СРБИЈЕ – Писањем ове монографије аутори су желели да не дозволе да падну у заборав важни догађаји из историје здравствене службе и здравствене заштите становништва југа Србије, а истовремено и да оставе траг о раду ентузијазиста из медицинске професије, коју су у тешким тренуцима успели да у границама могућег сачувају здравље народа, организацију здравствених служби и здравствену заштиту.⁴⁹⁶

У последњих осамдесет година југ Србије је дао велики број људи од знања и значаја у свим областима друштвеног, привредног и политичког живота, а пре свега у здравственој служби и здравственој заштити пре, за време и после Другог светског рата до данас.⁴⁹⁷

Као заљубљеници у свој позив и у историју медицине дарују нам књигу са сажетим биографијама лекара који су својим знањем, радом и стручношћу обезбедили себи место у златној књизи медицинских достигнућа. Фасцинира и чињеница да су то људи из поднебља југа Србије и још понеки који су том југу били одани. То су медицински стручњаци који су достигли зенит медицинске науке – специјалисти, примаријуси, доктори науке, професори и академици. То су стручњаци којима се дивила не само Европа него и цео свет. То су они који су доказали да и тзв. мале средине могу да дарују медицинској науци и човечанству лекаре вредне респекта. Њихова имена би морала бити исписана не само у овој књизи, већ и у свим споменицама и

---

⁴⁹⁵ Милорад Цветковић, *поговор, биографија др Славка Крстића, Општа болница Пасјане на Косову и Метохији, рад др Крстића, Пасјане 2021.*

⁴⁹⁶ Др Милан Леви, *Предговор, Знаменити лекари на југу Србије, Филекс Лесковац 2011, стр. 5.*

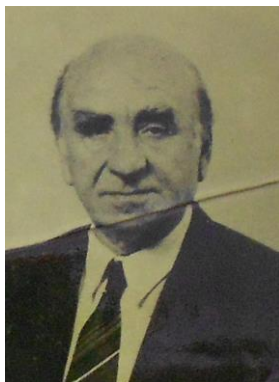
⁴⁹⁷ Прим. др Вукадин Ристић, прим. др Славко Крстић, *Знаменити лекари на југу Србије, Увод, стр. 7.*

на свим спомен-плочама, што би било најскромније одавање признања.⁴⁹⁸

Књига је написана једноставним, али не и сиромашним стилем, доступним свакоме. Волумен књиге је незамарујући и не обесхрабрујући, чак и за оне којима читање није јача страна. Обогаћена је добрим избором изворних фотографија што доприноси њеној документованости. Своју верност здравственом позиву аутори су доказали навођењем текста Хипократове заклетве. На крају сматрам да можемо са дозом дубоке захвалности поздравити напоре аутора, да се сачува и у будућности пренесе један изузетно значајан сегмент наше прошлости.⁴⁹⁹

ДИМИТРИЈЕ КУЛИЋ

ПРОФЕСОР Димитрије Кулић рођен је 1923. године у Лесковцу. Докторирао је на Правном факултету у Београду 1963. године. Био је председник Окружног суда у Нишу од 1954. до 1964. године. Од 1963. године професор је на Правном факултету у Нишу за предмет Уставно право. Истовремено од 1967. до 1990. године био и професор Правног факултета у Приштини. Од 1971. до 1977. био је судија Уставног суда Србије.

Професор Кулић је објавио више од 30 књига и више од 300 научних радова из области уставног права, политичког система и историје ослободилачког устанка у Србији и Југославији. Његови значајнији радови су: Народноослободилачки одбори и судови Србије, 1964, Уставно судство у свету, 1969, Бугарска окупација (1941-1944), 1970, Коста (монографија), 1972, Власинско језеро (1970), Омбудсман и друштвени правобранилац самоуправљања, 1982, Уставно право, 1985, Федерализам и регионализам, 1985, Приватне радње и предузећа у

---

⁴⁹⁸ Проф. др Живан Стојковић, Извод из рецензије, *Знаменити лекари југа Србије, Филекс Лесковац, стр. 120.*

⁴⁹⁹ Прим. др Зоран Динић, Извод из рецензије, *Знаменити лекари југа Србије, стр. 121.*

Југославији, 1990.⁵⁰⁰ У току последњих 40 година посебно се посветио научним истраживањима бугарске окупације у Југославији и Грчкој у Првом и Другом светском рату.⁵⁰¹

Професор Кулић је написао и занимљиву, потресну књигу о животу своје мајке. Назвао је једноставно: „Баба Лепка”. Мото те књиге (са потписом Д. Кулић): Кад мајка нестане, као да је умрло пола света.⁵⁰²

%

Ове године се навршило пола века научног и публицистичког рада професора *Димитрија Кулића*, Лесковчанина, знаменитог професора Уставног права, а наредне професор Кулић пуни седам и по деценија живота. Био је то и непосредни повод за разговор.⁵⁰³

-Мој отац је био столар, чврсто везан за Косту Стаменковића. Био је кум Косте Стаменковиће, то се не зна. Радња мога оца били је у строгом центру Лесковца. Она и данас постоји као један стари ћепенак, на Широкој чаршији.

---

⁵⁰⁰ У *Нашем стварању*, 1/2, 2000. године, у рубрици „Белешке о ауторима”, уз име др Димитрије Кулић пише: Др Димитрије Кулић, професор Уставног права. Рођен 1923. године у Лесковцу. Био је декан Правног факултета у Нишу, председник Окружног суда у Нишу и судија Уставног суда Србије. Аутор је око 500 радова, педесетак књига. Главна дела: *Уставно право*, *Парламентарни омбудсман*, *Уставно судство у свету*, *Заштита права грађана*, *Федерализам и регионализам*, *Монографија о Кости Стаменковићу*, *Од октобра до Сутјеске*, *Бугарска окупација Србије, I и II*, *Југословенски устав и уставност (на енглеском)*. Кулићи у Лесковцу. *Окружни суд у Нишу 1878-2000*. *Живи и ради у Београду и Нишу*.

⁵⁰¹ Проф. др Димитрије Кулић, *Бугарска окупација Србије 1941-1944*, *Јустиција*, Београд, 1992, двотомна књига, више од 1.500 страна.

⁵⁰² Професор Кулић је написао занимљиву, топлу књигу „Баба Лепка”, о својој мајци, која је умрла у 102. години живота, (*Јустиција*, Београд 1999); На почетку књиге, (датирано 1. октобар 1999. са потписом - Мита), професор Кулић пише: „У овом часу – када се навршила година дана од смрти моје вољене мајке Савке – не пишем њену монографију. За ову прилику, хтео сам да напишем неколико реченица, више као сећања на неке фрагменте и догађаје из њеног живота. Зато молим читаоце да ове речи приме само као „in memoriam” на Баба Лепку, пред чијим се сенима данас дубоко клањам”; На крају књиге, професор Кулић је уврстио и три моја прилога које сам објавио у *Политици*: *Баба Лепкина два живота* (14. фебруар 1997), *Баба Лепкина сто друга зима* (10. фебруар 1998) и *Савка Кулић преминула у 102. години* (28. октобра 1998)

⁵⁰³ Д. Коцић, *Научник и публициста коме се верује*, *Помак*, 3/4, април-септембар 1997, стр. 11.

Сиротињска столарска радња са једним радником, била је застакљена отпацама од стакла. Отац је био вешт и те комаде, њих стотину, тако је вешто укројио да су затварали радионицу.

Преко пута радње мога оца, на седам метара од овог прозора, налазила се улазна врата једног од највећих индустријалаца, Тихомира Илића, који је држао фабрику кудељних тканина. Пред његовом капијом сиротиња. Деца га моле, боса и у нанулама, да их прими, а он гледа и бира лепше и одрасле девојчице, а ове друге шкартира. Гледао сам ту слику из очеве радње и одлучио да се борим против оних који експлоатишу друге. Тако сам изабрао ову леву опцију.

(...) Много сам волео да будем лекар. Била је то моја младалачка интуиција и аспирација. Лекар је био појам за мене, јер спасава људе. И док сам био гимназијалац, увек ми је било у глави: „Ако нешто будем студирао, то ће бити медицина!“ Међутим, када су оца стрељали као партизана, када је мајка остала сама, када нисам могао да одем на медицину, јер нисам имао пара и када сам остао да се у Лесковцу бавим друштвеним и културним радом, био сам приморан да се одредим за ону науку у којој нећу морати да дајем новац, јер га, казах, није било. Сматрао сам да то треба да буде право.

Морате да ми верујете, као студент права, нисам слушао ниједно предавање. Био сам ванредни студент. Истовремено сам и студирао и водио културни и идеолошки рад у Лесковцу. Била су то тешка времена. Не могу да заборавим – о томе до сада нисам говорио на овај начин – у структури Комунистичке партије онда се није позитивним очима гледало на људе који су били у политичком животу, а учили су школу. Тада је живело једно стаљинистичко и примитивно схатање да су интелектуалци људи којима у КП не треба много веровати. „Ителектуалштина“ је била синоним за све чланове комунистичког покрета који су се школовали. Чисти су били само радници и по правилу они који нису имали школе. Мене је то страшно пекло. И морам да признам да сам илегално студирао, јер нисам смео да говорим да полажем испите. Тај курс се негде 1947. године изменио. Када су ме били ухватили да дајем испите, био је одржан специјални састанак партијског биро са дневним редом: „Случај друга Кулића“. Извршен је темељан претрес са једним закључком: да немам потребе да се школујем, јер имам материјално обезбеђење које ми се даје.

%

БАБА ЛЕПКА – Поред многобројних активности као домаћица, од удаје, родивши четворо деце, главна брига наше мајке била је брига око деце.⁵⁰⁴

Сама у кући преко дана водила је бригу о исхрани, облачењу, хигијени, лечењу и васпитању деце. Здравље деце био је задатак број један. „Деца док расту, говорио је мој отац, морају да једу месо и млеко. За њих то мора да се обезбеди.“

Шоља хлебом удробљеног млека била је обавезна за свако дете пре поласка у школу, али 25 пара (највише пола динара) свако дете добијало је за „алву“ и хлеб“ – за време школског одмора.

У 12 сати, знало се, отац је долазио из радње, ручак је морао бити готов. У току топлих дана ручало се испод дуда у хладовини – где је обедовала наша породица. Деца су морала бити за столом са родитељима за време ручка. Од 1932. године у нашој кући становала су још четири ђака из Власотинца о којима је моја мајка водила велику бригу као о својој деци. Хранила је, умивала и чувала укупно осморо деце.

Хлеб са пекаре је био скуп. У то време за десеторо људи у кући мајка је месила у карлици са киселим квасцем хлеб, стављајући поред полубелог брашна знатну количину куваног кромпира и тако штедела брашно.

Субота увече било је време обавезног купања. Купатила није било. Сва деца су чекала ред. Корито „циганско“ на средини собе, поред њега две посуде са топлим и хладном водом и лејкама у њима. Мајка је посипала и купала свако дете посебно. Млађи су имали предност.

Веома честе прехладе и епидемије грипа биле су присутне и код нас. Свако од оболеле деце било је упућено на Баба Лепку. Ракијске и сирћетне облоге, сећам се, биле су први лек за скидање температуре. Велико олакшање било је када би мајка легла уз дете које је добило температуру. Њено присуство у кревету, њена нежна рука преко појаса и њено тело пријемчено уз мене, значило ми је много. То је мајка увек чинила у таквим приликама.

(...) Феномен комшилуја је између два светска рата био врло присутан у Лесковцу. Припремање зимнице, али и припремање свадбе, славе, рођендана, освећење куће, берба грожђа, испраћај у војску, сахране и друго, није се могло замислити без сарадње комшилука. Удруже се комшике да

---

⁵⁰⁴ Димитрије Кулић, *Баба Ленка, Јустиција - Београд 1999, стр. 38-39.*

помогну једној јер ће она, у другој прилици, њој узвратити. Стара је лесковачка изрека: „*Комшија је увек ту кад затребе.*“

У Лесковцу, нарочито у току прве половине XX века, често се чула узречица: „*Комшија је неки пут више него род.*“ Међутим, заједничка припрема зимнице – као што је туцање паприке, пржење кафе, припремање таране и друго – имало је обележје комшијског заједништва. То заједништво у припремању намирница за зиму понекад је изгледало као моба на селу: комшике би овај посао обављале уз разговор, ћаскајући најчешће пред кућом, испод дуда или ораха.

Баба Лепка је умела да окупи своје комшике (Агну учитељку, Јелку Брашнарку, Кеву и Бранку Столинску, Кају Ваљачкину и друге) које су долазиле у нашу кућу на пржење кафе или на туцање паприке и сл.

Поређале би се комшике испод црног дуда и тучковима туцале испржену кафу или осушену паприку у чутури, уз пријатан разговор и шалу.

Кафа је у то време била скуп напитака. Ретко је било Лесковчанки које су пржиле и пиле праву кафу. По правилу, кафа је била мешана ражом или јечмом, тако да је била најпре посебно пржена на шпорету „*сас даланче*“, а раж посебно. Тако испржена кафа се издвајала у посебне тепсије, поређане по авлији, да би се потом туцала у чутурама, а затим сејала кроз специјално сито за кафу.

За пролазнике туцање кафе у кући било је препознатљиво. Сваки пролазник на улици могао је да осети у којој се кући пржи кафа. Када је кафа била испржена, истуцана и просејана, коначно је сипана у чисте тепсије и свака је од комшика узимала ону количину кафе, измешану са јечмом, односно ражом, да пробају скувану кафу. У шали, када је кафа била испржена у авлији код моје мајке, понекад сам чуо како моја мајка пита:

„*Јуцо, како ти се кафа допада?*“

„*Па, Лепо, много ти је убава кафа, турила си гу толко, коко да замирише на кафу.*“⁵⁰⁵

(...) Баба Лепка је самоиницијативно пратила нарочито дневну па и периодичну штампу. Редовно, пре спавања по један сат и више читала је новине. По њеној оцени значајне чланке о догађајима у свету, о најновијим лековима и нарочито о чувању здравља, она је издвајала и остављала пресавијене стране. Упозоравала ме је на значајне наслове у

---

⁵⁰⁵ Димитрије Кулић, *Баба Лепка, Јустиција* – Београд, стр. 45-46

штампи, скрећући ми пажњу. „Слушај, ово мораш да прочиташ!“

Већ од њене 97. године старости почела је да упозорава пријатеље који су ме тражили и остављали поруке: „Добро, ја ћу да му кажем, али боље да га потражите довече кад дође, и да му то ви кажете. Много сам стара и могу да заборавим!“⁵⁰⁶

%

БУГАРСКА ОКУПАЦИЈА СРБИЈЕ 1941 – 1944. – После пола века од бугарске окупације Србије у Другом светском рату, наша историографија живи са чињеницом да ратни период бугарске окупације 1941 – 1944. године још није целовито истражен и потпуно научно сагледан.⁵⁰⁷

Мали број до сада објављених публикација на тему улоге и места Бугарске у Другом светском рату, који су од посебног значаја, био је усмерен више на међународни аспект овог питања, на бугарско-југословенске односе и на глобално разматрање положаја Бугарске као савезника Хитлерове Немачке у минулом рату.

Савремена млада генерација, а нарочито инострана јавност, остали су неинформисани о дејству бугарског окупаторског система, а посебно о бугарским злочинима и геноцида против Србије и српског народа како у Првом, тако и у Другом светском рату.

---

⁵⁰⁶ Д. Кулић, *Баба Лепка*, стр. 65-66. Напомена: Проф. Кулић је у књизи „Баба Лепка“ објавио више занимљивих изрека, које је често говорила његова мајка: - Рано пиле, рано поје! – Погледај му пред кућу, не питуј га за кућу. – Погледај га у обућу, па га пуштај у кућу! – Заноси се ко чеврљуга у облак! – Боље сиром у паре, него сиром у памет! – Човек се познаје и по тој какав гра руча! – Старога да слушач, ал по старога немој да идеш! – Малецко камење голема кола обрћа! – Кусо петле-пиле до век! – Воли га ко квачка црну врцу! – Ко вечера ракију, тј воду фруштукује! – Сас малецку тојагу у голем вир загазија! – Домаћин се и по куче познава! – Од убаво девојче има поубаво, од поубаво има најубаво. И од најубаво има поубаво и вика се девојче њи њи ми њи!

⁵⁰⁷ Др Димитрије Кулић, *Бугарска окупација Србије 1941 – 1945, Уводне напомене (комплетно излагање), I том, Јустисија, Београд, 1992, стр. VII – VIII. Реч је о двотомној студији на више од 1.450 страница великог формата. Напомена: Проф. Кулић је на почетку написао посвету: „Од Бугара убијеним и мученим Србима у Првом и Другом светском рату и успомени мога оца Петра Кулића кога немачки фашисти стрељаше 25. маја 1943. године у Јајинцима код Београда.*

Ауторово настојање ишло је за тим да бугарску окупацију осветли и истражи у њеној суштини, у њеном карактеру, функцији и њених институција и организација, у њеном животу и систему односа **in concreto** према окупираном српском народу и стравичним последицама које је та окупација у овом веку оставила у Србији и на целом простору Балканског полуострва.

Године 1970. у издању „Просвете“ у Нишу изашла је моја књига „*Бугарска окупација 1941 – 1944*“. Међутим, та књига, пре двадесет година, засновала се на доста скромним дотада прикупљеним документима и историјској грађи, што је указивало на потребу да даље и шире истражујем.

Нова грађа, пронађена и прикупљена у последње две деценије, омогућила ми је да систематизованије и шире истражујем овај период бугарске окупације Србије.

С обзиром да је у току Другог светског рата као савезница Хитлерове Немачке Бугарска вршила два облика окупације у Србији, први од ње на окупираном – анектираном делу Србије (Пиротски округ, Врањски округ, део Лесковачког и Тимочког округа), Македоније и Грчке, и други на територији Србије под немачком окупацијом и управом владе Милана Недића, у прва два тома едиције „*Бугарска окупација Србије 1941 – 1944*“, ми смо посебно обрадили ове облике бугарске окупације, први облик у првом тому, а други у другом.

Међутим, иако је створен солидан фонд историјске грађе о бугарској окупацији Србије у Другом светском рату, треба истаћи да су примарни извори о бугарској окупацији Србије, Македоније и Грчке, нажалост, још увек затворени у архивима у Бугарској, и посебно у Софији, још увек неприступачни за истраживање, и она свакако остаје за будућа истраживања.

Са напред изложеног, први и други том књиге „*Бугарска окупација Србије 1941 – 1944*“ треба сматрати као прилог за будућу потпуну историју бугарске окупације Србије и обухватнију историју Другог светског рата на Балканском полуострву.

Ако је ова едиција, доносећи нове изворе и информације, допринела стварању слике о бугарској окупацији и утврђивању истине о страдалаштву српског народа у Другом светском рату и о потреби даљег истраживања овог питања, писац ће сматрати да је испунио део обавезе коју је поставио себи поред сенима стотине хиљада Срба погинулих за слободу оних који данас живе и који ће живети.

Други светски рат остаје искуство које упућује на опрез да се геноцид према српском народу више не понови. Он је поука да међусобни односи међу народима, а посебно између бугарског и српског народа, треба да почивају на поштовању националног и територијалног интегритета, суверенитета, независности и слободе и на истинској мирољубивој и добронамерној суседској и међународној сарадњи.

Радећи на едицији „Бугарска окупација“, аутор није био усамљен. Сагласно значају овога рада подржали су га и помогли му у обезбеђивању грађе (посебно докумената) историјски архиви у Нишу, Пироту и Врању, Војно-историјски институт у Београду, Балканолошки институт у Солуну, бројне друге институције, као и многобројни појединци у чијој се документацији нашло доста значајне грађе за реализовање овог обимног пројекта. На подршци и помоћи аутор им свесрдно захваљује.⁵⁰⁸

%

НАУЧНИ СКУП О ДЕЛУ ПРОФ. КУЛИЋА – Правосуђе је друштвена функција којом се остварује заштита права која неком припадају и обезбеђују поступак према свакоме на законит начин. Ову функцију су у историјским епохама вршили различити органи, тела и појединци за које се претпостављало да ће право судити. Најчешће је то био суд.⁵⁰⁹

Зато суд има двоструку улогу: да својим одлукама омогућује остваривање права и слобода грађана и да као

---

⁵⁰⁸ У првом поглављу I тома, проф. Кулић је, између осталог, записао: Од 1912. до 1944. године Бугарска је три пута посезала мачем на Србију. Сва три пута Бугарска је била побеђена. Сва три пута била је на коленима. Ратови са Бугарском били су наметнути Србији. Српски народ је имао да се брани и одбрани. Зато су сви ови ратови Србије са Бугарима били ослободилачки. Али победа Србије и српског народа плаћена је високом ценом. Борбама на фронту против бугарског и других окупатора и злочинима геноцида однели су близу два милиона живота у току два светска рата. У Другом светском рату, поред злочина који је учинила Хитлерова Немачка у Србији, две велике кланице српског народа биле су, на западу – усташка, а на истоку – бугарска. И један и други геноцид имали су заједништво програма. И један о други имали су циљ уништење српског народа.

⁵⁰⁹ Др Томислав Илић, Судство у делима Димитрија Кулића, Трагови времена, СБЕН, Ниш, 2006, стр. 183-186. Напомена: Излагање др Илића на научном скупу о делу проф. др Димитрија Кулића одржаном 17. маја 1985. године у Лесковцу.

орган власти штити друштвени и правни поредак у одређеној држави.

(...) Положај и устројство судова, актуелна проблематика њиховог развоја и рада су предмет сталне пажње професора Кулића. Њега не интересује само уставни положај правосудних органа у југословенском друштву, што јесте битно, већ у својим радовима покреће низ питања која су актуелна за правну науку уопште. Он зналачки образлаже друштвене предуслове који су били, или су од утицаја на организацију и положај правосудних органа, али и критички анализира шта је то што треба мењати и усавршавати да би правосуђе било способно да ауторитативно обезбеђује уставност и законитост.

При томе професор Кулић изучава све сегменте правосуђа, који су битни за његово успешно функционисање. Њега, пре свега, интересује ефикасност правосуђа. Колико је оно ефикасно у остваривању своје функције. Он не анализира само постојећу организацију. Напротив, њега интересује судија као носилац судске функције. Он истиче да се у остваривању судске функције мора поћи од судије као главног носиоца и реализатора судске функције. Он поставља питање да ли је судија у стању да одговори своме позиву и тако сложеним друштвеним односима. Залаже се за један дугорочни програм припремања приправничких кадрова за судове. Правници не треба да долазе у суд стихијно без обзира на квалитет и наклоности већ напротив треба стварати услове да судови буду привлачни за најбоље правничке кадрове. Зато се проф. Кулић залаже да стално јача судијска независност и самосталност, али и судијска одговорност. По њему, углед судијског позива још увек није на оној висини на којој треба да буде. Он истиче да се не може говорити о судијској функцији и законитом раду ако судија није стављен у одређене друштвене услове, ако му није створена и гарантована атмосфера и услови у којима он треба да примењује закон и изриче правду. Те услове проф. Кулић врло аргументовано излаже и убедљиво брани. Међутим, сматрамо да је правосуђе у досадашњем раду очувало свој углед и одговорило друштвеним обавезама. И професор Кулић то прихвата, али истиче: „Немогуће је говорити о законитом раду судије ако он живи у непрекидној неизвесности или у зебљи од појединих институција, или од појединаца и од евентуалних последица које би га снашле зато што је слободно, према својој свести и уверењу, применио законски пропис на одређен конкретан случај.“

Уставна одредба о самосталности и независности судија неће бити довољна ако у пракси не буде примењивана. Решење овог проблема проф. Кулић види у повећаној одговорности свих вршилаца јавних функција.

Поред устројства судства у свим фазама развоја, од социјалистичке револуције до данас, проф. Кулић анализира и ефикасност судског поступка и метод судског рада.

Ефикасност судске функције је значајна, пре свега, са становишта остваривања уставности и законитости. Постојећи друштвени односи у нас захтевају брзу, правремену и ефикасну судску заштиту. Спорост у раду, закаснили поступак и закаснила примена санкција, имају утицаја на сам карактер судске функције. Проф. Кулић истиче једну стару истину да „*закаснила правда и није правда.*“

Ефикасност судског поступка се директно одржава на ауторитет суда и поверење у њега. Или, како проф. Кулић истиче, ефикасност није ништа друго до поверење у поступак и поверење у правну заштиту. Зато ће ауторитет расти или опадати како расте или опада ефикасност суда. Проф. Кулић се не бави ефикасношћу у вршењу судске функције само са становишта правне теорије. Напротив, ефикасност судског поступка треба да обезбеди ред у пружању судске заштите као прве основне гаранције личног и друштвеног интереса. На тај начин он спаја теорију и праксу. Али, да би се то постигло поставља питање метода судског рада, јер оцењује да је поступак углавном спор и да не задовољава потребе тренутка у коме живимо. По њему, постоје објективни разлози који утичу да поступак буде спор, као што су одређене одредбе материјалног и процесног права које захтевају одређену, гломазну, процедуру. Зато се залаже да се поступак прилагоди новим условима и потребама.

Међутим, значајно је и Кулићево залагање за отклањање субјективних разлога који доводе до спорости у раду. Он сматра да, пре свега, треба изменити организацију и методологију унутрашњег рада и повећати одговорност судија за неблаговремену израду и достављање одлука.

Према томе, интересовање проф. Кулића за правосуђе у југословенском систему је комплексно. Он се бави не само организацијом и устројством судова, већ и суштинским питањима функционисања правног система. У томе је његов допринос правној науци и судској пракси.⁵¹⁰

---

⁵¹⁰ Проф. др Димитрије Кулић предавао је Уставно право Данилу Коцићу, аутору ове студије.

МИЛАН ЛЕВИ

МИЛАН Леви, специјалиста медицине рада у пензији, рођен је 1941 године у Злоту, општина Бор. Основну школу и гимназију завршио је у Београду, као и Медицински факултет (1965). Специјалистички испит из медицине рада положио је у Београду 1971. године. По завршеном лекарском стажу почео је да ради у Дому здравља у Медвеђи, амбуланта у Лецу све до 1975. године када прелази на рад у Хигијенски завод у Лесковцу. После положене специјализације ради у оквиру медицине рада као лекар специјалиста, касније као шеф, а затим и управник ОЈ Медицина рада Здравственог центра у Лесковцу све до пензионисања. Објавио је 85 стручних радова. Добитник је Повеље СЛД (1989. и 1997). Примаријус је постао 1982. године.⁵¹¹

МИЛИСАВ МАРИНКОВИЋ

МИЛИСАВ Маринковић (Гариње, Владичин Хан, 1929 – Лесковац, 2011) – Милисав Маринковић рођен је 1929. године у селу Гарињу, општина Владичин Хан, али је након завршене учитељске школе, читав радни век провео у Лесковцу и доприносио интелектуалном подизању града.

Био је најпре председник општине Предејане, секретар ССРН општине Лесковац, а највећи део радног века провео је у *Нашој реч*, која је, уз редакцију листа, имала и своју штампарију. У време његовог уредничовања *Наша реч* је штампана и продавана у тиражу од

⁵¹¹ Викадин Ристић, Милан Леви, *Квалитет живота особа старијег животног доба*, Филекс Лесковац, 2010, стр. 252.

седам и по хиљада примерака и петком ујутру лист је са нестрпљењем очекиван.

Створио је јако интелектуално језгро у редакцији и око ње и о свим негативним појавама у друштву лист је имао свој став.

Но, у периоду либерализма 1972. године, због текста „Црне наочари“, Милисав се нашао на удару партијских структура које су га одвојиле од Наше речи. До пензионисања био је новинар и уредник листа „Леминд“ и листа Агроиндустријског комбината.

У време његовог директоровања у Нашој речи је покренута издавачка делатност и издато је више књига лесковачких аутора, али и Лесковчана из Београда и других градова Србије.

У Лесковцу је 22. септембра 2011. године у 83. години живота преминуо Милисав Маринковић, новинар у пензији и један од најуспешнијих директора и главних и одговорних уредника недељника *Наша реч*, човек који је у граду на Ветерници оживео издавачку делатност. Сахрањен је на Светоилијском гробљу.⁵¹²

МОМЧИЛО МИЛЕНКОВИЋ

МОМЧИЛО (Мило) Миленковић, публициста и новинар, рођен је 27. новембра 1936. године у Лесковцу, где је завршио основну школу и Вишу мешовиту гимназију. Завршио је Војну академију КОВ у Школи за усавршавање официра ЈНА. Пензионисан је у чину пуковника, а на дужности команданта бригаде.

%

Момчило Миленковић писањем се бави од најраније младости. Објавио је књиге: „Приче лесковачких роштиљџија“, „Виц на роштиљу“, „Библиографија Добросава Ж. Туровића 1952-2002“. Године 2003. појавила се књига „Пиротске чарламе и заврзламе“. Добитник је бројних признања. Миленковић се деценијама бавио сакупљањем (а и

---

⁵¹² *Верица Беторевећ Божовић, „Милисав Маринковић, уредник и издавач (1929 – 2011)“, Помак, бр. 55/56, јул – децембар 2011, стр. 22.*

објављивањем) шала из лесковачког краја, једну од књига назвао је нимало случајно „Виц на роштиљу”. Дело је доживело неколико издања.

СРБОЉУБ МИЛЕНКОВИЋ

СРБОЉУБ Миленковић рођен је 1923. године у селу Рудиње – Пироту. Основну школу завршио је у Лесковцу, радио у трговини и завршио нижу трговачку школу. По завршетку рата као официр НОВ стављен је на располагање Министарству унутрашњих послова и распоређен у Врање, касније у Пријепоље, одакле је демобилисан 1948. године.

Одмах после рата похађао је течај гимназије за образовање официрског кадра и по повратку у Лесковац наставио је и завршио шест разреда гимназије, затим Вишу управну школу у Нишу, а након тога и Правни факултет у Београду на коме је дипломирао.

Године 1962. изабран је за председника Скупштине општине Лесковац.

Приликом спајања општина (крајем 1965. године) Лесковац, Грделица, Вучје и Брестовац, напушта Лесковац и сели се за Баоград.

%

РАЗАРАЊЕ ЛЕСКОВАЧКЕ ИНДУСТРИЈЕ (1941-1953) – Студија Србољуба Миленковића „Разарање лесковачке индустрије (1941-1953) је резултат вишегодишњег великог труда нашег угледног лесковачког привредника и једног од успешнијих послератних председника општине у Лесковцу. Нашој јавности презентирана је једна драгоцену књига, која не говори само о делу пута лесковачке индустрије у периоду непосредно после Другог светског рата. Ова публикација је један од најзначајнијих докумената савремене историје Лесковца, која ће, нема сумње, привући пажњу читалачке

јавности, али посебно наше садашње и будуће научне јавности.⁵¹³

Разарање лесковачке индустрије, по основу Генералне и Републичке дирекције, министарстава и планских комисија, како наводи аутор, почело је од првих дана немачке окупације и трајало је пуних 13 година, све до 1953. године, када се престало са разарањем лесковачких фабрика и њихових постројења.⁵¹⁴

Уочи Другог светског рата, Лесковац као град са 18.000 становника, имао је 45 већих и мањих предузећа у разним привредним гранама, 150 кафана и 2 солидна хотела... У индустрији, занатству, трговини и угоститељству, број запослених био је између четири и пет хиљада.⁵¹⁵

Расељавање лесковачких фабрика и машина покрива, сем Словеније, све остале републике бивше Југославије. Фабрике и машине лесковачке индустрије пресељене су у 23 града и мања места широм бивше СФРЈ. У Лесковцу су страдала или су из њега пресељена сва значајнија индустријска предузећа и фабрике или су из њих пресељене машине. Из лесковачког индустријског басена је пресељено 13 комплетних мањих или већих индустријских и других предузећа. Извршено је пресељење машина из 4 текстилне фабрике и 1 електричне централе. Нарочито је велика сеоба извршена из текстилног предузећа „Коста Стаменковић“, 175 текстилних машина, и из фабрике вунених тканина у Вучју, 70 текстилних и разних других машина. (...) Одношењем привредних капацитета у Лесковцу је без посла остало 1.470 радника, од тога мушкараца 896 и 574 жене. (...) Лесковац је за кратко време доживео три катастрофе: бомбардовање, катастрофалну поплаву и одношење привредних капацитета, што је резултатирало тешким друштвено-економским условима и привредно социјалним стањем.

(...) Све скупа допринело је да Лесковац, бивши развијени привредни центар, постане неразвијен и проглашен неразвијеним подручјем.⁵¹⁶

---

⁵¹³ Проф. др Димитрије Кулић, *Предговор, Разарање лесковачке индустрије (1941-1953), Народни музеј Лесковац, 2003. година, стр. 3.*

⁵¹⁴ Исто, стр. 5.

⁵¹⁵ Србољуб Миленковић, *Разарање лесковачке индустрије, стр. 5.*

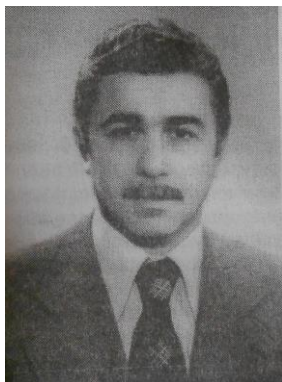
⁵¹⁶ Исто, стр. 53-54.

СИНИША МИЛИЋ

СИНИША Милић (Лесковац, 1933) - Синиша Милић рођен је 12. децембра 1933. у Лесковцу. Основну и средњу школу завршио је у родном граду, а Економски факултет у Скопљу и на том факултету је и магистрирао и одбанио докторску дисертацију 1985. године.

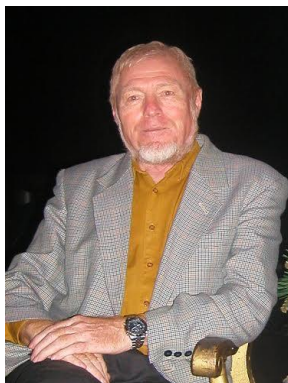
Радио је као професор у Економској школи у Лесковцу, а предавао је и у Гимназији Лесковац. Био је и професор Више трговинске школе у Лесковцу.

Бавио се научним радом и публицистиком. Радове је објављивао у часописима: *Наше стварање*, *Књижевне новине*, *Индустрија* (Београд), *Зборник радова* Више економске школе у Лесковцу. Пензионисан је као ванредни професор. Живи и ради у Лесковцу.⁵¹⁷

НИКОЛА МИЛИЋЕВИЋ

НИКОЛА Милићевић рођен је 1948. године у Лесковцу. Основну и Хемијско-техничку школу завршио је у родним граду. Од 1967. до 1973. године правео је лекове у Фармацеуско-хемијској индустрији „Здравље“. Потом, покретач и вишегодишњи главни и одговорни уредник фабричког листа „Здравље“. Сарађивао је листовима *Наша реч* и *Панорама*, *Привредни прглед*, *Четврти јул*, као и у Радио Лесковцу. Обављао

дужност заменика главног и одговорног уредника *Јужноморавских омладинских новина* (ЈОН), подлистка *Омладинских новина*, гласила РК ССОС, а био је веома битан у настанку стрип магазина *Арсенал*. Пилотирајући разним

---

⁵¹⁷ *Лексикон писаца лесковачког краја, Лесковац, 2002, стр. 71.*

типovima једрилица и авиона на небу провео око две хиљаде сати. Објављивао је репортаже, приказе и стручне текстове из области ваздухопловства у магазину Арсенал.⁵¹⁸

%

Добио сам домаћи задатак да, као хроничар неких догађаја важних за Лесковац, напишем коју о ономе што знам о „Лесковачкој школи стрипа“ (у даљем тексту ЛЕстрип) и њеним мајсторима, цртачима и сценаристима.

Задатак сам добио од сувласника дела моје прошлости, па како немам чак ни курс неолибералног капитализма и припадајућег му понашања, ја такве људе видим као извор својих обавеза, а не пара и кеша, тј. соларног профита, свестан да због таквог става никада нећу бити примљен у експертске покрете и групе.

Јасно је, дакле, да је захтев мојих акционара био обавезујући, што значи да је требало истрезнити главу и са свом потребном озбиљношћу познаваоца прилика, приступити анализи јединственог феномена познатог као ЛЕстрип, користећи све референтне аналитичке методе... и ја то чиним са особитим задовољством.

(...) А у Лесковцу последњих година прошлог века, на стрипу почиње да ради сада већ *верификована легенда* – Никола Митровић Кокан, о коме ће бити и више и посебних речи на страницама овог, али и других монографија. Иза Кокана или поред њега рађа се и ради још још читав рој стрип цртача од којих су најупорнији постали мајстори, неки од њих интернационалног калибра, а који ће се у једном тренутку лесковачком и ширем публикуму представити као заједничка именица и појава – „*Седам величанствених*“. Њихова мисија, додуше, неће се завршити филмски: они нису побили лоше момке и одјахали из града кроз црвену прашину, у правцу заласка сунца. Лесковачка седморица величанствених ће формату Школе стрипа окупити око себе већ оправдане стрип цртаче и талентоване клинце, па ће кроз Школу стрипа проћи, сада већ глава боли од броја талентованих сценариста и цртача.

(...) Половином деведесетих година прошлог века, *Јован Поп Коцић*, новинар-ентузијаста, или беше, ентузијаста новинар покреће свој приватни лист – „*Бачки забавник*“ – намењен деци основних школа југа Србије, али у својој бити полигон за одликаше Лесковачке школе стрипа. У

---

⁵¹⁸ Марко Стојановић, *Лесковачки стрип 1950-2010. године, Лесковац 2010.*

првобројном представљању „Ђачког забавника“, уредник ће рећи да је његово постојање утемељено на потреби да се афирмишу све активности које обележавају рану младост, проширење знања, поређењу са друговима и корисној забави. У наредних пет година биће одштампана 33 броја ђачких новина на укупно 562 стране.

(...) Тако се, негде између, опет у издању „Ђачког забавника“, а из руке Мирка Васиљевића, појављује посебно издање – стрип свеска „Склавини“ – са надсловом – ово историја није записала, а можда је баш тако било“. Користећи право да буде личан, а сам прилично скон алтернативној историји, аутор овог текста препоручује ову свеску свима онима са дилемама и сумњама које се тичу мозаика прошлости, како све чешће називају историју. Подржавајући већ респектабилне мајсторе ЛЕстрипа, у причу се укључује (коначно) и институција – Дом културе Лесковац, под чијим покровитељством настају два (добро припремљена) броја стип свезака под инспиративним, истовремено и провакативним именом – *Арсенал!* Свесно или не, творци имена употребили су назив који у префиксу носи именицу ARS (уметност), свесно или не алудирајући на чињеницу да стрип јесте уметност. Истовремено, арсенал је уобичајно име за лагуме, барутане, војне магацине, у којима се, нарочито у морнарици, складишти разорна муниција за бродске и обалне топове. Провукли су аутори назнаку да је стрип, у комуниколошком погледу, изузетно снажно и громогласно оружје, како по брзини преноса и поимања информација, тако и по трајању и секундарном асоцијативном дејству на формирање става читаоца о догађајима и окружењу.

У уводнику из „*Арсенала*“ број 1, који се појавио априла 1997. године аутори наглашавају да је у питању „први покушај да се на једном месту сакупе и публикују радови лесковачких стрип аутора. Неки од њих објављивали су и раније, а за друге је ово, могло и се рећи – test drive... Ово издање Арсенала није први број. Он није ни нулти, нити пилот број, али без обзира како га назовемо, он је жив доказ да у овом крају постоји потенцијал, квалит и воља (три битне ствари). Овај број је зато можда најбоље назвати стрип магазин за популаризовање и презентацију лесковачког и југословенског стрипа – ванредно издање или краће... *Они су стигли!*“ У овом, дакле, по редоследу „недефинисаном“ броју, у посебном одељку под именом „*Kids*“ представљени су радови полазника „Лесковачке школе стрипа“, тј. табле које ауторски потписују Денис Дупановић, Мирослав Илић,

Милан Ђорђевић, Иван Стаменковић, Марко Томашевић, Предраг Пешић, Игор и Иван Стојановић...

Други број Арсенала појавио се фебруара 1998. године, једнако добро попуњен и опремљен као и претходни, а његова основа опет су млади лесковачки аутори окупљени око „Лесковачке школе стрипа“ која сада носи име – „Никола Митровић Кокан“. Препоручујући издање, уредници кажу: „Општи је утисак (не наш, наравно!) да је показан завидан напредак и квалитет у овом броју, а прктиковаћемо то и убудуће; имамо пар гостију са стране, као и један велики интервју, с тужним поводом. Реч је, наравно, о интервју са Николом Митровићем Коканом који је недавно преминуо.“

Марко Стојановић, уз малу помоћ Игорa и Ивана Стојановића, објављује обиман, али вероватно последњи разговор са Коканом Митровићем, дајући омаж великану, градећи интервју по узусима искусног новинара са респектом пред мајстором заната.

Прве две свеске *Арсенала*, које потписују Олгица Петровић, Срђан Пека Николић и Марко Стојановић, у својству уредника, пуне радове заиста неизбежног Кокана Митровића, Марка Стојановића, Миодрага Величковића, Зорана Ракића, Драгана Стокића Рајачког, Ивана Стојановића Фиџија, Милисавa Банковића, Срђана Пеке Николића, Тихомира Челановића, Дејана Станковића, Драгана Божилова, Јурице Дикића, Саше Станојковића, Игорa Стојиљковића, Горана Тасића... Тешка борба да преживи, доводи 3. и 4. свеску *Арсенала* поново под покровитељством „Ђачког забавника“ и Јована Поп Коџића (никада га нисам питао како је успевао), са додуше одличним, али редукованим садржајем због општеважећег принципа нужде – колико пара толико музике. Ова два броја објављују први и други део стрипа „*Смртоносно наследство*“ из пера Срђана Николића Пеке.

Пету свеску *Арсенала* успева да доминантно финансира нико други до Лесковачка школа стрипа „Никола Митровић Кокан“, а овај број објављује стрипове „*Златокоса*“, „*Газиместан – сведок векова*“ и „*Обећање или дуг*“, које црта Срђан Пека Николић, „*Ипак се окреће*“ Марка Стојановића и Кокана Митровића и „*Осмех*“ Ивана Стаменковића.

Шести покрива Дом културе – Лесковац. Ту је *само један аутор* (што не умањује вредност нити аутора нити броја) Срђан Пека Николић и његов „*Робинсон Крусо*“... и крај. Иако (слутим) *Арсенал* није рекао своје.

(...) Намеће се закључак. 1. стрип раде талентовани и интелигентни за, у основи, лењи популус, који нема снаге,

воље, времена, моћи нити стрпња да, преведећи алузије, одређују карактер стрип-јунака или да предвиђа развој догађаја; 2. само стрип од фикције прави реалност! Сви остали медији од реалности праве фикцију! На овај или онај начин, из стрипа су настали штампа, филм, телевизија и интернет. Разлика је у томе што су штампа, филм, телевизија и интернет одлично направљени, али ипак, само сурогати. Јер, у овом гемишту од средстава јавног информисања, само је стрип креација. Све остало је индустрија. Речено би требало да објасни разлоге због којих су и стрип аутори и стрип читачи навучени на стрипове и пружа гаранцију о опстанку ЛЕстрипа. Осим тога што су стрип јунаци готово увек у улози феномена понатог као *америчка коњица*. И, да не карикирамо. Карикатура је стрип! Стрип није карикатура!

Уосталом, стрип је цар!⁵¹⁹

---

⁵¹⁹ Никола Милићевић, *Лесковачка школа стрипа или стрип је цар, Лесковачки стрип, стр. 60. Напомена: Милићевић се успешно бавио и ликовном критиком. Поводом годишњице Салона Уоружења ликовних уметника 2011. објавио је критику „Заробљена светлост“: (...)* Судећи по томе да је ова изложба само једна у ланцу већег броја уметничких догађаја ове јесени, лако је закључити да је, за ликовне ствараоце, 2011. била родна година. На поставци, у истом кружном низу, своја најбоља овогодишња дела изложили су академски сликари и самоникли, ветерани лесковачке ликовне сцене и почетници, што је у знатној мери отежало и препознавање и одређивање заједничког у радовима, када већ простор за овај текст не омогућава појединачно појашњење сваког аутора. Ипак, доминантни утисак је да је већина аутора, без претходног међусобног договора, за шта није ни било прилике, одлучила да се на годишњем салону појави излажући своја експресионистичка дела. Ако је судити по томе, намеће се питање: – да ли то, и због чега, - лесковачки ликовни уметници праве заокрет ка експресионизму и какву то поруку шаљу својој потенцијалној публици? Да ли то значи да они, спонтано, у времену све озбиљнијег духовног хаоса и свакојаких криза, својим, само наоко беспредметним композицијама лишеним сваке референцијалне функције, заправо чврсто подупиру егзистенцијалним нужностима потиснуту уметничко-филозофску теорију о идеалном односу енергија – и на слици наравно - чији су носиоци чисте форме и чисте боје? Биће да овде има истине. Нарочито ако се има у виду различитост виђења реалности која постоји између хиперсензибилних стваралаца и, углавном, равнодушног популуса који очекује да му реалност дефинише неко други, макар и манипулативним методама. И нарочито ако се зна да уметници који нагињу експресионизму, основну композицију и организацију својих слика реалности постављају користећи контраст, и употребљавајући боју као симбол људске судбине и

%

СМЕХ КАО ВРЛО ОЗБИЉНА СТВАР - После свега што су о Миодрагу Величковићу написали Марко Стојановић, преводилац, теоретичар и мајстор стрипа, Саша Стојановић, писац и мултипрактик интелектуалац, Предраг Станковић, преводилац и писац, проф. Срђан Марковић, историчар уметности и културолог, Алксандра Димитријевић и ини, забринуто примећујем да наши обједињени напори да објаснимо појаву МИВЕЛ не домашају њену величину, па, дајући овом приликом свој допринос, од срца препоручујем даља истраживања. У интересу свих нас.⁵²⁰

Кад и ако светлост дана угледа какав алманах (није ли већ време?) са радним називом КО ЈЕ КО У ЛЕСКОВЦУ XX ВЕКА, очекујем да ће се у њему - поред имена индустријалаца и предузетника који су Лесковац увели у Европу пре равно сто година, академика и других лековачких величина који су стечени статус Малог Манчестера бранили снагом свог умећа и интелекта - наћи и зимзеленим словима

средство изражавања својих најдубљих осећања и доживљаја. Отуда симфонија која се чује са слика ако им се довољно приближите: од фине, пригушене светлости до агресивног колорита, а све настало као последица интимног доживљавања стварности, свакодневице, окружења, који индукују узнемиреност, страх, бунт... Експресионистички приступ, сам по себи, стварност приказује пренаглашено искривљеном и деформисаном, композицијама које својим, понекад, сировим и суровим изразом треба да пробуде и уздрмају посматрача. Поред ових „истости“ које се односе на већину слика, њихову различитост представља специфичан потпис аутора, стил којим преноси своја виђења и осећања: неки од аутора, као што су Влада Анђелковић Марс, Милан Жунић, Ратко Јанковић, Ана Ђокић, Јелена Димитријевић, Славиша Јовић – Коле, а њима се придружује и Јовић Ујкин, иначе прононсирани пејзажиста, користе језик романа, ако је у сликарству дозвољено да се користи терминологија књижевности. Други опет - Зоран Анђелковић, Раде Станојевић, Јасмина Машиковић, Бранислав Миленковић, Богдан Димитријевић, нагињу језику драме. Љубиша Живадиновић је колоратурни приповедач, водич кроз помало заборављени, смирујући свет поетске нарације, једнако збуњујућ као и лирски приступ на акварелима Петра Караџића, неспојиво различит са његовом егзистенцијалном судбином. Бата Анђелковић је још једном упућен на фокусе, мање, али значајније детаље од суштине..

⁵²⁰ Никола Милићевић о стваралаштву Миодрага Величковића Мивела, познатог лесковачког карикатуристе.

исписано име Миодрага Величковића МИВЕЛ-а. За овај предлог постоји најмање сто непорецивих разлога, али ћу за ову прилику скромно изабрати два: Први се просто намеће због већ поменутих „сто непорецивих разлога“, који представља број награда које је Миодраг Величковић освојио у сфери карикатуре дилем света; други, јер се МИВЕЛ, вишеструко овенчан славом глобтротера, корумпирајући умом и талентом (јединим богатством које је имао) жирије – неке и више пута - на светским конкурсима за карикатуру, увек враћао својој једноставности, Лесковцу и његовом Шедрвану, градском кварту у коме је живео.

Капија за поље тријумфа... Разумети лик и дело Миодрага Величковића истовремено је и једноставно и компликовано. Баш као и посао којим се бавио. Једноставно, са стране популуса, јер се карикатуриста и афористичар, често поистовећује са каквим харлекином, ликом задуженим да у циркуској шатри (а зар одавно нисмо у њој) унапред наученим геговима засмеје народ. Компликовано, са стране комуникологије, односа са јавношћу, новинарства и облика новинарског изражавања, јер се карикатура и афоризми сврставају на сам врх, у категорију коментара, а њихови аутори међу посебну врсту новинара који чине шпиц комуниколошке пирамиде (новинари водитељи и интерпретатори информација су на самом дну вредносне лествице). МИВЕЛ је, дакле, по вокацији био новинар, интуитивни геније са способностима да друштвену појаву, догађај или за њих везане људе, унутар њихових неизбежних противуречности, доведе до огољене истине, након чега је логично следио апсурд. Истина, пак, доведена до апсурда је анегдота, виц, чијом се даљом сублимацијом, сажимањем, читава интерпретација своди на карикатуру, уколико је аутор попут МИВЕЛ-а на пример, представља графички, или афоризам уколико се творац определи за вербално саопштење речима. Крајњи исход ове хемије је тај да конзумент реагује на карикатуру тако што његов мисаони апарат производи хормоне који организам терају на смех голицајући га (ваљда) изнутра, или чине да се човек, макар неко време, осећа добро, позитивно. Уз стварање одређене врсте зависности, признајем. Током свог иначе веома плодног радног века, Миодраг Величковић је, на више хиљада примера, *par exelance* показао да поседује све особине потребне за звање великог мајстора карикатуре као врхунског коментара: располагао је перцепцијом која му је омогућавала да промптно реагује на дневне актуелне појаве у друштву;

располагао је способношћу да те појаве кристалише до суштине хиперболишући црте апсурда у њиховом садржају; располагао је способношћу да свој коментар изрази ликовно, цртежом (због чега неки лексикони карикатуру, због њених изражајних средстава, сврставају и у ликовну уметност); располагао је способношћу да у, наоко једноставан цртеж карикатуре, угради све елементе којима се она дефинише, то јест да карикатуром разумљиво нешто објасни, протумачи, и да заузме и наметне став према теми карикатуре, да оцену и „жигоше“ парадоксе у друштву, политици, односима међу људима. Оно што је у том послу МИВЕЛ-а учинило великим јесте његова невероватно изражена мера којом је нијансирао своје критичке ставове. Та нужна „бриткост“, која карикатуру разликује од псовки, у случају Миодрага Величковића се кретала од добронамерног подсмеха до жестоког обрачуна, (без увреде, омаловажавања, подвргавања руглу) што га јесте светски прославило, али му и задавала муке са великанима домаћег терена који су у његовим карикатурама (ничим изазвани) препознавали себе. Иако их код МИВЕЛ-а није било ни у подсвести. Напротив: карикатуре Величковића у себи носе јаку дозу хуманости управо у тежњи да исмеју појаве које су усмерене на повреду достојанства људи, или указују на поступке, акције и дело одређене „функције“, а не на носиоца функције.

Што се занатских правила тиче, МИВЕЛ их је поштовао доследно, ма о каквој врсти карикатуре се радило. Карикатура, наиме, у основи садржи два елемента: цртеж и текст. Текст, уколико га има, у функцији је цртежа, даје му име и презиме, објашњава га, допуњује и локализује, и подређен је цртежу који спонтано, снагом уметничког израза, даје круну ономе што се њиме саопштава, истиче садржину, тему и – одмах је вреднује! Наравно да је МИВЕЛ радио и карикатуре без текста. Аутору ових редова није задатак да направи било какву статистику којом би изразио количину карикатура са и без текста, „потписа“, како се текст често у комуниколошкој назива, али постоји основано убеђење да су ове друге, непотписане карикатуре, биле најубојитије, не само по садржају већ и по томе што су биле разумљиве планетарно. Отуда је вероватно да су оне Величковићу донеле и највећи број награда, како са простора старих цивилизација Евро-Азије и Африке, тако и са простора младих култура северне Америке.... Од Дон Кихота до Величанствених Седам...

Спонтано осећајући да није увек у стању да тему која му се наметала апсурдом представи само једним цртежом јер је

њена структура била много сложенија, МИВЕЛ сасвим спонтано, почетком осамдесетих година прошлог века, почиње да карикатуру прави у форми каиша од једног до три цртежа. Величковић, додуше, фиксира лик који ће преносити његову идеју карикатуре, дајући му име „Боцко“, иако је белодано јасно да је овај Спартанац (или Дон Кихот, како вам драго) у свету карикатуре, најчистији ауторов алтер его. МИВЕЛ ће у једном интервјуу, готово тридесет година касније, дечачки искрено признати да није имао појма како је тим чином, стварањем „Боцка“ који ће (слатко или кисело) засмејавати људе, несвесно ушао у свет стрипа о коме није ни размишљао. Као што ће рећи да није имао појма (а камо ли предумишљај) да је троквадратним „Боцком“ несвесно задовољио строгу форму коментара, као облика новинарског изражавања, који неће бити то што јесте ако не садржи експозицију или увод, тело или заплет, закључак или поенту. Интуитивни геније МИВЕЛ-а је сва ова три супстрата, посебно поенту која је за карикатуру или „карикатурални“ стрип најважнија, фантастично рефлектовао на каишима „Боцка“ постављајући спонтано (али непогрешиво!) радњу или цртеже по поменутом захтеву и редоследу, поентирајући у последњем, наравно. Додуше, у време настајања „Боцка“ МИВЕЛ је већ у велико имао искуства са новинама и структуром новинских текстова, па је могуће да је нешто од тих сазнања оставило подсвесне трагове. Али...

Иако би за језичке сладокусце то био нонсенс, или бар *contradictio in adjecto*, МИВЕЛ је „Боцка“ правио по сопственом изуму модела савршено „тачне прогнозе“ од материјала и тема из бирократске праксе његове савремености трошећи њену прошлост (пракса = искуство из прошлости), покушавајући да својим уратком од ондашње бирократије отме будућност, коју су појеле данашње бирократе. Што значи да или ми Величковића нисмо разумели, па нам се бирократија (као историја за оне који је не науче) понавља, или је доказана ноторна истина да систему бирократије није дорастао ниједан други систем политичке или друштвене организованости људи. Каиши „Боцка“ из прошлог века једнако су актуелни (смешни) и данас, па ће бити да бирократија, кохабитирајући са системима власти, као бубашвабе или како год већ, опстаје у сваком систему на општу радост карикатуриста којима не пресушује теме, и нас које МИВЕЛ-ови коментари апсурда засмејавају. А што, коначно, јесте био услов и гаранција за појаву једног, али и неког новог МИВЕЛ-а.

„Боцко“ је, дакле, био протагонист доброг дела МИВЕЛ-ове међународне славе, али и јасан разлог да се Миодраг Величковић нађе у јединственој групи Величанствених Седам аутора стрипа, која је, половином деведесетих година, основала Лесковачку школу стрипа, данас са међународним рејтингом. На славу, диму и понос лесковчана и њиховог културног дела и наслеђа, и бруку и резил ресорног републичког министарства култ-уре кроз чије двери још није прошла информација о Лесковцу у Европи. МИВЕЛ је направио (и објавио) неколико стотина каишева „Боцка“, и на овом стрипу је радио до своје смрти.

Опус карикатуристе МИВЕЛ је допуњавао успут, релаксирајући менталне мишиће, стварањем афоризама, који су, заправо, на корак до карикатуре: имају све елементе карикатуре осим цртежа, у основи су коментари, код Миодрага Величковића лаконски изречене духовите мисли, понекад до сентенције згуснута мудрост. Или је то била само још једна спонтана реакција Миодрага Величковића на изреку – СМЕХ ЈЕ ЛЕК, која га је асоцирала на чињеницу да реч – афоризам – носи порекло од имена збирке кратких медицинских савета (Aphorismoi) знаменитог античког лекара Хипократа... И излаз за случај нужде ... И, сада кад су апсолвирани сви параметри Миодрага Величковића, поставља се питање – а у чему је ту његова величина? Величина је у томе што у овом делу универзума не постоји систем нити начин образовања, обуке, едукације, учења заната или чега већ, који продукује карикатуристе! Ова ретка врста људи се рађа са сензибилитетом и способношћу да брзо разуме догађаје и реагује на њих духовитим коментаром и пером. Тај рецептор, тај нерв, добија се рођењем и немогуће га је стећи трудом кроз живот. Могућа је само надградња, дорада искуствима, али темељ – или га човек има, или га нема. Природа се ту чудно поиграла са кључевима и бравама. Тој врсти људи припадао је и Миодраг Величковић. Човек који је засмејавао људе. А сам се ретко смејао.⁵²¹

---

⁵²¹ Напомена: Аутобиографија Н. Милићева послата за ову студију написана у шаљивом тону: Рођен сам у Лесковац, на вечеру пред Светога Николу, 1948. (добра бербa) у родитељску кућу, што значи да се све десило без мито и корупцију. На рођење нисам 'тео да заплачем, па ме баба по оца истепала, и то је био прс' од судбину. За тој време, све три Суђаје су пиле цигуру поред шпорет на дрва у кујну, и биле занесене са приповедачки дар на моју бабу по мајку, која гим је, из талог у шољу, прорицала судбину. Тако сам ја остао

%

БОЖИДАР ЂОРЂЕВИЋ КУКАР – ЖИВОТ И СУДБИНА

- Божидар Ђорђевић Кукар био је веома комплексна личност са једнако сложенем животном причом, препуном неочекиваних обрта и наизглед неспојивих момената. Син једног од највећих индустријалаца Лесковца из његовог „златног доба“, манчестеризације, а готово стални члан ансамбла Академског позоришта „Боре Димитријевића Пиксле“, које је, због својих левичарских опредељења, више пута затварала ондашња власт. Сјајан фудбалер, дуго година првотимац легендарног „Јосифа“, и још бољи редовни студент фармације на Универзитету у Загребу све до избијања Другог светског рата. Родољуб и тихи помагач локалних група удружених у антифашистичком отпору, и то ће, као апотекар практикант, остати до слободјења, шаљући, уз помоћ рецепата које као покриће потписује неправедно заборављени др Раде Свилар, пакете лекова и санитетског материјала онима који су се латили оружја против окупационих власти, чак и онда, када му, 1942. године, Гестапо хапси брата и стреља га на нишком Бубњу, само три дана после рације.⁵²²

без запис. За детињство се слабо сећам. Само носталгично памтим слике из Политикин Забавник у велики формат, па из Плави Вјесник, и из дубоке ба'че у које сам уринувао због кајсије и дуње кад гим дође време. (...) Школовање намерно не спомињем, јер је за њега била задужена друга половина од моју поделену личност, која ме, додуше водила кроз живот и ранила ме с леб и с'леб, али је била и узрок на сви моји бељаји и невоље, тако да сам с њу посвађан доживотно. (...) Крв сам дао на двајестину непознати, и због тој сам двапут летовао на Јадранско море; прво са Синдикат, а после са Црвени Крст. Познати су ми крв узимали кад и кол'ко су 'тели. Мајка ме више пута похваљувала, ал' тој држим за себе. Врховни командант на војску у коју сам служио, одликовао ме с ретку Медаљу за војне заслуге, и тој посебно истицам. Учествовао сам у рат. Рат сам преживео, транзицију нисам. Признајем да сам био члан у библиотеку. К'о и сви дечаци, 'тео сам, а после и постао пилот, и придружио се на голем небески циркус. За четерес године, кол'ко сам активно радио, написао сам неколко уљаде текстови за новине, радио и телевизију. После Велику Октобарску Револуцију, цел тај мој труд је турен у транзицију. Живим у Лесковца, још увек боље него што би душмани 'тели.

⁵²² У лесковачком Народном позоришту промовисана је монографија „Божидар Ђорђевић- Кукар - живот и судбина“, аутора Николе Милићевића и Ненада Михајловића. Монографија је настала на иницијативу породице поводом стогодишњице од рођења Божидара Ђорђевића Кукара, по оценама многих хроничара, једног од највећих

Ако су читаве породице лесковачких предузимљивих људи створиле „златно доба Лесковца“ између два рата, Божидар Ђорђевић Кукар је осећајем за менаџерство снажно обележио развој лесковачке привреде и индустрије после Другог светског рата. Божидар Ђорђевић Кукар је недељу дана после ослобођења именован за референта Окружног санитетског складишта и најпре је основао Градско апотекарско предузеће, а онда је, користећи ресурсе ове установе, иницирао формирање најпре козметичке лабораторије „Кемофарма“ и нешто касније фармацеутске лабораторије за производњу лекова. Руковођен предузетничком логиком, у Лесковцу је отворио и два, за поратно време, луксузно опремљена локала, „дрогерије“, у којима је продавана козметика, а пласман ове врсте роба, почев од ималина и колоњских вода, до финих сапуна, проширо се убрзо на подручје бивше Југославије. Из козметичке лабораторије настаће за кратко време козметичка индустрија до скоро позната под именом „Невена“. Фармацеут по опредељењу и образовању, и већ искусан апотекар, Божидар Ђорђевић посветио се развоју производње лекова, и заједно са групом радника у чије је образовање раније улагао, 1953. године региструје Фабрику лекова „Здравље“, која ће славно име задржати и данас, иако је, после периода транзиције и приватизације, изгубила позиције које је некада имала на тржишту некадашње Југославије, Европе и света“. Божидар Ђорђевић је иницира најпре стварање посебних одељења у постојећим лесковачким техничким школама, а одмах затим и покреће иницијативу за освајање Хемијско-технолошке техничке школе, јединствене по свом устројству. Иако је радила по стандардима министарстава просвете за образовање техничара, ова школа је била изван система државног финансирања образовања, јер је средства за њено постојање обезбеђивала Фабрика лекова „Здравље“ у чијем саставу ће бити и основан Институт за истраживање и развој чији је задатак био изналажење сопствених технологија и поступака за производњу активних супстанци за лекове. Осим ангажованости на пословима

привредника не само Лесковца, него и Србије. До пензионисања, Божидар Ђорђевић је радио је у Москви као заступник фармацеутске куће „Алкалоид“ из Скопља, а преминуо је у Лесковцу 1992. године. У родном граду, где је Божидар Ђорђевић Кукар створио најугледнију фирму, „Здравље“, на жалост, нема улице са његовим именом.

генералног директора, Божидар Ђорђевић је у Лесковцу остао упамћен и као оснивач Народног позоришта. Хронике бележе да је директан учесник оснивања бројних спортских друштава и удружења, посебно се његово име везује за настанак ПСД „Кукавица“, јер је и сам био активан смучар и планинар.

ДРАГОМИР МИЛОСАВЉЕВИЋ СТРАНАЦ

ДРАГОМИР Милосављевић Странац је верни хроничар историје лесковачког спорта. Његова најпознатија дела су „Сто година лесковачког спорта (1887 – 1987)“, која се појавила 1987. године у издању СИЗ физичке културе Лесковца и „Деценије лесковачког фудбала (1914-2002)“, Лесковац 2002. године. Раднички спорт клуб „Дубочица“ основан је 1923. године на скупштини која је одржана у Радничком дому. Међутим, много ће времена проћи док

„Дубочица“ заиста под овим именом и не почне да функционише. Много је ту промена назива клуба било и спајања са другим клубовима. Клубу је тада име било РСК „Црвена Застава“. Због имена клуба, полиција није одбрила рад клуба, па клуб није ни био регистрован и одиграо је само неколико пријатељских утакмица. Године 1924. синдикално организовани радници стварају РСК „Пролетер“, тако да тада клуб по први пут мења своје име. Међу оснивачима овог клуба се јављају иста она лица која су била и руководећи људи РСК „Црвена застава“. Међутим, полицијске власти и Београдски лоптачки подсавез нису одобрили рад и егзистенцију ни РСК „Пролетер“, наводно због имена, а права истина је да је 12. јула 1924. године на основу строго поверљивог наређења министра унутрашњих дела, полиција растурила 12 радничких клубова, међу којима се помиње и „Пролетер“. Почетком 1925. године, долази до друге промене назива радничког спортског клуба у Лесковачки раднички спортски клуб „Слобода“, са истом управом клуба као и код „Црвене Заставе“ и „Пролетера“. Срески начелник је оверио Правила клуба а БЛП је регистровао ЛРСК „Слобода“, и овај клуб је и званично постао члан Југословенског ногометног савеза. Разликујући се од других лесковачких грађанских спортских организација, које су финансирали богати

појединци, раднички спортски клуб „Слобода“ се издржавао од прилога и чланарина својих чланова, прихода од улазница као и културно – забавних приредби. У време шестојануарске диктатуре 1929. године, полиција је забранила рад радничким синдикатима, па се ова забрана применила и ЛРСК „Слобода“, али су се функционери „Слободе“ врло брзо снашли и на ванредној скупштини 5. марта 1929. године, по трећи пут су променили назив клубу, тако што је назив „раднички“ промењен у „грађански“, па је клуб постао Грађански спортски клуб „Слобода“ и клуб је са новим именом наставио такмичење у пролећном делу првенства. Ни ту није било краја проблемима у функционисању клуба. Наиме, управа ондашњег СК „Момчила“, оптужила је функционере „Слободе“ да шире комунистичку пропаганду, па је тадашњи срески начелник позвао функционере „Слободе“, одузео им Правила клуба и саопштио да им забрањује рад због назива клуба, јер му је реч „слобада“ незгодно звучала у народу. Из тих разлога, клуб те исте године, 22. јула 1929. године, по четврти пут мења име клуба и добија име Лесковачки спорт клуб „Грађански“ и под овим именом је започео такмичење у сезони 1929/30. години. ЛСК „Грађански“ није имао сопствено игралиште, па је био принуђен да клубовима „Момчилу“ и „Јосифу“, који су имали сопствена игралишта, плаћа коришћење њихових терена за тренинге и утакмице. Већ 1931. године јављају се нови проблеми за клуб, јер је уследила нова забрана рада клубу „Грађански“, па је покушано да се проблем реши оснивањем новог клуба, али се у томе није успело јер се поступак регистрације клуба и дозволе за његов рад прилично искомликовао.⁵²³

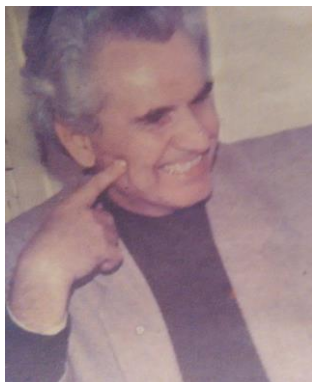
Било је задовољство завирити у архиву и старе новине и подсетити се на оно што је некад било, на оно што је прошло. Ту ћемо наћи оно што ће нам стегнути срца од радости, што ће нас подсетити на успоне и падове, радосне тренутке и тугу коју смо доживели у фудбалу. Први фудбал донео је из Швајцарске у Лесковац 1914 године Благоје Митровић-Петрачки, лесковачки трговац. О овоме је писао и Драгослав Милосављевић Странац у својој књизи „Деценије лесковачког фудбала (1914-2002) из 2002. године, а о томе постоје подаци и у књизи „Сто година лесковачког спорта (1887-1987), објављеној 1987. године.

---

⁵²³ Драгомир Милосављевић Странац: „Деценије лесковачког фудбала“ 1914 – 2002“. ; Лесковац 2002..

ЈОВАН МИЉКОВИЋ

ЈОВАН С. Миљковић, наставник – педагошки саветник, рођен је у Лесковцу 18. децембра 1931. године. Основну школу и гимназију завршио је у Лесковцу (матурирао 1950). Вишу педагошку школу (биологија) завршио је у Београду. Радио је као наставник у Основној школи у Орашцу, а био и управитељ школе. У ОШ „Јосиф Костић“ радио је са децом од 1961. до пензионисања 1995. године.

Добирник је бројних награда, а био је и председник Градског литерарног клуба „Светислав Вуловић“ (1955/56). Сарађивао је и у више новина и часописа, а аутор је више историјских текстова и монографије о Основној школи „Јосиф Костић“ (*Слово о мојој школи*) у издању Народног музеја из Лесковца 1988. Године.⁵²⁴

%

СВЕ РАТНЕ ГОДИНЕ ЛЕСКОВАЧКИХ ОСНОВНИХ ШКОЛА (1941-1945) – Студија Јована Миљковића о ратним данима лесковачких основних школа пружа документовану, али и литерарну историографију која иза чињеница тражи дух и „атмосферу“, ако та реч вишеодговара савременој, убедљивој слици и животу лесковачких ђака и вечног и брижног учитеља и родитеља у свим бојама и појавама.⁵²⁵

Уочи Другог светског рата Лесковац је имао *четири* основне школе. Државна народна школа „Учитељ Јосиф“ наставила је традицију Ча Митине школе, чији су почети дубоко у 19. веку. Стару школску зграду, која је постојала све до 1922. године направили су Лесковчани 1854. године у дворишту старе лесковачке цркве Свете Богородице. Садашња школска зграда саграђена је 1904. године у част стогодишњице Првог српског устанка. У раније периоду школе су биле увек у црквеним портама. Оваква коабитација

---

⁵²⁴ Јован С. Миљковић, *Све ратне године лесковачких основних школа (1941-1944)*, Белешка о писцу, Народни музеј Лесковац, књига 26, Лесковац 2002. стр. 157.

⁵²⁵ Драган Тасић, *Предговор, исто, стр. 5.*

цркве и школе у граду напуштена је управо те 1904. године. Тако су школе први пут изашле из црквеног дворишта.

Све три школске зграде су освештене 12. децембра 1904. године, мада су први ученици ушли у нове и чисте учионице нешто раније. Била су то красна партерна здања. Зграда Државне народне школе „Јован Скерић“ (раније основна школа трећег кварта) подигнута је 1912. године. Пошто није била сасвим завршена због балканских ратова и Првог светског рата, који су непосредно уследили, примила је своје ученике читавих осам година касније. Зграда новосаграђене Основне школе „Штросмајер“ још увек је мирисала на креч и боје. Лесковчани су је саградили 1940. године у радничком насељу „Рупе“, у улици Пере Велимировића, у троуглу три лесковачке текстилне фабрике, које су такође учествовале у финансирању – по закону.⁵²⁶

Непосредно после Првог светског рата основне школе у Лесковцу су добиле називе по броју кварта у коме су се налазиле. Све до 1931. године школе су биле само бројеви. Те године први пут су добиле имена по најзаслужнијим људима из наше ближе и даље прошлости. Школе више нису биле безимене. Сада су већ имале имена као људи.

Мало ученика је понављало разред, само они који нису редовно похађали наставу, они који су „бежали“ из школе.

МИОДРАГ МИТИЋ

МИОДРАГ Митић је рођен јануара 1933. године у Орану, близу Лесковца, где су му родитељи службовали као учитељи. Гимназију је завршио у Лесковцу 1952. године, а Правни факултет у Београду, 1956. године.

Докторирао је на истом факултету из области међународног јавног права (дипломатско право), фебруара 1963. године. Од 1960. до 1996. године радио је у Савезном министарству за иностране послове, од почетника – аташеа до амбасадора и помоћника савезног министра за иностране послове.

⁵²⁶ Јован С. Миљковић, *Све ратне године лесковчаквих основних школа*, стр. 12.

Био је генерални конзул у Бечу и Минхену, затим помоћник савезног министра за законодавство (сектор међународних односа и међународних уговора), као и генерални секретар првог председника Савезне Републике Југославије (Добрице Ћосића).

За време гимназије бавио се новинарством и поезијом, као главни уредник листа „Искра” и „Лесковачки средњошколац”, редовни сарадник „Наше речи” и дописник „Гласа” и „Републике” из Лесковца.⁵²⁷

Др Миодраг Митић (1933 – 2005) каријеру је започео 1960. године као приправник у (тадашњем) Државном секретаријату за иностране послове, где је, напредујући у дипломатско-конзулараној каријери од аташеа, преко амбасадора, стигао до помоћника савезног министра за иностране послове, када је, 1995. године, на сопствени захтев, отишао у превремену пензију.⁵²⁸

%

НАЈПОЗНАТИЈА ДЕЛА: *Професија споразумевање*, (Службени лист СРЈ, 2000), *Дипломатија*, (Завод за уџбенике и наставна средства Београд 1999), *Проблеми југословенске дипломатије*, (Службени лист, 1997), *Законодавство о дипломатији и спољној политици Руске Федерације* (2002), *Дипломатско и конзуларно право* (Службени лист СРЈ, 2001, књига коју је писао са проф. др Стеваном Ђорђевићем), *Поете у фраку* (Филип Вишњић, Београд 2002), *Међународно*

---

⁵²⁷ Лесковчанин, бр. 3, 15. август 1997. године. Повод да редакција пише о др Митићу су две његове књиге у издању Службеног гласника, Београд 1997: „Међународно право у југословенској кризи” и „Проблеми југословенске дипломатије”. Књигу „Проблеми југословенске дипломатије” приказао је др Стеван Ђорђевић. У истом броју, на истој, 7. страни Лесковчанина, објављен је и прилог др Миодрага Митића „Међународни трибунал”

⁵²⁸ Обрад Рачић, *In teteriam*, Годишњак, Београд 2004-2005, Удружење за међународно право, стр. 14-17. Напомена: У току радног века био је, између осталог, генерални конзул СФРЈ у Минхену (1990–1995); учествовао је на многим међународним конференцијама; био је члан тима који је у првој фази заступао СР Југославију у спору који је против ње повела Босна и Херцеговина пред Међународним судом правде; а 1992. године генерални секретар првог председника СР Југославије. Последњих година свог, веома активног живота, био је професор на Привредној академији у Новом Саду и на Правном факултету у Бања Луци. Био је активни члан Удружења за међународно право.

право у југословенској кризи, (Службени лист СРЈ, 1996), *Немачки поглед на југословенску кризу* (М. Митић, 2005), *Како нам се догодио Рамбује*, (Филип Вишњић, 2003), *Националне мањине*, (Службени лист СРЈ, 1998).

%

Др Миодраг Митић је био један од полазника докторандског курса (тадашње последипломске студије) који је на Правном факултету Београдског универзитета крајем 1950. година водио проф. др Милош Радојковић. Решеност проф. Радојковића да наше семинарске радове бранимо пред својим колегама на часу – а под његовим строгим али пријатељским руковођењем – подстакла нас је да читамо више него што је то школским програмом било препоручено и да водимо расправе далеко жешће од оних које су у то време биле уобичајене. Једна од његових заслуга била је и та што су, доцније, многи имали успеха у професијама за које су се определили.

Много више о животном путу, као и о личности др Митића, сазнајемо у његовој књизи *„Професија споразумевање“* (Службени лист СРЈ, 2000). Као што је то Годишњак 2004–2005. написао у уводној напомени (‘Уместо предговора’), *„белешке“* у њој садржане *„нису никакав дневник, нити имају претензију да буду аутобиографија аутора у његовој дипломатској каријери“*. То су, каже др Митић, само сећања на догађаје и људе, као и утиске са многих путовања широм света – што све може да читаоцу пружи ширу слику о разноврсној и сложеној проблематици с којом може да се суочи човек у дипломатској каријери. Топао приказ његових почетака у Правном савету тадашњег ДСИП подсетиће припаднике старије генерације на неколико врских правника, а посебно на академика Милана Бартоша. Пропутовао је др Митић великим делом света, сусрео многе људе и доживео ствари које у овој књизи – тврди, и ја му верујем – описује без дотеривања и накнадне памети.⁵²⁹

---

⁵²⁹ Обрад Рачић, *In memoriam, Годишњак, Београд 2004-2005, Удружење за међународно право, стр. 14-17.*

НИКОЛА МИТРОВИЋ КОКАН

НИКОЛА Митровић (1933-1997) био је лесковачки стрип цртач и илустратор. Завршио је Уметничку школу „Ђорђе Крстић“ у Нишу у њеној првој генерацији. Почео је да ради као наставник ликовног образовања, али је готово читав радни век провео као дизајнер у предузећу „Тома Костић“ у Лесковцу. Био је један од првих стрипских сарадника тек основаних Дечјих новина у Горњем Милановцу са стрипом „Бук и Вук“.

Од тада му је штампан огroman број табли и каишева, а вероватно је најпознатији његов рад за едицију „Никад робом“. Био је коаутор вероватно најкомерцијалнијег и најпознатијег стрипа на овим просторима, „Марко и Славко“. Објавивао је у љубљанско-загребачком Нашем стрипу. Почетком деведесетих за Политикин забавник (Мали забавник) радио је бајке за децу у стрипу. Са Миомиром Мијом Кулићем покренуо је, потпуно волонтерски, Лесковачку школу стрипа 29. маја 1995. године (данас школа носи Коканово име). За живота је групно излагао на изложби „Седам величанствених“ у Лесковцу, на Другом салону стрипа у Зајечару и на изложби „60 година домаћег стипа у Србији“ у Суботици. На Првој балканској смотри младих стрип аутора 1998. приређена му је прва самостална, посхумна изложба. Од тада су његови радови излагани на групним изложбама у Шапцу, Крагујевцу, Зајечару и Зрењанину. Добитник је награде „Максим“ за животно дело Салона српског стипа у Зајечару и Октобарске награде града Лесковца 1997. године. На балканским смотрама младих стрип аутора од њихових почетака 1998. установљена је награда која носи име „Никола Митровић Кокан“ и додељује се најбољем младом балканском стрип цртачу, илустратору, сценаристи, теоретичару, а његово име носи и најдуговечнија награда за допринос стрпском стрипу која се додељује у Србији.⁵³⁰

---

⁵³⁰ Напомена: У позивници за најаву изложбе „Лесковачки стрип 1950-2012 (Крушевачко позориште, 29. март 2012), Марко

%

На снежног Светог Никољу 1933. у сиромашној породици Митровић (ота лимар, мајка домаћица) рођено је здраво мушко дете. Дечак је добио име Никола, по свецу на чији је дан рођено.⁵³¹

Никола је још од малих ногу показивао несвакидашњи цртачки таленат. За надимак Кокан и сам није знао како га је добио, али је зато био савршено прецизан о тренутку у коме је заволео стрип. Било је то лето 1948. године када је сломио ногу и цело лето провео је у болници и дуге летње часове, испуњене миросом газе и лекова, кратко листајући стрипове које су му другови доносили – била је то његова прва љубав, она која заборава нема.

Непосредно након окончања Другог светског рата власти су кројиле судбину не само одраслих, већ и деце. У теорији, на основу планираних потреба младе државе, а у пракси, вероватно, самовољом којекавог партијског шеф, декретима „одозго“ бирани су средње школе за ученике основних школа, па се Кокану, који је после мале матуре лежао у болничком кревету, увелико смешила медицинска школа у Нишу... Све док није прочитао да се у Нишу те године отвара и уметничка школа. Уписао је Уметничку школу „Ђорђе Крстић“ у Нишу и био седми ђак прве генерације која је завршила школу која се данас дичи шездесетогодишњом славном традицијом. Постао је наставник ликовног васпитања и од школе до школе стигао је, најзад, до неочекиваног одредишта, места главног дизајнера у тадашњем прехрамбеном гиганту на југу Србије, лесковачком предузећу „Тома Костић“. Одласку из просвете

Стојановић је записао: Шта Лсковац чини стрип центром? Је ли то чињеница да је у њему рођен и читав свој живот провео покојни Никола Митровић Кокан, један од свега неколико цртача који су после Другог светског рата, на себе преузели лавовски задатак да у СФРЈ тада прокажени стрип врате на киоске, тако и на његово заслужено место! Да ли је град у коме је бард свеколико југословенског стрипа један од носећих стубова легендарне едиције „Никад Робом“, те члан строго одабраног тима који је радио на невероватно популарним авантурама „Марка и Славка“, свакодневно испуњавао своју (данас нестварну) цртачку норму, вредан тога да понесе назив стрип центар? Можда то није довољно. Можда би онда у расправу требало укључити Миодрага Величковића Мивела, стрип цртачи карикатуристу, који је поред свог имена убележио 105 награда из целог света!

⁵³¹ М. Стојановић, Пионир, партијски непријатељ број један, Лесковачки стрип 1950-2000, стр. 7-23.

кумовала је чињеница да се млади наставник није хтео одрећи слављења своје крсне славе, као и што га је неки дужебрижник, забринут зато што му „реакционарни елемент“ васпитава дете, због тога пријавио надлежним органима.

Неподобан за педагошки рад, како су га окарактерисали, Кокан је из просвете по кратком поступку прешао у прехрамбену индустрију где је и остао до пензије, свакодневно упуслен на дизајнирању и редизајнирању амбалаже за артикле „Тома Костић“, те ликовном осмишљавању логоа и амблема... Ускраћен за рад са стотинама малишана, парадоксално, афинитет према раду са децом и за њих, од тада надаље, задовољавао је тиме што је радио стипове (између осталог и за децу) у тиражима и од стотинак хиљада примерака.

Данашња ревалоризација улоге Николе Митровића Кокана у обнављању стрипа на просторима бивше Југославије, заслужено, иако свакако закаснела, његов деценијски дизајнерски рад неправедно ставља у други план. Истина је да су Коканова ликовна решења из домена примењеног дизајна увек била јако популарна код малишана (сетимо се само хавајске плесачице која је била заштитни знак Чоколита крема) јер су одисала једном, деци блиском лекоћом и лепршавошћу. Управо је та привидна једноставност умела да незаслужено скрене пажњу са њихове функционалности у ширим круговима колега и професионалаца.

Иако се име Николе Митровића Кокана махом везује за једног од свакако најјачих издавача бивше СФРЈ, горњомилановачких *Дечјих новина*, у стрип је Кокан ушао и пре настанка овог издавачког гиганта. Према сопственим речима, Кокан је стрипом почео активно да се бави негде око 1949. године, за време школовања, и од тада никада није правио паузу у раду, стварајући активно у оквирима девете уметности до пред сам крај свога живота.

(...) Први стип који је за њих урадио урадио био је „*Бук и Вук*“, а одатле га је пут водио само навише. Носећи серијал *Дечјих новина* био је „*Мирко и Славко*“ и његова популарност је у том тренутку била заиста шокантна (нека као крунски доказ за ту тврдњу послужи податак да је то једини стрип на просторима бивше СФРЈ по коме је до дана данашњег снимљен дугометражни филм!), па је творац стипа и његов главни цртач, *Десимир Жижовић Буин*, све теже и теже постизао да подмири захтеве масовне продукције. Свесни ситуације, тадашњи челници *Дечјих новина* позивају мали, али одабрани тим аутора (који су чинили, између

осталих, Жика Атанацковић, Бранко Плавшић и, наравно, Кокан) да му притекну у помоћ. Кокан је касније посведочио да су огромну већину посла (позадину, те све остале ликове у стрипу) радили управо ти „споредни цртачи“, а да је главни цртач Буин, само у кадрове доцртавао ликове Марка и Славка. Иронија која и њима самом није промакла, била је да је у наширом круговима, био и остао најпознатији по стрипу који је глорификовао партизански, иако је он сам од власти коју је тај исти партизански покрет, успоставио имао углавном само сметње и смутње...

Оно што је Кокана препоручило за рад на „Марку и Славку“, биле су основне карактеристике његовог ликовног израза. Мајстор цртежа, готово фотографског памћења, имао је око за детаље и био је у стању да их репродукује без икаквих референци – способност на коју се није много ослањао, пошто је у тежњи да буде што професионалнији нагомилавао огромне количине најразличитије документације. Кокану је увек ишло у прилог и то што је био јако брз цртач – позната је, на пример, анегдота о ситуацији у којој је дошло до грешке око правремене наружбине стрипа за 150. годишњицу Таковског устанка, и када је Кокан за мање од десет дана урадио 60 страна стрипа! Лакоћа његовог цртежа која је проистицала из готово непојмиве брзине којом је радио, понекад је захтевала жртве у виду детаљности његовог цртежа коју је Кокан нерадо, али често морао да поднесе. Наиме, у стрип је улазио споро, понекад га прочитавши и по неколико пута, али кад би једном са сигурношћу кренуо наметнуо је себи фуриозан темпо, нижући табле стрипа без паузе. У томе је Кокану пуно помагало доживљавање стрипа усмерено готово искључиво на његову ликовност, чињеница да је веома рано стекао велико цртачко искуство и сигурност, те што је у оловци радио тек скице које је затим, готово до савршенства, уобличавао у тушу, у чему је био прави мајстор. Ту невероватно сигурну руку и јединствен инстинкт у брзом решавању цртачких проблема задржаће и у познијим годинама, пошто ће се цртањем бавити готово до последњег дана живота – сачувавши, рецимо, у седмој деценији свог живота способност да слободном руком извлачи праволинијске линије кадрова...

Популарност „*Мирка и Славка*“ довела је до настанка едиције „*Никад робом*“, у којој су били објављивани стрипови са историјско-родољубивом тематиком, што је Кокану савршено одговарало, будући да је увек истицао да је „*човек прошлости, не будућности*“. Урадио је пуно стрипова

из српске историје за „Никад робом“, све то радећи у поподневним и ноћним сатима (зато је често говорио да су му викенди и празници омиљени дани пошто тада може да ради по цео дан) будући да је био стално запослен у фабрици, а истовремено је открио да је јако успешан и у стилизованом, карикатуралном стрипу. Овакав стип, са свим својим законитостима, веома је одговарао Кокану, јер је дозвољавао већу непосредност и слободу аутора – две ствари у којима је Кокан уживао и које је умео да искористи. Управо то његово мајсторство довело је до нечувене (и до средине деведесетих потпуно тајне) понуде Кокану да француском цртачу „*Морису*“ помогне у раду на легендарном „*Таличном Тому*“, наравно као непотписани и неименовани асистент много познатијег колеге! Једина препрека била је то што се од Кокана захтевало да се пресели у Француску, што он због болести своје мајке није прихватио и о чему је при крају свога живота са сетом говорио. Објављивао је, као у то време ретко који српски стрип цртач, у Хрватској и Словенији, а такође је требало да црта и лиценци лик Тарзана за новосадског издава – ситуација које се потом искомпликовала свакако не Кокановом кривицом. Кокан је до краја живота остао киван на ту издавачку кућу, како је он то видео, показане непрофесионалности – један од његових кључних принципа у животу и раду био је професионализам. Преузете обавезе и договорени рокови морали су бити по сваку цену испоштовани; то је за Кокана било питање части и интегритета, и ту није смело ни могло бити икаквих изговора ни оправдања.

Постојала су три пројекта која је веома желео да уради и спремао се да им се у потпуности посвети чим му одлазак у пензију буде оставио слободна преподнева, будући да су сва три пројекта била јако амбициозна. Желео је да у стрипу обради „*Софку*“ *Боре Станковића*, стрип који је према сведочанству друга из школе и академског сликара Драгана Јовића Лисца радио још за време школовања у Нишу крајем четрдесетих година прошлог века и стрип који је према сведочанству Срећка Јовановића и био заслужан за почетак његове каријере у Дечјим новинама. Привлачила га је и идеја да уради стрип о епопеји српске војске у повлачењу преко Албаније у Првом светском рату, под називом „*До накла и назад*“, и већ је био унутар Школе стрипа коју је водио, одабрао асистента за тај пројекат. На крају, хтео је да захвати дубље испод површине коју је осамдесетих загребао стрипом „*Краљица Хат*“ у хрватском „*Нашем стрипу*“ и уради један

свеобухватни стрип посвеће својој давнашњој фасцинацији, старом Египту.

У предузимању првог корака ка реализацији тих пројеката донекле га је спречила идеја да своје нагомилано знање и искуство на пољу стрипа подели са другима – нешто што му је, као младом наставнику, било из идеолошких разлога ускраћено и за чиме је жалио. Не чуди, зато, младићка снага и ентузијазам којим је ту своју идеју спровео у дело одлучивши 1995. године да се врати својим педагошким почецима и помогне младим заинтересованим за стрип да начине своје прве, друге, и све следеће кораке у бављењу стрипом... Одлучио је да покрене Школу стрипа, другу на сцени тадашње Југославије. Био је то његов начин да у једно кризно и на сваки начин мрачно време помогне своме граду, и учинио је то на једини начин на који је знао – својим знањем, искуством, те оним чега никада није имао довољно, временом. Једини услов који је поставио спонзорима школе (новооснованој ТВ Лесковац, лесковачком недељнику *Наша реч* и Дому културе) био је да школа буде за сваког полазника апсолутно бесплатна, а да би олакша спровођење таквог револуционарног концепта, одрекао се и своје плате! Када су спонзори, у обавези да полазницима школе обезбеде цртаћи прибор и папир, и ту затајили, Кокан је исправа доносио свој сопствени папир, а потом и отворио врата свога стана и своје кућне библиотеке сваком заинтересованом за додатне лекције. Управо тамо смо сви ми, ученици Школе стрипа, од њега научили да се важне ствари не гурају на ивицу кадра, да свака нацртана ствар има своју дебљину, како се по потреби може поунити кадар шрафиром који не представља ништа конкретно „а изгледа као нешто“...

(...) Научили смо ште је скромност (Кокан за живота никада у Лесковцу није имао ниједну самосталну изложбу), шта је поштење према себи, али и према другима (*за себе стари мајстор никада није говорио да је уметник, већ пре свега занатлија*) како према себи тако и према другима, шта је посвећеност (и тешко болестан, Кокан је у крило стављао цртаћу таблу и постизао рокове које му нико при чистој савести не би замерио да их у том стању пробије)... Да ли некога уопште чуди то што је по његовој смрти лесковачка Школа стрипа добила име „Никола Митровић Кокан“ и што награда која се већ тринаест година додељује на најстаријем стрип фестивалу бивше СФРЈ, балканским смотрама младих стрип аутора, зове по њему?

Како другачије да се захвалимо некоме ко нас, сем несумњиво битним цртачким лекцијама, научио оним што је важније – животним?

%

Тренутак када излази монографија „*Лесковачки стрип 1950-2010*“ у себи носим три важне годишњице. Једна је 60. година од почетка бављења стрипом Николе Митровића Кокана (1933-1997) пошто по његовим изјавама знамо да се пресудна фасцинација стриповима десила у лето 1949. године, а по изјавама вршњака знамо да им је већ 1950. показао прве табле. Друга годишњица је пола века од првог Кокановог представљања на савезном нивоу, 1960. године. Трећа годишњица је десетлеће и по од оснивања Школе стрипа која данас носи Коканово име. Зато направимо један мали времеплов шетњи и погледајмо како се тај надимак „Кокан“ у јесен 1960. године одомаћио од Вардара па до Триглава.⁵³²

Период од 1957. до 1960. је време прве успешне послератне обнове домаћег стрипа у до тада незгодној идеолошкој атмосфери. Поред Плавог вјесника, Кекеца, Дечјих новина и Малог јежа, постојала су и краткотрајна, данас заборављена издања, али са утицајем на стрипску историју. Једно такво је и београдско-љубљански магазин *Мајин стрип* који је излазио 1960. и 1961. године у 34 броја.

(...) Творац партизанских проповести „*Последњи непријатељ*“ био је Лудвиг Фишер, вестерна по сценарију Радомира Дуде Милосављевића (1930-1988). „*Обрачун у Сан Крику*“ Јован Стојановић (псеудоним (John Radley), авијатичара „*Плаве патроле*“ Мирослав Цветковић („Mike Flowers“), а „*Партизанских прича*“ Никола Митровић. То је било прво Коканово остварење које је видело публику у целој СФРЈ.

„*Партизанске приче*“ су излазиле у наставцима, већином на једној страни, у бројевима од 19. до 31. Мајиног стрипа, а укупно је изашло 15 табли. По потписима види се да су цртане 1960. (вероватно у другој половини године) и 1961. године (вероватно почетком). Коканов стрип је најављен моћно, преко целе последње стране у 18. броју. Имао је истакнуто, а понекад и ударно место у листу – можда као идеолошку заштиту од антисрпских комеса – а добио је и насловну најаву у 21. броју.

---

⁵³² Зоран Стефановић, *Пола века од Коканових „Партизанских прича“, Лесковачки стрип 1950-2010, (приредио Марко Стојановић), стр. 24.*

Радња стрипа је смештена близу Дервенте, у севернобосански, посавски крај. У српском селу Брезовица, старина *Дињар* и његова унука *Весна* угрожени су усташким и немачким погромима, тако да се прикључују партизанима у планинама. Али није то крај њиховим мукама, које ће се за неке ликове завршити у епској трагедији. Сама прича је вешто заснована и има све елементе потребне за емпатичност и узбуђено ишчековање разрешења. У финим мелодрамским нијансама и свакодневним детаљима осећамо и утицаје тадашње модерне прозе, нарочито Бранка Топића.

(...) Смето претпоставити да је „Мајин стрип“ наставио да излази Кокан би сигурно био његов средишњи стваралац.

%

Лесковачка школа стрипа, која данас носи назив „Никола Митровић Кокан“, почела је са радом 29. маја 1995. године у тадашњем Дому културе „Жика Илић Жути“ (данашњи „Лесковачки културни центар“). Отварању школе претходила је изложба „*Седам величанствених*“ у којој су се лесковачкој публици представили афирмисани стрип цртачи града на Ветерници. Први предавачи у Школи стрипа били су познати лесковачки стрип аутори *Никола Митровић Кокан* и *Мија Кулић*, који су у почетку предавали групи од шездесетак полазника. Због несугласица са тадашњим руководством Дома културе, које није испуњавало предузете обавезе, прво Кокан а онда и Мија, напуштају школу стрипа. Већ на јесен 1995. године предавање у Школи стрипа, силом прилика, преузима бивши ученик школе, тада седамнаестогодишњи *Марко Стојановић*, који у њој предаје и данас. На позив Николе Митровића Кокана, који је до своје преране смрти октобра 1997. године, наставио да подржава ученике Школе стрипа и да их држи својеврсне консултације у свом стану, 1996. године Стојановићу се, као предавач у Школи стрипа, придружује млади, али већ доказани лесковачки стрип аутор *Срђан Николић Пека*. Николић је учествовао у свим најважнијим активностима Лесковачке школе стрипа у којој је, са четворогодишњом паузом, предавао до септембра 2011. године, када га је прво заменио Александар Љубић, а потом и академски графичар Милош Цветковић (обојица бивши ученици Лесковачке школе стрипа). Цветковић и данас, са Стојановићем, води Лесковачку школу стрипа, уз активну помоћ Ивана Стојановића Фикија и Александра Анђелковића.

У оквиру Лесковачке школе стрипа 1996. године настао је и стрип часопис „*Арсенал*“, у то време једини стрип часопис у тадашњој Југославији, који су покренули и уређивали *Марко*

Стојановић и Срђан Николић Пека, да би убрзо, након другог броја, уредничку палицу часописа у потпуности преузео Николић. Изашло је шест бројева „Арсенала“.

На лето 1998. године, по Стојановићевој замисли, Лесковачка школа стрипа на челу са Стојановићем и Николићем, покреће „Балканску смотру младих стрип аутора“, данас најстарији и најмасовнији (654 учесника из 22 земља на 15. Балканској смотри младих стрип аутора 2013. године) стрип фестивал на простору бивше Југославије, од тридесетак данас постојећих.

У оквиру манифестације додељују се меморијалне плакете „Никола Митровић Кокан“ за најбољег младог балканског стрип цртача, сценаристу, илустратора и теоретичара стрипа, као и најстарија награда за допринос српском стрипу у Србији. На фестивалу се, сем тога, великом изложбом представља и нека од националних сцена Балкана, па су тако до сада Лесковчани имали јединствену прилику да у свом граду виде изложбе стрипа Републике Српске, Бугарске, Румуније, Хрватске, Црне Горе, Словеније, и Македоније. Фестивал и данас организују превасходно Николић и Стојановић, уз сарадњу Милоша Цветковића и Ивана Стојановића Фикија, уз помоћ града Лесковца и компаније Актавис, а без готово икакве подршке Министарства културе и информисања Републике Србије.

У оквиру школе стрипа, покренута је и едиција „Лесковачки стрип“, јединствена на простору Европе будући да ни један други европски град нема стрип едицију посвећену стваралаштву његових грађана. Сама едиција данас броји три издања: „Лесковачки стрип 1950-2010“ Марка Стојановића, „Бест оф Боцко“ Миодрага Величковића Мивела и „Кики Рот“ Николе Митровића Кокана. У припреми су и издања Срђана Николића Пеке и Мије Кулића, за која, на жалост, ове године нису одобрена средства града Лесковца и Министарства културе и информисања Републике Србије, па је ова изузетно ретка едиција тиме принудно паузирана...

Лесковачка школа стрипа одржала је више јавних часова цртања за ученике и наставнике односно професоре бројних основних и средњих школа у Лесковцу, а узела је учешћа и у бројним манифестацијама намењеним младима... Лесковачка школа стрипа излагала је групно у Чачку, Шапцу, Крагујевцу, Зајечару, Београду, Нишу, Крушевцу, Ваљево, Зрењанину и, наравно, у Лесковцу. Ученици школе стрипа „Никола Митровић Кокан“ објављивали су своје стрипове, илустрације и текстове у бројним магацинима широм Србије, али и

Македоније, Хрватске, Босне и Херцеговине, Румуније, Велике Британије и Француске. Ученици школе стрипа вишеструко су награђивани на разним конкурсима и фестивалима у Србији и Македонији. Сама Лесковачка школа стрипа групно је награђена на 11. Међународном салону стрипа у Велесу 2013. године.

У другој најстаријој школи стрипа на Балкану тренутно наставу, понедељком и петком, на 18 до 20 квадрата, у поткровљу Лесковачког културног центра похађа тридесетак полазника од 7 до 27 година, при чему је упис нових полазника стално у току. Многи од њих постали су дипломирани сликари и графичари, дизајнери, рестауратори, аниматори, илустратори, архитекте, мајстори тетоваже, стрип теоретичари, новинари као и објављивани и награђивани стрип цртачи – што је резултат на који би и сам преминули доајен српског стрипа, чије име школа стрипа носи, сасвим сигурно био поносан...⁵³³

СЛОБОДАН А. МЛАДЕНОВИЋ

СЛОБОДАН А. Младеновић, син угледног лесковачког ствараоца Атанасија Младено вића, рођен је 1929. године у Лесковцу. При помену имена Слободана Младеновића навиру у сећању приче о дружењу, о уметницима и ствараоцима, о култури и манифестацијама културе у граду које је, захваљујући и његовој активности, служио за културни центар југа Србије. Умео је око себе да окупи ствараоце и да, заједно са њима, крене путевима просвећивања, али и уметничке надградње. Младеновић се активно бавио књижевношћу: у заједничкој збирци лесковачких песника „Песмопис” објављене су му две песме „Уклета авлија”, посвета Иви Андрићу, и песма „Цнориза Анђелка”.⁵³⁴

---

⁵³³ Текст, који преносимо уз незнатна скраћења, објављен је 2013. у Новој Нашој реч и босанскохерцеговачком часопису *Parabellum*. Аутор је желео да буде потписан иницијалима М.М.

⁵³⁴ Д. Радовић, Т. Н. Цветковић, Слободан А. Младеновић, *Лексикон писаца лесковачког краја, Лесковац, 2003. стр. 185-186.*

У оквиру издавачке делатности Радничког универзитета, односно Културног центра „Милентије Поповић”, где је запослен као професор и као главни и одговорни уредник, потписује, поред осталог, следеће књиге: „Тренуци лирике” Боре Здравковића (1967), песме Божидара Митровића „Свирало уз рало” (1973), најзначајнијег песника са села из нашег краја (Богојевце).⁵³⁵

Ту је и од књижевне критике високо рангирана збирка песама „Рсцв’ене стрњике” Гордане Томић Радојевић, писану на лесковач ком дијалекту... Бавио се књижевном критиком и објављивао у „Нашој речи”, „Нашем стварању”, Радио Лесковцу, Радио Београду I и II. Поменимо неке запажене прилоге: „Бели квадрати” Миливоја Перовића, „Тренуци лирике” Борислава Здравковића, „Велику ватру” Томислава Н. Цветковића. Једно време био је главни и одговорни уредник часописа „Наше стварање” и оснивач, главни и одговорни уредник листа за младе „Трибина младих”. Магистар је књижевности (теза о Јосипу Козарцу), аутор књиге „Сусрети са делима савременика” и „Лековита својства Сијаринске Бање”. Добитник је више захвалница и повеља, а међу значајним признањима је и Златна значка КПЗ Републике Србије. Коаутор је чувене публикације Сто година Лесковачке гимназије.⁵³⁶

Умро је пред сам крај 2002. године.

%

У предговору „Песмописа” (лесковачки песници 1945-1975)”, професор и приређивач Мирослав Миловановић на једном месту пише: „После Томислава Н. Цветковића, Клуб писаца прихвата професор књижевности и књижевни критичар Слободан А. Младеновић. Из тог клуба полетело је његово прво јато које је објавило 1966. године збирку песама и прича под насловом „Добродошлица за птице”. Овом зборком се представила млађа песничка генерација чије је вишегодишњи литерарно присуство у овом граду осећало.

У „Песмопису” Слободан Младеновић поручује у песми „Уклета авлија” (посвећену Иви Андрићу):

---

⁵³⁵ Слободан Младеновић је био и уредник моје прве збирке песама за децу Чудна лађе. Аутор ове студије (Д. Коцић) памти га као шармантног, истинског интелектуалца, који је пажљиво слушао своје саговорнике, али им није наметао своје ставове.

⁵³⁶ Мр Слободан А. Младеновић, Сто година Лесковачке гимназије (1879-1979), Лесковац 1979, стр. 445-447.

*„Играју шумом сабласне сенке,
Проснене војске љуби звезда сјај,
Језде ко некад коњице силне,
Смркнута журе у стари крај...”*

А у другој, другој по реду, од две Младеновићеве песме,
„Црнориза Анђелка” поручује:

*„Откинута парче над сивим морем,
Суновраћен откос потамнелих звезда у маглама,
Утрнула колена на промрзлом бетону,
Усахнули жубор речи изломљене молитве.”⁵³⁷*

%

КЊИЖЕВНИ КРИТИЧАР – Лесковац има своју поетску традицију већ равно сто година. Једноставно бављење било којим послом морало би да досегне перфекцију. Међутим, на овом пољу људске делатности она није у уметничком смислу могла да се постигне. Разлог је једностава, то није обичан, свакодневни посао. Срце не крвари у сваком тренутку и непрестано, већ само у одабраном. Показало се по ко зна који пут да су песници на ивици између онога што јесте и онога што није, али се може догодити, на границама између узлета са дна непознатог и пада на дно. Равномерност успона основна је карактеристика између почетног и данашњег стања песничког стваралаштва у нашој средини, уз неумитно стално присуство и равномерност пада и у квалитету. Број песника јесте импозантан, али га чини више генерација, од најмањих до најстаријих. Тврђом да се достигла кулминација, нисмо далеко од правог стања ствари. Сигурно је да до данашњег дана нисмо имали ни песника, ни прозаисту југословенског формата и значаја. Нисмо песимисти да поверујемо да се он неће појавити. То је такође питање тренутка. Поменути традиција несумњиво инклинира остварењу такве могуће претпоставке. Тиме би на неки начин била задовољена природна равнотежа и правда.⁵³⁸

Велики број песника и песама у овој књизи илуструје тренутно стање овог вида стваралаштва у нашој средини. Прозаисти су заступљени са само три представника. Ипак, не

---

⁵³⁷ *Мр Слободан Младеновић је био уредник моје прве збирке песама Чудна лађа, Културни центар, Лесковац 1987.*

⁵³⁸ *Мр Слободан Младеновић, комплетан предговор, Глубочица између обала 86“, литерарна свеска, Књижевни клуб „Глубочица“ Лесковац, стр. 3-4. Напомена: Редакциони одбор: Борислав Здравковић, Миша Цветановић, Љуба Стојановић, Станко Борђевић, Војислав Истатковић.*

би се могло рећи да је у ову збирку ушло све што дише и све што пише, али ни да би знатан број ових песама могао бити уклесан у камену. Претежан број песама у овој књизи је задржао форму која је давно изгубила свој сјај и значај, али им не треба занемарити сентименталну вредност. Оне имају непосредну изворност, а то је један од предуслова у уметничком стваралаштву.

Исконска је истина да песник људима око себе открива тајне живота. Време свемирских летилица, роботизације и компјутеризације учинило је своје. Дуг плаћају и песници. Све је мање изворне поезије настале из „срца“, све је више оне настале из знања из „мозга“. Сентиментално и рационално се сударају, супродстављају, али не ретко и садејствују у стваралачком чину. Добром делом је ова поезија писана вештином, а мање су у њој заступљене идеје. Почесто, метафоре, упоређења и епитети су измештени из епигентра и то ремети ток мирне песничке воде. То показује да је песник изгубио оптималну концентрацију. Познато је да се песник уздиже једино из самог себе, из својих лелујавих сањарења, трзаја свести, стварајући гипку поезију прилагодњиву лирским кретањима душе. У том песниковом истраживању своје душе, у постављању загонетке у својој поезији, између јаве, сна и заноса, чаролијом речи, изнедрило је песму. Она је репродукција свеукупног његовог расположења. Највећа срећа за песника је да оствари тачно оно што је наумио да уради. Стихови му могу бити разумљиви, могу бити неразумљиви, али морају бити добри, морају бити искрени. Свака песма је песникова тајна коју он казује тек након њеног потпуног сазревања. Он то чини стихом који има своје особености. Чежња, туга, радост, страс, мука, ужас, душа која крвари, изражавају сложеност песниковог унутрашњег живота и све то скупа чини песу многозначном. На читаоцу је да открије тајну, да би тек из тога могао да ужива у лепоти стихова. Исплатиће нам се напор и испунићемо се радошћу, кад год смо успели да пронађемо праву скривену мисао песме.

Оне су ту пред нама. Покушајмо.

БЛАГОЈЕ МЛАДЕНОВИЋ

БЛАГОЈЕ Д. Младеновић рођен је 18. марта 1936. године у Лесковачком Прибоју. Основну школу завршио је у родном мету, гимназију у Лесковцу, а Правни факултет у Београду.⁵³⁹

После студија, 1964. године примљен је у Окружном суду у Лесковцу за приправника са звањем референта прве врсте. По положеном правосудном испиту изабран је за судију Општинског суда у Власотинцу где ради све до 1970. године када прелази у Београд. Једно време је био судија Општинског суда у Обреновцу. У Београду 1988. године отвара адвокатску канцеларију и адвокатуром се бави све до пензионисања 1996. године.

%

ЛЕСКОВАЧКИ ПРИБОЈ – Рукопис хронике села Лесковачки Прибој има осам поглавља са одговарајућим поднасловима и међунасловима. Текстови су писани према упутству Одбора за прочување села САНУ.⁵⁴⁰

Аутор веома добро и убедљиво разматра историографију, привреду и традиционални друштвени живот села. Посебно се задржава на вредном поглављу „Родослови (генеалогичка)“. Крај текста је обогаћен прилозима и пописом коришћене литературе и других извора. Историографска поглавља садрже богатство чињеница и других информација о Лесковачком Прибоју у прошлости. Ослањајући се умећем на пробрану научну и стручну литературу, аутор користи податке службе СО Лесковац и усмена казивања мештана, не запостављајући личну архиву. Поглавље Родослови (генеалогичка) фамилија, дато описно и графичким приказом, представља право лице аутора који није штедео труд да

---

⁵³⁹ Благоје Д. Младеновић, *Лесковачки Прибој*, Београд 2010, Библиотека „Хроника села“, Културно просветна заједница Србије, Белешке о аутору (на корицама књиге).

⁵⁴⁰ Никола Владисављевић, члан Уредништва Библиотеке „Српско село“, Извод из рецензије, Благоје Д. Младеновић, *Лесковачки Прибој*, Београд 2010, КПЗ (на корицама књиге).

осветли и представи своје суграђане у пуном сјају. Мноштво аутентичних фотографија и илустровног материјала хронику чине комплетном те је препоручујемо за штампање у едицији „Српско село“ Културно просветне заједнице Србије.

Одавно се у мени јавила жеља да напишем нешто о мом родном месту – Лесковчаком Прибоју. Време је пролазило, а пера се нисам прихватао. Мештани села, познијих година, у првом реду учесници отаџбинских ратова 1912-1918. године, који су много тога знали о минулим временима, један за другим нестајали су из живота. Крајем 80. година прошлог века умро је последњи од њих. Остали су њихови потомци у првом и више у другом колену, да буду посреди сведоци тог времена.⁵⁴¹

БРАНИСЛАВ МЛАДЕНОВИЋ

БРАТИСЛАВ Младеновић је рођен 4. јануара 1922. године у Београду, од оца Уроша и мајке Десанке, обоје из Лесковца. По оцу је из породице Млаџини, а по мајци из зајачке фамилије. Живи у Лесковцу од 1923. године, у Улици цара Лазара 1. Основну школу и гимназију завршио је у Лесковцу, а учитељску у Јагодини почетком 1941. године. Као учитељ, службовао је у многим селима: Душаново, Мирошевце, Горњи Гајтан, Игриште, Тулово, Живково. На крају је премештен у

---

⁵⁴¹ Благоје Д. Младеновић, *Уводна реч аутора, Лесковачки Прибој, Београд 2010, стр. 13-14.* У Народној библиотеци у Лесковцу 2. децембра 2010. године промовисана је монографија "Лесковачки Прибој" аутора Благоја Д. Младеновића, адвоката, рођеног у овом селу, у издању Културно-просветне заједнице Србије. Поред аутора, о књизи су говорили проф. др Живан Стојковић, историчар, Стеван Јовановић, судија у пензији и Миодраг Андрејевић, публициста, члан редакције "Српско село". Професор Стојковић је посебно указао на вредност ове књиге, која је својеврсни споменик селу и баш зато би мештани Прибоја требало да буду захвални своме суграђанину, који је на сугестиван, систематичан начин, представио њихово насеље. Лесковачки Прибој се, иначе, налази седам километара од Лесковца, на ободу Лесковачке котлине. Насеље се први пут помиње у турском попису 1444-1446. године и тада је имало 22 домаћинства..

Лесковац где је, дошколовавши се на ВПШ у Брању за наставника ОТО и физике, а 1982. године завршио радни век у ОШ „Петар Тасић”.

%

ЈЕДАН ЖИВОТ - Јака је била потреба и жеља Бранка Младеновића да отргне од заборава догађаје и људе из прошлости и да их опише у његовој књизи „Један живот”. Чини ми се да је у томе потпуно успео. Није то само дневник, нити су то мемоари или нека тамо сећања – то је нешто више од тога. Или нешто око тога.⁵⁴²

%

Један уман човек давно рече „ваља писати само оно што знаш” – треба се клонити непознатих тема. Он је добар познавалац људи и догађаја. Бранко Младеновић је веома читко, питко и учитељски педантно описао многе догађаје и људе у његовом, нашем Лесковцу. Преживљавамо судбине људи који су били гости и радници у кафани његовог оца Уроша, о људима лесковачке чаршије, обичним људима, занатлијама, трговцима, колпортерима.⁵⁴³

Јануара ове 1993. године напунио сам седамдесет прву годину и тек сада први пут почињем да пишем о себи, једном обичном човеку, најобичнијег живота. На први поглед, шта ту има да се пише! Да сам бар био председник једне општинике у овој јадној земљи или бар секретар комитета или, на крају крајева, неки директорчић макар и основне школе, а ја – обичан учитељ двадесет година и још двадесет „новокомпоновани” наставник физике у једној градској основној школи. На велико моје чуђење – има шта да се пише; много има да се пише. Зашто не би могла да пишу размишљања једног српског учитеља кад су већ написана „размишљања једног обичног српског вола”, па су ту и размишљања генерала, министара, чланова комитета и, најзад, размишљања једног ума чије токове не могу да повуку ни данашњи шлепери који нам довлаче помоћ из белог света. Када би могло ми њима томоу наших мемоара, а они нама полуготова јела, кекс, бекон, мармеладу, чоколаду, сафаладу... дивота!⁵⁴⁴

---

⁵⁴² Бранислав Младеновић Млаџин, *Један живот*, Филекс, Лесковац 2006, стр. 179.

⁵⁴³ Ненад Кражић, *О књизи, рецензија*, *Један живот*, стр. 178.

⁵⁴⁴ Одломак из књиге *Један живот* Братислава Младеновића, Филекс, Лесковац 2006.

Зато ја тек сада почињем да пишем о себи? Што то нисам учинио раније? Орвеловштина је нестајала још пре најмање две деценије! Један мој друг и колега водио је дневник од школских дана. Када смо ослобођени, тек је прешао двадесету. У дневнику је на дан ослобођења написао: „Партизани ми се не свиђају.” Пронашли су дневник и за дан – два нестао је са стотину грађана, а ни данас се не зна где су их сахранили... забога, доста! То је било 1944. године, а сада је 1993. Но, има времена, вратићу се на све то у неким другим сећањима поново (ако има времена). Нисам мислио да од овога почнем. Мислио сам да почнем од свог детињства, ђаковања, од најлепшег доба, срећних времена мира у „трулој” Југославији, па нек буде тако. А да ли може да буде тако?⁵⁴⁵

МИОМИР НЕШИЋ

МИОМИР Нешић је рођен у Лесковцу крајем четрдесетих година, као потомак лесковачког чорбације Нешка Митровића. Основну школу је завршио као најбољи ђак у генерацији. Гимназију је учио у Лесковцу. Истовремено, ванредно је завршио и средњу библиотекарску школу у Београду. Студирао је у Београду, да би се 1976. године запослио у Народној библиотеци „Радоје Домановић” у Лесковцу најпре као библиотекар, а од 1977. као секретар, правник Библиотеке. Дужност директора Народне библиотеке обављао је у периоду од 1982 – 1985. године. Више пута је био биран за члана разних тела Друштва библиотечких радника Србије и Заједнице библиотека, а у два мандата био је и делегат Републичке заједнице културе Србије.⁵⁴⁶

Аутор је дела Монографија Народне библиотеке (електронско издање.

%

⁵⁴⁵ Братислав Младеновић Млаџин, *Један живот, почетак књиге под назнаком Кад деценије проговоре*, Филекс, Лесковац 2006, стр. 7-8.

⁵⁴⁶ Миомир Нешић, *Монографија Народне библиотеке (посебно електронско издање Легата)*, Лесковац 2004.

У Лесковац су средином XIX века почеле да стижу прве новине, лист „Призрен”, који је излазио у Призренском вилајету и који је поред турске имао и српску страну. Године 1868. у ослобођеној Србији створен је специјални одбор за просветни рад у јужним неослобођеним словенским крајевима. У њега су ушли архимандрит Дучић, Панта Срећковић и Милош Милојевић, касније директор лесковачке Гимназије. На иницијативу овог одбора, а уз помоћ богатих Лесковчана, 1869. године у Лесковцу је отворена прва читаоница, са веома скромним фондом, углавном верског садржаја, прикупљеним поклонима. Ова читаоница је прва установа ове врсте у Јужном поморављу, осам година пре ослобођења од Турака. Није позната судбина ове прве јавне библиотеке, нити докле је радила. У Државној архиви у Београду налази се годишњи извештај Народне читаонице у Лесковцу за 1880. годину, из кога се види да је одмах после ослобођења 1877 – 1878. године, идуће 1879. године основана у Лесковцу Народна читаоница под називом „Уједињење”. Њеним оснивачем сматра се наставник лесковачке Гимназије Лука Дожудић, који је био и први управитељ. За секретара је изабран Спира Здравковић, учитељ. Да ли је ова читаоница наставак оне из доба Турака није познато. Почетни фонд је износио само 12 књига, које је добила од чланова.⁵⁴⁷

Један од ретких података о библиотечкој делатности крајем XIX века односи се на полицијску наредбу, да се за унапређење наставе, под управу Гимназије стави Народна читаоница и Ћачка књижица. Од тада па до 30. година минулог века ова библиотека често се везује за лесковачку Гимназију. Бурне 1903. године основана је у Лесковцу Радничка књижица и читаоница, као одговор на идеје Светозара Марковића. Пре балканских ратова 1912 – 1914. године Удружење студената „Гундулић” имало је своју позајмну књижицу. Познато је тада да је при Грађанској касини и даље постојала Градска књижица и читаоница. Новембра 1915. године, бугарском окупацијом, потпуно је нестало и оно мало повољне климе за развој просвете и културе. Књижни фондови су уништени или разнети, па је престао рад свих књижица. Ослобођење Лесковца дочекано је са незнатним бројем књига, скривених по кућама. Ћачка дружина „Гундулић” мења име 1920. године у Студентски клуб „Гундулић” и оснива своју прву јавну библиотеку после

---

⁵⁴⁷ Део Монографије Народне библиотеке, Лесковац 2004.

Првог светског рата. Организовани су концерти и од тих прихода су набављене књиге. И апел за помоћ грађанству је уродио подом, па су сакупљена значајна средства. Убрзо је почела и претплата за периодику. Први набављени часопис је био „Мисао”. Грађанска касина је такође обновила рад 1921. године. Њени чланови су били индустријалци, књижари, адвокати, трговци, лекари, професори. Како није имала своје просторије, користила је кафану, у којој је била мала библиотека са дневном и периодичном штампом. Француско-српски клуб, који је поникао у Касини, одвојио се и почео самостални рад. Значајна је библиотека Клуба, која је располагала пристојним фондом књига на француском језику. У Лесковцу су у поратном периоду радиле и библиотека Лесковачке трговинске омладине, која је имала веома добар фонд, у Реалној гимназији библиотеке за ниже и више разреде, а Друштво за културно, просветно и економско развијање „Покрет” у срезу лесковачком, такође је имало књижицу са читаоницом. Народне књижице и читаонице такође су отворане и у околним селима. Прва народна књижица формирана је у селу Бабичко 1919. године, а затим 1920. у селу Разгојна, али се она убрзо угасила. У Печењевцу књижица ради од 1921. године, у школи. Две године касније, за село Прибој и Загужане, са седиштем у Прибоју, основана је читаоница. Године 1929. године основана је Брестовачка народна књижица и читаоница. Народне године у селу Градашница основана је Народна књижица и читаоница под називом „Лабуд”.

Почетком 30. година прошлог века већина библиотека престаје са радом. Економска и политичка криза и друштвена небрига условили су да само у некој школи постоји библиотека. Ипак, августа 1934. године, Удружење студената и Народни универзитет који је имао огромну улогу у просветном и културном раду, организовали су конференцију свих хуманих и културних удружења у Лесковцу за обједињавање књижног фонда и оснивање народне књижице и читаонице. Она је била саставни део Народног универзитета. Прикупљено је 1.200 књига, а библиотека, која је почела са радом 1935. године добила је назив Лесковачка народна књижица и читаоница. Непосредно пре Другог светског рата настала је у Лесковцу добро снабдевена и организована књижица.

Бомбардовањем Лесковца и окупација уништили су ионако скроман библиотечки фонд. Библиотеке су током ратних година престале са радом. После Другог светског рата, када

народне књижице добијају значајан друштвени статус, већ идућег месеца после ослобођења, 29. новембра 1944. године, основана је Градска библиотека, која је почела са веома скромним фондом, углавном сачуваних књига које су грађани позајмили пре рата или поклонили. До августа 1952. године библиотека је без правих наменских просторија, често сељена и са неодговарајућим, често недовољно школованим упосленицима, због чега су биле честе промене. У том периоду књижничар је уједно био и руководилац и благајник библиотеке.

Почетком педесетих формиран је библиотечки центар при Народној библиотеци Србије у Београду, чијом заслугом и подршком Народног одбора градске општине, Градска народна библиотека се уселјава у нове просторије, у зграду чији је један део био приватно власништво (сада солитер преко пута библиотеке). Примљено је ново особље, три књижара и помоћни радник, а већ 1. септембра 1952. године постављен је први управник Библиотеке Антанасије Младеновић, наставник ВМГ у Лесковцу, који доприноси снажном развоју библиотекарства у Лесковцу. Одлуком НОО Лесковац од 10. новембра 1959. године, Градска библиотека мења има у Народна библиотека „Радоје Домановић”, по захтеву библиотеке „из разлога што она даје књига на читање члановима који живе и ван подручја града и што се њеним фондом користе грађани са читаве територије среза.” Прикупљено је и сачувано више од 90 рукописа и објављених дела аутора лесковачког краја. Ускоро ће бити доступни путем Интернета. Данас Библиотека у својим фондовима располаже са више од 180.000 књига и више од 40.000 наслова новина и часописа.⁵⁴⁸

---

⁵⁴⁸ На челу Библиотеке били су: Антанасије Младеновић (чика Таса), један од најпознатијих интелектуалаца између два светска рата, рођен 9. августа 1899. године у Лесковцу. Био је, између осталог, професор Лесковачке гимназије, а 1952. године изабран је за управника Библиотеке, где остаје до пензије. Као врстан познавалац књижице и читаонице, чика Таса је обновио библиотеку на савременим библиотечким основама. У пензију је отишао 1959. године; Ратмирко Петковић – био је управник библиотеке седамнаест година, а упамћен је по строгости, али и изванредним резултатима на ширењу библиотечке мреже. Рођен је у Винарцу 1914. године. Као најбољи ђак у основној школи у Богојевцу добија државну стипендију и завршава Нижу гимназију у Лесковцу, а потом Учитељску школу у Пироту. Уз рад завршио је и Вишу педагошку школу и Филозофски факултет, да би потом радио

МИРА НИНОШЕВИЋ

МИРА Ниношевић, историчар, кустос Народног музеја у Лесковцу. Објавила је неколико књига. У коауторству са др Момчилом Павловићем и Верољубом Трајковићем, аутор је двотомне студије „Изборне борбе у лесковачком крају 1919 – 1939“ (Лесковац 1998). Звонимир Шимунец, Мира Ниношевић и Верољуб Трајковић аутори су публикације „Златно доба Лесковац 1918 – 1941“ у издању Народног музеја (Лесковац 2015).

Историчари Народног музеја Мира Ниношевић и Верољуб Трајковић добитници су награде кустос године за 2014. коју додељује Национални комитет Међународног савета музеја са седиштем у Паризу.

%

најпре као школски инспектор, наставник и директор ОШ Петар Тасић, затим као професор ВМГ, а од 1960. године до пензије био је директор Библиотеке; Никола Цветковић – је рођен 1939. године у Лесковцу, где је завршио основну школу и гимназију. Дипломирао је на Филолошком факултету у Београду, где је и магистрирао 1973. године („Поетика Милана Дединца’’) и докторирао 1981. године („Песничко стваралаштво и поетика Милоша Црњанског’’). Од 1971. године је у Народној библиотеци, где је 1977. биран за директора; Миомир Нешић – рођен је Лесковцу, а дужност директора библиотеке обављао је од 1982 – 1985. године; Мирослав Лукић - је рођен 1937. године у Бериљу. Од 1985 – 2001. године био је директор Народне библиотеке; Небоша Крстић - је рођен 1963. године у Лесковцу. Године 1985. дипломирао је на Филолошком факултету у Скопљу. За директора Народне библиотеке постављен је 7. фебруара 2001. године, а разрешен 4. децембра 2002. године; Саша Хаџи Танчић – изабран је за директора Народне библиотеке 4. децембра 2002. године. (Напомена: Године 2006. Хаџи Танчић одлази за Ниш, где је изабран за директора Народног позоришта, а дужност директора Народне библиотеке у Лесковцу поново преузима Небоша Крстић.

ИЗБОРНЕ БОРБЕ У ЛЕСКОВАЧКОМ КРАЈУ 1919 – 1939

– Рад је базиран на истраживањима у архивима и библиотекама у Београду и Лесковцу. Поред оригиналне архивске грађе и извора првога реда, посебно смо користили комплет бројева „*Лесковачког гласника*“, који је незаобилазни извор за истраживања и обраду међуратне историје лесковачког краја, а посебно самог Лесковца. Без тог либералног гласила (изванредне појаве у Лесковцу) које може бити леп узор како се прави добра и објективна локална новина, будући да није сачувана архива лесковачке, као и других општина у овом крају, не би се могло направити ни најгрубља реконструкција политичког и комуналног живота града и шире околине. Зато смо, будући да се велики број текстова из *Гласника* први пут објављује, њих давали понекад интегрално или у екстензивним цитатима, јер не само што су у функцији основног текста, због садржине и критичког односа према стварности него и што могу послужити онима који се баве истраживањем укупног живота предратног Лесковца да у њима нађу занимљиве чињенице. Уводници и чланци једног од уредника, *Сретена Динића*, и других сарадника *Гласника* превазилазе локалне оквире и сведоче о интелигенцији у Лесковцу и њеном активном и критичком односу према локалним, али и према општим приликама у земљи.⁵⁴⁹

Рад је пропраћен обиљем, махом нових и необјављених фотографија, сумарним биографијама појединих личности и факсимилима докумената, односно изборних плаката, који су мукотрпно сакупљани. Њиховим оригиналним публиковањем аутентично приказујемо рат плакатима у немилосрдним изборним борбама појединаца и група. На крају, овако се најбоље и најсигурније чувају на једном месту, и свима су доступни. Готово да нема избора на којима посланички кандидати или вође странака нису оптуживани за корупцију и разноврсне злоупотребе. Истина, неки мање, неки више. Зато је поштење истицано као врховна врлина у политици пошто је одомаћено схватање да уз бављење политиком иду и нечасне работе.⁵⁵⁰

%

---

⁵⁴⁹ М. Павловић, М. Ниношевић, В. Трајковић, *Изборне борбе у лесковачком крају 1919 – 1939. године.*

⁵⁵⁰ године, М. Павловић, М. Ниношевић, В. Трајковић, *Изборне борбе у лесковачком крају 1919 – 1939. Општи осврт, друга књига, Народни музеј Лесковац 1998. стр. 507 – 508.*

ЗЛАТНО ДОБА ЛЕСКОВЦА 1918 - 1941 – У поглаву „*Велики људи великог времена*“ представљено је више угледних Лесковчана. Ево приказа живота и рада Сретена Динића и др Жака Конфина, који су, између осталог, изузетно заслужни за развој књижевног стваралаштва и културе Лесковца.

Ево како је, на пример, представљен Тодор Тоша Тонић, адвокат, како се каже, најистакнутија фигура предратног Лесковца, народни посланик од 1927. до 1938. године. „Посланик који се памти и чије ће име остати у причама и шалама. Тошке је стекао популарност не само у Лесковцу и околини но и у читавој нашој земљи.“ Човек који вара и клијенте и гласаче, Тонић се прочуо широм Краљевине Југославије својим лакрдијама, шалама, својим специфичним хумором, а понајвише по томе што је све то казивао лесковачким говором. Звали су га „*Татко на народ бр. 1*“ као једну од најупечатљивијих личности Лесковца између два светска рата. Био је школован и веома интеллигентан, знао је да се прилагоди сваком слоју становништва. Познат је и по томе што се пре избора свакоме јављао скидањем шешира и распитивањем о фамилији. Женама је делио сапуне, старцима цигарете, деци бомбоне, а онима који су тражили – и бесплатан савет. Пијачним данима размењивао је мудрости са сељацима. Остаће запамћено једно његово обраћање народу пред изборе који се и данас препричава у Лесковцу. Глас из народа: „Тодоре, немамо школе.“ Тонић: „Школе ћу ви направим.“ Други глас: „Шта ће ни толке школе кад немамо толко децу?“ Тонић: „Ма, и децу ћу ви направим.“ Објављене су и две исправке Тодора Тонића: „Поводом сокачко торокање у вези сас моју персону, као да сам ја санћим казао да Ј.Р.З значи: Јонет радикали зајашеше, имам да изјавим да см ја за дисциплину и за чика Ацу, а ако сам нешто зуцнуо о ову нашу странку, то је могло да да бидне само: Јонет радикале зајашеше! – Учтив Тодор Тонић, лесковачка мајка и народни посланик.“ (...) У мој Лесковац се преноси вест да сам ја онај Стојадин из „*Јеж*“, што је отишао између црнци у Абисинију, молим ве демантујте да ја нисам Стојадин, оно јес да сам много путовао по јужни крајеви, али у Ависинију нисам био и право да ви кажем не знам ни где је та проклетиња! – Ваш Тодор Тонић, народни посланик.

МИЛАН ПЕТРОВИЋ

МИЛАН Петровић рођен је 1958. године у Лесковцу. Основну школу завршио је у Турековцу, а гимназију у Лебану. Медицински факултет уписао је и завршио у Нишу 1985. године. После завршеног факултета радио је одређено време на Хемодијализи, а у исто време као волонтер на специјализацији из опште хирургије од 1989 – 1991. године. Специјализацију из Урологије добио је 1991. године и завршио је у Београду 1994. године. Потом наставља да ради као специјалита у Служби урологије. За начелника Службе урологије са хемодијализом постављен је 1996. године и на тој дужности одстаје до 2000. године. У том периоду уводе се нове оперативне методе: radikalna prostatektomija код Са postate, пластика UP по Hynes-Anderson. Први је урадио на одељењу litoklas у ureteru, ureterorafiju код stenozе uretera и прву тоталну cistektomiju по Mainz-Paush, TVT операцију – stres inkontinencije код жена, uretrotmiju internu код stenozе мушке uretre. Ментор је Медицинског факултета у Нишу и Београду из област Урологије.

У току другог мандатног периода, највећим делом средствима донације урађена је комплетна адаптација Уролошког одељења почев од изградње првог апартмана у болници. Набављен је комплетни намештај за лекарске и сестринске собе, набављени нови, непромочиви душеци, у холу је направљена нова просторија за особље, набављена и уграђена четири клима урађаја и изршено кречење одељења у целости и адаптирана нова уролошка специјалистичка амбуланта. Формиран је и ехо кабинет на одељењу. Као друштвени радник активан је у Подружници и Секцији уролога СЛД. Редовни је члан Европског удружења уролога од 1994. године. Учесник је на конгресима и симпозијумима као и на светским конгресим уролога 1997. године у Монтреалу, Паризу, Хонолулу и Шангају 2010. године, затим на европским конгресима у Перизу, Бечу, Мадриду, Берлину и Барселони и Балканском конгресу у Тирани и Будимпешти. Добитник је захвалнице СЛД 2000. године. У 2008. години

поново је постављен за начелника Уролошке службе. Објавио је већи број стручних радова у домаћој литератури. Радио је и као лекар у Кошаркашком клубу „Здравље“ (1995 -2006).⁵⁵¹

%

ОСНИВАЊЕ И РАЗВОЈ УРОЛОШКЕ СЛУЖБЕ У ЛЕСКОВЦУ – Четрдесет година од оснивања и развоја Уролошке службе у Лесковцу је дуг и значајан период. Уролошка служба је успела да се у том периоду организационо и кадровски издигне тако да данас представља једну од водећих служби Опште болнице у Лесковцу.⁵⁵²

Писати о развоју Уролошке службе је тежак и одговоран посао, али је изнад свега и потребан. Та потреба је да се покаже и одслика пређени пут од оснивања до данас, да се да ретроспектива четрдесетогодишњег рада на проблемима уролошке патологије и терапије на поодручју Јабланичког округа. Предмет нашег истраживања је почетак оснивања и развоја Уролошке службе у Лесковцу. Према томе, у центру збивања је пре свега Лесковац, као централно место овога краја. У свом почетном развоју значајан је успех Уролошке службе која је успела да се организационо и кадровски издвоји из оквира Опште хируршке службе. То је био преокрет на почетку самог развоја, када се, уместо расутих и измешаних болесника у маси опше хируршке патологије, уролошки болесници издвоје у нове смештајне услове Уролошког одељења. Тако су створени услови да се уролошки болесници лече – оперишу у знатно повољнијим медицинским условима и од компетентних уролошких кадрова.

Нови корак у даљем развоју Уролошке службе свакако припада првом лекару-специјалисти те службе др Слободану Стојановићу. Усељењем у нову болницу 1973. године створени су оптимални услови за рад, како просторни, тако и кадровски и од тада започиње афирмација Уролошке службе све до данашњих дана. Од тог периода па све до данас (2011) Уролошка служба је забележила значајне резултате кроз учињених око 750.000 специјалистичких прегледа, око 15.800 операција, 38.250 ендоскопија, 8.870 катетеризација, 64.500

---

⁵⁵¹ Вукадин Ристић, Милан Петровић, *Основање и развој Уролошке службе у Лесковцу, Лесковац 2011, Издавач Уролошко одељење, стр. 56..*

⁵⁵² Вукадин Ристић, Милан Петровић, *Увод, Основање и развој Уролошке службе у Лесковцу, Уролошко одељење Лесковац 2011, стр. 5-6.*

превијања и других интервенција уведених савременим методама дијагностике и лечења. У овој монографији обухваћено је раздобље од 1971. године до данашњег дана (2011) које прати развој Уролошке службе Лесковца. То праћење је ишло кроз догађаје који су се збивали на овим просторима и то кроз биографије лекара и кроз настанак здравствених установа. Такође је важно прикупљање података из архива, личних досиеа, као и забележених казивања судионика здравствених радника и осталих.

Имамо прилику и част да се заједно упознамо са још једним прегалачким писаним успехом и успоном прим. др Вукадина Ристића и његовог млађег и квалитетног колеге др Милана Петровића у очувању колективног памћења из историје медицине Лесковца и околине. Прим. др Вукадин Ристић има уграђен нагон, а и по вокацији (као лекар) усађени задатак да истражује, утврђује, разјашњава, и на крају доноси добробит за човека, за људе свог вољеног краја. За тај узвишени посао добио је достојног помагача у колеги др Милану Петровићу.

Ово фактографско дело писано је јасним и читким реченицама и стилем доступним сваком, а обогаћено је бројним фотографијама, које веродостојно допуњују писане садржаје. Историја оснивања, развоја и функционисања Уролошке службе обрађена је у 14 поглавља (плус предговор и Преглед литературе) мериторно изражених, са веродостојношћу и информативношћу на одговарајућем оптималном нивоу.

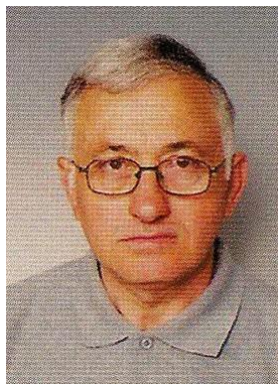
Из лично емотивних разлога желим и морам да изразим писаном речју омаж зачетнику и оснивачком реализатору Службе урологије са хемодијализом у Медицинском центру Лесковац, изузетном прегаоцу и извршиоцу, почившем прим. др Слободану Стојановићу. Његово име и личност нераскидиво су повезани са овом службом и његовом историјом. Он је био снажна личност, полетних склоности, спортског духа и изузетне живахности. Можда у почетку он није био свестан да у себи поседује духовну инспирацију и извршну снагу неопходну да се организује почетак, настави развој и оствари напредак службе за чије оснивање и функционисање је преузео ризик и одговорност. Међутим, он је (као активан спортиста у својој младости) поседовао три особине пресудне за успех, његов и његове службе, имао је такмичарски дух, победнички менталитет и знао да је за успех неопходан тимски рад. Са овим особинама ушао је у борбу са неповољним условима на почетку стварања службе,

побеђивао је у континуитету и створио велики тим извршилаца делатности ове службе верних њему и идејама успешног развоја и напредовања њихове службе која садржи и прати савремену медицинску науку.⁵⁵³

Прим. др Вукадин Ристић и др Милан Петровић испунили значајни друштвени и лични задатак, на најбољи начин спасавајући од таме амбиса заборава један велики сегмент из корпуса историје заштите здравља народа нашега краја и околине. Тај народ, у садашњости и будућности, ми сви, дугујемо им велику захвалност и одајемо признање за ово значајно дело.⁵⁵⁴

ПЕТАР ПЕТРОВИЋ

ПЕТАР С. Петровић, пуковник у пензији, рођен је 9. септембра 1939. Ходине у Царевом Селу (данас Делчево). Од 1940. године живи у Предејану, месту оца Стојана и мајке Иконије. Осмогодишњу школу завршио је у Предејану, Средњу војну у Карловцу (Хрватска), Вишу економску школу у Београду и Пећи, а Високу политичку школу Југословенске армије у Београду. Као официр ЈНА службовао је у гарнизонима Плоче, Сарајево, Београд, Ћуприја, Краљево, Карловац, Краљево и Београд на разним дужностима. Дуги низ године је био наставник у Средњој војној школи, Школи резервних официра инжењерије и Војној академији копнене војске у Карловцу.

---

⁵⁵³ Прим. др Зоран Динић, *Рецензија, Оснивање и развој Уролошке службе у Лесковцу, Лесковац 2011, стр. 7 – 8. Напомена: Прим. др Зоран Динић је један од најугледнијих лесковачких лекара, специјалиста гинекологије и акушерства, који је својим радом и знањем помогао млађим колегама да постану одлични стручњаци.*

⁵⁵⁴ Уролошка служба у Лесковцу званично је почела да ради 25. маја 1971. године. Напомена: Од оснивања, начелници Службе урологије били су: прим. др Слободан Стојановић од 1971 – 1996. године; др Станко Петровић, ВД у августу, септембру и октобру 1996. године; др Милан Петровић од октобра 1996. до октобра 2000. године; др Драган Јовановић од 2000 – 2001. године; др Небојша Прокоповић од 2001 – 2008. године; др Милан Петровић од 2008. године и данас (2015. године).

Носилац је неколико признања и одликовања међу којима „златне значке“ Савеза резервних старешина ЈНА и Ордена заслуга за народ. Данас живи у Београду. Аутор је неколико публикација у војним издаваштву, а овај рад је покушај стварања историје Предејана.⁵⁵⁵

%

ПРЕДЕЈАНЕ И ОКОЛИНА – Недеља је. Леп сунчан дан. Сунце сија, а небо ведро и чисто као огледало. Седимо са пријатељима у хладовини старе крушке у дворишту некадашње виле „Вера“. На столу је сир, салата од парадазја и ракија. До Горешњака остало је још неколико дана. Тада је у Предејану ваشار када нам долазе гости да заједно прославимо велики догађај.

Разговарамо о прохујалим временима, догађајима и људима којих више нема. Навиру сећања из нашег детињства и младости, из времена када су наши стари овако седели испред својих кућа и са пријатељима проводили недељно пре подне у причама из прошлости. Гледамо старе фотографије и људе на њима и чудимо се како мало знамо о њима... Док испијамо кафу причамо о томе како је Предејане некада било пријатно место са лепим кућама, младим људима, чистим улицама и умивеним тротоарима.

Мој пријатељ рече:

-Било некада. Предејане данас умире полако, али сигурно.

-Није тако – рекох. – Нови људи се не уклапају у наша схватања...

-Ма немој! – прекиде ме. – Шта они знају о прошлости Предејана. Мало или ништа – скоро љутито рече и ућута.

Истина, Предејане данас личи на стару даму која притиснута годинама броји задње дане и чека свој крај. Жалосно изгледају многе зграде које су давно напуштене и заборављене. Многи од њих само што се не сруше, а нема ко да их поправи. Гледам своју кућу и размишљам о прошлости. Кућа је стара и изнемогла као многе куће у старом делу вароши. Знам, време чини своје. Старих људи, који су их градили и чували, више нема, али су потомцима оставили много тога што је вредно и што трба да се сачува.

Размишљање ме наводи на мисао да Предејане МОРА да има своју историју, јер постоји преко сто година. У њему је живело на стотине и стотине људи који су стварали за себе и оне који долазе. Њиховим нестанком много тога препуштено

---

⁵⁵⁵ Петар С. Петровић, *Предејане и околина, друго допуњено издање, Ласер – Краљево 2006. године*

је забраву, а нови људи, ново време и начин живота учинили су да се о прошлости Предејана мало зна. Да забрав и немир не би узели маха ево приче о стварању, расту и развоју малог и лепог места на *царском друму* и сређених мисли учених људи од давнина до данас о мени драгом месту у Грделичкој клисури.

Прича би могла да почне од догађаја за који се сматра да је иницирао настанак варошице Предејане. Почетак се везује за изградњу железничке станице у њој 1907. године и темеље првих кућа поред ње. Њен стварни настанак и развој, међутим, почиње отварањем првих механа, бакалница и занатских радњи, а наставља се изградњом зграде школе, општине, поште... за разлику од варошице, села из околине су настала далеко раније од саме варошице и стара су од двеста до петсто и више година.

Носиоци развоја варошице су људи са села из околине и досељеници из места која ничим нису везана за Предејане. Они су прве кафеџије, трговци, занатлије и службеници у месту. Најчешће су то људи без школе, а само појединци знају да читају и пишу. У годинама пред Први светски рат у самој вароши и селима из њене околине једва да је било десетак људи за које се сматрало да су писмени.

(...) Период интензивног развоја варошице после Првог светског рата карактериште се нарастањем броја становника, отварањем пет-шест кафана, више трговачких и занатских радњи, изградњом неких индустријских објеката и нових кућа за становање. Привредни раст варошице доводи до развоја писмености и опште културе њених становника, а млади људи уносе младалачки дух, стваралашку енергију и живост у мало место и чине га пријатним за живот и рад. Већина Предејанчана мисли да су промене после Другог светског рата имале негативан утицај на развој вароши и околине.⁵⁵⁶

---

⁵⁵⁶ Петар С. Петровић, *Предејане и околина, друго допуњено издање, Увод, стр. 9-10. Напомена: У посвети, уз књигу коју ми је аутор даривао, пише: Моме пријатељу Данилу Коџићу са посебним задовољством, 18. 10. 2007. године. Петар Петровић*

ЈОВАН ПОП КОЦИЋ

ЈОВАН Поп Коцић (1945 - 2007) био је лесковачки новинар и уредник. Половином седамдесетих година прошлог века био је оснивач и главни и одговори уредник предузетног листа Текстил. Сарађивао је са недељником *Наша реч* и био један од првих упосленика Радио Лесковца. Обављао је и дужност главног и одговорног уредника Јужноморавских омладинских новина (ЈОН) од оснивања, почетком осамдесетих, до гашења основног издања. Омладинских новина, крајем осамдесетих година. Био је инспиратор и покретач Фестивала југословенског акцијашког филма, као и истакнути и уважени активиста у удружењима новинара Југославије и Србије.⁵⁵⁷

Јован Поп Коцић био је оснивач, главни и одговорни уредник *Ђачког забавника*, новина које су имале знатног одјека међу ученицима готово свих школа Јабланичког округа.

%

Половином деведесетих година прошлог века, *Јован Поп Коцић*, новинар-ентузијаста, или беше, ентузијаста новинар покреће свој приватни лист – „*Ђачки забавник*“ – намењен деци основних школа југа Србије, али у својој бити полигон за одликаше Лесковачке школе стрипа.

У првобројном представљању „*Ђачког забавника*“, уредник ће рећи да је његово постојање утемељено на потреби да се афирмишу све активности које обележавају рану младост, проширење знања, поређењу са друговима и корисној забави. У наредних пет година биће одштампана 33 броја *Ђачких новина* на укупно 562 стране.

У складу са концепцијом саопштеном у претходном ставу, поред других врста стваралаштва, „*Ђачки забавник*“ већ у другом броју представља „*Лесковачку школу стрипа*“ и њене, у том тренутку, највредније експоненте: Милисава Банковића, Сашу Станојковића, Марка Стојановића и Ненада Пешића.

---

⁵⁵⁷Марко Стојановић, *Лесковачки стрип 1950-2010, Удружење љубитеља стрипа и писане речи „Никола Митровић Кокан“*, Лесковац, 2010, стр. 99.

Прелиставањем архивских примерака са мало труда добија се и податак да сви Ђачки забавници садрже 261 страну чистог стрипа, садржајем одређеног узраста коме је Забавник и био намењен. Технички уредник и илустратор до 12. броја је Никола Митровић Кокан, који, уосталом, и остатак прелома листа прави по матрици којом се формира табла стрипа. Забавником дефилију и старији и млађи полазници Лесковачке школе стрипа – Кокан Митровић даје романтичарски бајковит тон, несташни Момир Кулић продире у СФ димензију, Срђан Пека Николић уноси сериозност, Марко Стојановић сценаристичку непредвидљивост, менталне мишице показују основци – Иван Стаменковић, Завиша и Света Живковић, Марко Васиљевић... После смрти *Великог Мајстора* Кокана Митровића, Забавник од броја 13. технички преузима Срђан Пека Николић, који ни за јоту не мења концепцију свог претходника, па је промену готово немогуће приметити све до престанка изласка Ђачког забавника. Иако је „Ђачки забавник“ био добар полигон за ране и друге радове мајстора ЛЕстрипа, његове оптималне могућности биле су далеко испод продукције коју су правили величанствени и они који су то у међувремену постали.⁵⁵⁸

ЈЕЛЕНА РАДОВИЋ

ЈЕЛЕНА Радовић (Лесковац 2000) студент завршне године на групи за етнологију и антропологију на Филозофском факултету у Београду.⁵⁵⁹

У часопису *Наше стварање* (1-2/2013) објавила је веома запажен рад „Заједница Рома или протестанско-еванђеоска црква у Лесковцу.“ „Роми у Лесковцу представљају бројну етничку групу која све више силази са маргина, али је њен образовни и социјални ниво још увек на веома ниском

⁵⁵⁸ Никола Милићевић, *Лесковачка школа стрипа или стрип је цар, Лесковачки стрип, Удружење љубитеља стрипа и писане речи „Никола Митровић Кокан“*, Лесковац, 2010, стр. 62.

⁵⁵⁹ *Наше стварање*, 1-2 /2013, стр. 212. Јелена Радовић је завршила Филозофски факултет и сада ради у Народном музеју у Лесковцу

нивоу. „У Лесковцу живи преко 8000 Рома у три насеља: Подворцу, Сат-махали и новом насељу „Славко Златановић“. У овом граду са већинским српским становништвом живе заједно још од 1570. године, када се први пут званично помињу. (Тане Куртић, „Фрагменти из историје и обичаја Рома из Лесковца“, *Лесковачки зборник*, 1996, књ. XXXVI, стр. 119).

СЛАЂАНА РАЈКОВИЋ

СЛАЂАНА Рајковић рођена је у селу Кораћевац, у Грделичкој клисури, општина Лесковац, од оца Светолика, званог Лика и мајке Драге. Етнолог, музејски саветник, ради у Народном музеју у Лесковцу. Бави се проучавањем материјалне и духовне културе лесковачког краја. Њен рад веома је запажен у лесковачком Народном музеју, а са проф. др Драгомиром Радовановићем и Миром Ђемановић припремила је и објавила више књига из етнологије лесковачког краја.

Додоле - У нашем народу постоје обичаји (адети) који се вековима поштују. Обичаји су стара правила која регулишу понашање појединаца у друштву.⁵⁶⁰

Нека од њих настала су још у првобитној заједници обухватајући готово све стране друштвеног живота. Нормално, развојем друштва, они су се усавршавали и прилагођавали новонасталим околностима. Иако су то, у принципу неписана правила, била су обавезна за све чланове колектива, тј. заједнице.

Обичаји су током времена добили снагу закона, па их људи спроводе и незнајући, често пута, прави разлог за то, јер је то, како кажу, „обичај који су нама оставили наши стари“. Пошто се друштвена заједница временом ширила и постојала бројнија, обичаји и обреди су се споводили на разним местима и у различитим срединама. При том су извођени изворни обреди, али су се они мењали у различитим

---

⁵⁶⁰ *Слађана Рајковић, Драгомир С. Радовановић, Додоле. Биографски подаци преузети из књиге Додоле.*

средионама. Неки су нешто избацивали, нешто се заборавило, неки су нешто додавали, мењали усавршавали...

%

Чешљанка – чешљање - Овај стари обичај вуче корене с почетка прошлог века и аутентичан је лесковачки обичај. Поуздано се зна да је обичај везан искључиво за градско подручје Лесковца и да се не упражњава у другим крајевима Србије. „Чешљанка“ спада у групу свадбених обичаја. Последњих година прошлог века, а и данас, изводи се и у многим селима лесковачке општине, па баш због тога желимо да овај обичај обрадимо како би се сачувао од заорава. У другим средионама, пред заказану свадбу, приређује се и момачко вече на младожењиној страни, а *чешљанка* се може сматрати еквивалентом за девојачко вече, али је сценарио карактеристичан само за лесковачки крај.⁵⁶¹

Чешљанку организује млада у дане пред заказану свадбу. Наиме, кад двоје младих организује свадбу, обично за недељу, раније је било код куће, а данас у неком ресторану, у дане који претходе свадби, младожења за своје пријатеље организује тзв. момачко вече, а девојка, млада *чешљанку*.

%

Лесковачке изреке - Зашто баш лесковачке изреке? Зато што имамо дивних изрека и чак оних и онаких које до сада нису забележене, али и због тога што припадају подручју језика који би морали више да чувамо, да га чистимо и обогаћујемо.⁵⁶²

О значају језика говорио је Стефан Немања у чувеном „*Завештању језика*“ где каже: „Чувајте, чедо моје мило, језик као земљу. Реч се може изгубити као град, као земља, као душа. А шта је народ ако изгуби језик, земљу и душу. Боље ти је изгубити и највећи и најтврђи град своје земље него најмању и најнезначајнију реч свога језика. Језик је хранитељ народа. Докле год живи језик дотле га љубимо и почитујемо, њим говоримо и пишемо, пречишћавамо, дотле живи и народ, може се међусобно разумевати и умно сједињавати, не прелива се у друге, не пропада.“

---

⁵⁶¹ Слађана Рајковић, Драгомир Радовановић, *Чешљанка*.

⁵⁶² Слађана Рајковић, Мира Ђермановић, Драгомир Радовановић, *Лесковачке изреке, Предговор, КК „Глубочица“, Лесковац 2017.*

ЗОРАН РАКИЋ

ЗОРАН Ракић (Медвеђа, 1962) – Зоран Ракић рођен је 1962. године. На Факултету политичких наука завршио је последипломске студије из области културе и медија. Радио као директор Народног позоришта у Лесковцу. Као новинар почео је у *Омладинским новинама*. Радио у листу *НИН*. Попратку у Лесковац био је новинар и директор *ТВ Лесковац*, дописник неколико дневних листова и радија. Објавио више научних и стручних текстова из области комуникације, историје и антропологије.⁵⁶³

Као добар илустратор и цртач стрипа, успешно се опробава и у изради анимираног филма, а тада се бави и уметничком фотографијом. Стрипове објављивао је у рубрици „Први старт“ *Yu stripa*, као и у магазину *Арсенал*. Излагао је 1995. године на изложби „Седам величанствених“ у Лесковцу, а сем тога, радови су му излагани на групним изложбама у Лесковцу, Шапцу, Крагујевцу, Зајечару и Зрењанину.⁵⁶⁴

ХРАНИСЛАВ РАКИЋ

ХРАНИСЛАВ Ракић рођен је 7. марта 1928. године у Печењевцу. основну школу завршио је у месту рођења, Вишу мешовиту гимназију у Лесковцу, Виши финансијски течај Министарства финансија ФНРЈ у Београду, Школу за резервне официре финансијске струке и Филозофски факултет, Група за историју, школске 1954/55. године у Скопљу. Био је професор у Сијаринској Бањи, Вишој мешовитој гимназији у Лесковцу, а од јануара 1960. године до пензионисања, 31.

⁵⁶³ *Наше стварање, Лесковац, 3-4 /2012, стр. 358*

⁵⁶⁴ *Марко Стојановић, Лесковачки стрип 1950-2010, стр. 123.*

децембра 1993. године, директор Народног музеја у Лесковцу. Добио је сва звања од професора и кустоса до музејског и педагошког саветника. Поред педагошког и научног рада, истакао се као организатор научних скупова. Дао је допринос у изградњи и унутрашњем уређењу нове зграде Народног музеја у Лесковцу. Оснивач је „Лесковачког зборника“ и његов уредник од 1961. до 1994. године, као и посебних библиотека у Народног музеју чији је био уредник, као и уредник ванмузејских издања. При Градском одбору СУБНОР-а основао је Библиотеку за савремену историју и био уредник њених издања. Сарађивао је у Нишком зборнику, Нашем стварању, Зборнику Народног музеја у Нишу, Врањском гласнику, Мосту (на бугарском), Нашој речи, Власотиначком зборнику, Тривини младих, Комунисту, Новој Нашој речи, зборницима народних хероја Југославије, Енциклопедији српске историографије (Београд 1997) итд. Ракић је највише дао на истраживању нове историје југа Србије, углавном проучавајући XIX и XX век. Његов главни истраживачки рад био је усмерен на проучавање устаника и ратова против Турске, Првог светског рата, историје радничког покрета и НОР-а и окупације 1041-1945. чему је посветио највећи део својих радова. Писао је и прилоге о прошлости Лесковца, приручнике за основну школу и туристичке водиче. Ракић је члан СКОЈ-а и КПЈ од 1944. године и учесник НОР-а. За допринос издавачкој и музејској делатности добио је више признања: Орден заслуге за народ са сребрном петокраком звездом, Мадаљу за изванредне заслуге у развоју Лесковца, Орден рада са сребрним и златним венцем, Златну значку КПЗ Србије, Плакету Савезног одбора СУБНОР-а, Захвалницу Удружења ратника ослободилачких ратова Србије од 1912-1920. године и потомака.⁵⁶⁵

%

БИБЛИОГРАФИЈА РАДОВА - Хранислав Ракић објавио је 349 библиографских јединица од којих 28 књига (осам самостално) и 17 са другим ауторима и три књиге историјске грађе, 47 чланака у тематским зборницима, споменицима и збиркама, 43 рада и 4 сепарата, 131 чланак у периодици и 141 чланак у новинама и листовима и један шапилографски

---

⁵⁶⁵ Хранислав Ракић, *Борба за историјску истину, Белешка о аутору, ГО СУБНОР-а Лесковац 2013, стр. 179-180.*

рукопис. Био је главни и одговорни уредник 64 књиге и 32 броја Лесковачког зборника и дао 25 стручних рецензија.⁵⁶⁶

У обимној библиографији радова професора Хранислава Ракића налазе се и следећа дела (углавном писана у коауторству са проф. др Живаном Стојковићем): *Хронологија радничког и народоослободилачког покрета у лесковачком крају 1903-1945*, Лесковац 1961, *Лесковац и околина*, Београд 1961, *Хронологија народноослободилачког рата и народне револуције на југу Србије 1941*, Лесковац 1966, *Хронологија народне револуције на југу Србије 1942*, Лесковац 1967, *Печењевце*, Печењевце 1975, *Младост у вихору револуције*, Лесковац 1977, *Хронологија радничког покрета и социјалистичке револуције Јужноморавског региона 1903-1945*, Лесковац 1979, *Револуционарни омладински покрет лесковачког краја 1941-1945*, Лесковац, 1982, *Лесковац – туристички водич*, Лесковац 1982, *Грађа за историју револуционарног радничког покрета Лесковца и Враћа 1895-1915*, Лесковац 1982, *Грађа за историју синдикалног покрета Јужноморавског региона*, Лесковац 1985, *Терор и злочини окупатора и домаћих издајника у лесковачком и врањском крају 1941-1944*, Лесковац 1987, *У црвеном јату*, Лесковац 1988, *Универзитет у Нишу, Технолошки факултет у Лесковцу 1979-1989*, Лесковац 1989, *Виша техничка текстилна школа у Лесковцу 1959-1989*, Лесковац 1990, *Историја Лесковца*, Београд 1992, *Четници у лесковачком крају 1941.1944*, Лесковац 1993, *Водосистем Барје*, Лесковац 1944, *Бомбардовање Лесковца*, Лесковац 1995, *Три ослобођења Лесковца*, Лесковац 1995, *Синдикални покрет Лесковца 1904-1954*, Лесковац 1995, *Избори у лесковачком крају 1903-1938*, Лесковац 1996, *Лесковачки крај у Првом светском рату 1915-1918*, Лесковац 1996, *Савез бораца Лесковца 1947-1997*, Лесковац 1997, *Лесковачки крај у време НАТО агресије*, Лесковац 1999, *Доктрина насиља*, Лесковац 1999, *Четврдесет година Навип Пантаже*, Лесковац 2000, *Јулски празници у лесковачком крају 1945-2000*, Лесковац 2002, *Октобарски дани у Лесковцу 1945-2000*, Лесковац 2002.

У рубрици “Белешка о аутору” најновије књиге Хранислава Ракића „Борба за историјску истину“ (Лесковац 2013) наводи се да је објавио више десетине књига самостално и коауторству. Најважнији радови: *Револуционарни омладински покрет лесковачког краја 1941-*

---

⁵⁶⁶ Хранислав Ракић, *Лексикон писаца лесковачког краја*, Лесковац 2003, стр. 97-99.

1945 (Лесковац 1982); *Терор и злочини окупатора и домаћих издајника у лесковачком и врањском крају 1941-1945* (Лесковац 1986); *Четрдесет седма српска дивизија НОВЈ (Београд 1992)*; а у коауторству: *Сто година Лесковачке гимназије* (Лесковац 1979); *Историја Лесковца* (Београд 1992), *Бомбардовање Лесковца 1944.* (Лесковац 1994); *Три ослобођења Лесковца* (Лесковац 1995); *Лесковачки крај у Првом светском рату* (Лесковац 1996); *Народна власт у лесковачком крају 1941-1945* (Лесковац 1998); *НАТО агресија у лесковачком крају 1999.* (Лесковац 2000).

%

ХРАНИСЛАВ РАКИЋ - ИСТОРИЧАР – Хранислав Ракић је својим радом у Лесковцу обележио један богат период интелектуалних достигнућа, учинивши га препознатљивим, како снагом своје личности, ретком енергијом и упорношћу, тако и жељом да докаже да нема препреке која се не може савладати на пољу животног опредељења. Тако он остаје симбол оних који непрекидно дају, а не траже, који стварају и подстичу друге на стварање, који не посустају ни онда када се губи нада, који плене упорношћу у успех. И само такве личности могу да отварају нове путеве, ма о којој средини се радило, јер је оплемене својим присуством; само такви људи чине друге срећним што су их познавали и што су се уверили у њихову снагу.⁵⁶⁷

Непосредност и скромност красе лик Хранисалва Ракића, који је од почетка веровао у једну истину: да је човек постојао само ако иза себе остави видљив траг, који ће бити утолико вреднији уколико буде трајнији, не само по својој материјализацији већ и по духу. За младог професора историје, који је у Лесковац дошао средином педесетих, то постаје звезда водиља, како у краткотрајном педагошком раду, тако и у дуготрајном музеолошком и историографском опусу. Иако су тада ученици жалили што им одлази врстан професор, културни посленици нису слутили да на сцену ступа човек који ће управо култури подићи највећи споменик, уградивши целог себе у њега. Тај споменик је Народни музеј у чијем крилу почиње, тада, оно чиме Лесковац може да се поноси. Притајена жеља младог професора историје претворила се најпре у искру научног рада која врло брз нараста у неугасиви пламен који доноси само победе, не само у време његовог рада већ и после тога. Пожелео је млади

---

⁵⁶⁷ Проф. др Живан Стојковић, *Уводна реч, Хранислав Ракић – историчар, Народни музеј Лесковац 1994. стр. 5- 6.*

професор и успео да покрене и *Лесковачки зборник*, подстакавши лесковачку интелигенцију, која је и у ранијим периодима знала да својим печатом оплемени средину. Приврженик традиције, али истовремено и неумољиви реалиста, Хранислав Ракић је знао да је услов опстанка уједињење духовне и интелектуалне снаге свих оних који су могли да помогну у проучавању и обогаћивању културне баштине. И у томе је успео. Међутим, он се није задржавао само на спољашњим манифестацијама способности да организује научни скуп, симпозијум, изда књигу или презентира модерну поставку музејских експоната. Његово интересовање је ишло даље. Најпре храбро, на први поглед спонтано, затим смишљено и зналачки, до пуне зрелости, четвородеценијски радни век био је испуњен истраживањима, до значајних историографских достигнућа. Зато је за његово име довољно рећи Хранислав Ракић – историчар.

%

БОРБА ЗА ИСТОРИЈСКУ ИСТИНУ – Делатност Хранислава Ракића започела је у Лесковцу 1956. године. Тадашњи професор историје у средњој школи вероватно још није открио притајени унутрашњи немир историчара коме је настава била само почетак новог пута коме ће посветити читав живот. За оне који не поседују посебну енергију, рад у Народном музеју био би само алиби за привидни мир и задовољство просечношћу струке прилагођене овој делатности. Лесковац зато није ни очекивао да ће се у том периоду управо у Народном музеју родити искра научног рада која ће резултирати обимним историографским импулсом. Заискрила је у младом професору историје жеља за научним радом, са свим непознаницама које је таква жеља носила. Покренуо је „*Лесковачки зборник*“. Савладао је све препреке и отпоре провинцијске психологије и управо у том моменту започео борбу за историјску истину на једино исправан начин, путем сучељавања штампане речи и саопшавања историјских истраживања. Његова борба за историјску истину имала је две димензије. Прву су чинила његова истраживања и научни резултати, а друга се односила на критички приступ према ономе што је објављивано у сфери истријске науке. Ова друга, међутим, имала је, опет, два сегмента. Први је обавезујућа критичност главног уредника „Зборника“, а друга је његов

лични однос, као историчара, према објављеним чланцима или књигама.⁵⁶⁸

Осврнућемо се на овај други сегмент. За његово разумевање потребно је истаћи да је Хранислав Ракић још на студијама стекао основе критичности како према историјским изворима, тако и према историографским делима и резултатима историјских истраживања. Тај квалитет, као резултат професионалног опредељења, омогућио му је да буде објективан у границама могућих сазнања. Определивши се да детаљније обрађује период наше историјске прошлост од 1941. до 1945. године био је свестан чињенице да је основни услов за сазнавање историјске истине изворна грађа. Залажући се за њено сакупљање и лоцирање у Историјском архиву или Народном музеју, Ракић још 1967. године у „Нашем стварњу“ упозорава да онај који сакупља грађу мора најпре да елементарно познаје историју одређеног периода, затим архивске фондове у архивима, музејима и институтима и да упозна библиографију како би могао да прави селекцију докумената. Био је енергичан у захтеву да се и кривично гоне они који, злоупотребљавајући могућност сакупљања историјске грађе, праве своје приватне архиве, што је испод сваког критеријма морала и етике уопште. Јер, тиме се атакује на могућнос сазнавања историјске истине и истовремено омогућује злоупотреба документа који није доступан за научну проверу. Свој став према могућностима сазнања историјске истине Ракић манифестује односом према мемоарској грађи коју назива најнесигурнијом, јер су учесници догађаја углавном субјективни и врло често износе нетачне податке. Овакав став према мемоарској грађи, у сваком случају, није нов и само Ракићу својствен, али је новина то што га Ракић примењује и када је у питању период НОР-а, на његове учеснике, што у овом периоду није била само храброст већи велики ризик. Његов генерални закључак у овом перуоду био је да сва изворна грађа мора бити критички коришћена што је и основни предуслов за научност.⁵⁶⁹

Овакав став према историјској грађи резултирао је три године касније још критичкијим односом према издавачкој

---

⁵⁶⁸ Проф. др Живан Стојковић, *Предговор, Борба за историјску истину, Лесковац 2013, стр. 5.*

⁵⁶⁹ Исто, стр. 6. *Напомена: У Предговору проф. др Живана Стојковића наводе се конкретни примери дела и њихових аутора који су били предмет жестоких полемика (видети стр. 5-18).*

делатности на тему НОР-а у Лесковцу. Иако потврђује задовољство обимом интересовања за овај период, он отворено устаје против квалитета објављених публикација, јер су његови аутори „неодговорно и без неопходне индивидуалне спреме“ писали о НОР-у, чиме су свесно или несвесно упадали у фалсификовање историје, јер нису задовољавали ни најминималније критеријуме историјске обраде материје. Неке од тих књига су писане и без икаквих стручних рецензија па Ракић с правом закључује да је такво стање анархично. Истовремено, у непосредној вези с тим, он најављује потребу адекватне критике издавачке делатности као основног услова за потврђивање историјске истине. Насупрот појави оштрог реаговања аутора на критике, он се залаже за нормалан и аргументован дијалог између аутора и критичара. Наглашавајући некритичност појединих аутора према материји коју обрађују, Ракић долази до закључка да неки од њих не праве разлику између своје личности и свога рада. Но, Ракић се на задржава само на констатовању овакве ситуације. Он предлаже и решења. Наиме, човек који се бави писањем мора бити, пре свега, квалификован, да има смисла за ту врсту посла. Он мора бити без икаквих предрасуда или идеолошких заблуда. Овај његов став је, у ствари, темељна одредница борбе за историјску истину. Међутим, пошто се оваква праксе не може брзо да промени, јер је била последица опште друштвено-политичке климе, Ракић подржава форму стварања редакцијских одбора који би, ако ништа више, увели ред у техничким припремама за штампање књига из периода НОР-а и револуције. То би подразумевало избор аутора, склапање уговора, организовање стручних рецензија и препоручивање рукописа за штампу. Редакционе одборе би чинили људи који познају овај период наше историје. То би онемогућило нестручним ауторима да наставе свој посао који више штети него што користи, а истовремено не би доводило до стварања политичких проблема који су били последица немарног и неодговорног рада.

Међутим, могао би се стећи погрешан утисак да се Ракићева борба за историјску истину у овом периоду односила на разрачунавање само са онима који то нестручно раде, што би умногоме умањило њен значај. Напротив, његово залагање за историјску истину било је животно опредељење историчара Хранислава Ракића који је седамдесетих година већ увелико својим историографским радом показао да је један од оних историчара НОР-а и револуције који се придржавају захтева историјске науке.

Зато је било логично очекивати да ће управо у овом периоду енергично реаговати када су се такве произвољности појавиле у делима оних чије су и формалне квалификације задовољиле неке од захтева научног поступка у историјској науци (мада је до краја остао при свом ставу да се историјом морају бавити историчари, односно да сваки стручњак, ако има наклоности према научном раду, може најбоље да се потврди само у својој струци).

(...) Друго поље деловања Хранислава Ракић, које је такође пружало широке могућности борбе за историјску истину, је организовање и рад научних скупова који су се, пре свега, бавили појединим темама из периода НОР-а. Такво опредељење није било формалног карактера. Свестан чињенице да је и то једна могућност елиминисања већ раширене појаве нестручне обраде историјске прошлости, он је сматрао да тек позната имена наше историографије могу својом стручношћу и ауторитетом да дају највећи допринос научној обради периода НОР-а и револуције. Наравно, врло брзо се показало да је био потпуно у праву, па је ангажовање научних радника проширило и на остале области које су биле заступљене у „Лесковачком зборнику“. Верификација научних резултата на научним скуповима не само што је подигла квалитет „Лесковачког зборника“ већ је била и брана већ наговештене појаве нестручности и неодговорности. Међутим, средином седамедесетих година морао се суочити са великим тешкоћама у политичкој клими, коју су створили неприкосновени ауторитети, на политичким функцијама или без њих, који су сматрали да је неопходно вршити ригорозну контролу свега што је требало да буде објављено о периоду 1941-1945. па чак и онога што познати стручњаци на пољу историјске науке саопштавају или објављују. Тада је схватио да се Редациони одбор за издавачку делатности из НОР-а (постојао од 1970) почиње да претвара у своју супротност, па уместо да буде технички орган који ће се бринути о подстицању и организовању ове важне делатности, он се претварао у пресудитеља, чак и када се ради о саопштеним научним сазнањима или дилемама познатих научника из области историјске науке.

(...) Нажалост, порука за коју се деценијама борио Хранислав Ракић да историјска истина мора бити на првом месту и једина права одредница није била опште прихваћена ни у наредној деценији до данас. Догађало се да буду објављиване књиге које не само што нису имале стручну верификацију, већ нису доживеле ни најелементарнију

критичку оцену, не ради политичког или другог обрачунавања, већ ради историјске истине.

%

Србија је земља богате историјске прошлости, која је у историографији обрађивана са различитих аспеката уз покушаје да се поштују историјски императиви истинитости која се заснива на изворима првога реда.

Нажалост, то одушевљење историјском прошлошћу Србије охрабрило је многе стручњаке који по вокацији нису историчари да се упусте у ризик тумачења историјске прошлости без елементарног познавања научног метода историографије. Тако је често долазило до погрешних тумачења и произвољности, непотребног глорификовања и карактерисања појединих догађаја. Притом, уочљиво је био присутан и јак политички утицај, што је стварало услове за необјективност. Круг оних који су се осмелили да пишу био је последица њиховог учешћа у појединим догађајима или положаја који су заузимали у друштву. Чак су формиран и редакциони одбори од нестручних људи који су сматрали да треба да пресуђују о карактеру појединих догађаја и о начину писања, што је био тежак ударац за историјску науку. Такво профанисање нанело је велику штету историјској истини. Када се томе дода да није постојала права историјска критика или је она тумачена као атак на систем, онда је јасно да је ситуација била још тежа.

У новије време, нарочито после тзв. демократских промена у Србији, одвијао се процес транзиције, односно повратка капитализма у најгрубљем облику, па су се јавили они који су добили задатак да глорификују нови систем и у негативном светлу приказују све што је била недавна историјска прошлост српског народа. Нажалост, тај задатак су добили и неки историчари, доктори наука, који би, према томе морали да се одрекну свега што су писали, па можда и свог статуса научног звања. Као историчар осетио сам потребу, поред осталог, да се озбиљније позабавим критиком објављених књига из историографије, као и да реагујем на сумњиво тумачење појединих догађаја у многим часописима и дневним листовима. Такве интервенције утицале су на ауторе да се одричу књига свесни да су неправилно тумачили чињенице. Ако се зна да се та критика одвијала током постојања социјалистичког система, значи да је било дозвољено да се утврђује права историјска истина, без обзира на политичку климу и утицаје. Зато сам књигу насловио

„Борба за историјску истину“, јер ми је то била звезда водилја у име моје струке.⁵⁷⁰

---

⁵⁷⁰ Живан Стојковић, Предговор, Борба за историјску истину, Градски одбор СУБНОР-а Лесковац 2003, стр.5-18. Напомена: У књизи Борба за историјску истину објављени су следећи прилози: Предговор проф. др Живана Стојковића; Недопустиви пропусти у једној репрезентативној књизи (Србија – знаменитости лепоте, Београд 1965); Сакупљање изворне и мемоарске грађе за период 1941-1944. и њихова веродостојност; Споменици културе – њихова стање и заштита; Једна корисна књига и реализација; Још реч-две о једној књизи (др Димитрије Кулић, др Јосиф Трајковић, Документи о настанку и развитку народне власти на југу Србије 1941-1945. године); Поводом хронике о Лесковцу (Лесковац у рату и револуцији, Београд 1968); Издавачка делатност на тему НОР-а); Лесковац и околина (др Драгослав Танић, Лесковац и околина, Лесковац 1972); Актуелна питања неговоања и развијања револуционарних традиција НОБ (дискусија); Научни скуп - шездесет година КПЈ (СКЈ, СКОЈ-а и револуционарних синдиката (дискусија); Осврт на књигу Живојина Николића – Брке, Југоисточна Србија у револуцији 1941-1945 (дискусија); Напад II. српске народноослободилачке бригаде на немачки аеродром код Лесковца; Историографија и време садашње (како на то гледа историчар Хранислав Ракић); Историографија и време садашње II (има ли табу тема); Политика експрес и Вечерње новости у 1990. о НОР-у на југу Србије; Савезничко бомбардовање Лесковца 1944 (др Момчило Павловић и Верољуб Трајковић, Савезничко бомбардовање Лесковца 6. септембра 1944); Заблуде и фалсификати Александра Марковића – Туларског; Репринт Лесковачког гласника или збирка плаката (др Момчило Павловић, Мира Ниношевић, Верољуб Трајковић, Изборне борбе у лесковачком крају 1919-1939, књига I 1919-1929, Лесковац 1997); Погледи о датумима новије историје – погрешна тумачења; Реаговање – Књига о Кости Миловановићу Пећанцу – Чудна „хладнокрвност“ историчара (др Момчило Павловић, др Божица Младеновић, Коста Миловановић Пећанац 1879-1944 – биографија; Кривотвори ради функција (фелтон и књига Наше речи нису уздрамале јавност); Неки нови српски историчари кроје прошлост по задатку; Хроника са доста нејасноћа (Борисав Динић, Чекмин, Београд 2009); Рушења из незнања; Поговор; Напомен: У Лесковачком културном центру 4. априла 2013. године промовисана је књига Хранислава А. Ракића “Борба за историјску истину”, а повод је 85. годишњица његовог живота. Говорили су: Слађана Младеновић, уредница у ЛКЦ, проф. др Живан Стојковић, историчар и мр Мирослав Здравковић, правник. Издавач је Градски одбор СУБНОР-а Лесковац, а појавила се као 18 књига у едицији Библиотека за савремену историју. Уредник књиге и аутор Предговора, проф. др Живан Стојковић, евоцирао је успомене на прве сусрете у Скопљу на Филозофском факултету и од тада до данашњих дана траје њихово дружење и

НИКОЛАЈ ТИМЧЕНКО О РАКИЋУ - Имао сам прилику и срећу да сарађујем са Храниславом Ракићем и да изблиза пратим начин његовог рада и поступања са сарадницима. Он је дугогодишњи уредник свих музејских издања и његовог најчувенијег гласила *Лесковачког зборника*; када се зна да је Ракић такође дугогодишњи директор Народног музеја, то би свакако било довољно да испуни не само цело радно него и све своје расположиво време. Па, ипак, ако желимо да дефинишемо рад и учинак Хранислава Ракића, чини ми се да би се морало рећи да је то човек и работник који је увек тамо где се нешто покреће, ради и ствара. Потврда за то је и чињеница да је Ракић један од сталних сарадника *Наше речи*, затим уредник и сарадник *Нашег стварања* и да је учесник многих научних скупова и симпозијума, не само оних које је сам организовао у оквиру Народног музеја у Лесковцу, него и оних које су организовали академија наука, разни институти и научна друштва буквално широм целе бивше Југославије.⁵⁷¹

Ракићево присуство у *Нашој речи* је дуготрајно и разноврсно, јер је он у том листу не само објављивао своје текстове посвећене народноослободилачкој борби него и давао интервјуе и у својству директора Народног музеја, и у својству историчара, и, касније, у својству председника Општинског одбора СУБНОР-а. Ракић је, једном речју, писао и говорио за *Нашу реч* а и она је често писала о његовим књигама и о његовим научним и организационим подухватима. Довољно је да загледамо у брижљиво уређену библиографију Хранислава Ракића коју је припремио нишки историчар Д. Мирчетић да бисмо се у ово уверили.

Овом приликом нећу се задржавати на тој заиста обимној материји. Поменућу само два примера. Први заправо говори о једном тешком неспоразуму, а реч је више о времену – самом почетку шесдесетих година – него о самом Ракићу који је тада био почетник у научном раду. Наиме, *Наша реч* је, следећи иницијативу једног одговорног политичког радника, подвргла оштрој критици рукопис Ракића и Станка Ђорђевића, који се,

---

заједнички рад. Хранислав Ракић је нагласио да његов рад на “пољу историје” није био да умањи значај других стваралаца са којима је деценијама полемисао, него да укаже на веродостојност чињеница и отвори путеве да се историјом баве – историчари.

⁵⁷¹ *Николај Тимченко, Хранислав Ракић у Нашој речи и Нашем стварању, Хранислав Ракић - историчар, Народни музеј Лесковац 1994, стр. 119-112. Напомена: пренели смо комплетан прилог.*

највише захваљујући том нападу, никада није појавио из штампе.⁵⁷²

Једино оправдање за Нашу реч видим у томе што је она, и не слутећи, ипак учинила услугу тада младом историчару јер је рукопис заиста још био недовољно припремљен за штампу и што би тиме више наудио него што би користио његовом угледу. Тај инцидент, међутим, највише захваљујући толерантности самог Ракића и спремности Наше речи да буде отворена за политички исправне сараднике, није оставио трага и Ракић је постао и до данас остао радо помињано име на страницама овог листа.

Други пример односи се на један интервју Хранислава Ракића дат Нашој речи који је затим, са незнатним скраћивањем, објављен у *Борби*. Ракић је том приликом говорио о раду Народног музеја, интелектуалној клими у Лесковцу, организацији научног рада и издавачким плановима своје установе. Вреди се подсетити неких Ракићевим мисли и планова да би се видело не само какви су они били него у којој мери их је Ракић у своме музеју извршавао.

Одговарајући на питање о разлозима за покретање *Лесковачког зборника*, Ракић се позвао на уводну реч уз први број и једноставно рекао да је ова публикација покренута са циљем да се „лесковачки крај свестраније и са различитих аспеката научно проучи с обзиром на његову интересантну прошлост и врло динамична савремена кретања у њему“, оценивши да су претензије скромне а да је резултата већ било. Међутим, ми смо сведоци шта је све урађено преко Лесковачког зборника, колико је ту грађе, материјала и студија објављено и какав је углед у научном свету ова публикација стекла, окупивши велики број сарадника из готово свих научних центара бивше Југославије. Уосталом, и сам Ракић је у овом интервјуу рекао да је то један од циљева: наиме, Ракић је истакао као свој уметнички кредо окупљање свих оних који могу дати свој прилог познавању Лесковца – без обзира на евентуалне идеолошке и друге околности које су тада итекако узимане у обзир. Нарочита пажња поклониле се, рекао је Ракић, сарадницима из Лесковца, и тако је и било. На страницама Лесковачког зборника појавили су се сви они који су радили на науци и написали нешто од вредности. Та

---

⁵⁷² Напомена Н. Тимченка у фусноти прилога: *Рукопис је објављен поводом двадесетогодишњице устанка под насловом Лесковца и околина, Београд 1961.*

чињеница показује какав је Ракић уредник и којим се начелима руководио, а и објашњава успех не само Лесковачког зборника, него и свих осталих музејских издања.

Захваљујући оваквом односу према људима од пера, Народни музеј је постао установа која је подстицала на индивидуални рад и давала импулс за многе иницијативе. Зато слободно можемо рећи да је Ракић колико уредник, толико и аниматор и подстрекач научног живота у нашем граду.

Још боље потврђује тезу да је Ракић свуда тамо где се нешто покреће и ради његова ангажованост у *Нашем стварању*; он је ушао у редакцију тог часописа године 1961. када је на нешто другачијим основама обновљено његово излагање, и у тој редакцији остао петнестак година, укључујући и најбољи период тог часописа, односно рад у редакцији 1967. године када је она имала само пет чланова и када је Наше стварање постало врло тражено и врло запажено. За тих петнестак година Ракић је веома ревносно сарађивао у часопису тако да готово нема броја у коме није угледао светло дана макар један његов прилог. Писао је о разноврсним темама, највише наравно о историји Другог светског рата на лесковачком подручју, али су драгоцени његови прилози о историји самог часописа које је писао у јубиларним бројевима. Пуни фактографског материјала, писани једноставним језиком чињеница, строго документарни али и са лапидарним оценама о улози и месту часописа у културној историји Лесковца, ови прилози, заједно са библиографјом радова објављених у *Нашем стварању*, чине оно што бих назвао историјом историографије о нашем граду. Тако је Ракић својим разноврсним радом, увек прилагођавајући своје прилоге природи публикације у којој сарађује, дао веома корисне радове чија је документарност трајне вредности.

Наравно, Ракић је налазио времена и да учествује и на научним скуповима и симпозијумима на којима се расправљало о догађајима у току рата. Ракић је специјалиста на Народноослободилачки рат у лесковачком крају и готово све његове књиге имају за тему ту област. Међутим, погрешно је рећи да је Ракић налазио времена да учествује на научним скуповима и ту проверава и фактографију и своје закључке јер је писање радова за те прилике, у ствари, основа његове делатности. Ракић је историчар који сматра фактографију за главни циљ свога рада и утврђивање истине о збивањима и личностима је његова главна преокупација. Тежећи проверавању и утврђивњу истине, он је сматрао научне скупове за погодну могућност да то и оствари.

Објављујући прилоге са научних скупова у зборницима радова који су у тим приликама штампани, Ракић је, у ствари, исписао читаве томове о предмету којим се бави.

Најзад, ваља рећи да и Наша реч, и Наше стварање и научни скупови у Лесковцу и многим градовима бивше Југославије сведоче о огромном раду који је Ракић током своје плодне активности у трајању од близу четрдесет година уложио и тиме обележио најбоље токове и тенденције лесковачке науке, посебно историографије.⁵⁷³

%

ИСТОРИЈА ЛЕСКОВЦА – Ова књига, историјска синтеза, представља научно утемељену, лепо написану и лако читљиву историју Лесковца од праисторије до краја Другог светског рата.⁵⁷⁴

---

⁵⁷³ Хранислав Ракић - историчар, Народни музеј Лесковац 1994. године. Напомена: Садржај књиге: др Живан Стојковић, Уводна реч; аладемик Владимир Сојанчевић, Стваралац и дело; др Милорад Васовић, Обележено време; Ђорђе Митровић, Прилог разматрању улоге Хранислава Ракића у музејској служби и музеологији Србије; др Петар Качавенда, Допринос дела Хранислава Ракића савременој историографији; др Мирољуб Васић, Допринос изучавању историје омладинског покрета; др Вјенцислав Глишић, Хранислав Ракић као историчар терора и злочина окупатора и њихових сарадника у лесковачком и врањском крају; др Жарко Јовановић, Сељаштво југа Србије у делима Хранислава Ракића; др Јован Златић, Хранислав Ракић – историчар Комунистичке партије Југославије у народноослободилачком рату у јужној Србији; Драгољуб Ж. Мирчетић, Војноисторијски аспект Ракићевог опуса; др Милан Матић, Хранислав Ракић, уредник Лесковачког зборника, посебних издања и ванмузејских публикација; др Живан Стојковић, Борба за историјску истину; др Милан М. Миладиновић, Критичка мисао Хранислава А. Ракића; др Димитрије Кулић, О делу Хранислава Ракића; др Никола Цветковић, Ликови бораца у народним песмама и биографијској обради Хранислава Ракића; Драгутин Ђорђевић, Трагови једног историјског тренутка; Николај Тимченко, Хранислав Ракић у Нашој речи и Нашем стварању; Вили Хубач, Испољена спремност у свако доба за сарадњу, мр Срђан Марковић, Неколико кратких импресија о Храниславу Ракићу; Никола П. Илић, Неколико фразмената из живота Хранислава Ракића;

⁵⁷⁴ Мирољуб Васић, Допринос изучавању историје Другог светског рата у Србији 1941-1945, Научни рад Живана Стојковића, Технолошки факултет, Лесковац 2003, стр. 14. Напомена: Књига је објављена 1992. и написана у коауторству: Др Живан Стојковић, Слободанка Стојичић и Хранислав Ракић.

Идеја о писању историје Лесковца настала је на симпозијуму одржаном 1967. године у Народном музеју у Лесковцу поводом 90. годишњице ослобођења од Турака. Тада је и формиран Редакциони одбор који је имао задатак да изради скицу за овај пројекат. Констатовано је да постоје и знатне тешкоће за писање историје Лесковца због недовољне истражености свих периода његове прошлости, као и недостатка историјских извора. Како је требало да историја Лесковца, као вишетомно издање, буде штампана поводом стогодишњице ослобођења од Турака, рачунало се да је период од једне деценије довољан да се попуне празнине у обради његове историјске прошлости. Зато је настављена интензивна издавачка делатност како посебних издања у оквиру, тако и у оквиру „Лесковачког зборника“. Убрзо је, међутим, било јасно да је овај период доста кратак за комплексније истраживање и публиковање грађе и монографских дела. Аутори су указивали на тешкоће па је прихваћено да се до тада истражена и обрађена грађа објави како би послужила за писање историје Лесковца. То је продужило рад на пројекту за још једну деценију. Најзад, деведесетих година стекли су се услови за њено обликовање, јер је било довољно обрађених монографија, чланака и расправа који су омогућили да се напише, не вишетомна, већ једнотомна историја Лесковца која представља покушај синтезе досада валоризованих научних чињеница. Тако је доведен до краја пројекат историје Лесковца који се ових година уклапа и у обележавање шестогодишњице његовог постојања као града. Определили смо се да историју Лесковца обрадимо од најстаријих дана до 1944. године, јер сматрамо да послератни период тек треба истраживати и научно валоризовати. За поједине периоде, поготово за најстарији период, по природи ствари, обухватили смо шире подручје које гравитира Лесковцу, док се у већем делу текста обрада односи на Лесковац са најближом околином. При обради углавном смо се користили објављеном литературом и грађом, а делом истраживањем историјских извора. Сматрамо да писање историје не значи и завршну реч, поготово за богату историјску прошлост једног подручја, јер нова истраживања доносе и нова сазнања.⁵⁷⁵

%

---

⁵⁷⁵ Др Живан Стојковић, др Слободанка Стојичић, Хранислав Ракић, *Поговор, Историја Лесковца, Институт за савремену историју Београд 1992, стр. 356-357.*

НАЛИЧЈЕ „ЗЛАТНОГ ДОБА“ ЛЕСКОВЦА 1918 – 1941 –
У издању Народног музеја у Лесковцу 2015. године штампана је луксузно опремљена књига у тврдом повезу, великог формата, на српском и енглеском под интригантним насловом „Златно доба Лесковца 1918 – 1941“, аутора: Звонимира Шимунца, Мире Ниношевић и Верољуба Трајковића, на кунсдруку папиру, са велики бројем фотографија завидног квалитета. Овај пројекат, како су га аутори „крстили“, заслужује сваку пажњу утолико пре што се ради о врском новинару Шимунцу и двоје историчара и музејских саветника. Јер, обрада прошлости свакога града у Србији, па и Лесковца, услов је за разумевање будућности и подстицај за даљим напредовањем.⁵⁷⁶

(,..) Листајући ову интересантну сликовницу, која може важити и као туристички водич, сусрећемо се са још једним бомбастим насловом „Манчестер на Балкану“ где се, на срећу недобронмерних читалаца, први пут на стр. 57. стидљиво пимиње да је Лесковац био и „град радника и штрајкова“. Значи, радници су били једино синоним за штрајкове и то у златном добу, што може да значи доста непримерено за те „недорасле“, раднике који не могу да уживају у благодети тог благостања, већ покушавају да се буне и да руше ауторитет града и његових газди. По природи текста, може се разумети да су аутори прихватили профани назив неколико троспратних грађевина као палата, којима су морали да се поносе сви мештани. Невештина у коришћењу постојеће литературе о историјској прошлости Лесковца, доводила је и до тога да аутори превиде и најновије податке о неким догађајима или културним и верским споменицима.

(...) Своју невештину у конципирању књиге аутори су показали и одступањем од самог наслова. Наиме, у жељи да буду интересантни, одлучили су се да издвоје три епизоде из

---

⁵⁷⁶ Хранислав А. Ракић, „Наличје „златног доба“ Лесковца 1918 – 1941“, Градски одбор СУБНОР Лесковац, 2015. Предговор, стр. 7 – 19. Напомена: САДРЖАЈ књиге: Предговор, Увод, Извод из рецензије, „Ванвременско „златно“ доба Лесковца, Пословни и политички углед лесковачких богаташа пре „златног доба“, Лесковачке афере „златног доба“, Положај радника у „златном“ добу Лесковца, Комунални проблеми „златног“ доба, Лесковачке афере „златног“ доба, Политичка убиства „златног“ доба, Техничка достигнућа „златног“ доба, Незамисливе паралеле, Списак са „латинастог“ доба Лесковца, Литература, Поговор, Белешка о аутору.

историје града, па су ту уврстили обележавање пола века од ослобођења од Турака,

(...) Нико не спори да је Лесковац имао значајан број фабрика у власништву богаташа, али је име „Српски Манчестер“ добио само по текстилној индустрији, која је после Другог светског рата наставила да се снажно развија и седамдесетих година прошлога века имала десет хиљада радника у здруженом предузећу „Лескотек“.⁵⁷⁷

ВУКАДИН РИСТИЋ

ДР ВУКАДИН Ристић специјалиста ортопедске хирургије и трауматологије, рођен је 1930. године у Лесковцу. Основну школу и гимназију завршио је у Лесковцу, Медицински факултет у Београду, а специјализацију на Медицинском факултету у Скопљу. Стручно се усавршавао на клиникама и институтима медицинских факултета у Београду, Нишу, Скопљу и Загребу, код прим. др Душана

---

⁵⁷⁷ У Лесковачком културном центру октобра 2015. године промовисана је књига Хранислава Ракића „Наличје златног доба Лесковца 1918 -1941“. Реч је о реаговању на књигу „Златно доба Лесковца 1918 -1941.“ Ракић тврди да поменути период не може бити назван „златно доба“, јер су у то време постојале велике афере у Лесковцу, као и да су се људи које „они идеализују, капиталисти, богатели експлоатацијом радника, деце од 8-12 година, а не својим радом. Било је и великих демонстрација и штрајкова радника, јер људи нису били материјално обезбеђени. Говорити о том добу да је златно је немогуће. Поред аутора, присутнима су се обратили и рецензенти књиге, проф др Драгомир Радовановић и Живојин Стефановић, дипломирани правник. Радовановић је рекао да је добро што су се појавиле ове књиге, јер свака на свој начин описују то време, а из сучељавања различитих ставова и виђења могу се донети релевантне оцене о једном времену. Живојин Стефановић је, пре него што је рекао нешто о књизи, напоменуо да је организатор имао проблема да добије простор за промоцију, па је било у плану да се, ако никако другачије, промоција одржи у парку, јер „ту нам не могу забранити окупљања.“

Деклеве, прим. др Велибора Текаревића, проф. др Александра Ковачевића, проф. др Светислава Солдатовића и проф. др Љупчо Серафимова. Објавио је у стручним часописима и зборницима 150 научно-стручних радова и аутор је 11 књига: Деформитети кичменог стуба код школске деце (1986), (у коауторству са др Ј. Камнаром, др К. Ветеровским), Споменица – 50 година рада Подружнице СЛД у Лесковцу (1997), *Сијаринска Бања извор здравља и живота* (два издања 1998. и 2002), *Библиографија радова чланова Подружнице СЛД у Лесковцу 1947-1997.* (у коауторству са др Н. Златановићем, 1998), Развој здравствене службе у лесковачком крају 1978-2005 (2006), Термоминералне воде Сијаринске Бање (2007), два издања, Основи ортопедије и трауматологије (2008), Квалитет живота особа старијег животног доба (2010) (у коауторству са др М. Левијем), Оснивање и развој уролошке службе у Лесковцу (у коауторству са др М. Петровићем) (2011). Примаријус је постао 1982. године. Био је професор анатомије и физиологије у Медицинској школи и уредник часописа Подружнице СЛД у Лесковцу. У ЛКЦ 2016. године промовисана је његова књига “Председници Подружнице Српског лекарског друштва 1947 – 2015“ Врло активан у СЛД, од самог почетка рада као лекар обављао је одговорне дужности потпредседника (1978-1982) и председника Подружнице СЛД у Лесковцу (1982-1989), члан Извршног одбора Председништва СЛД (1986-2001), члан комисије СЛД за доделу звања примаријус (1985-2004) (...) Добитник је многих признања.

Рођен сам 21. фебруара 1930. године у Лесковцу у старој лесковачкој породици од мајке стане Цекић, домаћице и оца Тодора Хаци-Ристића, трговца, као њихово шесто дете. Очево порекло је из села Грдилнице од бабе Милке (рођене 1925), лепе и храбре жене која се борила против Турака и чије су особине, понашања и догађаји били инспирација за познату народну песму „*Море пуче пушка низ густе ораси*“. Порекло по мајци је из старе лесковачке породице, кожарско-ужарског трговца Костадина Цекића-Дине Вучковог из насеља Подворце. Рођен сам у кући у непосредној близини Хисара, у улици Милоша Обилића у којој и данас живим са супругом.⁵⁷⁸

По повратку са радне акције Панчевачки рит - Борча, уписа сам Медицински факултет у Београду. У почетку

---

⁵⁷⁸ Прим. др Вукадин Ристић, *Мој животни пут, Лесковац 2013*, стр. 15.

студија имао сам потешкоћа са обезбеђењем смештаја. Спавао сам на клупама у парку или на Железничкој станици. Срећа је била што тада ноћи нису биле хладне и што то дуго није трајало. У прва два месеца био сам илегални станар у студентским домовима „Иво Лола Рибар“ и „Билас“ код Железничке станице. Касније сам користио стан у улици Максима Горког на Каленићевој пијаци у коме сам остао до завршетка студија.⁵⁷⁹

Готово је преко пет деценија како сам стекао диплому Медицинског факултета и почео и завршио свој професионални рад у родном Лесковцу и Сијаринској Бањи.

Последњих година сам, такође, много научио и још увек радим и учим. Закључио сам да је у животу најбитније да прво разумемо и слушамо једни друге, да смо толерантни и попустљиви, пажљиви и предрусетљиви, да поштујемо и старе и младе да бисмо били поштовани, да смо дружељубиви, да имамо пријатеље и другове.⁵⁸⁰

%

РАЗВОЈ ЗДРАВСТВЕНЕ СЛУЖБЕ У ЛЕСКОВАЧКОМ

КРАЈУ - Здравствена служба у Лесковцу и околини почела се убрзано развијати тек после ослобођења од Турака. Према одредбама Закона о уређењу санитетске службе и чувања народног здравља Кнежевине Србије већ 1882. године Лесковац добија првог среског лекара. Та година означена је као почетак организоване и званичне здравствене службе у Лесковцу и читавој његовој околини. Декретом је постављен први срески лекар, др Ђорђе Даларопуловић, са задатком „да се бави здравственом проблематиком и организацијом здравствене службе у Срезу лесковачком, округа врањског, а 1885. године Лесковац је добио и првог општинског лекара др Ристу Михајловића.⁵⁸¹

Развој здравствене службе на подручју Лесковца и његове оклине није довољно истражен. Не постоји ниједна целовита

---

⁵⁷⁹ Исто, стр. 44.

⁵⁸⁰ Вукадин Ристић, *Мој животни пут, Филекс Лесковац, стр. 11-15. Напомена: У посебном поглављу књиге Мој животни пут „Изводи и мишљења о мом раду“, изузетно похвалне оцене изrekli су академик проф. др Војин Шуловић, проф. др Обрад Костић, прим. др Томислав Стојичић, прим. др Милан Леви, прим. др Велибор Станковић, проф. др Живан Стојковић, прим. др Зоран Динић, прим. др Мирослава Димитријевић*

⁵⁸¹ Вукадин Ристић, *Развој здравствене службе у лесковачком крају 1878-2005“, Народни музеј Лесковац 2006. године, стр. 13.*

публикација, која се на систематичан начин бави овом проблематиком. Побуђен том чњеницом прихватио сам се задатка да, на основу расположиве документације, сагледам развој ове значајне службе од њених задатака до наших дана. Сасвим се сигурно зна да наших лекара није било у Лесковцу непосредно после ослобођења од Турака, али се зна да су у доба турске владавине у Лесковцу и оклини, у неослобођеном граду уочи 1877. године била два школована лекара.

Један је по националности био Турчин за кога си сигурно зна да је био лекар у Лесковцу чије је присуство забележио лесковачки учитељ Јосиф Костић, његов савременик и лични пријатељ и да је био образован човек. Чувени француски научник Ами Буе, који је боравио у Лесковцу 1837. године пише у свом капиталном делу *Европска Турска* да је у Лесковцу као лекар радио један Абанац. Други лекар је био Хећим Панајот, по националности Грк, о коме знамо из казивања старих Лесковчана.⁵⁸²

%

ПРЕДСЕДНИЦИ ПОДРУЖНИЦЕ СРПСКОГ ЛЕКАРСКОГ ДРУШТВА У ЛЕСКОВЦУ 1947 – 2015. ГОДИНЕ - У Лесковцу је 1. марта 1947. године, у згради Хигијенског завода одржана Основачка скупштина Подружнице Српског лекарског друштва за лесковачки, власотиначки и јабланички округ.⁵⁸³

Скупштину је отворио начелник здравственог одељења округа лесковачког др Живојин Поповић и указао на неопходност оснивања Подружнице и задатке у будућем развоју здравствене службе, превентивном раду, ширењу здравствене културе, али и о месту и улози лекара. Лекари лесковачког, власотиначког и јабланичког округа формирали су Окружну подружницу Српског лекарског друштва и за првог председника изабрали др Радета Свилара, за секретара др В. Михајловића и за благајника др Данила Стоиљковића. Др Раде Свилар се у име управе захвалио на поверењу и обећао да ће се са сарадницима залагати за успешан рад Подружнице. Њена активност од оснивања до децембра дата је у посебном поглављу књиге. Према оцени Председништва

---

⁵⁸² Исто, стр. 34-35.

⁵⁸³ Прим. др Вукадин Ристић, *Председници Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу 1947 – 2015.*, стр. 28. Напомена: Издавач књиге је Књижевни клуб „Глубочица“, уредник Боркица Миловановић, председница клуба, рецензенти прим. др Томислав Стојичић и прим. др Зоран Динић.

Српског лекарског друштва и председника, академика Војина Шуловића, Подружница у Лесковцу била је једна од најактивнијих у Србији.⁵⁸⁴

%

ПРЕДСЕДНИЦИ ПОДРУЖНИЦЕ СРПСКОГ ЛЕКАРСКОГ ДРУШТВА У ЛЕСКОВЦУ – Од 1947. до 2015. године, председници Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу били су: др Раде Свилар (1947 – 1949), др Алојз Будимир (1949 – 1950), др Владимир Михајловић (1950 – 1951), др Владимир Поповић (7 месеци у 2015), др Живојин Поповић (1951 – 1953), др Оскар Киш (1953 – 1954), др Босиљка Будимир (1954 – 1955), др Петар Стојчић (1956 – 1959), др Велибор Теокаревић (1959 – 1960), др Миодраг Хаџи-Јованчић (8 месеци у 1960), др Живојин Поповић (1960 – 1961), др Петар Стојчић (1961 – 1962), др Данило Стоиљковић (1962 – 1963), др Драгомир Андрејевић (11 месеци у 1963), др Велибор Теокаревић (1963 – 1964), др Миодраг Тасић (1964 – 1968), др Миодраг Павловић (1968 – 1970), др Томислав Стаменковић (9 месеци у 1970), др Живка Сретић (1971 – 1974), др Велибор Теокаревић (1974 – 1976), др Драгомир Марковић (1976 – 1981), др Вукадин Ристић (1981 – 1987), др Милан Леви (1987 – 1992), др Томислав Стојичић (1992 – 1996), др Властимир Перић (1996 – 2000), др Нинослав Златановић (2. март 2000 – 23. новембар 2000), др Вукадин Ристић (23. новембар 2000 – 19. март 2001), др Зоран Анђелковић (19. март 2001 – 23. март 2003), др Саша Гргов (23. март 2003 – 21. марта 2007), др Предраг Ивановић (21. март 2007 – 29. мај 2007), др Добривоје Стојановић (29. мај 2007 – 28. новембар 2008), др Горан Станојевић (28. новембар 2008 –).

РАДЕ СВИЛАР (1889 – 1954), председник Подружнице од 1947. до 1949. године, рођен је 23. октобра 1889. године у селу Пећани, срез Кореница Лика, у Хрватској, у сељачкој породици. Основну школу завршио је у суседном селу Дебело Брдо, малу матуру у Славонској Пожеги, а Српску гимназију у Сремским Карловцима 1908. године. Од првог разреда гимназије, за све време школовања, имао је малу породичну пензију 40 сребрних круна месечно. Био је одличан ученик и његов успех у осмом разреду забележен је у анализама Карловачке гимназије као најбољи од њеног оснивања.

---

⁵⁸⁴ Прим. др В. Ристић, *Председници Српског лекарског друштва у Лесковцу 1947 – 2015. године*, стр. 28.

Медицински факултет уписао је у Бечу у нада да ће у животу безбедније живети. За време школовања, како сам пише у својој аутобиографији „имао сам још нешто од мајчиног мираза, стриц је то мало слао. За време шесте године у Бечу нисам никада доручковао, ручао сам у мензи, а петнаест пута у месецу вечерао. Ниједну своју књигу нисам имао и за шест бечких зима само једанпут zaloжио“. Затим наводи „дође и Видовдан 1914. године, дан прославе 50. годишњице „Наше зоре“, многобројни гости дођоше, чак и њен први председник др Владан Ђорђевић. Увече је требало да говори др Масарик и други од гостију, а већ у 15 сати дође вест да је аустроугарски престонаследник убијен у Сарајеву. Поче хајка на Србе и Словене. Ја истог дана добих позив за војску у Пешту.“ Те године је апсолвирао на Медицинском факултету у Бечу, а промисан је за доктора целокупне медицине 31. маја 1916. године. После промиције одлази на фронт у Галицију. Био је батљонски лекар аустроугарске војске, а у пролеће 1917. године за време офанзиве дезертира Русима. У Русији доспева у затвор, а у зиму бежи из логора и у Москви се прикључује српским добровољцима. Ту добија распоред санитетског поручника у Југословенском добровољачком одреду. У општем хаосу који је владао у Русији, био је заробљен од Совјета и осуђен на смрт. Из те ситуације успева да се избави уз помоћ Мике Петровића, доцније ветеринара у Лесковцу који је преко норвешког конзула дошао до Троцког, који је од Лењина добио дозволу да ухапшени Срби буду помиловани и протерани из Русије. Одатле су пребачени у Солун и др Свилар је распоређен у болници престонаследника Александра на Интерном одељењу. Касније је био премештен у Лесковац где остаје пола године. Радио је и у Нишу и Пироту, а 13. априла 1920. године излази из војске. У мају исте године жени се у Лесковцу Јулијаном, ћерком трговца Гоче Поповића. Након извесног времена из Лесковца одлази у осјечку болницу на усавршавање. Годину дана касније хрватске влада га шаље на окулистику у Беч. Поново се враћа у Осиек и бива изабран за градског лекара. Пошто није успео да добије стан, напушта Осиек и октобра 1921. године, на предлог министра народног здравља др Мехмеда Спаха, постављен је за лекара среза власотиначког где је требало да отвори болницу. Због сукоба са тамошњим послаником премештен је у Тутин. Зато даје оставку на нову дужност и остаје у Власотинцу као приватни лекар. Године 1924. изабран је за општинског лекара у Лесковцу. У том периоду много је радио и као лекар на културном пољу, а ноћу је, од

1924. до 1946. године, стално дежурао. У Другом светском рату као управник митровачке Војне болнице повлачи се до Сјенице где су га заробили Немци, али захваљујући интервенцији др Душана Радаковића из Лесковца, успева да се ослободи. По ослобођењу Лесковца добио је задатак да организује окружни санитет и 22. марта 1945. године поставен је за лекара Народне амбуланте у Лесковцу. Шестог фебруара 1946. године лекарска комисија даје мишљење да није способан за вршење душности, на основу чега је Министарство здравља Србије, 14. маја 1946. године, донело одлуку о његовом пензионисању. Међутим, јуна 1948. године је поново преведен у активну службу у Народној поликлиници као шеф кожно-венеричне амбуланте. Свој лекарски посао, др Раде Свилар, обављао је часно, са пуно љубави, указујући помоћ болесним и унесрећеним. Мада је био интерниста, посветио се лечењу деце, према којима је имао нарочиту љубав. Поред напорног рада у лекарској амбуланти, није занемаривао превентивну медицину. Његово дело је артерски бунар у Лесковцу, претеча градског водовода, а по његовој заслуги, Лесковац је набавио прва санитетска кола, донет је Општински статут и формирана општинска санитетска група која је спроводила контролу производа и продају животних намирница, подигнута је кланица и уведене продавнице меса, а јавни локали су редовно контролисани. Водио је упорну борбу за благовремено пелцовање деце, па је број заразних болести сведен на најмању меру. Један је од најактивнијих чланова Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу, оснивач и први председник те подружнице. Организовао је стручне састанке, обезбеђивао предаваче и успоставио контакт са Српским лекарским друштвом као и са подружницама у околним градовима, пре свега у Нишу. Указивао је младим лекарима како треба помагати и преносити знање и стручно искуство другима. Био је централна личност здравствене службе у дужем временском периоду у Лесковцу и региону; бавио се интерном медицином и деčјом патологијом, али је био истовремено изврстани друштвени радник у обављању многих дужности, од председника Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу, до одборника у СО Лесковац, председника Певачког друштва, до санитарног инспектора. Др Раде Свилар је био врло частан човек, радан и ретко способан лекар, који је оставио дубоке трагове у животу и раду. Умро је у Лесковцу после дуге болести 25. новембра 1954. године.

АЛОЈЗ БУДИМИР (1895 – 1959), председник Подружнице од 1949. до 1950. године рођен је 11. октобра 1895. године у Тузли у сиромашној радничкој породици. Као ученик гимназије, приступио је организацији Млада Босна. После атентата на аустроугарског престонаследника Франца Фердинанда у Сарајеву 28. јуна 1914. године, осуђен је на 19 година робије. Након три и по године проведене у казаматима Зенице, био је ослобођен затвора. Као стипендиста Социјалдемократске партије Србије одлази на студије у Чехословачку где је у Прагу 1926. године завршио Медицински факултет. Фебруара исте године Савет Медицинског факултета у Београду нострификује диплому доктора Алојза Будимира. По поврату у Србију провео је две године на служби у Пожаревцу. Премештен је 1928. године у Пирот за управника Дома народног здравља где је радио и као школски лекар. Од 13. октобра 1944. године до 10. септембра 1945. године, био је епидемиолог XIII корпуса Народноослободилачке војске Југославије. По изласку из војске извесно време је радио као здравствени референт Окружног народног одбора у Нишу, а 26. марта 1946. године постављен је за управника Хигијенског завода у Лесковцу. Од 1953. до 1959. године је управник Дома народног здравља и срески санитарни инспектор. Био је активан у раду Српског лекарског друштва. Један је од оснивача Подружнице СЛД у Лесковцу и њен други председник, предавач и организатор његових акција и стручних предавања. Др Алојз Будимир дошао је у Лесковац и био вршилац дужности управника Дома здравља у Лесковцу 1941. године. После Другог светског рата наставио је да ради све до 1959. године и био на дужности управника ове установе. Временом је Дом народног здравља променио свој назив у Санитарно-епидемиолошку станицу, а касније развојем и јачањем службе постаје Хигијенски завод. Др Алојз Будимир био је врло способан и образован човек, који је остварио извредне резултате у подизању угледа и афирмацији Хигијенског завода као превентивне установе.

ВЛАДИМИР МИХАЈЛОВИЋ (1906 – 1983), председник Подружнице од 1950. до 1951. године. Михајловић је био оснивач и први начелник антитуберкулозне службе у Лесковцу. Рођен је 3. септембра 1906. године у Лесковцу. Отац Атанасије био је келнер, а мајка Даринка домаћинца. Медицинске студије завршио је у Београду. За време студија

био је демонстратор на Патолошком институту код професора Јовановића. После дипломирања, изабран је за асистента на Фармацеутском институту, код професора Павловића. У жељи да се бави практичном медицином на конкурс је изабран за лекара II унутрашњег одељења Опште болнице у Београду чији је шеф био прим. др Мурић. На овом одељењу је, поред честих интерних случајева, било и двадесетак кревета за пријем и терапију болесника од плућне туберкулозе. Ту је завршио специјалистички стаж из пнеумофтизиологије, а јануара 1945. године је прешао у Лесковац где је најпре радио у Народној амбуланти поликлинике, одакле га мобилишу за лекара у регрутном центру војног подручја Лесковац, где остаје све до завршетка рата. Одлуком Министарства здравља, 26. јула 1945. године поставен је за шефа Антитуберкулозног диспанзера и вршиоца дужности шефа грудног одељења Опште болнице у Лесковцу. Звање примаријуса добио је 1956. године. На основу показаних резултата у АТ служби у Лесковцу, а на предлог проф. Беровића и проф. др Грујића из Београда, изабран је за ванредног професора Медицинског факултета у Нишу 1961. године. Стицајем бројних околности, углавном личне и породичне природе, повукао се 1964. године са дужности професора и вратио у Лесковац где је наставио рад у АТ диспанзеру до пензионисања 1. фебруара 1977. године када прелази у Београд. Др Михајловић је био врло активан друштвени радник. Један је од оснивача Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу и њен први секретар. Два пута је био и председник. Поред осталог, био је и потпредседник Фтизиолошке секције СЛД у Београду, као и председник Подружнице за здравствену културу Југославије и члан Управног одбора Специјалне болнице у Сурдулици. Одборник у СО Лесковац био је 12 година, као и члан многих здравствених комисија и савета за здравље СО Лесковац. Одликован је Орденом рада са златним венцем, Медаљом за изваредне заслуге у развоју Лесковца (1961), а добитник је и других бројних признања. Објавио је велики број стручних радова и учествовао на научним скуповима. Умро је у Београду 23. октобра 1983. године. Последњу пошту му је одао велики број Београђана и пријатеља из Лесковца и професора Медицинског факултета на челу са проф. др Будисављевићем и проф. др Грујићем.

ВЛАДИМИР ПОПОВИЋ – председник Подружнице седам месеци у 1951. години. Др Владимир Поповић, војни лекар од

1947. до 1951. године, био је шеф Хируршког одељења и члан Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу. За њеног председника изабран је на годишњој скупштини 1951. године, али је ту дужност обављао само седам месеци, после чега одлизи за Прокупље. Хируршко одељење у Лесковцу имало је 50 постеља и операциону салу у којој је специјалиста опште хигијене био др Владимир Поповић. Вршио је интервенције код хитних хируршких обољења и повреда, затим код перфорације *ulcusa* улцуса, где је углавном рађена сутура. Рађене су и операције Слепог црева и кила, као и струмектомије и мастектомије, док су болесници са застарелим илеусом углавном слати у Ниш. Успоставио је добру сарадњу са подружницама Ниша и Прокупља.

ЖИВОЈИН ПРОКОПОВИЋ (1909 – 2002), председни Подружнице од 1951 – 1953. и 1961 -1962. године. Рођен је у Власотинцу 1. августа 1909. године у породици оца Светозара, обућара и мајке Софије, домаћице. Основну школу завршио је у Власотинцу, а реалну гимназију у Лесковцу. Медицински факултет уписао је 1930. године у Београду и дипломирао 18. марта 1935. године. После одслужења војног рока, запослио се у Градској болници у Београду као лекар у Кожно-венеричној поликлиници. После три месеца рада, пребачен је на Гинеколошко-акушерско одељење Градске болнице где остаје до краја 1940. године. За време окупације у Другом светском рату радио је у Лесковцу као приватни лекар. Од почетка НОР-а 1941. године активно је сарађивао са покретом све до одласка у НОВЈ, 10. септембра 1944. године. XIII корпус НОВЈ поставио га је за управника Војне болнице са седиштем у Софији, где остаје до краја априла 1945. године. Демобилисан је на захтев Окружног народног одбора Лесковца и постављен за начелника Одељења народног здравља и социјалног старања, где остаје до његовог расформирања, почетком 1948. године. Од 1948. до 1950. године био је повереник народног здравља и социјалног старања, а крајем 1950. године постаје председник Савета за народно здравље у социјално старање Градског народног одбора у Лесковцу. Јануара 1951. године постављен је за управника Опште болнице у Лесковцу, где остаје до 1964. године, а од 1952. године обавља и дужност начелника Инфективног одељења. (...) При Боници отворио је Средњу медицинску школу која је убрзо постала важна не само за лесковачки округ, већ и за територију Србије, па и Југославије. И, наравно, био је њен директор до 1960. године.

Полетком 1965. године, др Живојин Поповић поднео је оставку Управном одбору на дужност управника, након чега одлази у Власотинце, своје родно место, где постаје управник Дома здравља и ту остаје до пензионисања.

ОСКАР КИШ (1908 – 1972), председник Подружнице од 1953. до 1954. године, рођен је 1908. године у Новом Саду. Медицински факултет завршио је 1931. године у Загребу, специјализацију у Новом Саду, Будимпешти и Загребу 1934. године код академика Јулија Будисављевића и Фрање Дурста. По завршеној специјализацији бавио се лекарском праксом у приватном санаторијуму. Поред гинекологије бавио се и хирургијом, јер је хирушку вештину стекао током специјализације и у Другом светском рату као војни хирург сегединске бригаде од 1943. до 1945. године на Источном фронту. После Другог светског рата, решењем Министарства здравља 1947. године премештен је из Сенте у Лесковац за шефа гинеколошког-акушерског одељења Окружне болнице где остаје све до своје смрти. (...) Др Оскар Киш објавио је више од 15 стручних радова у земљи и иностранству. Био је члан гинеколошко-акушерске секције СЛД и један од оснивача Онколошке секције СЛД, као и председник Подружнице СЛД у Лесковцу. Организовао је први састанак секције гинеколога и акушера Србије и Македоније на челу са проф. др Драгомиром Младеновићем и др Александром Лазаровим. Звање примаријуса стекао је 1964. године. Смрт 1972. године спречила га је да свој рад у Лесковцу крунише отварањем одељења у новој болници.

БОСИЉКА БУДИМИР (1896 – 1981), председница Подружнице од 1954. до 1955. године, рођена је 1896. године Доњем Милановцу. Медицински факултет завршила је 1924. године у Прагу, специјализацију из интерне медицине 1938. године. Радила је у Пироту до 1941. године као интерниста. После окупације Пирота од Бугара долази у Лесковац и ради на Интерном одељењу болнице. Након ослобођења Лесковца у Другом светском рату, 11. октобра 1944. године, била је начелник Интерног одељења, а 1946. и 1947. године и управник болнице. Интернистичка служба је најстарија и прва служба са којом је болница почела да ради. Лекара специјалиста у почетку није било већ су Интерно одељење водили искусни лекари опште праксе. Први интерниста специјалиста, који је руководио Интерним одељењем од 1927. до 1942. године био је др Бранислав – Брана Илић. (..) Као

председница Подружнице у једном мандату била је организатор многих стручних састанака не само у Лесковцу већ и у суседним местима, посебно у Власотинцу и Лебану. На Интерном одељењу радила је до пензионисања.

ПЕТАР СТОЈЧИЋ – (1916 – 1987), председник Подружнице од 1956 – 1959. године и 1960 – 1962. године, рођен је 1916. године у селу Кожинци. Медицински факултет завршио је у Београду 1952. године. Планском расподелом долази у Лесковац и ради као шеф епидемиолошке станице за град Лесковац и лесковачки срез и у амбулантама у Брестовцу, Косанчићу и Вучју. Био је срески обдуцент. Специјализацију из гинекологије и акушерства завршио је 1960. године и до маја 1966. године радио је на Гинеколошко-акушерском одељењу лесковачке Болнице, када прелази у Ниш за управника Дома здравља Железничар. Из Ниша 1970. године одлази у Београд за управника Железничког дома здравља, а касније постаје директор ОУР за гинекологију, акушерство и педијатрију. У КБЦ Драгиша Мишовић био је начелник Гинеколошко-акушерског одељења до пензионисања 1. јула 1982. године. (...) Објавио је 25 стручних радова из области гинекологије и акушерства, као и заштити радница на раду у јавном саобраћају, повећању нивоа здравственог стања и здравствене културе. Звање примаријус добио је 1970. године. Активан је био у организацији Црвеног крста, а био је и наставник у Средњој медицинској школи у Лесковцу.

ВЕЛИБОР ТЕОКАРЕВИЋ (1922 – 2006), председник Подружнице од 1959. до 1960; од 1964. до 1968. и 1974. до 1976. године. Прим. др Велибор Теокаревић рођен је 27. јануара 1922. године. Основну школу и први разред гимназије завршио је у Лесковцу, а матурирао је 1940. године у Зрењанину, када се уписао на Ветеринарски факултет у Београду. Почетком рата 1941. године, као војника југословенске војске Немци су га заробили и интернирали у Немачку, где је остао до априла 1945. године. По повратку из заробљеништва уписује Медицински факултет у Београду и завршава га септембра 1951. године. Од октобра 1951. године обавља лекарски стаж у лесковачкој Болници, а од маја 1952. године радио је у Медвеђи, Лецу и Сијаринској Бањи. Новембра 1953. године добио је специјализацију из опште хирургије и прешао у Лесковац. Специјализацију обавља на Хируршком одељењу лесковачке Болнице код прим. др Душана Деклеве. Специјалистички испит положио је јануар

1959. године после чега постаје начелник Хирушког одељења у Лесковцу. (...) Др Теокаревић био је врло активан на сасанцима колегијума Болнице и Медицинског центра и међу најзаслужнијим за изградњу нове Болнице. (...) Као веома ангажован у СЛД, др Теокаревић је три пута био председник Подружнице СЛД, два пута члан Управног одбора Хирушке секције Србије. (...) Објавио је или на стручним састанцима презентовао више од 50 радова. (...) У Медицинском центру радио је до јуна 1982. године. Од септембра 1983. године председник је прве професионалне лекарске комисије у Лесковцу и тај посао је обављао до пензионисања, јуна 1987. године. Одликован је Орденом рада са златним венцем (1973), Медаљом за изванредне заслуге у развоју Лесковца (1975), Орденом Хирушке секције СЛД, Орденом заслуге за народ са сребрним зрацима (1982) добитник је повеље хируршке службе у Лесковцу и других повеља и захвалница. Умро је 4. априла 2006. године.

МИОДРАГ НАЦИ – ЈОВАНЧИЋ (1919 – 1991), председник Подружнице осам месеци у 1960. години, рођен је у Лесковцу 22. октобра 1919. године, где је завршио основну школу и гимназију. (...) Медицински факултет у Београду уписао је децембра 1945. године, а дипломирао маја 1951. године. Био је први лекар после завршетка рата који је дошао у Лесковац после специјализације. Почео је да ради на Грудном одељењу Опште болнице и Антитуберкулозном диспанзеру. Лекарски стаж обавио је у Нишу у Лесковцу. Специјализацију из пнеумофтизиологије завршио је 1955. године на Медицинском факултету у Београду. Као стипендиста Светске здравствене организације провео је месец дана на стручном усавшавању на Медицинском факултету у Истанбулу 1957. године. (...) Једно време био је управник Дома здравља у Лесковцу. Септембра 1960. године, по позиву, прелази у другостепену лекарско-инвалидску комисију Републичког завода за социјално осигурање радника где ради до пензионисања, јанаура 1985. године. (...) Носилац је Ордена рада са сребрним венцем.

ДАНИЛО СТОИЉКОВИЋ (1914 – 1991), председник Подружнице од 1962. до 1963. године. Један је од лекара који је имао кључну улогу у развоју интернистичке службе у Лесковцу. Рођен је 1914. године у селу Дадинцу. Основну школу завршио је у оближњем селу Козару, гимназију у Лесковцу, а Медицински факултет у Београду 1939. године.

Специјалистички испит из интерне медицине положио је 1952. године, а Санитетско-официрску школу 1953. године. Лекарски стаж обавио је у Нишу. Рад је започео у Куманову као вршилац дужности шефа интерног и инфективног одељења Бановске болнице. Априлски рат 1941. године затекао га је као батаљонског лекара 46. пешадијског пука у Битољу. Почетком рата заробили су га Немци. Из заробљеништва успео је да побегне у Тетову, а после тога се сконио код родитеља у Дадинцу. По завршетку рата постављен је за управника Болнице у Власотинцу. Због сарадње са партизанима хапешн је од стране Гестапоа 1943. године. Помага је болесним и рањеним партизанима, активни је учесник НОР-а, био је управник Болнице 13. корпуса НОВ и ПОЈ, шеф евакуације рањеника, као и управник Војне болнице тешких рањеника у Крагујевцу. На Сремском фронту био је референт Десете српске бригаде 22. дивизије, а у Скопљу управник Санитетске школе Пете армије. После демобилизације 1946. године долази у Лесковачку Болницу, где ради на Инфективном и Интерном одељењу. Био је повереник здравствене службе среза Лесковчаког. Завршио је курс из кардиологије у Београду и постао шеф кадриолошког одсека Интерног одељења. По одласку др Босиљке Будимир постао је начелник те службе, а у једном периоду и вршилац дужности управника Болнице. По одласку из Лесковца постављен је за шефа стационара у Власотинцу, а потом за саветника од 1976. године у Дому здравља у Лесковцу. Пензионисан је са више од 40 година радног стажа. Један је од оснивача Подружнице СЛД у Лесковцу, њен први благајник, секретар више од 15 година и председник у једном мандату. Био је председник Одбора Црвеног крста, председник Одбора за борбу против алкохолизма и ТБЦ, први је увео рад на ЕКГ у Лесковцу и мерење базалног метаболизма, оснивач Саветовалишта за лечење дијабетичара, водио је курсеве и испите за васпитање сеоске омладине, руководиоц Удружења резервних санитетских официра, имао је чин резервног санитетског капетана прве класе, професор Интерне медицине у Медицинској школи од оснивања, председник комисије за бањско-климатска лечења РВИ, члан Инвалидско-пензионе комисије првог степена. Одржао је знатан број предавања у Подружници СЛД са разним темама из подручја интерне медицине, хирургије и других грана медицине, као и на стручним састанцима у Болници. Објављивао је и чланке у локалном листу „Наша реч“, а држао је и предавања и на Народном универзитету из области интерне медицине.

Активан је био и у раду Црвеног крста. Објавио је више од 35 стручних радова у часописима. Био је успешан и у развијању сарадње са суседним подружницама СЛД. Са свих медицинских аспеката обрађивао је села Рударе и Чукљеник. Као санитарни инспектор округа запрашивао је читав округ ДДТ прашком за ликвидацију маларије, пегавца и инсеката. На Инфективном одељењу лечио је болеснике од ТБЦ менингита, радио је БСЖ вакцинације у општини Лесковац заједно са Антитуберкулозним диспанзером. Био је члан првог Управног одбора и Савета Болнице. Одликован је Орденом рада са златним венцем, Орденом заслуге за народ, Орденом за војничке заслуге, Златном значком за рад у Црвеном крсту.

ДРАГОМИР АНДРЕЈЕВИЋ (1925 – 1980), председник Подружнице 11 месеци у 1963. години. Рођен је 1925. године у Бошњацу где је завршио основну школу. Лесковачку гимназију уписао је 1936. године. Припадао је напредном омладинском покрету. Због своје активности, Немци су га ухапсили и до 1944. године провео је у логору за преваспитавање омладине у Смедеревској Паланци. У ослобођеној земљи завршио је гимназију у Лесковцу, а Медицински факултет уписује 1947. године у Београду. Као одличан студент, студије је завршио 1954. године почео је да ради као лекар у Лесковцу. Специјалистички испит из педијатрије положио је 1958. године у Београду када је постављен за управника Дечјег диспанзера, а 1960. године за уравника Центра за здравствену заштиту мајке и деце у чијем саставу је био дечји, школски и диспанзер за жене, а од 1975. године, па до своје смрти 1980. био је начелник Дечјег одељења болнице у Лесковцу.

МИОДРАГ ТАСИЋ (1926 – 2001), председник Подружнице од 1964. до 1968. године. Рођен је 31. децембра 1926. године у Скопљу, у сиромашној радничкој породици. После окупације земље у Другом светском рату са родитељима долази у Лесковац. Након ослобођења града 1944. године почиње да ради у државном предузећу као електроинсталатер. Школовање је наставио у гимназији, а Медицински факултет у Београду уписао је 1950. године. Као добар судент, пет година је био демонстратор из анатомије. По завршетку Медицинског факултета враћа се у Лесковац где је лекарски стаж обављао у Општој болници. Управник Хигијенског завода у Лесковцу постао је 1959. године, а касније и

директор те установе као Завода за здравствену заштиту до 31. марта 1970. године. (...) Звање примаријуса добио је 1971. године. Савет Медицинског факултета у Нишу изабрао га је за предавача на последипломским студијама, а Републички секретаријат за здравље и социјалну политику за члана Комисије за полагање специјалистичких испита из области медицине рада. (...) Био је председник Стручног савета Међуопштинског здравственог центра у Лесковцу и више од десет година обављао је дужност директора тог центра. После успешно спроведене интеграције здравствених установа у Лесковцу, формирао је Медицински центар „Моша Пијаде“ за чијег је директора управо изабран др Миодраг Тасић. (...) Завршио је две специјализације – медицину рада и социјалну медицину са организацијом здравствене службе. Од 1963. године обављао је дужност начелника Медицине рада. (...) Добитник је Медаље заслуге за народ (1945), Ордена заслуге за народ са сребрном звездом (1963), Златног знака Савезног одбора југословенског Црвеног крста (1967), Октобарске награде града Лесковца (1977), Ордена Републике са сребрним венцем (1982), Повеље СЛД (1982), Повеље са плакетом др Драгиша Мишовић (1984) и других признања.

МИОДРАГ ПАВЛОВИЋ (1924 – 2006), председник Подружнице од 1968. до 1970. године. Рођен је у селу Косанчићу. Медицински факултет завршио је у Београду. Лекарски стаж обављао је у Лесковцу, после тога радио је као лекар у стационару у Босилеград од 1954. до 1956. године, а потом у Црној Трави од 1956. до 1959. године када је примљен на Хируршко одељење у Лесковцу. Специјалистички испит из опште хирургије положио је јула 1963. године Радио је као лекар специјалиста, шеф одсека, шеф одељења до пензионисања.

ТОМИСЛАВ СТАМЕНКОВИЋ (1929 – 1979), председник Подружнице девет месеци у 1970. години. Рођен је у Лесковцу 1929. године. Медицински факултет уписао је 1948. године у Сарајеву. После четвртог семестра прешао је на Медицински факултет у Београду који је успешно завршио. (...) Специјализацију из интерне медицине положио је 1963. године. (...) Добитник је више значајних признања. После неколико година успешног рада у здравственим службама у Лесковцу, др Томислав Стаменковић наставио је рад у Београду у Републичкој здравственој комисији.

ЖИВКА СРЕТИЋ (1925 – 1995), председница Подружнице од 1971. до 1974. године. Трећи лекар који је после Другог светског рата дошао у Лесковац и почео да ради у здравственој служби је примаријус др Живка Сретић, рођена Срећковић. Рођена је у Лесковцу 16. марта 1925. године где је завршила основну и средњу школу, а Медицински факултет у Београду 1952. године. По завршетку факултета и повратка са омладинске радне акције у Севојну, почела је да ради као лекар 9. јуна 1952. године у Лесковцу, где је одмах добила решење за специјализацију из физиологије коју је завршила маја 1956. године и постала шеф одсека. Звање примаријуса добила је 1974. године, а 1975. године завршила је у Београду супспецијализацију из пулмологије и стиче академско звање специјалисте пулмолога. (...) Након одласка прим. др Владимира Михајловића, постаје директор пнеумофизолошке службе, а после интеграције њен начелник. (...) Била је професор у Средњој медицинској школи у Лесковцу од њеног оснивања до 1978. године. (...) Одликована је Орденом рада са сребрним венцем (1974), добитник Златне значке Црвеног крста (1964), Октобарске награде – медаље града Лесковца (1980), награде др Драгиша Мишовић (1980) и других признања.

ДРАГОМИР МАРКОВИЋ (1930 – 1996), председник Подружнице од 1976. до 1981. године. Рођен је у Лесковцу 1930. године у радничкој породици. Основну школу и средње образовање завршио је у Лесковцу, а Медицински факултет у Београду 1956. године. Специјалистички испит из психијатрије положио је 1972. године у Београду. Као лекар почео са радом на Инфективном одељењу у Лесковцу, а убрзо затим постао је управник Дома здравља којим је руководио од 1960. до 1965. године, затим управник Опште болнице 1965. и 1966. а потом директор Медицинског центра од 1966. до 1970. године. Од 1972. до 1990. године био је начелник Неуропсихијатријске службе, коју је захваљујући својим организаторским способностима одлично организовао. (...) Објаво је 35 стручних радова. (...) Добитник је Октобарске награде – медаље за изванредне заслуге за развој града, Ордена рада са златним зрацима, Републичке значке за војне заслуге, Повеље за рад у СЛД, Плакете заслужног фудбаког радника ФСЈ и других признања.

ВУКАДИН РИСТИЋ (1930 –), председник Подружнице од 1981. до 1983. године, од 1983. до 1985. и 1985. до 1987. године (у три мандатна периода). Рођен је у Лесковцу 1930. године, где је завршио основну школу и гимназију, а Медицински факултет у Београду 1957. године. Специјалистички испит из ортопедске хирургије и трауматологије положио је 1974. године на Медицинском факултету у Скопљу. По завршеном лекарском стажу и одслужењу војног рока, најпре је радио у предузетној амбуланти „Пролетер“ као лекар опште медицине, а затим у Дому здравља у Лесковцу у здравственој станици бр. 2. Хируршко-ортопедску каријеру започиње фебруара 1961. године као лекар Хируршког одељења Опште болнице у Лесковцу, а затим као лекар на специјализацији из опште хирургије од 1964. до 1969. године. На основу одлуке Савета Медицинског центра „Моша Пијаде“ у Лесковцу, прелази на Ортопедско одељење, где остаје до фебруара 1995. године, када прелази у Завод за специјализовану рехабилитацију у Сиаринској Бањи, где ради до пензионисања, крајем 1999. године. После пензионисања ради по два пута недељно у Дому здравља у Бојнику и у Сијаринској Бањи до маја 2003. године. Урадио је више од 4.000 операција као оператор и далеко већи број као асистент из области акутне и хроничне хируршке патологије. Био је члан хируршке екипе за хитне случајеве и радио је у хируршкој специјалистичкој амбуланти. У Служби ортопедије са трауматологијом, по завршеној специјализацији 1975. године, постављен је за шефа Одсека за трауматологију, а 1. априла 1992. године је постављен за начелника Ортопедско-трауматолошке службе Опште болнице у Лесковцу. У Заводу за специјализовану рехабилитацију у Сијаринској Бањи био је начелник медицинског сектора. Поред хирургије и ортопедије бавио се и спортском и саобраћајном медицином. Био је професор анатомије са физиологијом у Медицинској школи у Лесковцу и ментор Медицинског факултета у Београду и Нишу. Примаријус је од 1982. године. Учествовао је на бројним стручним састанцима, конгресима, симпозијумима и другим скуповима у земљи и иностранству подношећи стручне реферате. Објавио је око 150 стручних и научних радова у домаћим и иностраним часописима и зборницима. (...) Одликован је Орденом заслуге за народ (1964), добитник је годишње награде СЛД за организацију здравствене службе (1991), Октобарске награде града Лесковца – медаље за укупни стручни рад у области ортопедске хирургије и

трауматологије и активни друштвени рад (1998) и других награда и признања.

МИЛАН ЛЕВИ (1941 –), председник Подружнице од 1987. до 1992. године. Рођен је 12. јуна 1941. године у Злоту, општина Бор, у радничкој породици. Основну школу и гимназију завршио је у Лесковцу, а Медицински факултет у Београду 18. октобра 1965. године. (...) Специјализацију из медицине рада завршио је у Београду 31. октобра 1972. године. (...) Звање примаријуса добио је 1982. године. У међувремену постаје начелник Медицине рада 1987. и управник 1991. године. (...) У Подружници СЛД био је врло активан као секретар Подружнице у два мандата (1987 – 1991). Члан је уредништва часописа Подружнице „Apollinet medicum et Aescularium“, члан комисије Подружнице за добијање звања примарију, ментор Медицинског факултета у Нишу и Београду лекарима на специјализацији из медицине рада. (...) Добитник је две повеље СЛД 1989. и 1997. године. Објавио је 103 стручна рада који су штампани у часописима у земљи и иностранству.

ТОМИСЛАВ СТОЈИЧИЋ (1934 –), председник Подружнице од 1992. до 1996. године. Рођен је 1934. године у Велесу. Медицински факултет завршио је у Београду 1963. године. Од 1967. године је на специјализацији из гинекологије и акушерства, коју обавља код прим. др Оскара Киша, а из оперативне хирургије код прим. др В. Теокаревића, прим. др Д. Гавриловића и прим. др М. Павловића. Завршни део специјализације у трајању од шест месеци обавио је у ГАК-у Народни фронт код проф. др Драгомира Младеновића. Специјалистички испит положио је 27. маја 1971. године. (...) Био је шеф одсека и начелник Одељења гинеколошко-акушерске службе од 1984. до 1985. године. Поново постаје начелник службе од 28. новембра 1990. године и на тој дужности остаје до пензионисања 1999. године. (...) Ментор је из гинекологије и акушерства на факултетима у Нишу и Београду. Звање примаријуса добио је 1982. године. Објавио је више од 40 научних радова. (...) Добитник је више признања и диплома.

ВЛАСТИМИР ПЕРИЋ (1943 –), председник Подружнице од 1996. до 2000. године. Рођен је 1943. године у Брестовцу. Основну школу завршио је у месту рођења, гимназију у Лесковцу, а Медицински факултет у Нишу 1968. године.

Специјалистички испит из интерне медицине положио је 1977. године у Београду. Стручно усавршавање наставио је после две године на Институту за нуклеарну медицину у Винчи где је завршио курсеве: дијагностика и примена радио активног изотопа у гастриентерологији и примена радиоактивних изотопа у дијагностици и терапији штиташте жлезде. (...) После смрти др Илије Луковића, почетком јуна 1981. године, за начелника службе именован је др Властимир Перић. (...) Био је активан у Подружнице СЛД у Лесковцу, њен секретар од 1982. до 1996. године и председник од 1996. до 2001. године. Био је председник Организационог одбора за прославу 50. годишњице од оснивања Подружнице у Лесковцу. Објавио је више од 30 стручних и научних радова. Председник је Општинске организације Црвеног крста у Лесковцу, добитник Дипломе СЛД (1992) и Повеље Подружнице СЛД у Лесковцу 1997. године поводом 50. годишњице од њеног оснивања. Звање примаријуса добио је 1997. године.

НИНОСЛАВ ЗЛАТАНОВИЋ (1954 -), председник Подружнице од 2. марта 2000. до 23. новембра 2000. године. Рођен је у Лесковцу где је завршио основну школу и гимназију, а Медицински факултет у Београду 1979. године са просечном оценом 8,71. (...) Специјалистички испит из опште хирургије положио је 1987. године у Београду код академика Зорана Герзића са одличним успехом. (...) Примаријус је од 5. маја 1997. године, а начелник службе Опште хирургије и трауматологије од 1. марта 1998. до 11. октобра 2000. године. Аутор је 52 стручна рада. Децембра 1998. године, поводом 50. годишњице од оснивања Подружнице СЛД у Лесковцу, у коауторству са др Вукадином Ристићем, објавио је Библиографију радова чланова Подружнице СЛД у Лесковцу 1947 – 1997. година, за коју је предговор написао почасни председник СЛД, академик Војин Шуловић. (...) Од 2000. године је члан Удружења писаца општине Лесковац. (...) Његово име се налази у Библиографском лексикону „*Познати српски лекари*“ аутора Милене Милановић (Београд, Торонто 2005). У локалним часописима Помак, Наше стварање и Лесковачки зборник објавио је 11 радова из историје медицине.

БОРАН АНЂЕЛКОВИЋ (1959 –), председник од 2001. до 2003. године. Рођен је у Лесковцу 26. јуна 1959. године. Основну школу завршио је 1974, а гимназију 1978. године у

Лесковцу са одличним успехом. Медицински факултет у Нишу 1983. године завршио је са просечном оценом 9,3. Лекарски стаж завршио је у родном граду. (...) Специјализацију из ортопедске хирургије и трауматологије добио је 1988. године, а специјалистички испит положио је 1992. године на Медицинском факултету у Београду. (...) Усавршавао се у иностранству. (...) Године 1999. завршава магистарску тезу „Нестабилности сегмента ручног зглоба удружени са лоше зараслим преломом дисталног радијуса“ и одбранио је 4. октобра 1999. године пред комисијом Медицинског факултета у Београду са одличним успехом чиме добија звање магистра медицинских наука. (...) Од 7. маја 2001. до 1. априла 2004. године др Зоран Анђелковић био је управник лесковачке Болнице

САША ГРГОВ (1958 –), председник Подружнице од 2003. до 2007. године. Рођен је 1958. године у Лебану. Основну и средњу школу завршио је у Лебану, а Медицински факултет у Нишу 1981. године где је 1990. године положио специјалистички испит са одличним успехом. Ужу специјализацију из гастроентерологије завршио је 1994. године одбраном рада под називом „Ултразвучне морфолошке карактеристике примарних и секундарних тумора јетре“. Стручни назив примаријус стекао је 1997. године. Магистарске студије из области гастроентерологије и хепатологије уписао је на Медицинском факултету у Нишу школске 1996/1997. године, 14. јануара 1999. године одбранио је магистарску тезу под називом „Проспективно изучавање ултразвучних карактеристика хепатоцелуларног карцинома, хемангиома и мета-статских тумора јетре“. Научни степен доктора медицинских наука стекао је 11. јуна 2001. године на Медицинском факултету у Нишу. (...) Ради у Општој болници у Лесковцу од 1986. године и налази се на месту начелника службе интерне медицине са дерматовенерологијом. Ментор је специјалистичког стажа из интерне медицине – област гастроентерологија и хепатологија од 1994. године. (...) Пошто је Општа болница Лесковац наставна база Медицинског факултета у Нишу, 2002. године је изабран за сарадника за клиничку практичну наставу. Након покретања поступка за стицање научних звања од стране Медицинског факултета у Нишу, Министарство за науку и технолошки развој му је децембра 2010. године доделило звање научног сарадника.

ПРЕДРАГ ИВАНОВИЋ (1960 –), председник Подружнице од 21. марта до 28. маја 2007. године. Рођен је 8. маја 1960. године у Лесковцу. Основну школу завршио је у Медвеђи као носилац Вукове дипломе, а гимназију у Лесковцу са одличним успехом. Медицински факултет у Нишу завршио је 13. маја 1985. године са просеном оценом 7,52. (...) Специјализацију из опште хирургије завршио је 1993. године на Медицинском факултету у Нишу са одличним успехом. (...) Од 28. октобра 2005. до 15. маја 2007. године вршио је дужност управника Опште болнице све до њеног одвајања од Здравственог центра када је ова функција престала да постоји. Од 21. марта до 19. маја 2007. године био је председник Подружнице СЛД у Лесковцу, а оставку на ову функцију поднео је из здравствених разлога.

ДОБРИВОЈЕ СТОЈАНОВИЋ (1965 -), председник Подружнице од 2007. до 2009. године. Рођен је 16. јануара 1965. године у Лесковцу где је завршио основну, а затим и Средњу медицинску школу 1983. године, а Медицински факултет у Нишу 1989. године. Специјалистички испит из трансфузиологије положио је 1997. године у Београду. Радио је у Медицинској школи као професор 1991. године и од 2002. до 2008. године. Од 1992. године ради у Здравственом центру, а од 2004. године начелник је Службе за трансфузиологију крви. Активни је члан Подружнице и секције трансфузиологије, а од 2001. године сарадник Општинског одбора Црвеног крста у Лесковцу. Објавио је 20 стручних радова, а у марту 2014. године добио је звање примаријуса. Био је председник Подружнице СЛК у Лесковцу од 29. маја 2007. до 29. маја 2009. године и показао изванредне резултате у раду, како у служби, тако и као председник Подружнице СЛД у Лесковцу.

ГОРАН СТАНОЈЕВИЋ (1962 -), председник Подружнице 2008. године. Рођен је у Власотинцу. Основну школу завршио је у Црној Трави (Градска), гимназију у Власотинцу, а Медицински факултет у Београду, марта 1988. године. Од маја 1988. године до августа 1994. године радио је у Дому здравља у Црној Трави, у амбулантама у Градској и Саставу Река. Августа 1994. године прелази у Општу болницу Лесковац у Службу трансфузије, а јануара 1995. године одлази на специјализацију из патолошке анатомије на Институт за патологију Медицинског факултета у Београду. После завршене специјализације враћа се на Одељење

патолошке анатомије Опште болнице Лесковац где и сада ради као специјалиста и начелник службе. (...) Објавио је већи број стручних радова у часописима и зборницима. Председни је подружнице СЛД Лесковац.⁵⁸⁵

%

МОЈ ЖИВОТНИ ПУТ – Када се буде писала новија историја Лесковца незаобилазно име биће и примаријуса др Вукадина Ристића. То је истакнути медицински струњак, наш суграђанин, друштвени радник и хуманиста пун животне енергије, неуморан радник, истраживач, заљубљеник у медицинску науку, благе нарави, притајене харизме, контроверзан, правичан и бескомпромисан, са израженим истриографским поривима, богатног животног искуства, аутор и коаутор запажених књига, поштовалац старости и старења, одан Лесковцу, граду његовом живота, друштвени и спортски активиста, поштован и пожељан у друштву, угледан учитељ младим колегама, уважаван од истакнутих српских ауторитета, успешан руководиоца, добитник бројних признања, човек трећег доба, пун размевања према људима, посебно према пацијентима, добровољац и борац за права човека, организатор бројних стручних и научних скупова, окићен ореолом славе и поштовања, поверљив, али без длаке

---

⁵⁸⁵ Од 1947. до 2015. године, председници Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу били су: др Раде Свилар (1947 – 1949), др Алојз Будимир (1949 – 1950), др Владимир Михајловић (1950 – 1951), др Владимир Поповић (7 месеци у 2015), др Живојин Поповић (1951 – 1953), др Оскар Киш (1953 – 1954), др Босиљка Будимир (1954 – 1955), др Петар Стојчић (1956 – 1959), др Велибор Теокаревић (1959 – 1960), др Миодраг Хаџи-Јованчић (8 месеци у 1960), др Живојин Поповић (1960 – 1961), др Петар Стојчић (1961 – 1962), др Данило Стоиљковић (1962 – 1963), др Драгомир Андрејевић (11 месеци у 1963), др Велибор Теокаревић (1963 – 1964), др Миодраг Тасић (1964 – 1968), др Миодраг Павловић (1968 – 1970), др Томислав Стаменковић (9 месеци у 1970), др Живка Срећић (1971 – 1974), др Велибор Теокаревић (1974 – 1976), др Драгомир Марковић (1976 – 1981), др Вукадин Ристић (1981 – 1987), др Милан Леви (1987 – 1992), др Томислав Стојичић (1992 – 1996), др Властимир Перић (1996 -2000), др Нинослав Златановић (2. март 2000 – 23. новембар 2000), др Вукадин Ристић (23. новембар 2000 – 19. март 2001), др Зоран Анђелковић (19. март 2001 – 23. март 2003), др Саша Гргов (23. март 2003 – 21. марта 2007), др Предраг Ивановић (21. март 2007 – 29. мај 2007), др Добривоје Стојановић (29. мај 2007 - 28. новембар 2008), др Горан Станојевић (28. новембар 2008 -)

на језику, реалан и стабилан, пожељан пријатељ, приврженик породице, поносан Лесковчанин.

Др Ристић се није определио да пише обимну аутобиографију, већ да нам укратко покаже свој животни пут поштујући Гетеову мисао: „Сувише сам стар да нешто кудим, али увек довољно млад на нешто урадим“.⁵⁸⁶

%

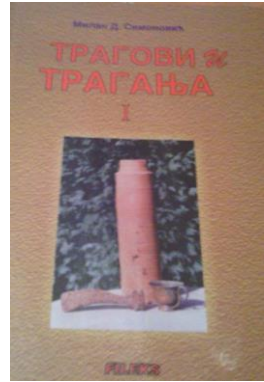
ЛЕСКОВЦУ МОГ ДЕТИЊСТВА – Био је леп, велики град, са великим бројем фабрика и трговачких радњи. Са тридесет фабричких димњака стекао је право да носи назив Српски Манчестер. Трговачке радње су се ређале од железничке станице до болнице, па и у бочним улицама, посебно у Нишкој и у насељима: Подворцу, Панађуришту, Дрвној пијаци, Чифлуку. Поред њих било је и бројних кафана и бифеа. Једна од зграда која је красила Лесковац био је познати хотел Костић, који је срушен у савезничком бомбардовању 1944. године, а затим хотел Плуг, Солун, Златан праг, Пролеће, Круна и други. На Дрвној пијаци било је пет кафана-јавних кућа. Лесковац је имао и два биоскопа, популарни биоскоп Славуј и биоском Корзо, а трећи је би у хотелу Костић. Постојала су два фудбалска игралишта Момчило и Јосиф и преко десет фудбалских тимова. Најпознатији су били Момчило, Јосиф, Дубочица, затим Гајрет, Омладинац, Графичар и други. Пре прославе Ускрса одржавала су се тзв. Коледа и карневал са поворком на чијем челу је на магарцу био Јоца-конобар. Човек ниског раста. Поворка се формирала на Панађуришту, код железничке станице и кретала се сваке године главном улицом до болнице. Лесковац је моја кућа, мој вољени град, јер сам у њему рођен, школовао се и одрастао, живео и данас живим. Одатле сам кренуо на школовање, у професионални рад и друштвени живот. Ту сам упознато све о животу, не само на улицама, него и у Народном позоришту, биоскопима, у друштвеним, политичким и спортским организацијама које су проносиле његову славу у великим и малим градовима Србије и ван ње. Лесковац је прошао кроз тешке периоде што се одражавало и на живот и здравље људи. Било је лепих дана у животу грађана Лесковца, који су били радни, поштени и породични људи. Али се дешавало и оно за шта нас други нису ни питали, радили по свом ћефу. Савременик сам ратова кроз које је пролазио Лесковац.

---

⁵⁸⁶ Проф. др Живан Стојковић, Предговор, прим. др Вукадин Ристић, „Мој животни пут“, стр. 5-7..

МИЛАН СИМОНОВИЋ

МИЛАН Д. Симовић рођен је 1938. године у селу Грделица. Основну школу завршио је у Грделици, ВПШ у Нишу, а Филозофски факултет (група историја) у Скопљу. Свој педагошки рад започео је у Новом Пазару, наставио у Сурдулици, а завршио у Грделици. Живи и ради као пензионер у Грделици. За свој педагошки рад више пута је награђиван и носилац је престижне награде „Педагошки саветник“. Упоредо са радом у настави, бавио се научно-истраживачким радом из историографије грделичког краја и околних предеоних целина. До сада је штампао 14 књига.⁵⁸⁷

%

ДЕЛА МИЛАНА Д. СИМОНОВИЋА - За десет година његовог публицистичког рада изашле су му из штампе књиге: Први српски устанак и Грделичка клисура (1999), Копашница – предеона целина (2000), Козаре (2002), Власина (2002), За скупштинском говорницом (2002), Како је Грделица добила име? (2003), Манастири и цркве на подручју Грделичке клисуре (2003), Море, пуче пушка! (2003), Грделичка клисура (2004), Предејане (2004), Грабовница – фрагментарна историја (2006). Нажалост, осим Предејана, све остале књиге немају каталогизацију, што је онемогућило њихову евиденцију у Народној библиотеци и Библиографском заводу у Београду.⁵⁸⁸

Милан Д Симовић је аутор и двотомне студије Трагови и трагања (Филекс, Лесковац 2006. и 2008. година).

%

ТРАГОВИ И ТРАГАЊА – Професор Милан Д. Симовић један је од ретких професора историје који је, поред великог ентузијазма у остваривању наставе историје у основној и средњој школи, показао интересовање за обogaћивање

---

⁵⁸⁷ Милан С. Симовић, *Трагови и трагања II, Белешка о писцу, Филекс, Лесковац, 2008, стр. 224.*

⁵⁸⁸ Др Живан Стојковић, *рецензија, Милан Д. Симовић, Трагови и трагања, књ. II, Филекс, Лесковац, стр. 5.*

историографије и историјског памћења на подручју Грделичке клисуре и околних предеоних целина. Карактеристика његовог рада је извесно познавање историјске литературе, што је основни услов за било какав историјски опус, а исказао је и велику способност да из ње издвоји и систематизује све што се односи на грделички крај, да га зналачки презентује и да покуша да реши појединачне дилеме у приказивању одређених историјских догађаја („*Море, пуче пушка*“). У његовим књигама сусрећемо се са уочљивом способношћу за историјску нарацију и стилем који је истовремено и популаран, лако читљив и разумљив, али и историјски фундиран.

(...) Писац приказује догађаје онаквих какви су били, могли бити и сачувани у народом памћењу („*Како је Грделица добила име*“).

Књига „*Предејане и Грделичка клисура*“ и „*Трагови и трагања*“ представљају нови ауторов искорак, јер је кроз изборе тема из претходних књига сублимирао свој историографски опус, додајући теме које нису биле у претходним књигама, јер за њима није било потребе. Кроз сучељавање опште, националне и завичајне историје, аутор успешно води читаоца кроз огромну временску дистанцу (од око 7.000 година), а да не оптерети претрпаношћу догађајима, личностима и чињеницама. Са видном скромношћу аутор истиче да своје дело сматра ни завршеним, нити савршеним, већ полазиштем за нека нова истраживања и доказивања. Свој историографски тестамент завршава реченицом „вредност човек се мери према онима што оставља на дар потомству“.⁵⁸⁹

---

⁵⁸⁹ Др Живан Стојковић, рецензија, историјско-публицистички опус Милана Д. Симоновића, Милан С. Симоновић, *Трагови и трагања I-II*, Филекс, Лесковац 2006. и 2008. стр. 5-8.

ПРЕДРАГ СТАЈИЋ

ПРЕДРАГ Стајић (1955: Лесковац) – есејист, публицист; од 2009. године секретар Уредништва Нашег стварања. Објављивао у Нашем стварању. Из рукописа приредио књигу Николаја Тимченка „*Књижевна баштина Лесковца*“ (2007). Живи и ради у Лесковцу.⁵⁹⁰

%

КЊИЖЕВНА БАШТИНА ЛЕСКОВЦА – Акрибичан, да употребимо термин који је он волео да користи, и марљив какав је био,

увек живо заинтересован за многе облике културног стваралаштва, а нарочито у књижевности, Николај Тимченко је целога живота писао – али није све објавио и многе од својих књижевних замисли није стигао да заврши. Систематичан, понекад до перфекционизма, он је своје рукописе сврставао и распоређивао у засебне фасцикле, исписујући при томе радно-тематске наслове на њима.⁵⁹¹

Међу овим бројним фасциклама с рукописима једна је носила назив „*Лесковачке теме*“. У њу је Тимченко одлагао своје текстове о лесковачком културном животу, о прошлим и савременим збивањима и приликама у књижевности и уметности, о позоришту и образовању, о старим и новим књигама лесковачких аутора. Одлагао их је тако да се, иако рукопис није заокружен, могла наслутити концепција планиране књиге. Преглед садржаја књиге „*Књижевна баштина Лесковца*“, њена унутрашња структура, као и избор тема које је аутор начинио, следе управо тај почетни наум Николаја Тимченка. Замисао о којој је реч, темељну идеју о карактеру будуће књиге и ширини материје коју жели да обухвати, открива он, наиме, већ у уводном делу расправе о књижевном стваралаштву у Лесковцу између два светска рата. Његов циљ очито није био да читаоцу пружи

---

⁵⁹⁰ *Наше стварање, часопис за књижевност, уметност и културу*, 3-4, 2004, стр. 385

⁵⁹¹ *Предраг Стајић, Поговор, Књижевна баштина Лесковца, Лесковачки културни центар, Задужбина „Николај Тимченко“, Лесковац 2007, стр. 209-213.*

једноставан историјски преглед књижевног стваралаштва у Лесковцу. Амбиције су му, нема сумње, биле сложеније и обухватније: дубоком анализом не само књижевног стваралаштва, већ укупног духовног напора у Лесковцу током стварања његове градске физиономије, показати њихов утицај на развој културног живота лесковачке чаршије, која се споро и тешко ослобађала свог паланачког духа. Николај Тимченко био је човек сав предан стварааштву, заљубљеник у писану реч. Са оптимизмом идеалисте и једном несвакидашњом радошћу прилазио је сваком покушају белетристичког и научног изражавања, поготово ако се то догађало у његовом родном граду. Просто је зрачио преданошћу умовању и писању, подстицао и храбрио своју околину да истраје у нимало лакој ходу по изазовним и несигурном подручјима поезије, прозе, драмског стваралаштва, есејистике и критике, историје, филозофије.

Пишући о животу „*Нашег страдања*“ – како га је у шали, али из милоште, често звао – о његовом рађању; несигурном ходу и саплитању, али и уздизању и високом узлету па и слому, поновном усправљању, онда истрошеној снази, Николај Тимченко у ствари је прикривено исприповедао роман о сопственом мучном ходу по лесковачкој књижевној сцени.⁵⁹²

ДУШАН СТАМЕНКОВИЋ

ДУШАН С. Стаменковић је рођен 1946. у Лесковцу где је почео да се бави спортом, постао спортски стручњак у мачевању, кошарци и фудбалу, а од 1971. године, после аудиције, и први спортски репортер не само у Радио Лесковцу (основан те године), већ и на југу Србије.

Као свестрани спортиста највише је пружио у мачевању где је са генерацијом

---

⁵⁹² Предраг Стајић, *исто*, стр. 213.

изванредних „саб љаша“ донео прву титулу првака државе свом родном граду.⁵⁹³

Захваљујући околностима да је за директора имао човека широких видока, Благоја Стојановића, а за учитеља колегу и пријатеља Марка Марковића, најбољег ЈУ радио репортера, Душан Стаменковић је постао први спортски новинар у електронским медијима који је читав радни век провео као професионалац пред микрофонима радија и ТВ камерама. Од 1970. године сарађује у новинама. Најпре у локалном листу *Наша реч*, спортским ревијама *Темпо* и *Седмерац*, као дугогодишњи дописник београдског спортског листа *Спорт* и данас као дописник Спортског журнала. Од 1976. године био је акредитовани извештач са бројних међународних такмичења. После изванредних резултата као први оперативац организационих одбора највећих међународних спортских приредби, утакмица и манифестација у Лесковцу, Лебану и Власотинцу постигао, основао је Агенцију за спортски маркетинг „СДС“, која јубиларну петнаесту годину дочекује као издавач књиге „*Вукови са Хисара*“. Радећи на организацији нејугледнијих спортских манифестација у Лесковцу, Душан Стаменковић је написао, припремио и уредио бројне брошуре из фудбала, стоног тениса, рукомета и кошарке, али се првим озбиљним послом и спортском публикацијом почео да бави као писац књига „*50 година рукомета на југу Србије*“, „*Пола века лесковачке кошарке – од снова до звезда*“ и „*Сви наши успеси*“. Радећи пуних десет година на књизи „*Вукови са Хисара*“, припремио је, обрадио документацију и фотографије које, нажалост, све нису могле међу корице ове последње књиге, што јесте потврда да овог дојена спортског новинарства, ентузијазам и енергија не напуштају и да се може очекивати да у изгледној будућности крене у нови књижевни подухват.⁵⁹⁴

%

СВИ НАШИ УСПЕСИ – Ово је књига о љубави и оданости спорту, а повод је двоструки јубилеј – медија који је био у служби спорта од самог свог оснивања и новинара који је ту службу разумео и прихватио не само као радну обавезу него и

---

⁵⁹³ *Срђан Д. Стаменковић, О аутору, Вукови са Хисара, стр. 227, Агенција СДС, Лесковац 2005.*

⁵⁹⁴ *Исто, стр. 227.*

као извршавање своје животне вокације и свог поимања друштвене и хумане мисије спорта.⁵⁹⁵

Зато је ова књига хибридна у најбољем смислу те речи. Она је и студија о проблемима и развоју лесковачког спорта од почетка седамдесетих година па до краја 20. века, и хроника радија чија историја траје тридесет година, и нека врста професионалне аутобиографије писца књиге и уредника спортског програма радија, који је пуних тридесет година не само текао каријеру репортера и универзалног спортског новинара, сарадника свих значајних спортских гласила у земљи, него и представља живу историју лесковачког спорта коме је поклатио сву своју енергију, сав свој ентузијазам, све своје способности извештача, коментатора, репортера, аниматора многих спортских приредби, заљубљеника у спорт, покретача многих акција, учесника готово свих значајних и мање значајних спортских приредби, до праћења активности у месним заједницама, војним јединицама и школским установама.

Ова књига, у којој је марљиво забележено све што је било значајно у лесковачком спорту, показује боље и упечатљивије од сваке приче како се од једне несаломиве, бујне, индивидуалне и дубоке љубави може сачинити нешто што је опште и колективно, како се може повезати оно што је аутобиографско са оним што је строго документовано, на чињеницама и статистици проверено.

Ово је текст који се доживљава и као исповест и као историја коју чине многи учесници. Посебно је занимљив и служи на част аутору књиге што се трудио да забележи сва имена учесника, да им одреди одговарајуће место у трудесетогодишњем приказу спорта и да, са посебном љубављу и симпатијама, прикаже удео оних, по његовом избору, најзаслужнијих спортиста града, попут Тање Манчић, Божидара Ђермановића, Слободана Митића, Божидара Стефановића, Станише Спасића, Саше Миљковића, Милене Миљковић и многих других.

На страницама ове књиге, речима и фотографијама, проплаћеним исцрпним легендама, налази се – може се слободно рећи - представљен прегледно и документовано најзанимљивији део тридесетогодишње историје лесковачког спорта који је са изузетном брижљивошћу и великом

---

⁵⁹⁵ Благоје Стојановић, Уводна белешка, Сви наши успеси (тридесетогодишња хроника лесковачког спорта и радија), Агенција СДС, Лесковац 2001, стр. 5

љубављу пратио аутор књиге и на овај начин презентовао јавности.⁵⁹⁶

%

Још од првих дана припрема за почетак експерименталног програма, у другој половини 1970. године, први уредник Радио Лесковца Велимир Вили Хубач, од кога се увек имало шта и могло доста да научи, говорио је младићима око себе: „Новинар мора све да види, све да чује.“ Брза и тачна информација је основ новинарства. Новинар, а посебно репортер, не може у својим извештајима да се правда „да са места на коме седи није имао могућности да види шта се збива на борилишту.“

Ову паролу да морам све да видим прихватио сам као додатну обавезу спортског репортера кога није могла да „спасе“ слика из периода када се телевизија, она „велика“ није бавила клубовима из овог дела Србије, а она „мала“ настала много година касније. Све што је пријатељ спорта крај радио пријемника могао да сазна пратећи устрептало игру и резултат својих љубимаца, морао сам речима – сам да насликам.

Дневна информација – кажу и тврде – живи, лепрша попут вилиног коњица, рађа се заправо изнова сваког јутра, када укључите ваш радио пријемник и траје до нове информативне емисије, нове утакмице, новог преноса или извештаја. Спортски програм Радио Лесковца ушао је у своју тридесету годину од дана када се први директор Благоје Г. Стојановић, визионарски определио да у новоформираној локалној радио станици, од самог старта свакодневно у програму има и спортску рубрику.

Са наших спортских програма, ево нас данас у том свакодневном грчу позива: постићи, стићи и престићи. Спортски програм је, у ствари, знатно старији од јубилеја планираног за мај 2001. године, када ће бити 30. годишњица емитовања програма. Занат се учио, новинари, спикери, техничари, музички сарадници, учили и обучавали далеко раније, од средине 1970. године.

Велика аудиција за спортске репортере, планирана и осмишљена према препорукама тада главног ментора, стручњака Радио Београда, завршена је и практичном демонстрацијом талента неколико стотине учесника нестрпљивих да крену стопама Радивоја и Марка Марковића,

---

⁵⁹⁶ Напомена: Комплетна Уводна белешка Благоја Стојановића, првог директора Радио Лесковца, Сви наши успеси, стр. 5.

Милета Стојиљковића, Хрвоја Мацановића, Ивана Томића... За време „живе“ утакмице, 23. марта 1971. године, успостављена је професионална телефонска веза са стадионом Дубочице до тонске режије Радио Лесковца.

Наш продор и успон међу позната и призната гласила почео је те давне 1970. и наставио се 1971. године уласком Радио Лесковца у велику радијску породицу, пословну заједницу радио дифузних организација Србије, под патронатом радио Београда.⁵⁹⁷

%

ВУКОВИ СА ХИСАРА – Рукомет у Лесковцу почео је да се игра од октобра 1948. године када су у нашем граду одигране две пријатељске утакмице. Селекција рукометаша при СД „Коста Стаменковић“ победила је рукометаше из Прокупља, али изгубила утакмицу са гостима из Београда. Тадашњи велики рукомет играо се на фудбалским теренима, па не чуди што су се тада најбољи спортисти Лесковца појављивали и као фудбалери и као рукометаша. Средином 1949. године СД „Коста Стаменковић“ је по први пут пријавило екипу за учешће у Купу Србије. Лесковчани су само у једној сезони (1949/50) учествовали у првенству Србије у великом рукомету. Иако је освојио титулу јесењег првака, београдски Железничар је морао да се задовољи другим местом иза Динама из Панчева. Коначни пласман на крају те сезоне, која је претходила формирању Прве савезне лиге у великом фудбалу, био је следећи: Динамо (30), Железничар из Београда (29), Железничар из Ниша (27), Црвена звезда (24), ДИФ-Београд (20), Слога – Светозарево (19), Металац – Београд (15), Дубочица – Лесковац (8), Раднички – Крагујевац (4) и Пролетер – Зрењанин (4). Занимљиво је да је лесковачки клуб започео лигашко такмичење као екипа СД „Коста Стаменковић“, а завршила као екипа СД „Дубочица“.⁵⁹⁸

%

Са неумитном снагом времена суочавамо се сви. Питање је само када ће и у ком тренутку појединачно свако од нас то доживети. Када доживоте животно доба са бројем година које су увек недовољне, тада вас ово знање о незауоставности силе времена која стално „тече“ још више и чвршће притиска.

---

⁵⁹⁷ Душан Стаменковић, *Сви наши успеси (тридесетогодишња хроника лесковачког спорта на радију)*, Агенција СДС, Лесковац 2001. стр. 9-11.

⁵⁹⁸ Душан Стаменковић, *Вукови са Хисара, пола века рукомета у Лесковцу*, стр. 7. Агенција СДС, Лесковац 2005.

(...) Суочен са овим сазнањем и искуством, животним и новинарским, аутор се одлучио, не по први пут, да искористи моћ писане речи и заустави прошлост која се надвила и озбиљно припретила рукометном спорту у општини Лесковац. И не само то. Отргнуће од заборава нешто што је значајно за ову средину, представља њен понос и што је, најважније, бележи редак јубилеј – 50 година постојања и опстанка у непрестаној борби са спортским противницима, и тешкоћама и препрекама друге врсте. (...) Дакле, свако у овом рукометном времеплову од 50 година има своје место које му припада и које објективно заслужује.⁵⁹⁹

МАРКО СТОЈАНОВИЋ

МАРКО Стојановић рођен је 17. маја 1978. године у Лесковцу где и данас живи и ради као професор енглеског језика. Већ осамнаест година црта стрипове и преводи их („Hellboy“, „Hardboiled“, „Raptors“, „Sky Doll“). Сценариста је стрип албума „Maks Debris“, „Црне душе“, „Постеља од глога“, „Реквијум“, „Пасји живот“, „Прах“, „Пепео“, „Бајка и друге истине“, „Мртва стража“, „Духови у боци“, „Чудовиште“, „Зла крв“, „Le Dico des Hommes“ (Француска), „Le Dico des Femmes“ (Француска), „Les 69 secrets à savoir sur les Femmes“ (Француска), „Les 69 secrets à savoir sur les Hommes“ (Француска), „Tout obtenir de Lui“ (Француска), „Tout obtenir de Elle“ (Француска) и серијала „Вековници“ и „Бескрвни“. Пише за неколико часописа (колумниста је и администратор сајта UPPS – www.upps-sajt.com). Своје текстове и стрипове објављивао је у Политици, Књижевној речи, Политикином забавнику, Стрип вилајету, Градини, Нашем трагу, „Pressing-u“, „Pressing Movie-u“, „Арсеналу“, „Градцу“, „Трешу“, „Pressek-u“, „Багеру“, „Think Tank-u“, „Еону“, Панорами, Ђачком забавнику, „Strip Pressing-u“, Нашој речи, Киши, Правнику, „Bumerangu“, Новој нашој речи, „Стрипотечи“, „Витезу“, „Ennea-i“, „Стрип креатору“ (Македонија), „Барским новинама“ (Црна Гора), „Стрип ревији“ (Хрватска),

⁵⁹⁹ Јовица Д. Ђорђевић, Уместо предговора, Вукови са Хисара, Лесковац, стр. 5, Агенција СДС Лесковац 2005.

„Parabellumu“ (БиХ), „BDC-u“ (Румунија), „Dentist Pro-u“ (Француска), часописима Нови српски стрип (Србија) и Balkan comics connections (Велика Британија).⁶⁰⁰

---

⁶⁰⁰ Напомена: На молбу аутора студије Лесковачки писци и њихова доба, професор Стојановић је доставио најновије податке из његове радне биографије. У монографији „Лесковачки стрип 1950-2010, коју је приредио професор Марко Стојановић о њему пише: Марко Стојановић рођен је 17. маја 1978. године у Лесковцу где и данас живи и ради као професор енглеског језика. Без паузе са Срђаном Николићем Пеком води Лесковачку школу стрипа „Никола Митровић Кокан“ петнаест година. Црта стрипове и преводи их за издавачку кућу „System Comics“ (Hellboy, Harboiled, Raptors и Sky Doll). Сценариста је стрип албума Макс Дебрис, Црне душе и Постеља од глога, као и албума из серијала Вековници: Реквијем, Пасји живот, Прах, Пепео, Бајка и друге истине. Вековница је објављена у Политикином забавнику. Своје текстове и стрипове објављивао је у Књижевној речи, Политикином забавнику, Стрип вилајету, Градини, Нашем трагу, Pressing-и, Pressing Movie-и, Arsenalu, Trešu, Pressek-и, Политици, Bageru, Think Tank-и, Eoni, Барским новинама (Црна Гора) и Skripteci. За француску издавачку кућу „Sertieme Choe“ објавио је шест стрип албума. Стојановић је заступљен у три стрипа у антологији Нови српски стрип 2009. новосадског издавача Комико. Један је од администратора националног стрип сајта Србије Удружења за промоцију и продукцију стрипа на коме се објављује његова недељна колумна са десетогодишњим недељним стажом, Јужњачка утеха, раније објављена у интернет недељнику Стрип вести. Такође је главни и одговорн уредник нишког стип часописа Pressing, уредник за стип часописа Think Tank из Лесковца, као и идејни творац и суорганизатор Балканске смотре младих стрип аутора, које се са свијих дванаест инкарнација и тринаест година постојања најдугевечнији стрип фестивал на просторима бивше СФРЈ. У издању Нишког културног центра у едицији Елдорадо, објавио је збирку есеја о стрипу Јужњачка утеха. Добитник је, са цртачем Јованом Укропином, специјалне награде Systm Comics-а на првом међународном салону стрипа у Београду 2003. године, друге награде на конкурс у Ниш 2003, прве награде Политикиног забавника на Трећем међународном салону стрипа у Београду 2005. године. Добитник је меморијалне плакете „Никола Митровић Кокан“ за најбољег младог стрип сценаристе Балкана 2000 и 2004, као и истоимене плакете за најбољег младог стрип теоретичара Балкана 2007. На Петом међународном салону стрипа у Велесу (Македонија), 2007. године освојио је награду за најбољи сценарио, као и другу и трећу награду салона са цртачима Денисом Дупановићем и Милорадом Вукосављевићем Мазом. На шестом међународном салону стрипа 2008. године освојио је осам награда, међу којима је и награду Стрипотекe, плакета салона за најбољег

Аутор је књиге есеја о стрипу под називом „*Јужњачка утеха*“ у издању Нишког културног центра у едицији „Елдорадо“. Приредио је и уредио монографију „*Лесковачки стрип 1950-2010*“, као и више стрип албума домаћих стрип аутора (Дејана Ненадова, Миодрага Величковића Мивела, Дарка Перовића, Николе Митровића Кокана и Рајка Милошевића Гере). Покретач је и уредни едиције „*Лесковачки стрип*“, која за сада броји три издања. Такође је главни и одговорни уредник нишког стрип часописа „Strip Pressing“, као и идејни творац и, са Срђаном Николићем Пеком, суорганизатор Балканске смотре младих стрип аутора, најстаријег и најмасовнијег стрип фестивала на просторима бивше СФРЈ. Неколико година је обављао функцију стрип-уредника часописа „Think Tank“ из Лесковца. Води Лесковачку школу стрипа „Никола Митровић Кокан“ више од осамнаест година. Добитник је шездесетак интернационалних награда, између осталих и „*Grand Prix*“, међународног салона стрипа у Велесу и Београду, награде Политикиног забавника, три награде „Стрипотекe“, три Октобарске награде града Лесковца, као и награде за допринос македонском стрипу. Стрип албум „*Бајка и друге истине*“, који је писао и уредио, проглашен је 2010. године за најбоље домаће стрип издање у Србији, а исту награду добио је и часопис који уређује, „Strip Pressing“, 2013. године, на Међународном салону стрипа у Београду. Недељник НИН је његов серијал „*Вековници*“ прогласио за стрип дешавање 2012. године у Србији, а најугледнији светски стрип теоретичар Britanas Pol Gravet је његов стрип албум „*Духови у боци*“ сврстао у најбоља стрип издања у свету за 2012. годину. Члан је Управног одбора Удружења стрип уметника Србије.

%

ЛЕСКОВАЧКИ СТРИП 1950 – 2010 - Публикација „*Лесковачки стрип 1950-2010*“ коју је приредио Марко Стојановић, професор, “настала је зато што су Земљом некада ходали дивови... И зато што сам имао ту част да макар један

сценаристу, као и плакета за најбољи класичан стрип, освојену у сарадњи са цртачем Мијатом Мијатовићем. На Шестом међународном салону стрипа у Велесу (Македонија) освојио је са Срђаном Николићем Пеком „Grand Prix“ салона 2009. године. Стојановић је добитник две октобарске награде града Лесковца. Септембра 2010. године био је члан селекционе комисије Четвртог фестивала филма „Animanía“, као и члан жирија Осмог међународног салона стрипа у Београду.

мали део свог земаљског пута кроз библијску долину суза корачам под заштитом благих сенки Николе Митровића Кокана, Миодрага Великовића и осталих лесковачких стрип великана. Због тога себе сматрам изузетно богатим, на начин који ће генерацијама које долазе, бојим се, бити вечно ускраћен. Дивова је у међувремену нестало, сене сенки немају, а и сама се земља понешто смањила – једино што је остало непромењено јесте људско памћење, будући да је од памтивека кратко да краће не може бити...

Управо зато, у знак вечног спомена, ове странице посвећујем свим преминулим лесковачким људима од стрипа, који су ову посвету давно заслужили, и граду Лесковцу, који то својим односом према стрипу и људима од стрипа у свом окриљу још увек није учинио.⁶⁰¹

У публикацији „Лесковачки стип 1950-2010“, у издању самог аутора, професора Марка Стојановића и суиздавача Удружења љубитеља стрипа и писане речи „Никола Митровић Кокан“ (2010) објављени су следећи *прилози*:

Марко Стојановић: Белешка и посвета издавача; Зоран Стефановић: Место Лесковца у историји популарне балканске културе (предговор); Марко Стојановић: Пионир, партијски непријатељ број један (о Николи Митровићу); Зоран Стефановић: Пола века од Коканових „Партизанских прича“; Борис Лазић: Цртица о цртачу (о Миодрагу Величковићу); Зоран Стефановић: Миомир Кулић у немачком магазину „Gespenster-Geshichten“; Бојан М. Ђурић: Rest of the best (о Слободану Цветковићу; Марку Васиљевићу, Миомиру Кулићу, Зорану Ракићу и Слободану Николићу); Предраг Станковић: Златне деведесете, Никола Милићевић: Лесковачка школа стрипа (или: Стрип је цар); Дејан Стојиљковић: Red hot chilly comisc, Марко Шелић: Секте и лесковачки gigui (не, није о роштиљу); Златибор Станковић: Лесковчани у земљи снова; Саша Стојановић: Ант(роп)ологија маломамачестерске мућкалице; Павле Зелић: Момци из Лесковца; Марко Стојановић: Departed; Бојан Стојановић: Реч лектора – рефлексива и задовољство, туга и опомена; Зоран Стефановић: Наставило се – Лесковац на француском тржишту;

У публикацији су објављени и следећи *стрипови*: Никола Митровић: Таразан; Миодраг Величковић. избор стрипова; Слободан Костић: Малецко место, голем радос; Миомир

---

⁶⁰¹ Марко Стојановић, *Лесковачки стрип 1950-2010*, стр. 2 и стр.123.

Кулић: Биодграм; Миомир Кулић: Поп; Зоран Ракић: 2001; Зоран Ракић: по тексту састава „Прљаво казалиште – Ја сам одрастао (ја сам сретно дијете); Срђан Николић Пека и Марко Стојановић: Путовање; Сениша Тасић: Без наслова, Нинослав Миљковић: Без наслова; Јовица Дикић: Ноћ пуног месеца; Нинослав Миљковић: Новинарство кроз векове; Нинослав Миљковић: Глава; Нинослав Миљковић: Зелов; Сениша Тасић: Божа Бруцош; Иван Стојановић: Ванземаљац; Иван Стојановић: Дечја парализа; Иван Стојановић: Црвенкапа и вук; Милисав Банковић: Shortcut, Милисав Банковић: The XXI, files; Милисав Банковић: Јер смо слободни као птице; Марко Стојановић: Три смрти једног Малтежанина; Дејан Станковић: Без наслова (четири прилога); Игор Стојановић и Марко Стојановић: Ватра; Милош Цветковић: Пролеће; Марко Николић и Марко Стојановић: Тријунф у 12 слика; Александар Љубић: избор из стрипова; Игор Стојиљковић и Горан Тасић: Будућност; Дејан Цветковић: избор из стрипова; Александар Анђелковић и Марко Стојановић: Спаситељ; Данко Дикић и Марко Стојановић: Sumo Bunny; Данко Дикић и Марко Стојановић: Bear Blackbeauty; Саша Стојановић: Зози; Никола Матковић и Марко Стојановић: Кротитељ снова; Денис Дупановић и Марко Стојановић: избор из стрипова. У публикацији „Лесковачки стрип 1950-2010“, коју је приредио професор Марко Стојановић, представљени су многи аутори (редослед, уз избор најважнијих податак о њима, према навођењу са последње странице публикације).

У монографији „Лесковачки стрип 1950-2010, коју је приредио професор Марко Стојановић о њему пише: Марко Стојановић рођен је 17. маја 1978. године у Лесковцу где и данас живи и ради као професор енглеског језика. Без паузе са Срђаном Николићем Пеком води Лесковачку школу стрипа „Никола Митровић Кокан“ петнаест година. Црта стрипове и преводи их за издавачку кућу „System Comics“ (Hellboy, Harboiled, Raptors и Sky Doll). Сценариста је стрип албума Макс Дебрис, Црне душе и Постоља од глога, као и албума из серијала Вековници: Реквијем, Пасји живот, Прах, Пепео, Бајка и друге истине. Вековница је објављена у Политикином забавнику. Своје текстове и стрипове објављивао је у Књижевној речи, Политикином забавнику, Стрип вилајету, Градини, Нашем трагу, Pressing-u, Pressing Movie-u, Arsenalu, Трећу, Presseк-u, Политици, Vageru, Think Tank-u, Eonu, Барским новинама (Црна Гора) и Skripteci. За француску издавачку кућу „Septieme Choe“ објавио је шест стрип албума. Стојановић је заступљен у три стрипа у антологији Нови

српски стрип 2009. новосадског издавача Комико. Један је од администратора националног стрип сајта Србије Удружења за промоцију и продукцију стрипа на коме се објављује његова недељна колумна са десетогодишњим недељним стажом, Јужњачка утеха, раније објављена у интернет недељнику Стрип вести. Такође је главни и одговорн уредник нишког стип часописа Pressing, уредник за стип часописа Think Tank из Лесковца, као и идејни творац и суорганизатор Балканске смотре младих стрип аутора, које се са свијих дванаест инкарнација и тринаест година постојања најдуговечнији стрип фестивал на просторима бивше СФРЈ. У издању Нишког културног центра у едицији Елдorado, објавио је збирку есеја о стрипу Јужњачка утеха. Добитник је, са цртачем Јованом Укропином, специјалне награде Systm Comics-а на првом међународном салону стрипа у Београду 2003. године, друге награде на конкурсy Ниш 2003, прве награде Политикиног забавника на Трећем међународном салону стрипа у Београду 2005. године. Добитник је меморијалне плакете „Никола Митривић Кокан“ за најбољег младог стрип сценаристе Балкана 2000 и 2004, као и истоимене плакете за најбољег младог стрип теоретичара Балкана 2007. На Петом међународном салону стрипа у Велесу (Македонија), 2007. године освојио је награду за најбољи сценарио, као и другу и трећу награду салона са цртачима Денисом Дупановићем и Милорадом Вукосављевићем Мазом. На шестом међународном салону стрипа 2008. године освојио је осам награда, међу којима је и награду Стрипотекe, плакета салона за најбољег сценаристу, као и плакета за најбољи класичан стрип, освојену у сарадњи са цртачем Мијатом Мијатовићем. На Шестом међународном салону стрипа у Велесу (Македонија) освојио је са Срђаном Николићем Пеком „Grand Prih“ салона 2009. године. Стојановић је добитник две октобарске награде града Лесковца. Септембра 2010. године био је члан селекционе комисије Четвртог фестивала филма „Animania“, као и члан жирија Осмог међународног салона стрипа у Београду.

%

Време ће доћи да се истражи како је такозвана „унутрашњост“, провинција, након Другог светског рата, деценијама била мотор стрипске сцене у Србији и Југославији.⁶⁰²

---

⁶⁰² Зоран Стефановић, *Место Лесковца у историји популарне балканске културе, Л. стип 1950- 2010, стр. 3.*

(...) Поред мајстора Николе Митровића Кокана, имена вредна помена која су стварала прву фазу историје лесковачког стрипа јесу и *Јурица Дикић, Марко Васиљевић, Миодраг Величковић, Света Живковић Свежив, Миомир Мија Кулић, Нинослав Миљковић, Срђан Николић Пека, Синиша Тасић и Слободан Цветковић.*

Другу фазу чине имена која су скоро сва изникла из „Лесковачке школе стрипа“: *Денис Дупановић, Милисав Баковић, Драган Божилов, Иван Стаменковић, Дејан Станковић, Саша Станојковић, Иван Стојановић Фили, Игор Стојиљковић, Горан Тасић и, наравно, са Пеком, осовина данашњих дешавања, Марко Стојановић.*

(...) Уз то, Стојановићева дуговечна критичко-есејистичка колумна „*Лужњачка утеха*“ добила је и избор чланака у истоименом књишком издању Нишког културног центра. Поред тога, не смемо заборавити ни лесковачко стипско преводилаштво, где је Стојановић, као професионални англиста, нашој публици представио и неке од бисера англоамеричког стрипа, укључујући и Мињолине радове. Из свега наведеног, обимног и живописног, данас се јасно види колико је наизглед једноставна одлука о оснивању „Лесковачке школе стрипа“ 1995. године била визионарска и културно плодотворна. А што је најлепше, лесковачки стрип улази у фазу која може бити још узбудљивија.

СВЕТОЗАР СТОЈИЧИЋ

СВЕТОЛАР Стојичић (Боринце, Бојник, 1926) – Светозар Д. Стојичић рођен је 1926. године у подрадарском селу Боринцу (општина Бојник). Основну школу завршио је у Ображду са одличним успехом. За даље школовање није имао услове због сиромашног стања и преране смрти мајке. Чувао је стоку своје породице и других сељака све до 15. године.

После Другог светског рата наставио је да учи гимназију у Лесковцу, Нишу, Димитровграду и Власотинцу. У НОР-у је завршио војну школу 1944/45. године и обављао је одговорне дужности командира вода и заменика команданта чете. Има чин резервног капетана ЈНА. У СУБНОР-у је био секретар

Општинског одбора Лесковац и секретар Међуопштинског одбора СУБНОР-а Јужноморавског региона Лесковац од 1975/89. године

У листу *Наша реч* и билтену *Борац* објавио је више информација. Добитник је бројних признања: Ордена рада са златним венцем, Ордена рада са сребрним венцем и Ордена за војне заслуге са сребрним мачевима. Добитник је Октобарске награде Града Лесковца.

ПУБЛИЦИСТИЧКИ РАД: *Боринце* (монографија, 1999), *Боринце II део* (монографија, 2002), *Југословенско-норвешко пријатељство* (Народни музеј Лесковац, Лесковац 2005).⁶⁰³

ЖИВАН СТОЈКОВИЋ

ЖИВАН Д. Стојковић је рођен 1. јануара 1937. године у Великом Трњану, општина Лесковац. Филозофски факултет, група историја, завршио је у Скопљу. Универзитетски професор и први декан Технолошког факултета у Лесковцу.⁶⁰⁴

На Филозофском факултету у Скопљу студирао је историју и био демонстратор за стари век и археологију код проф. др Петра Лисичара и један од најбољих студената Универзитета у Скопљу. Дипломирао је са просечном оценом 9,75.⁶⁰⁵

Жељан знања, пун здраве амбиције, енергије и стваралачког заноса уписује се на Правни факултет у Нишу и са највишим оценама завршава прве две године.⁶⁰⁶

---

⁶⁰³ Светозар Д. Стојичић, *Југословенско-норвешко пријатељство, Народни музеј Лесковац*, 2005, стр. 289.

⁶⁰⁴ Видети опширније, *Лексикон писаца лесковачког краја, Лесковац 2003*.

⁶⁰⁵ Никола П. Илић, „Осврт на животни пут професора доктора Живана Стојковића“, *Научни рад Живана Стојковића, Технолошки факултет Лесковац 2003*, стр. 76.

⁶⁰⁶ Никола П. Илић, „Осврт на научни пут професора доктора Живана Стојковића“, *Научни рад Живана Стојковића, Технолошки факултет Лесковац 2003*, стр. 78.

Од 1960. године професор је историје и латинског језика у Лесковачкој гимназији, а 1975. године изабран је за потпредседника Извршног савета СО Лесковац. Магистрирао је 1978. године, а докторирао на Филозофском факултету у Скопљу 1983. године. Руководио је оснивањем Технолошког факултета у Лесковцу и био први његов декан, остварујући ту функцију у више мандата. Од 1996. до 1998. године први је саветник за политичк апитања амбасаде СР Југославије у Скопљу, а потом се враћа на Технолошки факултет у Лесковцу где је пензионисан 2001. године. Током радог века обављао је значајне политичке функције у општини Лесковац, Јужноморавском региону и Републици Србији. Добитник је Октобарске награде Лесковца, Велике повеље Универзитета у Нишу, Ордена рада са сребрним венцем и бројних других награда и признања. Активно се бавио и научним радом. Аутор је и коаутор око шетрдесет историографских дела, као и великог броја научних саопштења.⁶⁰⁷

%

ВАЖНИ БИБЛИОГРАФСКИ ПОДАЦИ – На Технолошком факултету у Лесковцу 24. децембра 2001. године одржан је разговор о научном раду проф. др Живана Стојковића. Сва саопштења су део посебне књиге – „*Научни рад Живана Стојковића*“. У књизи су објављени следећи важни библиографски радови – књиге, (укупно 31): *Српска социјална демократија и македонско национално питање* (1903-1919), Лесковац 1979; др Живан Стојковић, Хранислав Ракић, Зоран Панајотовић, *Грађа за историју револуционалног радничког покрета Лесковца и Врања* књига I 1895-1915, Лесковац 1982; Драгољуб Трајковић, др Живан Стојковић, Хранислав Ракић и др, *Сто година лесковачке текстилне индустрије (1884-1984)*, Лесковац 1984; Х. Ракић, др Ж. Стојковић, Миодраг Митровић, *Грађа за историју револуционалног радничког покрета Лесковца и Врања*, књ. II; др Ж. Стојковић, Х. Ракић, *Грађа за историју синдикалног покрета јужноморавског региона 1944-1985*, Лесковац 1986; Др Живан Стојковић, Ненад Кражић, *Лесковац – време прошло – време садашње*, Лесковац 1989; др Живан Стојковић, Хранислав Ракић, Никола Илић, *Четнички покрет у лесковачком крају 941-1944*, Лесковац 1993; др Милан Миладиновић, др Ж. Стојковић, *Социологија морала у делима*

---

⁶⁰⁷ Др Живан Стојковић, *Беседе о књигама, Удружење писаца Лесковац, Лесковац 2012. године. Напомена: Књига је објављена поводом седамдесет и пет година живота самог аутора.*

Димитрија Туцовића, Лесковац 1944; др Ж. Стојковић, Х. Ракић, Н. Илић, *Окупација у лесковачком крају 1941-1944*; Лесковац 1994; Хранислав Ракић, Живан Стојковић, *Бомбардовање Лесковца*, Лесковац, 1994, др Живан Стојковић, Хранислав Ракић, *Водосистем Барје*, Лесковац 1995; др Живан Стојковић, Хранислав Ракић, *Монографија Водосистема Барје*, Лесковац, 1995; Хранислав Ракић, Живан Стојковић, *Три особаћања Лесковца*, Лесковац 1995; др Живан Стојковић, Ненад Кражић, *Занатство Лесковца I (од почетка до 1944)*, Лесковац 1995; др Живан Стојковић, Хранислав Ракић, *Синдикални покрет Лесковца 1904-1954*, I књига, Лесковац 1995; Хранислав Ракић, Живан Стојковић, *Избори у лесковачком крају 1903-1938*, Лесковац 1996; др Ж. Стојковић, Х. Ракић, *Лесковачки крај у Првом светском рату 1915-1918*, Лесковац 1996; Х. Ракић, др Ж. Стојковић, *Графичко предузеће Напредак Лесковац 1946-1996*, Лесковац 1996; др Живан Стојковић, Хранислав Ракић, *Савез борца Лесковац 1947-1997*, Лесковац 1997, др Живан Стојковић, Хранислав Ракић, *Доктрина насиља*, Лесковац 1999; др Ж. Стојковић, Х. Ракић, Н. Илић, *Лесковачки крај у време НАТО агресије*, Лесковац 2000; Х. Ракић, др Ж. Стојковић, *Четрдесет година Навиг плантаже у Лесковцу*, Лесковац 2000; Ж. Стојковић, Х. Ракић, *Октобарски дани у Лесковцу 1945-2000*, Лесковац 2002; Ж. Стојковић, *Езон у Лесковцу 2002*;⁶⁰⁸

%

НАУЧНИ РАД - Др Живан Стојковић, професор универзитета, историчар, научни, културни и друштвени посленик, спада у оне људе који су дубоко забринуте за судбину, политичко и духовно јединство српског народа, за судбину његове (наше) државе, спада у људе који спајају прошлост и садашњост, који су исходиште научних и хуманистичких идеја и праксе, који неуморно раде на обједињавању духовне и културне енергије српског народа, који је у својим радовима, укупном активношћу, увек био предано у служби свега што унапређује људско знање и разумевање.⁶⁰⁹

---

⁶⁰⁸ Научни рад Живана Стојковића, Универзитет у Нишу, Технолошки факултет, Лесковац, 2003, стр. 91.

⁶⁰⁹ Др Мирољуб Васић, „Допринос изучавању историје Другог светског рата у Србији 1941-1945“, Научни рад Живана Стојковића, Технолошки факултет Лесковац 2005, стр.11.

Његов научни и стручни опус је богат, а тематски разноврстан. Богат, јер библиографија његових радова обухвата око четрдесетак књига и неколико десетине чланака и расправа. Тематски разноврстан, јер је поље његовог истраживања наше савремене историје широко и углавном сконцентрисано на југу Србије, на Лесковац, од проблематике настанка радничког покрета и његовог политичког организовања с краја XIX и почетком XX века. Зато су вредне помена његове књиге, радови са којима је започео свој истраживачки рад: „Српска социјална демократија и македонско национално питање“, „Везе српског и македонског радничког покрета“. Живан Стојковић је написао више научних и стручних радова из историје Другог светског рата на југу Србије. Задржавамо се само на четири: „Четници у лесковачком крају 1941-1944“, „Бомбардовање Лесковца“, „Три ослобађања Лесковца“.

„Четници у лесковачком крају 1941-1944“ (Лесковац 1993), коауторство са Х. Ракићем и Н. Илићем). Ова монографија је резултат истраживачке радозналост и напора аутора који су, на основи марљиво прикупљене историјске грађе (докумената, штампе), сећања и невелике литературе, понудили рационалну спознају четничког покрета на југу Србије.

„Бомбардовање Лесковца“ (Лесковац 1994, коауторство са Х. Ракићем) целовита је монографија настала поводом 50. годишњице бомбардовања Лесковца од стране западних савезника септембра 1944. која представља један од најтрагичнијих догађаја у његовој дугој и бурној историји.

Поред синтетичког осврта на историју Лесковца између два рата и приказа окупације града 1941-1944. са намером да се покаже слика града који ће задесити голема трагедија, обрађено је, на основу свих доступних извора, бомбардовање Лесковца 6. септембра 1944. које није имало статешко оправдање, а које је због начина извођења (са велике висине, тепих системом) и по трагичним ефектима (око 2.000 убијених цивила и масовног разарања кућа и инфраструктуре) имало терористички карактер. Аутори су објавили и списак погинулих (до тада утврђених) у бомбардовању, тако да ова књига представља и својеврсни споменик Лесковцу и његовим жртвама из септембра 1944. године.

„Три ослобађања Лесковца“ (Лесковац 1995, коауторство са Х. Ракићем). Садржај ове добро документовне, а лепо написане монографије је борба за ослобођење Лесковца: 1877. од Турака, 1918. од Бугара, Аустријанаца и Немаца и 1944.

године од Немаца и Бугара. Аутори су настојали и у томе успели, да та три ослобођења свога града од окупатора, обједине и повежу у целину, да прикажу континуитет тих збивања, која, не само обавештавају читаоце о тим историјским процесима и догађајима већ их и надахњују.

„Историја Лесковца“ (Лесковац 1992. – коауторство са др С. Стојичић и Х. Ракић). Ова књига, историјска синтеза, представља научно утемељену, лепо написану и лако читљиву историју Лесковца од праисторије до краја Другог светског рата.

Радови Живана Стојковића су „историографска прича“ о људима Лесковца, јужне Србије, о продукцији и репродукцији живота на овим просторима. Они су богати подацима, представљају својеврсни споменик актерима збивања, они сведоче да је на овим просторима стално тињала и распламсавала се ватра отпора и борбе за човеково ослобођење од експлоатације, поробљавање, борбе за слободу. Ти радови имају не само историјски већ и друштвени значај.⁶¹⁰

%

У књизи Научни рад Живана Стојковића (Технолошки факултет Лесковац 2003) објављени су радови др Мирољубав Васић, Допринос истраживању историје Другог светског рата у Србији 1941-1945; проф. др Милан М. Миладиновић, Социолошка мисао у радовима проф. др Живана Стојковића; проф. др Никола Цветковић, Живан Стојковић – вишеслојна стваралачка личност; Хранислав Ракић, Историографски приказ неких радова др Живана Стојковића; проф. др Душан Јањић, Живан Стојковић у лесковачкој пеиридици; Драгољуб Ж. Мирчетић, Професор др Живан Стојковић у Нишком зборнику; проф. др Срећко Димитријевић, Развој Технолошког факултета и Живан Стојковић; Живојин Прокоповић, Допринос обради културне баштине лесковачког краја, Ненад Кражић, Сарадња са Живаном Стојковићем у писању књига; Никола П. Илић, Осврт на животни пут проф. др Живана Стојковића, Хранислав Ракић, Подсећања, Поздравна реч декана Технолошког факултета др Јакова Стаменковића; Поздравна реч др Драгољуба Живковића; реч Живана Стојковића.

---

⁶¹⁰Др Мирољуб Васић, „Допринос изучавању историје Другог светског рата у Србији 1941-1945“, Научни рад Живана Стојковића, Универзитет у Нишу, Технолошки факултет, 2003, стр. 11-16.

%

ЕПЕПИСТОЛЕ О ЉУБАВИ – „Епистоле о љубави“, изворно, објављене су најпре под насловом „Једина моја и Мила моја Миљана“ и псеудонимом *Етјен Принц*, у ауторовом, властитом издању 1990. и 1996. године. Аутор их обелодањује као зрео породични човек, у пензији. У издању пред нама сачуване су све основне вредности изворног издања, као и љубави којој је дело посвећено.⁶¹¹

Није без занимљивоти да је аутор књиге и под псеудонимом, како изгледа, био познат његовим најближим пријатељима и најупућенијима, у чије је руке допала, у оно време чак и одабраном тиражу. Аутор Епистола је од младости наставио свој живот креативно, као средњошколски и универзитетски професор, објавивши више дела из стручних области којима се учено бавио, али је у потаји, а изгледа да ће тако бити догод је жив, остао веран и посвећен своме сакритом првенцу из младости.

(...) Све епистоле скупа, и свака напосе, ма колико по себи биле личне, осветљавају по неке стране ауторовог живота у то време и показују у којим су се све распонима испољавала његова осећања и шта је све закупљало његове мисли. Истодобно, његови узорци и учитељи у стварима списатељства, били су старији, а кудикамо искуснији наши и страни писци.

Рани Стојковићеви радови морали су бити литерни; у младости сви почињу литерарно, па ни он није могао бити никакав изузетак. Прилике у животу утичу на то да се најпре заљубимо па пропевамо или пак пропевамо па се заљубимо, али је у Стојковићевом животу изгледа то почело упоредо: заљубљен је пропевао, певајући се заљубио, судећи према изложеним споменима.

(...) Једино што смо сада у стању да кажемо о епистолама Живана Стојковића јесте да их је обзнанио као своје, а не под измишљеним именом, бар када се сам на то одлучио. Ако се сме судити по читавој његовој „*филозофији љубави*“, од које изгледа није одступио, писац их је признао као што се признаје дете ван природне заједнице удвоје.

Стојковиће епистоле дате су на начин да би се учинило по вољи „*срцу тела свога*“, да чујемо само његов лирски узнесен глас иако су у љубави учествовали обоје, те да, према томе,

---

⁶¹¹ Саша Хаџи Танчић, рецензија, Живан Стојковић „Епистоле о љубави“, Удружење писаца општине Лесковац 2004, стр. 43-48.

опис љубави износи само „једна страна“; а за епистоле је, такође, као за љубав, потребно најмање двоје.

Пишчев лирски глас је затим присутан у свим описима њених стања и расположења, којима се у ту сврху једносмерно прибегава. Нема сумњи да се он у то доба, када се на заљубљеног обарало мало не све, захтевајући љубав узвртно по сваку цену, следећи сурове законе воље, држао се пуно обзира и више него благонаклоно према изабраници срца свога, а да је у том искушењу успео да сачува њену љубав и уважање у ствари поезије.

Пишући о „Епистолама о љубави“ Живана Стојковића не можемо а да не водимо бригу и о интересима саме књижевности. Убудуће књижевни миље Лесковца, у коме живи наш Ромео, будно пазећи на свој добар глас, мора рачунати на ово обимом невелико дело као прво те врсте у своме жанру. После дуготрајног чекања, као што је то иначе не редак случај у књижевности, можемо рећи да је ово прва проза у песмама у граду под Хисаром. И да завршимо подсећањем на то да господин Стојковић претходно, такође први у Лесковцу, огледао се у жанру басне, подстакнут свакако не мало својом духовитошћу и животним искуством, која су му прибавила одређене непријатности и сваковрсних замерања (видети: „Езон у Лесковцу“, Лесковац, приватно издање, 2002).⁶¹²

%

КРИВО ОГЛЕДАЛО – Живан Стојковић је писац необичног профила, тенденција и резултата који не смеју да остану без адекватне књижевно-критичке, социолошке и филозофске оцене. Главна стилска карактеристика нашег писца је иронично-сатирични став који прожима и „Езона у Лесковцу“, „Епистоле о љубави“, сва „Крива огледала“ и „Беседе о књигама“.

Дело Живана Стојковића је смех кроз сузе над средином и људима које воли осећајношћу коју скрива, маскира и стилски вешто обликује. А иронично-сатирични став превреднује и идеологију Стојковићеву, па је његово беседничко приповедчко дело опис стварног и идеологизованог живота. Морам да признам да ме је став мога пријатеља, који нам подметне и у обичним прилимама, мало преварио па да

---

⁶¹²Саша Хаџи Танчић, извод из рецензије, Живан Стојковић, Епистоле о љубави, Удружење писаца општине Лесковац и аутор 2004. године..

паднем у заблуду обичног читаоца који сматра да је све то Жикина чиста шала.

Не, драги читаоче, наш доктор наука, наш друштвено-политички радник и дипломата је озбиљан и талентован писац таблидног жанра који је остварио. Клацкајући своје јунаке *персифлажом* (изругивањем на фин начин) и озбиљним третманом, час на страну увреде достојанства, час на страну суптилог ласкања похвалом позитивних вредности, овај вешти писац апсолутно зна да је таштина његових јунака сила јача одосећања достојанства па успешно и безбедни постиже потпуни и велики успех као таблоидно-сатирични писац.⁶¹³

%

ЖИВАН СТОЈКОВИЋ И ЛЕСКОВАЧКА ПЕРИОДИКА – Др Живан Стојковић је својим радовима значајно присутан у лесковачкој периодици. Са највише текстова заступљен је, свакако, у „*Лесковачком зборнику*“ у коме је дао пуну меру свог научног и стручног рада.⁶¹⁴

(...) Мислим да је нарочито значајна Стојковићева сарадња у старом и угледном српском часопису „*Наше стварање*“. У овом часопису за науку, књижевност, друштвена питања, културу и уметност, који с малим прекидима излази од 1954. године, Живан Стојковић је објавио шест радова, у времену од 1978. до 1984. године. Реч је о следећим прилозима: „Светозар Марковић о националном питању“ (бр. 5, 1978, стр. 24-28); „Српска Социјалдемократска партија и македонско национално питање у првим годинама Првог светског рата“ (бр. 6, 1978, стр. 16-29); „Српска социјална демократија и македонско национално питање“ (бр. 1-2, 1979, стр. 121-123); „Агитационо пропагандни рат среског комитета Комунистичке партије власотиначког среза“ (бр. 5-6, 1980, стр. 7-16); „Друштвена организованост и самозаштитне активности у великој поплаи 1976. године у Лебану и околини“ (бр. 1-2, 1982, стр. 55-73); „Став Живојина Жујовића о битним питањима положаја народна на Балкану 60-тих година 19. века“ (бр. 3-4, 1984, стр. 24-31). Као што се из овог прегледа види, радови су се претежно односили на области које су у јендом периоду изразито заокупљале пажњу професора Стојковића: на национално питање у делима првих

---

⁶¹³ Душан Стошић, *Уводна мисао, др Живан Стојковић, Криво огледало 4, Књижевни клуб Глубочица Лесковац, 2013, стр. 7.*

⁶¹⁴ Проф. др Душан Јањић, *Живан Стојковић у лесковачкој периодици, Научни рад Живана Стојковића, Технолошки факултет Лесковац 2003, стр. 56-58.*

српских социјалиста Живојина Жујовића и Светозара Марковића и о ставову Српске социјалдемократске партије почетком 20. века о македонском националном питању.

(...) Аналитички, али и синтетички приступ у третирању појединих питања, способност да се уочи и издвоји оно што је есенцијално од онога што је мање битно, карактеришу и Стојковићеви написи објављени у „Зборнику радова Технолошког факултета“ у Лесковцу. Узгред речено, излишно је и напоменути да је професор Живан Стојковић покретач или један од покретача Зборника. У њему је он заступљен такође са шест радова различите тематике. Три или четири можемо окарактерисати као радове социолошког карактера.

(...) Стојковићева истраживања, базирана на архивској грађи, зацело не лако доступној, приказују нам овог истраживача као врсног аналитичара и познаваоца друштвених прилика у полувековној историји Лесковца (он захвата период од краја 19. века до Другог светског рата).⁶¹⁵

РОДОЉУБ СТОЈКОВИЋ

РОДОЉУБ Стојковић (Лесковац, 1941, Лесковац, 2012) - У 28. броју лесковачког школског листа *Пионир* 1984. године објављен је прилого о Родољубу Стојковићу, новинару Радио Лесковца: „Родољуб Стојковић је рођен 1941. године у Лесковцу. Основну школу започео је у Сврљигу, а завршио у Лесковцу, у ОШ „Јосиф Костић”. И средњу школу завршио је у Лесковцу, а 1966. године дипломирао је у Београду на

Академији за позориште, филм, радио и телевизију. Тема дипломског рада била је: „Организација рада информативно-политичких редакција радија и телевизије”. Стојковић је младим члановима редакције (Ивана Драгановић, седми разред и Данијела Митић, шести разред) дао више занимљивих одговора: „У другом разреду основне школе написао сам прву песму. Звала се „Црна марама”. Песма је

---

⁶¹⁵ Проф. др Душан Јањић, Живан Стојковић у лесковачкој периодици, *Научни рад Живана Стојковића*, стр. 56-59.

објављена у листу *Полетарац*. Љубав према новинарству настала је још у средњој школи, у листу *Наша реч* објавио сам хумореске и козерије. Постао сам новинар у *Радио Лесковцу* 1971. године, тј. од самог почетка рада Радио Лесковца и то новинар на Културној рубрици.

Из збирке дечјих песама *Путољци* Родољуба Стојковића ево одломка из песме „Деца би требало да имају свој град“: Деца би требало да имају свој град / у којима је строго забрањено одраслима улаз, / сами да га граде и у њему организују свакојаки рад / Пожељно је да велику ограду и капију има и прилаз, / то је због тога што су одрасли несташни и желе све да виде, / а деци су доста туторства и разних придика у стилу: / то не ваља, ово је боље, овако треба и то тако не иде...” Цео радни век, иако тежак инвалид, посветио је Радио Лесковцу, где је радио као новинар и дугогодишњи уредник бројних информативних и других емисија. Завршио је Факултет драмских уметности у Београду, али му је новинарство било основна професија. У Радио Лесковцу је деценијама, готово од првих дана те медијске куће, говорио за једног од најбољих новинара и правих учитеља новинарства. Његове емисије о „*малим, обичним људима*“, проглашаване су за праве подухвате у жестокој конкуренцији радио станица широм Србије. Издвајао се јасним, продорним, радијским гласом и ставом који је привлачио слушаоце.

Новинар Радољуб Стојковић преминуо је 2012. године у Лесковцу у 71. години живота и сахрањен на Светоилијском гробљу. Родољуб Стојковић био је изузетно активан у раду Удружења новинара Лесковца где је дао велики допринос афирмацији новинарске професије и школовању младих новинара, које је уводио у свет радијског заната.⁶¹⁶

Радољуб Стојковић успешно се бавио и књижевним и публицистичким радом, а посебна област његовог интересовања била је култура. Дешавања у тој области ревностно је пратио и његове оцене о значајних дешавањима биле су право, објективно мерило које је послужили другима да усмеравају свој рад у правој смеру. Родољуб Стојковић је био изузетно активан у раду Удружења новинара Лесковца где је дао велики допринос афирмацији новинарске професије и школовању младих новинара, које је уводио у свет радијског заната. Волео је људи и они њега, радо се дружио са

---

⁶¹⁶ Д. Коцић, *Лесковачки писци, библиографије и коментар, Лесковац 2019.*

пријатељима и често, у црнохуморном тону, причао о своме животу, о својој судбини која му није била наклоњена. Такав приступ стварности деловао је отрежњујуће на његове пријатеље који су каткад били заробљеници суморних мисли и непролазног очаја. Могао да бира и друге, лакше позиве, али се определио за радијско новинарство и свој Радио Лесковац, где је деценијама, д првих година те медијске куће, говорио за једног од неколицине најбољих новинара, правих учитеља новинарства и зато се његови савети и добронамерне критике, које је упућивао млађим колегама, па и аутору овог кратког записа, памте као најдрагоценија школска лектира.

ЈУГОСЛАВ ТОМИЋ

ЈУГОСЛАВ Томић рођен је у Лесковцу где живи и ради. Власник је и директор Радија „016“, најстарије радио станице јужно од Ниша, која је основана 1993. године. Томић је покретач и организатор бројних културних манифестација у Лесковцу. Написао је више осврта и коментара на актуелна дешавања, а рецезент је књиге др Миодрага Горановића *Не знам где сам*.

Радио 016 - На званичном сајту ове станице пише: Прва приватна радио станица на југу Србије и међу првима у читавој Србији. Од давне 1993. године непрекидно емитује искључиво забавну домаћу и страну музику (са фокусом на поп, рок и евергрин). Током година у програму је имала и велики број ауторских емисија, од којих неке и данас постоје и дају подршку новим савременим емисијама. Неке од њих су: Провера микрофона 016; Галаксија 016; Спектар итд. Такође на таласима и на интернет страницама радија можете пронаћи свеже вести, сервисне информације и још много тога...

Не знам где сам - Књига др Миодрага Горановића *Не знам где сам* (Лесковац 2006) која је пред нама „прогутаће“, сигурни смо, из једног даха, свако ко је прочитао и кога интересује опис тема у њој. Др Горановић је то, како каже, „из мог угла, на мој начин, искрено, на време и из душе“ – написао. И јесте, видећете. Он је и „двоструки“ лекар: поред свог редовног посла против болести код људи, он и својим

текстовима дуго година по разним часописима, листовима, честим и лепим сусретима и разговорима са људима, као и темама и текстовима у својим књигама – лечи људске душе! У овој књизи он са поносом тврди и доказује зашто је српски Црногорац, а и црногорски Србин. То су, како каже, његова два образа у једном животном лику где ипак није дволичан, већ вечно поносан на то...⁶¹⁷

ВЕРОЉУБ ТРАЈКОВИЋ

ВЕРОЉУБ Трајковић је рођен 23. априла 1957. године у селу Губеревцу. Основну школу учио је у Губеревцу, а средњу у Лесковцу. Дипломирао је 1981. године на Филозофском факултету у Скопљу.

Године 1981. почиње да ради у Историјском архиву у Лесковцу најпре као архивиста на пословима сређивања архивске грађе, затим на пословима спољне службе, а од 1990. као директор ове институције. Решењем Скупштине општине Лесковац, децембра 1993. године именован је за директора Народног музеја у Лесковцу и ту дужност обављао је у два периода, од 1994. до 1998. и од 2003. до 2007. године. Руководећи Народним музејем доносио је одлучујуће одлуке у пословима заштите културних добара, тј. историјско-уметничких предмета. Истовремено био је главни и одговорни уредник „Лесковачког зборника“, као и многих других публикација и издања Народног музеја у Лесковцу, али и публикација које је објављивао Центар за истраживање и проучавање културно-историјске баштине југа Србије, који је и основао. Члан је редакцијског одбора „Власотиначког зборника“ и председник Општинског одбора Савеза потомака ратника Србије 1912/1920.

Самостало или у коауторству објавио је више књига: „Савезничко бомбардовање Лесковца 6. септембра 1944. (студије и документи); „Изборне борбе у лесковачком крају 1919-1939 (књ. I, 1919-1929); „Изборне борбе у лесковачком крају 1919-1939“, (књ. II 1929-1939); „120 година Црвеног

---

⁶¹⁷ Југослав Томић, *критички осврт, др Миодраг Горановић, Не знам где сам, Лесковац 2006.*

крста Лесковац“; „*Спомен обележја у лесковачком крају*“; „*100 године Основне школе у Орашцу*“; „*Туристичка карта јужне Србије*“. Објављује у Лесковачком зборнику, Власотиначком зборнику, Лесковачком дневнику и другим публикацијама.⁶¹⁸

У издању Народног музеја, године 2015. Верољуб Трајковић је у коауторству са Ж. Шимуном и М. Ниношевић објавио монографију „Златно доба Лесковца 1918 – 1941“.⁶¹⁹

%

СТО ГОДИНА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У ОРАШЦУ – Књига је написана првенствено на основу архивских извора првога реда (архива и школе), као и укупне постојеће не велике опште и локалне литературе. У рукопису је дата лична карта школе, њен развојни пут, од оснивања до данас и зато представља целовиту ауторску монографију о 100 годишњици постојања, развоју и укупном, плодном деловању школе.

(...) Основна школа „Јосиф Панчић“ у Орашцу има релативну дугу историју. Почети јој сежу у далеку 1907. годину када је покренута иницијатива за отварање школе у такозваној (политичкој) општини Орашац. Битка за отварање школе трајала је скоро две године, а онда је министар просвете и црквених дела, 4. октобра 1908. године донео одлуку о отварању привремене школе са седиштем у селу Орашац под називом Основна школа орашачка. Школа је прве ђаке примила 1909. године, а у њу су, поред деце из самог Орашца, ишла и она из околних села: Градашнице, Пискупова, Јарсенова, Горње Купиновице, а од 1950. и из Ступнице.

Овим је, у ствари, ударен темељ школи која је уз одређене прекиде у раду (балкански ратови, Први и Други светски рат, агресија НАТО алијанске) и нужне организационе промене, била непрестано у функцији образовно-васпитне делатности као: Основна школа орашачка, Основна школа у Орашцу,

---

⁶¹⁸ Верољуб Трајковић, „Сто година Основне школе у Орашцу“, Центар за проучавање и истраживање културно-историјске баштине југа Србије и ОШ „Јосиф Панчић“ – Орашац, Лесковац 2008.

⁶¹⁹ Напомена: Видети опширније део о З. Шимуном.

Продужена основна школа „Иво Лола Рибар“ у Орашцу и Основна школа „Јосиф Панчић“ у Орашцу.⁶²⁰

(...) Иницијативу за отварање школе покренули су Коста М. Стојановић, Димитрије Рајковић и Стоилко Н. Станојевић, сељци из села Липовице, среза власотиначког, захтевом од 10. јануара 1907. године министру просвете и црквених дела Андри Николићу.⁶²¹

Нова орашачка школа почела је са радом 1. септембра 1909. године. За општину Орашац и њена села Јарсеново, Градашницу и Пискупово био је то прави народни празник. Школу је првих година похађало око 40 ученика.

(...) За сталног учитеља поставен је *Живојин П. Спирић*, свршени ђак учитељске школе. Спирић је рођен у Власотинцу, а отац му је био учитељ за време турске владавине и један од првих власотиначких учитеља. У борби око Београда учитељ Спирић погинуо је 21. новембра 1914. године.

%

ЗЛАТНО ДОБА ЛЕСКОВЦА 1918 – 1941 – У издању Народног музеја године 2015. појавила се монографија „Златно доба Лесковца 1918 – 1941“ (аутори Звонимир Шимунец, Мира Ниношевић и Верољуб Трајковић).

Лесковачка чаршија деценијама живи од сећања на златно доба „Српског Манчестера“. Орунеле кулисе велелепних палата, из раздобља између два светска рата, и даље уверљиво сведоче да се ту некада озбиљно радило, европски градило, а ретки су и баш удобно живели.

Како време пролази, сећања и приче су све удаљенији од извора па су подложнији романсирању. Али главна нит, без обзира на то што свака генерација нешто допринесе, остаје неспорна: Лесковац је био мали велики град. У њему су се рађали, живели и на крају се селили у легенду, преко Шпитаљског или Светоилијског гробља, истински велики људи. Мада нема те науке која би понудила задовољавајуће објашњење, лесковачки дух је однекуд аутентичан и непоновљив и као такав истрајава и данас, у траговима, чекајући неко ново златно доба.

---

⁶²⁰ Верољуб Трајковић, „Сто година Основне школе у Орашцу“, Лесковац 2008, стр. 9. Напомена: Орашац, село у залеђу реке Јужне Мораве, налази се 12 километара од Лесковца (стр. 27)

⁶²¹ Напомена у фусноти: Проф. др Владета Тешић, „Министри просвете Србије 1811-1918“, Бгд. 1994.

Златно доба је сада заборављени свет: људи на корзоу, громогласне најаве за музичке наступе и бископске представе, глумачке звезде, индустријалци, официри и угледници као гости на пројекцијама, славни музичари и певачи, роштиљнице, бозације, семенкаре, распевани Цигани... свеопшта врева и живост на улицама и у људима... Речју, живот кога више нема ни у траговима. Као нестали свет, као потопљена Атлантида, као давна времена која зову да их оживимо сећањима.

Слике из заборављеног света могу се илустровати светом покретних слика из давно несталог биоскопа. На месту тонкина „Славуј“ данас стоји продавница брашна, без икаквог обележја, без спомена на Славуја, човека који је засигурно био најагилнији и најкреативнији биоскобција у овом делу Европе, а можда и шире. Нико као Славуј није умео да анимира и привуче људе у биоскоп. У његовој сали за сваког је било места, на средини кафане стајало је велико филмско платно тако да су имућнији гледаоци с плаћеним картама седели испред платна и пратили филм, али ни сиротињи, без карата, није ускраћена могућност да види филм, с тим да су они седели иза платна и пратили инверзну пројекцију. Наопачке, како је њихов свет оскудице и био постављен.⁶²²

⁶²² Видети опширније у поглављу о З. Шимулецу.

ДРАГОЉУБ ТРАЈКОВИЋ

МЕЂУ личностима недавне прошлости града на Ветерници, посебно место заузима *Драгољуб Трајковић Мојсинче*, снажна и карактеристична личност, која заслужује пажњу као интелектуалац, правник, судија, новинар и историчар, и као прегалац културе.⁶²³

Припада истакнутим личности ма града између два светска рата. Бавио се новинарством, историјом и публицистиком, оставивши неизбрисив траг у култури и историји Лесковца и јужне Србије. И као правник, судија и тужилац, уживао је посебну репутацију. Читав животни и стваралачки кредо и век Трајковић је даривао родном завичају и Лесковчанима. Добитник је Медаље града Лесковца за изванредне заслуге у развоју Лесковца. Преминуо је 6. јануара 1992. године у Београду.

Драгољуб Трајковић рођен је 8. новембра 1904. године у Лесковцу, у трговачкој породици, терзије *Михајла* и *Јулке Цекић Мојсинче*. Његов прадеда и деда и баба Васка су стари Лесковчани. Имали су више деце, која су рано поумирала. Једино им је остао син Михајло, који је са женом Јулијаном изродио кћери Мицу и Вику и синове Драгољуба Трајковића, познатог лесковачког летописца и Блашка Цекића Мојсинче.

Породица Мојсинче била је сиромашна. О сиромаштву своје породице, Трајковић је 1947. написао: „Моја мајка (домаћица) од имовине нема ништа, а отац (бивши терзија и трговац) има малу кућу и плац од порушене куће. Родитељи су ми стари и издржава их мој млађи брат, који има мању радњу.”

Породично сиромашно стање и ратна збивања 1912-1918. године определила су Драгољубову животну стазу, присуту трњем. Трајковић је у основну школу пошао школске 1911/12. године. У ратном вихору балкаских и Првог светског рата учио је наставно-васпитне области: науку хришћанства,

---

⁶²³ Д. Туровић, *Драгољуб Трајковић Мојсинче, правник, судија, новинар и историчар, Лесковчанин*, бр. 13, стр. 8.

српски језик, рачун, цртање, певање, земљопис познавање човека, јаственице, лепо писање-краснопис, српску историју, основи природних наука, рачуницу, геометријске облике и гимнастику.

После основне школе а на почетку Првог светског рата 1914. године наставио је школовање у Нижој лесковачкој гимназији. Бугарска окупација Србије 1915. донела је српском народу пропаст и велике невоље. Бугари су спроводили денационализацију и бугаризацију живља, масовна хепшења, убиства и интернацију Срба у њихове заробљеничке логоре. Вршили су пљачку, батинање и силовање жена, девојака, па чак и девојчица. Побили су угледне српске прваке, попове, учитеље, професоре, правнике, судије и друге знане људе. Довели су из Бугарске своје учитеље, професоре, попове и чиновнике. Укинули су српске школе и гимназију. Забрањили су српске књиге и употребу српског говора. У Лесковцу су отворили две основне школе и нижу бугарску прогимназију. Тако је Драгољуб Трајковић школске 1917/18. године завршио први разред ниже бугарске гимназије, која је била смештена у основној школи код старе лесковачке цркве „Оцаклије”.

После ослобођења Србије и Лесковца 1918. године, Драгољуб Трајковић наставља гимназију и успешно завршава школске 1924/25. године. Још као гимназијалац, Трајковић је заорао прву старалачку бразду. Писао је песме у прози и био активан члан гимназијске литерарне дружине. Објавио је 1923. године песме у прози у листу „Бачка дружина” у Крушевцу. После велике матуре уписао је 1925. године права на Београдском универзитету. Једно време, због сиромашног стања, није редовно похађао студије већ је био привремени учитељ у Гајтану и другим забитим селима Горње Јабланице, где је замењивао учитеље. Агонија немаштине храбрила га је да настави и заврши студије. Студирао је уз рад и успешно полагао испите. Дипломски испит положио је 10. марта 1932. године на Правном факултету са оценом врло добар (7,80). Правничку каријеру започео је 18. априла 1932. године. Декретом министра правде Краљевине Југославије постављен је за судију приправника у Среском суду у Лесковцу. Тадашња власт није му била наклоњена због његовог политичког деловања међу радницима и сељацима, као и због јавних иступања и писања новинских чланака и брошура политичког карактера. Премештен је 1933. године у Првостепени суд у Приштини за судијског приправника, где је остао неколико месеци. Већ 1934. године уследио је декрет о премештају у Првостепени суд у Призрену, где се убрзо

оженио *Љубицом Остојић*, студеткињом права из Ваљева. И тамо се дуго није задржао већ је 1935. године премештен у Пирот, у Срески суд за судијског приправника.

Трајковић је 20. јуна 1935. године положио судијско-адвокатски испит у Београду и указом постављен 1936. године за судију Среског суда у Охриду, где се задржао до 27. марта 1940. године. Декретом министра правде премештен и постављен за старешину Среског суда у Ариљу. Тамо се разболео па га је команда пешадијског пука „Књаз Милоша Великог” у Врању ослободила војних дужности у приправном, мобилном и ратном стању. У Ариљу га је затекла немачка окупација. Министар правде у Недићевој влади донео је декрет 30. октобра 1942. о премештају и постављењу Трајковића за судију Окружног суда у Ваљеву.

Треба поменути да је Драгољуб Трајковић као судија штампао у разним листовима већи број чланака и расправа. Као врстан интелектуалац, добро се служио француским и немачким језиком. Од првих дана оружаног устанка 1941. године Трајковић је приступио НОП-у. По ослобођењу Београда, маја 1945. године, Трајковић је постављен за помоћника јавног тужиоца НР Србије, а јуна исте године за судију Врховног суда НР Србије у Београду. Пуних двадесет година, од 1951. до 30. новембра 1971. године био је на дужности помоћника – заменика републичког јавног тужиоца Србије. Са те дужности отишао је у пензију.

%

СТВАРАЛАШТВО - Трајковићев стваралачки опус је богат, плодан и разноврстан. Од када је као гимназијалац заорао стваралачку бразду, од 1923. године, па до смрти 1992. године, *објавио је 11 књига и брошура и преко 250 радова* у разним новинама, часописима и алманасима. Највише прилога објавио је у „Нашем стварању” и „Лесковачком зборнику”, затим у „Лесковачком гласнику”, „Лесковачком привреднику”, „Врањским новинама”, „Недељним новинама”, потом „Зети”, „Трибуну” (Алексинац), „Нашем листу”, „Браничеву” (Пожаревац), „Правди”, „Архиву”, „Аналима”, „Правном животу” (Београд), и др. Био је оснивач и члан управе Народног универзитета, затим врстан сарадник Народног музеја, Народне библиотеке и других културних установа Лесковца. Народни музеј објавио му је неколико књига.

Као студент права и публициста, Трајковић је 1927. године *објавио прву књигу „Први весници слободе”*, затим „*Покрети за ослобођење 1877-78*” (Лесковац, 1928), „*Ми једемо*

наприке и зидамо фабрике'' (Лесковац, 1930) и „Силуете из Финара'' (Лесковац, 1932). Такође је штампао и две историјске расправе о аграрном питању и сељачким бунама у Јужном Поморављу (1927-1928). Касније је објавио још седам књига: „У чему је тајна појаве и развика индустрије у Лесковцу – Историја једне првобитне акумулације'' (Ужице, 1940), „Из нашег манчестерства'' (Београд, 1953), затим „Историја лесковачке индустрије до Другог светског рата'' (Београд, 1961), „Немањина Дубочица од најстаријих времена до ослобођења од Турака'' (Београд, 1961), „Из прошлости Лесковца и околине'' (Лесковац, 1977), потом „Јужно поморавље у гласу својих посланика 1903-1914'' (Лесковац, 1981) и „Ладовинке и фотељке'' (1985). Треба истаћи да је историчар, публициста и социолог Драгољуб Трајковић скоро седам деценија истраживачки бдио над историјом Лесковца. Као *врстан познавалац Лесковца* и Лесковчана и лесковачког краја, бележио је све што се збивало, особено аутентично и литерарно. Свестрано је сагледавао прошлост Лесковца и Лесковчана и дао драгоцене студије.

Трајковић је *писатељски рад почео поезијом*. Писао је чланке из књижевности: „Критика идеалистичке концепције уметности'', „Бранислав Нушић'', „Анђелко Крстић'', „Македонски писци'', затим „Српски народни епос'', „Ладовинке и фотељке'', „Преглед лесковачког стваралаштва'' (*Наше стварање, Лесковац, 1973*) и друге.

О делима Драгољуба Трајковића објављене су ласкаве белешке и прикази у гласилима, часописима и зборницима. У заоставштини Драгољуба Трајковића остао је већи број необјављених рукописа, студија, приказа, есеја и радова, што представља драгоцену благо за садашње и будуће историчаре, филологе, публицисте и књижевнике.

%

Мало је таквих људи који тако дуго, а неодољиво, иако далеко од родног места, живе са њим, живе за њега посвећујући му ум и умење, огроман труд и неограничено трагалаштво: бележећи све мене и промене, догађаје и догодовштине, личности и локалитете, од првог помена Лесковца (1308), важног конопљарског центра Душановог царства, од турске касабе до „Српског Манчестера'', па све до наших дана.⁶²⁴

---

⁶²⁴ Т. Н. Цветковић, Драгољуб М. Трајковић (1904 –1992), *Лексикон лесковачких писаца*, стр. 194. (у напомени аутора стоји да је текст написан марта 2003).

Ми бисмо желели свакој вароши на југу Србије по једног таквог критичара, наравно као што га је Лесковац добио у г. Трајковићу – закључује критичар скопског листа „Вардар” 1932. године, пишући поводом Трајковићеве књиге „*Силуете из Фанара*” (објављене у Лесковцу 1932. године). Занимљиво је да је поводом исте књиге, у листу „Фронт”, *Раде Драинаца*, познати српски песник, писао: „После изврсне сатиричне студије о лесковачким индустријалцима „Ми једемо паприке, па зидамо фабрике” Лесковац, 1930, Д. М. Трајковић је написао још једну малу студију „Силуете из Фанаре”, студију о лесковачком менталитету индустријалаца... Ми ову књижицу срдечно препоручујемо свима који желе да уђу у психологију лесковачке банкротије...” Од *првог објављеног рада*, деветнаестогодишњака (Д. М. Трајковић је рођен у Лесковцу 1904. године), песме у прози, у „Ђачкој друшини”, 1923. у Крушевцу, и *прве књиге* „*Први весници слободе*”, Лесковац, 1927, па до изузетно вредних књига: „Из прошлости Лесковца и околине”, „Из нашег Манчестера”, „Немањина Дубочица”... скоро седам деценија бдио је Трајковић над прошлошћу Лесковца, и бележио малтене све што се збивало, а било од ползе за свестрано сагледавање прошлости Лесковца, нарави Лесковчана, и то зналачки а не злобно, брижно, а не бојажљиво. Трајковић је изузетно плодан стваралац: само у „Нашем стварању” и „Лесковачком зборнику” објавио је близу 200 прилога на преко 1500 штампарских страна. Не можемо а да не наведемо три, за књижевност лесковачког поднебља, дела Драгољуба М. Трајковића: „*Преглед лесковачког књижевног стваралаштва*” у едицији „Нашег стварања”, Лесковац, 1973. који обухвата литерарне наговештаје, и остварења, од Милоша С. Милојевића и Симе Бунића, преко Сретена Динића, Жака Конфина, Миливоја Перовића, до савремених песника. *Друго дело* које завређује да га поменемо јесте „*Ладовинке и фотелке*” (драма и приче, Београд, 1985. године). У књизи је још драмски текст: „*Укачи си барјаче*”.

У богатој списатељској делатности, преваснодни историчар и социолог, врсни познавалац прошлости Лесковца и околине, Д. М. Трајковић се одлучио да своја сазнања о Лесковцу, богатој и драматичној историји његовој искаже у облику драмског текста да, ваљда, и мање упућеним у историографију, пружи прилику да се кроз драмско штиво упознају са историјом свога града и околине. И први и други драмски текст грађени су на аутентичним подацима, згодама, догађајима и личностима. Поред истинитости догађаја –

истините су скоро све личности. Већ и по томе оба Трајковићева текста представљају драгоцену полазиште за будуће историчаре, литерате, публицисте, у њиховом настојањима да очувају веродостојну слику прошлости Лесковца и околине са свим особеностима и локалитетима. Драгољуб М. Трајковић, угледни Лесковчанин, добитник Медаље града Лесковца за изванредне заслуге у развоју Лесковца – заслужује да се један кутак посвети њему, његовом делу, јер је он, истински, духом и делом био присно везан за родни Лесковац и драге му Лесковчане.

У „Помаку”, бр. 5. (октобар-децембар 1997) Т. Н. Цветковић, главни и одговорни уредник тога гласила Удружења писаца Лесковца, објавио је чланак под насловом „Лесковчанин духом и телом”, који почиње овако: „У Београду, у Улици Драгослава Јовановића 13, на четвртој спрату, 6. јануара 1992. године престало је да куца племито срце неумрног Драгољуба М. Трајковића”. Тај чланак Цветковић завршава речима: „Он је током свог стваралачког живота истински био, духом и телом, везан за родни Лесковац и драге му Лесковчане.”⁶²⁵

%

ПРЕГЛЕД КЊИЖЕВНОГ СТВАРАЛАШТВА - Године 1958. Центар за опште образовање и културу Радничког универзитета у Лесковцу основао је Клуб писаца „са жељом да окупи све младе литерате у овом граду и пружи им организовану помоћ у књижевном стваралаштву.”⁶²⁶

Разлог постојања овог клуба његови чланови оправдали су својим учешћем на многобројним приредбама (књижевне вечери, сусрети и разговори) у Лесковцу и ван њега, у предузећима, школама и селима. Године 1966. овај Клуб издао је збирку песама и прича шесторице својих чланова под насловом „Добродошлица за птице”. Уредник ове књижице, Мирослав Миловановић, на уводном месту помиње разне факторе „који су константно разгарали и формирали многе стваралачке индивидуалности у Лесковцу”, међу које факторе спада и овај Клуб писаца:

„У овом скромном књижевном откосу, налази се и ова зборка поетских и прозних покушаја, која презентује млађу песничку генерацију чије се вишегодишње присуство у литерарној атмосфери овога града не само осећа већ и

---

⁶²⁵ У Лесковачком зборнику бр. XXXII за 1992. годину (стр. 244-245), поводом смрти Драгољуба Трајковића.

⁶²⁶ Д. Трајковић, Преглед..., стр. 102

представљало у више махова нови импулс и нову поетску инспирацију”. И даље: „Аутори ове збирке су своје радове штампали у већини листова и часописа. Ти прилози су видно оцртавали контуре њихове песничке физиономије. Сви су окренути животу, младалачки му озарили лице својом непосредном топлином речи, која местимично муцаво и неуро огруби поетски говор и у махове му прекине ритам, али у акорду лирске устрепталости разазнају се дубоки људски откуцаји.”

За првог од шесторице, *Лазара Миленковића*, приређивач збирке, Мирослав Миловановић, каже да се „у његовој поезији наслућује поетичка индивидуалност кроз коју се приметно запажа видна поетска узлазна линија. Подсећа на Јевтушенка. Пун је животног оптимизма”. Његов песнички кредо садржан је и у овом речима: „Имам огромно срце у које може да стане пет светова па и више, али у њему је само један: свет љубави у миру”.

О песмама другог, *Станоја Станковића*, Миловановић пише: „Његова поезија је модерна, али је зато озбиљна; она не нуди празне језичке вратоломије, већ један однос према човеку и животу. Оно што је карактеристично за овог песника, то је реч, права и проста, једноставна, народна, али и зато виспрана и одмерена, складно укомпонована у истину, која се зове песмом.” Трећи по реду, *Станислав Стојмировић*, своје прозне саставе из ове збирке унео је у посебну књижицу. Песме четвртога, *Бранимира Стаменковића*, Миловановић овако карактерише: „Његова поезија је варница модерног израза, једно тражење најскривенијих дубина људске душе, једна љубав којој млади песник прилази као поклоник и тумач.” Бранимир Стаменковић – Бис је 1968. године објавио у Лесковцу посебну збирку својих песама под насловом „*Плачу ли суботе петком*”.

Што се тиче петог по реду и по годинама најстаријег из ове збирке, *Божидара Митровића*, коме се ове године појавила и посебна збирка песама за децу, о њему је Борислав Здравковић 1966. године писао: „Божидар Митровић, самоук и „наивац”, презентовао нам је прегршт стихова који носе собом све његове песничке одлике: сељака исконски везаног за њиву и Мораву. Ова рустикална поезија је врло мелодиозна, врло реалистична и увек са стереотипним римама. Сlike су крцате сеоским детаљима који излазе из оквира дојучерашњег села: ту је телевизор, космос и сва узбуђења која они доносе. Његови стихови се најчешће рађају

на њиви и ретко излазе из ње: „*Но срп, плуг ил коса, /ипак песма бива /док ме мије роса /Посред моје њиве.*”

Бождар Митровић је један од песника заступљених у антологији савремених сеоских поета „*Орфеј међу шљивама*”. О последњем из књиге, „Добродошлица за птицер” *Љубомиру Живковићу*, Б. Здравковић у већ цитираној рецензији, каже: „Више познат као дечји песник, овога пута нам открива своје немире и питања о човеку, жени, смислу и бесмислу пролажења реком живота, са горчином кад је не можемо проширити или јој изменити ток. „Бол је најјефтинија ствар на свету” и „једино се човек бесплатно добија и губи на тржници цвећа”. Песник је сугестиван, без позе и дирљив у својој трагици. Нема наивности, али ни теких изражајних врлина у стилу који је у фази тражења”.⁶²⁷

Раднички универзитет у Лесковцу издао је још једну заједничку збирку песама младих. То је књижица „*Априлски жубори*” (Лесковац, 1969) коју је приредио Мирослав Миловановић и за сваког песника у њој рекао коју од одлика његовог певања.

Прво место у књижици дато је *Мирјани Тасић*. У њеној поезији, каже М. Миловановић, „присутан је фолклорни лексички израз кроз чије лаке, обичне и местимично зреле мисаоне одблеске се назире таленат у сазревању.” Друго место у овој збирци дато је *Ђокици Петковићу*. У његовој поезији, по оцени М. Миловановића, „присутна је ведрина младалачких осмеха, радости и љубави. За њега је вољена девојка „песма ходања и пролеће говорења”. О поезији *Љиљане Јашовић*, која је у збирци заузела треће место, М. Миловановић пише: „Интимна лирика Љиљане Јашовић је испреплетана од лирских немира и детињих осмеха у којима јутре обећања, наде и прибојавања. Њена песма је пролажење и сећање, погледи и наговештаји. Њен свет је босоног детињство, оно је предграђе праве среће и за њим она елегично шапуће. У збирци „Априлски жубори” четврто место је дато *Миодрагу Горановићу*. За њега приређивач књижице, М. Миловановић, каже: „Горановићева поезија је изаткана од песимистичких жица и сва је у тражењу оригиналног поетског темпа. У њој је растргана елегична жеља чији акорди још увек дисонантно озвучују младалачка хтења, помирања и узлете. Видан је напор младог песника да проникне у животну окосницу проблема и да нађе његово аутентично разрешење: *Хоћу од пола до полутара /да*

---

⁶²⁷ *Наше стварање, септембар-децембар, 1966, стр. 152-153.*

раскопам својом жељом, /орак у центру да разбијем – /можда је ту.”

Ове прве поетске искре нашег младог песника недвосмислено указују да у Горановићу стаса и развија се нова песничка нада која у себи носи мисаоне рубине поетске оригиналности.”

„Млади лесковачки новинар *Владимир Красић*, дописник београдских „Вечерњих новости”, објавио је (1967) збирку песама „Мајска цветања” у издању Клуба младих писаца Радничког универзитета. Збирка је продата за свега три дана и изазвала је прилично опречна мишљења.⁶²⁸ Иначе, он је своје стихове објављивао у „Пиониру”, „Кекецу”, „Студенту”, „Борби” и „Нашој речи”, а на фестивалу пољопривредних школа Југославије добио је прву награду за поезију.⁶²⁹

У издању Радничког универзитета 1970. године објављена је збирка песама *Љубе Стојановића* „Немири”, са поговором Мирослава Миловановића о песнику и његовим стиховима, а са графикама Мише Певихевића.

Године 1971. Раднички универзитет издаје збирку дечјих песама *Миле Ђорђевић* под насловом „Страшан ловац”, коју је приредио за штампу М. Миловановић, а вињетама их снабдео Методи Петров.

Са „песником поља и њива” *Божидаром Митровићем*, среди смо се у збирци „Добродошлица за птице”. Са посебном књигом својих песама, он се јавља тек ове (1973) године.⁶³⁰ Она се зове „Свирала уз раме”, а издавач је Раднички универзитет у Лесковцу.

О Митровићевој позији Вили Хубач пише:⁶³¹ „Искрено звуче песникове свирале уз рало, истиче из њих своја сећања и осећања, говоре нам из лудо заљубљени у моравска поља, у тихе сеоске ноћи, у шуме, у свице, у ужарени јул, у рало, у оне предахе када другује са књигом, у тај живот којим живи. Па те обичне, свакодневне ствари, преточене у његове стихове добијају нове димензије, постају у суштини оно што јесу: једна реалност и једна туга, једно сновиђење, један сан и – једна јава...”

Стихови овог сеоског песника су једноставни, песме су једноставне, али баш због тога плене срца читалаца дирајући у жице које затрепере на сваки прави песнички звук.

---

⁶²⁸ *Приказ из Наше речи*, 26. јул 1968.

⁶²⁹ *Исто*, стр. 106.

⁶³⁰ *Д. Трајковић, Преглед... стр. 113.*

⁶³¹ *Наше стварање, септембар - децембар 1972.*

Међутим, речи које употребљава, оне свакодневне, обичне, када се нађу у његовим стиховима, у његовим песмама, добијају нова зазвучја – постају топлије, људске, мелодичније.

Ова збирка песама у којој је штампано четрдесетак поетских остварења Божидара Митровића из села Богојевца код Лесковца, показује не само песника који жели нешто да нам каже, већ и зрелост стваралачку, указује на тренутак да је Божидар Митровић нашао себе, да све више постаје свој. Уосталом, он и сам у једној песми каже да му је Јесењин најближи, то се осећа и у фактури песме па и стихова понаособ. Али, ипак, Божидар Митровић није само пуки апологета великог песника, он је свој, самоникли на овим пољима моравским, која су му полазиште, и уточиште, којима се увек сваког тренутка враћа са сваком новом песмом”.

Митровићеви суседи, Брестовчани, објавили су збирку песама под насловом „Младост Поморавља” (Брестовац, 1970). О тој свешчици поезије младих Н. Тимченко пише:⁶³² „Пред нама је књижица од свега два штампарска табака на чијим су страницама стихови завичајног клуба студента и књижевног клуба „Сневања” у Брестовцу. Појава која радује, која изазива симпатије и обавезује све оне којима је до литературе и културе стало да је поздраве и учине све да сличних књига буде више, и наравно бољих. Књига је снабдевена кратким предговором који је потписао М. Цветановић и из које видимо да су чланови овог клуба углавном студенти, ученици, радници и земљорадници и да је клуб „права једна мала песничка школа младих Брестовчана, школа наивних и самоуких песника; то је поезија вредна пажње и подршке. Можда је и то јединствен случај у овом делу Србије да једно село има клуб овакве врсте.”

Књига садржи стихове 11 стваралаца (ту је и 6 песникиња) и Мише Цветановића. Неки од песника познати су и ван овог клуба, објављивали су стихове и у лесковачким и нишким публикацијама, а неко од њих и у „Борби” и другим листовима.

Клуб писаца „Сневања” у Брестовцу, објавио је 1971. године (прву) књигу стихова „Врт безумља” Мише Цветановића. О Цветановићевим песмама Вили Хубач, између осталог, пише:⁶³³ „Миша Цветановић је занимљив по свом начину казивања тема са села, он тражи неки дубљи

---

⁶³² *Наша реч*, 20, фебруар 1970.

⁶³³ *Наше стварање*, мај-август 1971.

смисао у свему, осећајући дамаре земље, тражи и њихове изворе... Песник се не задовољава само својим настојањима да свему свакодневном да нове димензије, да открије његове скривене тајне. Он покушава да новим речима удахне живот, да оне постану живот сам. И мора се рећи да му то успева. Истина, понекад се оде у другу крајност, па се нова реч испречи да не схватимо шта је песник хтео да каже. Али, за срећу, њих је мало. Више је оног правог поетског заноса који прелази и на читаоце. (...) Прва збирка Мише Цветановића „Врт безумља” открла је даровитог младог песника. Док буде своје поетске сокове црпео из земље остаће снажан.”

После рата у Лесковцу је објављено врло мало белетристичке прозе – приповедака, романа, драма, новела и есеја. Сем мале збирке приповедака *Бране Митровића*, која припада предратном периоду, овде имамо два романа *Љубе Стојановића*, по једну збирку прича *Станимира Стојмировића* и *Јосифа Стефановића*, две књиге прозе *Вукашина Цонића*, једну књигу прозних рецензија *Борислава Здравковића* и још једну књигу осврта *Мирослава Миловановића*. Прво је објављено дело Вукашина Цонића „Далеки бели путеви.”⁶³⁴

О књизи „Далеки бели путеви” Вукашина Цонића објавио је приказ Томислав Н. Цветковић.⁶³⁵ Књига је састављена од седам поглавља следећи хронологију догађаја на том тешком и за многе последњем путу од неизвесности до слободе. На путу на чијим ће међашима заувек остати имена: Коре, Нест, Тригве, Ексет, Јулије, Јансет, Ваксита... и имена обешених, закланих, живо закопаних, те наших суграђана, оних умрлих и ових мање од стотине преживелих.

„Другарско вече мртвих” Станимира Стојмировића – Грицка (Раднички универзитет, Лесковац, 1970) је књига прича, које су делом познате из колективне збирке „Добродошлица за птице”. „Један млади песник огледао се и у прози, осећајући, ипак, и у овом покушају да се изрази кроз кратке приче, веран поезији... И управо у његовим причама лирски пасажии су оно највредније. Чим пређе на терен прозног казивања о људима и догађајима, покушавајући да кроз чисто прозни израз искаже све што жели, долази у

---

⁶³⁴ Д. Трајковић, *Преглед*, стр. 115.

⁶³⁵ Т. Н. Цветковић, *Наше стварање, јануар-фебруар 1969*, стр. 63/64.

раскорак са самим собом, својом идејом која се назире у првим редовима.⁶³⁶

Миодраг Стојановић, један од најбољих српских новинара, хумориста и карикатуриста, објавио је књигу карикатура „ПСССТ” (Наша реч, Лесковац, 1971). Поговор тој књизи написао је Николај Тимченко: „Име Миодрага Стојановића, карикатуристе, хумористе и новинског репортера, често налазимо на страницама наших и страних листова. Он се заиста успешно труди да нам буде гост у кући, драг саговорник у часовима одмора, компетентан извештач о људским судбинама и догађајима кад посежемо за информацијама и збивањима око нас. Он је речит, духовит, штедар у испољавању себе, у свом саопштавању утисака о људима и стварима. (...) Тематика Стојановићевих преокупација било да се изражава карикатуром, хумористичким текстом или новинском репортажом јесте сам живот и његове различите и сложене манифестације. Оно што даје посебну драж Стојановићевим остварењима јесте баш та непресушна животност мотива, и њихова прикладна, духовита и често веома дубока обрада”. Разуме се, из укупног Стојановићевог стваралаштва избијају и ведрији тонови. Поготово када се бави тзв. друштвеним појавама које немају толико утицаја на човеков положај у свету колико на његов, често плитак џеп, Стојановић је веома инвентиван кад карикатурално уобличава теме из нашег савременог живота, кад говори о ценама, односима међу људима, кад се шали на рачун ситних људских слабости”.⁶³⁷

Под насловом „Живот на даскама” (Лесковац, 1970), Народно позориште у Лесковцу издало је књигу позоришних рецензија Борислава Здравковића. То је низ краћих састава писаних поводом представа одржаних у Лесковцу током последњих неколико година.

Приказујући Здравковићеву књигу, Вили Хубач пише: „Све критике скупљене у књизи „Живот на даскама” објављене су, својевремено, махом, у листу „Наша реч”. Самим тим даје се и једна одредница која мора да се има у виду кад се о свему говори: писане су у највећем броју случајева под пресијом времена, са ограничењем простора и захтевима које новине постављају, а који мора да се поштује: сажето, конкретно и брзо реаговати на догађај. И често, док се утисци нису ни „слегли” у нама, мора да реагујемо писаном

---

⁶³⁶ Вили Хубач, *Наша реч*, 26. децембар 1970.

⁶³⁷ Н. Тимченко у поговору књизи ПСССТ.

речју. Отуда је аутор књиге потпуно у праву када је ставио поднаслов – *позоришне импресије* – јер, оне су заиста то, али нека нам буде допуштено да урођену скромност аутора превазиђемо – и својеврстан документ о једном позоришном чину, а самим тим и његовом трајању, од премијере до премијере, од представе до представе. Позоришне критике Борислава Здравковића одликују се прегледношћу, писане су стилем који је разумљив и позоришном зналцу и ономе који долази први пут у контакт са сценском уметношћу.’’⁶³⁸

Професор Мирослав Миловановић, који се успешно бавио критиком, објавио је у Београду, 1970. књигу „*Књижевно-критички фрагменти*”.

О том делу писала је и Наша реч:⁶³⁹ „Мирослав Миловановић, професор Медицинске школе у Лесковцу и један од најугледнијих чланова Градског књижевног клуба у Лесковцу, последњих година се истиче веома прижељним праћењем књижевне продукције у нас, а посебно оне која је лоцирана у тзв. провинцији. Поред Б. Здравковића, М. Миловановића и осталих, књижевне критике писали су и други, а највише Николај Тимченко и Велимир Хубач.⁶⁴⁰

П. Палавестра ставља Николаја Тимченка у групу критичара историјског смера, а П. Протић пише да је Тимченко критичар који је своје критичке приказе објављивао у многим листовима и часописима. Тимченко има и три

---

⁶³⁸ Д. Трајковић, *Преглед...*, стр. 122-123; На крају Прегледа лесковачког књижевног стваралаштва, Д. Трајковић даје неколико занимљивих података: Први уредник Нашег стварања Велимир Каменовић објавио је у њему, у више наставака, дужу студију о Стевану Сремцу. У истом часопису угледали су свет и многобројни прикази и рецензије Душана Стошића, о појединим филозофским списима. За ово књижевно гласило и Никола Цветковић је написао читав низ књижевних приказа и чланака у којима се третирају питања из естетике. Радош Требјешанин је ту објавио више радова у којима се бавио извесним карактеристикама јужноморавског говора. У том гласилу и другде, књижевне рецензије штампао је и Слободан А. Младеновић. Он је објавио приручник за ученике *Сусрет са књижевном делима наших савременика* (1971). Поред раније поменутих песника и приповедача, у Нашем стварању су објављивали своје песме: Никола Цветковић, Првољуб Пејатовић, Димитрије Тасић и још неки који нису издали посебне збирке, а од приповедача Сава Димитријевић и други. Сава је недавно написао и драму *Верлаши*, која је прошле године приказана у лесковачком Народном позоришту.

⁶³⁹ *Наша реч*, 8. јануар 1971.

⁶⁴⁰ Д. Трајковић, *Преглед...*, стр. 121.

посебно објављене књиге. Прва носи наслов „*Фрагменти из историје лесковачког позоришта*” (Лесковац, 1967), друга се зове „*Песник и завичај*” (Багдала, Крушевац, 1969) и у њој су есеји који су у наслову означени као „белешке о бивању човека у литератури”, док је трећа посвећена поезији Васка Попе и има наслов „*Запис о песнику*” (Багдала, Крушевац, 1972). Тимченко је у „*Нашем стварању*” објавио бројне књижевне рецензије и чланке.

Велимир Хубач је један од оних лесковачких литерата и критичара (бави се и филмском и позоришном и књижевном критиком) који се одликује изузетном радозналешћу и брижљивошћу у бележењу свега вредног у средини у којој дела, па и шире. Од уредниковања у средњошколским листовима: „*Лесковачки средњошколац*” и „*Омладински глас*” касније у „*Нашој речи*” и часопису „*Наше стварање*”, па преко „*Гласа Истре*” и „*Истарског мозаика*” (Пула) и зеничког листа „*Наша ријеч*”, до поновног повратка у Лесковац – то је животни и стваралачки пут Вилија Хубача на чијим међашима су: „*Дечаџи са риве*” (дечји роман), „*Светлосит позорнице*” (о зеничком позоришту), „*Голеруки*” (књига о логорашима – коауторство) и велики број есеја, коментара, бележака о актуелним питањима културе и ништа мање прикази позоришних и филских представа, нових и значајних књига и периодике... Али то није све што Хубач може и што је до сада дао.

%

НЕМАЊИНА ДУБОЧИЦА – Драгољуб Трајковић објавио је као ауторско издање (Београду 1961) књигу „*Немањина Дубочица од најстаријег времена до ослобађања од Турака*” (120 страна). У напомени које је назначио рубриком „*Реч унапред*“, Д. Трајковић пише: „Због оскудне грађе која за ову тему стоји на расположењу, чак и за новије време, тешко је писати комплетну историју Лесковца и његове околине, старе Немањине Дубочице. Јер за време пре римског освајања лесковачког краја стоји на расположењу само археолошки материјал, а од историјских података само такви који за Лесковачко Поморавље нису директно везани; исто је стање и за доцније време све до насељавања Словена. Једино се издваја прошли, XIX век; али ни ту нема особитог обиља материјала које би задавало тешкоће у одабирању. Због

оскудица у подацима, на сваком кораку искрсавала су искушења која није било лако избећи.⁶⁴¹

Из материјала са наших археолошких налазишта закључује се да су Хисар, Градац код Закућана и друга места лесковачке области била насељена још крајем млађег каменог доба, отприлике око 2.000 година пре наше ере. Тадашњи становници овога краја занимали су се ловом и риболовом, а временом прешли на припитомљавање животиња и обраду земље.

%

ГЛУБОЧИЦА – Лесковачки Народни музеј (предник Хранислав Ракић) објавио је 1968. године у оквиру своје библиотеке (књига 15.) публикацију Драгољуба Трајковића „Глубочица у новијим историјским и другим радовима – критички осврти, прикази и белешке (1946-1966)“. На почетку саме студије, Трајковић у рубрици „Реч унапред“, пише: „Ова књига треба да пружи довољно опширан и јасан преглед свега што је последњих двадесет година објављено у Лесковцу и његовој околини, и да помогне даљем унапређењу лесковачке историографије и других научних грана које описују народни живот лесковачког краја. Својој намени ова публикација, међутим, не би одговорила потпуно ако би се састојала само из низа обичних приказа и бележака. Због тога су у њу унети и критички осврти на изванредан број списа који имају историографски карактер.“⁶⁴²

---

⁶⁴¹ Драгољуб Трајковић, „Немањина Дубочица од најстаријег времена до ослобођења од Турака“, ауторско издање, Београд 1961, стр. 3.

⁶⁴² Д. Трајковић, Реч унапред, „Глубочица“, Народни музеј Лесковац, 1968, стр. 5. У I поглављу „Критички осврти“ Д. Трајковић је обрадио следеће теме: „Радови Сергија Димитријевића о лесковачком крају“ (9-26. стр); „Две монографије Миливоја Перовића“ (27-40. Стр.); „Исто то само мало другачије“ (41-42); У II поглављу објављује: „Остали историографски и други радови о Лесковцу и околини“ (45-55), „Породичне публикације“ („Наше стварање“, „Лесковачки зборник“, стр. 56-71), „Лесковачки споменици“ (72-76), „Посебна публикација о радничком покрету и ослободилачком рату“ (77-89), „Стари и нови град“ (90-92), „Остале публикације, билтени и каталози“ (93-95) Напомена: Д. Трајковић у својој публикацији „Глубочица“ помиње (а о некима и опширно пише), између осталог, следећа публикације: М. Перовић „Лесковац – трговачки и индустријски град“ (Лесковац 1954), Ср. Динић и Д. Тодоровић, „Споменица“ (1928), Ч. Јокосимовић „Српски Манчестер“ (1930), А. Ристић и др. (уредник), „Лесковац јуче и данас“ (1935); Д. Трајковић „У чему је тајна појаве и развитака

„Посебна публикација о радничком покрету и ослободилачком рату“ (77-89), „Стари и нови град“ (90-92), „Остале публикације, билтени и каталози“ (93-95).

МИЛАН ТРАЈКОВИЋ

МИЛАН Трајковић рођен је 09. 12. 1989. године у Лесковцу од оца Живојина (професора Нишког универзитета) и мајке Радмиле (медицинског радника). Основну школу „Трајко Стаменковић“ и Гимназију, као и Туристичко – угоститељску школу, смер туристички техничар, завршио је у Лесковцу. Као гимназијалац учествовао је два пута у средњешколском такмичењу

„Сусрети с прошлошћу“ у организацији младих истраживача Србије, Удружења за друштвену историју – EUROCLIO EUSTORY – History Network for Young Europeans, KÖRBER STIFTUNG из Хамбурга, где је својим радом „Прва жена писац позоришних комедија у Лесковцу“ ушао у круг победника и добио Диплому чиме је стекао могућност одласка на академије у Берлину (Немачка), Санкт Петербургу

индустрије у Лесковцу“, монографија (1940); Д. Трајковић „Из нашег Манчестера“, (1953); С. Димитријевић „Градска привреда старог Лесковца“ (1952), монографија; Миливоје Перовић, „Лесковац – трговачки и индустријски град“ (1954); М. Перовић, „Топлички устанак“, (Београд 1959); Р. Т. Дамјановић, „Појава и развој текстилне индустрије у Лесковцу“, Лесковац 1954; Милутин Гарашанин и Веља Ивановић, „Праисторија лесковачког краја“ (Лесковац 1958); Д. Трајковић, „Историја лесковачке индустрије до Другог светског рата“ (Београд 1961); Д. Трајковић, „Из нашег Манчестера“ (Београд 1953); И. Здравковић, С. Ненадовић, М. Ђоровић – Љубенковић и Н. Спрема, „Споменици културе у Лесковцу и околини“ (Лесковац, међу прве публикације Народног музеја); др Јован Трифуновић, „Грделичка клисура“ (Народни музеј Лесковац 1964, 182 странице); Драгутин М. Ђорђевић, „Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави“ (Српска академија наука и уметности Београд 1958, стр VIII, плус 724); Миодраг А. Васићевић, „Народне мелодије лесковачког краја“ (Српска амадемија наука Београд 1960, страна 350)

(Русија) или у Тромзоу (Норвешка). Првим радом „Наше стварање – књижевно огледало Лесковца (1953 – 1963)“ учествовао је на овом такмичењу и ушао у финални избор. Школске 2008/2009. године уписао је на Филозофском факултету у Нишу, Департман за Историју. На пријемном испиту освојио је прво место. Дипломирао је 2012. године код професора др Зорана Ђорђевића на тему „*Политичке прилике у Лесковцу од 1900. до 1914. године*“ оценом 10. Исте, 2012. године, уписао је мастер студије на Филозофском факултету у Нишу, а ментор на овим студијама био му је професор др Славиша Недељковић. Мастер рад на тему „*Оружани сукоби српских и бугарских чета на простору Старе Србије од 1904. до 1908. године*“ одбранио је 2015. године оценом 10. Истраживања за ову тему је спровео у архивима Лесковца, Врања и државним архивима у Скопљу и Софији. Комисију за одбрану мастер рада сачињавали су професори др Сузана Рајић, са Филозофског факултета у Београду, др Славиша Недељковић и др Божица Младеновић. Студије Историја завршио је просечном оценом 8,91.

Научно – истраживачким радом почео је да се бави у току студирања. У другој години студија издао је књигу под називом „*Наталија Арсеновић Драгомировић*“, а 2010. године учествовао је на научном скупу „Културно – историјска баштина југа Србије XIII“ радом „*Прилози за биографију проте Драгутина М. Ђорђевића*“. Темом „*Бугарска пропаганда у јужним деловима Старе Србије уочи Првог светског рата*“ учествовао је на научном скупу „Културно – историјска баштина југа Србија XV“. Филозофски факултет у Нишу је 2014. године организовао научни скуп са међународним учешћем под заједничким радним називом „Наука и савремени универзитет 4“, а тему коју је излагао носила је назив „*Деловање ВМРО у Кумановској кази Скопског санџака 1904/1905. године*“. На следећем научном скупу са међународним учешћем под заједничким радним називом „Наука и савремени универзитет 5“ прочитао је свој рад на тему „*Вардарска долина – јабука раздора између Срба и Бугара 1885 - 1903*“. Своје радове редовно објављује у „Лесковачком зборнику“, зборнику радова у издању Народног музеја у Лесковцу.

Опсег његовог интересовања је *Национална и општа историја од 1804. до 1918. године*. Под окриљем Матице српске група наших еминентних историчара и научних радника, окупљена око идеје Александра Форишковића, подухватила се великог и веома важног посла на изради

Српског биографског речника. Радом на Српском биографском речнику до смрти у јуну 2012. године руководио је академик Чедомир Попов. Позив за овај посао добио је и Милан Трајковић, те убрзо постаје сарадник Матице Српске из Новог Сада. Своје историјске чланке о прошлости Лесковца у краћој форми објављује на интернет порталима Југмедија, Југпрес, Дневник југа, Мој град Лесковац, Вести и Огласи Југа, Медија Центар 016. Праунук је лесковачког свештеника протојереја ставрофора Драгутина Ђорђевића и унук првог радника Историјског Архива Милана Ђорђевића.⁶⁴³

%

ПОЛА ВЕКА ОД СМРТИ МИЛАНА Д. ЂОРЂЕВИЋА - Дана 17. 08. 2020. године навршило се 50 година од смрти Милана Д. Ђорђевића, првог упошљеника Историјског архива у Лесковцу. Успомену на првог радника Архива сачувале су и раднице Историјског архива у Лесковцу Данијела Симић и Марина Кулић у публикацији издатој поводом 65 година од основања Архива под називим „*Прича о Архиву*“.

Како би се заштитила архивска грађа после Другог светског рата, 1948. године Влада ФНРЈ донела је Наредбу о привременом обезбеђивању архива. У ту сврху на територији града Лесковца јавила се потреба за оснивањем Градске државне архиве. Наиме, у Лесковцу су у току Другог светског рата многи архивски фондови органа власти, просветних установа, привредних удружења и предузећа остали необезбеђени и били су предмет уништења, крађе и ратног пустошења. Савет за просвету и културу Народног одбора градске општине Лесковац 7. априла 1954. године одржао је седницу на којој је донета одлука да се затражи сагласност Савета за просвету и културу НР Србије у Београду за оснивање Архива и 4. августа 1954. године Савет доноси решење којим се даје сагласност за оснивање Градске државне архиве у Лесковцу.

Градска државна архива почела је са радом 1. децембра 1954. године. Од 1. јуна 1959. године Градска државна архива мења назив у Историјски архив Лесковца. Градска државна архива почела је са радом у уступљеним просторијама у згради Више мешовите гимназије на другом и трећем спрату, те је убрзо Народни одбор општине доделио нове просторије

---

⁶⁴³ *Напомена: О Наталији Арсеновић Драгомировић видети опширније у поглављу о њеном животу и раду.*

бивше зграде Радничког музеја града Лесковца у улици Светозара Марковића 33.

Главни услов који је Архивски савет поставио био је оспособљавање стручног кадра за рад. У ту сврху, у ФНРЈ био је организован Виши архивистички течај који су посећивали кандидати и течај је трајао 6 месеци. Први радник Архива у Лесковцу био је *Милан Д. Ђорђевић*. Почео је са радом 1. фебруара 1955. године, а 15. фебруара исте године упућен је на течај у Београд. Био је први виши архивски помоћник.

Милан Д. Ђорђевић рођен је 10. октобра 1929. године у Лесковцу, као најстарији син Драгутина и мајке Надежде. Миланов отац био је познати лесковачки свештеник протојер ставрфор Драгутин Ђорђевић, у народу познат као поп Гуте, а у научним круговима „*Моравски Вук Караџић*“.

Милан је живео у Лесковцу у улици Партизанској број 3. Ишао је у ОШ „*Јосиф Костић*“, да би Други светски рат провео у Турековцу.

По завршетку рата завршио је Гимназију, а потом одлази у Ниш где завршава Вишу педагошку школу, одсек Историје и Географије. Кратко време радио је у Историјском архиву Јагодине.

У Јагодини се оженио Милицом Петровић са којом је ишао на течај у Београду. У браку са Милицом добио је ћерку Радмилу. Свој радни век провео је у Архивима Јагодине и Лесковца и ОШ „*Јосиф Костић*“ и „*Радоје Домановић*“ у Манојловцу.

Био је велики љубитељ спорта, посебно фудбала. Постао је председник ФК „*Слога*“ Лесковац. Умро је у 41. години живота, 17. августа 1970. године у Хелмонсодту (околина Линца) у Аустрији.⁶⁴⁴

⁶⁴⁴ Милан Трајковић, *Пола века од смрти Милана Ђ. Ђорђевића*, Медија центар 016. јун 2021.

ДОБРОСАВ Ж. ТУРОВИЋ

ДОБРОСАВ Туровић припада средњој генерацији писаца и песника. Рођен је о Св. Јовану 1935. године подно планине Радан, у Гајтану, завичају ратара и слободара, гуслара и јунака српске војске. Од малих ногу, уз кућно огњиште, од дедова и отаца, учио се чашћу, поштењу и љубављу према човеку и завичају. Основну школу учио је у завичају, Предејану и Лесковцу, где је завршио Вишу мешовиту гимназију, а Филозофски факултет у Скопљу.

Песме, приче, записе, почео је да пише у раној младости, као гимназијалац. Литерарне радове објављивао је у лесковачким гласилима „Наша реч“, „Трибина младих“, „Наше стварање“, „Лесковачки дневник“, „Помак“ и др. Објавио је 22 књиге, 40 стручних радова и 350 новинских чланака, фељтона, прича, записа и песама. Члан је Савеза књижевника и Удружења писаца Лесковца. Добитник је угледних књижевно-публицистичких награда - прве награда Фондације „Драгојло Дудић“ – Београд, награде „Филип Вишњић“ – Београд, Златне значке КПЗ, Октобарске награде Лесковца, Ордена рада са златним венцем и др. Професор-предгошки саветник Добросав Туровић живи и ствара у Лесковцу.⁶⁴⁵

Огледавши се у свим областима духовног стваралаштва, Туровић је остао доследан и веран једном геслу: стварати поштено и самобитно, не зајмити већ стварати, откривати нове и неистражене просторе историје и уметности, филозофије и културе. Увек се борио против једноумља и једноличја. О стилу, литерарној и акрибичној вредности Туровићевог дела могло би свестрано да се расправља. Са финим спојем научно-историјске методе и литерарног дара, уз завидну акрибију и лексику, он је, нарочито у последњим књигама достигао за историографа оне извисине које једном

---

⁶⁴⁵ Добросав Ж. Туровић, „Зебљиве зоре“, збирка песама, комплетан прилог Белешка о аутору, Удружење писаца Лесковац 2010, стр. 71.

аутору оваког проседеа обезбеђују велику читаност и популарност. Ваља имати у виду да је Добросав Туровић у креативном напону, да је сам себи ставио у задатак неколико вредних научних пројеката који би могли ући у ризницу српске науке и културе.⁶⁴⁶

%

БИОБИБЛИОГРАФИЈА – За пет деценија Добросав Туровић је написао 30 књига. Објавио је и 324 библиографске јединице, велики број есеја, чланака, фелтона, осврта и сл. У зборницима, часописима, листовима и публикацијама. Аутор је и великог броја научних радова и есеја истраживачког, али и популарног карактера. Поред историографије бавио се новинарством и публицистиком, а пише и прозу и поезију.⁶⁴⁷

Међу важнијим делима су: *Максим Буровић, истакнути борац из два светска рата* (1967); *Народне партизанске песме Јабланице* (1968); *Радован Ковачевић Максим* (1969); *Гајтанчани у Топличко-јабланичком устанку 1917-1918* (1974); *Гајтан у НОБ, хроника* (1975); *Славка Недић Милојевић* (1982); *Песме о Радовану Ковчевићу* (1986); *Јунаци гвозденог пука* (1990); *Ослободилачке борбе у јужној Србији* (1992); *Миладин Поповић, витез и песник* (1994); *Јабланички комитски покрет 1916-1918* (1996); *40 година матураната Лесковачке гимназије* (1996); *Прва споменца Гимназије Станимир Вељковић-Зеле* (1996); *Горња Јабланица кроз историју, монографија* (2002); *Горњојабланичани погинули 1912-1999.* (2001); *Топлички устанак* (1997); *Аламанак - Топлички устанак* (1997).⁶⁴⁸

%

ГАЈТАН – Ова хроника је плод десетогодишњег истраживачког рада на завичајној историји. Француски књижевник Стендал је рекао: „Чини ми се да писцу треба готово исто толико храбрости колико и ратнику: не сме да мисли на новинаре, баш као што ни ратник не сме да мисли на болницу.“

---

⁶⁴⁶ Војин Митровић, *Добросав Туровић, историчар – публициста, Биобиблиографија Добросав Туровића (1952 – 2002), Удружење писаца Лесковац, 2002, стр. 15 – 16.*

⁶⁴⁷ Војин Митровић, *Предговор, Добросав Туровић историчар-публициста, Биобиблиографија Добросав Ж. Туровића (1952-2002), Удружење писаца Лесковац 2002, стр. 9-16.*

⁶⁴⁸ Момчило Миленковић, *Биобиблиографија Добросав Ж. Туровића 1952-2002, стр. 29-30.*

(...) Рођен сам у слободарском Гајтану где сам и одрастао у многољудној ратничкој породици, уз гусле и оружје, поред домаћег огњишта слушао сам песме и бајке о ратовима; ратницима и јунацима. У Гајтану, од 1941. до 1945. године као дечак доживео сам борбе, спаљивања села, збегове – ратне недаће и страхоте. Велика љубав према селу и крају, његовим брђанима и слободарима никада није престајала. Све се то јако одразило и дубоко утиснуло у моје сећање и инспирисало ме да напишем и објави многобројне написе и репортаже о Гајтану и његовим горштацима. Љубав према завичају и моја велика жеља да напишем књигу о њему утицали су да сам дуго трагао за изворима из старије и новије историје. Прву верзију под насловом „Гајтан и Гајтанчани у рату и револуцији“ доставио сам на читање Редакционом одбору и главним сарадницима још 1969. године. Написао сам и другу верзију под насловом „Гајтанчани“, коју су Редакцијски одбор и савременици читали годину дана. Након тога времена, Редакцијски одбор састао се 11. и 12. јула и 9. и 10. октобра 1971. године у Лесковцу. На овим састанцима поново је рукопис разматран детаљно. После тога усаглашени су ставови, мишљења и закључци. На основу тога написао сам и трећу верзију под насловом „Хроника о Гајтану“, коју је Редакцијски одбор усвојио и одобрио за штампу. У Гајтану од 1941. до 1945. године као дечак доживео сам борбе, спаљивање села, збегове – ратне недаће и страхоте. Велика љубав прма селу и крају, његовим брђанима и слободарима, никада није престајала. Све се то јако одразило и дубоко утиснуло у моје сећање и инспирисало ме да напишем и објавим многобројне написе и репортаже о Гајтану и његовим горштацима. Љубав према завичају и моја велика жеља да напишем књигу о њему утицали су да сам дуго трагао за изворима из старије и новије историје.⁶⁴⁹

Пре деведесет година многи су се брђани из Црне Горе и Херцеговине населили у Гајтан. Настанили су се у крају где орлови гнездо свијају и курјаци с мразом другују. На великом простору 17 x 13 км, који се пружа између планина Радан – Мајдан – Расовица и Петрова гора има двеста педесет кућа,

---

⁶⁴⁹ Добросав Туровић, *Гајтан у НОБ, хроника, Републички одбор СУБНОР-а, Општински одбор СУБНОР-а Медвеђа*, књ. 37, Београд 1975, стр. 513. Напомена: Ово је једна од првих Туровићева књига на 548 страна, која је после појављивања изазвати бројне полемике стручне јавности. Напомена: Гајтан је од Лесковца удаљен око 53 километра идући на запад, а од Лебана 20 км.

раштрканим и скривених зеленилом у врлетима. Гајтан је питома котлина у планини пуна извора, потока, зелених ливада, њива и шума. За назив Гајтана везују се три предања. Према *првом*, село је добило име по производњи гајтана, који је коришћен у изради одеће и обуће... *Друго предање* се везује за назив гај, за летовалиште неког велепоседника који је живео у старо време и после кога је овај предео био познат као богато и надалеко чувено ловиште... према *трећем предању*, у јужној Италији, близу Барија, постоји место које се зове Геатано, а пошто су рудник Леце експлоатисали Римљани – ту се може тражити веза с називом села.

%

ЗЕБЉИВЕ ЗОРЕ – У књизи песама Добросава Туровића „*Зебљиве зоре*“ сусрећемо песме посвећене завичају некада и сада, затим песме посвећене ратном детињству, у тешким данима рата и револуције. О том црном периоду песничког детињства песник је опевао суморно детињство. Песник пева о родољубљу и слободи, а песме су посвећене српским ратницима, Солунцима, топличком војводи Димитрију Беговићу, суровим бојиштима, затим изгону Крајишника („*Ода Косову*“, „*Авет над Србијом 1999*“, „*Наша револуција*“, „*Над безименом гробу*“). Песме говоре о људима – горштацима, јунацима који од памтивека нису трпели ропство и насиље, о ускраћеној радости детињства. Песник нам говори о гордости и храбрости Срба, људи у тешким данима, о планини која је увек била на удару разних туђинских хорди, о ратарима који су тешко у сиромашној долини долазили до горког комада хлеба, али на витешки начин и знали да бране тај „*црни и горки хлеб*“.

Песник је надахнут ратном тематиком из НОБ-а; његово виђење потресних ратних мотива и сопствених доживљаја пева о детињству без радости, без плавих зора. Њему су ратне зоре студене, црне, а ноћи без сна, ноћи пуне страха, пуне збогова по шумама и шпиљама које замељују безбрижну игру, о сусретима са крвавим целатима и разним убицама који иза себе остављају лешеве и згаришта. Све те слике дубоко су се урезале у памћење које нам песник на сликовит начин износи. Песник нам говори и о ослободиоцима који (како песник каже) доносе ново семе светлости за нове генерације.

Део књиге песник је посветио „*Љубави и жени*“. То су љубавне песме о вољеној девојци и жени, о растанку и личној љубавној трагедији песника. Песник пева кроз лични доживљај („*Прва љубав*“, „*Пролеће љубави*“, „*Жено мојих снова*“, „*Поклон*“, „*Твој одлазак*“, „*Наш растанак*“, „*Моја*

туга“, „Очи жала“, „Тугујемо“, „Наша јутра“, „Мон Ами“, „Точак живота“, „Неми сусрети“, „Мој сан“, „Сања“, „Лепа несрећна жено“). Све те песме су лични доживљаји песника. Овај део је најобимнији. Наилазимо и на песме о љубави, о жени као синониму лепоте. Песник је отворена срца, искрен, на више места сетан због изгубљене драгане, али одмах потом пун оптимизма и вере у љубав и живот. Већина песама из овог дела књиге говори о немирима које доноси женска лепота, о узнемиренем младом човеку (песнику) који све то проживљава на песнички, људски начин, дајући све, а не тражећи да му се то по сваку цену врати. Приличан број песама песник је посветио растанцима, неминовним разилажењима, сетним сусретима са вољеном женом који су по неком правилу увек на неки начин тужни. Завршавајући овај део књиге песмом „Поклон“ песник се пита шта треба да дарива вољеној жени и на то питање сам одговора дарујући јој једино и највеће – љубав. Велико срце! Део књиге песник је посветио и својој деци, Бојани и Драгани, рођене после растанка са вољеном женом. Део књиге су и Песничка размишљања о Песми о Песми, О Човек Човеку, Човек Пацис ин Терис, Време, Јосип Броз Тито, Слобода, Песнички немири, Боем, Заљубљеница, и Уместо некролога. У књиги песама „Зоре зебљиве, ноћи без сна“ песник је на један лирски и дирљив начин описао завичај, тешко време наше славне прошлости без патетике, са великом вером у слободарство, као и песме посвећене љубави и жени, деци и песничким размишљањима. За наук млађој генерацији ову књигу треба учинити приступном широј јавности.⁶⁵⁰

%

ЈУНАЦИ ГВОЗДЕНОГ ПУКА – Аутор је публициста Добросав Туровић из Лесковца. Он је до сада написао поприличан број књига, монографија и других сличних публикација. Поред тога, разуме се, и већи број других прилога објављених у разним средствима комуникација. Сем тога, Туровић је у том оквиру углавном усредсређен на блиску и недавну нашу историјску прошлост, а у првом реду на збивања у овом, 20. веку. Дакле, основни део његовог историографског ангажмана се односи на оно што се зове „лесковачки крај“, а пре свега на подручје Горње Јабланице (данашње општине Медвеђа). У том оквиру Туровић је заиста

---

⁶⁵⁰ Милисав Крсмановић, књижевник, Добросав Туровић, „Зебљиве зоре“, Удружење писаца Лесковац 2010, стр. 69 - 70.

захватио и обимно обрађивао збивања током Првог светског рата, а нарочито Другог светског рата.

Рукопис о коме је овде реч обрађује, како већ и наслов каже, „Витезове Гвозденог пука“. То је, иначе, био један заиста славни пук – војна јединица, те је као такав остао забележен међу најзначајнијим јединицама српске војске у Првом светском рату. У ствари, Туровић овде приказује у основи ако не и искључиво борце овог пука, који су били одликовани Карађорђевом звездом са мачевима. Опште је познато да је то био орден који се додељивао за изузетне јуначке подвиге и који се по правилу додељивао ономе кога су војници датог пука сматрали и изгласали као најхрабријег и заслужног да добије овај орден.

(...) Вреди нагласити да је Туровић марљиви истраживач, који је успео да ствари сопствену збирку докумената (фотографија, мемоарских списа, песама и сл.). Она му је била од посебне користи при писању овог рада. (...) Књига је од посебног значаја за историју лесковачког краја, али и шире, за Србију.⁶⁵¹

За Србију и српски народ била је претешка цена победе: у Првом светском рату је изгубила 1.180.000 становника и чак 58,5 одсто мушких глава од 18 до 35 године старости.

(...) Југ Србије може и да се поноси са 198 носилаца Карађорђеве звезде са мачевима и великим бројем јунака са златним Обилићевим медаљама за храборост. Са две карађорђеве звезде била су 23 хероја. Јунаци овога краја били су и носиоци и највиших савезничких одликовања. Њих 11 је одликовано француском Легијом части.

(...) О српским војницима на Солунском фронту остали су историјски записи и изречене оцене савезничких команданата. У њима су истакнуте најлепше људске и војничке врлине српских бораца. О храбрим ратницима и њиховим јуначим подвизима, прослављеним француски маршал и командант савезничких снага на Солунском фронту у 1918. години Франше Д Епере, између осталог, пише: „Један народ може да буде поносан кад одаје почаст својим јуначима... Ко су ти јунаци који могу да се подиче да су заслужили једно од највећих војничких признања у свету? То су сељаци, скоро сви, то су Срби тврди на муци, трезвени и скромни, несаломиви, то су људи слободни, горди на своју расу и господари својих њива. Али дошао је рат. И ево како су

---

⁶⁵¹ Др Радош Љушић, *Предговор, Добросав Туровић, Јунаци гвозденог пука, Дом културе Лесковац 1990, стр. 9-11.*

намах окупљени око свога краља и своје заставе за слободу земље, ти сељаци без напора се претворили у војнике, најхрабрије, најбоље од свих.⁶⁵²

%

Историчар из Лесковца Добросав Туровић, аутор низа историјских монографија, написао је у овој књизи повест Другог пешадијског пука Моравске дивизије (првог позива), најчувенијег пука српске војске у балканским и Првом светском рату.

(...) Ослањајући се на до сада мање познату грађу, коју је највећим делом сакупио, Добросав Туровић дао је прегледну слику кретања „гвозденог“ пука кроз најкрвавије странице српске историје. Највећи део књиге пак чине брижљиво заокружени портрети бораца ове јединице који су за своје јунаштво одликовани Карађорђевоом звездом с мачевима. Јабланица је крај са највише носилаца Карађорђевог звезде у Србији, којима ће тек ове књига представљати први, али зато и најдуговечнији споменик, трајнији од бронзе.

Добросав Туровић обавио је важан вукововски задатак.⁶⁵³

%

ГОРЊА ЈАБЛАНИЦА (КРОЗ ИСТОРИЈУ) – Историја Горње Јабланице – подручја у сливу истоимене реке, лепе пртоке јужне Мораве – која највећим делом припада општини Медвеђа, до сада је била предмет фрагментарних испитивања. Највише је обрађивано раздобље Првог и Другог светског рата, а нарочито Топличко-јабланичког устанка, очему је и аутор ових редова објавио неколико књига и радова. Има и дела која се баве појединим питањима ратне, политичке, просветне и културне историје Горње Јабланице из других раздобља. Бројни, мањи прилози с темама из историје Горње Јабланице објављивани су у дневној, углавном лесковачкој и београдској штампи или у стручним часописима. Ипак, одавно се осећала потреба за једним синтетичким прегледом историје овога по много чему специфичног подручја Србије. Овој књизи претходи књига Милорада Васовића „Горња Јабланица – географска својства“ (Београд, 1998), професора Универзитета у Београду, родом из Горњег Гајтана. У њој су

---

⁶⁵² Добросав Ж. Туровић, *Јунаци гвозденог пука, Дом културе Лесковац 1990, стр. 33-35.*

⁶⁵³ *Мр Миливоје Павловић, књижевник, Добросав Туровић, Јунаци гвозденог пука, Политика, 16. фебруар 1991. године. Напомена: Прилог објављен и у књизи Библиографија Добросав Ж. Туровића, стр. 66 – 67.*

подробно обрађени географски положај и пространство, природна својства, становништво, привреда и насеља Горње Јабланице.⁶⁵⁴

У намери да вас ослободим оне чувене уводне реченице „Драго ми је и велика ми је част што имам пријатну дужност да говорим о историчару и публицисти, пријатељу Добросаву Туровићу, започео бих ово казивање цитатом из Андрићевих „Стаза“: „На почетку свих стаза и путева, у основи саме мисли о њима, стоји оштро и неизбрисиво урезана стаза којом сам приви пут слободно проходао...“⁶⁵⁵

Тако је некако, попут великог писца, Нобеловца Иве Андрића, започела животна одисеја Добросава Ж. Туровића. Рођен је 9. септембра 1935. Године у Гајтану од оца Живојина и мајке Марице, рођене Савић (Драшковић), а потомак је – по властитом признању – јунака српске војске Матије Ж. Туровића, витеза Карађорђеове звезде с мачевима.

(...) После првих година живљења у Гајтану где је и свако ћутање било гласно говорење, Туровић наставља пут ка Предејану и Лесковцу. Ту завршава гимназију као припадник генерације која је била једна од најбољих и најугледнијих у лесковачкој школи.

Креће даље у живот Туровић као да је „покретна слика“ (И. Секулић, „Исток у приповеткама Ива Андрића“). Рађају се радне акције, наравно, освајају ударничке значке, а потом одлази у Скопље на студије и тамо завршава Филозофско-историјски факултет (Група за историју).

Пуних шест година радио је докторску дисертацију „Јабланица – мала војна крајина 1878-1912“, али рад није одбранио! Зашто? Можда је баш овде прилика да се присетимо почетка Андрићеве приповетке „Књига“: „Са осећањем сличним страху почињем да пишем кратку историју једног другог и великог страха.“ Туровић, како је записано у књизи, „Горња Јабланица (људи и време)“ завршава пешадијску школу резервних војних официра у Билећи (сада је капетан прве класе) и у Београду похађа специјалистички курс за предавача Основи марксизма и самоуправног социјализма.

---

⁶⁵⁴ Добросав Туровић, Предговор, Горња Јабланица кроз историју, Завичајно удружење Горња Јабланица, Београд 2002, стр. 9.

⁶⁵⁵ Данило Коцић, Добросав Туровић историчар непролазног, део излагања на промоцији Туровићеве књиге Горња Јабланица (људи и време) у власотиначкој Народној библиотеци, 11. јуна 2004. године, Лесковачки дневник, бр. 28-29, 2004, стр. 20.

Публициста и историчар Добросав Туровић, да се мало нашалимо, не боји се да све ово саопшти. Јер, како би лепо рекао Брана Црнчевић: *Не бој се, синовац, никога изузев себе и онога што је у теби.*“ Потом следи Туровићев рад. Мало је познато да је најпре био банкарски чиновник, али му је, да се опет нашалимо, дојадило да броји туђе паре, па започиње посао васпитача у интернату лесковачке Текстилене школе, затим је секретар Савета за културу и физичку културу Скупштине среза Лесковац, историчар у Народном музеју, дугогодишњи управник, потом и директор Дома ученика и студената „Славка Недић Милојевић“. Ту стиче звање педагошког саветника и са те дужности, по неумитности људског трајања, одлази у пензију 1995. године. Турови одлази у пензију – на реч! Јер, како честити Црногорци воле да кажу: *„Човеј је ријеч! Шта ти ваља, аки ти ријеч ништа не вриједи!“* И тада, некако ненадано, обојица се сетисмо да је Вук умро са последњом жељом да се напије воде са ловћенских извора: *„Ех, да ми је воде са Иванових Корита! Чини ми се да бих одмах оздравио!“*

Талас лепоте стваралашког чина свих протеклих година носио је Добросава Туровића. Рекох, прве литерарне радове објављује као гимназијалац и у протеклих пет деценија написао је 18 књига од којих, по властитом признању, шест посебно вредних: *„Гајтан у НОБ“* (хроника, 1975), *„Јунаци гвозденог пука“* (1990), *„Јабланички комитски покрет 1916-1918“* (објављена 1996), *„Горњојабланичани погинули 1912-1999“* (објављена 2001), монографија *„Горња Јабланица кроз историју“* (2002).⁶⁵⁶

%

ГОРЊА ЈАБЛАНИЦА (ЉУДИ И ВРЕМЕ) – Горња Јабланица захвата део слива реке Јабланице, која највећим делом припада општини Медвеђа. О Горњој Јабланици до сада су изашле две монографије: *„Горња Јабланица – географска својства“* из пера проф. др Милорада Васовића и *„Горња Јабланица кроз историју“* историчар Добросава

---

⁶⁵⁶ Данило Коцић, Добросав Туровић историчар непролазног, део излагања на промоцији Туровићеве књиге *Горња Јабланица (људи и време)* у власотиначкој Народној библиотеци, 11. јуна 2004. године, *Лесковачки дневник*, бр. 28-29, 2004, стр. 20. Напомена: У књизи *„Глубочица 88“*, која се у издању истоименог лесковачког клуба појавила пре равно шеснаест година, Туровић је представљен песмама *„Точак живота“* и *„Солунци“*

Туровића. Оба аутора су родном из Гајтана, из Горње Јабланице.⁶⁵⁷

(...) Пишући монографију „Горња Јабланица кроз историју“ (Београд 2002), прикупљали смо и архивску и мемоарску грађу о позатим људима овога краја; о првим насељеницима до 1911. године, затим о истакнутим борцима српске војске 1912 – 1918. године, потом о ученицима Топличког устанка 1917. године, угледним људима између два светка рата 1919 – 1940, војно-политичким руководиоцима и борцима у НОР-у 1941 – 1945. године. Највише података прикупили смо лично о познатим људима Горње Јабланице од 1946. до 2000. године. Објавили смо 362 биографије људи који су дали допринос у свим областима друштвеног живота и на неки начин обележили своје време.

На почетку писања ове књиге појавило се суштинско питање: какав критеријум применити при избору људи. То нам је причињавало тешкоће, јер је много оних који заслужују да се нађу у овој књизи. Како овом књигом нисмо могли да све обухватимо, одлучили смо се за оне личности које сус текле друштвена признања и пронеле име Горње Јабланице широм Србије и бивше Југославије и изван ње. Истичемо да се нисмо упуштали у анализу и оцену њиховог дела већ смо говорили о ономе што су ти људи до сада дали и њиховом достигнућу. Ова књига је плод нашег вишегодишњег истраживачког рада.

Велики број прича о познатим људима записали смо по сећањима оних људи које смо сматрали поузданим сведоцима. Свесни смо да је не само одговорно већ и врло осетљиво писати о друштвено афирмисаним људима из прошлости и садашњости и преко њих исказати духовни ентитет Горњојабланичана. Несмумљиво да смо делом због својих критеријума, а делом и због оскудне аргивске грађе о давно минулим временима, начинили избор који подлеже суду савременика. Без прошлости нема будућности. Ако проучимо минуло време видећемо да прошлост потпуно или делимично преображава садашњост и утиче на будућност. Оно за шта су се наши преци борили не бисмо смели да заборавимо јер у нама живи прошлост и одређује наше духовно биће које се преноси са генерације на генерацију. Зато бисмо морла и да памтимо прошлост, да је оживљавамо.

---

⁶⁵⁷ Добросав Туровић, *Горња Јабланица – људи и време, Предговор, СО Медвеђа и Културни центар Власотинце, 2004. године, стр. 5.*

Горња Јабланица била је расадни људи, економски и духовно мотивисаних за стваралаштво. То је утицало на нас, па смо одлучили да прикупимо грађу о онима који су били или су данас носиоци прогреса. Надалеко је познато да су горњојабланичка брда и планине, које окружују Медвеђу, од давнина била гнездо вредних, место где су се рађали велики синови наше прошлости и садашњости, расадник способних научника и колевка храбрих ратника, слободара и јунака српске војске. За вредновање њиховог дела користили смо архивску грађу, објављене књиге и суд средине у којој су битисали.

Грађу коју обухвата ова књига распоредили смо у шест делова: I: Насељеници 1879 – 1911; II: Учесници ратова 1912 – 1918; III: Истакнути учесници Топличког устанка 1916 – 1918. године; IV: Између два светска рата 1919 – 1940; V: Народноослободилачки рат 1941 – 1945; VI: Познати Горњојабланичани 1946 – 2000. Све личности су унете по азбучном реду унутар поглавља. Садржина књиге обogaћена је и великим бројем фотографија личности из разних раздобља историје овога краја. Тако концепцијски одређена, књига остаје отворена за допуне и трагање за коренима индивидуалног и колетивног идентитета што неизбежно води суочавању са трајним духовним вредностима људи из овога краја. Књига обилује подацима о људима из различитих раздобља наше историје.

(...) Горња Јабланица је крај са великим бројем истакнутих бораца српске војске. Њих 97 су носиоци Карађорђевог звезде, 738 Албанске споменице, а 8 француске Легије части.

(...) И у Другом светском рату 1941 – 1945. године у борби против окупатора и фашизма за ослобођење земље 2.623 бораца из Горње Јабланице дали су немерљив допринос за слободу Србије.

(...) За народне хероје Југославије проглашени су Владимир Букилић Поп Мићо, Зејден Ајдиновић Тоша, Радован Ковачевић Макси и Божидар Стојановић Дренички, а 123 бораца су носиоци Партизанске споменице 1941.

(...) Циљ ове књиге је упознавање са биографијама личности које су својим животом, радом и делом дале значајан допринос у науци, књижевности, уметности, привреди, политици, култури и спорту. Књига је намењена првенствено људима који живе у Горњој Јабланици или потичу из ње. Писана је једноставно и представља својеврсне прилоге за студију. Наш задатак није био лак, пре свега захтевао је одговоран однос према себи и свом стваралаштву.

Уверени смо да ће ова књига бити у часној мисији стваралаштва. Она ће зближити људе и мотивисати млађе нараштаје на стваралаштво и прегнуће за боље сутра. Књига је у неку руку наставак монографије „Горња Јабланица кроз историју“ и остаје отворена за све личности које овога пута нису ушле у овај аламанак.⁶⁵⁸

%

МАТУРАНТИ ЛЕСКОВАЧКЕ ГИМНАЗИЈЕ – Прошло је 40 година од велике матуре генерације која је Вишу мешовиту гимназију у Лесковцу започела далеке 1951. године.⁶⁵⁹

За нас, некадашње ученике Гимназије, управо навршене четири деценије од матуре представљају значајан јубилеј. Оне су и прилика да се, за тренутак, заустави време, јарко оживе сећања на ђачко доба и постави питање ко смо били и шта смо радили.⁶⁶⁰

(...) Наша генерација била је ратна (1941-1945). У једној, сусреле су се генерације рођених 1934, 1935, 1936, 1937. и 1938. године. (...) Међу нама је било и ђака избеглица из Македоније, Косова и Метохије, Хрватске, Словеније и Босне и Херцеговине... (...) Наставу смо похађали одвојено и мешовито... (...) Учили смо 11 наставних предмета: српски језик, руски језик, француски језик, општу историју, географију, биологију, математику, физику, цртање, фискултуру и предвојничку обуку. Пети разред су успешно завршила 304 ученика (94 ученице и 210 ученика).

(...) Ученици Више мешовите гимназије нашег времена били су нека врста „полувојске“. И наша генерација је била униформисана. Младићи су носили црне униформне качкете

---

⁶⁵⁸ Д. Туровић, *Горња Јабланица – људи и време*, стр. 5 – 12.

⁶⁵⁹ Д. Туровић, *Четрдесет година матураната Лесковачке гимназије – Споменица генерације Више мешовите гимназије у Лесковцу 1955/56*, Лесковац, јун 1996; *Крајем јуна 2006. године генерација Лесковачке гимназије 1955/56. обележила је пола века матуре. У Нашој речи*, 16. јуна, објављен је прилог Добросава Туровића и Момчила Миленковића - *Генерација у бројкама*. Наводи се да је на окупу било њих 70 још виталних и крепких старца и старица. Сви су се радовали јубилеју. Било је дирљивих сусрета и суза. Ова генерација је дала 150 интелектуалаца разних струка и занимања. Међу њима је и 9 доктора наука, 3 магиста и других стручњака.

⁶⁶⁰ *Предговор*, стр. 5. У редакцијском одобру били су: проф. др Томислав П. Илић, председник, проф. др Душан Јањић, Димитрије Миленковић, проф. и педагошки саветник, Драгослав Љ. Костић, проф. Никола И. Јовановић, проф. Насловну страну, цртеже и карикатуре урадио проф. Димитрије Миленковић.

са златножутим гајтаном изнад сунцобрана (које данас носе „млађи пензионери” да би били допадљивији). На качкетима носили смо велике месингане бројеве – ознаке разреда. И наше другарице су биле унформисане: имале су беретке (црне и тегет-плаве боје) са месинганом значком – ознаком разреда и плаве, или црне школске кецеље закопчане испод грла (као да су биле калуђерице а не гимназијалке). Временом, оне су кецеље оплемениле белим крагницама и дугмадима...

(...) Наша генерација се васпитавала на чврстим морално-политичким принципима. Још од првих разреда школовања у Гимназији, припремали су нас да будемо *маса за узвикивање парола*. Марширали смо градским улицама и трговима, ишли на митинге певајући маршалову успаванку и славили само једино партизанско-борачку генерацију – наших очева.

Сећам се да смо певали песме „*Болна лежи партизанка Мара*”, „*Друже Тито, љибичице бела*”, „*Партија се заталаса – ’оће Тита и Ђиласа*” и да смо играли „*Лепо ти је друга Тита коло*” и „*Козарачко коло*”. Иако смо сви крштени уз црквене обреде, васпитавани смо да заборавимо Бога, крсне славе и православне хришћанске обичаје. Уместо у Бога, веровали смо у Тита, а уместо у цркву – у КПЈ. (...) Књиге смо читали пасионирано. Готово сви смо били чланови Народне библиотеке у Лесковцу чији је управник тада био веома познати лесковачки публициста, аутор школских уџбеника и некадашњи наставник Гимназије у Лесковцу *Атанасије Младеновић*. Књиге је позајмљивао и Цветко Луковић Муја, али их је касно враћао. Томислав Јовановић (школски друг) му је, једног лета, послао овакву поруку: „Ако књиге не вратиш одмах, милиционери ће доћи по њих и по тебе у Гајтан!”

Многе наше другарице и другови су били веома активни у КУД „Ратко Павловић Ђићко”. Активности овог нашег друштва одвијале су се у више секција (драмској, фолклорној, балетској, соло-певачкој, хорској, музичко-рецитаторској, литерарној, хуморис тичкој и др). Једна од најистакнутијих је била драмска секција. Наши другови, што је разумљиво, добили су главне улоге и истакли се веома добрим глумачким остварењима тек у VII и VIII разреду. Тако је *Душан Јањић*, у комедији „*Несуђени зетови*” Славомира Настасијевића (коју је режирао Будимир Пешић Буда, један од најбољих комичара Народног позоришта у Лесковцу), заблестао на сцени Народног позоришта школске 1954/55. године. У истој представи, своје глумачке предиспозиције испољили су,

поред *Наде Фелдхамер* (ученице VI разреда), *Драган Тасић*, *Димитрије Миленковић* и други (истина, у мањим улогама).

(...) Следеће, 1956. године, појединачно и као драмска секција, били смо најбољи на традиционалном средњошколском фестивалу драмских секција: *Димитрије Миленковић* у насловној улози, најбоља мушка улога, и комедија Кир Јања Јована Стерије Поповића у маестралном извођењу наше драмске секције.

(...) Литерарна секција Гимназије у Лесковцу је окупљала више талентованих ученика из скоро свих разреда. Било је доста даровитих песника и прозаиста као што су Драгослав Хаџи-Танчић, Илија Божовић, Радмило Митровић, Димитрије Миленковић, Александар Станисављевић, Зарије Ђокић, Душан Јањић, Иванка Прокоповић и др. Секцијом је руководио Љубомир Ивовић Парус, професор руског језика, а поред наведених, и многи други ученици присуствовали су састанцима наше секције и, каткад, читали своје литерарне радове (Чеда Раденовић, Михајло Дојчиновић, Доброслав Туровић, Цветко Луковић и други).

Без Николе Јовановића Коцета и Миодрага Цветковића Гренцера није било могуће замислити наше матине игранке у пространим холловима и фискултурној сали лесковачке Гимназије. Свирали су хармонику, били у жики интересовања и симпатија наших другарица. (...) Наша Гимназија се дичи и Средњошколским клубом Уједињених нација (председник *Душан Јањић*)...

Школске радне акције биле су саставни део нашег радног и друштвеног васпитања. Ретки су били они (и оне) у нашој генерацији који нису учествовали на акцијама као што су ОРА „Добој – Бања Лука – Грапска”, „Власина” и Аутопут „Братство-јединство”. Учесвовали смо и у градским и сеоским радним акцијама. Од малих ногу учествовали смо у обнови ратом порушене земље и дали значајан допринос њеној обнови и изградњи. У Лесковцу, радили смо на рашчишћавању рушевина старе гимназијске зграде, изградњи пута око Хисара и његовом пошумљавању, уређењу калдрмисаних улица, одводњавању баруштина (насеље Рупе)...

(...) Гимназија је била „*велико сито*” за тријерисање и наше генерације. У завршни разред, уписан је 181 ученик а на виши течајни испит – велику матуру изашло је 115 кандидата. На великој матури чекало нас је „*ново сито*” и упућивање на „*поправак*”. Виши течајни испит је у јунском испитном року, од 115 кандидата, положило 66, а остали су

упућени на поправни испит. Као што се види, „није нам било лако”.

(...) Наши директори, професори и наставници, као предавачи и разредне старешине, били су прави педагози, стручни и добри људи. Припадали су класичној гимназији. Били су врло строги и принципијелни. Волели су свој позив. Често, нежног срца и очинске љубави, они нису били само добри стручњаци (маестрални предавачи свога предмета), већ су, у сваком тренутку и на сваком месту, бринули о нама.

(...) О многим нашим професорима и наставницима остала су занимљива сећања. Памтимо, тако, да су у нашој Гимназији радила деветорица Руса. Истицао се *Борис Непокупној*, наставник фискултуре и руског језика, некадашњи царски, козачки пуковник и светски и олимпијски шампион у бацању копља и диска, троскоку и мачевању. Причало се да је у Русији завршио курс за гимнастику (у Ташкенту), док је главну школу за мачевање и гимнастику завршио 1911. године у Петровграду... Памтимо и одличног математичара *Чернова* и бескрајно добродошлог *Азарија Баторевича Боцка* и све друге Русе, наше наставнике и васпитаче. Мој омиљени професор математике *Иван Бјелетић* носио је, и на часовима, револвер дуге цеви, немачки „шмајсер”, који му је вирио испод столице. Имао је узречицу: „Ајде, главо!”

(...) Професор *Александар Гавриловић Гаша*, који је као и *Благога Ђуровић*, предавао француски језик, био је веома озбиљан. Никада се није смејао ни шалио са ученицима. Био је врло строг и принципијелан. Причало се како је (1915) са српском војском препешачио Албанију и да је после завршеног Првог светског рата, на Сорбони, завршио студије француског језика и књижевности.

%

РЕЦЕНЗИЈЕ И ПРИКАЗИ О Д. ТУРОВИЋУ – Објављене књиге Добросава Туровића су приказане у лесковачким гласилима Нашој речи, Нашем стварању, Лесковачком зборнику, затим у Трибини младих, Политици, „4. јулу“, Вечерњим новостима, Борби, Добровољачком гласнику, Новосадском фолклору и Ниикшићким новинама. Приказе су писали познати културни ствараоци, научни радници и новинари, књижевник Миливоје Павловић, песник Војин Митровић, новинари Властимир Вељковић, Миодраг Стојановић Дунђер, Николај Тимченко, Владимир Красић, Данило Коцић, Бранко Копривица, Милисав Савић, Велимир Хубач, Милан Момчиловић, Александар Давинић, Горан

Булатовић, Миодраг Ђорђевић, Светомир Николић, историчар – публициста Никола Илић, проф. Трифун Дамјановић, проф. Радош Требјешанин, Јован Михајловић Јоца, Илија Кнежевић Никац, Радосав Стојановић Раде и многи други. У приказима су дате високе оцене, мада је било и појединачних полемика у Нашој речи, Лесковачком зборнику и Нашем стварању о „Хроници Гајтана“ и о књизи „Максим Ђуровић“. Рецензије објављених Ђуровићевих књига писали су истакнути научници и историчари, универзитетски професори, др Радош Љушић, познати српски историчар и др Мирко Перовић, затим др Момчило Павловић, др Славко Вукчевић, проф. др Момчило Златановић, историчар – публициста Секула Јоксимовић, Миладин Милошевић, Добривоје Секуловић, Батрић Јовановић, Разуменка Петровић Зума, Живорад Петровић – Жика Брица и други. Из свих приказа и рецензија у потпуности преовладавају оцене да је Добросав Ђуровић изузетно плодан писац и публициста југа Србије.⁶⁶¹

---

⁶⁶¹ Момчило М. Миленковић, Биобиблиографија Добросава Ж. Ђуровића (1952-2002), Удружење писаца Лесковац, 2002, стр. 63 – 64. Напомена: Добросав Ђуровић је био учесник многих научних скупова: Научни скуп о делу др Димитрија Кулића (17. мај 1985); Научни скуп „Топлички устанак“ (16. и 17. октобар 1987); Научни скуп „Топлички устанак 1917“ (1. и 2. октобар 1992); Научни скуп „Савезничко бомбардовање Лесковца 6. септембра 1944.“ (6. и 7. септембар 1994); Међународни научни скуп „Србија у рату 1915. године – искуства и поуке“ (6. и 7. октобар 1995); Научни скуп „Лесковац и околина у 1915. години“ (9. новембар 1995); Научни скуп „Добровољци у ослободилачким ратовима Срба и Црногораца“ (11. и 12. април 1996. године); Научни скуп „Топлички устанак 1917. године“ (27. и 28. март 1997); Међународни научни скуп Први балкански рат 1912. године – искуства и поуке“ (15. и 16. октобар 1997); Научни скуп „Живот и дело Петра Бојовића“ (27. јун 1997). Ђуровић је такође самостално или у коауторству организовао седам изложби и учествовао је у припремању и снимању документарног филма о Топличком устанку, који је емитован на Првом програму РТС 5. и 12. јануара 1993. године.

ЗВОНИМИР ШИМУНЕЦ

ЗВОНИМИР Шимунец (1952, Лесковац), од 1973. до 1993. радио је у Радио Београду. Оснивач је и први уредник Индексовог радио позоришта. Написао је више од 100 сценарија за култне недељне радио-емисије тадашње земље. Био је уредник и водитељ емисије „БЛП 202“ на Ади Циганлији која је представљала још једну малу револуцију у радиостваралаштву – „први радио који се гледа“. Уређивао је и водио „Вечерњу ревију жеља“, најслушанију радио-емисију 80-их. Био је први уредник „Радија 101“, првог „музичког“ радија у Србији. Уредник и водитељ емисије „Гран при 202“ (Радија 202), која је послужила као узор многим сличним програмима посвећеним јавном мњењу, утисцима слушалаца, гласањима... Од 1976. до 1993. на Телевизији Београд, као уредник, сценариста и водитељ, реализује пројекте „Недељно поподне“, „Да те питам“... Са супругом Мајдом, три сезоне је радио емисију „Да питамо заједно“, једну од најпопуларнијих тог времена, која се сматра претечом комерцијалних „колаж програма“, комбинације маркетинга, забаве и садржаја из културе. Уређивао је забавно-рекреативни програм Трећег канала РТС-а почетком 90-их, када настаје већи број формата који до данас остају доминантни у ТВ продукцији.

Као дописник Радио телевизије Србије, УУ-инфо канала и Студија Б из Грчке, од 1993. године остварио је низ интервјуа, репортажа, радио и ТВ емисија са водећим личностима политичке, културне, спортске и естрадне сцене у тој земљи. У периоду јун 2003. до август 2004. године, као продуцент и аутор реализовао је серију од 12 ТВ емисија „Шести олимпијски круг“ о припремама Атине и Грчке за 28. Летње олимпијске игре. Од 2004. до 2006. радио је на ТВ серијалу „Грчка: Европа на Балкану“. Од 2006. до 2008. реализовао је 48 ТВ емисија серије „Поглед с Олимпа“. У више радио, телевизијских и филмских пројеката ангажован је као извршни продуцент. Добитник је више новинарских награда. Обављао је функцију председника Удружења пропагандиста Србије. Био је извршни директор фестивала „Сербиарт“ у

Атини и „Балканског олимпијског центра“ током 28. Летњих олимпијских игара у Атини. Од новембра 2007. до данас дописник је „Вечерњих новости“. Директор је пројекта „Монтевидео, Бог те видео!“. Живи у Атини.⁶⁶²

Звонимир Шимунец (Лесковац, 29. октобар 1952), новинар, вишегодишњи дописник српских медија из Грчке, аутор бројних радио и ТВ емисија и филмских пројеката.⁶⁶³

%

ЗЛАТНО ДОБА ЛЕСКОВЦА 1918 – 1941 – У издању Народног музеја године 2015. појавила се монографија „Златно доба Лесковца 1918 – 1941“, а аутори су Звонимир Шимунец, Мира Ниношевић и Верољуб Трајковић.⁶⁶⁴

---

⁶⁶² Напомена: Видети сајт Лагуне, Београд, 2016.

⁶⁶³ Напомена: Видети Википедију – Звонимир Шимунец

⁶⁶⁴ Напомена: Комплетна Уводна реч др Горана Цветановића, градоначелника Лесковца, стр. 5. У животу сваког човека постоје године које би се могле назвати најлепшим, најсрећнијим, најуспешнијим... Слично је и са историјом једнога града. Лесковац је свој процват имао у периоду између два светска рата. Тада је, после Београда, био привредни, трговачки и културни центар Србије, један од градова са најдинамичнијим развојем у тадашњој Европи – „Српски Манчестер“. То златно доба нашега града желимо да вратимо. Сећајући се славне прошлости, покушавамо да мењамо садашњост, прижељкујући још лепшу будућност. Слава оног времена приказана у монографији пред нама, ми је инспирација, мотив да посао првог човека Лесковца обављам савесно и одговорно на добробит свих грађана. Поносан сам што као градоначелник Лесковца имам прилике да учествујем у овом пројекту. То што смо некада били тако успешни даје нам наду да се такво време може поновити. Напомена: Горан Цветановић, градоначелник града Лесковца, рођен је 11. марта 1965. године у Лесковцу. Основну и гимназију завршио је у Лесковцу, а Медицински факултет у Нишу и том факултету је и докторирао.

%

ИЗВОД ИЗ РЕЦЕНЗИЈЕ - Добијени рукопис ове књиге, обима 240 страна, подељен на шест делова са великим бројем поднаслова, представља илустративну друштвену историју Лесковца у периоду између два светска рата, у периоду који аутори с равном означавају као златно доба Лесковца и ту своју тврдњу поткрепљују из историје овога града. Посебно истичу успехе његових житеља на привредном и културном плану.⁶⁶⁴

Како нема прошлости без сећања, како су нам добра стара времена, по правилу, увек боља од садашњости, тако су и аутори загледи у прошлост понудили малу причу о великом граду на југу Србије, просперитетном, радном, који је био својеврстан симбол модернизације и убрзаног напуштања оријенталног наслеђа. Иако су

Лесковачка чаршија деценијама живи од сећања на златно доба „Српског Манчестера“. Орунеле кулисе велелепних палата, из раздобља између два светска рата, и даље уверљиво сведоче да се ту некада озбиљно радило, европски градило, а ретки су и баш удобно живели. Како време пролази, сећања и приче су све удаљенији од извора па су подложнији романсирању. Али главна нит, без обзира на то што свака генерација нешто допринесе, остаје неспорна: Лесковац је био мали велики град. У њему су се рађали, живели и на крају се селили у легенду, преко Шпитаљског или Светоилијског гробља, истински велики људи. Мада нема те науке која би понудила задовољавајуће објашњење, лесковачки дух је однекуд аутентичан и непоновљив и као такав истрајава и данас, у траговима, чекајући неко ново златно доба. Изобилје примера говори о томе да су Лесковчани склони „мисаоним

темељи Лесковца створени у Краљевини Србији, пуни замах и процват град је доживео у доба монархистичке југословенске државе. Зато је можда прецизније рећи да је Лесковац био просперитетан град у првој половини 20. века. Рукопис књиге Звонимира Шимунца, Мире Ниношевић и Верољуба Трајковића изузетно је ангажована књига, модерна визуелна презентација напредног града с поносом названог „Српски Манчестер“ на „Лесковачкој Темзи“, и онда и данас Ветерници. Аутори нас више сликом него причом враћају у једно време које с правом означавају као златно доба Лесковца, воде нас кроз широке калдрисане улице, поред лепих палата и модерних излога, кроз паркове, поред споменика, у хотел „Костић“ на пиће, у мнгобројне лесковачке кафане на лесковачки роштиљ, па у биоскоп код Славуја или на коцерт, фудбалску утакмицу или соколски слет. Успут сусрећу многе познате и богате Лесковчане и њихове госпође са шеширима, лекаре, професоре, градске поглаваре, чије су радне биографије описане на занимљив начин. Наравно да нису могли да се наведу и представе сва достигнућа, као ни све значајне личности и посебно догађаји, али и ови фрагменти из живота предратног Лесковца које су аутори издвојили и креативно уклопљене фотографије и нарација, сасвим су довољни да се добронамеран читалац информише и упозна са једним градом и његовом славом и величином којих више нема. Жал за старим dobrим временима Лесковца истовремено је и опомена за градњу новог и модерног Лесковца, на другим основама и са новим људима. А књига аутора опомиње да само нови производ ствара нова доба и покреће људе и град. Богато илустрована, информативна па чак и провокативна књига З. Шимунца, М. Ниношевић и В. Трајковића Златно доба Лесковца 1918-1941. креативни је допринос друштвеној историји Лесковца и зато заслужује моју препоруку да буде публикована.

бравурама“ у решавању малих, свакодневних ситуација, али и озбиљних пословних изазова. Управо су ти људи учинили да мала турска Шашит-пашина касаба, са ћепенцима, уцерицама, за само две деценије постане град индустрије, велепних палата, богатих индустријалаца, просвећене радничке класе, уметника, визионара... Град са најдина мичнијим развојем у Краљевини Југославији. Богата ризница некадашњег Лесковца, после вишедеценијске небриге, урушена до границе неприпознавања данас се отвара за нека нова времена. У овом граду су неки људи раних тридесетих година прошлог века победили тескобну стварност, открили лепоту, пошли јој у сусрет и уписали се у незаборав. Тамо где је историја у само две и по деценије испоручила бујицу садржаја за два века, три окупације, а у провалији између феудализма и капитализма, фашизма и комунизма, у беди и вековном сиромаштву, издигли су се појединци који су се усудили да потисну прошлост, победе тадашњост и закуцају на врата будућности. Нису прихватили одомаћену навику одустајања. Провоцирали су конзервно окружење „белосветским“ новотаријама, не дозволивши му да дигне руке од себе, и утрли узани сокак ка остварењу својих снова. (...) Велике приче често почињу у малим срединама, хранећи се наивношћу и вером аутсајдера. Прича о Лесковцу из златног доба је једна од њих.⁶⁶⁵

---

⁶⁶⁵ Напомена: Публикација је објављена 2015. године. Издавач: Народни музеј Лесковац (за издавача – уредник Владимир Ђорђевић), уредник Воја Жанетић, рецензент проф. др Момчило Павловић. Напомена: Књига се састоји из неколико делова - целина:

ПРВИ ДЕО - ЗЛАТНО ДОБА (9 - 26. страна) - У њему се налазе следи прилози: (1) Велика мала прича о малом великом граду са поднасловима (Уписивање у незаборав, Слике из заборављеног света и Куће златног града), (2) Шетња европским балканом са поднасловом Лесковачки говор; (3) Гајтан, одакле је све почело са поднасловом Наопачке потковицама до прве фабрике.

ДРУГИ ДЕО – ВЕЛИКИ ЉУДИ ВЕЛИКОГ ВРЕМЕНА (27 – 54. страна) - Ту су обрађене следеће личности, односно има следећа поглавља: (1) Антоније Тонка Поповић и синови, (2) Димитрије Мита Теокаревић, (3) Породица Илић – Мумџије, (4) Глигорије Горча Петровић, (5) Јован Влајчић и синови, (6) Трајко Ђорђевић – Кукар, (7) Живко Стојиљковић, (8) Живко Д. Обреновић, (9) Адвокат Тодор Тоша Тонић, (10) Михајло Бабамилкић, (11) Јован Дискић, (12) Милан Попдимић, (13) Сретен Динић, (14) Доктор Жак Конфино, (15) Славуји, Димитрије, Милан и Миодраг Глигоријевић – Буре;

ТРЕЋИ ДЕО – ИЗГЛЕД ГРАДА (55 - 82). Ово поглаве има прилоге: (1) Манчестер на Балкану, (2) Хотел „Костић“, (3) Хотели „Париз“ и „Плуг“, (4) Лесковачка кафане, (5) Главни трг и парк, (6) Парк

Златно доба је сада заборављени свет: људи на корзоу, громогласне најаве за музичке наступе и бископске представе, глумачке звезде, индустријалци, официри и угледници као гости на пројекцијама, славни музичари и певачи, роштиљнице, бозације, семенкаре, распевани Цигани... свеопшта врева и живост на улицама и у људима... Речју, живот кога више нема ни у траговима. Као нестали свет, као потопљена Атлантида, као давна времена која зову да их оживимо сећањима.

Слике из заборављеног света могу се илустровати светом покретних слика из давно несталог биоскопа. На месту тон-

---

код цркве Св. Илије, (7) Парк девет Југовића и споменик краљу Александру, (8) Црква Оцаклија и (9) Црква Свете Тројице;

ЧЕТВРТИ ДЕО – ПРИВРЕДНИ И ПОЛИТИЧКИ ЖИВОТ (83 - 136) - У њему се налазе следећи прилози: (1) Покретач златног доба – лесковачка привреда, (2) Списак за дивљење: лесковачка индустрија златног доба (споднаслови – Текстилна индустрија, Енергетика, Метална индустрија, Керамичка индустрија, Хемијска индустрија, Прехрамбена индустрија, Индустрије прераде гуме и дрвета, Штампарство и Банке), (3) Занатлије и трговци Лесковца (са посебним поднасловом – Трговина), (4) Политички живот Лесковца 1918 – 1941, (5) Три епизоде из историје Лесковца (са поднасловима: Прослава 50 година ослобођења од Турака, Демонстрације 27. марта 1941. године, Бомбардовање Лесковца 6. септембра 1944. године);

ПЕТИ ДЕО – ЖИВОТ ГРАДА (137 - 184) – У њему се налазе следећа поглавља (1) Лесковац, град по последњој моди (са међунасловом Шешери Лесковца), (2) Лесковац од главе до пете, (3) Одмор и разонода златног доба (са поднасловима Лесковачка лета, Лесковачка плажа, Врбица, Дан бекрија), (4) Лесковачки карневали (са међунасловом Женидба цара Душана), (5) Забава у златном добу (са међунасловима – Лутајући уметници, Избори за мис, Правила за кавалере), (6) Град музике, (7) Позоришта, (8) Бооскоти славијевог доба;

ШЕСТИ ДЕО – УДРУЖЕЊА (185 - 222) – У њему се налазе следећа поглавља: (1) Женска подружина, (2) Соколско друштво у Лесковцу, (3) Лесковачка Савезна стрељачка дружина, (4) Ловачко удружење, (5) Добровољна пожарна дружина града Лесковца, (6) Фудбал у Лесковцу, (7) Велосипедско друштво (бициклисти – напомена Д.К), (8) Аеро клуб, (9) Планинарско друштво, (10) Лесковачки скаути, (11) Лесковачко коло јахача и (12) Удружење Лесковчана у Београду;

СЕДМИ ДЕО – ЗЛАТНО ДОБА – МОЖЕ ЛИ СЕ ПОНОВИТИ? (223 - 228) – има само једно поглавља: (1) Велики зенит малог града;

ОСМИ ДЕО – ИЗВОД ИЗ РЕЦЕНЗИЈЕ – Аутор проф. др Момчило Павловић (231 – 232)

кина „Славуј“ данас стоји продавница брашна, без икаквог обележја, без спомена на Славуја, човека који је засигурно био најагилнији и најкреативнији биоскобција у овом делу Европе, а можда и шире. Нико као Славуј није умео да анимира и привуче људе у биоскоп. У његовој сали за сваког је било места, на средини кафане стајало је велико филмско платно тако да су имућнији гледаоци с плаћеним картама седели испред платна и пратили филм, али ни сиротињи, без карата, није ускраћена могућност да види филм, с тим да су они седели иза платна и пратили инверзну пројекцију. Наопачке, како је њихов свет оскудице и био постављен.

(...) Куће су и даље биле једносратне, али много веће, пространије и удобније – са три нивоа, подрумом, високим приземљем и великим таванским простором. Основа куће је била у облику слова Г, а код богатијих у облику слова П. Имала је велики трем и степенице, високу таваницу и много веће прозоре. Спољашњи рељефи и декорација на фасадама означили су долазак новог, послератног времена и новог духа.

Од средине 20. века почиње изградња новог, лепшег, већег и удобнијег животног простора старих, али и нових индустријалаца. Подстицај је дала нова култура становања и живота престонице, која је следила достигнућа и моду из Европе. Идејни творци најлепших стамбених објеката у Лесковцу између два светска рата били су позате архитекте из Београда Милош Манојловић, Исак Азриел, Григорије Самојлов и Бранислав Којић, као и Лесковчани школовани у Београду, Бранко Тасић и Душан Јакшић.

ВРЕМЕ ПРОШЛО – ВРЕМЕ САДАШЊЕ
%
ПАНОРАМА: ЛЕСКОВАЧКА
ПЕРИОДИКА

*Периодика између два светска рата.- Наше стварање. -
Лесковачки зборник. – Помак. – Лесковчанин. – Пионир. –
Освит. -Успења – Ми. – Алијанса.- Ин магази. – Лесковачки
забавник. – Лесковачки дневник. –Лесковачка мућкалица. -
Преглед најважнијих издања*

УМЕСТО УВОДА

ЛЕСКОВАЦ се може похвалити да је, посебно између два светска рата (1918-1941), имао бројне листове и часописе. Међу листовима тога доба најинтересантији и најзначајније је „Лесковачки гласник”, који је, као недељник, излазио пуних двадесет година, од 191. до 1941. године. То је био лист за трговину, занате, пољопривреду, просвету и друштвени живот. Финансирала га је породица лесковачких индустријала Илића, а власник листа био је *Тихомир Илић*. Две године касније, лист постаје орган Лесковачке трговинске омладине уз подршку Трговинског и Индустријског удружења. Сарадник од првог броја и касније дугогодишњи уредник био је *Сретен Динић*.⁶⁶⁶

Од 1924. године „Лесковачки гласник” почиње да објављује и уметничку поезију, а о социјалним, комуналним и здравственим проблемима писао је др Жак Конфино.⁶⁶⁷

Лесковац је један од ретких градова у Србији који је између Првог и Другог светског рата, имао свој лист.

Од 1928. излазио је недељни лист „Лесковачки привредник”, али врло кратко, до марта 1929. Појавила су се укупно 52 броја. Власник и уредник био је *Драган Тодоровић*, а писао је о трговини, индустрији, занатству и уопште о привреди, а често је објављивао и проповетке локалних писаца.

Те, 1928. године, покренут је и лист „Село”, лист за заштиту интереса села и сељака. У име Лесковачког земљорадничког већа, власник је био *Љуба Митић*, а уредник

---

⁶⁶⁶ Напомена: Биће посебно представљен рад Сретена Динића.. Видети: Д. Трајковић: Народни просветитељ и писац Сретен Динић и његово време, Лесковац 1973; Н. Тимченко: Фрагменти из историје лесковачког позоришта I (1896-1941), Лесковац 1967; Д. Трајковић: Преглед лесковачког књижевног старалаштва, Лесковац 1973.

⁶⁶⁷ Опширније: Д. Трајковић: Преглед лесковачког књижевног стваралаштва, Лесковац 1973.

Богољуб Горуновић, али су изашла само четири броја овог листа.

Такође 1928. године покренут је у Лесковцу и трећи лист - „*Лесковачки спортиста*”, који је излазио два пута месечно. Власник је био *Благоје Митић Жишка*, а одговорни уредник *Михајло Николић Сикичка*. Изашла су само четири броја и то сваки други у боји.

Новембра 1933. у Лесковцу је почео да излази лист „*Недељне новине*”, чији је власник био *Јован Јовановић*. У почетку, лист је штампан у пет хиљада примерака, да би се касније тираж смањило на три хиљаде. Лист је био власништво Графичког завода „Соко”, а престао је да излази септембра 1935. године. Године 1933. изашла су и два броја листа „*Новости*”. Покренута су и три часописа, Интересантно је да је месечни педагошко-литерарни часопис „*Нова школа*” излазио у селу Манојловцу од 1921. године. Власник и један од уредника био је учитељ *Тодор Раденковић*, а други уредник био је студент филозофије из Ваљева *Драгољуб Обрадовић*. Излазио је само те године, штампан је у Нишу, а појавило се пет бројева. Истраживање најновије историје лесковачке књижевности и публицистике немогуће је без најкраћег увида у овдашњу периодичку, односно часописе који су краће или дуже, уз прекиде, излазили последњих деценија у Лесковцу. У Лесковцу је последњих деценија излазило више листова и часописа. Најуспешније приватно књижевно гласило био је, свакако, „*Лесковчанин*“, а изузетно значајно место припада „*Нашем стварању*“, „*Лесковачком зборнику*“, „*Помаку*“, „*Освету*“ и „*Алијанси*“. Посебно место припада недељнику „*Наша реч*“, који се појавио после Другог светског рата и, поред других догађаја, регистовао је, али и коментарисао актуелна дешавања у култури Лесковца и југа Србије. Укратко ћемо представити следеће часописе:

Наше стварање

Лесковачки зборник.

Помак

Лесковчанин

Пионир

Освет

Ми.

Алијанса

Ин магазин

Лесковачки дневник

Лесковачка мућкалица

НАШЕ СТВАРАЊЕ

I

ПОЛА ВЕКА часописа **Наше стварање** пуни се, ево, на међи два века, и два миленијума чак... Та међа, међутим, у историји нашег народа и земље није била само календарска: она је значила и прелом историјског тока који је са собом носио све: и народ и појединца, и друштвени живот и личне судбине. Али тај прелом није био, нити је могао бити, ни тренутачан, ни механички, ни апсолутан, а најмање безболан; напротив, био је драматичан и трагичан. Претходили су му ратови – произведени унутар граница наших земаља и споља, претећи да затру све. Сада сви лечимо ране, верујући, са разумном а можда и очајничком надом једнако, да *залог прелома* – демократске промене – неће бити изневерен. Томе ће допринети и све оне жиле куцавице које су се и у минулом времену, ма колико несигурно или самоуверено, муцаво или понесено, јављале у име живота и будућности, слободе и стварања. Препознајемо је, једну такву жилу куцавицу, и у речима лесковачких културних посленика који су пре пола века, септембра 1953. године, покренули „*Наше стварање*”, „*часопис за друштвено-политичка питања, науку и књижевност*”, *први ове врсте у Лесковцу*.⁶⁶⁸

„Обично се мисли да унутрашњост не даје перспективе за развој, да не покреће на размишљање и на стварање, не буди у човеку амбиције да покуша и учини што највише може. Има у томе истине, али само с обзиром на материјалне услове. Ништа нам друго не стоји на путу... Али смо уверени да и код нас има људи чије се перспективе, по завршеном школовању, нису затвориле, који хоће да раде и желе да дају више него што су до сада могли. Тим људима ми отварамо странице часописа и позивамо их на сарадњу. *Наше стварање* није замишљено као трибина с које се може чути само о ономе што је уско повезано с Лесковцем и његовом ближом и даљом

⁶⁶⁸ *Наше стварање*, 4/2003. (рубрика, Јубилеј, стр. 7-28) објављено је неколико прилога, уз краћи редакцијски уводни текст.

околином, нити ограничено само на сараднике из места. То није ни природно ни разумљиво.”

Ове речи, којима се ни данас нема шта ни додати ни одузети – испуњавале су се у минулих пола века с много тешкоћа... Више пута у својој историји часопис је губио дах, престајао да излази – на годину две, па и три, био ућуткиван или занемариван, баш као што је у овој јубиларној години био занемарен од Министарства културе Србије. У досад најгрубљој сечи часописа у Србији – ускраћена му је свака финансијска подршка!? Упракос свему, часопис се никада није угасио. Ни зачаурио. Тако је Наша стварање својом дуговечношћу сведочио, свакако, о живом трајању и вредности стваралаштва лесковачке средине. Са друштвено политичких и економских питања, часопис се све више усмерава ка пољима књижевности, уметности, науке и културе. Сигурно да у минулих пола века није било у Лесковцу даровитог пера а да се није огледало на страницама Нашег стварања – првим стваралачким покушајима, али и својим највреднијим остварењима. Негујући и афирмишући вредно духовно стваралаштво данас, Наше стварање није занемаривало ни вредности свог историјског и културног наслеђа. Наше стварање је, дакле, било и остало инспиративна завичајна духовна ризница и жива стваралачка радионица. Али њене странице су увек биле, више или мање, отворене и за вредности других средина у земљи и свету, додирујући се и прожимајући се са њима. Часопис је био, како се то каже, „огледало времена”, плаћајући му дуг, али и одговарајући његовим изазовима. Најпознатији „одговор” часопис је дао крајем шесдесетих година када је организовао састанак редакција културних часописа уже Србије на тему „Културна политика и путеви и задаци развоја културе у провинцији” али на коју су били позвани и неки од наших најпознатијих књижевника, филозофа, социолога и културних посленика, као што су *Добрица Ћосић*, *Михајло Марковић*, *Никола Милошевић*, *Светозар Стојановић*, *Миладин Животић*, *Стеван Мајсторовић* и *Триво Инђић*, који су већ тада сви били обележени као „унутрашњи дисиденти”. Другог дана овог скупа, гости из Београда одговарали су јавно на питања културних, просветних и јавних радника Лесковца у оквиру теме „Актуелни проблеми наше културне политике”.

(...) Ондашња политичка сцена, која је пала на часопис и која је двојицу уредника избрисала из ондашње Редакције, данас је светла страница историје часописа, у коме су, и

данас, међу најактивнијим и накреативнијим сарадницима и онда „сасечени” Николај Тимченко и Душан Стошић. Изабраним страницама из бројних свезака полувековног Нашег стварања подсећамо још на неке од многих вредности и заслужних стваралачких имена из Лесковца, наше земље и света – од анонимног народног песника до најмлађе лесковачке песникиње Бојане Цветковић Лебанац.

Завршне радове овог записа испуњавамо, такође именима главних и одговорних уредника нашег стварања за његових пола века: Владимир Каменовић (1953-1957), Драган Ничић (1957-1958), Томислав Н. Цветковић (1961-1973), једно краће време заједно са Жарком Радовановићем, Бора Здравковић (1973-1979, а 1984-1993. одговорни уредник), Слободан А. Младеновић (1980-1984. а 1984-1993. главни уредник), Светислав Павићевић (1997) и Димитрије Тасић (1998-2003).

II

ПРЕ ПЕДЕСЕТ година у културном животу Лесковца догодило се нешто веома важно. Значај тог догађаја нису били свесни ни његови иницијатори, ни његови учесници и најмање културна јавност града. Наиме, првих дана септембра појавио се први број Нашег стварања, часописа за друштвено-политичка питања, науку и књижевност; његову појаву поздравили су потенцијални сарадници и локални лист Наша реч, али он није побудио већу пажњу јавности. Часопис је био замишљен као месечник и до краја прве календарске године изашла су четири броја у три свеске (трећи је био двоброј за новембар и децембар 1953. године). У тој чињеници, међутим, треба тражити разлоге за прве, готово непремостиве тешкоће у којима се редакција готово одмах нашла.⁶⁶⁹

(...) Према устаљеном обичају у нашој периодици, у првом броју објављена је, под насловом *На почетку*, реч Редакције⁶⁷⁰ у којој је дефинисан програм часописа и објашњени разлози за његово покретање; програм је, најпре, подразумевао успостављање континуитета са „традиционалном напредном штампом” у Лесковцу између два рата: та штампа је, према формулацији у овом тексту,

---

⁶⁶⁹ Н. Тимченко, *Наше стварање*, бр. 4/2003, стр. 9-27.

⁶⁷⁰ Главни и одговорни уредник од првог броја до краја 1955. године, дакле до прве паузе у излажењу, био је Владимир Каменовић, професор Економске школе у Лесковцу; редакција гломазна (петнаест чланова). Издавач Клуб просветних и јавних радника Лесковца.

„имала деликатан задатак не само да региструје савремене догађаје и да, у највећој мери, даје шире осврте на општи привредни, друштвени и културни развој града и околине. Нашим људима се пружала свестрана могућност да кажу шта мисле и осећају, да написаном речју допринесу бољем расветљавању онога на чему раде или што пручавају”. Пошто је на овај начин, помало индикативно, констатован програм часописа, уводник о коме је реч наставља: „Покретањем овог часописа, првог ове врсте у историји Лесковца, ми нисмо мислили на задовољење оне често изражаване жеље људи из унутрашњости да се буде по сваку цену независним од „монопола” метро поле. Ми ниуколико *не рачунамо ни на „последњу реч”* у нашем часопису, ако уопште има смисла и говорити о томе. Напротив, намера је наша, као и ОО ССРН, који обезбеђује финансијска средства часопису, да пружимо шире могућности просветним и другим културним и јавним радницима Лесковца да раде на свом пољу и да то на чему раде могу да публикују. Не завравамо се да располажемо таквим снагама које би увек могле да се појаве у било ком листу или часопису центра, али исто тако нећемо, мислимо, бити неискрени, ако кажемо да исто тако имамо људе који могу да пишу и да се развијају.”

Са уверењем да има у овој средини људи којима треба пружити услове за рад и интелектуални развој, Редакција још напомиње: „Наше стварање није замишљено као трибина с које се може чути само о ономе што је уско повезано са Лесковцем и његовом ближом и даљом околином, нити ограничено само на сараднике из места. То није ни природно, ни разумљи во. Али у првом реду ми рачунамо на људе из места. Због њих је и покренуто питање излажења једне овакве врсте часописа. Будемо ли окупили већи број наших културних и јавних радника на сарадњу – циљ ће бити постигнут. И више: јер ћемо на тај начин, сви ми више да дамо на оном пољу за које смо се спремали или за које имамо дара, а то је, управо, оно што од нас очекује друштво, наша нова социјалистичка Југославија.”

Тако је Редакција представила свој програм и најавила своје циљеве. Међутим, у свом дугом животу и деловању које покрива безмало читаво послератно раздобље и сведочи о степену и квалитету стваралачких потенцијала лесковачке средине, Наше стварање је прошло кроз многа искушења, промене и прекиде у излажењу, али се ипак одржало јер се показало да је одлука о његовом покретању била заснована на реалности ма које су биле јаче од инертности и неразумевања

средине; те реалности су се састојале, пре свега, у томе што су људи, истина не многобројни, који су се окупили око часописа били довољно упорни а редакција, која се често мењала, на прави начин заинтересована, са смислом за прилагођавање, за наставак рада. Тако се часопис одржавао као чинилац културног живота града.

Рекли смо да се часопис мењао и прилагођавао и да је пролазио кроз извесне фазе за које је карактеристична извесна промена у садршају и оријентацији. То нису биле изразите промене нити је, бар у првих десет година, часопис показивао тенденцију да се радикалније мења. Неки истраживачи сматрају да се *прва фаза* часописа завршава већ 1955. годи не када се догодио први, двогодишњи прекид у излажењу; друга фаза би обухватала 1957. и 1958. годину, када је часопис престао да излази све до 1961. године. Мислимо да није оправдано видети ма какве резлике између часописа до 1955. и часописа, после паузе, у 1957. и 1958. години.⁶⁷¹ Заправо, часопис је фактички имао не само две фазе него *два почетка*: онај прави или хронолошки, поменут 1953. године и други,

---

⁶⁷¹ *Промењен је главни и одговорни уредник; сада је то Драган Ничић, професор филозофије у Гимназији; редакција је остала гломазна, са малим изменама (Јована Вукчевића из УДБЕ заменио је Владимир Митић, председник Среског народног одбора). Промењен је и издавач – сада је то Срески одбор ССРН и дуго словио у том својству док се није на корицама часописа појавио податак да је оснивач (!) и издавач Дом културе у Лесковцу. То заиста није било могуће јер је часопис покренут пре него што је Дом културе основан. Податак о издавачу је тачан. Иначе, часопис је трећи пут обележио годишњицу излажења, сматрајући да су у питању јубилеји. Наиме, у двоброју 5-6 за 1968. пригодним текстом Хранислава Ракића и библиографијом прилога у часопису од 1953. до 1968. године обележена је петнаестогодишњица излажења. Ракић је урадио и библиографију прилога у часопису поводом обележавања двадесетогодишњице излажења. У Ракићевом чланку из 1968. године и уводном тексту у броју 1-4 за 1973. годину садржани су подаци о двадесет година постојања часописа и они се могу консултовати. Редакцију су 1968. године чинили Томислав Н. Цветковић (главни и одговорни уредник), Бора Здравковић, Добросав Бјелетић, Жарко Радовановић, Хранислав Ракић и Миодраг Стефановић, а 1973. Томислав Н. Цветковић (главни и одговорни уредник), Хранислав Ракић, Миодраг Стефановић, Жарко Радовановић, Бора Здравковић, Вили Хубач и Душан Јањић.*

1961. са донекле измењеном физиономијом, изгледом и потпуно новом редакцијом.⁶⁷²

У *Речи редакције* у броју 1, једином за ту годину, напоменуто је ово: „Поново после двогодишње паузе, покрећемо часопис „Наше стварање”. Замишљен као трибина за изношење мишљења о различитим питањима нашег друштвеног, политичког, економског и културног живота, часопис ће, окупљајући све оне који пишу, активно учествовати у процесу нашег развитка и размишљању о његовим перспективама, покушати да у свему томе буде делотворан чинилац.”

Као што се види, акценат је померен јер се имплицитно указује више поверење индивидуалном мишљењу о различитим питањима нашег развоја (ниједном речи се не помиње наша социјалистичка стварност). Ипак, даје се предност локалној проблематици и локалним снагама, а у том броју на првим страницама су чланци о спровођењу одлука Петог конгреса ССРН и мерама за унапређење пољопривреде (у ствари реферати који су подношени на седницама општинских и среских комитета Партије). Дакле, разлика у концепцији није велика чак ни лако уочљива: реч је о нијансама, тачније о скривеним интенцијама појединаца из редакције, али је битно за природу односа који су онда владали и из којих су настајали овакви подухвати. Каже се да су часопис покренули културни и јавни радници Лесковца, што би требало да значи да су они показали и неку самоиницијативу; истина је, међутим, нешто другачија: ти културни и други радници су добили налог да уређивањем и издавањем једног часописа, који има одрђену намену и идеолошке задатке, обаве како се тада сматрало један друштвено користан посао. Спонтаности је ту било премало, такође и слободе у избору и обради тема, као и личним иницијативама, а одушевљења у сваком случају још мање. Тиме се могу објаснити не само сивило часописа у првим годинама његовог излажења него и многобројне паузе у његовом излажењу; уредници су морали пазити да сви објављени прилози воде ка испуњењу поменутог задатка и друштвено-политичког циља, а сарадници нису могли бити

---

⁶⁷² Главни и одговорни уредник постао је Томислав Н. Цветковић, а у редакцији су били Миливоје Алексић, Миодраг Вељковић, Живојин Гребенаревић, Петко Димитријевић, Бора Илић, Милорад Жижић, Марко Милићевић, Хранислав Ракић, Миодраг Стефановић, Николај Тимченко и Томислав Н. Цветковић.

субјективни и слободни у избору тема ни њиховој обради; креација је била у другом плану и све је наткрилило настојање да се постигне онај узвишени циљ; с друге стране постојао је страх да се он не домаши, да се у његовом извршењу не погреша. Приликом новог почетка часописа, Редакција је изрекла ону исту жељу да буде делотворан чинилац у нашем друштвеном и политичком, а наравно и културном животу. Још је тада било далеко од остварења такве жеље али је ипак указано на пут којим треба ићи.

Ш

НАРАВНО сасвим је природно и близу памети да је часопис, бар у неким интелектуалним круговима Лесковца, изазивао пажњу и био повод за извесне разговоре и критичке примедбе којих је било више него похвала. И часопис, и први, углавном усмени одзиви о њему, добар су повод за размишљање о односу поменутих интелектуалних кругова Лесковца према културним подуватима у својој средини, што је произилазило из менталитета и културног нивоа. И судбина Нашег стварања, које је првих година свога постојања било у ствари још увек на почетку, говори о једној специфичности људи овога поднебља – они су лако покретали иницијативе и такође лако се одрицали онога што су већ имали и што су само створили. Пре рата, на пример, дуговечан је био само *Лесковачки гласник*, који је потрајао за све време међуратног раздобља, док су листови као што су били *Пољопривредник* и *Недељне новине* трајале по непуне две године; један лист ревијалног карактера који је покренуо и уређивао један од најзначајнијих лесковачких графичара Адам Илић појавио се само два пута; после рата, лесковачки средњошколци су покренули лист који је три пута променио име и после деветог броја се угасио; слично се догађало са више листова, од којих је један носио име *Трибина* и која се и данас тешко може наћи а који је по својој прилици доносио занимљив материјал који данас може да сведочи о развоју и проблемима послератног Лесковца; једини дуговечни лист Лесковца је *Наша реч* чије је редовно недељно изложење испунило целокупно послератно раздобље.

И различите књижевне едиције биле су краткорочне а издавачи су били и новинско предузеће *Наша реч*, и Раднички универзитет и Народни музеј, који је једини успео да како-тако одржава своје библиотеке, али и да редовно, од 1961. године, издаје обимни *Лесковачки зборник*. Што се тиче Нашег стварања, оно је мењало издаваче и поготово

редакције, прекидало излагање, излазило у двоброју мењајући ритам излагања, али се ипак одржало. Овај часопис је ипак био плод једне потребе коју су стално имали на уму поменути интелектуални кругови и чудно, не баш претерано вољено али за имиц владајуће партијске структуре корисно и чак пожељно дело. Писци су имали где да објављују своје саставе а и партијски пропагатори да међу своја постигнућа на културном плану истичу и постојање једне публикације са књижевним и научним претензијама. Али часопис својим садржајем и квалитетом није могао да достигне жељени ниво и убрзо је незадовољство једноставно превазишло по себи радосну чињеницу да ли да и даље постоји гласило за које су се сложили нешто раније да је потребно да самим својим постојањем доприноси културној атмосфери средине. Чести прекиди у излагању часописа и његов несигурни статус нису били последица само материјалних тешкоћа и немарности Лесковчана према културним добрима која су имали, него и једноставне а у тим разговорима неуочене чињенице да часопис није имао једну личност, одлучну и предузимљиву, која би за свој животно правило и дело узело бригу о његовом излагању и бивствовању; у Пожаревцу, на пример, Браничево је имало свог уредника и неуморног старатеља, иначе судију Окружног суда, дакле, непрофесионалног књижевника Војислава Живковића, који је годинама држао тај часопис и поставио га на чврсте темеље; Браничево излази и после Живковићеве смрти. Али не треба ићи даље, ван Лесковца: и у нашој средини имамо позитиван пример те врсте. Поменути Лесковачки зборник који непрекидно излази, годинама, на Дан музеја, а темеље му је поставио и око њега се старао дугогодишњи управник Народног музеја у Лесковцу Хранислав Ракић.

IV

ПОСЛЕ првих усмених реакција на Наше стварање дошле су и прве писане критике. Најпре, реч је о тексту *Четири броја „Нашег стварања”*, који је потписан иницијалима Љ. Б. и Р. М. и објављен у *Нашој речи* од 18. јануара 1954. године. Аутори се у закључку надају да ће часопис развити и унапредити књижевну рубрику и да ће постати садржајнији, да ће третирати ширу проблематику и из других области, чиме ће „у још већој мери одговорити своме задатку; аутор, такође, констатује да је појава „Нашег стварања значајан догађај у културном животу града. Додају мишљење да је часопис „дошао као несумњива помоћ у деловању писане

речи међу нашим људима” али истичу и карактеристичан податак за лесковачку средину „да ова новина и сав њен значај нису одмах запажени” и да је тек другим бројем и последњим двобројем Наше стварање „чвршће закорачило и стекло скроман број читалаца”.

Писци овог првог текста о Наше стварању напомињу да се одређени суд о часопису на основу првих бројева не може донети али истичу као добру страну његових покретача то што су се одрекли претензија да они имају завршну реч већ су испољили жељу „да практично помогну и културном животу у нашем граду даду нови импулс”, па је, закључују они, Наше стварање на најприкладнији начин потврдило себе.

(...) Ова оријентација, против које се није смела изговорити јавна критичка реч, и ипак танка и доста оскудна „књижевна рубрика” у часопису, изазивали су тада познатог песника тзв. модернистичке струје, иначе студента књижевности из Лесковца, касније реномираног и у најширим југословенским оквирима новинара Борбе Првољуба Пејатовића да у Нашој речи од 17. јула 1954. године, поводом двоброја 5-6 за ту годину, постави најпре питање квалитета, пре свега литерарних прилога, а затим и оправданост саме егзистенције часописа таквог нивоа, без обзира о могућности „коренитих измена”, како се изразио.

Наравно, оваква питања и оцене нису могла проћи без реакције и не изазвати потресе; већ у следећем броју листа уредништво је одговорило најпре примедбом „да је итекако потребно водити дискусију, што темељитију и конструктивнију” о садржају и оријентацији часописа чију су недостаци евидентни; уредништво даље напомиње једну веома важну чињеницу која се данас може сматрати податком од прворазредног интереса – да ти недостаци „*проистичу углавном из тога што је све до сада одзив на сардњу недовољан*” али истовремено истиче свој став и уверење „*да је погрешно дискутовати о једном листу или часопису, постављајући одмах питање да ли треба да излази или не*”.

V

ЈЕДАН од сарадника Нашег стварања је изнео одлучно мишљење да часопис треба да излази и даље; реч је о Драгољубу Трајковићу који је у Нашој речи од 7. августа рекао да часопис, како се он изразио, „треба одржати, али његово уредништво још одмах поставити на много ширу основу”; суштина Трајковићевог мишљења је у томе да часопис треба да уређују људи који би се у том послу морали

држати принципа индивидуалне одговорности и креативности; другим речима Наше стварање би морало постати креација људи који га уређују и престати да буде нека врста билтена или сервиса друштвено-политичких и партијских форума.

Часопис ће и даље излазити, гласила је порука уредника Владимира Каменковића, објављена у Нашој речи 9. октобра 1954. године; чињеница је, међутим, да се до краја те године није појавио ниједан број него тек јануара 1955. године. После четири броја у тој 1955. години, уследила је прва пауза од године и по дана; нови уредник и редакција наставили су у фебруару 1957. године живот лесковачког часописа.

%

Иако необразложена, Пејатовићева негативна оцена вредности прилога у прве две године Нашег стварања, може се примити, прецизније речено, она је углавном тачна. Пејатовић је, нема сумње, оправдано, био иритиран насловима тих прилога и именима њихових потписника; као песник нове, модернистичке поезије и схватања, није могао да се посебно радује нити да прихвата песме лесковачких песника који су били привржени традиционалистичкој поезији. Међутим, ако се његов став према објављеној поезији може разумети, већ је теже прихватити његово очито неразумевање друге стране медаље у овом случају. Он није размишљао о културолошком или, боље речено, социолошком значају часописа за лесковачку средину; наиме, часопис је, *баш овакав какав је*, драгоценост сведочанство о педесетим годинама а посебно о нивоу интелектуалних снага, и посебно, о стању духа и особинама менталитета лесковачке средине. Утолико је, рецимо Трајковићев став оправдан а оријентација уредништва, дефинисана у поменутом одговору Пејатовића, разумљива. Извесна колизија, међутим, између покретача часописа (тачније оних који су одлучивали о његовој судбини) и природних тежњи културних радника и љубитеља писане речи који су желели да имају што више простора за своје макар и ненаписане и вредносно нејаке саставе, несумњиво постаји и она видљива чак и онда када се човек задржи на површинском нивоу ствари. Уредништво је *морало* да прихвати наслове и аутора које је наметала идеологија да би се задовољила политичка сврха егзистенције овакве публикације, али је истовремено обављала користан задатак и часопис је постао језгро око кога се окупљала стара и нова генерација културних радника и писаца. Тако се у прве две године на страницама Нашег стварања појављују имена

предратних културних посленика Лесковца и писаца као што су Атанасије Младеновић, Драгутин М. Ђорђевић, Миливоје Перовић, Драгиша Кнежевић, Брана Митровић, Владимир Каменковић, Благоје Стојановић, Драгољуб Трајковић, а од млађих Бора Здравковић, Првољуб Пејатовић, Јоца Михајловић, Димитије Тасић. Велимир Хубач, Јован Букелић; међу сарадницима Нашег стварања су и Миодраг Митић, тада студент права и Радомир Марковић, професор књижевности у Гимназији. Побројани сарадници часописа били су веома млади, студенти или чак средњошколци и неки од њих су се афирмисали као новинари, уредници разних публикација и писци стручних књига (Миодраг Митић, Јован Букелић). Кад се погледа списак сарадника Нашег стварања, може се слободно закључити да нема лесковачког писца који је остао ван страница часописа или да није поменут, на овај или онај начин, преко приказа и сл. У томе је културолошки значак часописа просто рече но – огroman.

Већ у својим првим бројевима, Наше стварање је неговало поезију и прозу, онда и књижевну, позоришну, ликовну и филмску критику. Најплоднији песник је *Бора Здравковић* чије су се песме појављивале редовно, у готово сваком броју. Међу песницима се истицао *Јоца Михајловић*, који је касније објавио неколико збирки. Запажене песме објавили су и Букелић који је, уз успешне студије медицине, дуго био уредник и сарадник *Студента*, *Димитрије Тасић*, тада ученик Гимназије а после студија уредник *Видика*, угледни сарадник ТВ и главни и одговорни уредник књижевне редакције БИГЗ-а а у најбољој фази овог значајног издавачког предузећа. *Велимир Хубач* је писао књижевне и филмске критике а позоришном критиком бавили су се, додуше не баш систематски, *Радомир Марковић* и *Јоца Михајловић*.

(...) Међу сарадницима часописа био је *Жак Кофино*; занимљиво је да се *Миливоје Перовић* на страницама часописа појавио свега два пута – написом о Кости Војиновићу и причом награђеном на конкурс Нашег стварања, док је *Јован Јовановић*, тек знатно касније, седамдесетих година, примљен као сарадник коме је до тог времена, због неподобности, ускраћено гостопримство; марљив, пун радне енергије, Јовановић је искористио ту „доброходност“ редакције и објавио неколико дужих текстова о разним темама.

Од послератних песника, уз Бору Здравковића, најбрижнији сарадник је *Томислав Н. Цветковић*; као и Бора Здравковић, био је дугогодишњи уредник часописа, а писао је и драме и

публицистичке напесе; Бора Здравковић је писао и позоришне рецензије и, спорадично, књижевне приказе.

Критичари Нашег стварања су *Велимир Хубач* и *Мирослав Миловановић*. Овај значајан учесник у књижевном стваралаштву, оставио је књигу критика и једну добру, свеобухватну, антологију лесковачке поезије пропраћену солидним информативним предговором, у коме има и вредносних судова; ова антологија је незаобилазна ако се жели да се стекне представа о лесковачким песницима и ономе што су и како су они стварали. Неоправдано заборављен, Миловановић очекује критичку валоризацију и својим делом представља полазну тачку у преиспитивању књижевног стваралаштва у Лесковцу. Уз Хубача, који се бави позоришном критиком, треба поменути веома обилну сарадњу са часописом коју је остварио *др Никола Цветковић*; поред поезије, он је писао и књижевно критичке чланке, приказе и есеје, обухватајући сем књижевних, и теме из других области, на пример из историје, филозофије итд.

Познати писац Нашег стварања је рано преминули *Вукашин Цонић*, писац хроника, прича и романа, као и радиодрама награђиваних на конкурсима наших радио станица. Такође рана смрт онемогућила је талентованог прозног писца *Станимира Стојмировића Грицка* да уобличи своје дело. Занимљива је и појава *Саве Димитријевића* који је као врло млад, још у средњошколском узрасту, скретао на себе пажњу песмама и прозом (писао је и драме) да би се касније најпре посветио новинарству, а онда стекао признање као писац специфичног облика документарне прозе, приказујући лесковачке људе и стару чаршију. Прозу и прилоге из есејистике пише и *Станко Миљковић*. Међу сарадницима Нашег стварања је и писац *Данило Коцић*.

У Нашем стварању објављивао је есеје и *Саша Хаџи Танчић* који је, као рођени Лесковчанин, живећи у Нишу. (...) Уосталом, он је и уредник *Освета* и листа *Лесковчанин*, па се може рећи да је део свог опуса остварио у Лесковцу. Члан редакције у више мандата и сарадник који је објавио више запажених есеја и приказа, претежно из француске књижевности, је и *др Душан Јањић*. Знатно касније, јавио се као сарадник *Драган Тасић*, песник и есејиста; био је и члан редакције часописа *Есеји* и приказе из ликовне уметности објављује *Живојин Прокоповић*. Своју *песничку антологију*, коју је назвао *Песмопис Мирослав Миловановић* је веома акрибично урадио; то је потпуна панорама песника који су живели и стварали у Лесковцу. На пример, он је у своју

антологију унео песме *Миодрага Митића*, који је уз Бору Здравковића, био најцењенији и најплоднији песник у првим послератним годинама, и Првољуба Пејатовића, који је стекао лепо име међу раним послератним српским песницима, али је, нажалост, брзо напустио и поезију и Лесковац да би се посветио новинарству и живео и радио у Београду.

VI

НОВИ ПОЧЕТАК Нашег стварања, како је већ речено, пада у годину 1964. Извршене су опсежне припреме, што значи да је одржано више састанака редакције, а брижљивије је него раније обављена селекција понуђеног материјала.

(...) Главни и одговорни уредник постао је песник *Томислав Н. Цветковић*, а у редакцији су били и историчар *Хранислав Ракић*, професор филозофије *Миодраг Стефановић*, један новинар итд.

(...) Часопис је престао да буде приоритет са гледишта друштвено-политичких потреба; сада се финансирао и из иначе танког буџета предвиђеног за културу. Тиме се може пртумачити податак да је нова редакција у 1961. години издала само један број, наредне, 1962. само два двоброја, а 1963. одустала од припремања нових бројева, а да 1964. године објави само једну свеску у виду четвороброја! Додуше, мора се истаћи да је 1966. године часопис најредовније излазио – објављена су четири појединачна броја и један двоброј.

(...) Године 1965. часопис опет чини једногодишњу паузу да би у 1966. години са поновно формираном гломазном редакцијом, готово редовно излазио. (...) *Године 1967. догодило се нешто изузетно битно у историји часописа.* Тада је повучен радикални потез, који се, нажалост, показао као мач са две оштрице, јер је заиста био веома амбициозан и претерано самосвојан у нашој општој идеологизованој друштвено-политичкој ситуацији у којој су се, између осталог, већ осетно примећивали симптоми економске кризе коју су партијске врхушке и пропаганда покушали да спрече реформом 1966. године и уобичајном лакировком. Потез о коме је реч односи се на *раздвајање издавачког савета од редакције*: практично, то је било раздвајање групе друштвено-политичких радника који су отишли у савет, од групе културних радника, односно амбициозних стваралаца који су чинили редакцију; то је био даљи корак ка радикалнијем осамостаљивању редакције и часописа. Редакција је постала бројчано мала, мобилна и састављена од људи који су

прилежно и с ентузијазмом прионули на рад јер им је писање, публикавање и књижевност била и „ужа специјалност” и припремна амбиција, што ће рећи часопис као делатна културна чињеница. То ће се најбоље видети ако се каже да је главни и одговорни уредник остао Томислав Н. Цветковић, песник, управник Народног позоришта, покретач многих културних иницијатива у граду, дакле човек који је развоју културе у овој средини посветио све своје радне године; чланови те бројчано мале редакције били су и историчар Хранислав Ракић, директор Народног музеја, један од најплоднијих сарадника часописа и писац више историографских књига; Миодраг Стефановић, професор филозофије, поборник, како се тада говорило, стваралачког марксизма, сарадник часописа и члан Српског филозофског друштва; *Душан Стошић*, члан Друштва за стране језике, Друштва за српски језик и књижевност и Филозофског друштва Србије, сарадник Праксиса и Филозофије, часописа филозофских друштава Хрватске и Србије, писац запажених студија које је објавио у београдским и загребачким часописима, истакнути предавач на Народном и Радничком универзитету у Лесковцу, плодни сарадник и уредник *Нашег стварања* и писац неколико књига из философије, теорије књижевности и естетике.

(...) Циљ редакције је био да се ради без арбитраже спољашњег чиниоца у руху партијског цензора; ова концепција часописа рађала се у време када је ситуација у земљи постајала све сложенија и када је критички однос према свему што је ту ситуацију чинило актуелном био неопходан. Таква концепција, разуме се, није могла бити прихваћена јер је следио, како се убрзо показало, и неповољан стицај околности.

Први покушај да се провери не само оправданост него и могућност да се почне остваривати поменута концепција био је састанак редакција локалних часописа који је организовала редакција *Нашег стварања* и који је, после озбиљних припрема, био заказан за крај октобра те године. Дефинисана је и главна тема састанка које није била ни инвентивно смишљена ни на први поглед подстицајна за разговор који не био био један у низу тада уобичајних дискусија које су се завршавале без икаквог ефекта. Та тема је била *Културна политика и путеви и задаци развоја културе у провинцији*; тема, рекох, стереотипна али интенције су биле критичке а не афирмативне и апологетске. Тако су и бирани евнетуални учесници којима су упућени позиви: били су то ствараоци

који су већ били познати по својим критичким ставовима према нашој социјалистичкој пракси иако су се углавном изјашњавали као марксисти и приврженици изворне комунистичке идеје.

Од већег броја позваних, одазвали су се *Добрица Ћосић*, *Никола Милошевић*, *др Михаило Марковић*, *др Миладин Животић*, *др Светозар Стојановић*, *Триво Инђић* и *Стеван Мајсторовић*; одазвала се и већина редакција провинцијских часописа чији су представници учествовали у генералној дискусији и на књижевној вечери приређеној за публику. Своје редакције представили су уредници др Сава Пенчић и Драгомир Јанковић (*Градина* – Ниш), Драгомир Лазаревић (*Багдала* – Крушевац), Милутин Милутиновић (*Кораџи* – Крагујевац), Воја Красић (*Ток* – Прокупље), Петар Вулић и Миломир Краговић (*Октобар* – Краљево) и др Миодраг Николић (*Привредни гласник* – Ниш). У последњи час, службено спречени, отказали су учешће Војислав Живковић (*Браничево* – Пожаревац) и Томислав Мијовић (*Развитак* – Зајечар).

Програм састанка био је добро замишљен и садржајан. Првог дана вођена је опсежна, целодневна дискусија о поменутој теми у којој су учествовали сви гости из Београда и сви уредници часописа; у сали Народног позоришта одржано је добро посећено књижевно вече на коме су радове читали уредници часописа. Другог дана гости из Београда одговарали су пред публиком на питања у оквиру теме *Актуелни проблеми наше културе данас*. Дискусију првог дана отворио је опсежним излагањем које је дало тон целој расправи *Никола Милошевић*; он је говорио о генези наше савременог економизма и улитаризма. *Завршну реч* дао је *Добрица Ћосић*. Целокупан материјал са састанка – и дискусија првог дана, и одговори на питања и актуелним проблемима у култури, као и литерарни радови са књижевних вечери и краћи текстови уредника часописа о условима у којима раде гласила која уређују објављени су у двоброју 5/6 за 1967. годину.

Међутим, сама концепција састанка и интенције редакције о којима је било говора, али у првом реду анализа изведена на састанку наишле су на жестоку осуду партијских форума; појавио се велики број написа у штампи и одржан је велики број састанака партијских активиста којима је присуствовало више високих руководилаца; осуда лесковачког састанка добила је шире размере и тај конфликт означен је као почетак сукоба између српске интелигенције и Партије.

Часопис је био поштеђен и мера и евентуалне забране: једино је захтевано да материјал са састанка буде достављен на увид партијским форумима који су задужени за то – пре него што број буде штампан. Часопис је наставио да излази, у прво време чак и појачаним темпом. Све што се десило у вези са редакцијом свело се на оставку припадника тзв. радикалног и опозиционог дела редакције, њену поуну новим поузданим члановима и појачани рад савета. У том смислу радикализација концепције часописа, о којој је било говора, показала се као мач са две оштрице јер је, поготово поменути број 5-6, учинио часопис познатим и траженим у читавој Србији и гласилом чије је учешће у општим културним и идеолошким токовима бар у једном тренутку било врло видљиво и утицајно, са једне, али је, са друге стране, изазвало жесток отпор партијских форума који су овакво деловање часописа оценили као антисамоуправно и политички неприхватљиво, угрозивши на тај начин и саму егзистенцију часописа.

Прва последица је била у томе што је јасно поручено да присуство антисамоуправних снага, а то значи „опозиционих” филозофа и писаца у часопису није дозвољено. Тако је, може се слободно рећи, ауторска и критичка компонента оријентације часописа, о којој је било говора, „играла само једно лето” и онда под присилом уступила место некој врсти неутралне и лојалне оријентације која ће постојати али неће „мутити воду”. Треба такође приметити да оваква оријентација није наишла ни на какав отпор већег дела редакције, савета и шире јавности. Томислав Н. Цветковић је остао главни и одговорни уредник, а Хранислав Ракић и Миодраг Стефановић, чланови редакције.

VI

ГОДИНЕ 1973. редакција у саставу Томислав Н. Цветковић (главни и одговорни уредник), Миодраг Стефановић, Хранислав Ракић, Жарко Радовановић, Бора Здравковић, Вили Хубач и Душан Јањић припремили су јубиларни број Нашег стварања и тим четворобројем обележили двадесетогодишњицу постојања часописа. Истовремено, то је био крај мандата ове редакције. Тим се, заправо, завршила још једна фаза у развоју овог лесковачког гласила.

У петом броју за ту годину, који носи ознаку септембар-октобар 1973. објављена је на уводном месту белешка *Уз опроштај* у којој се каже да је часопис добио *Октобарску награду града Лесковца*, али да овде није реч о награди „већ о

људима који су радили у редакцији читаву деценију живота” и то „без икакве материјалне надокнаде или награде”. Био је то несебичан и заљубљенички рад, каже се даље у белешци. Ти људи су се „максимално ангажовали на његовом уређивању”, настојећи да се „не прекине једна лепа традиција и да се не разбије једно велико огледало културног живота и стваралачког чина нашег човека, понајпре човека у провинцији”. Уредништво у то име изражава захвалност досадашњим уредницима Т. Н. Цветковићу, Х. Ракићу. Ж. Радовановићу и В. Хубачу, свакако омашком изостављајући име Миодрага Стефановића. Промена је била очигледна и читавала се пре свега у новом уредништву које је опет имало знатно више чланова и по томе подсећало на састав из првих година постојања. У њему готово и није било људи који су се непосредно бавили писањем али је главни и одговорни уредник постао песник *Бора Здравковић*; на месту коректора и техничког уредника *Радмила Митровића* заменио је *Михајло Дедић*, уредник великог броја издања штампаних у лесковачким штампаријама, потоњи главни и одговорни уредник „Наше речи”.

(...) После извесног броја година, када је часопис објављивао напise из позоришног живота, почеле су заузимати доминантно место радови из етичке проблематике и књижевне прошлости; међутим, оно што се лако може запазити, часопис је знатну пажњу почео посвећивати ликовном животу и уметности, тачније прилозима *Срђана Марковића*, историчара уметности и ликовног критичара који је, без икакве сумње, својим марљивим и стручним деловањем пресудно утицао, преко *Наше речи* и *Нашег стварања*, да се утемељи комплетна ликовна критика у нашем граду, и иначе богатом уметницима од вредности. Током осамдесетих и почетком деведесетих година, све до тихог гашења часописа, остварио је сарадњу *др Тихомир Петровић* који је онда наговештавао а данас заузео позицију најмарљивијег и најплоднијег, најкомпетентнијег и најутицајнијег књижевног критичара. Петровић је иначе стручњак чије је уже поље активности дејча књижевност. Он је писац прве целовите *Историје српске књижевности за децу*.

(...) *Наше стварање прстало је да излази* после броја 1-2 за 1994. годину, непосредно по обележавању 40. годишњице излажења. Није било притисака споља, часопис се, да тако кажем, истрошио изнутра и бар за тренутак изгубио свој разлог за постојање. Уместо *Нашег стварања*, на тај начин

несталог, појавио се *Освит* и попунио празнину која би настала у историји лесковачке периодике. После паузе од неколико година, тадашњи директор Дома културе, садашњег Лесковачког културног центра, *Олгица Петровић*, се заложила за обнову часописа. Успела је да часопис обнови свој живот у 1997. години. За уредника је позвала др *Светислав Павићевића*, естетичара и социолога културе из Београда; који је припремио четири броја часописа. *Тако је година 1997. година поновног рађања Нашег стварања*. Формирана је, разуме се, редакција али, што је занимљиво, *без иједног члана Удружења писаца* или ма ког од писаца из других области (историчара, професора књижевности итд.) из Лесковца.⁶⁷³

Уводни текст, како је уобичајно, објављен је под насловом *Уз први број нове серије Нашег стварања* али га није потписала редакција већ сам уредник Светислав Павићевић. Часопис треба да представља, каже ту уредник, „својеврсни допринос подстицању стваралаштва” а у том циљу на уводном месту штампан је чланак *мр Моме Денића* под насловом „Адитиви за дуван: арома и сокови; тиме је испуњена рубрика „Технологија” а следи рубрика „Правне науке” у којој *др Слободанка Стојичић* објављује чланак „Питање законодавства у Душановом законнику, а *мр Мирослав Здравковић* Закон о предузећима и разлози који су утицали на његово доношење; нижу се затим рубрике из области образовања, филологије, урбанизма, флористике, медицине... Рубрику *Поезија* прекидају прилози из медицине, а затим следи „песничка школа Нашег стварање”, теорија књижевности, сликарство, музичка уметност; између осталог и рубрика „Филмска уметност”, појављује се рубрика „Нови издавачи” итд. Посебну занимљивост представљају слогани штампани на последњих страни корица; на пример: „Ако вам је стварања, дођите у Наше стварање” или „Ако ви немате времена – пошаљите нам своје радове” и сл. Убрзо је, међутим, дошло до неспоразума између уредника часописа и издавача; Слободан Павићевић је одлучио да се повуче из редакције.

---

⁶⁷³ Редакцију су 1997. године чинили *др Слободанка Стојичић*, *мр Мирослав Здравковић*, *др Доброслав Бјелтић*, *Олгица Петровић*, *др Милорад Величковић*, *др Новица Ранђеловић* и *Миодраг Здравковић*.

VIII

ДОЛАСКОМ *Димитрија Тасића* на место главног и одговорног уредника, часопис улази у своју нову фазу и достиже у пракси врхунце који је некадашња редакција из 1967. године замишљала, тачније сневала. Сада су се на страницама Нашег стварања појавила врхунски књижевници као што су Стеван Раичковић, Драгослав Михаиловић, Љубомир Симовић, Миодраг Павловић, Матија Бећковић, као и Никола Милошевић, Звонко Марић, Светозар Стојановић и др. Ту су и преводи са страних језика дела писаца са свих континената. Редакција свесрдно настоји да успостави изванредан баланс између стваралаца у Лесковцу и највећих наших и светских имена, тако да то буде у правом смислу европски часопис који излази у Лесковцу, дакле да тежи за врхунским квалитетом али да не занемарује чињеницу да потиче из града какав је Лесковац. Ипак, многобројни проблеми, пре свега материјалне природе, оптерећују часопис; било је неспоразума између издавача и уредништва, тако да је часопис направио нову паузу у излажењу у 2001. години, а за 2002. морао је да буде штампан као четвороброј.

У „*Књижевној бащини Лесковца*“ Николаја Тимченка објављено је неколико веома занимљивих прилога о историјату „Нашег стварања“.⁶⁷⁴

Тимченко подсећа да се почетком септембра 1953. године појавио први број Нашег стварања, часописа за друштвено-политичка питања, науку и књижевност, а главни уредник од првог броја до краја 1955. године, дакле до прве паузе у излажењу, био је *Владимир Каменовић*, професор Економске школе у Лесковцу; редакција је била гломазна (петнаест чланова), а издавач Клуб просветних и јавних радника Лесковца. Часопис је био замишљен као месечник и до краја прве календарске године изашла су четири броја у три свеске (трећи је био двоброј за новембар и децембар 1953. године).

(...) Према устаљеном обичају у нашој периодици, у првом броју објављена је, под насловом „*На почетку*“, реч Редакције, у којој је дефинисам програм часописа и објашњени разлози за његово покретање; програм је најпре

---

⁶⁷⁴ Николај Тимченко, *Књижевна бащина Лесковца, Лесковачки културни центар, Задужбина Николај Тимченко, Лесковац, 2007. стр. 153. Напомена: У фусноти је назначено да је ову студију о Нашем стварању Н. Тимченко написао 2002-2003. године. Напомена: Послењих година уредник часописа је Драган Радовић, који ради као уредник у ЛКЦ.*

подразумевао успостављање континуитета са „традицијом напредне штампе у Лесковцу“ између два рата; та штампа је, према формулацији у овом тексту, „имала деликатан задатак не само да региструје савремене догађаје већ и да, у највећој мери, даје шире осврте на опште привредни, друштвени и културни развој града и околине.“

IX

ЧАСОПИС за књижевност, уметност и културу Наше стварање излази дуже од шест деценија (од 1953. године). Године 2015. уз назнаку LXII, појавили су бројеви 1-2/2015 и 3-4/2015, а годину дана раније (2014) изашао је четвороброј 1-4/2014. Сви ови бројеви промовисани су јануара 2016. године у Лесковачком културном центру, који је и издавач.

У тим бројевима часописа наведено је да је редакција радила у саставу: Душан Јањић, Никола Цветковић, Тихомир Петровић, Радмила Жугић, Биљана Мићић, Маре Каранфиловић и Драган Радовић (главни и одговорни уредник). Такође стоји напомен да часопис годишње излази четири пута и да се штампа у тиражу од 300 примерака.

Оно што је за историју часописа важно, истакнуто је да су до сада главни и одговорни уредници били: Владимир Каменовић (1953 – 1957), Драган Ничић (1957 – 1958), Томислав Н. Цветковић (1961 – 1973), Борислав Здравковић (1973 – 1979), Слободан А. Младеновић (1980 – 1993), Светислав Павићевић (1997), Димитрије Тасић (1998 – 2005 и 2007 – 2008), Верица Баторевић – Божовић (2006), Јован Пејчић (2009 – 2011), а од тада главни и одговорни уредник је Драган Радовић.⁶⁷⁵

%

СЛУЧАЈ - Случај, који није само комедијант, и овога пута је учинио да се кратком уводом опаском, дрхтаве руке, обратимо читаоцима. Не желећи да пишемо некрологе, тешка

---

⁶⁷⁵ Напомена: Наше стварање излази четири пута годишње. Годишња претплата износи 700 динара; претплата за иностранство је 90 евра. Цена једног примерка је 200 динара, а адреса редакције је 16.000 Лесковац, Булевар ослобођења 101. такође у часопису стоји да је издавач Лесковачки културни центар; за издавача Славиша Стевановић, в.д. директора, дизајн Јурица Дикић, прелом Никола Станковић, штампа Свен – Ниш, тираж 300 примерака.

срца отварамо часопис списком сардника, песника и других људи којих више нема.⁶⁷⁶

Најпре сам, закључујући претходни број, у краткој биографској белешки о Драгољубу Тодоровићу, дописао 2015. као година смрти.

А онда су се једна за другом рађале вести: најпре она да је умро Војислав Истатковић, песник осбене снаге, суптилне експресије и дубоке мисаоности. Његовим песмама отварамо овај број.⁶⁷⁷

Трећа тужна вест објавила је одлазак Миодрага Мише Цветановића, ихог и суптилног посленика писане речи, који је, након обележавања годишњице својих песничких почетака у завичајном Брестовцу, затворио стваралачку бележницу. Кратка прича коју објављујемо („Чвор у мртвачком сандуку“) наш је скроман белег на вест о његовој смрти.⁶⁷⁸

У четвороброју за 2014. годину објављен је текст Драгана Тасића „Књижевне студије Саше Хаџи Танчића,⁶⁷⁹ којих такође нема међу нама. Њима на почаст, нама на част.⁶⁸⁰

---

⁶⁷⁶ Напомена: Прилог „Случај“ главног уредника Д. Радовића отвара прве странице Наше стварања 3-4/2015. године.

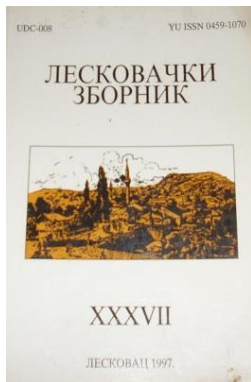
⁶⁷⁷ Војислав Истатковић (1953, Власотинце – 2015, Лесковац). Песник. По образовању је био правник и текстилни инжењер. Објавио је књиге: „Љубилиште“, „Сабрани делови“ (награда „Блажо Шћепановић“ 1985. године), „Пауза за кишу“ и „Она између звезда и лиића“ (са Бориславом Здравковићем). Успешно се бавио и шахом.

⁶⁷⁸ Миодраг Миша Цветановић (1947 – 2015, Брестовац код Лесковца). Вишу педагошку школу (Група за српски језик и књижевност) завршио је у Нишу 1969. године. Члан је КК „Глубочица“ од оснивања и Удружења писаца Лесковца

⁶⁷⁹ Саша Хаџи Танчић рођен је 3. новембра 1948. године у старој грађанској породици од оца Владимира и мајке Vere. Основну школу и гимназију завршио је у Нишу. Дипломирао 24. новембра 1970. године на Вишој педагошкој школи у Нишу српскохрватски језик и југословенску књижевност, а 1974. године у Приштини Филозофски факултет на Одсеку за југословенску књижевност и српскохрватски језик и стекао диплому професора књижевности. Саша Хаџи Танчић био је новинар Народних новина у Нишу (1971-1977) и главни уредник ИП Градина (1989-1994), када је постао професор у Средњој музичкој школи и директор Уметничке школе у Нишу. Хаџи Танчић је био директор Народне библиотеке у Лесковцу (2002-2006) и Народног позоришта у Нишу (2006-2009). Све ово време био је уредник нишког часопис за књижевност, уметност и културу „Градина“ (1978-1989) и лесковачких часописа Освиг (1991-1998), листа Лесковчанин (1996-2001), српског листа

ЛЕСКОВАЧКИ ЗБОРНИК

У ЛЕСКОВЦУ је 10. маја 1985. године одржан скуп посвећен 25. годишњици излажења „Лесковачког зборника“. У целој 1960. години, рекао је на том састанку Хранислав Ракић, главни и одговорни уредник, саветовали смо се, разговарали, на крају 11. априла 1961. године на састанку Савета Народног музеја одлучили смо да покренемо „Лесковачки зборник“ и пошто смо већ имали неке припремљене радове одштапамо за 1961. годину први број „Лесковачког зборника“. Прилози за тај број били су сакупљени од наших еминентних научних радника, и то од академика Миленка Филиповића, др Владимира Стојанчевића и др. Било је и почетничких радова, али сви они су уливали снагу и поверење да се на томе неће стати.⁶⁸¹

Прва редакција у саставу: Хранислав Ракић, уредник, Драгутин Ђорђевић, Стојан Николић, Драгић Станковић. Радмила Стојановић и Миодраг Стефановић урадила је 15 бројева Лесковачког зборника. Од 1976. до 1981. године састав редакције су чинили: Хранислав Ракић, уредник, Десанка Костић, Милан Миладиновић, Живан Стојковић и Радмила Стојановић, а од 1981-1985. године: Хранислав

за духовност и сатиру Лесковачка мућкалица (2002) и часописа за знање, веровање, стварање, вредновање Успења (2007-2009). Члан је Удружења књижевника Србије и Српског ПЕН центра. Објавио је велики број дела – збирке песама, романа, есеја и књижевних приказа.

⁶⁸⁰ Драган Тасић (1962. Грделица -2013. Лесковац). Завршио је Општу књижевност на Филолошком факултету у Београду. Објавио је три збирке песама: „Зачарана кутија“ (1990), „Престо псоглава“ (2009), „Силазак речним путем“ (2008), две књиге есеја: „Књижевни акценати (2004) и „Завичајни круг и српске теме“ (2006) и превев поезије Оскара Милоша (2010). Добитник је награде „Жак Конфино“.

⁶⁸¹ Видети опширније Лесковачки зборник бр. XXVI, 1986, стр. 489-506.

Ракић, Десанка Костић, Радмила Стојановић, Живан Стојковић и Живојин Стојиљковић.

(...) Велику и посебну помоћ у стручном погледу, стилском и техничком уређивању, пружили су *Николај Тимченко* и *Михајло Дедић*, као и штампарија Напредак.

(...) Лесковачки зборник излази непрекидно 25 година. У њему је објављено 686 библиографских јединица на 8.500 страница, а написало их је 156 сарадника – научних радника из готово свих научних дисциплина (историја, привреда, етика, етнологија, биологија, географија итд.).⁶⁸²

Настао неколико година после оснивања Народног музеја у Лесковцу и првих публикација – у виду мањих монографија и политичких брошура, „Лесковачки зборник”, почев од далеке 1961. године, значио је пун заокрет у стручном, научном и уопште интелектуалном стваралаштву не само у ужем, професионалном раду Народног музеја у Лесковцу – чији је орган био – већ и по ширем друштвеном значају за добар део јужно моравског региона. Лесковачки зборник настојао је већ од првог броја да – одлуком управе музеја и уређивачком политиком свог уредника – превазиђе уске и прагматичке околности локалне културно-историјске и текуће друштвено-политичке актуелности (што је била општа карактеристика часописа и другу периодику тога времена) и да са својом - могло би се рећи – *историјском мисијом*, улогом и делатношћу, много доприне се у области истраживачког рада научне, културне и друштвене прошлости лесковачко-јужноморавског подручја.⁶⁸³

%

У обимној истраживачкој делатности Народног музеја у Лесковцу, Лесковачки зборник остао је главни, најпознатији и најзначајнији вид његовог укупног рада и стварања. Његово уредно излагање - током про теклих 40 година – само потврђује горњу карактеристику о њему.

(...) Писац ових редова, као један од првих и сталних сарадника у Зборнику, сигурно је, не би био тако истрајан у свом стваралаштву а такође и у бављењу „лесковачком” проблематиком да није био подстицан најљубазнијим и веома пријатељском позивима уредништва, а пре свега његовог главног уредника и директора музеја Хранислава Ракића.

---

⁶⁸² Исто, стр. 506.

⁶⁸³ Владимир Стојанчевић, *После четрдесет година, XL, 2000, стр. 5-12.*

(...) Ја сам се посебно познавао са четворицом Лесковчана, сарадника Зборника: *протом Драгутином Ђорђевићем, Драгољубом Трајковићем, адвокатом Јованом Јовановићем и Добривојем Каписазовићем*. Сви су они били пријатни и угледни људи своје лесковачке (и београдске) средине, личности широких, стручних и интелектуалних видика, одлични познаваоци завичајних прилика и (ближе) прошлости лесковачког подручја.

(...) Прота *Драгутин Ђорђевић*, свештено лице, представљао је редак изузетак међу својим дужносним колегама. Био је проучавалац верског живота и црквене историје лесковачког подручја, иако се, на врло широкој основи бавио и проучавањем етнографских питања, описивањем народног живота и обичаја... Био је познат и цењем и по томе што му је САНУ објавила обимну и документовану монографију из народног живота становништва лесковачког краја, а Народни музеј још једну књигу етнографског карактера.

(...) *Драгољуб Трајковић*, по струци правник, писац велике ерудиције и широких интелектуалних хоризоната, одликовао се одличним познавањем прошлости лесковачког краја. Релативно млад, још 1920. године огледао се у два научно-популарним публикацијама (1927, 1928) из новије лесковачке прошлости, о којој је иначе саопштавао у текућим локалним листовима и већем броју брошура и мањим научно - популарним монографијама, уз то веома занимљивим и са актуелном савременом проблематиком. После ослобођења 1944. године био је међу најревноснијим сарадницима музеја – где је објавио неколико књига посебно их издања – и у Лесковачком зборнику већи број радова из друштвено-културне, правно-историјске и историјске проблематике. Био је личност темељног образовања и изражајног критичког посматрања и анализирања друштвено-историјске прошлости, али и неких савремених појава (позната је његова духовита карикатура одређеног лесковачког амбијента под насловом *Ладовинке и фотелје* – која је сликовито приказивала пре свега менталитет и неке традиционалне навике послератних људи из одређених друштвених кругова).

(...) *Јован Јовановић*, предратни адвокат и угледни политичар земљорадничке левице (проф. др Драгољуба Јовановића), уредник *Недељних новина*, био је један од највећих сарадника у „Лесковачком зборнику”. Правник по струци дао је неколико занимљивих радова са социолошко-правном проблематиком, али је нарочито остао запажен по својим обимним социо-антропогеографским радовима о

лесковачком Поречју, Пустој Реци, Заплању, Лесковачком пољу и Бабичкој гори и о Доњој Јабланици.

(...) Јована Јовановића (био ми је ујак) запамтио сам и по његовом ретком човекољубљу: за њега се говорило да је био редак лесковачки адвокат који је бесплатно водио сељачке парнице и био једини адвокат у вароши који није себи сазидао кућу већ је до краја живота (88 година) живео у очевом дому, изграђеном још крајем XIX века.

(...) *Добривоје Каписазовић*, Лесковчанин – Београђанин ређе се појављивао као сарадник музеја и зборника, али је био живо заинтересован за његов рад и успех. Познавао је одлично карактер и менталитет старих Лесковчана и, буквално, све старе лесковчаке варошке фамилије. Народни музеј му је издао занимљиву књигу о надимцима у старих Лесковчана, са пуно података о њиховим, појединачно, особинама. Био је веома духовит, одличан козер, пун података и обавештења о старом Лесковцу.

(...) Када је реч о старијим (међу првима) сарадницима Народног музеја један од највећих је, без сумње, био и покојни *Сергије Димитријевић*. Без уочљиве сарадње у Лесковачком зборнику, он се нарочито истакао публикацијама у музеју – мањих или већих – посебних издања. Истовре мено велике радне енергије и врло широког интересовања и научне ерудиције, он је неуморно истраживао прошлост лесковачког подручја, како је сам често говорио, не без извесног ризика, „од Ноја до Авноја”.

(...) Од осталих Лесковчана, старијих сарадника Народног музеја, и посебно „Лесковачког зборника”, сада покојних, помињем свештеника *Радоша Требјешанина*, *Добривоја Ранчића*, географа *Р. Миладиновића*, а од „спољних” неуморног и оданог сарадника музеја и Лесковачког зборника *Јована Трифуноског*, др *Видосаву Николић – Стојанчевић*, науч ног сарадника Етнографског института САНУ у Београду, уз то и учеснике на научним скуповима у организацији Народног музеја. Такође имена првих сарадника музеја, мојих познаника: *Ивана – Иве Здравковића*, знаменитог архитекте, проф. *Ђорђа Мано – Зизија*, неуморног истраживача знаменитости Царичиног града, проф. универзитета *Миленка Филип овића*, научног саветника Географског института САНУ *Михајла Костића*.

(...) Велика заслуга – вредна сваког признања – у овом погледу припада свакако управи музеја и уредништву зборника, а посебно вишедеценијском директору и главном уреднику Храниславу Ракићу.

%

Народни музеј у Лесковцу основан је 1948. године са основним задатком да прикупља, чува и обрађује музејске предмете у циљу потпунијег, свестранијег и научног изучавања културно-историјског наслеђа лесковачког краја. Издавачку делатност Народни музеј је покренуо 1950. године издавањем публикације *Сергија Димитријевића – „Стари Лесковвац као просветни и културни центар”*.

Основна идеја којом се музеј руководио у покретању ове Библиотеке била је да на одабраним и заједничким пројектима окупи и ангажује што више сарадника – истраживача из свих научних дисциплина који живе и раде у Лесковцу, затим Лесковчане који раде у другим научним центрима и истраживаче који желе да проучавање лесковачког краја уврсте у сопствени програм научно-истраживачког рада.⁶⁸⁴

(...) Прве књиге Библиотеке Народног музеја (тада Градског народног музеја) биле су историографског карактера. Поред већ поменуте књиге С. Димитријевића о културним и просветним приликама у Лесковцу пре и после ослобођења од Турака, публиковано је још неколико књига овог истраживача прошлости лесковачког краја. То су студије о аграрним односима за време Турака, историјске чињенице и предања о борбама Николе Скобаљића са Турцима, о Лесковчанима у Првом српском устану ку и градској привреди и занатима старог Лесковца. Поред тога што се бавио историјском и економском проблематиком развоја Лесковца, С. Димитријевић је прикупљао пословице и занимљивости о Лесковцу и Лесковчанима. То је објављено у публикацијама *„Грађа за проучавање Лесковца и околине”* св. 1 и *„Лесковачка енциклопедија”* св. 1. Феноменом развоја текстилне индустрије у Лесковцу бавио се и *др Миливоје Перовић*. Он је у књизи *„Лесковвац трговачки и индустријски град”* указао на услове који су претходили развоју Лесковца, најпре као трговачког и занатског, а потом и индустријског центра.

%

У првим бројевима своје библиотеке, музеј је објавио и две публикације познатог истраживача историје и индустријског развоја лесковачког краја и развоја текстилне индустрије у Лесковцу – *Драгољуба Трајковића*. Прву, под насловом *„Из*

---

⁶⁸⁴ Јулијана Пешић, 45 година издавачке делатности Народног музеја у Лесковцу, *Лесковачки зборник* 36, стр. 299-328.

нашег Манчестера'' у којој говори о школским, културним и књижевним приликама у Лесковцу пре и после ослобођења од Турака. И другу, под насловом „Трагом народне епике у јужном Поморављу'' у којој се анализирају узроци који су довели до изостанка епских народних песама о нашем крају.

Нову и врло значајну фазу на пољу истраживања музеј је започео 1961. године издавањем првог броја Лесковачког зборника. У уводној речи редакција овако образлаже циљеве у име којих покреће зборник: „...Народни музеј у Лесковцу, руковођен искреном жељом да се лесковачки крај свестраније и с различитих аспеката научно проучи, покреће „Лесковачки зборник'' са намером да то буде редовна публикација која би се у првој фази односила на проблематику која је искључиво у вези са лековачким крајем.

(...) Од 1986. године Народни музеј организује научне скупове на тему Културно-историјска баштина Лесковца и околине од праисторије до 1918.'' (...) Скупови се одржавају сваке друге године, а саопштења се штампају у „Лесковачком зборнику'' На крају, као резултат свестраних истраживања и припрема, врхунац издавачке делатности Народног музеја био би издавање „Историје Лесковца'' – опсежно, аргументовано и критички.⁶⁸⁵

Др Живан Стојковић био је уредник публикације – „Хранислав Ракић, историчар'', која је објављена 1994. године. Посвећена је уреднику „Лесковачког зборника'' од I до XXXV броја, дугогодишњем директору Народног музеја који је са својим сарадницима у музеју, и великим бројем сарадника из других центара, допринео да музеј постане центар свих активности на пољу проучавања прошлости лесковачког краја и да стекне веома значајно место међу сличним институцијама у земљи. (...) У редовној Библиотеци Народног музеја објављени су (...) „Фонети ка и морфологија лесковачког говора'', обрадио Јован С. Михајловић, а „Речник лесковачког говора'' саставио је Брана Митровић. На крају, ево неколико статистичких података. У 35 бројева „Лесковачког зборника'', 1105 библиографских јединица публиковало је 275 сарадника. У Библиотеци Народног музеја објављено је 79 публикација од тога 42 у редовној библиотеци, 23 у библиотеци Посебних издања, 7 у библиотеци Раднички покрет и социјалистичка револуција, 3 у библиотеци Грађа за

---

⁶⁸⁵ Разговор о пројекту Историја Лесковца организован је 1970. године у Народног музеју у Лесковцу. Објављен је у Лесковачком зборнику XI, за 1971. годину

историју револуционарног радничког покрета и 2 у библиотеци Културно-историјске баштине. Две публикације немају обележје библо теке у којој су објављене. На публикавању ових књига сарађивало је 50 аутора.⁶⁸⁶

Лесковачки Народни музеј објавио је следеће књиге из области просвете, културе, публицистике, филологије и књижевности: *Сергије Димитријевић*, „*Стари Лесковац као просветни и културни центар*”, Библиотека музеја, књ. 1, 1950, *Драгољуб Трајковић*, „*Из нашег Манчестера*”, Библиотека музеја, књ. 6, 1953, *Драгутин Гроздановић*, „*Просвета, школство и култура лесковачког краја 1941-1945*”, Библиотека музеја, књ. 18, 1973, *Јован Миљковић*, „*Слово о мојој школи*”, књ. 8, 1988, *Глиша Костић*, „*Ча Митина школа – наше школовање у Лесковцу до ослобођења (1877)*”, Посебна издања, књ. 10, 1988, *Драгољуб Трајковић*, „*Живот и рад Михаила М. Јовановића Мике Браде*”, Посебна издања, књ. 1, 1970, *Драгољуб Трајковић*, „*Народни просветитељ и писац Сретен Динић и његово време (1875-1949)*”, Библиотека музеја, књ. 19, 1973; *Јован С. Михајловић*, „*Лесковачки говор*”, Библиотека музеја, књ. 24, 1977, *Брана Митровић*, „*Речник лесковачког говора*”, Библиотека музеја, књ. 32, 1984; *Сава Димитријевић*, „*Камапен на памет – дан када је страдао Лесковац*”, Народни музеј, 1994, *Драгољуб Трајковић*, „*Трагом народне етике у јужном Поморављу*”, Библиотека музеја, књ. 11, 1955. године.⁶⁸⁷

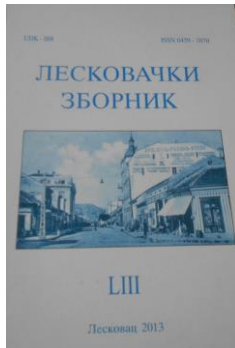
---

⁶⁸⁶ Видети опширније, *Јулијана Пешић*, 45 година издавачке делатности Народног музеја у Лесковцу, Библиографија (хронолошка, ауторска, предметна по областима: археологија, историја уметности, етнологија, историја, просвета, култура и публицистика, филологија, књижевност, географија и привреда), Лесковачки зборник 36. стр. 299-328, 1996. године.

⁶⁸⁷ Чини се да се један од разлога дуговечности Лесковачког зборника крије и у особинама Лесковчана. О томе какви су Лесковчани писао је Драгољуб Трајковић (Лесковачки зборник 18, 1978, стр. 25). Он подсећа да је књижевник и политичар Мита Ракић, отац песника Милана Ракића, пропутовао наше крајеве одмах по њиховом ослобађању од Турака и о њима и њиховом становништву објавио врло занимљиве забелешке. О нашим прецима, поред осталог, рекао је и ово: Лесковчани су иначе врсни људи, добри радници и трговци, и одлични устаници за јавне, грађанске послове. Они су имали своју школу, и плаћали учитељима добру плату. Када је наша војска у децембру 1877. године опколила Ниш, родољубиви Лесковчани устали су на оружје и сами овладали својим градом и ослободили од Турака околину своју. Међутим, један

Лесковачки зборник је 1999. године објавио више прилога о Видосави Стојанчевић, супрузи академика Владимира Стојанчевића, угледним сарадницима овог гласила. Њено најзначајније дело са овог терена је студија „Лесковац и ослобођени предели 1877-1878. године“.⁶⁸⁸

Лесковачки зборник се својој сарадници одужује објављивањем саопштења њених сарадника, пријатеља и следбеника, који су стручно, са пажњом и пијететом писали о њеном животу и раду. Академик Владимир Стојанчевић, њен супруг, писао је о научним путовањима Видосаве Стојанчевић, проф. др Сребрица Кнежевић о Видосави – Види Стојанчевић као првој жени доктору етнологије у нас, Олга Кнежевић о географским елементима у радовима Видосаве Стојанчевић, Ненад Љубинковић о Видином етнолошком читању књижевности и Радмила Стојановић о етнолошким истраживањима др Видосаве Стојанчевић у Јужноморавском региону. Библиографију радова Видосаве Стојанчевић приредио је Милорад Радевић.⁶⁸⁹

човек који се родио на Ветерници, и у њему провео најбоље године свога живота и рада, није био тако одушевљен својим земљацима не зато што с њима није био исте вере или расе. Он каже: „Кад се о неком рекне да је „прави Лесковчанин“, то он сигурно није заслужио особинама које се стављају у први ред људских врлина.“ (Ж. Конфино, Лесковачки гласник, 5. октобар 1930).

⁶⁸⁸ Лесковачки зборник, XXXIX, 1999, стр. 242. Напомена: Студије на Филозофском факултету у Београду завшила је јуна 1950 са одличним успехом – 9,14. У Етнографском институту Српске академије наука, одмах после дипломирања, 1950. године, радила је 39 година, до пензионисања 1989. године. докторску дисертацију „Врањско Поморавље – етнолошка испитивања“, одбранила је маја 1964. године на Филозофском факултету у Београду.

⁶⁸⁹ Лесковачки зборник XXXIX, 1999, стр. 243

РОМАК

ПОТРЕБА за једним гласилом наметнула се самим чином формирања Удружења писаца Лесковац, фебруара 1996. године. Ваља подсетити: Лесковац је, после Другог светског рата, имао: „Наше стварање”, најстарији часопис у унутрашњости Србије, покренут 1953. године, лист „Средњошколац”, „Трибину младих”, „Реч младих”, подлистак „Наше речи”, а има данас угледни годишњак „Лесковачки зборник” и часопис „Освит”, оснивач Општински фонд за финансирање културе Лесковац, покренут 1990. Отуда покретање листа „Помак” природан је и очекивани подухват; у Лесковцу и околини дела један број књижевника, уметника и културних радника.”⁶⁹⁰

У том уводнику, који би се могао назвати „уређивачком одредницом Помака”, даље је записано: На страницама „Помака” своје место имаће млади ствараоци и почетници, који завређују да буду подржани и подстицани у својим стваралачким напорима.” Зашто „Помак” издавачким приликама којима смо сведоци последњих година? Зато: да буде средиште оних који стварају у нашој средини, пре свега; да буде место узлета нових имена литературе, уметности, културе; да буде потврда стваралачког идентитета и афирмације стваралаштва наше средине, и других средина, да буде отворен и изазован за нове праве вредности – негдашње и садашње.

Први број „Помака”, наводи се даље у уводнику, Редакција је припремила брижљиво и са стрепњом, верујући да ће лист бити прихваћен код стваралаца и читалаца Лесковца и околних, развијенијих културних средина, и шире. На крају следи и закључак: „Па нека „Помак” буде - нови корак! Срећно му било – корачање!”

---

⁶⁹⁰ Уводник на првој страни главног уредника Томислава Н. Цветковића, Уз први број Помака, октобар-децембар 1996. године

„Помак”, лист за књижевност, уметност и културу је тако почео своје (не)извесно трајање ево пуних десет година. Песимисти су му предвиђали *брзо потонуће*, али се он жилаво одупирао и, чак и у време НАТО агресије је излазио, истина уз тешкоће, што је био доказ више у решеност Удружења писаца и најдужег главног уредника „Помака” Томислава Н. Цветковића (припремио и уредио прва 22 броја листа!).

Прву редакцију листа „Помак”, чији је формални оснивач била Културно-просветна заједница општине Лесковац, а издавач Удружење писаца Лесковац, чинили су: *Томислав Н. Цветковић*, главни уредник, *Јосиф Стефановић*, одговорни уредник, *др Тихомир Петровић*, *Сава Димитријевић*, *Раде Јовић*, *Вили Хубач*, *Данило Коцић*, *Мира Коцић*, секретар Редакције, *Ненад Кражић*, *Миодраг Величковић*, технички уредник, *Стојна Марковић*, коректор, *Гмитар Обрадовић*, ликовна решења корица, фотограф *Душан Костић*. Такође је на насловној страни писало да ће лист „Помак” излазити једном у три месеца.

Тај први број „Помака”, који се појавио 27. децембра 1996. године⁶⁹¹ (цена 5 динара и годишњом претплата 25 динара), штампан је у Графичком предузећу „Напредак” у Лесковцу, чија је порука „Увек са вама: Традицију штампарства у Лесковцу дугу 110 година успешно наставља графичко предузеће „Напредак”, објављена на целој последњој страни листа.⁶⁹²

Упркос извесним позитивним назнакама и тенденцијама, наш друштвени и културни живот у приметној мери карактерише негација репрезентативних вредности, симптоми саморазарања и нехај. Тако је, на првој страни првога броја „Помака” започео др *Тихомир Петровић* свој коментар „*Наш књижевни тренутак*”.

Професор Петровић оцењује да се „*поред угледних и признатих* стваралаца (тај прилог је илустрован фотографијом на којој се виде Добрица Ћосић и Томислав Н. Цветковић на Салону књига у Лесковцу, октобра 1996. године), данас се књижевним радом предају анонимни ствараоци – да избегнем термин књижевни уметници – без

---

⁶⁹¹ Видети бр 11/12, април-септембар 1999, стр. 50. на којој су објављена и имена свих аутора дотадашњих прилога.

⁶⁹² Ово је, иначе, део опсежне студије Д. Коцића о Помаку, листу за књижевност, уметност и културу, гласилу Удружења писаца Лесковац.

посебне претходне спреме и уз блажено неразумевање уметничког заната; и без дара, наравно. Неталентовани и неинвентивни, многи су од њих, осетивши опојан мирис књижевне славе, неумерно састављали и публиковали бледе и малокрвне текстове, збирке стихова или прича и постајали људи од „пера и књиге”. Некако у сличном тону, већ на другој страни „Помака”, главни уредник *Т. Н. Цветковић* у прилогу „*Белине културне мапе Србије*” подсећа: „У три четвртине насеља Србије – нема домова културе; на 145 варошица долази осам професионалних позоришта (мање него што их само Београд има); у 60 одсто насеља Србије – још није дата позоришна представа, уприличен сусрет са познатим писцем, музичари ма, организована изложба слика...”

Већ у првом броју јављају се најзначајнији ауторитети лесковачке, али и не само лесковачког стваралаштва, *проф. др Душан Јањић* и *Николај Тимченко*, који је и ван Лесковца, па много више изван свог „завичајног окружења” био препознатљив као изванрдни зналац књижевности, филозофије и других области, Професор Јањић је свој први рад у „Помаку” наслови „Литерарна периодика и рецепција страних књижевности”, а Тимченко, под надсловом „Уз стогодишњицу Лесковачког позоришта” и насловом „Врхунска представа” детаљно обрађује комад „Ха-Фај” Милице Новковић. Истим поводом, стогодишњице позоришног живота, огласио се и *Вили Хубач* врло занимљивим написом „Критика (позоришна) – супарник или сарадник?”:

Жељко Хубач је објавио, поводом смрти Даре Апић, прилог „*Дара под облацима*” са подсловом „око пет хиљада представа, више од 150 ликова и, као круна Госпођа министарка, Дара Апић је затворила свој позоришни и животни круг”:

„За Дару Апић кажу да је из свог родног Лазаревца понела леп глас и срце, а томе има већ седам деценија. Године 1951. отпевала је своју прву Кошану на сцени пиротског Народног позоришта. Била је ангажована и у позориштима у Врању, Зајечару, Зеници, Вршцу, а 1963. године долази у Лесковац и више од тридесет година посвећује театру овог града, и не само њега”.

У првом броју „Помака” јавиће се и *Драган Тасић*, који ће касније постати незаобилазно име у лесковачкој критици. Овога пута, што је, иначе, (не)обичајно за његово касније исказано интересовање, писао о сликарству Леонида Шејке.

Опет је повод била смрт да се пише. Објављена је, како је најављено уз фотографију, једна од последњих прича недавно преминулог песника и приповедача *Станимира Стојмировића Грицка* (1938-1996) под насловом „С обе стране пута беле брезе, а поноћ празна”: У том првом, са великом стрепњом очекиваном броју „Помака”, објављене су и песме Борислава Здравковића, Драгана Радовића, Гордане Томић-Радојевић, Михајла Дојчиновића, Томислава Н. Цветковића, Војина Ј. Митровића, Данила Коцића, Николе Цветковића, Милене Стојановић, Мире Коцић, Милана Момчиловића, Небојше Ђокића, Вукице Ђукаловић, Радмиле Давидовић, Љиљане Вучковић и Јосифа Стефановића.

Значајно место заузели су и прозни састави: Слободана Костића – Косте („Пеле”), Саве Димитријевића („Гуте Мучин”), Данила Коцића („Колиба”), Рада Јовића („Made in D.”), Зорана Давинића („Унела га маса”), Верице Баторевић-Божовић („Метеори”), Ненада Кражића („Некад беше”), Миодрага Горановића („Питање среће”), Душана Јовановића Надина („Прича о хајдуку, одметнику и љубавнику”).

Овога пута су на готово две стране објављене карикатуре *Миодрага Стојановића*, уз напомену да је реч о некадашњем карикатуристи Наше речи, сада новинару Политике Експрес, добитнику великог броја домаћин и иностраних награда), *Новице Коцића*, (сада карикатуристе Политике) такође уз напомену да је прве карикатуре објавио у Нашој речи. Представљен је и *Миодраг Величковић* и две његове карикатуре уз објашњење: „Карикатура Миодрага Величковића која је освојила „Гран при” на овогодишњем Међународном фестивалу у Фолињу, Италија. Награда је освојена у конкуренцији више од 500 аутора из 42 земље.

%

Какве су биле реакције после појаве „Помака” саопштено је у другом броју тога гласила за јануар-март 1997. годину. На првој страни у рубрици акценти, објављен је прилог *Оливере Шијачки* под насловом „Помак наговестио „Помак””: „Нови лист за књижевност, уметност и културу Помак већ од првог броја наговештава да има добру концепцију и да ће имати своје читаоце и право место у културном и књижевном животу”.

Ових дана, саопштава редакција на 2. страни 2. броја „Помака”, стижу писма читалаца, честитке за овај издавачки подухват, речи подршке и то врло конкретне, кроз сарадничке текстове. Међу првима јавила се *Смиљана Ђуровић*, члан Удружења књижевника Србије. Она је у писму главном

уреднику Томиславу Н. Цветковићу каже: Честитам на покретању „Помака”. Надам се да ћете са њим истински да помакнете неке ствари у српској култури...” *Ана Дудаш*, уз песму, у писму између осталог, каже: С радошћу се одазивам и шаљем Ти песме песника од Стига. За „Помак” - честитам!”

Сама редакција, њени најугеднији сарадници, огласили су се поводом првих десет бројева „Помака” у 11/12 броју, април-септембар 1999. године.⁶⁹³ У прилогу под назнаком „*Реч поводом десетог броја Помака*” др Тихомир Петровић пише: „Јавност је први број „Помака” дочекала са неверицом и са помешаним осећањем. То је могло бити с тога што се лист појавио у време наше друштвене хаварије, у атмосфери обмана, пијачне вике и галаме. И додао бих, са извесном слободом, наука оног незна лачког проповедника, по коме – нема ничег бољег човеку под сунцем него да једе, пије и весели се. Сада, читалачки свет сваки нови број дочекује с пријатним изненађењем. Читаоци су се, наиме, могли уверити да се ради о гласилу које задовољава књижевне и књижевнокритичарске критеријуме, и готово све оно чиме се хвале листови и часописи од традиције и угледа.

Редакција „Помака” објављује прилоге познатих аутора, али са благона клоношћу прихвата сараднике који кушају своје прве летове у освајању свог књижевног простора. Нарочито задовољство представљају ствараоци жељни афирмације и стваралашког идентитета. Лист је захваљујући својој вредности и динамици излагања, за релативно кратко време, скренуо пажњу широј читалачкој публици. – Помак неприметно постаје стожер креативних снага, бистар извор који утуњује жеђ за читањем, инте лектуалну радозналост и емотивни доживљај.

Извесно, са „Помаком”, који се придружује Нашем стварању, Освиту, Лесковачком зборнику и другим периодичним публикацијама, *Лесковац постаје српски и југословенски књижевни центар*. Можете, драги поклоници писане и песничке речи, претпоставити да излагање листа наилази на отежице, не ретко на непремостиве препреке и тешкоће. Само ентузијазам сарадника, писаца и песника, даје живот гласилу.

Дугачка би била листа сарадника. Не мали је број афирмисаних стваралаца који својим радовима дају дигнитет

---

⁶⁹³ *Јубиларни, десети број Помака, представљен је 12. фебруара 1999. године у Дому синдиката у Лесковцу.*

гласилу. Надам се да ми неће бити замерено ако поменем име које се у књижевним круговима изговара са дужним поштовањем – *Николај Тимченко*.

Инспирисани осећањем дужности, да на најбољи начин служе култури свога народа, чланови редакције дају томе свој допринос, према снази свога дара, способности и моћи. Душа, међутим, листа, његова *моторна снага*, јесте уредник *Томислав Н. Цветковић*. – И ово није колегијално-галантна похвала. Чињеница је да је Цветковић на уређивању листа (што у данашњим приликама у сваком погледу неисплатив посао) – показао оданост и једно рударско прегнуће... Пожелимо да усмерења „Помака” буду на добром путу.”

%

Ево и оцене др *Душана Јањића*: „Помак” је, чини се, од првог броја имао изграђену, препознатљиву физиономију чије су главне одлике, по мени, разноврсност и обиље. Разноврсност у сваком погледу. Најпре, она жанровска. Мада у листу доминира поезија, заступљене су и друге књижевне врсте: приповетке, одломци из романа па и позоришних комада, есеји, књижевнокритички прикази, путописи, ликовна и позоришна критика... И није само књижевност испуњавала странице „Помака”. Лист је пратио актуелна културна збивања али се дотицао и минулих времена настојећи да сачува од заборава оно што је интересантно и вредно из наше прошлости. „Помак” је имао и има једну изузетну рубрику: „Портрет знаменитих Лесковчана.” Ја сам увек са великим занимањем читао животописе истакнутих суграђана, како оних који су се већ преселили у вечност, тако и наших савременика. Признајем да ме је увек привлачила и последња страница, посвећена хумору и испуњена, по правилу, карикатурама, афоризмима, досеткама. Разноврсност „Помака” огледа се у присуству различитих литерарних оријентација: од класичног, традиционалног казивања или певања до херметичке поезије и посмодерне прозе. Разноврсност, такође, и генерацијски: од текстова оних који долазе, најмлађих, до прилога оних који полако одлазе. Кад кажем обиље, мислим на мноштво аутора и текстова. „Помак” је окупио, доиста, велики број сарадника не само из Лесковца и околине. Он нам је предста вио, на пример, песнике из више крајева Србије и Југославије, па чак и из иностранства. Оно што ја лично посебно ценим, то је да „Помак” није и не жели да буде некакав уштогљени, елитистички лист, часопис, доступан само за тзв. проверене, потврђене вредности. Има у овом листу наравно и њих (на

пример, прилози Албахарија, Павловића и других). Радује, међутим, то што он даје шансу и непознатима, отвара врата младима, и зато има важну културну мисију. Када се једном буде писала историја српске културне периодике с краја XX века, „Помак” се сигурно у њој не може заобићи. Овај лист, чији је главни уредник и *spiritus movens* овог вредног културног подухвата, Томислав Н. Цветковић, добиће, уверен сам у то, истакнуто и заслужено високо место.”

Томислав Н. Цветковић и његови сарадници, чланови редакције Помака, уз уобичајне материјалне невоље које прате сваку периодику у Србији, успешно настављају да објављују „Помак”, али најчешће као – двоброј.

У Народном музеју представљен је и „јубиларни” 20 број (април–јун 2001. године), али у наредном двоброју (јул - децембар 2001. године) нема информација са те прославе, сем фотографије (на њој су др Душан Јањић, Живојин Прокоповић, Николај Тимченко и Томислав Н. Цветковић. Тај двоброј (21/22) је *последњи који је уредио Томислав Н. Цветковић*, јер се после тога, на лични захтев – иако су многи писци, чланови удружења, захтевали да и даље уређује лист – повукао са те дужности.

Тај последњи двоброј „Помака” (21/22, јули - децембар 2001. године) објавио је на насловној страни прилог познатог књижевника *Мира Вуксановића „За што пепељугају књигу”*. То је, у ствари, била његова прстурна беседа на отварању Четвртог салона књиге у Лесковцу, 9. маја 2001. године. После добијања Нинове награде, Вуксановић ће се поново наћи у Лесковцу. Тада ће *онет отворити* Салон књига и присетити се првог доласка и речи које је изговорио, а које су се нашле у Помаку.

Редакцију последњег броја „Помака” на челу са Томиславом Н. Цветковићем чинили су: др Душан А. Јањић, Јосиф Стефановић, Велимир Хубач, Раде Јовић, Ненад Кражић, Михајло Дојчиновић, Слободан Костић - Коста, Милан Момчиловић, Миодраг Величковић (технички уредник), Стојна Марковић и Ана Марковић, коректори, и Гмитар Обрадовић (ликовна решења насловне стране).

У том 21/22. броју „Помака” (јули - децембар 2001), поред већ поменутог прилога М. Вуксановића, Т. Н. Цветковић у рубрици „Знамени те личности” пише о Милошу С. Милојевићу, националном буднику Србије деветнаестог века, а неуморни др Душан А. Јањић о стогодишњици рођења Андреа Малроа, док је Николај Тимченко представио песника југа – Анђелка Крстића. Поред низа песама и приказа, пажњу

је привукао прилог Т. Н. Цветковића: „*Сава Димитријевић – лесковачки Фелини*”, као и информација да је на Шестом интернационалном фестивалу репортажа „Интерфер”, у Сомбору, *Милан Момчиловић*, члан редакције „Помака” и дописник „Политике” из Лесковца, добио – диплому.

%

Без неког нарочитог потреса, дошло је до промене у листу. Број 23/24, који се појавио априла 2002. године, као главни уредник потписао је Станко Миљковић, новинар Наше речи, увелико афирмисан у лесковачком крају као критичар и писац неколико романа и књиге есеја.⁶⁹⁴

%

Једини број „Помака”, који се, рекосмо, појавио априла 2002. године, уредила је редакција у чијем су саставу, поред главног уредика, били: др Тихомир Петровић, др Душан Јањић, Данило Коцић, Драган Радовић, Раде Јовић, Слободан Костић - Коста, Миодраг Величковић (технички уредник), Гмитар Обрадовић (ликовно решење насловне стране), Мира Коцић (секретар редакције).

Шта је била главна Миљковићева преокупација можда се онајбоље може видети на првој страни, где је објављена „*Реч уредника*”, дакле не урендиштва, него главног и одговорног уредника, који се на крају, дабоме, и потписао.⁶⁹⁵

„У последњих педесет година, вероватно си се често питао (кад одбациш наред из свог живота) куда иде Србија и српска култура. (...) Између два рата, у привреди Лесковца свакодневно је циркулисало око пет стотина милиона ондашњих динара. Преведено на једноставнији језик, сваки пунолетни Лесковчанин у оно време имао је улог у привреди Лесковца по 26.000 ондашњих динара или по једну двостратну кућу. (...) Онда је дошао рат и 6. септембар 1944. године. И ево деценијама Лесковац покушава да се усправи, да се дохвати статуса који је стицајем несрећних историјских околности некада изгубио. Кроз протекло време, могло би се рећи, да је духовно залепршао.”

У том 23/24. броју „Помака”, поред поменуте „*Уводне речи*”, пажњу су привукли прилози *Саше Хаџи Танчића* (Шехерезада хиљаду и једна ноћ, прича), *Николаја Тимченка* (Писац и мудрац Стерија), *проф. др Стане Смљковић* (Владимир Цветановић о књижевности Старе Србије),

---

⁶⁹⁴ *Живот и рад Станка Миљковића представљено је у посебном поглављу ове студије.*

⁶⁹⁵ *Видети поглавље о Станку Миљковићу.*

Милана Рад. Божовића (Последња возња, репортажни запис), Томислава Н. Цветковића (Алигатор, одломак из драме, награђене на конкурс у Међурејубличке заједнице културе у Пљевљима).⁶⁹⁶

Запажени су прилози др Тихомира Петровића (Песник ђачке љубави - Мирослав Антић; и приказ књиге Миодрaга Матицког „О српској прози”, Просвета 2001), *Верице Баторевић* (Подсећање на људе из прошлости: Кумови), а о „Историји српске књижевности за децу пишу проф. др Тихомира Петровића, др Душан Јањић и Данило Коцић.

Ту је и потресно сведочанство Радета Јовића о песникињи Гордани Томић Радојевић и такође његов занимљив осврт под насловом „Београд се прави важан”, а о његовој књизи Грумен земље пишу др Тихомир Петровић, Драган Тасић и Димитрије Тасић а Драган Радовић се присећа свог пријатеља Нинослава Милићевића (1955-2002), великог глумца Народног позоришта у Лесковцу („За мог вршњака и пријатеља”). Коначно, у овом богатом, лепо уређеном броју „Помака”, има и низ другим вредних прилога из разних области. Због тога би се могло да констатује да је Станко Миљковић (уз скромну помоћ уредништва) успеш но обавио поверени посао.

%

Станко Миљковић, новинар, професор, романописац, нажалост, није могао (из здравствених разлога) да настави започети посао. Пауза у излагању „Помака” постајала је све дужа и све опаснија. Поједини чланови редакције су му упућивали „другарске критике” и коначно је дошло до избора и новог уредништва.

У двоброју 25/26 (јануар – јуна) 2004. године, на насловној страни, под насловом „Повратак Помака”, нова уредница „Помака”, *Верица Баторевић-Божовић*, иначе директор и главни уредник лешковачког недељника „Наша реч”, пише: „Априла 2002. године објављен је последњи број 23/24 листа за књижевност, уметност и културу „Помак”. Скоро шест година, од првог броја (октобар-децембар 1996. године) ово

---

⁶⁹⁶ Уз овај одломак из Алигатора Т. Н. Цветковић, стоји (антर्फиле) следеће објашњење: Књижевник Томислав Н. Цветковић (1933), био је један од покретача Помака, и његов главни и одговорни уредник од првог (1996), до двадесет и другог броја (2001. године). На овај начин изражавамо сарадничку захвалност г. Цветковићу и бројним сарадницима које је окупио, а који ће, надамо се, наставити сарадњу са Помаком, попут Цветковићевог прилога који објављујемо.

тримесечно гласило књижевних стваралаца не само Лесковца већ и градова широм Србије, метрополе, па и оних у расејању, стицало је и стекло своју читалачку публику, али и одговарајући углед у књижевним круговима. А онда је наступио мук и „Помак” се после двогодишње паузе поново обраћа својим читаоцима и креће у освајање културних простора, који су, несумњиво, без њега били сиромашнији. Но, свакако, најбитније у целој овој ситуацији је чињеница да се смогло снаге за повратак „Помака”. На радост и стваралаца и читалаца... Надамо се да ће овај лист и надање излазити тримесечно.”

Ево и прилике за подсећање. Двадесет и два броја „Помака” уредио је писац *Томислав Н. Цветковић*. Настојао је и успео у томе да од првог броја „Помак” има што више сарадника и читалаца. Наравно, у уређивању је имао меру па се није догађало да на страницама листа има више сарадника са стране, а мање из средине која лист издаје. Могло би се рећи да је то била основна карактеристика „Помака” и обележје које ће нова редакција, надамо се, и даље неговати. Број 23/24 уредио је *Станко Миљковић*, новинар и писац уносећи неке новине, али са настојањем да традиционално добро у листу задржи.

Из наредног, 25/26. броја листа, дознајемо да је *Верица Баторевић Божовић*, главни уредник, *др Душан Јањић*, одговорни уредник, а да су чланови редакције *Томислав Н. Цветковић*, *Мира Коцић*, *Светлик Станковић*, *Љиљана Ана Вучковић* и *Јовица Стаменковић*.

Помак је, на другој страни, објавио и информацију да је крајем јануара 2004. године (не наводи се тачан датум) одржана Изборна скупштина Удружења писаца општине Лесковац на којој је за председника изабран *др Душан Јањић*. Занимљиво је рећи, што је Помак и објавио, да је на седници Скупштине удружења писаца предложено да главни и одговорни уредник поново буде *Томислав Н. Цветковић*, али до тога није дошло. У том 25/26. броју најинтересантнији прилог објавио је *Никлај Тимченко*: „*Жак Конфино и Миливоје Перовић – две различите судбине*” и наднасло вом „Из књижевног живота Лесковца. Посебно је занимљив сам крај овог приказа: „За рехабилитацију, тачније адекватније вредновање дела Мили воја Перовића и његов повратак у круг интересовања за његове романе, а самим тим и за признања овог писца јако се заузео књижевник *Саша Хаџи Танчић* који је написао, у разним листовима, од „Политике” преко „Наше речи” до „Помака”, више чланака с намером да

исправи неправду према писцу. Није помогло ни објављивање монографије „Романи Миливоја Перовића” о којој до сада није било говора ни у локалној штампи ни на књижевним приредбама у граду. Тако је овај рад Саше Хаџи Танчића, бар за сад, остао без одзива, брутално прећутан. Међутим, ни *Конфино*, ни *Перовић нису нашли места у Лексикону писаца лесковачког краја* који је уредио Станко Ђорђевић и у који су ушли чак и они љубитељи књижевности који нису написали ниједан чланак а камо ли књигу. Овај податак можда више од свега говори о судбини неких писаца и књижевности у нашем граду.⁶⁹⁷

Млади прозаиста и критичар *Јовица Стаменковић* понудио је добру причу *Крсташ и покојник*, а познати лесковачки новинар и публициста *Власимир Вељковић*, који се такође ретко јавља у Помаку, али увек понуди занимљив причу или репортажу, овога пута се огласио једном легендом - „*Власинско водострашило*”. У овом Помаку објављен је и приказ *Јовице Д. Ђорђевића* о Добривоју Бошковићу и његовом роману „*Сагореле сени*” (Књиготека, Београд, 2002). Писац, односно лекар Добривоје Бошковић, дуго је боравио у иностранству, далеко од места своје младости и домовине, и никада их се није одрекао, а још мање заборавио. У роману је развио слике које је дуго носио и доживео као ожиљак на души из младости и свог завичаја.

„*Умеће говорења*” (огледи о реторици) плодног лесковачког професора др Тихомира Петровића представио је *Д. Коџић*, а о првој збирци *Светолика Станковића „Последња лука”* (Удружење писаца Лесковац, 2003) писао је *Драган Радовић*: „Последња лука је људска, искрена и поштена стихована преписка са самим собом, али и са искуством – и књижевним и животним (а временом се нагомилало поприлично тога)... Упркос свему, Светолик Станковић је један од ретких због којих књижевност треба да постоји.

Кначно, из овог броја Помака треба издвојити и приказ *Драгана Тасића*: „Димитрије Миленковић Мита – Мој црнобели свет” (Лесковац, 2004): „После читања и разгледања ове књиге, осећамо се бољи, другачији, племенитији”.

---

⁶⁹⁷ У *Нашем стварању, концепцију Лексикона писаца лесковачког краја оштро је критиковао, проф. др Тихомир Петровић, један од највећих зналаца историје лесковачке књижевности, наводећи као аргумент готово исте разлога као и Николај Тимченко.*

%

Бројеве 27/28 (јул–децембар 2004), 29/30 (јануар–јун 2005), 31/32 (јул–децембар 2005) такође је уредила иста уредничка екипа и то врло добро. Напре је поводом доделе Повеље „Иво Андрић”, коју је добио *Томислав Н. Цветковић* за књигу збирку песама „Усуд”, пише све амбициознији критичар *Јовица Стаменковић*: „Језик Цветковићеве поезије је богат, особујан; све у њему ври, кипти од живота, боја, тонова, звукова и гласова.”

Неуморни *Николај Тимченко* се оглашава поводом стогодишњице смрти Антона Павловића Чехова (1860-1904), ту је и лепа прича *Љиљане Јањић* „Нарушени склад”: „Тог поподнева најлепша плажа на Халкидикију сањиво и лепо је подносила жарко августовско сунце”.

Опширан, занимљив прилог дао је проф. др *Душан Јањић*: „Змај и француска књижевност” (уз стогодишњицу смрти Јована Јовановића Змаја), а *Груја Петковић* је објавио причу „Запис са крстом”. *Милан Божовић* објављује интересантну причу „Дивљи голуб-гривнаш”, а *Зоран Стојановић* прегрт песама међу којима и *Самоћу*: „Сам у поноћи/ жеђ са тобом/ зора већ руди/ додирујем те./ Ветар те милује/ птице гласове носе/ снови долазе/ које сам шапутао”. Ту је у рубрици „За сећање”. *Томислав Н. Цветковић* пише о *Радету Јовићу* (*Отишао песник остала дела*).

О роману Станка Миљковића „Тумач сопственог сећања” пише *Драган Тасић*, а *Дејан Ђорђевић*, професор књижевности, књижевни критичар, песник и уредник „Тачке” пише о роману „Уклето” *Љубише Динчића*. *Станко Ђорђевић*, професор и књижевни критичар је посебну пажњу посветио збирци песама за децу „Испод свода плавог” мр *Перице Пешића*. Лекар *Миодраг Горановић*, објављује прилог: „Не знам где сам! Да ли?” *Ненад Кражић* објављује комедију (*По Сими Бунићу, а по сећању Атанасија Младеновића*). Коначно, занимљив, актуелан прилог *Миодрага Величковића* у „Културном перископу” о приликама у лесковачкој култури затвара 27/28 број Помака, који се може убројити међу неколико најуспешнијих.

У наредном 29/30. броју који је био у знаку обележавања смрти *Николаја Тимченка* и *Михајла Дедића* „Помак” објављује посмртно слово Саше Хаци Танчића Николају Тимченку. О *Михајлу Дедићу* *Верица Баторевић* пише у

„Помаку” у рубрици Запис за сећање: „Михајло Дедић значајан издавач”.⁶⁹⁸

Насловна страна броја посвећена је кратком, али ефектно написаном прилогу др Душана Јањића „Књижевна судбина завичајних писаца. Велики хроничар лесковачке културе, одличан зналац књижевности, врстан интелектуалац Драгољуб Трајковић заступљен је у бр. 29/30 прилогом: „С Конфином пре педесет година и доцније”. Драган Радовић објављује кратку причу, као и Мил. Рад. Божовић. Ту су и прилози Рада Јовића, Љиљане Јањић, одличан запис Тамаре Николић и, опет вредни др Душан Јањић који представља Дојчиновићеву збирку „Уштапове шуме”, док Драган Радовић пише о Књижевним акцентима Драгана Тасића, Томислав Стевановић о збирци Данила Коџића „Говор камена”, а о књизи „Изокренути снови”, вредног, упорног и веома плодног Јосифа Стефановића приказ даје Драган Тасић. Слободан Стојилковић, објављује запажени оцену у Бори Димитријевићу Пиксли, а Станко Миљковић пише о улози и значају Светог Саве.

Редакција са Верицом Баторевић Божовић, као главним и др Душаном Јањић као одгорним уредником, уредила је још само један двоброј – 31/32 (јула-децембар 2005). На првој страни, главна уредница пише о „Култур ном тренутку Лесковца” и већ на почетку каже: „Лесковац, несумњиво, има све атрибуте културног центра југа Србије.” И потом набраја бројне „институције културе”, а говорећи о листовима и часописима помиње да се од „недавно појавио и часопис „Think Tank”, чији је уредник Саша Стојановић, додајући да се прошле године „појавио велики број књига лесковачких аутора”, а највише наслова објавила је издвачка кућа „Филекс”, која има и наградни конкурс за најбољи роман и збирку песама и на који се јавља сваке године на стотине аутора из целе земље”.

У овом брју новинар Милорад Цветковић јавља се „Писмом из Париза”, а Томислав Н. Цветковић новом песмом. Добитник Вукове наг раде, пише о проти Драгутину Ђорђевићу, проф. др. Момчилу Златановићу и Љубиши Рајковићу Кожаљцу. Др Душан Јањић, који заиста одушевљава вредноћом и сталном присутношћу у Помаку, овога пута је представен прилогом „Француски слависти и српска књижевност”.

---

⁶⁹⁸ Видети посебно поглавље о Михајлу Дедићу.

Овај број ће, можда, пре свега, бити упамћен по једној причи *Миливоја Перовића* и одломку студије „Романи Миливоја Перовића” *Саије Хаџи Танчића*, најбољег зналца Перовићевог обимног стваралачког опуса. Ево само једног акцента:

„При изучавању романесног опуса Миливоја Перовића пошло се од уверења да не само да није још критички влооризо ван, него да је посве занемарен и готово заборављен”.

Поред великог броја аутора, који су се представили стиховима, луцидно је запажање *Светолика Станковића*, песника, о роману *Станка Миљко вића* „Тумач сопственог сећања” и такође занимљива оцена *Томислава Стевановића* о „Сибирској причи” Милана Рад. Божовића. *Професор др Тихомир Петровић*, најмарљивији књижевни критичар са наших простора, објављује „Бесендик”:

„Ниједан човек не може добро говорити ако сам није добар” – писао је знаменити Квинтилије. „Какав је човек, такав је и његов говор”, казао је Цицером, а на све њих подсетио професор Петровић.

Редакција која је припремала четири двоброја „Помака” (25/26, 27/28, 29/30 и 31/32) од јануара 2004. до децембра 2005. урадила је тај нимало лак задатак врло добро, најважније је да се лист појављивао и допринео афирмацији најмлађих писаца.

%

Почетком фебруара 2006. године, на Изборној скупштини је оцењено да је дотадашње руководство – Управни одбор, председник Скупштине проф. др Душан Јањић и уредништво Помака - „добро радили, али је могло и боље”. Ипак, најважнији задатак је остварен – Помак је опстао! Једногласно је за председника Удружења писаца Лесковац изабран *Данило Коџић*, новинар и писац, а за главног и одговорног уредника „Помака” *Драган Радовић*, професор и песник. Изабран је, такође, једногласно, Управни одбор, који је задужен за уређивање Помака: *Верица Баторевић Божовић*, *Светолик Станковић*, *Јовица Стаменковић*, *Томислав Н. Цветковић*, *Перица Пешић* и *Драган Радовић*. Неколико дана после конститусања, Управни одбор је за потпредседника, опет једногласно, изабрао *Светолика Станковића*, док ће комисијама за пријем нових чланова Удружења писаца и издавачке делатности руководити *Верица Баторевић Божовић* и *Томислав Н. Цветковић*, а секретарска

дужност је поверена *Јовици Стаменковићу*, писцу и књижевном критичару.

%

За мање од два месеца, припремљен је 33. број Помака (јануар-март 2006) и почетком маја 2006. промовисан у Народној библиотеци. Насловна страна „Помака” је први пут штампана у боји. На првој страни је објављен у рубрици „Лични став” прилог *Николаја Тимченка*, који је заступљен и у рубрици „Моја француска лектира” прилогом „Стендалово осећање живота”. Такође је објављена информација о *Задужбини „Николај Тимченко”*. *Јован Пејчић* пише о Милану Ракићу, а *Димитрије Тасић* о Љиљани Дугалић, београдској песникињи. Можда је најзанимљивији, а свакако најпровокативнији прилог *Душана Стошића* „Аутобиографске белешке”. О акварелима Милана Врбића пише *Живојин Прокопић*, зналац његовог рада, док је *Раде Јовић* представљен комедијом „Турила Љиљана на нишан Душана”. О Јовићевом делу пишу *Мирослав Цера Михаиловић* („Мајсторско писмо Радета Јовића”) и *Радослав Златановић* („Лесковац - покретни празник мајсторски”). *Ксенија Катанић* се оглашава поводом Усуда, песама Томислава Н. Цветковића, а *Дејан Ђорђевић* се посвећује „Сливнику”, новом роману Зорана Ђирића. О роману „Уклето” новинара Љубише Динчића пише Јовица Стаменковић, а врло опсежну оцену романа *Милорада Цветковића* „Варљиво плаво” објавила је *Марија Стојановић*. Од више других занимљивих прозних прилога, поменимо „Сенке сећања” *Властимира Вељковића*, „Ђачку славу” *Добросава Туровића* и причу „Награда” *Љиљане Јањић*. Коначно, о музичком животу пише *Велимир Вили Хубач*, а о једној косовској песми проф. др Момчило Златановић, док је Томислав Стевановић писао о стваралштву Рома који живе у Лесковцу.

Тако Помак – што је за лесковачке писце најважније – наставља свој живот!

%

Први пут од кад излази, појавио се крајем 2006. године Помак као троброј (34-36). Промовисан је почетком 2007. године у Народној библиотеци. На насловној страни је објављена песма *Николаја Тимченка* „Речи и песма”:

*„Ја нисам песник
И ово нису стихови
Исписујем речи што и како*

*Извиру из оне тмине и хаоса
Што их недостатку адекватнијих речи
Називамо душом.*''

Такође на првој страни објављен је у рубрици „Лично став”, прилог Рада Дацића „Страх од себе”: „... Из страха од себе човек хрли међу људе и, са њима заједно, сам убија људе и, са њима заједно, сам убија људе.”⁶⁹⁹

У рубрици „Задужбина” објављене су три песме Томислава Н. Цветковића: *Говор биља, Сунцелист и Страноречје*.⁷⁰⁰ О Григору Витезу, песнику за младе, општирно пише проф. др Тихомир Петровић, а из необјављене збирке Радета Јовића читамо „*Пекмез од шљива*”:

*„Васколика се јесен подсмева
Сентименту,
Под преговима пуца зора сива
Сињора Бела, напушта родну
Сенту
У воћњацима мојим
Спремаће пекмез од шљива.”*

Занимљива, нова робрика „Наша чаршија” у знаку је прилога Шћепана Туровића и Момчила Димитријевића „Брдо Хисар – светилиште из праисторије”, а Добросав Туровић пише о Драгољубу Трајковићу. Посебно је занимљива изузетно кратка прича Дејана Ђорђевића, песника, књижевног критичара „Кратка прича о једном сликару који је прескакао ограду и неопрезно се насукао на шиљак”. Помак је објавио и два одломка из романа Слободана Николића Травице „Путеви странпутице”⁷⁰¹ и део првонаграђеног романа Данила Коцића „Изабрани снови” са анонимног књижевног конкурса

---

⁶⁹⁹ Раде Дацић је рођен у Сијарини (општина Медвеђа). Основну школу је завршио у Сијаринској Бањи, Природно-математички факултет у Београду, где је докторирао 1965. Дацић је један од најуспешнијих научника, књижевника, филозофа, генерације матураната 1951/52. Лесковачке гимназије, и не само те генерације. Напомена: Видети Помак бр. 34-36, децембар 2006.

⁷⁰⁰ На југословенском књижевном конкурс Међурепубличке заједнице из Пљеваља Томиславу Н. Цветковићу додељена је награда „Блажо Шћепановић” за најбољу необјављену књигу песама за 2005. годину.

⁷⁰¹ Видети о Травици у поглављу (први том) о савременим писцима лесковачког краја.

„Филекса”, 2006. О „Француском клубу”, неуморног проф. др Душана Јањића, опширно пише Драгиша Костић. У овом броју огласио се Драган Тасић прилозима : „Молитвено узношење” („Антологија српских молитава”, приредио Јован Пејчић, „Драслер партнер”, Београд 2005) и освртом на „Француске белешке” Николаја Тимченка (Књижевна заједница „Бора Станковић”, Врање 2006):

„Покојни Николај Тимченко добио је посмртно издање белешки и успомена на свој боравак у Паризу. Николај Тимченко био је филозоф и књижевни критичар који је од значаја за српску културну сцену, тако да је прерастао локалне оквире. После смрти Тимченка основана је „Задужбина” чији је један од основних циљева да објави списе из ауторове заоставштине, будући да је за живота Николај објавио свега четири наслова: Философске есеје „Песник и завичај”, „Записе о песнику” – оглед о поезији Васка Попе, у издању крушевачке „Багдале” и две књиге позоришних хроника у издању лесковачког Народног музеја. Сваке године, Николај је са супругом Ружицом, уместо на летовање, путовао у Париз. То је био дар Ружице Тимченко свом супругу, будући да је она, као професор француског језика, више од свега, желела да летње дане, дане одмора, проведе у Паризу.”⁷⁰²

Овај, 34-36. број „Помака” биће посебно прибележен по „Библиографији” Јанка Н Ивановића. У њој су прибележена сва имена аутора „Помака” од 1. до 20. броја овог листа, што ће засигурно много значити за истраживаче лесковачке прошлости.⁷⁰³

%

Помак се наредних година појављивао уз велике тешкоће, јер није било довољно средстава. Године 2014. појавио се четвороброј (65 – 68). У импресуму пише - *Уреднички одбор*: Верица Баторовић-Божовић, председница Удружења писаца Лесковца, Томислав Н. Цветковић, Михајло Дојчиновић, Станко Миљковић, Љиљана Јањић, секретар, Живан Стојковић и Властимир Вељковић, главни и одговорни уредник.⁷⁰⁴

---

⁷⁰² Д. Тасић, *Град светлости у успоменама, Француске белешке Николаја Тимченка, Помак, бр. 33-36, стр. 36.*

⁷⁰³ *Видети Библиографију, Помак бр. 34 - 36, децембар 2006.*

⁷⁰⁴ *У импресуму тога броја назначено је да су Томислав Н. Цветковић, Станко Миљковић и Гмитар Обрадовић, иначе аутор знака Помака – преминули.*

%

На насловној страни Помака 41/42 од јанаура-јуна 2008. године објављен је прилог Томислава Н. Цветковића „Лесковац – што некад бејаше“ и поднасловом „Седам векова од првог помена Лесковца (1308 – 2008). Потоњи Лесковац се, у историјским документима, као Дубочица, помиње у 11. веку, у даровници којој византијски цар Манојло дарује Дубочицу српском жупану Стефану Немањи 1165. године: „Теби буди и потомству твојем по теби!“⁷⁰⁵

%

ИЗБОРНА СКУПШТИНА УДРУЖЕЊА ПИСАЦА - У Помаку бр. 41/42. за 2008. годину објављен је извештај новинара Данила Коцића о Изборној скупштини Удружења писаца општине Лесковац под насловом „Афирмисати најбоље вредности.“ У извештају се наводи да је нова председница Удружења писаца Верица Баторевић – Божовић, позната новинарка Наше речи, а главни уредник „Помака“ Властимир Вељковић, такође познати новинар и писац. Одато је признање дотадашњем уреднику „Помака“ Драгану Радовићу, познатом песнику. Изабран је и Управни одбор: Верица Баторевић – Божовић, Властимир Вељковић, Томислав Н. Цветковић, Михајло Дојчиновић, Станко Миљковић, Мира Коцић и Јовица Стаменковић.⁷⁰⁶

%

У Помаку 41/42 за 2008. годину објављен је шири приказ збирке „Залудна молитва“ Светолика Станковића у издању Ама (Лесковац 2007), аутора Данила Коцића, новинара и писца.⁷⁰⁷

У том броју објављени су библиографски подаци о Верици Баторевић Божовић, дипломираном правнику, која се професионално определила за новинарство. Била је прва жена директор и главни и одговорни уредник Наше речи. Истиче се да је 2011. године објавила књигу записао о људима „Живот пише приче, а 2014. године књигу „Путописи“. У том броју Помака представљен је и члан Удружења писаца Михајло Дојчиновић, аутору више запажених песничких збирки. Песме су му објављене и у антологијској збирци „Песмопис“,

---

⁷⁰⁵ Томислав Н. Цветковић, Помак, бр. 41/42, јануар - јун 2008. године, стр. 1.

⁷⁰⁶ Напомена: Видети опишрнице Помак, 2008. године, бр. 41/42, стр. 4.

⁷⁰⁷ Данило Коцић, Време пролазности (о збирци Светолика Станковића „Залудна молитва“, Ама, Лесковац 2007, стр. 28.

Глубочици између обала 1986. и 1988. и Зборнику радова лесковачких писаца 1998. године.⁷⁰⁸

%

У Помаку 2008. године објављен је прилог Томислава Н. Цветковића „Сећање на преминулог писца Раде Јовића: „Преминуо је Раде Јовић. Као да није: за њим је остало толико тога записаног од њега самог, и оних који су са њим, слушали његов сонорни глас како одушвљено говори своје стихове. (...) Памте га љубитељи поезије; сећа га се интелектуална чаршија по првој, јединој изашлој књизи у Лесковцу 1963. године „Препознавања“, у послератном периоду. Поред афирмисаних песника: Боре Здравковића, Јосифа Стефановића, Бранка Перошевића – заступљен је и Раде Јовић са 19 песама, међу којима је њему, и поклонцима поезије, веома драга песма „Дневник на Миљану“:

*„Ето, Миљана
на макар увек била ноћ
ја ћу воleti дан
када је сунце личило на тањир
пун зрелих јагода“...*

(...) Мајстор лесковачког говора, трибун лепе речи, великодужни казивач поезије на митинзима, књижевним вечерима, сусретима писаца у Лесковцу, Нишу, Прокупљу, Скопљу, Медвеђи, Лебану, Бојнику, Београду... и осталим непоменутих местима, школама, радним организацијама са мапе песничког бдења, п о е т а насмејаног лица, срдечног саговорника, страшног рецитатора и наратора – памти га лесковачка чаршија о којој је надахнуто писао. Памти га и памтиће га аутор овог текста од дана када су се први пут срели априла 1957. године у Радничком универзитету „Коста Стаменковић“ у Лесковцу, док је Јовић радио као металац у предузећу Леминд. Незаборавао је наш сусрет и његове прве речи, уместо поздрава: „Ја сам неки вајни песник, може ли нешто да се учини у оквиру Радничког универзитета? Одговорих му: А ја сам неки вајни писац! Урадићемо нешто.“ Непосредно после тог разговора - формирали смо Клуб радника писаца (1958) и, наравно, за председника клуба изабрали смо „тог вајног песника“ Радета Јовића.

Никада нећу заборавити посвете које је исписивао у књигама које ми је касније поклањао. Навешћу само посвету у роману „Бесна кобила“: „Све је у нашим рукама, само што

---

⁷⁰⁸ Помак, бр. 43/44, 2008, стр. 2.

смо ми још увек на падинама сна!“ На почетку овог СПОМЕЊА исписао сам: „Преминуо је Раде Јовић, али као да није, јер Он живи у памћењу нашем свим оним што његово дело, и деловање, значи, и зрачи, за Лесковчане и Лесковац, који му је доделио престижну Октобарску награду за књижевно стваралаштво, њему, респективном члану Удружења књижевника Србије.⁷⁰⁹

%

У години када се тек помаљао „Помак“, без двоумљења, покретачи листа обратили су се угледном сликару Гмитру Обрадовићу да обликује прву страницу и графички реши наслов листа. И то његово решење опстојава, и опстојаваће док и лист истрајава. Али је, на велику жалост оних који су га познавали, дружили се са Гмитром, и оних чије домове красе Гмитрове слике, после радости изазване 35. самосталном изложбом (априла 2008) у Лесковачком културном центру, августа 2008. године грунула је вест да је Гмитар Обрадовић преминуо. А био је и јесте понос Лесковчана и Лесковца, Србије и бројних земаља у чијим галеријама и домовима зраче неодољивом лепотом његове слике (Француска, Белгија, Русија, немачка, Шведска, Италија, Румунија, Македонија). (...) Од прве самосталне изложбе (1963), у Клубу Лесковачког позоришта (где је једно време радио као сценограф и костимограф), први пут је, сам и самостално, стао пред публику, изложивши сав свој немир и занос, оваплоћен језиком боја, па до 35. самосталне (2008), учествовао је је шездесетак групних изложби.⁷¹⁰

%

У 43/44. броју Помака (2008) објављен је шири приказ Драгана Тасића „Четири круга о књизи Јована Пејчића „Основ, оквири, траг“ у изрању Браничева из Пожаревца 2008. године. Јован Пејчић пише прегледно и методично, вешто развија аргументацију и служи се јасним и рационалним језиком. Тај језик је заправо мета језик критике и, премда рационалан, он дубином разумевања без упрошћавања, омогућује приступ језику песника.⁷¹¹

---

⁷⁰⁹ Томислав Н. Цветковић, *Сећања на преминулог писца: Раде Јовић, Помак*, бр. 43/44, 2008, стр. 5.

⁷¹⁰ Томислав Н. Цветковић, „Гмитар Обрадовић – сећање на преминулог сликара“, *Помак*, бр. 43/44, стр. 24.

⁷¹¹ Драган Тасић, *Четири круга, Помак*, бр. 43/44, *Лесковац*, 2008. стр. 26.

У опширном приказу збирке Данила Коцића „Песма жени“, у издању Фондације даровитих „Христифор Црниловић“ – Власотинце, 2007. године, проф. др Тихомир Петровић закључује: „Коцићево поетско дело започето из сразмерно високе ноте, од првих стихова „Дал ћеш мени опет доћи“ одражава ниво тонске писмености, склад мисли, значења и ритам.“⁷¹²

%

Имена великих владара и духовника средњовековне српске државе у насловима обимне књижевне трилогије Добровоја Ј. Бошковића непосредно нам указују на тему и садржај овог дела. Пажљив и непристрастан читалац ће се, удубивши се у ово крајње занимљиво штиво, међутин, заправо изненадити, а верујем и одушевити, јер се ове књиге, а то се мора с места рећи разликују од већине књига са националном темом које су у последње две деценије простро затрпале наше књижевно тржиште.⁷¹³

(...) Нашу пажњу је, пре свега, привукла битна литерарност ових чудних књига (Налазим да добре књиге морају бити чудне). Пре свега, сместа се уочава потпуно неспутана, наизглед чак и неоправдана форма овог Бошковићевог рукописа.

Постављене и декларисане као позоришна дела, ова дела уопште нису сценска у техничком смислу, нису сценична. Она су дијалашка, монолошка, речита, она су приповедања у првом лицу њихових учесника – једно течно, златно, дубоко, жуборно говорење, искази најчешће из дубине срца њихових јунака... (Постоји онај литерарни род, наравно; код Француза, рецимо, то је „драма за читање“).⁷¹⁴

%

---

⁷¹² Проф. др Тихомир Петровић, „Песникова игра интелекта и маште“ (Данило Коцић: „Песма жени“; Фондација даровитих „Христифор Црниловић“ – Власотинце 2007), Помак, бр. 43/44, јул – децембар 2008, стр. 27.

⁷¹³ Лаза Лазић, Драма искушења великих личности српске историје (Добровоје Бошковић: „Растко“, „Српски краљеви Стефан Драгутини Стефан Урош II Милутин“, „Цар Душан Силни“, Арка, Смедерево 2008), Помак бр. 43/44, јул – децембар 2008. године, стр. 28.

⁷¹⁴ Лаза Лазић, Драма искушења великих личности српске историје (Добровоје Бошковић: „Растко“, „Српски краљеви Стефан Драгутини Стефан Урош II Милутин“, „Цар Душан Силни“, Арка, Смедерево 2008), Помак бр. 43/44, јул – децембар 2008. Године, стр. 29.

ПЕДЕСЕТИ ПОМАК – РАЗЛОГ РАДОВАЊУ – Педесет бројева, полета, помака и домака, помпи и препрека – доспели смо тако до Дана за памћење, за дику и драговање за педесетим „Помаком“ брижно и брижљиво бираним, и богати садржајем сачињеним сроком словима слован!⁷¹⁵

Седморо уредника Помака: Томислав Н. Цветковић, Јосиф Стефановић, Станко Миљковић, Верица Баторевић Божовић, др Душан Јањић, Драган Радовић и Властимир Вељковић – данима су данили и ноћима ноћобдили над рукописима реномираних и ранореклих стваралаца наше и осталих средина Србије, ослушкујући ЕХО поетских и прозних творби бројних аутора.

%

За деценију и по „Помак“ је пројездио поетске трибине Лесковца, Врања, Ниша, Прокупља, Куршумлије, Београда... завирио у домове културе и зарадовао знатижељнике, од основаца до угледних стваралаца, пунио рубрике листова, часописа који га примаху као продор у скрите просторе духовитости духа надарених и лепоречјем омамљених!

Прилика је да подсетимо: од давне 1887. године, па до почетка Другог светског рата, тачније од „Црквеног гласника“ (1887), у Лесковцу је излазило петнестак листова, часописа, ревија: „Глас народа“ (1887), „Лесковачки гласник“ (1921), „Народни просветитељ“ (1928), „Лесковачки привредник“ (1928), „Село“ (1928), „Спортиста“ (1928), „Недељне новине“ (1933), „Нови покрет“ (1936), „Југословенско село“ (1924), „Нова школа“ (1936), „Ревизија“ (1939)...

Од завршетка Другог светског рата, па до педесетог броја Помака, ове 2010. године, у Лесковцу су излазиле, неки излазе још: „Наша реч“ (1944), „Наше стварање“ (1953), „Лесковачки зборник“ (1961), „Освиг“ (1991), потом „Ђачки забавник“, „Ми“, „Тачка“, „Успења“ (2006) и „Помак“ који поетски пламиња од 1996. године до овог јубиларног броја и, верујемо, даље још!

Са дужном пажњом поменимо и сараднике предратне периодике. Поред лесковачких стваралаца: Сретен Динић, др Жак Конфино, Добривоје Каписазовић, проф. Брана Митровић, Драгољуб Трајковић, били су и: Милош Црњански, Вукајло Кукаљ, Јован Ђорђевић...

---

⁷¹⁵ Томислав Н. Цветковић, *Педесети „Помак“ – разлог радовању, Помак, година XV, бр. 49/50, јануар-јун 2010, стр. 1.*

(...) Пожелимо „Помаку“ даље домашаје: призовимо оне који омогућавају његово несметано објављивање; пожелимо још аутора из наше и осталих средина на сарадњу. Па кренимо самопрегорно, сараднички, здушно, ка с т о т о м „Помаку“.⁷¹⁶

%

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИЦИ ПОМАКА – На последњој страни јубиларног 49-50 броја Помака (јануар–јун 2010) објављена су имена и фотографије свих главних и одговорних уредника „Помака“ у минулих петнаест година.

Томислав Н. Цветковић – главни уредник бројева 1-16, главни и одговорни уредник бројева 17-22;

Јосиф Стефановић – одговорни уредник бројева 1- 14;

Станко Миљковић – главни и одговорни уредник 23-24 броја;

Верица Баторевић – *Божовић* – главни уредник бројева 25-32;

Душан Јањић – одговорни уредник бројева 25-26, 31-32;

Драган Радовић – главни и одговорни уредник бројева 33-40;

Властимир Вељковић – главни и одговорни уредник бројева 41-50⁷¹⁷

%

У 50. броју Помака представљени су чланови Удружења писаца Јосиф Стефановић, Душан Јањић и Властимир Вељковић.

%

У Помаку бр. 49/50 (јануар – јун 2010) Томислав Н. Цветковић објавио је занимљив прилог о Божидару Митровићу, једином сељаку – писци из лесковачког краја под занимљивим насловом „*Моравски орфеј*“.

*„Ја видим облаке пуне громава
И силни тресак муње и сјај
А ја сам скроман сељак писац
Митровић Божа, моравски крај.*

Митровић Божа је једини сељак писац лесковачког краја. У Лексикону писаца Југославије Матице српске и пропратног

---

⁷¹⁶ Напомена: У овом прилогу објављена су имена свих сарадника Помака из Лесковца, али и других градова широм Србије.

⁷¹⁷ Напомена: Властимир Вељковић је главни и одговорни уредник листа Помак и у наредним бројевима листа.

писма др Радмила Димитријевића – преписујемо: да је Божа Митровић рођен 25. децембра 1913. године у селу Прибоју код Лесковца, да је од школе завршио четири разреда основне школе, земљорадник и печалбар, учесник НОБ-а, да је ноћни чувар у штампарији „Напредак“ у Лесковцу, да је прву песму написао, како сам изјављује, 1961. године, а прве песме објавио у школским листовима: “Корази младих“, „Будућност“ у Лесковцу, касније је објављивао у „Расковнику“, „Раду“, „Задругару“, „Нашој речи“, Нашем стварању“, „Трибини младих“, „Зборнику са митинга поезије“ у Лесковцу.⁷¹⁸

%

ВЕЛИМИР ВИЛИ ХУБАЧ – У јулу ове године, у седамдесет и петој години, из живота је тихо отишао Велимир Вили Хубач, публициста и новинар. Умро је у Београду, где је и живео последње две године, а сахрањен је на Бежанијском гробљу. Информације о овом тужном догађају објавили су „Политика“ и „Вечерње новости“, јер је Велимир Вили Хубач, осим у Лесковцу, значајне новинарске и публицистичке трагове оставио и у Пули и Зеници.⁷¹⁹

Његово новинарско публицистичко путовање почиње у Лесковцу давне 1955. године – до Пуле 1960. преко Зенице 1965. да би поново дошао у Лесковац 1970. године, до новембарских дана 1995. године када као новинар – уредник „Наше речи“, након 40 година непрекидног и марљивог рада, одлази у пензију. Но, ни тада не оставља новинарско перо. Издаје монографију о Лесковачком културном центру, а у рукопису су остали монографија о Центру за економику домаћинства и о лесковачком професору, сликару и музикологу Вангелу Бадулију.

И на страницама „Помака“ је од 1996. године, када је основан овај лист за књижевност, уметност и културу. Последњи његов текст на страницама нашег листа био је „Белешка о поезији на радију“ објављен у броју 41/42 (јануар – јун 2008).

---

⁷¹⁸ Томислав Н. Цветковић, *Божидар Митровић (1913 – 1980) – Моравски орфеј, Помак бр.49/50, јануар– јун 2010, стр.13. Напомена: Опширније о Митровићу о поглављу о његовом стваралаштву.*

⁷¹⁹ Прилог у рубрици *Сведок времена листа Помак* “ о Велимиру Вили Хубачу објављен је под називом „Тихи човек – гласовити стваралац“, јануар – јун 2010, стр. 25. У потпису текста стајало је – Редакција листа „Помак“.

Чега год да се латио током радног века позлатило му се - од „Лесковачког средњошколца“ и „Омладинског гласа“, где је као ученик Више гимназије у Лесковцу био главни и одговорни уредник, до „Гласа Истре“ у Пули, од лесковачке „Наше речи“ до зеничке „Наше ријечи“, од Фото кино клуба „Аца Стојановић“ – Лесковац и Фестивала аматерског филма Југославије у Лесковцу до Филмског клуба „Јелен“ и Фестивала „Мала Пула“ и најзад до угледног лесковачког часописа „Освит“.

Скоро да нема тога што Велимир Вили Хубач није био у новинарско-публицистичкој делатности: од новинара-сарадника до новинара уредника, а његова ужа специјалност, од првих новинарских дана, била је област културе и образовања.

Био је директор и главни уредник Радио Пуле у оснивању, потом заменик директора и главног и одговорног уредника на оснивању Радио Лесковца 1970. године.

Покретао је часописе („Истарски мозаик“), едиције (Зеница јуче, данас, сутра“), „Реч, звук, боја („Наше стварање“, Лесковац), писао је фељтоне. У „Гласу Истре“ објавио је у наставцима дечји роман „Дјечаци са риве“, коаутор је књиге „Голоруки“. У загребачком „Телеграму“ (под уредништвом Фадила Хаџића) имао је скоро у сваком броју свој стубац о културном животу Истре и Пуле. Писао је за листове и часописе: „Дело“ – Љубљана, „Српски књижевни гласник“ – Београд, „Наше стварање“ – Лесковац.

Поспешивао је аматере, те дивне опсенаре духа духовности, афирмишући их у свим областима и срединама у којима је деловао. Био је чак и секретар КУД „Ибрахим Первиз“ у Зеници. Оснивао је клубове, драмске студије, био је члан жирија на смотри аматера.

У Пули и Зеници, Велимир Вили Хубач, тај тихи дивни човек, еруптивне вокације, наметнуо се неуморним радом и ретком стваралачком разноврсношћу. Без његовог имена историја културе поменутих места била би непотпуна и штура.

Поглавље о новинарству Лесковца и Србије такође би било незамисливо без имена Велимира Вилија Хубача. Културни посленици га памте као узорног сабеседника, поузданог сарадника до фанатизма оданог стварима за које се залагао. Био је одлучно против полутанства, квази културе и уметности, али на начин који не спутава, већ снажи, не негира већ нуди правце могућег, поштујући личност и прегнућа из

којих увек, како је Вили умео да каже може да ишчили нешто вредно, далекосежно.

Име велимира Вили Хубача можемо наћи и у записницима из СИЗ-а Фонда културе, у публицистикама „Смотра класике на југословенској сцени“, Сабора народног стваралаштва Србије, Позоришних сусрета „Јоаким Вујић“, Сусрета жена писаца Југославије, у акцијама и манифестацијама КУД „Абрашевић“... и где све не још где је био: покретач, саговорник, хроничар, примеран активиста.

Није било уметничких ансамбала, врских уметника – гостију Лесковца о којима у „Нашој речи“ Вили није писао... и нема организације и установе, акције и манифестације од месних заједница до Културно-просветне заједнице или о искрслим проблемима просвете и културе, а да се Вили Хубач није огласио. Често полемички, али аргументовано, непристрасно, зналачки и стваралачки.

И о Велимиру Хубачу су други писали. Када је отишао у пензију 1995. године у „Нашој речи“ од 17. 11. 1995. године, Томислав Н. Цветковић написао је текст какав је Вили заслужио: „Тихи човек еруптивне вокације“.

У књизи „Живот пише приче“ аутора Вериц Баторевић Божовић, његове колегенице и блиског пријатеља, објављен је запис о Велимиру Хубачу. На питање одакле то опредељење за новинарство, рекао је:

-Има то свој разлог. У гимназији смо онда издавали своје месечне новине, прво „Искру“, па „Лесковачки средњошколац“, касније је то прерасло у „Омладински глас“, гласило омладине Лесковца. Први уредник био је Радмило Требјешанин, потом Миодраг Митић, а онда су поставили мене. Када сам се разболео, главни уредник је постао Јован Букелић. И тако, другови су оценили да имам неко искуство, па су ме након оздрављења послали у „Нашу реч“. А школа, питао сам, положи ванредно, одговорили су ми. И тако, иако сам имао неке склоности, привлачиле су ме неке друге ствари, постао сам новинар, заволео професију, нашао себе у њој. Посао је све више „хватао“. Као млад новинар ангажовао сам се и на покретању „Гласа пионира“.

Велимир Вили Хубач, сасвим је извесно, незаобилазни је део културне баштине Лесковца. Писање културне историје града незамисливо је без текстова који су сачувани у комплетима – годишњацима „Наше речи“, али и лесковачким листовима и часописима.

Човек је оно што за њим остаје, по томе је неуништив, као камен, као вода, као небо. А за Вилијем Хубачем, остало је

много текстова који су сведочанство о једном времену и генерацијама стваралаца и прегалаца који су у њему делали.⁷²⁰

%

МИОДРАГ ВЕЛИЧКОВИЋ (1943 – 2010) - Недавно је у 67. години живота преминуо Миодраг Величковић, значајно име у домену светске карикатуре. Био је вишегодишњи технички уредник Информативног гласила *Наша реч*, врстан илустратор и афористичар, али и технички уредник многобројних књига и публикација у лесковачком крају, између осталог и листа за књижевност, уметност и културу „Помак“.⁷²¹

Завршио је Вишу школу за примењену уметност у Новом Саду, а карикатуром се бави од 1960. године. Добитник је стотине домаћих и међународних награда. Он сам био је вома поносан на другу и трећу награду Фестивала карикатуре „ПЈЕР“. Карикатуре Миодрага Величковића су препознатљиве, како по његовом уметничком рукопису, тако и по упечатљивости порука које жели да саопшти и то најчешће веома успешно и упечатљиво, карикатуром без речи. Као најплоднији период у свом раду Миодраг Величковић апострофирао је период од 1970. до 2000. године. Најплоднија година у његовом раду била је 1996. када је освојио десет награда и то све међународне – прве. У Италији, Турској, Никозији, Крушевцу, Београду, Прокупљу, Љубљани, Минхену...

По Величковићевом мишљењу, које је саопштавао члановима редакције *Наше речи* највеће му је задовољство било када објави карикатуру која вреди, која погађа срж ствари и која никога не оставља равнодушним.

Карикатуре је правио црним тушем па су оне саме по себи носиле црну потку. Желео је да његова карикатура траје дуже од политичког или социјалног мотива који га је инспирисао, да буде универзална по својој поруци и да буде актуелна кроз десет-двадесет година, јер људске мане су универзалне. Бежао је од тривијалности и имао је нерв да уочи оно што се најбитније догађа у том тренутку и одреди му карикатуром одређену поруку. Као истакнуто име у области карикатуре,

---

⁷²⁰ Напомена: Комплетан прилог из 49/50 броја *Помака*, јануар – јун 2010, стр. 25. У потпису прилога стоји: Редакција листа *Помак*”.

⁷²¹ *Верица Баторевић Божовић*, *Запис за сећање – Миодраг Величковић (1943 – 2010)*, *Помак* бр. 49/50, јануар-јун 2010, стр. 28. Напомена: Ово је комплетан прилог. Уз текст је објављена и првонаграђена карикатура М. Величковића у *Јапану*.

Миодраг Величковић је био члан жирија у Италији и Турској, као и на више домаћих фестивала и салона карикатуре. Имао је 14 самосталних изложби карикатура и то у Француској и Немачкој, а у југословенској селекцији излагао је у Паризу, Москви, Амстердаму, Риму, Варшави, Софији и Милану. Илустровао је и тридесетак књига дечје поезије и многе листове тога жанра. Сваки значајан јубилеј Наше речи Величковић је обележио самосталном изложбом карикатура.

Добитник је Златне значке културе КПЗ и Октобарске награде Лесковца. Било би потребно много простора да се само поброје све награде које Миодраг Величковић добио у својој плодној стваралачкој каријери. Свакако, најкуриозитетније је награда – Медаљон са највећег светског салона карикатуре у Токију. Салон је организовао најтиражнији лист на свету „ЈОМЈУРИ ШИМБУН“; стигло је дванаест хиљада карикатура од преко 500 аутора из 72 земље. Миодраг Величковић био је најбољи, а тема је била „ВРЕМЕ“.⁷²²

%

У јубиларном 49/50. броју „Помака“ (јануар – јун 2010. године), објављени су шири прикази неколико књига лесковачких писаца. Милан Рад. Божовић пише о „Требежини“ Михајла В. Дојчиновића (Филекс, Лесковац 2008); Марија Стојановић се оглашава критиком збирке песама Љиљане Јањић „Изгубљени кључ“, Милија Деспотовић даје критички суд о збирци Дејана Ђорђевића „Непристајање“ (Филекс, Лесковац 2008), а Станко Ђорђевић пише о збирци Небојше Крстића „То код нас не може да буде (Филекс, Лесковац 2008).

%

ОМАЖ ТОМИСЛАВУ Н. ЦВЕТКОВИЋУ – У 51/52. броју Помака (јул –децембар 2010) на насловној страни објављен је прилог Верице Баторевић Божовић „Омаж Томиславу Н. Цветковићу (1933 – 2010)“ поводом његове смрти.⁷²³

У том броју Помака о Цветковићу су писали и Срба Игњатовић, председник Удружења књижевника Србије (Прегалац Томислав Н. Цветковић), Ђоко Стојичић, из Београда (Тома Цветковић – значајно име наше књижевности

---

⁷²² Напомена: М. Величковић илустровао је и збирку дечјих песама Д. Коцића *Дневник на распушту*.

⁷²³ Напомена: Објављено у *Књижевним новинама бр. 1183, година LXII, Београд, новембар 2010.*

и културе), Оливера Шијачки, Нови Сад („Успомене за сва времена“), Бранко Цидић, архивиста Историјског музеја у Београду („Томислав Н. Цветковић и Конфинови дани хумора“), Душан Јањић, Лесковац („Сарадња Томислава Н. Цветковића са удружењима из области културе“), Ненад Кражић, Лесковац („Свестраност Томислава Цветковића – човек акције“), Мира Коцић, Лесковац („Ја ово морам да изрекнем“), Властимир Вељковић, Лесковац („Култура не може све, али може више од свега“), Радивоје Пантић, Куршумлија („Сећање на пријатеља“), Благоје Ивановић, глумач, Лесковац („Тома – човек позоришта“), Саша Хаџи Танчић, Лесковац („Увир“). У том броју Помака објављен је и једнаест песама Томислава Н. Цветковића.⁷²⁴

%

У Помаку 51/52 (јул – децембар 2010) представљени су чланови удружења писаца Лесковца: Мира Коцић, Милан Рад. Божовић, Добросав Ж. Туровић и Славица Блажић Беба.⁷²⁵

У Помаку 51/52 (децембар 2010) објављени су и следећи прилози: Драган Тасић: Мисија критике (Огледи и критике, Тихомир Петровић, Сомбор, Градска библиотека Карло Бјелица 2009), стр. 24–25; Љиљана Ана Вучковић: приказ под насловом „Да је више љубави...“ (Снежана Јањић, песме за децу, У гнезду детињства, Филекс 2010), стр. 26; Данило Коцић, приказ под насловом Ново – стари свет (Брђанске приче Милана Рад. Божовића, Удружење писаца Лесковац 2009), стр. 26; Др Иван Беџић, приказ: Традиција у души (Добросав Ж. Туровић, Тужбалице Горње Јабланице, Филекс, Лесковац 2010), стр. 27;

%

ВОЈИН МИТРОВИЋ - Навршила се трећа година од смрти песника и писца *Војина Воје Митровића*. На дан 8. марта 2008. године престало је да куца племенито и песничко срце. Умро је познати човек и песник. Град на Ветрници остао је без једног реномираног ствараоца у култури. Иза њега остали су песнички и литерарни белези.⁷²⁶

Но, оно што је највреднијеи што остаје да се памти су његове песме, приче и записи. Памтиће га лесковачки писци и

---

⁷²⁴ Помак, бр. 51/52, јун – децембар 2010, стр. 1-11. Напомена: Видети опширније у делу студије о Т. Цветковићу.

⁷²⁵ Помак, бр. 51/52, јул – децембар 2010, стр. 18.

⁷²⁶ Добросав Ж. Туровић, „Војин Ј. Митровић“, Помак, бр. 51/52, јул – децембар 2010, стр. 22. Напомена: Опширније у Митровићу видети први том студије.

песници, школски другови, пријатељи и наша средина као скромног, поштеног, искреног и талентованог песника.⁷²⁷

%

У 53/54. броју Помака (јануар – јун 2011) посебну пажњу привлаче прилози Драгана Тасића (Иво Андрић: Разговор с Гојом), Душана Јањића (Доситеј Обрадовић и Европа), Биљане Мичић (Бранко Миљковић – принц песник), Саше Хаџи Танчић (Прозор за бескрајно читање – из живота наше библиотеке), Томислава Н. Цветковића (Било некад – последњи текст припремљен за Помак), Ненада Кражића (Дочек краља Милана у Лесковцу – одломак из комедије коју је према Сими Бунићу написао Ненад Кражић), Хранислава Ракића (О познатим Лесковчанима из другог угла – Криво огледало III Живана Стојковића). Представљен је Књижевни клуб Дервен – Грделица и чланови Удружења писаца Ненад Кражић, Драган Тасић и Станко Ђорђевић. У посебном одељку, у рубрици „Запис за сећање“ објављени су прилози о Јовану В. Стевановићу, професору и песнику (1938 – 2010), Слободану Костићу Кости (1941 – 2011) и Станку Миљковићу (1948 – 2010). Аутори ова три прилога су Перица Пешић, Властимир Вељковић и Светомир Николић.

%

ЈОВАН СТЕВАНОВИЋ – Јован Стевановић рођен је 12. маја 1938. године у Лесковцу где је завршио Вишу мешовиту гимназију. Дипломирао је на Филозофском факултету у Скопљу 1961. године на Групи за југословенску књижевност и српски језик.⁷²⁸

Радио је у ОШ „Иво Лола Рибар“ у Грделици, Гимназији „Станимир Вељковић Зеле“, истуреним одељењима у Грделици и Лебану (1966 – 1969), Пољопривредној и Економској школи у Лесковцу, у којој је био директор школе (1985 – 1989).

Осим што је књижевност била његова професија, писање поезије и књижевни рад су били његова опсесија. Стално читање, пре свега класика и модерниста, отворило му је видике за сталним сопственим усавршавањем. И поред тога, из скромности, са дугим паузама, појављивао се у студентским листовима, „Нашој речи“, „Нашем стварању“ и „Помаку“. Објављени опус му је мали у односу на обимно

---

⁷²⁷ Исто, Помак, стр. 22.

⁷²⁸ Перица Пешић, Јован В. Стевановић, професор и песник (1938 – 2010), Помак, бр. 53/54, јануар – јун 2011, стр. 18.. Напомена: Прилог објављен у рубрици „Запис за сећање“ преносимо у целини.

делу у рукопису, кој је, за живота, разврстао тематски у циклусима.

Животну сапутницу изгубио је рано (1996), када се суочио са коначношћу живота. Епитафом на споменику:

*„Ни реч ни стих ни звук
Тугу нашу не каза.“*

говори о неизрецивој тузи за највољенијим. Великој празнини у животу посветио је више елегичним песмама. Од сазнања да и сам болује од неумитне болести, суочава се са чињеницом да је крај живота на видику и црне мисли се претачу у тегобне и суморне теме, у песмама и лирским записима. При крају живота имао је жељу да објави још нешто „док је жив“. Овај свет је напустио 11. новембра 2010. године. Јованови наследници и пријатељи верују да ће његово дело, једнога дана бити објављено у један или два тома.

%

СЛОБОДАН КОСТИЋ КОСТА (1941 – 2011) - Угасио се живот Слободана Костића, популарног Косте, једног од најплоднијих и најчитанијих сарадника београдског хумористичко-сатиричног листа „Јеж“. Тихи стваралац, блистави хумориста и инвентивни сатиричар високих домета и, надасве, човек истанчаних хуманих вредности, утиснуо је трајне трагове у миљеу духовних садржаја ове и шире заједнице. Био је члан уредништва часописа за књижевност, уметност и културу „Наше стварање“ у Лесковцу. Рођен је 6. марта 1941. године у Крагујевцу, где су му родитељи службовали. Школовао се и одрастао у Лесковцу, а на Правном факултету Београдског универзитета стекао је диплому правника. Свој радни век провео је у стручној служби Фонда за инвалидско-пензионо осигурање у Лесковцу, где је стекао заслужену пензију. На велику жалост, мирне пензионерске дане прекинуо је његов одлазак у вечност и сећање, спомињање и незаборав 23. маја 2011. године.⁷²⁹

%

СТАНКО МИЉКОВИЋ - Прерано је умро Станко Миљковић (1948 – 2010), новинар, публициста и писац наше средине, поштовани саговорник и сапутник, био је пре свега велики читалац. Читао је опсежно, организовано, студиозно и аналитички, али и сасвим опуштено и информативно.

---

⁷²⁹ Властимир Вељковић (главни уредник листа Помак), Слободан Костић – Коста (1941 – 2011), Помак бр. 53/54, јануар – јун 2011, стр. 18 -19. Напомена: Опширније у одељку о Костићевом раду.

Уколико је смисао литературе у томе „да доприноси отменијим и толерантнијим односима међу људима“, како је својевремено говорио истакнути француски писац и министар културе Анре Малро, литература Станка Миљковића, његов журнализам и и псана реч у целини, одговорили су захтевима свог времена и уз извесну интригантност били су увек, рекли бисмо, тутанкамонски занимљиви и радо читани.⁷³⁰

Са уверењем да су прошлост и традиција једног народа и критеријум његовог духа, пропутовао је више европских земаља међу којима Енглеску и Француску, ношен жељом за сазнањем о положају Србије и српског народа у свету. Као радознали новинар и путник, посетио је за живота Лондон, Бедфорд и Париз где се у првом реду интересовао за живот припадника српске дијаспоре у овим земљама. Свој први сусрет са Лондоном, на пример, Станко Миљковић је према свом казивању, доживео као „занимљив пејзаж давно потонуле галије која је неким чудом изронила на светло дана из које је измилио неки шарени свет у коме нико нико ни на кога не личи“. Свим својим бићем, као човек „наше горе лист“, припадао је менталном амбијенту Сремчеве „Ивкове славе“ из које се ори враголаста музика пуног живота и хумора. Са поносом је истицао да је своју прву „врлетну“ читанку изучио из књиге професора Радмила Димитријевића и Димитрија Вученова, „која га је увела у свет литературе, али и много више од тога.“ Рођен је 28. маја 1948. године у лебанском селу Великом Војловцу где су се његови далеки преци крајем 14. века доселили из околине Пећи и основали ово село. Завршио је Филолошки факултет у Београду. Као професор књижевности службовао је кратко време у Неготину, а затим као новинар у Радио Лесковцу и редакцији „Наше речи“ одакле одлази у пензију. Објављивао је радове у београдском „Студенту“, „Омладинским новинама“, лесковачком „Зборнику“, у часописима „Освит“, „Српски југ“, „Наше стварање“, а био је главни и одговорни уредник листа за књижевност, уметност и културу „Помак“ из Лесковца у коме је редовно сарађивао. Објаво је четири књиге: књигу кратких прича „Рашки сликар“ (1998), у издању Наше речи, зборник одабраних текстова „Записи у времену“ (2002). У издању удружења писаца општине Лесковац објаво је романе „Тумач сопственог сећања“, а у издању Филекса роман

---

⁷³⁰ Светомир Николић, новинар, „Занимљив и плодан писац (О Станку Миљковићу 1948 – 2010), Помак. бр. 53/54, јануар – јун 2011, стр.19.

„Опсада“ (2004). Припремио је две књиге за штампу које нису објављене. О Станку Миљковићу писали су проф. др Тихомир Петровић, Јовица Стојановић и Душан Стошић. За њим је остао малолетни син Матија.⁷³¹

%

У броју Помака бр. 55/56, представљени су чланови Удружења писаца проф. др Живан Стојковић, Небојша Ђокић, Светолик Станковић и Братислав Тодоровић. Поводом годишњице смрти Томислава Н. Цветковића (1933 – 2010) објављен је прилог „Одгонетања смисла и корена“. Вукашин Цонић је представљен као песник, а пензионисани парох кутлешки Тихомир Н. Радивојевић објавио је прилог „Црквена библиотека у Кутлешу“. Властимир Вељковић објављује прилог „Огледало слободе“ о делу проф. др Томислава Илића „Судство и права човека у Југославији“, (СВЕН, Ниш 2008), а Хранислав Ракић пише о књизи др Живана Стојковића „Монографија дома ученика средњих школа Лесковац (Филекс, Лесковац 2011); Душан Јањић у прилогу Приче о старом Лесковцу износи оцене књиге Ненада Кражића „Кад су Ветерницом пловили чамци (Филекс, Лесковац 2007). Сибирске приче Милана Рад. Божовића представио је Станко Ђорђевић, а Данило Коцић у чланку „Мирис тишине у песмама Луке Крстића“ објављује оцену, односно део излагања са промоције нове песничке збирке „Кад липе замиришу“ овог познатог професора из Власотинца.

%

МИЛИСАВ МАРИНКОВИЋ (1929 – 2011) – У Лесковцу је 22. септембра 2011. године у 83. години живота преминуо Милисав Маринковић, новинар у пензији и један од најуспешнијих директора и главних и одговорних уредника недељника Наша реч, човек који је у граду на Ветерници оживео издавачку делатност.⁷³²

Рођен је 1929. године у селу Гарињу, општина Владичин Хан, али је након завршене учитељске школе, читав радни век провео у Лесковцу и допринио интелектуалном подизању града. Био је најпре председник општине Предејане, секретар ССРН општине Лесковац, а највећи део радног века провео је у Нашој реч, која је, уз редакцију листа, имала и своју

---

⁷³¹ Напомена: Текст преносимо у целини.

⁷³² Верица Беторевећ Божовић, Милисав Маринковић, уредник и издавач (1929 – 2011)“, Помак, бр. 55/56, јул – децембар 2011, стр. 22. Напомена: Прилог објављен у рубрици Запис за сећање.

штампарију. У време његовог уредниковања Наша реч је штампана и продавана у тиражу од седам и по хиљада примерака и петком ујутру лист је са нестрпљењем очекиван. Створио је јако интелектуално језгро у редакцији и око ње и о свим негативним појавама у друштву лист је имао свој став. Но, у периоду либерализма 1972. године, због текста „Црне наочари“, Милисав се нашао на удару партијских структура које су га одвојиле од Наше речи. До пензионисања био је новинар и уредник листа „Леминд“ и листа Агроиндустријског комбината. У време његовог директоровања у Нашој речи је покренута издавачка делатност и издато је више књига лесковачких аутора, али и Лесковчана из Београда и других градова Србије. Сахрањен је на Светоилијском гробљу.

%

ДИМИТРИЈЕ МИЛЕНКОВИЋ (1937 – 2011) - На Митровдан, 8. новембра, престало је да куца срце Димитрија Миленковића, професора српског језика и књижевности и дугогодишњег руководиоца најзначајнијих просветних служби у Лесковцу и региону. Својим преданим радом вишеструко је задужио област образовања и васпитања на овом подручју, али дао је и не мали допринос, пре свега својим ликовним стварањем, развоју културе у Лесковцу.⁷³³

Рођен је 5. августа 1937. године у Лесковцу у коме је завршио основну школу и гимназију. Дипломирао је на Филолошком факултету у Београду 1961. У родном граду предавао је српски језик и књижевност у основним школама „Јосиф Костић“ и „Васа Пелагић“ и у Машинско-техничкој школи, а већи део свог радног века налазио се на челу важних друштвених служби и установа; био је између осталог начелник Одељења за друштвене делатности општине, секретар СИЗ основног образовања, секретар СИЗ усмереног образовања Јужноморавског региона, директор Међуопштинског завода за унапређење васпитања и образовања.

Свој уметнички дар испољио је још за гимназијских дана. Остаће записано да је на средњошколском такмичењу драмских секција остварио најбољу мушку улогу у комедији Кир Јања Јована Стерије Поповића. Посебно се истицао у ликовном изражавању. Своје прве цртеже објавио је у лесковачком „Средњошколцу“ и у „Омладинском гласу“. За

---

⁷³³ Душан Јањић, *Запис за сећање - Димитрије Миленковић (1937 – 2011)*, Помак, бр. 55/56, јул – децембар 2011, стр. 22.

време студија и служења војног рока пунио је листове и часописе својим илустрацијама, вињетама, цртежима, карикатурама (Студентски збор у Скопљу, Студент, Гардист, Вечерње новости у Београду). По доласку у Лесковац наставио је да се бави ликовним стварањем. Илустровао је ђачке листове, које је, углавном, сам покретао и уређивао („Пионирски гласник“, „Искрице“, „Машинац“, „Свитања“, „Пионир“). Вињете и цртеже објављивао је, потом, и у листовима и часописима („Помак“, „Алијанса“). Илустровао је такође неколико књига лесковачких књижевних стваралаца.

Уметничку страну своје личности Димитрије Миленковић крунисао је 2004. године књигом „Мој црnobели свет“, која је наишла на топао пријем у нашој културној јавности. Ликовни критичар и историчар др Срђан Марковић пише, поводом те књиге, да је у цртежима и вињетама „садржан интимни цртачки дневник Димитрија Миленковића Мите саткан од љубави, снова, суровости живота и надања, реализован цртачки сигурно и са осећањем мере за однос између емоције, линије и поезије.“⁷³⁴

%

Из четвоброја Помака 57/60 издвајамо следеће прилоге: Др Иван Бецић (Милански едикт – историјски аспект), Душан А. Јањић (Прекретница у рецепцији дела Данила Киша), Драган Тасић (Осамдесет седам песама Миодрага Павловића), из заоставштине Томислава Н. Цветковића (Узорни подвижник – Милош С. Милојевић), Слободан Младеновић (Атанасије Младеновић – човек који је отварао школе, писао књиге и просвећивао народ), Светлана Велмар Јанковић (Племенита посвећеност служби – Николај Тимченко (1934 – 2004; беседа на отварању легата Николаја Тимченка при Народној библиотеци у Лесковцу), Живан Стојковић, Хранислав Ракић (Позоришни живот у Лесковцу до 1941), Верица Баторевић Божовић (Трагом старих фотографија - Кукар као глумац). У овом броју Помака објављена је и информација са промоције посхумно објављене књиге Вукашина Цонића „Споменик“ о којој је говорио Драгослав Хаџи Танчић. Опширан приказ најновије књиге проф. др Душана Јањића „Књижевна преплитања (у издању Алтере, Београд 2011) објавио је познати критичар Драган Тасић. У Помаку је објављена и информација да је проф. Јањић добио награду „Николај Тимченко“ за најбоље дело у области науке и књижевности за 2011. годину управо за књигу „Књижевна преплитања“.

---

⁷³⁴ Напомена: Прилог преносимо у целини.

Награду му је уручио Јован Пејчић, а о књизи су на свечаности 30. јуна 2012. године у Културном центру у Лесковцу говорили аутор и Душан Стошић. Слађана Стојановић пише о првој књизи Марије М Стојановић „Постигнућа“ (Филекс – Лесковац), а мр Лука Крстић о збирци прича Зорана Стојановића „Бреза“ (Филекс, Лесковац 2011). У овом броју Помака објављен је део излагања Данила Коцића са промоције (18. септембра 2011. у Културном центру Власотинца) заједничке збирке песама Радослава Шушулића и Снежане Стаменковић „Листопадна лепота“, песника из Власотинца.

%

У нашој средини, где се многе књиге и публикације пишу и објављују на брзину и „преко колена“, некритички и немарно, издањима видљив ауторске и уређивачке компетентности суђено је да штрче, буду изузимана и навођена по успелости и вредности као преседан. „Постигнућа“ Марије М. Стојановић су управо један такав редак примерак у новије време.⁷³⁵

У Помаку бр 61/64 (јануар – децембар) посебно су занимљиви прилози Марије Стојановић (Две стотине година од рођења Петра II Петровића Његоша), проф. др Душана Јањића (Његош и франкофонски свет) и опширан риказ Данила Коцића (Борислав Здравковић (1930 – 2012): Постао песничка легенда и за живота).⁷³⁶

%

У овом броју Помака, у рубрици *In memoriam*, објављени су прилози о Драгану Тасићу (1962 – 2012), Снежани Јањић (1950 – 2012) и Милану Рад. Божовићу (1940 – 2013). Такође

---

⁷³⁵ Слађана Сл. Стојановић, *Убедљив допринос лесковачкој есејистици (Поводом прве књиге „Постигнућа“ Марије М. Стојановић), Помак, бр. 57/60, јануар – децембар 2012. године, стр. 38. Напомена: Опширније у одељку о Марији Стојановић.*

⁷³⁶ *На Светоилијском гробљу у Лесковцу 22. децембра 2012. године сахрањен је професор и песник Борислав Бора Здравковић. О животу и раду професора и песника Здравковића говорио је Драган Радовић, главни и одговорни уредник часописа „Наше стварање“, који је рецитовао Борине песме. „Професор Здравковић је својим радом и делом задужио лесковачку књижевност. Био је не само изванредни педагог – предавао је и мојој генерацији четири године у Лесковачкој гимназији – него и изузетан уредник, песник, новинар, критичар и књижевни стваралац! – рекао је песник и професор Драган Радовић, уредник „Нашег стварања“, на чијем је челу био и велики песник Борислав Бора Здравковић.*

су објављени чланци о др Драгутину Николићу (1939 – 2006), песнику из Грделице и Слободану А. Младеновићу Ботку (1928 – 2002).

У 61/64 броју Помака представљени су и чланови Удружења писаца Лесковца Данило Коцић и др Миодраг Горановић, а из заоставштине Томислава Н. Цветковића објављени су прилози о Сими Бунићу (1882 – 1914) и Сретену Динићу (1875 – 1949), али опширан прилог Драги Тасића (Бор) о поезији Томислава Н. Цветковића. У овом броју Помака објављен је и занимљив прилог Драгана Тасића „Лирски јунак и пркос“ (Драган Радовић: Купен петл, Туристичка организација Лесковац, Филекс Лесковац 2012). Марија Стојановић пише о збирци Небојше Ђокића „Између сенки и камена“ (Удружење писаца Лесковац 2012), проф. др Живан Стојковић о Храниславу Ракићу (Борба за историјску истину, Градски одбор СУБНОР-а, Лесковац 2013), док се Станко Ђорђевић позабавио најновијим делом Михајла В. Дојчиновића „Преци и потомци – родослов“.

%

ДРАГАН ТАСИЋ (Грделица, 1962, Лесковац, 2013), песник, преводилац, књижевни критичар. Школовао се у Лесковцу и Београду. Дипломирао је на Катедри за општу књижевност и теорију књижевности Филолошког факултета у Београду. Сарађивао је са најзначајнијим књижевним публикацијама у земљи. Објавио књиге поезије „Зачарана кутија“ (1990), „Престо поглава“ (2000), „Силазак речним путем“ (2008), књиге есеја „Књижевни акценти“ (2004, награда „Жак Конфино“), „Завичајни круг и српске теме“ (2006) и превод са француског књиге песама Оскара Милоша „Песме љубави и гнева“.⁷³⁷

Када нас остави неко уман, увек остане питање: зашто његова мудрост и доброта одлазе у неповрат? Све друго се може надокнадити. Што је знао, научићемо, што је оставио, користићемо, што је казивао и чинио, памтићемо. Мудрост и доброту не можемо ничим надоместити. За тим ваља туговати и чезнути. Те врлине се не могу оставити у аманет.

Смрт је у великом букету ових врлина однела Драгана Тасића. Остала су недопевана животна снатрења, људска празнина, опора стварност, болно свакодневље... Онемели су умни разговори о вечним дилемама, о смислу стварања и

---

⁷³⁷ Драган Радовић, Драган Тасић / стваралаштво мисаоности и духовности“, Помак, бр. 61/64, јануар – децембар 2013, стр. 10.

постојања, о трајању и истрајности, о болу и излечењу, о раду и радовању.

Драган Тасић је био књижевни критичар што је на сваком кораку фасцинирао знањем и проицљивошћу. Био је предан и трпљив до фанатизма. Са подједнаком стваралашком акрибијом писао је и о делима најзначајнијих стваралаца, али и локалних поетских делатника у покушају. Објавио је тек неколико књига, али је зато његов суд о прочитаним остварењима (а он је прочитао као мало ко у последње време) био репер за многа потоња разматрања. Луцидан, добронамеран, са подједнаком пажњом је пратио поетска, прозна и књижевно-критичка остварења писаца различитих епоха, различитих меридијана и различитих генерација, а све са намером да књигу препоручи, да туђем делу да свој добронамерни и доброћудни удео.

Његова лична драма била је равна песничком усуду великана. Он је, можда зато, своје песме извлачио из пространих врела интима. Био је песник класичне прозоидије, старинског стиха, али модерног сензибилитета, рефлексиван, дубоких мисли, цивилизацијског обухвата. Сав урођен у контемплацију, у онострано, несвакидашње и универзално, залазио је у сфере реткима доступне, ишао је путевима којима се тешко и ретко пролази. То је био особен микрокосмос у којем се са задовољством улази, у коме се, захваљујући стваралачкој аскези и богатству валера радо борави, из кога се, због чудне поетске заумности, нерадо излази. Његова поезија представља уређен, али густ, сеновит честар мисаоности и духовности, у којима је остављено место за пробране, високим мерилима опремљене поетске сладокусце. Полиглота и полихистор, ерудита и мудрац, предан и одан – своју ризницу мудрости и доброте поделио је на два дела. Један део је просуо пред нама, а други је својом смрћу заклонио.⁷³⁸

%

СНЕЖАНА ЈАЊИЋ (1950 – 2012) – У 63. години живота, 25. новембра 2012. године, угасила се животна нит песникиње Снежане Јањић. Рођена је 1950. године у Лесковцу. Почела је да пише у основној школи. Студирала је на Филолошком факултету у Београду. Радилa је у просвети неколико година, а затим као референт у Општинском суду у Лесковцу. Пензионерске дане проводила је у друштвено-

---

⁷³⁸ Драган Радовић, Драган Тасић – стваралашто мисаоности и духовности, Помак 61/64, јануар – децембар 2013. године, стр. 10.

корисном раду и уз поезију проф. Боре Здравковића и Сергеја Јесењина.⁷³⁹

После објављивања прве збирке, 2000. године, активно се укључује у рад књижевних клубова широм Србије. Учествује на републичким и међународним конкурсима поезије.

Песме Снежане Јањић су објављиване у више од тридесет зборника, а 2003. године и у Антологији књижевног клуба из Инђије. Добитник је три златне и три сребрне повеље Књижевног клуба Војводине, прве награде на Геофексовом фестивалу у Параћину 2009. године. Похваљивана је на Фестивалу поезије у Ужицу, на фестивалу у Барајеву (2009, за децу, а 2010. за мисаону поезију). На сусретима песника у Параћину освојила је другу награду публике и другу награду стручног жирија, а недавно и повељу на међународним сусретима песника Удружења књижевника „Бранко Миљковић“ у Нишу. Била је радо виђен гост у Ивањици, Бечеју, Сомбору, Горњем Милановцу и Оцацима. Била је члан Удружења писаца Лесковац, као и СКОР-а (Савеза књижевника у отаџбини и расејању) са седиштем у Београду. Објавила је четири збирке песама: „Кад јесен процвета“, „Споменик“, „У гнезду детињства“ и „Снопови живота“. Сахрањена је на Светоилијском гробљу у Лесковцу.

%

МИЛАН РАД. БОЖОВИЋ (1940 – 2013) -Утихнуо је тихо и ненадано 11. септембра 2013. године. У часу када је успешно обављао припреме рукописа за штампу шесте збирке прича, насловљене „Варшоке приче из Панађуришта“. Њен садржај испуњавају аутентичне приче са занимљивим животним темама из Лесковца, лесковачке чаршије, популарног Панађуришта. Нит те особене чаршије и дух њених људи, *Милан Рад. Божовић* је зналачки, њему својственим стилем, уобличио у блиставе приче. Приче – даровнице.⁷⁴⁰

За живота је објавио пет ауторских књига прича: „Московске приче“ (2002), „Егејске приче“ (2003), „Јерменске приче“ (2004), „Сибирске приче“ (2005) и „Брђанске приче“ (2009). Овим збиркама, које су пригрљене у круговима читалаца, Милан – Мишко је на најбољи начин употпунио

---

⁷³⁹ Помак, бр. 61/64, јануар – децембар 2013. године, стр. 10. Напомена: Преносимо комплетан прилог; име аутора није објављено у часопису.

⁷⁴⁰ Властимир Вељковић, приказ, Милан Рад. Божовић (1940 – 2013): Даровнице, Помак бр. 61/64, јануар – децембар 2013, стр. 11.

књижевни садржај у миљеу лесковачких литерарних стваралаца, неугасло бисерје интелекта, миље својевременог обележја трајања и опстајања. Прераним одласком у вечност, Милан, популарни Мишко, затворио је свој частан животни круг обележен достојанством, круг испуњен богатим стваралачким чином и немерљивим садржајима.

%

Рођен је 11. новембра 1940. године у Ужицу. У Лесковцу је од најранијег детињства. У њему је растао и стасавао од 1942. године, стекавши на овим просторима бројне пријатеље. После завршене основне школе и гимназије, стекао је диплому на Технолошко-металуршком факултету Београдског универзитета. Први радни дан започео је у Рударско-енергетском комбинату „Косово“ у Обилићу, код Приштине.

Вративши се у Лесковац, радни век наставио је у Хемијско-козметичкој фабрици „Невена“, у којој је остао до стицања заслужене пензије. Један је од плејаде врних стручњака – технолога високо заслужних за брз, динамичан и осмишљен развој те фабрике и њено место у самом врху хемијско-козметичарске индустрије у земљи, у бившој заједници југословенских народа.

%

Милан је, надасве, био енергичан и истрајан. Познат по радном елану и ентузијазму, стручности и оданости послу. Такође, веома коректан у односима. Поуздан друг и драга особа. Дружељубив и истинољубив. Достојанствен, разборит, правичан. Једноставно, Човек човечности.

Уз све послове и обавезе, наглашено и са врло запаженим успехом огледао се и у области књижевног стваралаштва. Многобројне животне ситуације и истине преточио је у сјајне приче које плене садржајем и задивљују лепотом писане речи, својом језгровитошћу и упечатљивошћу. Нашле су своје место на страницама листова и часописа за књижевност, уметност и културу, као што су „Наше стварање“, „Помак“, „Лесковчанин“ и „Глубочица између обала“. Својим причама заступљен је и у Зборнику „Приче јужне Србије“ у издању издавачке куће „Свен“ у Нишу. Милан Рад. Божовић је за свој рад и резултате рада стекао бројна друштвена признања и одлијча. Био је члан Удружења писаца Лесковца и један од најзапаженијих сарадника листа за књижевност, уметност и културу „Помак“.

%

СЛОБОДАН А. МЛАДЕНОВИЋ (1929-2002) – Слободан Младеновић, син угледног лесковачког ствараоца Атанасија Младеновића, рође је 25. јула 1929. године у Лесковцу. Основну школу и гимназију завршио је у Лесковцу, Филолошки факултет у Београду, где је магистрирао са тезом о Јосипу Козарцу.⁷⁴¹

При помену имена Слободана А. Младеновића Ботка навиру у сећању приче о дружењу; уметницима и ствараоцима, о култури и манифестацијама културе у граду које је захваљујући његовој активности служио за центар југа Србије. Умео је око себе да окупи ствараоце и да заједно са њима, крене путевима просвећивања, али и уметничке надградње. Радио је као професор у Грађевинској школи у Црној Трави, затим у Пољопривредној школи, Медицинској школи, где је био и помоћник директора, као и у Лесковачкој гимназији. Биран је за професора Више техничке текстилне школе у Лесковцу. Део радног века провео је као управник Центра за културу лесковачког Радничког универзитета „Коста Стаменковић“. Био је дугогодишњи директор Лесковачког културног центра, оснивач, главни и одговорни уредник часописа „Наше стварање“. Један је од оснивача Књижевног клуба „Глубочица“. Као директор Дома културе (данас Лесковачког културног центра) радио је на ширењу и популарисању позоришне и музичке уметности. Организовао је и реализовао неколико стотине концерата народне, забавне и озбиљне музике, организовао је велики број гостовања опера, балета и позоришних представа из Београда. Најмање два пута годишње организовао је приредбе страних ансамбала из Француске, Шпаније, Бразила, Хаитија, Грчке, Кине, Албаније, Румуније, Бугарске, Пољске и других земаља. Настојао је, кад год је то било могуће, да у Лесковац доведе најеминентније групе из иностранства и врхунске уметнике и да они буду гости Лесковца и околних места.

Мр Слободан А. Младеновић Ботко био је велики заљубљеник у ликовну уметност. Један је од оснивача Колоније сликара која је радила у Копашници, Сијаринској Бањи и Власинском језеру. Од оснивања је непосредно организатор ове колоније. Захваљујући његовом упорном

---

⁷⁴¹ Слободан С. Младеновић, Слободан А. Младеновић (1928 – 2002) - свестрани културни радник, Помак, бр. 61/64, јануар –децембар 2013, стр. 11- 12. Напомена: Мр Слободан Младеновић био је уредник збирке Данила Коцића, „Чудна лађа“ у издању Дома културе у Лесковцу.

истраживању Лесковац има велики број вредних уметничких сликара створених у колонији. Као уредник издавачке делатности Културног центра обрадио је и објавио више од 50 књига аутора из Лесковца и околине. Све ове књиге је волонтерски припремао и помагао младим ауторима. Посебну бригу показивао је за ауторе – почетнике, песнике и прозаисте учећи их вештини писања. Упорним залагањем, ангажовањем Слободана Младеновића Ботка, Лесковац је постао отворен град за пласирање свих правих вредности у култури и уметности. Гости Лесковца су били најпознатији књижевници, еминентни уметници, истакнути научници.

Бавио се књижевном критиком и објављивао је у „Нашој речи“, „Нашем стварању“, Радио Лесковцу, Радио Београду. Написао је две књиге: „Лековита својства Сијарињске Бање“, „Сусрет са књижевним делима савременика“, док је књигу „Сто година Лесковачке гимназије“ објавио са још три аутора 1979. године. Добитник је Златне значке КПЗ Србије. Објављивао је песме, песме у прози и стотинак новинских текстова. Након пензионисања био је организатор пет међународних колонија сликара. Умро је пред крај 2002. године у Лесковцу.⁷⁴²

%

ДРАГУТИН НИКОЛИЋ (1939-2006) - Најугледнији грделички песник у другој половини XX века био је примаријус др Драгутин Николић, који је био један од оснивача Књижевног клуба „Дервен“ у Грделици и његов председник. Био је угледан специјалиста интерне медицине лесковачке болнице, а 1996. године стекао је звање примаријуса.

Поезијом се бавио од гимназијских дана, а од 1966. године пише интензивно. Објавио је књиге песама: „Снови на јастуку“ (1998), „Уста пуна смеха“ (дечја поезија, 2000), „Ратници у белом“ (2000), „Раздрагана планета“ (дечја поезија, 2001) и „На крилима маште“. Објављивао је у заједничким збиркама „Глубочица између обала“, 2000, 2001. и 2002. године, као и у „Нашем стварању“, „Помаку“ и „Нашој речи“. Био је члан Књижевног клуба „Глубочица“ у Лесковцу и члан Удружења писаца општине Лесковац. Међу колегама – лекарима и песницима Грделице и Лесковца, иако

---

⁷⁴² Напомена: Пренели смо комплетан прилог, Помак 61/64, јануар – децембар 2013.

је од Николићеве смрти прошло седам година (умро је 5. априла 2006), остале су песме и лепе речи.⁷⁴³

%

МИОДРАГ ДРАГАН ЗДРАВКОВИЋ (1950 – 2013) - Скромног, мудрог и повученог песник и афористичара Миодрага Здравковића, у једним периоду техничког секретара редакције, испратили смо крајем лета. Ово сећање је хвала на допринос часопису – записала је Маре Каранфиловић у двоброју часописа за књижевност, уметност и култур „Наше стварање“ (2013).⁷⁴⁴

Миодраг Драган Здравковић рођен је 1950. године у медвеђи, од оца Станојка и мајке Љубице. Од 1960. до 1970. године живео је у Тителу, где завршава средњу школу. Након тога долази у Лесковац. Мајстор је борилачких вештина. Бавио се спортским и тренерским радом. Држао је школу цудоа у Лесковцу, Лебану и Власотинцу. За рад у области културе и спорта освојио је бројне медаље, награде, плакете и одликовања. Добитник је Октобарске награде града Лесковца и Златне значке КПЗ Србије. Учествовао је на бројним књижевним манифестацијама широм бивше СФР Југославије и у низу градова Аустрије, Немачке и Бугарске, у оквиру програма КУД „Абрашевић“ и КУД „Лемид“ из Лесковца. Био је више година секретар КУД „Абрашевић“, а потом прешао у Културни центар у Лесковцу“ (текст преузет из ауторове књиге гнома „Привид за вид“, 2010).

Објављени радови: „Снопље“ (песме, 1977), „Изван вида дан“ (песме, 1996), „Сведвиднар“ (поема, 1997), „Поклољеном људождеру зуби се не гледају (афоризми, 2004), „Дрво зна да од њега не видимо шуму“ (афоризми, 2007), „Звезде из тепсије“ (афоризми, 2007), „Невид погледа“ (песме, 2008), „Сан по сну или смрт међу речима“ (песме, 2008), „Депонија људи“ (гноме, 2009), „Привид за вид“ (гноме, 2010).

%

БЕСПАРИЦА КОЧИ „ПОМАК“ – Године 2015. појавио се четвороброј „Помак“ (69 – 72) у коме посебну пажњу

---

⁷⁴³ Напомена: Прилог објављен без потписа аутора под насловом „Песник љубави и дечјих радости – примаријус др Драгутин Николић (1939 – 2006), Помак, бр 61/64, јануар – децембар 2013. године, стр. 12. Напомена: Уз прилог објављена песма „Угасли снови“.

⁷⁴⁴ Напомена: Прилог под насловом „Миодраг Драган Здравковић (1950 – 2013)“ приредио Властимир Вељковић, главни и одговорни уредник, Помак, бр. 65/68, јануар – децембар 2014, стр. 28.

привлачи оцена главног и одговорног уредника изнета у прилогу „Беспарица кочи Помак“:

У 2014. години из штампе је изашла само једна свеска листа за књижевност, уметност и културу „Помак“, четвороброј 65-68 (јануар – децембар 2014) на 40 страница, што је уобичајни обим. Поновила се 2012. и 2013. година када је лист изашао као четвороброј. Разлог томе је недостатак финансијских средстава. Због хроничне беспраце нарушена је динамика његовог излажења којом су прокламоване четири свеске годишње, односно тромесечно по једна.⁷⁴⁵

(...) Неспорна је чињеница да је рад на припреми и уређењу листа Помак, почев од контаката са ауторима, обраде прилога, до коректуре и одборења за штампу, на волонтерској основи. Објављени прилози се не хоноришу сарадницима, јер, једноставно речено, за те намене нема новца. Дакле, финансијска средства служе искључиво за покриће графичко-штампарских услуга. То значи да су издаци сведени на најнужнију меру.

%

Редовна изборна скупштина Удружења писаца Лесковца одржана је 15. априла 2015. године у Камерној сали ЛКЦ. Радно председништво сачињавали су Михајло Дојчиновић, Миодраг Горановић и Иван Бецић. На предлог председавајућег Председништва Михајла Дојчиновића усвојен је дневни ред: Извешта о раду Удружења писаца у 2014. години и Програм рада за 2015. годину. Извештај о раду редакције листа Помак са освртом на садржај четвороброја (јануар – децембар 2014); Избор новог члана Удружења писаца, Доношење одлуке о висини чланарине за 2015. годину. Избор чланова новог Управног одбора удружења писаца, Надзорног одбора и комисије за издавачку делатност и Комисије за пријем нових чланова.⁷⁴⁶

По првој тачки дневног реда извештај је поднела Верица Баторевић – Божовић, а по другој Властимир Вељковић. У дискусији су узели учешће Живан Стојковић, Данило Коцић, Иванка Стојановић и Добросав Туровић. Поднети извештаји једногласно су усвојени.

У чланство Удружења писаца примљена је песникиња из Лесковца Горица Станковић. Донета је одлука да чланарина у 2015. години буде 300 динара.

---

⁷⁴⁵ Властимир Вељковић: *Беспарица кочи Помак*, бр. 69- 72, 2015, стр. 38.

⁷⁴⁶ *Помак*, бр. 69 -72, 2015, стр. 38.

Зачланове Управног одбора удружења у новом сазиву изабрани су: Верица Баторевић Божовић, Властимир Вељковић, Михајло Дојчиновић, Љиљана Јањић (секретар), Живан Стојковић, Небојша Ђокић и Зоран Стојановић. Састав новог надзорног одбора чине: Миодраг Горановић, Груја Петковић и Иван Бецић. Чланови Комисије за издавачку делатност: Душан Јањић, Данило Коцић и Светолик Станковић. Чланови Комисије за пријем нових чланова су: Мира Коцић, Слађана Здравковић и Драган Радовић.

Слупштина је усвојила извештај о завршном рачуну за 2014. годину (подносилац извештаја Миодраг Горановић).

%

На конститувној седници Управног одбора Верица Баторевић – Божовић поново је изабрана за председника Управног одбора Удружења писаца Лесковца. Седница је одржана 11. маја 2015. године. На тој седници за секретара је изабрана Љиљана Јањић, која је и у претходном мандату била на тој дужности. За главног и одговорног уредника листа за књижевност, уметност и културу „Помак“, гласила удружења писаца, по други пут је изабран Властимир Вељковић.⁷⁴⁷

---

⁷⁴⁷ Помак, бр 69 - 72, стр. 39. Напомена: Посебну пажњу читалаца 69 – 72. броја Помака привукао је прилог проф. др Душана Јањића „Осам деценија од рођења Данила Киша – у видокругу српске и светске књижевности“. У овом броју објављен је и текст из заоставштине Томислава Н. Цветковића посвећен Станиславу Биничком (1872 – 1942), наставнику Лесковачке гимназије, диригенту најстаријег певачког друштва „Бранко“ (1889). Бинички је аутор прве српске опере „На уранку, оснивач Српске музичке школе, диригент и директор Опере у Београду, композитор чувеног „Марша на Дрину. Лесковчани су име овог великана, једно време и житеља Лесковца, дали Музичкој школи у Лесковцу. Бинички је рођен у Јасици 14. јула 1872. године од оца Стевана Биничког, команданта Треће понтонске чете, и мајке Марије. Уз ове напомена стоји да Помак преноси прилог Т. Н. Цветковића објављен у Политици 16. јула 2001. године. Из овог броја Помака издвајамо и прилоге: Милан Рад. Божовић – „Српски рубикони“, Љиљана Јањић – „Тајна једне дипломе“, Груја Петковић: „Кућа од прућа – плетуша и чакмара“, Властимир Вељковић: „Празан живот Вукомиров“, Живан Стојковић: „Проф. др Душан Јањић у прозном акростиху“, Добросав Туровић: „Уби га Видосавина клетва“, Људмила Марковић: Суд и правда. Представљено је и неколико нових књига: Никола Илић – „Одметници на југу Србије 1945 – 1953“, Данијела Радовановић: Испретурано време“ (збирка песама –приказ Данила

ЛЕСКОВЧАНИН

I

НЕПОСРЕДНО после појаве првог броја листа „Лесковчанин”, 1996. године, културна јавност Лесковца исказала је велико интересовање. Један од разлога је сам оснивач овог обновљеног листа за науку и књижевност, угледни правник др Томислав Илић, који је у то време био председник Окружног суда. У импресуму се могло прочитати да је директор тога листа др Димитрије Кулић, Лесковчанин, који живи у Нишу, познати професор Уставног права, а место главног и одговорног уредника било је поверено књижевнику Саша Хаџи Танчићу, који се низ година, са великим успехом исказао на тим дужностима. Укратко, реч је о екипи која – гарантовала успех.

%

Из први број обновљеног „Лесковчанина” (18. децембар 1996), у уводном тексту, на првој страни (уз слику Колета Рашића, ослободиоца Лесковца, 11. децембра 1877. године) читамо прилог уз потпис проф. др Димитрија Кулића, др Томислава Илића и Саше Хаџи Танчића:

„Пред Вама је први приватни лист у Лесковцу после Друго светског рата. Покрећемо га у име наших предака и у наше име. И у име наших породица. И следственика. У име науке и књижевности, како иначе стоји у заглављу „Лесковчанина”. Поновни сусрет са листом који је поносито назван родним именом свога читаоца, с много разлога, фиксиран је управо у дани тренутак после равно сто година од његовог покретања. Његови обновитељи, међутим, не обнављају и његово прошло

Коџића), Саша Хаџи Танчић: Бог их погледао (приказ Марије М. Стојановић). Објављено је да су изашли и следеће књиге: нови роман Зорана Стојановића „Дневник једне учитељице“, збирка песама Михајла Дојчиновића „На обалама сунца“ (приказ Станка Борђевића) и збирка песама Јосифа Стефановића „Врт снова“. Поводом смрти једног од најталентованијих лесковачких песника Војислава Истатковића (1953 -2015) објављен је приказ о његовом животу и раду.

време. „Лесковчанин” ће махом бити у знаку овога што се доживљава и осећа управо сада.

(...) Поновна појава „Лесковчанина” може се, уопште узев, схватити и као још једна, додуше лична активност у сусрет јубиларној 600. годишњици првих писаних помена града на Ветерници. И чином његовог обнављања, још једном, доказује се да је Лесковац, захваљујући благодарним појединцима, пре свега – град обнове.

Уколико не буде могао наставити да излази, и поред најбоље воље његових оснивача (наравно, из претпостављених разлога) овај нулти или први број пред Вама, господине читаоче, примите и прихватите као лични гест пажње и захвалности, као омаж тројице Лесковчана негдашњем „Лесковчанину” у знак сећања на стоту годишњицу од његовог покрета ња и – замирања. Страх оснивача, директора и главног и одговорног уредника „Лесковчанина” да ће судбина тог листа бити краткотрајна, нажалост, била је, углавном, оправдана. Лист је, истина, неколико година без тешкоћа излазио, али се фебруара 2001. године појавио последњи број, заправо двоброј 13/14 и тако је после пет година практично угашен.

II

У ПРВОМ БРОЈУ обновљеног листа „Лесковчанин” јавља се главни уредник Саша Хаџи Танчић подсећањем на онај „Лесковчанин” који се појавио пре – сто година! Наслов тога прилога више је него привлачан: „*Лесковчанин*” – како је изгледао и какви су му изгледи: „Да реткост не мора бити синоним вредности, то потврђује и „Лесковчанин”, лист политички, економски и књижевни, који је једанпут недељно, а по потреби и више пута, излазио 1896. године у Лесковцу. Дужни да то кажемо већ у освиту његовог обнављања после равно једног века, наглашавамо да је овај негдашњи повременик стварано извесна реткост, али он је то мање по свом медијском и информативном квалитету.

Ми, његови обновитељи, не кријемо задовољство да је један такав лист излазио у Србији, и то у Лесковцу, и да, углавном, испуњава стандардан захтев који се у ондашње доба постављао оснивачу и издавачу; у исти мах, он није испунио, такав какав јесте, неке претпоставке за продужено дејство свога трајања у потоњем времену и истом периоду. Назив обећава читаоцу „слику и прилику” Лесковчанина. На жалост, овде ни у иком случају не би се могло рећи да је правоверна и чак на моменте и битна. Судећи по прилозима у

(засад) једино пронађеном примерку броја 6. аутори прилога мање засецају у антрополошку димензију Лесковчана и јужносрбијанаца, него највећма у његов политички и свакодневни живот. Утолико пре морало би се зажалити, ако је то био једини циљ „Лесковчанина”.

У првом броју, где су се појавили прилози Милорада Павића, Давида Албахарија, Зорана Ђирића, Светлане Велмар Јанковић, Антонија Исаковића, Чедомира Мирковића, проф. Димитрија Кулића, проф. Петра Марковића, ето и лесковачких стваралаца – *Мирославе Јоцић*, *Раде Јовић* је представљен прозом „Лесковачка работа” (из још необјављеног романа „Срећно царство”), а познати новинар „Политике” *Милан Момчиловић* (тада дописник из Лесковца, а сада из Ниша) пева у песми „Зри истина: „Свет прасвет/ Тамнује/ У ноћи без звезда/ Зри истина/ Ко види – не види/ Глас њен грми.”

„Лесковчанин” подсећа, у прилогу „*Време је за антологију*”, да после „Песмописа” професора Мирослава Миловановића (Културни центар 1977), лесковачко стваралаштво нема ниједну антологију песништва после Другог светског рата. После заиста лепог пријема првог, и други број „Лесковчанина”, који се појавио 15. маја 1997. године изавао је и интересовање и благоданост јавности. Овога пута прва страна је посвећена „*Ходочашћу времена*”, односно првим лесковачким индустријалцима:

(...) Део простора у овом листу посвећен је визионарима „*Малог Манчестера*”, како је из милошти, а с правом, назван Лесковац тога доба. Из другог чланка аутора Томислава Илића, оснивача Лесковчанина, дознајемо, између осталог, и следеће: „Мало је градова било у Србији који су се, с крајем XIX века, могли похвалити својим листом. Као што је то могао Лесковац са „Лесковча нином”, захваљујући оснивачу, власнику *Љубомиру Стојановићу* и одговорном уреднику *Тодору Војводићу*, обојици из Лесковца.

„Лесковчанин”, лист политички, економски и књижевни, *одштампан је први пут 9. марта 1896. године* у Трговачкој штампарији Живојина Д. Обреновића у Лесковцу. Знатно раније него, данас, много познатији листови у Југославији.

(...) Поводом обнављања излагања листа, идеја оснивача је да буде лист свих грађана Лесковца, свих Лесковчана, а да афирмише све оно што је вредно у српској и југословенској науци и књижевности. Случајно проналажење једног броја листа, у Историјском архиву у Нишу, заголила је пажњу тројице ентузијаста: проф. др Димитрија Кулића, књижевника

Саше Хаџи Танчића и проф. др Томислава Илића, ранијег министра правде и председника Окружног суда у Лесковцу, да покрену нови лист под истим именом „Лесковчанин“.

(...) Нови лист „Лесковчанин“, са нешто измењеном концепцијом, тромесечни је лист за науку и књижевност. Тако је идеја некадашњег Лесковчанина настављена, с тим што нови лист афирмише све оно што је до сада створено, а што није јавности уопште или у довољној мери презентовано. У том погледу лист „Лесковчанин“ није конкуренција ниједном од постојећих гласила у Лесковцу.

На страницама „Лесковчанина“ покренута је (већ у бр. 2) иницијатива за припрему и штампање „Енциклопедије Лесковца“. Покретач је проф. др Димитрије Кулић („Пројекат за вечност“, стр. 19). Трећи број „Лесковчанина“ (15. август 1997) био је у знаку „Поднебља духовности“.⁷⁴⁸ У овом и неколико наредних бројева, угледни лесковачки новинар Властимир Вељковић, дописник Танјуга и Борбе, започео је серију текстова о историји лесковачког здравства и раду Српског лекарског друштва.

Наредни, двоброј (4/5, децембар 1997- март 1998) започиње занимљивом причом о Сими Бунићу (*Личност и дело* и *Дело огледало*, стр. 1. и 15.) аутора Саше Хаџи Танчића. У том броју *Србољуб Миленковић* опширно пише „Како је разношена лесковчака индустрија“:

У бр. 4/5 броју Лесковчанина, *Верица Баторевић Божовић* објављује веома надахнут текст „Реквијем за стару железничку станицу“, који је изашао и у њеној књизи „Живот пише приче“. У рубрици „Личности“, о академику *Звонку Марићу*, између осталог, пише: „Др Звонко Марић рођен је 1931. године у Бујановцу. Студирао је физику на Природно-математичком факултету у Београду, где је дипломирао 1955. године. Исте године се запослио у Институту за нуклеарне науке „Борис Кидрич“ у Винчи. Докторску дисертацију под насловом „Дисперзија светлости на атомским језгрима“ одбранио је 1960. године на

---

⁷⁴⁸ На основу археолошких истраживања у општинама Лесковац, Лебане, Медвеђа и Власотинце, како би то стручњаци рекли, констатовано је 117 налазишта из средњег века, од којих је 28 насеобинског карактера, а за 10 се сматра да представљају средњовековна утврђења. Регистровано је и 27 цркава, а на 18 локалитета констатовано је постојање цркве са некрополом, док је 22 налазишта са знаковима гробног белега. (*Лесковчанин*, 15. август 1997, бр. 3, стр. 1)

Природно-математичком факултету у Београду. (...) До сада је објавио 80 научних радова од чега 50 у међународним научним часописима.⁷⁴⁹

У том броју Лесковчанина (стр. 10) објављен је и занимљив прилог о „Лесковчаком незнаном јунаку”, а повод је била „Споменица на прославу 50. ослобођења Лесковца 1887-1927”. (...) Споменик који је подигнут на средини пијаце од црвеног гранита, боје крви, из бронзе, био је покривен српском трбојком. На гранитној пирамиди исписане су речи: „Палим за слободу – захвални Лесковчани”. (...) Споменик је израдио наш познати вајар г. Драг. Арамбашић. (...) Одбор за подизање споменика палим ратницима лесковачким, који је основан децембра 1924. године, за три године рада прикупио је материјална средства и подигао споменик.

(...) У тешким данима повлачења 1915. године кад су многи гледали да спесе бар голу душу, *Владимир М. Лазаревић*, поручник петнаестог пеша дијског пука, херојски је пао бранећи Лесковац од налета Бугара. Као заступник бригадира заштитнице, он је са својом малом али храбром четом и војводом Милојем Мишковићем чувао положај Хисар као некад Синђелић Чегар. Но, бесомучним нападима бројно надмоћнијег неприја теља се није могло одолети. У последњем часу, када је опкољен са свих страна, сем неколико бомби, остао без икакве муниције, Лазаревић је наредио Мишковићу да се с водом пробију кроз густе бугарске редове. Он се задржао на положају само са два ордонанса и, пошто је бацио последњу бомбу, погинуо је изрешетан и измрцварен бајонетима. Идентитет неустрашивог Лазаревића није могао да се утврди. Бугари су му с новцем однели све хартије. Тако се десило да овом хероју благодарни Лесковчани подигну споменик као незнаном јунаку. Међутим, тај храбри српски официр јесте *Владимир М. Лазаревић* - „*Мандић*” из Алексинца. Смели водник Мишковић, који се успешно пробио са својим војницима кроз бугарске редове, по ослобођењу, као поручник 27. пешадијског пука, исрпичао је догађај Влади Мировом брату Драгољубу Николићу и потврдио да је он пао на Хисару.

У наредном броју Лесковчанина појашњење приче везане за „незнаног јунака” дала је *Ђурђа Ђурђевић*. Она је, између

---

⁷⁴⁹ Академик Татомир Т. Анђелић, академик Стеван Коички, академик Миодраг Томић, Научник значајне репутације у нуклеарној и квантној физици, Лесковчанин, бр 4-5, стр 6.

осталог, написала: „У Лесковцу се дуго сматрало да је лик на споменику, који представља војника у пуној ратној опреми, анонимни лик, створен по замисли вајара Драгомира Арамбашћа. Све је трајало док Лесковац није посетио Милош Марковић, из Прокупља, који је запањен застао крај споменика и узвикнуо: „Овај човек на споменику је мој ратни друг Алекса Симоновић из Свирче код Прокупља...”

(...) Када је 1957. године дошла *Јелена*, ћерка Александра Симоновића, у Лесковац да у једној лесковачкој школи предаје француски језик, не мало је била изненађена када је угледала фигуру војника на споменику у центру града, код Јужног блока, јер је у њој препознала лик свога оца. Међутим, убрзо је одагнала било какву мисао да би то био баш лик њеног оца, али би се увек тргла када би прошла поред споменика пошто је сличност сасвим убедљива. Када је „Наша реч” 21. септембра 1984. године поново штампала чланак *Николе Булатовића*, који је већ раније био објављен (1967. године) под насловом „*Ко је човек са бронзе*” и у њему причу Милоша Марковића о Александру Симоновићу и фотографисану на Ташмајданском гробљу, за Јелену су, пошто је прочитала чланак, престале све дилеме. Била је сигурна да је на споменику лик њеног оца.⁷⁵⁰

Наредни 6. број Лесковчанина (септембар 1998) на насловој страни обележава друго ослобађање Лесковца – 7. октобра 1918. године. Ту је и слика Алексе Симоновића, српског наредника у Првом светском рату, припадника Другог гвозденог пука и учесника пробоја Солунског фронта 1918. године, а посебно је занимљив опширан прилог *Душана Стоишића* „*Тражење излаза*” о књижевнику Саше Хаџи Танчићу.⁷⁵¹

---

⁷⁵⁰ Александар Симоновић је рођен 18. јула 1892. године у Сварчу код Прокупља. Био је ожењен Алексијом, родом из Прокупља. Имали су петоро деце - све девојчице: Десанку, Стојанку, Стојиславу, Јелену и Ану. Учествовао је у балканским ратовима, затим и у Првом светском рату, као припадник Другог гвозденог пука. По чину је био наредник. После Првог светског рата живео је са породицом једно време у Новом Пазару а затим у Београду. Имао је завршену гимназију, те је у Новом Пазару и Београду радио као рачуновођа у првостепеним судовима. Умро је 9. октобра 1927. године у Београду, само 14 дана пре откривања споменика у Лесковцу, не знајући да ће његов лик војника са Солунског фронта красити центар града на југу Србије.

⁷⁵¹ Видети опирније, *Лесковчанин*, бр. 6, септембар 1998, стр. 9.

Навршило се осам деценија од ослобођења Лесковца, 7. октобра 1918. године. Датум ослобођења остаће у незабораву и у памћењу сваког Лесковчанина. У дугој и бурној историји, Лесковац је био више пута поробљаван и ослобађан. Било је више агресора и поробљивача. Од 1877. до 1944. године, Лесковац је три пута ослобађан: од Турака 9. децембра 1877, од Бугара, Аустријанаца, Мађара и Немаца 7. октобра 1918. и од Немаца 11. октобра 1944. године.⁷⁵²

Ш

НЕНАД МИХАЈЛОВИЋ (1923 – 1998) – У Београду је 14. августа ове године (1998), на Новом гробљу, кремиран *Ненад Михајловић*, један од сарадника листа „Лесковчанин”. Красиле су га најузвишеније људске особине, бескрајна доброта, племенитост и човекољубље. Рођен је у Сврљигу 1923. године. Највећи и најлепши део свог живота, провео је у Лесковцу. Најпре као ученик Текстилне школе од јесени 1943. до пресељења у Београд у јесен 1975. године. Доброволац у рату, 1944. Акцијаш у послератним годинама, ударник, ваздухопловни официр...

Са изузетним ернтузијазмом и највишим успесима радио је у текстилним фабрикама лесковачког басена и био на најодговорнијим дужностима. Угледан наставник и уважени васпитач и педагог у лесковачкој Текстилној школи, подизао је генерације стручњака. Биран је за професора и директора Више текстилне техничке школе у Лесковцу и Београду, за посланика у Скупштини Србије и био у руководству бројних одбора, организација и стручних удружења.

Михајловић је аутор три средњошколска уџбеника од којих је један доживео 12 издања. Написао је 6 скрипата за студенте виших текстилних школа, приручника за текстилне техничаре и инжењере текстилце, три монографије и исто толико брошура, коаутор два пројекта и елабората за потребе текстилне индустрије наше земље...

Објавио је 60 стручних прилога у часописима и поднео безброј реферата и стручних саопштења на симпозијумима и сличним скуповима. Веома успешно се огледао у карикатури и годинама сарађивао у лесковачком недељнику „Наша реч”. Бавио се фотографијом, сликарством, скулптуром, пројектовањем... Био је, речју, ретка и свестра на личност, неуморни трагалац и стваралац. Носилац је више диплома,

---

⁷⁵² Добросав Туровић, *Ослобођење Лесковца 1918, Лесковчанин*, бр. 6, стр. 15.

повеља, ордена, награда и других признања за самопрегоран рад и врхунске резултате.⁷⁵³

%

„Немањина Дубочица” – тако је назначена рубрика са насловне стране (8-9. двоброја „Лесковчанина”, март 1999).

(...) Прошлост Лесковца – пише у Лесковчанину Ђурђа Ђурђевић (*Немањи на Дубочица*, бр. 8/9) не може се реконструисати јер нема сачуваних извора и стога је немогуће да се о овом граду добије потпунија историјска слика. Ово место се под називом „Лесковац” први пут појављује почетком XIV века, тачније 1308. године, у једној даровној повељи краља Милутина. Овако касна појава имена „Лесковац” може да укаже на то да је у средњем веку Лесковац носио назив *Дубочица*, како се иначе звала читава већа област у долини Јужне Мораве, која се простирала од реке Топлице на северу, до Врања на југу и до Косова на југозападу.

Наш познати историчар Стојан Новаковић такође сматра да се Лесковац у прошлости звао Дубочица, али његово мишљење се заснива само на претпоставци, тако да га не можемо прихватити као научну истину. То питање остаје отворено за даља научна истраживања. Можда би некадашње насеље са називом Дубочица требало тражити на Хисару или не месту где је сада село Доња Копашница или у његовој непосредној близини. Међутим, о томе ће будућа археолошка и историјска истраживања највероватније нешто више да кажу.

Што се назива „Лесковац” тиче ни до данас није научно утврђено његово порекло, али је Милан Милићевић крајем прошлог (XIX века) забележио предање у Великом Трнову, које казује да је у равници између Стројковца и Лесковца било много плитких и „дубоких” (дубоких) бара, па је због тога та равница добила назив Дубочица. Касније је равницу прекрила лескова шума, те се град у њеној близини, по њој назвао Лесковац.⁷⁵⁴

%

У Лесковчанину (бр. 10, јун 1999) објављене су потресне слике (чак осам) рекетираног међународног путничког воза на мосту на Јужној Морави од Грделице – Лесковац, 12. априла

---

⁷⁵³ Прилог В. Вељковића из *Лесковчанина*, бр. 7 од децембра 1998. године.

⁷⁵⁴ *Опширније видети Лесковчанин*, бр. 8/9, март 1999, стр. 12-13.

1999.⁷⁵⁵ Др Томислав Илић у чланку „*Рат као средство наметања туђих вредности*” констатује „да је војни напад на Југославију акт агресије”.

IV

ОД 10 БРОЈА ЛИСТА „Лесковчанин”, у заглављу се више не појављује име директора *др Димитрија Кулића*. У импресуму сада стоји: Оснивач и директор *др Томислав Илић*, главни и одговорни уредник књижевник *Саша Хаџи Танчић*. Читалаштво се обавештава да је формирано Издавачко предузеће „Лесковчанин” и да је директор проф. др Томислав Илић. Скромно је обележена и појава десетог броја листа уз најаву др Илића „за даље размишљање како афирмисати позитивно стваралаштву”. У том броју С. Х. Танчић пише о значајној нумизматичкој збирци *др Сергија Димитријевића* и његовој студији „*Српски средњовековни новац*”. Познати лесковачки историчар *Добросав Туровић* отвара занимљиву тему „*Лесковац кроз векове*” (у два наставка) и износи низ занимљивих података, које вреди прибележити: (...) О Лесковцу су писали бројни летописци, етнографи, историчари, путописци, или напросто намерници, који су једном кроз њега прошли и од их је опсенио лепотом, историјом или људима. Написе су оставили Константин Михајловић Јаничар, Михајло Лукаревић, Феликс Петачић Дубровчанин, др Едуард Браун, надбискуп Петар, Длугаш, Јохан Георг Хан и Феликс Каниц, који га је овековечио и ликовним записима.

(...) Лесковчани су дочали коначно ослобођење од Турака 11. децембра 1877. године... По ослобођењу од Турака Лесковац постаје срез и округ и центар свеукупног развоја југа Србије, а индустријски раст Лесковца између два сведска рата је импресиван.

(...) Најновија археолошка ископавања на Хисару потврђују да је насеље старо око XIII века пре н.е. и потврђују тезу да је на њему било првобитно насеље. Хисар као узвишење које

---

⁷⁵⁵ Главни уредник листа *Лесковчанин Саша Хаџи Танчић* у *Нашем стварању*, бр. 1-2, 1999. године на вест о рекетирању међународног путничког воза на Јужној Морави код Грделице - Лесковац, 12. априла 1999. године, објављује песму (поново објављена у свечаном 4/2003 броју поводом пола века *Нашег стварања*): „Воз, заустављен на мосту”: „*Река је у сопственој води видела мост./ Воз, заустављен на мосту./ ускрсао из пепела./ Небо је и даље плаво, као живот./ Земља је и даље чврста./ као душа.*”

је доминирало над лесковачком котлином био је погодан за одбрану од разних непријатеља. (...) Лесковац је веће место у Византији, за време цара Јустинијана (527-565), који је изградио и Царичин град, седиште црквене архиепископије у овом делу јужне Србије. (...) Лесковац се помиње и 1347. и 1348. године у Хрисовуљи манастира Хиландар. Њу су издали цар Душан и царица Јелена. У посланици цара Душана Силног пише: „Лесковац варош с једне и друге стране реке Ветернице, са засеоцима и међама свим, буди покло њен манастиру Хиландару 1348.”

(...) У турском ропству био је пуна четири века и 23 године, од 1454. до 11. децембра 1877.

(...) Половином XIX века Лесковац броји око 15.000 становника, од тога 2.400 хришћанских, 500 турских и муслиманских, 10 јеврејских и 30 циганских домаћинстава.

У најновијем, 12. броју (фебруар 2000) редакција на насловној страни подсећа да је „Лесковчанин” овом бројем „ступио у трећи век”. Ту се подсећа да је „Лесковчанин” излазио 1896. године (сачуван само примерк бр. 6 (14. април), чија је насловна страна објављена као факсимил у првом броју. После сто година, 18. децембра 1996. године поново је обновљен, а са 12. бројем улази у – трећи век. У том, 12. броју *Марко Недић* пише о најновијем роману *Радета Јовића „Срећно царство”*, а пренето је и уводно слово *Саше Хаџи Танчића* са отварања изложбе познатог лесковачког сликара *Драгољуба Станковића „Чивија”*.

Фебуара 2001. године појавио се 13/14 број „Лесковчанина” и то по први пут са насловном страном у – боји! Нажалост, од тог тренутка – више га нема. Такав крај из тог последњег броја се није могао наслутити. Штавише, очекивало се, можда, и редовније излагање. Ето, баш у том броју обелодањена је да је у издању Издавачког предузећа „Лесковчанин” изашла – прва књига. Аутор је Томислав Илић, а књига је наденута насловом „Људске судбине”.

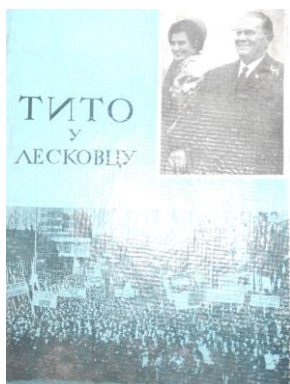
ПИОНИР

МАРТА 1980. године - појављује се 1 (10) број „Пионира”. листа ученика основних школа општине Лесковац. У импресуму је писало: Издавач – Савез за социјалистичко васпитање и заштиту деце општине Лесковац. В.Д. главног и одговорног уредника Јован Јовановић. Лист уређује Редакциони одбор и редакција ученика: Дејан Пешић, ученик VIII/2, Јулијана Лазаревић, VIII/-3, Зорица Којић, VII/2, Саша Иванчевић, VII/3 и Маријола Ковинић, V/3. Лектор: Груја Петковић. Технички уредници: Михајло Дедић и Васил Миленов. Адреса редакције: Пионир, Дом пионира, Норвежанска 3, 16.000 Лесковац. Штампа: Напредак – Лесковац. Тираж: 6000 примерака

%

Број 2 (11) Пионира, који се појавио маја 1980. године био је посвећен - Титу. На првој страни је била објављена његова слика и у то време најкарактеристичнија порука: „Друже Тито, ми ти се кунемо да са твога пута не скренемо”. И друга: „Титово дело – наша завет.” У потпису -Пионир општине Лесковац. Уредништво Пионира подсећа да је Тито боравио у Лесковцу два пута – 1953. и 1968. године.⁷⁵⁶

У наредном 3 (12) броју на насловној страни Пионира је прилог „Растемо под заставом Тита” и чланак „Уз 36. годишњицу слободног раста Лесковца.”

---

⁷⁵⁶ Први пут је Тито боравио у Лесковцу поводом јубилеја Јужноморавске бригаде. Пионир преноси сећања: „Већ више од месец дана Лесковац се свечано спремао да прослави десетогодишњицу формирања славне Јужноморавске бригаде и да дочека свог првог грађанина – маршала Тита. И тај дан је дошао. Овако је, наводи Пионир, извештај почео хроничар Наше речи октобра 1953. године. Петнаест година касније, 20. октобра 1968. године, Лесковац је поново дочекао Тита: Тито је опет међу нама. Прослављени ратници славе свој јубилеј...”

У 4 (13) броју Пионира, на првој страни је објављена фотографија - панорама Лесковца и песма „Растемо са домовином”, рад ученице трећег разреда Зорице Петковић, из Основне школе Светозар Марковић. „Док смо ми у колевци/ и домовина је са нама/ Ми растемо,/ а домовина већа од нас.” Ова песма је била посвећена Дану Република, јер ту, на првој страни, стоји и редакцијска порука: Свим пионирима и читаоцима честита мо Дан Републике!

Пионор је представио и „Искру”, лист ОШ Петар Тасић. Ево шта је у новембарском броју 1980. године о том листу записано: „Искра излази већ седанамаест година. Има информативно-литерарни карактер. У листу се објављују написи о раду и животу ученика у школи и ван ње, као и литерарни покушаји ученика: песме и прозни састави. Лист издаје дописничка и литерарна секција. Уредништво броји 15 чланова. У писању састава сваког броја учествује више од стотину ученика од другог до осмог разреда. У сваком броју се објавио од 70 до 90 радова прозе и поезије. Лист излази четири пута годишње. Посвећује се значајним датумима наше историје. Издаје се у 500 до 700 примерака. Цена му је три динара. Због садржине, а и због цене, лист је веома омиљен код ученика и готово сви желе да га имају. За штампање сваког броја, у припреми, одржи се састанак уредништва које одабире теме о којима ће се писати. Чланови литетарне и дописничке секције прихвате, а често и прошире тематику састава. Онда се сви ученици школе упознају са одабраним темама и позову да пишу о њима... Лист се издржава самофинансирањем преко Пионирске организације школе. Секцијом годи нама руководи Миладин Бркић, проф. (Новинарска секција).

У том броју Пионира (1980. године) представљен је и *Ванђел Бадули*: „Рођен је у Елбасану 1910. године. У Битољу је учио гимназију као питомац Дома ратних сирочади. У Београду је студирао сликарство. Упоредо је похађао и Музичку школу „Станковић”. Из материјалних разлога, прихватио се просветне службе у Параћину и Краљеву. У Краље ву је припремао изложбу својих сликарских радова. Рат га је омео. Као мобилисан војник, заробљен је и депортован у Немачку. У заробљенич ком логору, у заједници са још неким сликарима, међу којима је био и Петар Лубарда, организовао је једну скромну изложбу њихових радова. Један догађај из тог времена везао га је касније за Лесковац. У логору је владала глад. Свака помоћ је била драгоцен. Једнога дана 1942. године, добио је пакет са храном од њему

непознате личности из Лесковца, града у коме пре рата никада није боравио. У ствари, пакет му је послао Велибор Цветковић, тадашњи ученик првог разреда гимназије. По поврат ку из заробљеништва 1945. године, Министарство просвете Србије распоређује Ванђела на рад у Лесковцу. Добио је разредно старешинство у четвртном разреду гимназије. Био је срећан што је опет међу ученицима. Прозивком је дошао до Велибора Цветковића и срце му је силно задрхта ло. Игром судбине и случајношћу пред њим је стајао дивни хуманиста са којим га је блискост трајно повезала. У сликарству му је омиљена техника акварел. Много се посветио мотивима старог Лесковца. Поред ангажовања на музичком пољу, имао је и шест својих самосталних изложби сликарских радова. Више пута је групно излагао како у Лесковцу, тако и у неким другим градовима, једном у Вервијеу (Белгија).

За допринос у развоју културно-просветне делатности поседује многа друштвена признања: Октобарску награду града са медаљом за изванредне заслуге за развој Лесковца, Златну значку КПД „Абрашевић“, Орден рада са златним венцем председника Републике, Златну значку КПЗ Србије, дипломе, захвалнице и др.⁷⁵⁷

У децембарском броју 1980. године, представљен је још један школски лист – Пионир, који припремају ученици основне школе „Божидар Стојановић Дренички“: „Лист излази од 1972. године, а издаје га новинарска и литерарна секција школе уз пуну сарадњу ликовне секције. Ово гласило школе излази поводом значајних празника као што су Дан Републике, Нова година, осми март, Дан младости. Штампана се на гештетнеру, на осам страница. Посебна пажња се поклања насловној страници, која је повремено и у боји. Поред литерарно-новинарских радова, лист негује и друге области ученичког стваралаштва... Лист уређује редакција са одговорним уредником Аном Ћирић.⁷⁵⁸

%

Маја 1981. појавио се бр. 1 (15) Пионира, а у рубрици „Из збирке Народног музеја“ представљен је стари Лесковац, односно Шоп-Ћокићева кућа: „За време владавине Турака, у нашем граду било је неколико веома лепих и пространих кућа, које су својим архитектонским изгледом веома импресивно деловале. Многе од тих старих, давних зграда су

---

⁷⁵⁷ Ванђел Бадули, *Пионир*, бр. 4 (13), 1980, стр. 10.

⁷⁵⁸ *Пионир*, децембар 1980, бр. 5 (14), стр. 7.

нестале током времена. Једна од њих, која се и данас може видети је некадашња кућа породице Шоп-Ђокић. Ова кућа је услед дотрајалости пре годину дана као културно-историјски споменик, обновљена и као таква заузима видно место у центру града, преко пута хотела Дубочица. То је типична зграда балканске архитектуре, грађена у другој половини 19. века. Њене карактеристике леже, углавном, у складним односима зидних маса и прозорских отвора. Доминантно место заузима истурена пространа диванана, резбарена таваница на соби, дрвени капци на прозорима и витки оаци. Реконструкцијом ове зграде сачувани су сви њени карактеристички елементи, као сећања на једно давно прохујало време.⁷⁵⁹

Новинарска секција ОШ „Маршал Тито” из Брестовца представила је у мартовском броју 1981. године лист своје школе „Распевана младост”: „Лист Распевана младост” покренут је 1. јануара 1970. године на иницијативу наставника матерњег језика. Распевана младост је лист за информативно и литерарно стваралаштво ученика ОШ „Маршал Тито” из Брестовца. У школској 1975/76. години, у акцији „Тражимо најбољи школски пионирски лист”, који су водили Савет за васпитање и бригу о деци СР Србије и дневни лист Политика, Распевана младост је у конкуренцији 85 школских листова из целе Југославије проглашен за најбољи лист из најудаљенијих школа, а школа је као награду добила ТВ пријемник. До 34 броја, главни и одговорни уредник била је наставница Љиљана Дамјановић, а сада Слободан Јовановић. Лист излази четири пута годишње.”

У Пиониру, марта 1981, бр. 1 (15) представљен је Петар Спасић: „Спасић је рођен 1947. године у Грделици, дипломирао је 1974. године на Факултету ликовних уметности у Београду, у класи професора Младена Србиновића. У класи истог професора 1979. године завршио је после дипломске студије и стекао звање магистра сликарства. Од 1976. године члан је Удружења ликовних уметника Србије.”

Маја 1981. појавио се 2 (16) број пионира, који је у знаку штафете младости. У Ковчежићу народног блага објављено је неколико песама које је прикупио лесковачки историчар и публициста Добросав Туровић. Пажњу привлачи представљање школског листа „Наш глас”, који издаје ОШ

---

⁷⁵⁹ Радмила Стојановић, кустос, *Из старог Лесковца, Пионир, март 1981, стр. 7.*

Радоје Романовић из Манојловца: „Већ 14 година ОШ Радоје Домановић у Манојловцу издаје лист Наш глас. Лист је почео да излази на иницијативу тадашњег наставника српског језика и заинтересованих ученика. Штампан је непрекидно, и најпре три пута, а сада четири пута годишње. На издавању листа највише ради Новинарска секција која броји око 30 чланова... Излази у тиражу од 150 – 200 примерака...”

Пионир (октобар 1981), бр 3 (17) био је посебно у знаку великог успеха. На трећој страни је објављена Диплома за освојено прво место на југосло венском конкурсy „Тражимо најбољи школски пионирски лист”. „У петак, 2. октобра 1981. године, представници листа Политика уручи ли су листу Пионир златну плакету са дипломом, као једну од освојених првих југословенских награда за најбољи дечји лист. Зато смо поносни да нешто ближе кажемо о листу Пионир као гласнику ученика основних школа општине Лесковац. Дом пинира у Лесковцу, уз захтев пионира наше општине, покренуо је иницијативу, па је почетком 1976. године почео да излази данас широм наше земље познат лист Пионир. Данас овај лист има Издавачки савет и Редакцијски одбор, а припрема се у Дому пионира у коме је и седиште његовог уредништва. Године 1976. појавила су се три броја у тиражу од по 6.000 примерака по сваком броју, у 1977. години четири броја, с тим што је један био двоброј. Због нерешеног питања финасирања лист Пинир је у 1978. години имао само један број, а 1979. године је престао да излази.

(...) Пионир је наставио своје излажење почетком 1980. године у истом тиражу, али сада много квалитетније, као литерарни, научни и забавни дечји лист, који на научно популаран начин васпитава и образује пионире.. У овом броју представљена је кућа Боре Димитријевића Пиксле – зграда старог музеја: „Грађена је за време турске владавине, у другој половини XIX века. У њој је становао турски паша Миралај. Зграда је балканске архитектуре... С озбзиром да зграде из турског времена нестају, да старо уступа новом, ова зграда је до сада више пута обнавља на. Међутим, ипак је задржала при реконструкцији све своје старе елементе.”⁷⁶⁰

У том броју представљен је др Никола Цветковић: „Рођен је 1939. године у Лесковцу, дипломирао је на Филолошком факултету у Београду, група за југословенску и општу књижевност. На истом факултету је после редовних студија

---

⁷⁶⁰ Радмила Стојановић, кустос, *Из старог Лесковца, Пинир, бр 3 (17), октобар 1981, стр. 7.*

магистрирао, а јула 1981. године одбранио је докторску тезу „Песничко стваралаштво и поетика Милоша Црњанског“... Песник са поносом истиче да је ученик песника Боре Здравковића, у публицистичком раду Вили Хубача, а на његово целокупно формирање пресудан утицај је извршио познати научник др Сергије Димитријевић.⁷⁶¹

Децембра 1981. године појавио се 4 (18) број Пионира, који је посвећен ЈНА. Марта 1982. године појавио се бр. 1 (19) посвећен теми „Жена у рату и револуцији“. У рубрици „Из збирке Народног музеја“ предста вљена је грађанска ношња Лесковца: Етнолошко одељење Народног музеја у Лесковцу, располаже богатом збирком народне ношње. Међу њима налазе се и врло вредни примерци из друге половине 19. века. Посебну пажњу привлачи женска грађанска ношња, која је припадала старој грађанској породици Т. Здравковића. Овај део ношње познат је под именом – антерија, из 1850. године. То је дуга горња одећа од плаве памучне тканине. Проткана је сребрним нитима, а украшена цветним орнаментима. Поводом дана жена – Етнолошко одељење организује изложбу „Лик жене у народној ношњи“.⁷⁶²

У Пиониру (март 1982) представљени је примаријус др Миодраг Соколовић, који је рођен 1933. године у Лапотинцу, у општини Бојник: „У избору свог будућег занимања био сам подстакнут жељом оца... Лепо је бити дечји лекар...“ Маја 1982. појавио се 2 (20) број, који је био у знаку „Титовог рођендана“. Наредни, 3 (21) број Пинира, који се појавио октобра 1982. године био је посвећен Тринаестим југословенским пионирским играма, а представљен је песник Драган Радовић⁷⁶³

У Пиониру, децембра 1982. године, бр. 4 (22) највише је прилога о 40. годишњици пионирске организације, а мартовски број 1 (23) из 1983. године био је посвећен Осмом марту. Ту је дато и саопштење да лист излази четири пута годишње: март, мај, октобар и децембар. Тај мартовски број представља и двојицу лесковачких стваралаца – књижевника Томислава Н. Цветковића и сликара Ђорђа Васића. За Цветковића се каже да је „покретач и организатор многих манифестација културе од ширег значаја (Сабор народног стваралаштва Србије, Смотра класика на југословенској

---

⁷⁶¹ Пионир, бр 3 (17), октобар 1981. стр. 10.

⁷⁶² Радмила Стојановић, кустос, Грађанска ношња Лесковца, Пионир, март 1982, бр. 1 (19), стр. 7.

⁷⁶³ Видети поглавље о Драгану Радовићу.

сцени, Сусрета жена писаца Југославије, Конфинових дана хумора)'' Закључује се да је „захваљујући таквом прегалаштву и стваралаштву у култури, КПЗ доделила 1982. године Вукову награду, најзначајнију у области културе) и тиме је он постао први грађанин Лесковца и ширег региона који носи то велико признање.’’⁷⁶⁴

Пионир бр. 3 (25), јула 1993. године био је посвећен тадашњим празницима. На две стране објављује прилоге о Титовом боравку у Лесковцу 1953. и 1968. године и списак: „Народни хероји Јужноморавског региона – Титови борци.

Октобарски број Пионира 1983. године је у знаку прославе. Но Наслов све говори: „Растимо заједно граде, ти и ја.’’ У том броју је представљен познати новинар Политике *Војислав Добријевић*: Војислав Добријевић је рођен 1914. године у Санском Мосту (Подгрмечје), Босна и Херцеговина. У Бачкој Тополи завршио је нижу гимназију. Са 15 година почео је да ради као практикант, а затим као дактилограф. После дошколавања за административну струку, унапређен је у чиновника. Тада је почео и да се бави новинарством. Прво је писао за лист „Дан’’, дневник који је излазио у Новом Саду, а готово истовремено и за „Политику’’. Био је новинар-сарадник „Наше речи’’, а 1959. године постављен је за главног и одговорног уредника и директора те новинске куће. Од 1964. године са „Политиком’’ је засновао стални радни однос. Пензионисан је крајем 1977. године. И после пензионисања његова сарадња са „Политиком’’ није престала. У „Политици’’ и „Експресу’’ објавио је око 10.000 разних написа. Сву ту списатељску – новинарску заоставштину поклонио је Народној библиотеци „Радоје Домановић’’ у Лесковцу. Радови су налепљени у специјално укорићене књиге формата листа „Политика’’. То је својеврсна послератна историја југа Србије, а делом и нишког региона, као и Ср. Македоније.⁷⁶⁵

Уз илустрацију – Дипломе Политике у акцији „Тражимо најбољи пионирски школски лист’’ (Београд 1983), у октобарском броју 1983. године се подсећа: „Први број Пионира изашао је у мају 1976. године поводом Дана младости и рођендана друга Тита. Издавач је била СОУР основних школа града Лесковца „Црвени октобар’’. Овај издавач је објавио осам бројева Пионира. Са престанком

---

⁷⁶⁴ Видети *опирније Помак бр. 1 (23), марта 1983. године, стр. 10.*

⁷⁶⁵ *Пионир бр. 26, октобар 1983, стр. 10. Прилог о В. Добријевићу објављујемо у целини.*

постојања СОУР „Црвени октобар” престао је да излази лист Пинир.

У 1978. години лист Пионир наставља да издаје Савез за социјалистичко васпитање и заштиту деце општине Лесковац. До сада је издао 17 бројева, што са претходним чини 25 бројева. Тај свој мали јубилеј Пионир је забележио у јулском броју који је изашао поводом централне републике прославе Дана устанка СР Србије у Лесковцу.

Од свог постанка до сада, лист Пинир је учествовао у акцији Политике и Савеза за социјалистичко васпитање и заштиту деце СР Србије на конкурс „Тражимо најбољи школски пинирски лист”. Само у последње три године учествовања добио је три велика признања. У шк. 1980/81. добио је од Политике златну плакету и диплому за освојено прво место са седмодневном наградном екскурзијом по Аустрији, Немачкој и Мађарској. У шк. 1981/82. добио је, такође од Политике, диплому и златну плакету за изузетан квалитет листа у тој години. И у пршлој шк. 1982/83. године, Савез за социјалистичко васпитање и заштиту деце СР Србије доделио је листу новчану награду од 5.000 динара за успешно праћење ЛПИ Растимо под заставом Тита „Да нам живи, живи рад”.⁷⁶⁶

Децембра 1983. године појавио се 27. број Пионира посвећен – Републици. У том броју читамо и прилог о Школи за младе новинаре: „Са почетком акције „Политике” – Школски час 83/84.” Од 17. октобра почела је да ради и Пионирска новинарска школа. У Дому пионира по Програму за младе новинаре сваког петка по два часа најмлађи полазници, ученици градских основних школа, њих четрдесетак, као чланови новинарске секције и редакције листа Пионир слушају предавања најпознатијих новинара Лесковца: Војислава Добријевића, Данила Коцића, Велимира Хубача, Милорада Цветковића, Јована Поп-Коцића, Милана Јоковића и Милорада Величковића. Будући млади новинари већ пишу прве вести, извештаје, интервјуе, коментаре, репорташе, хумореске...⁷⁶⁷

%

У децембарском броју 1983. године представљен је чувени научник др *Сергије Димитријевић*: „Рођен је у Пироту 1912. године. Докторирао је 1957. године. Као научни саветник бавио се привредном историјом и историјом социјалистичког

---

⁷⁶⁶ Пионир, Мали јубилеј Пионира, октобар 1983, бр. 26, с. 10.

⁷⁶⁷ Пионир, Школа за младе таленте, децембар 1983, бр. 27, стр. 6.

и комунистичког покрета Србије до 1918. године, историјом лесковачког краја и српске средњовековне нумизма тике. Објавио је преко 90 научних радова... Добитник је НИИ-ове награде за монографију „Радован Драговић”, а био је учесник више од 35 научних скупова у земљи и на више симпозијума у иностранству.

Наредне године, марта 1984. појавио се 28 број Пионира, а главна тема била је – мајка. Посебну пашњу је привикао текст „Црнотравки-мајци, борцу и прегаоцу”: „У знак велике захвалности и признања свим женама Црне Траве, четвртог јула 1983. године на упућу Чемернице у Власину, у Црној Трави, забелео се велелепни споменик од белог мермера. Налази се у дворишту наше школе окружен боровима, јелами и брезама да ту, у саставу двеју планинских река, уз жубор њихових таласа, прича будућим покољењима о томе како се некад борила Црна Трава и њена Црнотравка, пркосећи свим недаћама и патњама.”⁷⁶⁸

Мартовски број „Пионира” 1984. објавио је прилого о *Родољубу Стојковићу*, новинару Радио Лесковца: „Родољуб Стојковић је рођен 1940. године у Лесковцу. Основну школу започео је у Сврљигу, а завршио у Лесковцу, у ОШ „Јосиф Костић”. И средњу школу завршио је у Лесковцу, а 1966. године дипломирао је у Београду на Академији за позориште, филм, радио и телевизију. Тема дипломског рада била је: „Организација рада информативно-политичких редакција радија и телевизије”. Стојковић је младим члановима редакције (Ивана Драгановић, седми разред и Данијела Митић, шести разред) дао више занимљивих одговора.

-У другом разреду основне школе написао сам прву песму. Звала се „*Црна марама*”. Песма је објављена у листу „Полетарац” Љубав према новинарству настала је још у средњој школи, у листу *Наша реч* објавио сам хумореске и козерије. Постао сам новинар у Радио Лесковцу 1971. године, тј. од самог почетка рада Радио Лесковца и то новинар на Културној рубрици.

Из збирке дечјих песама „*Пулољци*” Родољуба Стојковића ево одломка из песме „*Деца би требало да имају свој град*”: Деца би требало да имају свој град/ у којима је строго забрањено одраслима улаз,/ сами да га граде и у њему организују свакојаки рад/ Пожељно је да велику ограду и

---

⁷⁶⁸ Пинир, *Црнотравки – мајци, борцу и прегаоцу*, март 1984, бр. 28, стр. 5. (одломак из рада Драгане Прокић, ученице седмог разреда ОШ А. Синадиновић – Црна Трава).

капију има и прилаз./ то је због тога што су одрасли несташни и желе све да виде./ а деци су доста туторства и разних придика у стилу:/ то не ваља, ово је боље, овако треба и то тако не иде...”

%

Пионир у марту 1984. године излази као двоброј 29-30. Објављује информацију да се по први пут један број основаца сусрео са – рачунаром у учионици! Међу 12 експерименталних школа у Србије је и ОШ „Свето зар Марковић”. Предмет ће се изучавати у осмом један разреду са фондом од 70 часова. Одељење треба да прими два рачунара „Лола 8” и „Галаксија 5”, два телевизора, 2 касетофона и шеме програма. Настава ће се одвијати два пута недељно, а у тајне рачунара уводиће их наставник физике и ОТО Слободан Стојановић.⁷⁶⁹

%

Опет се Пионир октобра 1984. године појављује као двоброј 29-30. У њему је представљена тада релативно млада песникиња *Мира Коцић*. Рођена је 1950. године у Братмиловцу. Завршила је Факултет политичких наука у Београду и бави се поезијом.⁷⁷⁰

Мартовски број 1985. године био је посвећен – мајкама. Објављен је занимљив разговор са Миром Алечковић, а ту је и информација да учени ци једног одељења Основне школе Светозар Марковић успешно улазе у свет – рачунарства.

У рубрици „Наши суграђани ствараоци” представена је песникиња *Слободанка Антић*: Рођена је 1952. године у Орану, општина Бојник. Основну школу завршила је у Блацу, а текстилну у Лебану. Награђивана на књижевним конкурсима. Маја 1985. појавио се 33. број Пионира. Представљени су историчар и публициста *Добросав Туровић*, који је рођен 1935. године у селу Гајтану и *Павле Ђокић*, рођен 1930. године у Црнику (СР Македонија), који је дипломирао сликарство на Академији за примењену уметност у Београду 1957. године.

%

На насловној страни октобарског, 34. броја Пионира, читамо: „Опет први”. Пионир је други пут међу најбољим школским листовима у земљи. Ево, шта је „Политика за децу” пренела у броју 2173. од 5. септембра 1985. године: Лесковац, септембра - Још једно вредно признање стигло је Пиониру, листу ученика основних школа из Лесковца – прва

---

⁷⁶⁹ Видети опширније Пионир бр. 29-30, стр. 6.

⁷⁷⁰ Видети опширније Пионир, октобар 1984, бр. 29-30, стр. 10.

награда у традиционалној Политикиној акцији „Тражимо најбољи школски лист”. Овде су је прижељкивали, потајно су се надали да ће је освојити и када су сазнали за одлуку Политикиног жирија били су веома обрадовани.

По други пут је Пионир освојио једну од четири прве награде у овом такмичењу. Овај лист је до сада освајао и друге награде на овом такмичењу – златну плакету за најуспешнији квалитет листа, диплому за најуспешнији квалитет листа, диплому за најуспешније праћење ЈПИ „Да нам живи, живи рад”, диплому за најуспешније неговање традиција НОР-а и многа друга признања. И све те вредне награде освојили су за само неколико година... Град на Ветерници може бити поносан на младе новинаре и на редакцију Пионира.⁷⁷¹

%

Децембра 1985. појавио се број 35. Редакција саопштава тужну вест: *Умро је Јован Јовановић, главни и одговорни уредник листа Пионир*: „После краће и тешке болести изненада је умро, у 64. години живота, Јован Јовановић, главни и одговорни уредник Пионира. Смрћу друга Јована Јовановића изгубили смо вредног педагога и примереног радника са богатим радним и животним искуством. Његовим одласком Дом пинира је остао без директора, а лист Пионир без главног и одговорног уредника. Остаће нам дуго у сећању племенити лик и родитељске речи које нам је често упућивао.”

После 12. конкурса „Тражимо најбољи школски пинирски лист”, прву награду – седмодневно путовање по Југославији – освојиле су редакције школских листова „Малиша” из Тузле, „Пионир” из Лесковца, „Познанство” из Никшића и „Трате” из Шкофија Локе.

У том броју је представљен *Војислав Истатковић*: Рођен је 1953. године у Власотинцу. Основну и средњу школу завршио је у Лесковцу, студирао је право. Бави се књижевним радом. Поезију објављује од 1970. године у многим листовима и часописима. Сам је објавио 1976. године збирку песама „Љубилиште”. Добитник је бројних награда за поезију. На књижевном конкурс у Наше речи за 1983. годину

---

⁷⁷¹ Опширније видети: Д. Коџић, *Политика за децу, Други пут међу најбољима*, (прилог објављен и у *Пиониру*, бр. 34, октобра 1985, стр. 2);

добио је другу награду, а ове, 1985. године, прву награду.⁷⁷² Ево Истатковићеве првонаграђене песме „Предео” на конкурс Наше речи 1985. године:

„Киша/ Низ уздрхтале груди девице/ капље сок од кајсија./ Плач детета и помаман смех мајке./ Труле запреге на друму и старица без очију./ Киша./ Путајем последњи пут./ У ковчегу бело звоно и спржена рука./ И ништа./ И не додирујем вас децо/ и тебе жено која гориш бакарном ватром./ Јер путујем последњи пут./ Ледена ноћ./ Уз модри одејај својих утроба/ бесни пси черече дан./ Топазне птице капљу низ зенице/ помешане с небом./ Ледена ноћ./ Ко је то ноћас преклао музику/ и бели предео остављен у нама.”

У рубрици „Из збирке Народног музеја”, објављен је занимљив напис о прослави Првог маја: (...) Прва првомајска прослава у Лесковцу одржана је 1879. године у Светоилијском парку. У њој је учесовало око 20 радника. Полиција је прогонила учеснике, многе затворила на неколико дана и тиме их застрашила...

У југословенској акцији, коју воде Политика, лист добија ново признање. То је десета награда коју је Пинир освојио за десет година излажења.

%

Поводом десетогодишњице Пионира, на на словној страни мајског броја, 1986. године, објављен је чланак „Пионир у крилу младости”: „Маја 1976. изашао је први број Пионира, као лист пионирских одреда СОУР основних школа града Лесковца „Црвени октобар”. И већ за свој први рођендан добио је прву новчану награду... За све године излажења учествовао је на конкурс „Тражимо најбољи школски пионирски лист” у организацији Политике и Савеза за социјалистичко васпитање и заштиту деце СР Србије и освојио значајна признања: 1981. године прву награду Политике и златну плакету, 1982. године плакету Политике за изузетан квалитет листа у тој години, 1983. новчану награду Савеза за социјалистичко васпитање и заштиту деце СР Србије за најуспешније праћење ЛПИ Да нам живи, живи рад, 1984. новчану награду СУБНОР-а СР Србије за успешно неговање традиција НОР-а и 1985. године награду Политике и златну плакету. Маја 1986. године, за десети рођендан, изашао је 37. број Пионира...”⁷⁷³

---

⁷⁷² Пинир, децембра 1985, бр. 35, стр. 10. Од тог броја в.д. главног и одговорног уредника је Груја Петковић, професор.

⁷⁷³ Видети опширније Пионир, бр. 37, мај 1986, стр. 1.

ОСВИТ

ПРВИ БРОЈ број „Освета”, часописа за књижевност, уметност и културу Издавачке куће „Наша реч” из Лесковца појавио се јуна 1991. године.⁷⁷⁴

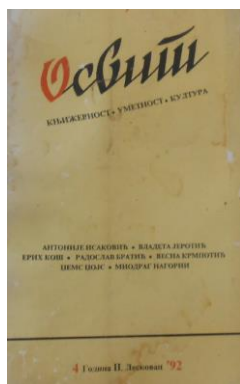
Главни уредник свих бројева часописа, до престанка излажења, био је познати лесковачки књижевник Саша Хаџи Танчић а одговорни уредник Михајло Дедић.⁷⁷⁵ У првом броју редакцијског текста „Олуја и дроздов пев” дато је објашњење појаве Освита. Ево шта је записано:

Почињемо олујом.

Наиме, песничким циклусом под насловом „Олуја” живог класика наше књижевности *Миодрага Павловића* отворили смо прве странице прве свеске првог годишта „Освета”. Под овим поетским знаком, који у природи има стварна дејства изненадног ваздушног кретања, а у друштвеном животу симболику силине промена, метафорично речено, обзнањује се уређивачка поетика ове нове публикације за књижевност, уметност и културу.

Један други песник (*Бранко Миљковић*) је рекао „ко не слуша песму, слушаће олују”. Песму чежње за светом као за родним крајем, која слави његову свеколикост, а чији брз и страсни ритам подсећа на бујицу тонова који сипа дрозд певајући на врху дрвета за време олује.

„Освит” жели да чује олују и дроздов пев као истовремени дозив века на помолу, чији се освит слуги у окриљу овог старог века на измаку.

⁷⁷⁴ У импресуму првог броја писало је: *Освит- књижевност, уметност, култура, година I, 1, мај – јун 1991. Издавач: Новинско-издавачка установа „Наша реч”. Уредништво: Михајло Дедић, одговорни уредник, Душан Јањић, Тихомир Петровић, Срђан Марковић, Саша Хаџи Танчић, главни уредник, лектор Николај Тимченко, технички уредник Гмитар Обрадовић, коректор Вили Хубач. Дозначено је да ће се Освит појављивати шест пута годишње у двомесечним свескама.*

⁷⁷⁵ Михајло Дедић је у то време био директор и главни и одговорни уредник *Наше речи*. О његовом раду видети поглавље „Публицисти лесковачког краја”.

Са носталгијом за прошлошћу (смемо ли се не сећати), живећи у свом веку, а окренути будућем, следићемо духовни траг још једног нашег песника *Војислава Илића*, и његове антологијске песме „*Јутро над Хисаром*”, чија поетска сликовитост такође може имати симболичну вредност уређивачке транспарентности „Освета”. Јер, ова Илићева песма, иако припада надахнућу другачијем од онога које налазимо у стиховима савременика, понајбоље изражава *дух места* у коме се „Освет” појављује намеран да се трајно обележи својом присутношћу.

Један од посебних доприноса наше публикације, томе следствено, може бити испитивање односа центра према унутрашњости, при чему, наравно, мислимо на такав однос у култури. Очита је несталност и слабост центра према унутрашњости, са њиховим опсесијама узејамне нетрпељивости, све тврђим артеријама за природан проток сарадње до потпуне искључивости. Иако у такозваној унутрашњости, „Освет” је на правој страни, на страни књижевности, уметности и културе, како иначе стоји у његовом заглављу. Снажно прожет духом ових креативних дисциплина, развијаће се, дакле, у правцу уравнотежене и хармоничне сарадње, а не резолутно искључивог просторног двојења и парцелације.

„Освет” жели, међутим, да доприноси историји своје родне провинције окренут свету, чијим вредностима, такође, широм отвара своје странице.

Таквих намера, „Освет” се радује узбудљивим годинама реафирмације српске књижевности, посебно прозе, широм Европе и света. Успех који културном постижемо обнавља занос који подсећа да Србија и припада Европи и свету.

На својим страницама „Освет” ће, целовитости ради, доносити и дела настала у страном свету, далеко од завичајних предела и светости родне матице, чији су аутори деценијама изоловани, сачували аутентичне призвуке српске књижевне речи.

Ово је век све популарнијих техничких и космичких достигнућа, процвата нових уметности и медија, а изнад свега, новог односа према традицији. Српски народ се поново заљубио у себе и своје обичаје, не окрећући леђа својим уметницима и интелектуалцима који покушавају да га науче да мисли. Окренутост свему новом и модерном, које јача народни дух, јесте још једна доминанта уређивачке концепцијности „Освета”.

„Освит” је савремена публикација за афирмацију и подстицај креативности. Али, као што знамо, добар часопис је једнако погодан за изражавање духовности колико и креативности. Ефекат који се часописом постиже непосредан је, више одговара текућем, али када прође одређено време, трајно му се враћамо и обраћамо као непресушној ризници и вредности.

„Освит” управо ширином своје отворености жели да стекне увид и углед, и развије најособеније и најсавременије одреднице своје уређивачке оријентације. Све то, дубоко смо уверени, подржаће читаоци и аутори, које свесредно позивамо на сарадњу.

Мада овде прихватамо гледиште, са свом романтичношћу схватања, по коме су Срби народ који своју духовну снагу црпе из својих пораза, уређивачки став „Освета” разликује се од става заговорника српских сум рака. Уместо безвољности и посустајања, природна су расположења његовог креативног духа: „Освит” хвата обресе благородних облика новог схватања. Другим речима, под дигнутим небом Србије „Освит” је још један нови источник.

%

Друга свеска Освета појавила се августа 1991. године. Овај број отвара песма Десанке Максимовић „Све пролази”, а посебну пажњу је привукао студијски прилог Николаја Тимченка „Усуд или дужност интелектуалца”.

У трећој свесци (октобар 1991) објављено је више прилога о збирци песама „Увир” Томислава Н. Цветковића, Душан Стошић пише „О мишљењу слободе”, а Драган Тасић је представљен прилогом „Форсирање романа – реке”. Ликовни прилози у броју дело су познатог сликара Тодора Стевановића.

%

Четврта свеска Освета појавила се фебруара 1992. године. Присутни су бројни истакнути српски писци, а међу ауторима „завичајног круга” објављени су прилози Николаја Тимченка „Запис о „Лагуму”, Мирослава Лукића „Либертенска (ис)повест”, Војина Митровића „Стојбине”, Мила Ристовића „Апокалипса”, Драгана Радовића „Векови”, Мире Коцић „После мог оца”, Грује Петковића „Чудна браћа”, Добросави Туровића „Умир крви”, док Велимир Хубач пише о

„Успешном почетку позориш не сезоне у Лесковцу”, а ликовни прилози су дело Миодрага Нагорног.⁷⁷⁶

%

Николај Тимченко пише (бр. 5 – 6, Лесковац 1992) о Братићу (Запис о Радославу Братићу), а ту су и прилози Радослава Стојановића, Мирослава Цере Михаиловића, Власте Ценића, Зорана Давинића. Душан Јањић објављује текст „Рамбо или параболо неминовности песничког краја”, Тихомир Петровић представља поезију Десанке Максимовић, а песмама су заступљени Јосиф Стефановић и Михајло Дојчиновић, о чијем стваралаштву су направљени посебни, веома занимљиви прикази.⁷⁷⁷

%

Јосиф Стефановић, плодни и талентовани мајстор пера без загонетки и са осећањем одговорности према онима који су свој идеол обојили најчистијим моралом, може бити срећан писац. (...) Зналац ритма, културо лог са срцем музичара, негује своју већ познату версификацију стиха. Зато се после сваке песме мора предахнути. Треба се припремити за нови сукоб са собом и пишчевом мисли.⁷⁷⁸

Јосифа Стефановића је у збирци „Усијани простори” изнад свега интересо вала снага љубави; људско биће које воли; испаштање због љубави. Љубав је основни мотив Стефановићевог певања било да у њему буди расположења снажне омамљености чула, било да доводи до очајања због њене неостварености.⁷⁷⁹

%

Пед амном је 66 песама шесте збирке Михајла Дојчиновића. Уочљиво је да су се појављивале у двадесетак протеклих година. То је сигуран знак постојане инспирације, а и добре среће за издавача. Наш песник из Брода код Црне Траве родом објављивао је и пре тих књига, широм земље, у разним листовима и часописима. А сада, пред нама је зрели песник који још има унутрашње снаге и јаку мотивацију да разоткрива, именује и варира своје мисли и снове, стрепње,

---

⁷⁷⁶ О стваралаштву Војина Митровића и Драгана Радовића видети поглавље о писцима после појаве Прегледа лесковачког стваралаштва.

⁷⁷⁷ Осврт бр. 5-6, 1992.

⁷⁷⁸ Станко Борђевић, *Истина усијане песничке душе (Јосиф Стефановић, Усијани простор, КК Глубочица, Лесковац 1991), Осврт, бр. 5-6, стр. 187.*

⁷⁷⁹ Милутин Рајић, *У истом маниру (Усијани простори Јосифа Стефановића), Осврт, бр. 5-6, 1992, стр. 191.*

заклоне и нагибе душе у овим синкретичким лирским целинама.⁷⁸⁰

Песник Михајло Дојчиновић има смисла за сажети исказ. Његове песме се могу схватити и као поруке и као судови о данашњици. (...) Лепота стиха овог песника лежи у вештини памћења и „прекомпоновања” онога што је доживљено, оног што је вековима чувано и што је преживело све недаће времена. Када писац каже стих „Поноћни зов/ јекну у души” онда се подразумева његов однос према времену и пробирљиво тумачење савременог тренутка.⁷⁸¹

%

Више од тридесет страна Освита (бр. 7 – 8, Лесковац, 1992. године) посвећено је дело Жака Конфина. Најпре је објављена Конфинова прича „Не липши магаре”, а потом следе текстови Марка Недића „Проза Жака Конфина”, Саше Хаџи Танчића „Обликовне одлике дела „Пожури, докторе” Жака Конфина, Живојин Тасић пише о генези романа Жака Конфина „Јеси ли ти разапео Христа”, Давид Албахари о „Сличностима и разликама две духовне традиције”, а Томислав Цветковић обрађује „Два службена акта” Жака Конфина.

%

Прва књига Жака Конфина, приповедача, романсијера и драмског писца, збирка прича „Моји општинари”, објављена је 1934. године у издању Геце Кона, у познатој библиотеци Наша књига, коју је уређивао Живко Милићевић, песник, критичар и уредник Политике, листа у којем је Жак Конфино већ био објавио један број прича из поменуте збирке. Књигом Моји општинари Конфино се прикључио оној групи српских писаца који су писали такозвану регионалну прозу. Скерлићевски речено, захваљујући Жаку Конфину још један значајан град српског културног простора – Лесковац и његови становници – директно је ушао у српску књижевност. На тај начин су сва три већа града на југу Србије, Ниш преко Стевана Сремца, Врање преко Боре Станковића и најзад Лесковац преко Жака Конфина, и на плану књижевне географије потврдили идентитет српског егзистенцијалног

---

⁷⁸⁰ Зоран Чановић, *Самоћа и лелек душе (Михајло Дојчиновић, Поноћни зов, КК Глубочица, Лесковац 1991), Освиг, бр. 5-6, стр. 185.*

⁷⁸¹ Благоје Глозић, *Поноћни зов Михајла Дојчиновића, Освиг, бр. 5-6, 1992, стр. 189.*

простора као битан део аутентичног културног и историјског постојања.⁷⁸²

Двострука тематика преокупација је у прози Жака Конфина, на једној страни као литерарног хроничара Лесковца, његовог богатств и живо писности, и на другој као хроничара јеврејског живота у Лесковцу, као и преплитање ових двеју преокупација у многим Конфиновим књигама, можда најуспешније оствареним у приповедачкој збирци „100 година – 90 гроша” и у роману „Јеси ли ти разапео Христа”, умногоме је одредила Конфиново место у међуратној и послератној српској књижевности. Истакнутије место добила је захваљујући свом специфичном хумору. Конфино је оживео хумор у нашој књижевности после Сремца и Нушића – каже аутор белешке на корицама приповедачке књиге „Лица и наличја” (то је вероватно уредник Наше књиге Живко Милићевић).

(...) Хуманистички доживљај света и човека основа је и за стваралачки однос Жака Конфина према становницима Лесковца било да је реч о Јеврејима или о Србима. (...) Његов хумор је стога најефикасније и најадекватније стваралачко средство које у исто време указује на неке од негативних особина људи и задржава негативан ауторски однос према људима. Малограђански однос према животу најдиректније је на тематском нивоу пројектован у роману „Мој Јоцко”, из 1936. године, односно у његовој другој верзији под насловом „Моје јединче”, из 1952. године...

(...) У међуратном периоду објавио је три приповедачке збирке „Моји општинари”, „Лица и наличја” и „Хумореске” и роман „Мој Јоцко”. Већ тада је неке од прича преносио из једне збирке у другу, некад са истим насловом и незнатним изменама или без измена, а некада са измењеним редоследом у причи и измењеним насловом. Међутим, прави обрт његове прозе је у жанровском смислу доживела у послератном периоду када су многе наративне ситуације из приповедака ушле у његове романе „Моје јединче”, „Мамин велики син” и „Јеси ли ти разапео Христа” или су пак ситуације из претходних романа са нешто измењеним чињеницама и односима у новом наративном контексту укључиване у доцније објављене романе. Тако су у роману Моје јединче, проширеном верзијом романа Мој Јоцко нашле укомпоноване и неке потпуно самосталне приповетке или неки мотиви из

---

⁷⁸² Марко Недић, *Проза Жака Конфина, (објављујемо део прилога), Осврт бр. 7-8, 1992, стр. 8.*

раније објављених приповедака. (...) Приповедачева збирка 100 година - 90 гроша, можда најбоља Конфинова збирка приповедака, у једном свом току готово у потпуности је послужила као фабрикативна основа за дејчи роман „Мамин велики син”, а неки моменти из поменуто збирке чак су коришће ни и у роману „Јеси ли ти разапео Христа”. Овај роман је посебно значајан за Жака Конфина и у вредносном и жанровском смислу. У вредносном смислу зато што је реч о најбољем Конфиновом роману, у којем је наративно синтетисана трагична судбина Јевреја на нашем тлу у времену пред Други светски рат, са јасним наговештајима њихове апокалиптичне судбине у току самог рата. У жанровском смислу то је синтеза већине претходних Конфинових књига. У том роману, за који се с више разлога може речи да је лирски него стандардни хумористички роман, иако је објављен у издању хумористичког листа „Јеж”, налазе се у нешто измењеном облику и у измењеном наличју „Хумореске”, „100 година – 90 гроша”, „Лекарева прича”, као и из поменутог дејчег романа „Мамин велики син”. Неки делови романа „Јеси ли ти разапео Христа”, као и многи делови из раније објављених књига прича, односно поједине приче, послужили су Жаку Конфину за композицију једне жанровски потпуно хибридне књиге, књиге „Пожури, докторе”, неке врсте професионалне, лекарске, новелистичке аутобиографије Жака Конфина која се мотивски и садржајно највише ослања на књигу „Лекареве приче” из 1952. године. Међутим, све ово наговештава једну посебну особину приповедачких збирки Жака Конфина. Његове приповедачке збирке, наиме, компоноване су не од сасвим засебних и међусобно неповезаних и неусловљених наративних целина, већ управо од прича које обухватају неколико заједничких структурних особина које их упућују према рома нескној композицији. Тако је у првој Конфиновој књизи, у „Мојим општинарима” приметно јединство простора – то је Лесковац, донекле јединство времена – време тридесетих година, али много значајније је од тога јесте да се неки ликово појављују у већем броју прича књиге. На тај начин је ова збирка прича постала својеврсна најавна будућих Конфинових романа. Слично се десило и са збирком „100 година – 90 гроша”, која такође има наглашеније романескне особине – исте књижевне јунаке, исто време, исти простор и самосталне новелистичке композиционе јединице.

%

Конфинов живот и рад Лесковчанима звучи као легенда, што је, уста лом, сасвим природно, јер је личношћу и делом везан за ово поднебље, његове људе и њихове нарави. Зато је свако извођење Конфинових дела на сцени побуђивање интересовања, а с посенбом пажњом се помињу и читају његова књижевна дела.⁷⁸³

(...) Наслов књиге „Пожури, докторе”, као и њена структура, открива да је сва произашла из његове хуманистичке струке. Психолошка запажања и фактографске чињенице, тек обликоване у приповедачки текст, добили су праву фунцију и значење. (...) Дело је, заправо, организовано као „приручник за лекаре и медицинаре а, вала, и за све друге, болесне и здраве”, како иначе стоји у поднаслову. (...) Жак Конфино још тражи себи месот у српској књижевности.

%

Књижевно дело Жака Конфина чини осам збирки приповедака, односно хуморески, четири романа, шест драма, неколико радио драма, као и већи број хуморески објављених по разним часописима и листовима, највише у „Језу” и „Политици”.⁷⁸⁴

%

Нажалост, јеврејски дух је, мимо своје воље, насилно заустављен у Лесковцу, у вртлогу недаћа и зла током Другог светског рата. Само захва љујући Жаку Конфину, он је наставио да живи; у његовим причама, хумерескама и драмским текстовима који танано спајају сличности и разлике две духовне традиције.⁷⁸⁵

%

Зашто Конфинови дани хумора у Лесковцу? Жак Конфино је рођен у Лесковцу 22. јуна 1892. године. Основну школу и нижу гимназију завршио је у Лесковцу, вишу гимназију у Београду, а медицину је завршио у Берну, у Швајцарској. „Кад се завршио рат (Први светски рат) докторирао сам и постао доктор у Лесковцу. Град је имао „Лесковчаки гласник” и ја у њему сталну рубрику. Писао сам, сећао се

---

⁷⁸³ Саша Хаџи Танчић, *Обликовне одлике дела „Пожури, докторе” Жака Конфина, Освиг, бр. 7 - 8, 1992, стр. 14.*

⁷⁸⁴ Живојин Тасић, *Генеза романа Жака Конфина „Јели ли ти разапео Христа”*, *Освиг, бр. 7- 8, стр. 18. Напомена: Опишриње о овом приказу у поглављу о Д. Тасићу.*

⁷⁸⁵ Давид Албахари, *Сличности и разлике две духовне традиције (Поздравна реч на Конфиновим данима хумора, 25. јуна 1991. године), Освиг, бр. 7-8, стр. 31.*

чика Жак, више да „убијем време” него да обезбедим своје место у историји књижевности.”⁷⁸⁶

%

У поглављу Освита бр. 7 - 8 посвећеном нашим писцима у дијаспори објављена је занимљива песма др Добривоја Бошковића „Песник и завичај” посвећана лесковачком књижевнику Томиславу Н. Цветковићу.

%

Захваљујући издавачкој делатности „Наше речи”, лесковачки аутори су у прилици да, на ширем плану, потврде своју присутност у књижевности. Прве четири књиге објављене су захваљујући естетским захтевима и принципима којих се уредништво придржавало у одабиру рукописа и компоновању издавачког плана, како би се уздигло изнад провинцијалности на ниво издаваштва које има одређени концепт. Најпре су нам понуђене две збирке песама и две књиге прозе у целости посвећене људима и поднебљу Лесковца.⁷⁸⁷

Одмах можемо нагласити да су обе књиге прозе написане на идиому лесковачког говора и да се у томе лако могу уочити њихове вредности и мане. *Сава Димитријевић* је аутор вредно бележених записа („*Свеће у снегу*”) о старим Лесковчанима. Претерано брижан да запише *све*, и сачува у сећању, он истовремено конзервира. Својим прозама у овој књизи и самом књигом, уосталом (која представља само део онога што је њен аутор годинама скупљао о лесковачким сокацима и људима који у њима живе), Сава Димитријевић је, сасвим сигурно, оправдао себе као хроничара, али не више од тога, и учинио да се све то нађе као литерализовани документ града на Ветерници. Пружио је непосредну прилику да се с његовим житељима добро дружимо и разгалимо.

И „*Зорка Мантина*” не пружа више од тога. Повест *Ненада Кражићева* о овом необичном (и тако обичном) женском лику свим својим слојевима урасла у менталитет, атмосферу и амбијент Лесковца, створивши занимљиву и свежу литерарану транспозицију једног специфичног локалитета. То је остварено, пре свега, уз веома изражено осећање за локални говор који, сем лексичког, има и раскошну сликовитост и домишљатост.

---

⁷⁸⁶ Томислав Н. Цветковић, „Два службена акта” Жака Конфина, *Освита*, бр. 7–8, стр. 32.

⁷⁸⁷ Милутин Рајић, *Четири књиге лесковачких аутора*, *Освита*, 7-8, 1992, стр. 193-194.

Обе књиге поседују веристичку фактуру. Откривају бит реалне стварности, лице једног света чији се менталитет оцртава средствима максималне хуморности.

Све похвале заслужује *Слободан Костић Коста* као аутор скрипта Зорке Мантине, која своје поене постиже захваљујући изврсно пронађеној визуелизацији и сликовности.

Издавач је с правом указао повређе двојници лесковачких песника млађе генерације. Двојници у правом смислу речи песника модерног сензибили тета. Њихов стилски поступак је углавном близак и сродан, то је једна врста поетске нарације са елементима реторике. *Истатковићева* привидно алегорична, а *Тасићева* алегорична, у ствари, обе веома сложене.

Драгану Тасићу је („*Зачарана кутија*’’) ово прва збирка песама, док се Истатковићева „*Пауза за кишу*’’ непосредно надовезује на књигу „*Сабрани делови*’’. Рецензент Саша Хаџи Танчић с правом запажа да „модерност Тасићеве ауторске замисли при компоновању ове збирке почива, пре свега, на коришћењу симулантних слика и њима изазиване динамике и из више угла осветљене цивилизацијске ситуације лирског субјекта, као и на кондензовању песничких мотива обликованих из разли читих медијских сфера (телевизија, филм, стрип).

Борислав Здравковић, пак, скреће пажњу на то да Војислав Истатковић „новим песма излази у свет око себе, у шире просторе живота, послушкује тутањ долазећег времена које доноси осмех зоре на тле са кога се пружају у недоглед сви хоризонти.”

Поједине песме из ових збирки Драгана Тасића и Војислава Истатковића могу заузети место у сваком озбиљном избору или антологији млађег српског песништва, у сваком случају, заслужују да буду примећене и поштоване.

Изгледа да у Лесковцу сазрева свест да једино вредности обезбеђују једном поднебљу место у просторима културе. Књиге објављене у издању Наше речи су, уједно, потврда да је овај град однеговао два успела песничка гласа, уз пуно уважавање говорног спецификаума који карактерише поменути књиге прозе.

%

У 9. броју Освита (новембар 1993. године) Душан Стојић објављује чланак „Мишљење слободе и Хајдегер”: „Слобода као темељна тема мишљења слободе није род људских бића, па ипак се тиче сваког људског бића. Њену универзалност

треба тражити у већој дубини и на већој висини.” Од аутора „лесковачког круга” веома је запажен прилог Николаја Тимченка „Запис о „преобиљу нула” Љиљане Ђурић, а Сава Димитријевић пише обиман текст „Како је настало гробље”, док је серијом песама представљен Никола Цветковић.

%

Пред књигом смо поезије која на необичан начин промишља мит Косова и сеоба, класичан и модеран поетски идиом на коме су многи српски песници, некад и сад, искушавали своја пера. Зашто уопште увек изнова проучавамо те доминантне мотиве књижевности и зашто се враћа мо варирајућим митовима које нам култура и цивилизација остављају на размишљање? Вероватно зато што у садржини мита увек остаје доза тајне архаичне или савремене, зато што су митови као египатске сфинге које ваља полифоно испитивати, поново естетизовати, сходно учењу Умберта Ека отвореном делу остављеном да га дописују читаоци. У томе и јесте лепота окушавања на вечним мотивима симбиозе личног и националног, које по природи својој припада и ова збирка Николе Цветковића „Светлост земље”, непрекидно се трудити спознати на нов начин искус тво минулог и дораси до елитовски схваћеног времена која јединства прошлости, садашњости и будућности. (...) Ово је поезија двогласних речи, из које се више чује глас из духовне сфере ауторовог промишљања земље и он носи јак код просвећеног и поетизованог српског земањског бола. (...) У неколико најбољих песама, Цветковићево певање је умно, емоцијом засићена молитва за спас свих сакрамената везаних за духовно и световно наслеђе земље која се зове српском. (...) Најуспелије Цветковићеве песме су оне које нису демистифи ковале до краја тему и лишиле је њених исконских светлости и оне које нису истицале безусловност мита, већ су у процесу синтезе историјског и поетског, архитипског и модерног, сажимале и промрежавале ове димензије.⁷⁸⁸

%

Никола Цветковић (1939), познатији је широј јавности као књижевни критичар и публициста, него као књижевни стваралац. До сада је објавио велики број студија, есеја, приказа, истраживачких радова из области фолклористике, социологије културе, методологије и историје књижевности.

---

⁷⁸⁸ Даница Андрејевић, *Животна веза са традицијом (Никола Цветковић, Светлост земље’)*, *Осврт*, бр. 9, 1993, стр. 115.

За свој богати стваралачки опус и научни рад добитник је неколико вредних друштвених признања и књижевних награда. Поетске радове објављује у Градини, Освиту, Стремљењу, Нашој речи и другим публи кацијама. Године 1979. штампао је запажену стихозбирку „*Све је љубав*”.

Најновија, друга по реду Цветковићева књига песама „Светлост земље” (сто страница) компонована је од следећих тематских целина: „Недоба”, „Чарнојевићи”, „Светлост земље”, „Његош види”, Моравско бестрага”, „Дом свој иштем”, „Омаме”, „Певање о смирајности”, „Нада” и „Српско слово”. Веома надахнут и опширан поговор, као и песникова библиографија потичу из пера Владимира Цветковића.⁷⁸⁹

%

Никола Цветковић је у лепом смислу те речи „учен” песник. (...) Он је опсесивно везан управо за земљу и Српску земљу. Можда је и то разлог што, иако „повратник”, у ствари долазник (он је Лесковчанин и Београђанин) истрајава попут једног броја Срба и Црногораца у мисији „Српског универзитета” у Приштини.⁷⁹⁰

%

Цветовићева светлосна озарења кореспондирају с древним учењима о космичком, земаљском, еманацији духа и душевности. (...) У већини песама Цветковић негује савремени модел певања који се ослања на племенито у српској песничкој традицији.⁷⁹¹

%

Већ више од две деценије Филозофско-филолошки факултет је стециште књижевно стваралачких мисли и појава. Најпре је покојни академик *Вук Филиповић* заживео једну посебну врсту стваралачког тумачења књижевности из перспективе сопственог приповедачко-романсијерског настојања. То исто важи и за академика *Владету Вуковића* који је не само изванредан професор и истраживач

---

⁷⁸⁹ Милутин Ђуричковић, *Лирски канцонијер (Никола Цветковић, Светлост земље), Освит, бр. 9, 1993, стр. 119.*

⁷⁹⁰ Миодраг Д. Игњатовић, *Песма је морал сваког песника (Никола Цветковић, Светлост земље), Освит, бр. 9, 1993, стр. 121.*

⁷⁹¹ Владета Вуковић, *Светлосна озарења, фрагмент из дужег огледа, (Никола Цветковић, Светлост земље), Освит, бр. 9, 1993, стр. 123.*

књижевности, већ и плодан песник што је са више књига песама обогатио нашу књижевност.⁷⁹²

%

Колико год читалац имао у виду хронологију и раст Цветковићевог поетског, књижевног и научног опуса, еволуирање и сазревање његовог метода и стила, тематско проширивање и богатство форме уметничког израза – не може се отети утиску да се линија његовог поетског лука, ипак, не пружа у равни духа традиције; његова песничка граматика само је у ретким сегментима подударна са граматиком традиционалних песничких облика. Стихови из најновије збирке Светлости земље савреме ни су по књижевном поступку, откривају новог, унутрашњег, психолош ког и експресивног израза и поетизацији мисли.⁷⁹³

%

У овом броју је објављено више афоризама Драгомира Радовановића. Ево само неколико: Сила је увек сила, макар и у праву била; Добро је кад није горе; Не трба журити у погрешном правцу; Кад су намере задње, вуку се задњи потези.⁷⁹⁴

%

Десету свеску Освита (мај, 1994. године) отвара серија веома занимљивих прилога о чувеном Вилијаму Фокнеру. Као и Шекспир, Фокнер је најбољи кад говори кроз гласове (Драган Р. Машовић).

Ту, у том 10. броју Помака, *Иван Ивановић* објављује прилог „Ко је тај Цека Власотинчанин“⁷⁹⁵, Драган Тасић надахнуто обрађује „Песнички свет Петра Цветковића“, Ненад Кражић објављује „Приче из живота“, Перица Пешић и Љиљана Такић Миленковић се обрађају стиховима.

%

Новембра 1994. године појавио се 11. број Освита уз уводну песму Љубомира Симовића „Среско место на прузи Београд-Бар“, док Слободан Костић Коста пише у прилогу „Кажњени вечношћу“: „Ви никада не питате ко тамо доле у Тартару

---

⁷⁹² Милица Лилић, *Светлост која се мора запазити (Никола Цветковић, Светлост земље, Београд 1992), Освиг, бр. 9, 1993, стр. 125.*

⁷⁹³ Тихомир Петровић, *Песничка реторичност (Н. Цветковић, Светлост земље), Освиг, бр. 9, 1993, стр. 128.*

⁷⁹⁴ Драгомир С Радовановић, *Рат и Хир, Освиг, бр. 9, 1993, стр. 131.*

⁷⁹⁵ Иван Ивановић, *Ко је тај Цека Власотинчанин, Освиг, бр. 11, стр. 95-99.*

гура стену, јер знате да сам то ја, Сисиф, Ајолов син. Замишљате ме онаквим каквим ме сликају на вазама и клешу у камену.⁷⁹⁶

%

Овај темат бави се раном позоришном историјом Лесковца – оном с краја XIX и почетком XX века. Време је то лутајућег позоришта. На путе вима тек ослобођеног југа Србије, по градовима и кафанама – појавили су се српски лутајући глумци. Сањари и луталице.

(...) Време је то првих бегунаца у глумце. Први Лесковчанин који је то учинио је Сима Бунић.⁷⁹⁷

%

„Лесковац... варошица на обе стране реке Ветернице, 7 часова и 57 минута на југ од Ниша на путу који води од Ниша уз Мораву ка Врању. У Цариграду, у баштинским књигама, Лесковац се пише Дибочица, али у новије време већ га и сами Турци зову Лесковча. (...) Едуард Браун, лекар краља енглеског, пропутовао је 1667. године кроз Лесковац (он га пише Лескоа или Лесковија) и ту је, вели, видео нови градић, по изгледу на старински, али без икаквих натписа. За Лесковац каже да је варош затворена и многољудна. И реку Ветерницу погрешно пише Липерица.⁷⁹⁸

%

Домановићева приповетка „Позориште у паланци“ изашла је пре Сремчевог „Путујућег друштва“ пуне три године – Домановићева 1898, а Сремчева 1901. али се Сремац може сматрати првим историчарем позоришта у Лесковцу, јер његово дело говори о години 1889. и Димићевом гостовању у Лесковцу скоро читаву деценију пре догађаја који описује Домановић.⁷⁹⁹

%

Маја 1995. године појавио се 12. број Освита, који је био у знаку стваралаштва Десанке Максимовић. Од аутора са „лесковачке стазе“, објављен је циклус песама Станимира

---

⁷⁹⁶Слободан Костић *Коста, Кажњени вечношу (О Сизифу, О Одисеју, П Херкулесу који је био Херакло), Освиг, бр. 11, стр. 87-94.*

⁷⁹⁷Мирослав Радисављевић, *Сима Бунић – театропис, Освиг, бр. 11, стр. 95.*

⁷⁹⁸*Из старих извора – Лесковац, фрагмент 1, Освиг, бр. 11, 1994, стр. 96.*

⁷⁹⁹*Освиг, бр. 11, стр. 101. Видети опширно у поглављу о Сими Бунићу. О њему у Освигу, бр. 11, стр 103. опширно пишу Сања Живановић, као и други ауторо, Освиг, стр. 103-110.*

Стојмировића Грицка „Васкрс” и то „Повратак у Србију”, „Огњиште”, „Песма за почетак”, „Песма изгнаника” и „Портрет повратника”. Грицко пева на почетку песме „Повратак у Србију”:

Сигурно се враћам у Србију/ У своје срце./ Док ми син гугутан стане на ноге/ Узећу наук Његоша и Вука/ И инат Милоша/ Да ми огњиште има смисла.

%

У двоброју 13/14, фебруара 1996. године објављено је чак десет песама Милана Момчиловића из његове једине збирке Вече над Лесковцем.⁸⁰⁰

%

Мирослав Лукић се огласио занимљивим прилогом о првој драми Жељка Хубача „Ближи небу”.⁸⁰¹ У том броју Никола Цветковић је представљен „Поетиком Милана Дединца”⁸⁰², док Тихомир Петровић и Драган Тасић пишу приказ књиге „У небо верујем” Мире Коцић.⁸⁰³ Драгојла Дуда Цветковић, Бора Ољачић и Миња Илијева представљају збирку „Принц Леско и принцеза Леска Радета Јовића у издању лесковачке Народне библиотеке (1994), а представљене су Љиљана Такић Миленковић „Птица љубави” и Зорица Митић „Женске приче и „Узлетимо с ветровима”, КК Глубочица, Лесковац 1994.⁸⁰⁴

Посебну вредност овога броја чине прилози о власотиначким ствараоцима. Представљени су Зоран Давинић и Јасмина Митровић, (прозним прилозима) а песничке радове су понудили: мр Лука Крстић, Невенка Д. Поповић, Олгица Димитрјевић, Марија М. Стојановић, Славица Шушулић, Светлана Пешић, Љубинка Крстић, Звонко Стојиљковић, Славица Анђелковић и Срђан Милош.

%

У 16. свесци Освита, септембра 1996. године, објављене су три песме Лазара Миленковића Ларија: Змија, Дон Кихот и

---

⁸⁰⁰ Освит, бр. 13-14, стр. 77-81. То су следеће песме. Вече над Лесковцем; Дође тако дан; Непокор, и даље; Враћам се; Ноћ самоће, тешка; Недоглед; Један давни јул; Ко зна; На разстанку; Теку дани.

⁸⁰¹ Видети стваралаштво Мирослава Лукића, поглавље о критичарима.

⁸⁰² Освит, бр. 13/14, фебруар 1996, стр. 136-150.

⁸⁰³ Видети поглавље о Мири Коцић у посебном делу књиге.

⁸⁰⁴ Видети поглавље о Љиљани Такић – Миленковић и Зорици Митић.

Тежак задатак. За историју лесковачког стваалаштва важан је и приказ Станка Миљковића „У потрази за коренима”⁸⁰⁵

%

Децембра 1996. године појавио се 17/18. број у коме, бар када су у питању ствараоци из лесковачког краја, треба посебно споменути прилог Душана Стошића „Андрић и власт”⁸⁰⁶.

У наредном, 19. броју Освита (октобар 1997) Саша Хаџи Танчић представља приповедаче из Републике Српске, док се Дејан Вељковић огласио занимљивом причом „Сунчево сноплје”.

Новембра 1997. у седмој години излажења, појавио се јубиларни 20. број Освита на „убијаних” 120 страница. Овога пута свеску отвара Живојин Павловић и разговор с њим који је водила Љиљана Костадиновић. Николај Тимченко пише опиран, занимљив, проицљив текст „О границама дијалога”, а представљено је више песника Русије, док је Никола Цветковић представљен прилогом „Симболична представа о тамници у „Павиљону бр. 6” А. П. Чехова.

Саша Хаџи Танчић пише о „Америчким причама” Ларија Миленковића: „Синтагма која фигурира у поднаслову рукописа „Ко је убио Мери” (америчка прича) најбоље предочава врсту прозног исказа аутора Лазара Миленковића.” У том броју Освита објављене су и приче Лазара Миленковића: Ко је убио Мери; Блиски сусрет; Реке надолазе.⁸⁰⁷

У Освиту ево поново вредног проф. др Тихомира Петровића. Овога пута се огласио прилогом „Андрићев деџи вилајет”: „Богато Андрићево дело није затворено за деџе несташлуке, игру, смех и све привилегије које има младост.”⁸⁰⁸

Тема 21. свеске „Освита” (јануар - фебруар 1998) била је „Приповедач Саша Хаџи Танчић”. На самом почетку објављена су Хаџи Танчићева „Путовања у Лесковац”: „Сећања – тај усудни бегунац из живота – на које сам у

---

⁸⁰⁵ Станко Миљковић, *У потрази за коренима* (Олга Луковић – Пјановић: Срби... народ најстарији., ИПА „Мирослав”, Београд 1994), *Освита*, бр. 16, стр. 87-98.

⁸⁰⁶ Д. Стошић, *Андрић и власт*, стр. 73-76.

⁸⁰⁷ Саша Хаџи Танчић, *Америчка прича Ларија Миленковића*, *Освита*, бр. 20, стр. 80-81.

⁸⁰⁸ Тихомир Петровић, *Андрићев деџи врт*, *Освита*, бр. 20, стр. 97-101.

старијих писаца гледао с презиром, обрмало ме је као да сам стогодишњак и усто преживео богзна шта. Прегршти још свежих успомена у откосима падају на белину папира. Летњи и зимски распуст проводио сам у Лесковцу. Пут из Ниша у Лесковац, локалним возом, изгледао ми је као бескрајно повесмо између два града; једног у коме сам рођен и другог у коме живим. У данима до путовања нарасле су моје жеље које су се вештом мајкином вољом преомишљавале у велики доживљај.” У том, дакле 21. броју „Освета”, објављени су опширни, проициљиви прикази *Душана Стошића* (25 страна) под називом „Апокрифна јеванђеља Саше Хаџи Танчића”

Ту је занимљива осврт *Милутина Ђуричковића* „Изабрана и нова проза Саше Хаџи Танчића, а повод су књиге изабраних приповедака „Повратак у Наис и нове приповедачке прозе „Небеска губернија”.⁸⁰⁹

Новембра 1998. године ево 22. свеске Освита, из које, поред песама Радета Јовића „Ђораво злато” издвајамо оцене о уметничкој фотографији коју су изrekli Саша Хаџи Танчић и Томислав Илић на отварању изложбе Дејана Вељковића 6. марта 1998. године. Уз поприлично кашњење, октобра 1999. године појавиће се последњи број (заправо двоброј 23/24 „Освета”). Овај двоброј, као и први, отварају радови Миодрага Павловића. Ту је и проказ *Саше Хаџи Танчића* (на 32 стране) стваралаштва Миливоја Перовића („Диференцирање тематских токова у романима Миливоја Перовића”). На југу Србије од Саше Хаџи Танчића нема бољег znalца Перовићевог обимног дела.⁸¹⁰

%

НЕСТАНАК ЧАСОПИСА „ОСВИТ” - *Директору, главном и одговорном уреднику „Наше речи” и одговорном уреднику „Освета”, поштовани господине Дедићу!* „За нама је осам година од појаве „Освета” у локалној средини коју је надмашио. Од 1991. године југословенска културна јавност са уважава њем га је прихватала као свеже и аутентично часописно штиво. Није нам да вреднујемо, мада други кажу да је стварно рељефно и сугестивно допунио духовни, књижевни, уметнички и културни мозаик Лесковца и југа Србије, и југословенски часописни простор. Утолико ми је теже било да се одлучим да захвалим на досадашњој сарадњи и пожелим часопису и његовом издавачу успешан наставак

---

⁸⁰⁹ Прва књига је била објављена у издању Гласа српског, Бања Лука, а друга у издању београдске Просвете, 1997.

⁸¹⁰ Видети поглавље о М. Перовићу.

рада; а сматрам да је то и моја дужност као главног уредника у два четворогодишња мандата. Бићу слободан да о овом личном гесту известим и оснивача, СО Лесковац, чија је потпора веома актуелна данас, као и у тренутку појаве „Освета”.

Поштовани господине Јовановићу! Часопис за књижевност, уметност и културу „Освет”, као што је врло познато, уређујем од његовог оснивања. С обзиром на велику упорност да се часопис сачува и развија уложен је знатан труд. Мера таквог труда изражена је кроз двадесет и два броја које сам потписао као главни уредник. Пошто је Општина оснивач „Освета”, достављам Вам писмо којим издавачу Новинско-издавачком предузећу „Наша реч” захваљујем на досадашњој сарадњи.⁸¹¹

---

⁸¹¹ Писма Саше Хаџи Танчића, главног и одговорног уредника „Освета”, носи датум фебруар 1999. године, а објављена су у „Лесковчанину”, бр. 10., јуна 1999. године, стр. 14.

„МИ“, ЧАСОПИС ЛЕСКОВАЧКИХ ГИМНАЗИЈАЛАЦА

ОВАЈ БРОЈ часописа „Ми” садржајно је нешто другачије конципиран него ранији бројеви: наша школа слави редак јубилеј – 120 година постојања и деловања, а ми, њени ђаци и професори с дужним поштовањем ценимо више од века бивствовање ове просветне установе. И, наравно, кроз часопис лесковачких гимназијалаца „Ми”, желимо, као и увек до сада, да искражемо своја искрена осећања поноса што смо њени ђаци и професори, што настављамо традицију ранијих генерација, што и овом активношћу негујемо дух лесковачке Гимназије „Станимир Вељковић Зеле”⁸¹²

Први број појавио се 14. априла 1971. године. „Ми”, ревија лесковачких гимназијалаца, на иницијативу професора српског језика и књижевности Радмила Митровића и Борислава Здравковића. Радмило Митровић је био душа ових активности све до преране смрти. Касније, после неколико бројева, часопис у наслову нема реч ревија, већ часопис. Задржавајући исту графичку опрему и уређивачку

---

⁸¹² *Ми, часопис лесковачких гимназијалаца, Уз јубилеј наше школе, нова серија, бр. 11, 1999, стр. 1. У овом броју објављен је делимичан репринт ранијих издања.*

концепцију, часопис прераста у гласило лесковачких средњошколаца, а издавач је и даље Гимназија „Станимир Вељковић Зеле”. Круг сарадника шири се: објављују се радови средњошколаца из целе Југославије – Сарајева, Пазина, Штипа и других градова. Затим, како ту увек бива, беспарица чини своје и ова лепа и надасве корисна активност младих – гаси се. Ипак, лесковачки гимназијалци и њихови професори никад се нису мирили са таквим исходом и пре девет година покреће се нова серија часописа лесковачких гимназијалаца „Ми”. Задржан је његов имиџ: иста насловна страна, формат, садржајно су унете, сходно времену у коме живимо, извесне иновације, али у суштини очуван је основни дух публикације и сачуване њене основне карактеристике од њеног настанка до данас.

Ваља овом приликом, када се о свему овоме говори, истаћи: није нимало случајно да се оваква публикација родила баш у лесковачкој Гимназији. Подсетимо се да је педесетих година овде поникао средњошколски лист „Искра”, па „Лесковачки средњошколац”, који касније постаје гласило омладине Лесковца и мења име у „Омладински глас”. Језгро уредничког и сарадничког састава чинили су лесковачки гимназијалци...

„Ми”, уствари, настављамо традицију бројних генерација ученика и професора лесковачке гимназије и негује њен имиџ развијених, не само наставно-педагошких, већ и културних и других активности, у првом реду литерарних дружина и публицистичке активности. Оне су имале одјека и ван школских учионица, на градским и ширим просторима.

Овим бројем редакција и сарадници часописа „Ми” дају свој скромни прилог обележавању значајног јубилеја – 120. годишњице лесковачке Гимназије „Станимир Вељковић Зеле”.⁸¹³

---

⁸¹³ У потпису је писало: Редакција. Њу су сачињавали: Одговорни уредник: Зорица Стојковић, директор, главни уредник: Снежана Николић, професор, редактор: Верица Баторевић-Божовић, а у Редакцијском колегијуму су још били: Зденка Трбовић, Бојана Величковић, Драгана Цакић, Александра Костић, Маја Коџић, Ксенија Штевин, Драган Маринковић, Драган Павловић (ученици), Марија Поповић, професор. Технички уредник: Вили Хубач, уредник илустрација: Живојин Прокоповић, професор, илустратори: Наташа Николић, Драган Павловић (ученици), Коректор: Јасмина Пантовић, професор; Фотографије: Фото Јовић, насловна страна: Гмитар Обрадовић, академски сликар. Примерак бесплатан, тираж: 1.000 примерака. Број носи датум 11. октобар 1999. година.

Управо је у том свечаном броју објављен занимљив прилог о Звонку Марићу, једином члану Српске академије наука са југа Србије.⁸¹⁴

Доктор физичких наука Звонко Марић рођен је у Лесковцу 1931. године и син је угледног предратног апотекара Благоја Марића. У Лесковцу је завршио основну школу и гимназију, а након одласка на студије у Београд, у родни град се није више враћао. Заправо, увек када су прилике дозвољавале долазио је у Лесковац, али због ангажмана који је имао ван земље, те су прилике биле веома ретке. У среду и четвртак, 18. и 19. новембра, био је гост града, гост Одбора за организовање сусрета са Лесковчанима света, гост ученика Гимназије на позив директора Зорице Стојковић, као и студената Технолошког факултета.

-Са Лесковцем сам на неки начин био у сталном контакту преко мајке, док је била жива и сестре и брата Пеђе и Тијане, који су у Лесковцу дуже живели од мене, а сада су у Београду. Лесковац од пре рата памтим у три главне и једној споредној варијанти. Споредна варијанта, то је моја баба по оцу која је носила стару ношњу, а у њеном понашању било је елемената остатака од Турака. У главним варијантама памтим предратно време, потом рат и свршетак рата и долазак партизана. У предратном времену град је имао три слоја становништва са којима смо се ступали у контакте грађански – интелигенцију у коме су били лекари, апотекари, адвокати, трговци. Овај слој показивао је велику тешњу да се копира Европа. Рецимо, ми смо као деца у кући морали да учимо француски, потом да свирамо на неком од инструмената и то смо приватно учили јер није било музичке школе. Овај слој становништва умногоме је допринео европизацији града. Када сам доцније посећивао енглеске градиће увидео сам да је лесковачко радничко насеље прављено по угледу на енглеска насеља за рударске раднике.

-Други слој: емигранти у Лесковцу, огромна руска колонија у којој су били, махом, наши професори и наравно слој радничко-сељачки и градске сиротиње. Са свима њима сретао сам се јер сам још као дечак радио у очевој апотеци – присећа се др Звонко Марић.

Рата се добро сећам – каже. – Имао сам десет година, сећам се првих сусрета са немачким тенковима, огромна

---

⁸¹⁴ *Верица Баторевић-Божовић, Предавања на свим универзитетима света'', МИ, нова серија, 1999, бр. 11. (У напомени стоји да је прилог најпре објављен у Нашој речи, 21. новембра 1997).*

механизација није била у мом искуству. Немци су ме подсећали на механизоване роботе а не људе. Сећам се и великог броја људи који су се из Македоније и са Косова настањивали у Лесковцу. Сећам се свих видова отпора и свих видова колаборације са Немцима. Упечатљиво је сећање када се после полцијског часа на прозоре ставља ћебад или плави папир, а потом отац износи скривени радио апарат и слуша Радио Лондон на српском језику. Незаборавао је звук Биг бена, којим се оглашавала ова радио станица. Сећам се времена када је извршена општа мобилизација и Лесковац остао без аутентичне чаршије.

Гимназију и велику матуру, Звонко Марић је завршио 1949. године а 1955. године је дипломирао физику и запослио се у Институту за нуклеарне науке „Борис Кидрич” у Винчи. Овде је радио до 1971. године када прелази у Институт за физику, где и данас ради.

Докторску тезу радио је под менторством великог физичара Бора у Копенхагену у чувеном институту за теоријску физику. Аге Бор је син Нилса Бора, творца теорије атома.

-После распада „немачке физике”, Мека и Медина светске физике био је Копенхаген. Током боравка на Боровом институту упознао сам сва имена и творце модерне теорије физике, од Хајзенберга, Паулија, Опенхајмера (творца атомске бомбе), Фока, Пајелса, до многих других. Докторски рад бранио сам у Београду, закон није допуштао одбрану у Данској. То је било 1960. године – каже Звонко Марић.

Осим што је професор на Факултету за физику у Београду, др Звонко Марић држи курсеве у Институту за нуклеарну физику „Анри Поенкаре”, а и на многим универзитетима широм света. Предавања држи на енглеском, француском, немачком и руском језику, а са још неколико језика се служи.

Написао је много чланака и студија и објавио их у многим светским часописима за физику у свету из области атомске, нуклеарне, статистичке физике. Објавио је и књигу „Огледи о физичкој реалности”, чији је издавач београдски „Нолит”. Дописни члан САНУ Звонко Марић је од 1985. године, а редовни од 1991.

-Физика данас отворила је многа неслуђена питања о томе како изгледа материјални свет и притом, невероватно много смањила период од открића до промене. На пример, од открића електромагнетских таласа до радиофоније требало је да прође 50 година, од открића нуклеарних својстава до атомске бомбе – десет. Отворен је широк фронт не само

фундаменталних истраживања већ и примене. То је од Другог светског рата до данас изменило слику света.

На питање да ли би, да је у прилици, поново студирао физику, Звонко Марић је рекао:

-Испитивање материјалног света који није дат нашим чулима није могућа другачије до експерименталним јединицама. А једини апстрактан и прецизан језик је математика. Врло је могуће да бих, имајући у виду искуство које данас имам, а да сам у прилици да се професионално одредим, изабрао математику – рекао нам је на крају разговора први академик са југа Србије Звонко Марић.

%

Професор књижевности Радмило Митровић оставио је дубоке трагове у лесковачкој Гимназији и у културном животу Лесковца.⁸¹⁵

Генерације садашњих ученика о њему мало знају, али генерације до 1983. године с поносом и данас причају о професору који их је учио књижевности, раду, стваралаштву.

У другој половини 1982/83. године отишао је на неизбежну операцију са које се није вратио. А био је у годинама када је још многим генерацијама могао да преноси знање из књижевности и љубав према лепој речи. Професор Радмило Митровић, као уредник часописа „Ми”, настојао је да у ученицима максимално подстакне њихове стваралачке могућности: литерарне, стручне, па и ликовне.

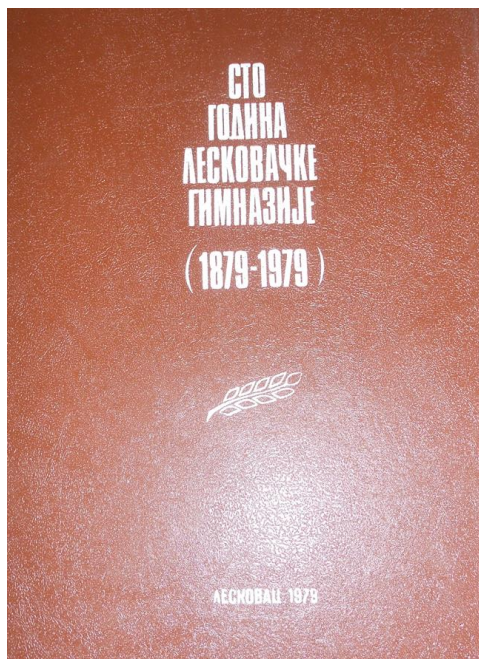
Резултат тога је петнаест бројева часописа „Ми”. Као заљубљеник позоришта, годинама је био успешан позоришни рецензент локалних гласила. Био је изузетан познавалац филма и човек који је не само волео већ и успешно радио уметничку фотографију. Објективном је мајсторски бележио детаље из свакодневног живота, бразде које на лицу људи оставља живот. Велики део слободног времена проводио је у Фото-кино клубу „Аца Стојановић”. Седамдесетих година био је стожер овог клуба. Ђаци га се сећају као веома обдареног предавача и врсног педагога. Литерати, од којих многи и данас успешно пишу, као сарадника који је знао да подстакне. Културни радници као културног посленика са којим је било задовољство радити и сарађивати. А за колеге био је човек који је своје обавезе и задатке темељно и савесно извршавао. Такав је био професор Радмило Митровић, уредник часописа „Ми”.

---

⁸¹⁵ *Верица Баторевић - Божовић, Запис за сећање – Такав је био Радмило Митровић, Ми, нова серија, бр. 1, 1989, стр. 29.*

%

Друштво за српски језик и књижевност часопис „Ми“, који излази једном годишње, прогласило је за најбољи средњошколски часопис у Србији за 2014. годину. Ова престижна награда освојена је на републичком такмичењу у конкуренцији од 76 часописа. У редакцији часописа су ученици Дина Војиновић, Анастасија Пешић, Јагош Ристић и Андрија Павловић и професори Владимир Мичић, Милорад Милићевић и Саша Саничанин.

ИН МАГАЗИН

У ЛЕСКОВЦУ се августа 1995. године појавио први број часописа „ИН“, који је у заглављу носио ознаку бр. 1-3. То је једини број који је и изашао, а главни уредник био је *Милан Ћосић*, нажалост рано преминули позна ти лесковачки новинар, који је студирао новинарство на београдском Факултету политичких наука.

Оснивач и издавач часописа била је Агенција „Ин“ из Лесковца, а како је наведено у импресуму сарадници су били: Данило Коцић, Милан Јоковић, Вера Милићевић, Николај Тимченко, Мирослава Јоцић и Бојан Тончић, илустратор и карикатуриста био је Јовица Дикић, а технички уредник Драган Миловановић.

Уредник Ћосић је у рубрици „Уместо уводника“, између осталог, записао: „Двоумим се како да напишем уводник поводом изласка првог броја „Ин магазина“.

Да ли да напишем обично конвенционално обавештење са позивом на сарадњу или да одмах на почетку посебно апострофирам информације да на овим просторима никада до сада није био покренут лист овога типа иза којег стоји једна приватна агенција.

Онда ми је пала на памет мисао да би живот овог часописа могао започети неком особеном реченицом, која би се, наравно, памтила.

Прва реченица из некада популарне књиге Емила Ажара „Псеудо“ учинила ми се изузетно згодном управо за ову прилику: „Почетка нема. Рођен сам, свако долази на ред, а после тога све је само припадност.“

У чланку, који је изазвао велико интересовање „Јесен године културе- „Шта да се ради“, Николај Тимченко пише: „Бојим се да актуелна и бучна прича о години културе, као и све претходне није ништа друго до кампања кратког даха од које неће бити ни много користи нити остати видљивог трага и ефекта.“

У првом броју Ин магазина објављена је наградна игра, а задатак је био да читаоци погоде аутора песме, која почиње стиховима:

*Није моја, туђа је ово јесен:
Ја и живот мој још се нисмо срели,
И када ћутим над собом наднесем,
То неко други моје речи вели.*

*Сакриће тугу дрвореди свели
И лист у коси са звезда отресен:
Проћиће младић, пијан и занесен,
Што нема ништа и не зна шта жели.*

Редакција је дала додатно објашњење уз ово наградно питање: аутор песме је познати лесковачки песник и боем, присутан у многим заједничким збиркама. Награда за тачан одговор била је претплата на Ин магазин годину дана и готовинска исплата од 100 динара!

%

У рубрици „Култура у дворишту“ објављен је занимљив прилог новинарке Радио Лесковца Верице Милићевић „Сликар као надимак“ у којој је представљен Драган Јовић Лисац: „Рођен је 13. фебруара 1938. године. Дипломирао је на Академији за примењену уметност у Београду 1964. године. Авантуриста, путник, заљубљеник мора и бродова. Преко 200 слика нестало му је на просторима бивше Југославије...“

Највеће интересовање (и бројне касније расправе) извао је чланак Николаја Тимченка „Понешто о историографији НОР-а. Тимченко износи гледиште, које се у то време (1995. године) сматрало крајње радикалним: „Ризикујући да понешто поновим, морам на овом месту резимирати свој став о преовлађујућем духу у нашој историографији тзв. народноослободилачке борбе и социјалистичке револуције, историографија која, по мом дубоком уверењу, заслужује ревизију и непристрасно преиспитивање. Морам још додати да то чак и сами представници и заточеници те историографије, додуше само вербално, што значи не баш искрено, и сами истичу као научну неопходност.“

%

У првом броју Ин магазина објављено је и неколико прича међу којима и „Живот и сагрешеније друга Лазе“, новинара Милана Јоковића, који је међу својим колегама одавно стекао углед одличног новинара - репортера занимљивих и истинитих прича о „обичним људима“ са југа Србије.

%

Пажњу читалаца магазина Ин привукао је и виц „Лесковачка граматика“: Пошто је сазвао збор свих

бригадира, шеф градилипта на савезној радној акцији свечаним гласом обраћа се свим потројенима:

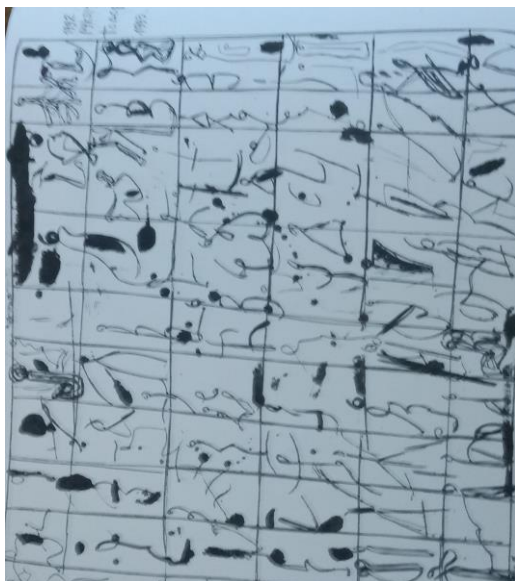
-Изузетна ми је част што имам изузетну прилику да вам представим будућег шефа смене.

У том тренутку, један од бригадира из добровољне радне бригаде из Лесковца стидљиво је подигао руку са страхом се јављајући за реч.

-Шта је било? – са нестрпљењем упита шеф градилишта.

-Ништа - поче бригадир неодлучно. – Мислио сам, знате, да се не каже с мене него са мном!

Због своје концепције (и начина уређивања), *Ин магазин* је брзо прихваћен међу читаоцима, али је штета што се више није појављивао, а у једном од бројних сусрета, Ћосић је признао да кључни разлог - беспарица!

ЂАЧКИ ЗАБАВНИК

ЈОВАН Поп Коцић (1945 - 2007) био је лесковачки новинар и уредник. Половином седамдесетих година прошлог века био је оснивач и главни и одговори уредник предузетног листа Текстил. Сарађивао је са недељником Наша реч и био један од првих упосленика Радио Лесковца. Обављао је и дужност главног и одговорног уредника Јужноморавских омладинских новина (ЈОН) од оснивања, почетком осамдесетих, до гашења основног издања. Омладинских новина, крајем осамдесетих година. Био је инспиратор и покретач Фестивала југословенског акцијашког филма, као и истакнути и уважени активиста у удружењима новинара Југославије и Србије.⁸¹⁶

Јован Поп Коцић био је оснивач, главни и одговорни уредник Ђачког забавника, новина које су имале знатног одјека међу ученицима готово свих школа Јабланичког округа.

%

Половином деведесетих година прошлог века, *Јован Поп Коцић*, новинар-ентузијаста, или беше, ентузијаста новинар покреће свој приватни лист – „Ђачки забавник“ – намењен деци основних школа југа Србије, али у својој бити полигон за одликаше Лесковачке школе стрипа.

У првобројном представљању „Ђачког забавника“, уредник ће рећи да је његово постојање утемељено на потреби да се афирмишу све активности које обележавају рану младост, проширење знања, поређењу са друговима и корисној забави. У наредних пет година биће одштампана 33 броја ђачких новина на укупно 562 стране.

У складу са концепцијом саопштеном у претходном ставу, поред других врста стваралаштва, „Ђачки забавник“ већ у другом броју представља „Лесковачку школу стрипа“ и њене, у том тренутку, највредније експоненте: Милицава Банковића, Сашу Станојковића, Марка Стојановића и Ненада Пешића.

---

⁸¹⁶Марко Стојановић, *Лесковачки стрип 1950-2010, Удружење љубитеља стрипа и писане речи „Никола Митровић Кокан“, Лесковац, 2010, стр. 99.*

Прелиставањем архивских примерака са мало труда добија се и податак да сви Ђачки забавници садрже 261 страну чистог стрипа, садржајем опредељеног узраста коме је Забавник и био намењен. Технички уредник и илустратор до 12. броја је Никола Митровић Кокан, који, уосталом, и остатак прелома листа прави по матрици којом се формира табла стрипа. Забавником дефиљују и старији и млађи полазници Лесковачке школе стрипа – Кокан Митровић даје романтичарски бајковит тон, несташни Момир Кулић продира у СФ димензију, Срђан Пека Николић уноси сериозност, Марко Стојановић сценаристичку непредвидљивост, менталне мишице показују основци – Иван Стаменковић, Завиша и Света Живковић, Марко Васиљевић...

После смрти *Великог Мајстора* Кокана Митровића, Забавник од броја 13. технички преузима Срђан Пека Николић, који ни за јоту не мења концепцију свог претходника, па је промену готово немогуће приметити све до престанка изласка Ђачког забавника. Иако је „Ђачки забавник“ био добар полигон за ране и друге радове мајстора ЛЕстрипа, његове оптималне могућности биле су далеко испод продукције коју су правили величанствени и они који су то у међувремену постали.⁸¹⁷

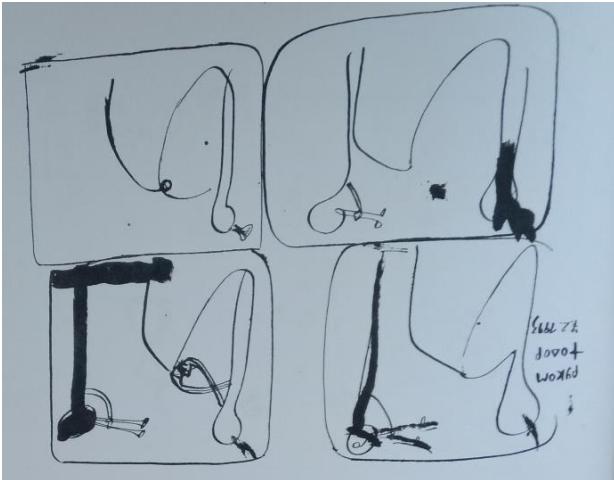
%

Никола Митровић Кокан објавио је у Ђаком забавнику стриповану бајку „Камени цвет“ на 18 табли, бајку „Девојчица са шибицама“ на 30 табли и „Животопис Светога Саве“, на 13 табли; непознати и непотписани аутор објављује 28 табли стрипованих басни по Езопу; Миомир Мија Кулић, почев од првог броја, за Забавник ради 13 табли СФ стрипа „Силикса, краљица Аксе“; Марко Васиљевић Мики ради стрип „Ђоле и његове школе“, за шест бројева; Иван Стаменковић, талентовани полазник Школе стрипа, а осмак у матичној школи, почев од 12. броја, објављује 21 таблу стрипа „Доживљај Пеце Малера“; Завиша и Света Живковић, први као писац сценарија, а други као цртач, заједно објављују четири табле стрипа „Бобо“, а потом Света Живковић, на 16 табли, ради стрип „Наход Миломир“, по српској народној песми; Срђан Пека Николић, са сценаристом Зораном Марковићем, ради стрип „Скини Хед шампион“, потом стрип „Жића и Тића“, али ће Пека остати у архивама забавника

---

⁸¹⁷ Никола Милићевић, *Лесковачка школа стрипа или стрип је цар, Лесковачки стрип, Удружење љубитеља стрипа и писане речи „Никола Митровић Кокан“*, Лесковац, 2010, стр. 62.

забележен као амбициони реализатор стрипа „Робинзон Крузо“ (21 табла), по тексту романа Данијела Дефоа. Срђан је у Забавнику објавио стрип „Обећање или дуг“ (осам табла), а касније ће објавити стрип „Златокоса“, бајка по тексту Гроздане Олујић. Овај аутор је објавио и осам каишева стрипа „Маца и Миша“; Нинослав Миљковић за забавник смишља и црта каишеве стрипа „Мезимче“; осим ових крупних подухвата, Забавник објављује и стрип упутства о штедњи струје и воде, стрип-честитке, поводом већих празника, и симпатичне стрип бојанке, које углавном раде већ поменути аутор за најмлађи узраст свог читалачког популуса.

ЛЕСКОВАЧКИ ДНЕВНИК

ЛЕСКОВАЧКИ ДНЕВНИК, школске новине Јабланичког округа, први пут су се појавиле на Савиндан 1999. године у тиражу од 1.000 примерака, а последњи 28-29. број изашао је септембра 2004. године. Главни уредник свих бројева био је *Данило Коцић*, новинар Политике. У првом броју листа, како је наведено у импресуму (по редоследу објављених прилога) сарађивали су Милисав Маринковић, Будимир

Богдановић, Вучић Раковић, Драган Митровић, Живојин Прокоповић, Милорад Цветковић, Милан Момчиловић, Александар Давинић, Родољуб Стојковић, Раде Јовић, мр Лука Крстић, Добросав Туровић и Душан Стаменковић, а објављен је и прилог тада преминулог професора Драгише Костића. На насловној страни објављен је провонаграђени рад са Светосавског ликовног конкурса ученице Лесковачке гимназије Јулије Новаковић. Пажњу су привукли прилози о пола века Економске школе, ОШ Вожд Карађорђе, Медицинској школи („Понос града на југу Србије“), представљен је Народни музеј, добитник Вукове награде и портрет студента генерације Технолошког факултета у Лесковцу Оливере Насеве. Објављен је и одломак романа Срећно царство Радета Јовића и занимљива репортажа мр Луке Крстића о Власотинцу („Зачуђујућа лепота сна“). У првом броју почео је и да излази фељтон Добросав Туровића „Прича о браћи Перовић“. Поводом изласка првог броја „Лесковачког дневника“ објављен је прилог у Нашој речи, а информације о новом листу пренеле су Политика, Борба, Новости, Глас, Радио 016, Радио Лесковац и ТВ Србије.

На насловној страни броја 2-3 Лесковачког дневника (април 1999), које су биле бесплатне школске новине Јабланичког округа, објављен је знак „target“, јер се – ратовало! У том броју листа посебну пажњу привукао је прилог о 50. годишњици научног рада Лесковчанина, проф. др Димитрија Кулића, који је деценијама са великим успехом предавао Уставно право. О Првој текстилној школи веома занимљив прилог написала је професорица Јелена Златковић, а

представљена је и Фондација даровитих из Власотинца. Професор Драган Стојановић пише о ОШ Вука Караџић из Тегошнице („Лепотица у планини“), као посебан феномен представљено је истурено одељење у селу Добровишу (Власотинце), које има само једног ученика! У том броју, у рубрици „Омиљени педагози“, представљен је професор Власотиначке гимназије Божидар Спасић („Наставнички позив као судбина“).

У 4. броју Лесковачког дневника (септембар-новембар 1999) посебно су занимљиви прилози у прваку Народног позоришта из Лесковца Драгану Димитријевићу („Мајстор сценских медаљона“), о ОШ Јосиф Костић (Прича о најстаријој школи) и прилог професора Драгослава Костића о Техничкој школи у Лесковцу (Највећа школа на југу Србије). У рубрици „Омиљени песник“ проф. др Тихомир Петровић пише о Миловану Данојлићу, а у рубрици „*Наши суграђани*“ Добросав Туровић представља Мирка Богдановића („Мирко Богдановић – човек прегалаштва“). У том броју појавио се и прилог „Педесета књига др Драгомира С. Радовановића и критички осврт Данила Коцића о најновијем роману Радета Јовића „Срећно царство“ у издању београдске „Просвете“ (Велика беседа одличног писца“).

Јануара 2000. године појавио се пети број „Лесковачког дневника“ и у рубрици „*Разговор посебне врсте*“ представљен познати професор др Тихомир Петровић („Желео сам да будем наставник“). Тих дана Музичка школе је обележила пола века постојања („Златни јубилеј највеселије школе“), а обележен је и велики празник лесковачког школства („Дванаест деценија Гимназије „Станимир Вељковић Зеле“). Уз подсећање на те дане објављена је чувена песма Борислава Здравковића, некадашњег ученика и професора те школе „*Матуранско вече*“:

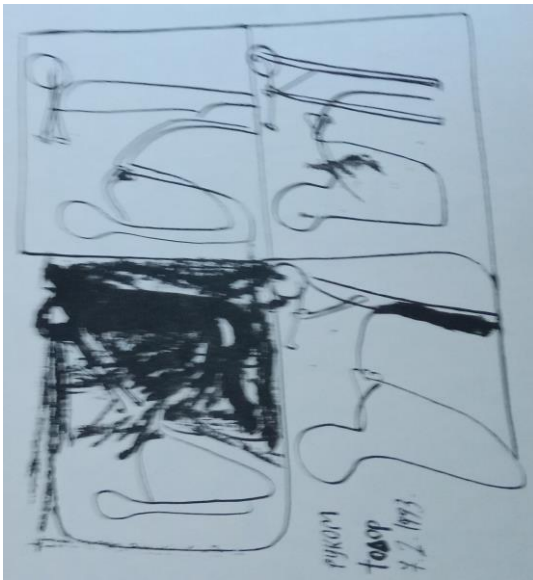
На насловној страни 17. броја (децембар 2002. године) обављена је фотографија најполарније лесковачке и једне од најпопуларнијих српских глумица Слободе Мићаловић. У рубрици „Песник мога завичаја“ представљен је Радослав Шушулић („Зимско мировање новинара Радослава Шушулића“).

На насловној страни 18. броја Лесковачког дневника (фебруар 2003) објављена је чувена песма Војислава Илића „*Јутро на Хисару код Лесковца.*“ Иначе, сама насловна страна пренета је из школског листа „Хисар“ ОШ „Коста Стаменковић – Лесковац.

%

У последњем 28 – 29. броју представљени су и бројни аутори – Саша Хаџи Танчић („Велики ученик – великог писца), Поетске димензије Милана Димитријевића, Сликаство Јована Поповића, Ненад Кражић - сликар и писац. Груја Петковић, професор, објавио је „Књигу о Вуку“, а професор Бора Здравковић написао је приказ најновије збирке песама Данила Коџића *“Говор камена”*.

У последњем броју Лесковачког дневника представљени су Раде Јовић („Бесна кобила Радета Јовића“), Томислав Н. Цветковић пише о путописима Верице и Милана Божовића. Представљена је и збирка професорице Љиљане Јањић „Јавила са крова рода“, осврт на дело Добросава Туровића – „Горња Јабланица (људи и време)“ и приказ књиге Николе П. Илића – „Вера Пешић у вртлогу шпијунаже.“

УСПЕЊА

МАЈА 2007. ГОДИНЕ лесковачка издавачка кућа „Филекс“ покренула је часопис „Успења“, који је излазио три године, до децембра 2009. и за то време објављено је десет бројева.

У првом броју, на насловној страни, у уводнику, пише: Винути се, најважније је! Са Земље, само се маше. Плавет је наша, атмосфера нам знана. Крећемо са полазне тачке. И у случају „Успења“ превасходи „Тачка“. То су два периодична издања истог издавача, приватне издавачке графичке куће „Филекс“.

Оснивач и власник „Филекса“, господин Радисав Филиповић, први је актер покретања „Успења“. Други актер, истини за вољу, несумњиво је главни уредник, господин Саша Хаџи Танчић; други актер, али прво лице пише књиге и уређује публикације.

Спојнице и сагласја „Успења“ заправо су уређивачке деонице (рубрике), подложне *Оку* које све чита и *Духу* који све саображава: знање, веровање, стварање, вредновање, како иначе стоји у заглављу.

Експанзија уздигнућа, пресудна у веку за нама, посве је све предодређена новом добу.

Све смо ставили у креативни покрет, успењем. Најподеснији правац свему што уздиже реалном колико и измишљеном и сањаном, колико спољној толико и унутрашњој; кроз пространства и векове, до данас и овде.⁸¹⁸

У последњем, 10. броју (децембар 2009), пише: Знање, веровање, стварање и вредновање – доминантни су видови, развијени хоризонти часописног уређивања Успења, у граду развијене часописне периодике, као што је једна у основи недељива креативна акција духа која призива и афирмише, осмишљава и узвишава. На једном ужем плану, завичајном,

---

⁸¹⁸ У импресуму првог броја стоји: Издавач Филекс – Лесковац, оснивач Радисав Филиповић, главни и одговорни уредник Саша Хаџи Танчић, уредник Дејан Ђорђевић, дизајн Милан Филиповић, технички уредник Владимир Тасић.

од првог броја, испољене су могућности суштинског јединства са ширим, универзалним просторима стваралачког односа према животу и свету, и самом позиву и чину описа часа. Прво ново књижевно гласило у новом XXI веку у Лесковцу убаштињује се као засебан сегмент наше културне традиције да указује и доказује, већ називом, световно и духовно успење вредностима и остварењима која прилажу и самеравају старо и ново, садашње и будуће.⁸¹⁹

На једном од уређивачких планова „Успења“ нашли су се и стваралачки домети лесковачких и, шире, јужносрбинаских аутора. (...) Стваралачки напор и уметничко уобличавање испољени су код ових препоручених аутора: Томислав Н. Цветковић, Верица Баторовић Божовић, Ненад Кражић, Мира Коцић, Милорад Цветковић, Данило Коцић, Јовица Стојановић, Драган Тасић, Драган Радовић, Драгомир С. Радовановић, Љубиша Динчић, Предраг Митровић, Небојша Вељковић, Братислав Тодоровић, Миодраг Драган Здравковић, Срђан Димитријевић. Ослушкујући било савремених актуелних кретања у завичајном књижевном простору, „Успења“ су препручила читаоцима прва јављања нових, млађих ауторских гласова, попут Ђорђија Контита, Саше Николића и Владимира Цветичанина (проза) и Марије Стојановић, Саше Станковића и Даринке Крстић (есејистика). Подсетили смо и на заборављену ауторку Веру Пешић, чије прозне текстове је приредио њен биграф, историчар Никола П. Илић и тиме додали карику више на књижевно стваралаштво у Лесковцу између два светска рата.⁸²⁰

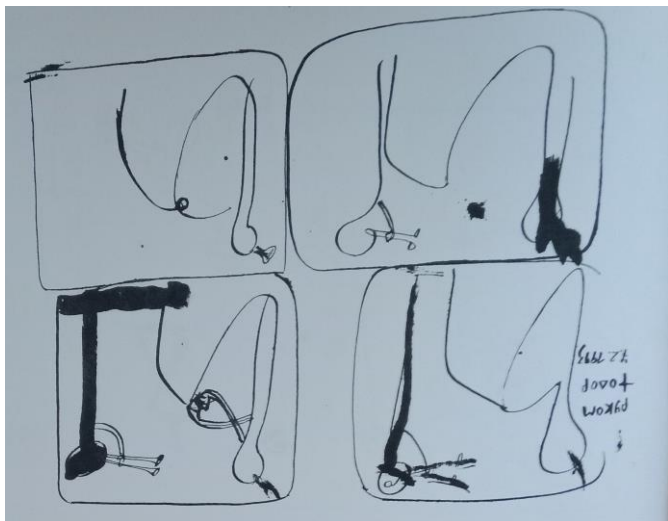
Од првог до последњег, десетог броја часописа „Успења“, у рубрици „Из Филексових издавачких меридијана“ најављивана су нова дела. У ПРВОМ броју, то су следећа остварења: Др Велизар Баљозовић „Рим, велики мали град“, Сергеј Александрович Јесењин „На земљи се једном живи“ (изабране песме и превод са руског Љубомир Глигоријевић, Душан А. Јањић „Позориште Рожеа Мартен ди Гара“; ДРУГИ број: Слађана Стојановић „Испуњење“, Властимир Вељковић „Иридино гласоносје“, Дејан Ђорђевић „Јесам и нисам“, ТРЕЋИ број: Ненад Кражић „Кад су Ветерницом пловили чамци“, Братислав Тодоровић „Сан бесане ноћи“, Љиљана Јовановић „Нешто у мени“; ЧЕТВРТИ број: Милан

---

⁸¹⁹ С. Х. Танчић, *Десет бројева и три године излажења, „Успења“*, децембар 2009.

⁸²⁰ С. Х. Танчић, *Успења, десет бројева и три године излања „Успења бр. 10, 2009.*

Д. Симоновић „Море пуче пушка“, Снежана Јањић „Споменак“, Миодраг Драган Здравковић „Невид прогледа“; ПЕТИ број: Васа Д. Михајловић „Скитница и друге приче“, Љубинка Младеновић „Рођена земљо“, Љиљана Крстић „Витез Теодор, аждаја и пегава Маја“; ШЕСТО број: Дејан Ђорђевић „Непристајање“, Драган Тасић „Силазак речним путем“, Вукадин Ристић „Основи ортопедије и трауматологије“, СЕДМИ број: Јосиф Стефановић „Дечак Гаврило“, Михајло Дојчиновић „Требежина“, Љубинка Младеновић „Растимо заједно“, ОСМИ број: Верица Баторевић Божовић „Трагови опстајања у времену“, Бора Стефановић „Кд см бија малечак“, Аница Крстић „Мој свет“, ДЕВЕТИ број: Милан Д. Симоновић „Црква Успења Пресвете Богородице“, Васа Михаиловић „Границе немерљиве“, Новица Величковић Позни „Одјеци живота“, ДЕСЕТИ број: Милан Рад. Божовић „Брђанске приче“, Хранислав Ракић, др Живан Стојковић „Гимназија – Лесковац 1979-2009“, др Живан Стојковић, Хранислав Ракић „55 година Водовода Лесковац“.

АЛИЈАНСА – ALLIANCE (1998-2008)

I

УЗ ПРВИ БРОЈ – Новембра 1998. године појавио се први број листа-билтена Алијанса – Alliance, гласила Друштва Југославија – Француска у Лесковцу. До краја 2008. године објављено је 20 бројева и на челу редакције као главни уредник био је проф. др Душан Јањић.

%

На насловној страни провог броја објављен је прилог „Уз први број“: Једно од основних права чланова Друштва Југославија-Француска јесте да буду обавештени о свим видовима деловања Друштва. То је и главни разлог што покрећемо билтен-гласило које ће у првом реду обавештавати о активностима које Друштво организује, о мерама које његови органи предузимају, о будућим акцијама његовим. Билтен ће излазити повремено, најмање два пута годишње, зависи то од многих околности. Зависи то пре свега од рада самог Друштва, од остваривања његових програма.

Уверени у будућу плодну активност Друштва, ми, међутим, не желимо да билтен буде само пуки регистратор протеклих догађаја и информатор о наредним активностима. Хтели бисмо да он, у складу са својим именом „Alliance“ – Алијанса, буде спона између двеју култура, српске и француске, истински израз њихове повезаности и блискости.

Билтен ће зато редовно обележавати велике датуме, годишњице, јубилеје у француској историји, култури и науци, а посвећиваће пуно пажње и присуству наше науке и културе у Француској. У билтену ће наћи место и преводилачка остварења и други ауторски текстови чланова Друштва.

Посебно ће радо бити објављивани прилози професора француског језика у којима се износе искуства из педгошке праксе или обрађују неки дидактички проблеми. Надамо се да ће билтен живети колико и Друштво – ДУГО.⁸²¹

⁸²¹ Уз први број, Алијанса, број 1, Лесковац, новембар 1998. стр. 1. Напомена: Пренет комплетан прилог „Уз први број“.

II

ОСНИВАЧКА СКУПШТИНА - На иницијативу десетак грађана, углавном професора француског језика, у Лесковцу је основано Друштво Југославија – Француска. Оснивачка скупштина одржана је 11. марта 1998. године у сали Народног музеја. Скупштини је присуствовало 57 професора и наставника француског језика, инжењера, лекара, просветних радника, правника, економиста, студената и грађана других професија. Скупштина је усвојила Статут и Програм рада Друштва и изабрала је органе Друштва: председника, Извршни одбор и Надзорни одбор. За председника је изабран *др Душан Јањић*, професор универзитета. У Друштво је, на самој скупштини, потписивањем приступница, учлањено 48 грађана (до краја октобра 1998. године број чланова је порастао на 70). Друштво је самостално у раду, али оно је огранак Алијанса Југославија – Француска у Београду.⁸²²

III

ДРУГИ БРОЈ „АЛИЈАНСЕ“ – Фебруара 1999. године објављен је други број „Алијансе“. На насловној страни штампан је прилог „Спона између двеју култура“ (Друштво Југославија-Француска улази у другу годину свога постојања“).⁸²³

---

⁸²² *Обновљена традиција, У Лесковцу основано Друштво Југославија – Француска“; Алијанса, бр. 1, новембар 1998, стр. 1.*

⁸²³ *Од другог броја, у дванаест наставака, проф. др Душан Јањић објавио је фељтон „Из историје лесковачког Друштва пријатеља Француске“. У првом наставку, под насловом „Почеци друштва“, проф. др Душан Јањић је, између осталог, записао: „Наше Друштво наставља у извесном смислу традицију предратног Друштва пријатеља Француске и природно је што о свом претходнику желимо да сазнамо нешто више. Почели смо за трагањем за документима, о његовом постојању и деловању, али наше разочарање је било велико. Материјални докази о животу Друштва (правила, записници, извештаји, плакати, фотографије) изгубљени су (затурени, уништени ?!). Нестала је и библиотека Друштва и документација „француске школе“. Рат и бомбардовање, али и небрига да се сачува део ововековне културне историје града, као да су хтели да се затре помен о једном друштву које је имало племенити циљ, да зближава, развија пријатељство између два народа. Срећом, није све било изгубљено. Остала су нека казивања, сећања, покоја узредна напомена у списима савременика, остале су новине, тај тако важан сведок минулог времена. „Лесковачки гласник“, који је излазио између два рата (од 1921. до 1941. године)*

„У марту се навршава годину дана од оснивања Друштва Југославија-Француска у Лесковцу. Прилика је то да се на измаку ове прве године постојања баца један поглед унатраг и одговори на питање да ли је Друштво оправдало наде које су у њега полагане, да ли ово остварује циљеве због којих је образовано.

Мада је наше Друштво још увек ново и младо, мада је годину дана кратак период да се потпуније оцени његов рад, неки се одговори ипак могу дати. У настојању да буде пре свега спона између двеју култура, српске и француске, Друштво је у протеклом периоду организовало бројне активности. Почев од априла ово је сваког месеца, изузев јула и августа, приређивало покоју културну манифестацију. Културна длатност започела је разговором о *Алберу Камју* поводом новог превода „*Мита о Сизифу*“, а у мају је обележена стогодишњица рођења велике српске песникиње *Десанке Максимовић*. Обележена је и стогодишњица смрти *Стефана Малармеа*, једног од највећих француских песника 19. века, а у децембру је приређено вече српских и француских симболиста. Но, нису само појаве у књижевности биле предмет рада Друштва. Одржано је и предавање о *Полу Гогену*, поводом 150 година од рођења великог сликара,

---

био је управо наш најдрагоценији извор сазнања о Друштву у кратковечне „Недељне новине (1933-1935). На жалост, нису сачувани сви бројеви „Лесковачког гласника“ (у самом Лесковцу налази се тек 1/3); но, ипак, на основу прикупљених података можемо у основним цртама да реконструисемо историју Друштва чији пут настављамо после прекида од 57 година. Друштво пријатеља Француске, *Societe des Amis de la France*, основано је у Лесковцу 28. маја 1919. године (до овог датума смо дошли посредно, на основу писања „Лесковачких новина“ у мају 1934. године. Интересантно је да у једном француском документу (*Annuaire des cercles des Amis de la France, Belgrade, 1940*) стоји 1921. као година оснивања Друштва у Лесковцу. Друштво је основано на иницијативу једног броја „француских ђака“ (према једној напомени у „Спеменици Гимназије“, 1979, стр. 110-111, у Француској се за време рата школовало више од 30 Лесковчана). Међу оснивачима је био и Сретен Динић, школски надзорник, народни просветитељ, књижевник, будући дугогодишњи уредник „Лесковачког гласника“ (податак из споменице у част Сретену Динићу, штампаној 1940). према казивању савременика, Основачка скупштина је одржана у кафани „Касино“ (у центру града, у непосредној близини садашњег хотела „Београд“). (...) Незванични назив Друштва био је „Француско српски клуб“ и под тим именом биће познато у граду, а тако ће га најчешће називати и „Лесковачки гласник“.

организовано је, септембра, вече посвећено осамдесето годишњици пробоја Солунског фронта, а непосредно пре почетка светског фудбалског првенства у Француској уприличен је, уз пројекцију филма, разговор о том великом медијском догађају.

Друштво је поклонило одређену пажњу и проблемима у настави француског језика. Организована су два предавања за наставнике: једно о искуствима у раду „француске“ школе при Алијанси у Београду, друго о методици наставе страних језика (предавач је био истакнути методичар, професор Унивезитета у Београду *др Наум Димитријевић*).⁸²⁴

%

Из „Стваралачке радионице чланова Друштва“ другога броја Алијансе издвајамо две песме *Томислава Н. Цветковића* „Носим те облаке“ и „Ода човеку“, које је на француски превела *Ружица Тимченко* и прилог Николаја Тимченка „Слободан Јовановић и француска књижевност“.

IV

ТРЕЋИ БРОЈ „АЛИЈАНСЕ“ – Управо када је Друштво Југославија-Француска у Лесковцу обележавало прву годишњицу свога плодног и успешног рада, на нашу земљу се, марта 1999. године, сручила велика несрећа. Агресија НАТО пакта; бомбардовања, разарања и бројне људске жртве изазвале су у нашем народу запрепашћење, огорченост, гнев, осуду. Агресија је посебно болно одјекнула у нама, члановима Алијансе Југославија-Француска, јер смо активно сврставање Француске уз западну алијансу доживели као затирање наше Алијансе. Неверица је у нама прерасла у разочарење, потиштеност. Чули су се и протести наших чланова.

(...) Друштво је обуставило своје активности, али се није угасило.

(...) Извршни одбор Друштва је крајем октобра одлучио да наш огранак Алијансе настави са радом и прва манифестација новог почетка било је обележавање, у првој половини децембра, стопедесете годишњице смрти великог француског писца *Онореа де Балзака*.⁸²⁵

---

⁸²⁴ *Спона између двеју култура, Лесковац, фебруар 1999, Алијанса, бр. 1, стр. 1.*

⁸²⁵ *Нови почетак (После дуге паузе Друштво Југославија-Француска обнавља рад), Алијанса, Лесковац, децембра 2000, стр. 1.*

V

ЧЕТВРТИ БРОЈ „АЛИЈАНСЕ“ – Сарадња са Француским културним центром у Београду, институцијом чији је основни циљ промиција француског језика и франкофонске цивилизације на југословенским просторима, има значајно место у раду Друштва Југославија-Француска у Лесковцу. Она је један од његових приоритета и записана је као обавеза и у његовом Статуту. Чим је наше Друштво основано, марта 1998. године, успоставили смо блиске односе са француским културним центром јер смо знали да се без свестране помоћи ове институције не могу успешно осваривати програмски циљеви Друштва. (...) Сарадња је, дакле, успостављена, али је убрзо била прекинута. Бомбардовање Југославије проузроковало је обустављање активности Друштва, а Француски културни центар био је задуго затворен. Тек после значајних промена које су се у Србији догодиле окобра 2000. године Друштво је обновило рад и поставило се наравно питање сарадње са наново отвореним Француским центром.⁸²⁶

%

У „Хроници“ (јануар-јун 2001) бележи се: Изашао из штампе трећи број Алијансе у тиражу од 200 примерака. У сали Лесковачке гимназије одржано вече посвећено поезији *Жака Превера*. О француском песнику говорио *Душан Јањић*, стихове читали ученици Гимназије, а шансоне певао *Јован Тасић*. Отворена „Француска библиотека“ у просторијама Народне библиотеке „Радоје Домановић“ у Лесковцу.⁸²⁷

%

Чланови Друштва (од 1999. године) објавили су следеће књиге: *Душан Јањић, Основе француске пословне кореспонденције*, Ниш 1999; *Томислав Н. Цветовић, „Војвода Никола Скобаљић“* (треће издање), Београд 2000; *Срђан Марковић, „Невена Теокаревић“*, Београд 2000; *Драган Тасић, „Престо псоглава“* (песме), Лесковац 2000; *Љиљана Јањић, „Кућни праг“*, песме, Лесковац 2001. године.

---

⁸²⁶ Сарадња са Француским културним центром (Обећана значајна помоћ Друштву Југославија-Француска у Лесковцу), Алијанса, бр. 4, јун 2001, стр. 1.

⁸²⁷ Алијанса, бр. 4, јун 2001. године, стр. 2.

VI

ПЕТИ - ШЕСТИ БРОЈ – Извршни одбор Друштва донео је одлуку о установљивању славе *Света Јелена*. Први пут, 12. новембра 2001. године, уз пригодна програм, обележена слава Друштва – Света Јелена. Домаћин славе био је Зоран Карапанџић, директор ОШ „Васа Пелагић“.

У Народној библиотеци приређено је вече посвећено *Андре Малроу* поводом стогодишњице његовог рођења. О стваралаштву великог писца говорио је *Мирослав Стаменковић*, професор француског језика, а о теми Малро и његовом односу према Србији и Србима *Душан Јањић*.⁸²⁸

VII

СЕДМИ БРОЈ – Девог фебруара 2002. посета г. Денија Гајара, директора Француског културног центра и г-це Александре Кирпис. На скупу са једним бројем чланова Друштва (у Дому културе) разматрана је могућност узејамне сарадње. Библиотеци Друштва предат је нови поклон у литератури.

Изложба Француска фотографија (*Les photographes de France*). Изложбу отворио *Душан Јањић*. У пригодном програму учествовали Драган Радовић, песник, Марко Јорданов, студент француског језика и Милена Милуновић, ученица Лесковачке гимназије.⁸²⁹

%

Друга редовна изборна скупштина Друштва одржана је 17. априла у просторијама ОШ „Васа Пелагић“ у Лесковцу. У раду Скупштине учествовало је 30 чланова, а присуствовали су као гости и Милорад Милићевић, начелник Јабланичког округа, Милун Динић, потпредседник Извршног одбора СО Лесковац и Горан Ристић, начелник Секретаријата за друштвене делатности СО Лесковац.

Председник Друштва (*Душан Јањић*) најпре је поднео Извештај раду Друштва у протеклом периоду. Он је оценио да су остварени солидни резултати о чему сведочи и велики број одржаних предавања, трибина, књижевних и музичких вечери. Истакао је да је поклоњена одређена пажња и стручном усавршавању професора француског језика, а као пример успешног рада навео је пример издавања листа „*Алијанса*“. Указао је и на проблеме с којима се Друштво

---

⁸²⁸ Хроника (јул-децембар 2001), *Алијанса*, бр. 5-6, Лесковац, децембра 2001, стр. 2.

⁸²⁹ Хроника (јануар-јун 2002), *Алијанса*, бр. 7, стр. 2.

сусреће (простор, недостатак финансијских средстава, присуство у медијима), као и на потребу да се Друштво у већој мери окрене младима. У свом извештају председник се посебно осврнуо на примерну сарадњу са Француским културним центром у Баограду, који је спреман да Друштву пружи још већу помоћ.

После извештаја Надзорног одбора, чији је закључак да је Друштво „радило у свему према Закону и Статуту“, прешло се на расправу. У расправи, у којој је учествовало неколико чланова, потврђени су наводи из извештаја и делатност Друштва је оцењена као успешна. Дати су корисни предлози и сугестије за будући рад. Поздрављена су иступања представника друштвене заједнице који су обећали знатнију помоћ Друштву.

Скупштина је, на крају изабрала органе Друштва: председника, Извршни и Надзорни одбор. За председника је поново изабран *др Душан Јањић*, професор универзитета.⁸³⁰

VIII

ОСМИ - ДЕВЕТИ БРОЈ – Сусрет са Mme Laguerre, из Француског културног центра, и Владимиром Павловићем, председником Удружења професора француског језика Србије, о стању у настави и активностима Удружења (Лесковачка гимназија 18. септембар 2002). Књижевно вече посвећено двестогодишњици рођења *Виктора Игоа* (свечана сала Лесковачке гимназије, 6. новембар 2012). Изложба „YUGONUGO“, поводом велике годишњице В. Игоа. Изложбу отворио Denis Gaillard, директор Француског културног центра у Београду (29. новембар, Лесковачки културни центар).⁸³¹

За представљање једног друштва, удружења или установе од велике је важности присуство у медијима (телевизија,

---

⁸³⁰ Изборна скупштина Друштва, Алијанса 2002, бр. 7. стр. 2. Напомена: Органи Друштва: председник Душан Јањић, Технолошки факултет; ИЗВРШНИ ОДБОР: Светлана Наумовић, инжењер Здравље, др Мирослав Величковић, начелник ортопедије, Слободан Стојиљковић, приватни угоститељ, Јасна Хрвић, Лесковачка гимназија, Данијела Синадиновић, ОШ Власотинце, Тодор Јорданов, Лебанска гимназија, Зоран Карапанџић, директор ОШ Васа Пелагић – Лесковац; НАДЗОРНИ ОДБОР: Владимир Банковић, инжењер Здравље, Бобан Анђелковић, правник, Општински суд, Ивана Пауновић, ОШ Јосиф Костић – Лесковац.

⁸³¹ Хроника (јул-децембар 2002), Алијана, бр. 8-9, Лесковац, децембар 2002, стр. 2.

радио, штампа). Друштво Југославија-Француска у Лесковцу се надало да ће његове активности бити редовно праћене у медијима, локалним у првом реду. За четири године свога постојања оно је организовало бројне манифестације и постало је незаобилазни чинилац у културном животу Лесковца, па се, с разлогом, рачунало да ће бити на адекватан начин представљено у јавности. Но, чини се, преварило се у својој рачуници. За локалне медије, Друштво као да не постоји. У ствари, у првој години свога рада (од марта 1998. до марта 1999. године) активности Друштва су наилазиле на благонаклон пријем и у локалном листу „Наша реч“ и на ТВ Лесковац и на појединим локалним радио станицама. Готово без изузетка бележени су, неретко и шире коментарисане, приредбе, предавања, трибине, књижевне вечери које је Друштво организовало. И када се, после октобарских догађаја 2000. године очекивало да ће наше Друштво добити још више места у медијима, настао је мук. (...) У нашим средствима информисања није било ниједне једине речи о „Алијанси“, једином листу ове врсте у Југославији, листу који настоји да буде спона између српске и француске културе.⁸³²

IX

ДЕСЕТИ БРОЈ – Својим десетим бројем Алијанса улази у шесту годину излажења. Уз задовољство због њеног досадашњег трајања, постављамо питање шта и како даље. Чини се, најпре, да није спорно да је „Алијанса“ потребна Друштву Србија-Француска, да је потребна нашој средини као чинилац који доприноси њеном богатијем културном животу. То значи да овај лист треба да настави да живи.

Редакција је спремна да одржи достигнути ниво „Алијансе“, да у границама својих моћи лист учини још бољим. При томе, у целини гледано, не би се мењала концепција која изражава циљ да лист буде спона између двеју култура, српске и француске. Остале би, дакле, постојеће рубрике, али би се настојало да прилози буду квалитетнији, разноврснији, актуелнији. Могуће је и повремено издавање специјалних бројева или бар ширих тематских целина. (...) Редакција изражава спремност да се ухвати у коштац са издавачким проблемима, да продужи живот листу. Време ће показати да ли је она у стању да то учини. Свака будућност је, знамо, неизвесна, непредвидива, али надамо се да ће „Алијанса“

---

⁸³² Однос медија према Друштву, Алијанса бр. 8-9, 2002. године, стр.2.

бити дуговечна. Повољне оцене о њој обавезују да јој се омогући даље излагање.⁸³³

%

„Алијанса“ је, пре свега, поносна на своје сараднике. Окупила их је доиста у великом броју, чак стотинак. Међу њима су, поред професора француског језика, и научни и културни радници, као и припадници других професија. И то не само из Лесковца, него и из Београда, Ниша и других градова у Србији, па чак и из Француске. Уз афирмисане ствараоце, много је оних који су у Алијанси објавили своје прве текстове, а то су, у првом реду, млади – ученици средњих школа и студенти француског језика и књижевности. Њихово учешће даје и посебну вредност нашем листу.

Специфичност Алијансе је и њена двојезичност. У неколико последњих бројева отприлике пола текста је на српском, пола на француском језику. Ова сразмера задовољава, чини се, потребе франкофоних читалаца, али и интересовање шире публике.⁸³⁴

%

У сали Народног музеја, 18. марта 2003. године промовисана је књига „Књижевни поводи“, огледи и записи о француским писцима Душана Јањића. Учествовали су проф. др Михајло Павловић, Душан Стошић, Драган Радовић и аутор.

Двадесет и седмог марта, организована је свечаност поводом Месеца франкофоније и француског одликовања председнику Друштва др Душану Јањићу. О франкофонији су говорили Сунчица Милошевић и Душан Јањић.

У дворишту Градске куће у Лесковцу 16. маја представена је књига *Изабрана дела Жака Превера*. О књизи су говорили проф. др Радивоје Константиновић, Петар Живадиновић и Душан Јањић.⁸³⁵

%

Од марта 2003. године Друштво ради под називом *Друштво Србија-Француска*. Одлука опромени назива донета је прошле године на Скупштини Друштва са закључком да ће се променити када се промени назив државе. Како је до такве

---

⁸³³ Уз десети број, *Алијанса бр. 10, јун 2003, стр. 1.*

⁸³⁴ *Јубилеј Алијансе, Алијанса бр. 10, јун 2003, стр. 1.*

⁸³⁵ *Хроника (јануар-јун 2003), Алијанса бр. 10, јун 2003, стр. 2.*

промене дошло почетком марта 2003. године, одлука скупштине ступила је на снагу.⁸³⁶

Х

ЈЕДАНАЕСТИ БРОЈ – Децембар (2003) је Друштву Србија-Француска донео велику радост. Почев од овог месеца, оно је у Лесковачком културном центру почело да користи просторије у којима ће се одвијање његове бројне активности. Реч је о просторијама изнад Салона књиге, који је до сада повремено коришћен као Мала галерија. Захваљујући разумевању СО Лесковац и Културном центру створени су, дакле, повољнији услови да Друштво успешније остварује своје програмске циљеве. Друштво неизмерну захвалност дугује и Француском културном центру у Београду на знатним финансијским средствима издвојеним за опремање простора савременим намештајем и средствима за рад.⁸³⁷

%

У Народној библиотеци у Лесковцу одржано је (16. октобра) књижевно вече „*Париз – надахнуће песника*“, а 23. децембра у Читаоници Друштва одржано је књижевно вече: „*Париз као инспирација српских песника*“. Учесници: Душан Јањић, Драган Радовић, Јован Тасић, Милена Ђокић.

ХИ

ДВАНАЕСТИ БРОЈ – Маја 1904. године у Београду је основано прво Друштво српско-француског пријатељства и сарадње. (...) Друштво је нарочито активно било у годинама пред Први светски рат. Остало је забележено да је његов почасни председник био краљ Петар, а чланови најистакнутија имена научног и политичког живота у Србији (између осталих *Јован Скерлић*, *Богдан Поповић*, *Јован Жујовић*, *Милан Грол*). Савезништво у Великом рату и школовање српске омладине у великом броју у Француској

---

⁸³⁶ Промена назива Друштва, Алијанса бр. 10, јун 2003, стр. 2. Напомена: У рубрици Литерарна радионица – „Поезија у преводу“ представљено је осам лесковачких песника, чије су песме објављене на српском и француском језику: *Борислав Здравковић (Потопљено море)*, *Томислав Н. Цветковић (Балада о одјеку)*, *Раде Јовић (Музика)*, *Димитрије Тасић (Ноктурно)*, *Војислав Истатковић (Суша)*, *Драган Здравковић (песма без наслова)* и *Небојша Ђокић (Годови)*.

⁸³⁷ Боље могућности за унапређење рада (Друштво Србија-Француска добило је на коришћење просторије у Лесковачком културном центру), Алијанса, бр. 11, децембар 2003, стр. 1.

допринели су да се непосредно после рата у појединим градовима стварају француско-српски клубови (у Лесковцу 1919. године).

(...) Друштво пријатеља Француске основано је у Лесковцу 1921. године, међу првима у земљи, а оно је својом делатношћу постало значајан чинилац у културном и друштвеном животу предатног Лесковца.

После Другог светског рата, у измењеним условима, организација је наставила са радом под именом Друштво за културну сарадњу Југославија-Француска са седиштем у Београду, да би деведесетих година прошлог века променила име у „Алијанса Југославија-Француска“. Алијанса је имала неколико огранака у Србији, а у Лесковцу је 1998. године образовано Друштво Југославија-Француска. Коначно, услед измењених политичких околности, организација у Београду је пре две године (2002) добила назив Друштво за културну сарадњу Србије-Француска.⁸³⁸

%

У Читаоници Друштва 6. априла 2004. године обележена је двестотагодишњица рођења *Жорж Санд*. Предавање на француском језику одржала је Тања Коцић, професор Медицинске школе, а одломке из њених дела читали су ученици Медицинске школе.

Трибина „Ежен Јонеско – десет година после смрти“ одржана је 20. априла. Учествовали су Драган Радовић, Душан Јањић, Ненад Тодоровић и Драган Тасић. У овиру трибине приказа је представа Јонесковог комада „Лекција“. Драган Тасић је у Културном центру (12. маја) одржао је предавање „Француско-српске литерарне везе“, а 8. јуна одржано је „Вече љубавне поезије и шансона“ на коме је учествовало више од 30 ученика гимназија из Лесковца, Лебана и Власотинца, али и Медицинске и Музичке школе.⁸³⁹

Март је традиционално месец франкофоније и у свету се прославља низом манифестација. У Лесковцу су дани франкофоније обележени двома приредбама. Најпре је 9. марта у Камерној сали Лесковачког културног центра одржано веома успело *Вече француских шансона и поезије*. Био је то, у ствари, солистички концерт нашег врсног шансоњера, професора Јована Тасића. (...) У просторијама

---

⁸³⁸ *Нераскидива спона двеју култура (Сто година постојања Друштва за културну сарадњу Србија-Француска), Алијанса, бр.12. јун 2004. године, стр. 1.*

⁸³⁹ *Хроника (јануар – јун 2004), Алијанса, бр. 12, јун 2004, стр. 2.*

Друштва, 26. марта, отворена је изложба ликовних радова ученика Гимназије из Лесковца. Био је то специфичан и врло занимљив поглед, исказан афишима и колажима, на Француску, њену историју, географију, културу. Пажњу је нарочито привукао, у средишту поставке, рељефно и маштовито дат лик Париза. Изложбу је отворила Јасна Хрвић, професор Гимназије.⁸⁴⁰

ХП

ТРИНАЕСТИ БРОЈ – На самом крају 2004. године, 29. децембра, умро је изненада у Лесковцу *Николај Тимченко*, истакнути српски књижевни критичар, есејист, филозоф.

Врстан интелектуалац, стваралац ренесансне културе, Тимченко је иза себе оставио дело непроцењиве вредност. Његови есеји и књижевне критике у најпознатијим српским и југословенским часописима и студије „*Песник и заичај*“ и „*Запис о песнику*“, вредан су прилог нашој књижевној критичкој и теоријској мисли и чине част српској књижевности.

Задужио је Лесковац вишеструко, својим именом и местом у српској књижевности, својим ангажманом у култури родног града. Немерљив је његов допринос у развоју лесковачке периодике, драгоцен је његов удео у ширењу правих културних вредности и подстицању младих на стваралаштво, у истраживању културне прошлости Лесковца (о томе сведоче, посебно, његове монографије о историји лесковачког позоришта и о Народном музеју). Његова реч, писана и усмена, хуманистички усмерена и правдољубива, помно се читала и слушала, јер је носила у себи снагу истине, духа, мудрости. Ако има правде, његово ће име бити трајно уписано у историју српске књижевности и у најужи круг заслужних лесковачких стваралаца.

Видно је задужио и Друштво Србија-Француска у Лесковцу. Био је један од његових оснивача, првих и најугледнијих чланова. Прво јавно појављивање Друштва, трибина о новом преводу „*Мита о Сизифу*“ *Албера Камија*, везано је увелико за његово име. Својим предлозима и сугестијама помогао је да Друштво, за ових неколико година постојања, постане незаобилазан чинилац културног живота Лесковца.

---

⁸⁴⁰ Приредбе поводом Дана франкофоније, Алијанса бр. 12, јун 2004, стр. 2.

На његову иницијативу почела је да излази „Алијанса“ и он јој је својим знањем и позвањем, као члан редакције и незаменљиви сарадник, пружио велику помоћ. Није било броја у коме се нису нашли његови умни чланци и есеји о француској књижевности и српско-француским књижевним везама. Они су подизали ниво „Алијансе“ и чинили да буде боља и разноврснија. Његови прилози о Дидроу, Стендалу, Игоу, Флоберу, Јонеску приказали су га и као изванредног znalца француске литературе. Са пажњом и узбуђењем читамо у овом броју „Алијансе“ његов последњи текст, о роману „*Принцеза де Клев*“ госпође де Лафајет.⁸⁴¹

Од 4-13. јула организована је осмодневна екскурзија чланова Друштва до Париза. У свечаној сали Лесковачке гимназије 6. новембра приређено је књижевно вече: „*Јован Јовановић Змај и француска књижевност*“. Предавач Душан Јањић, а на вечери учествовали Душанка Јанковић, Драган Радовић, Љиљана Јањић и квинтет КУД „Абрашевић“. У просторијама Фонда ПИО 11. новембра (2004) обележена слава „*Света Јелена*“. Домаћин славе Јован Тасић, а у програму учествовали ученици Гимназије и Музичке школе. Књижевно вече посвећено Артуру Рембоу, поводом 150. годишњице од рођења одржано је 22. децембра. О Рембоу су говорили Драган Тасић и Душан Јањић, а стихове на француском и српском читали су ученици Лесковачке гимназије.⁸⁴²

ХИИ

ЧЕТРНАЕСТИ БРОЈ – Крајем априла (25.4.2005) у Лесковцу је боравио амбасадор Француске у Србији и Црној Гори, господин *Иг Перне* (Hugues Pernet).

(...) После састанка у Регионалној привредној комори, г. Иг Перне је нашао времена да са својим сарадницима посети просторије Друштва Србија-Француска. Живо се интересовао за досадање активности Друштва и будуће подухвате.

(...) Његова Екселенција, амбасадор Француске, приликом сусрета са представницима Друштва, уручио је Милијани Ристић, победници такмичења за франкофону песму у СЦГ,

---

⁸⁴¹ Душан Јањић, *In memoriam, Николај Тимченко (1934-2004). Алијанса, бр. 13, децембар 2004. године, стр. 2.*

⁸⁴² *Хроника (јул-децембар 2004), Алијанса, бр. 13, децембар 2004, стр.2.*

поклон, луксузно издање књиге *L'Histoire de France aux 100 tableaux*.⁸⁴³

Поводом 100. годишњице рођења *Жил Верна*, предавање је одржала Тања Коцић, професор (29. март 2005).

У камерној сали Лесковачког културног центра, приређено је „*Вече Љиљане Јањић*“ (14. априла). Певала је шансоне, српске и руске народне песме, а представила се поезијом и прозом на српском и француском језику. Гости су били КУД Хисарлије, Радован Илић, Иванка Ђокић, Градимир Илић, Тања и Сања Коцић, Јован Тасић, Милијана Ристић.

Приређено је и вече „*Србија у делима француских писаца*“. Предавач. Душан Јањић, а у програму су учествовали Благоје Ивановић, Душанка Јанковић и КУД Хисарлије. Одржано је и предавање „*Француска – земља парфема*“ (8. јуна) мр Владимира Банковића, дипл. инжењера из компаније Здравље. О *Жан Пол Сартру* (15. јуна) поводом стогодишњице рођења предавање је одржао Душан Стошић, књижевни критичар из Београда.⁸⁴⁴

XIV

ПЕТНАЕСТИ БРОЈ – У сарадњи са Лесковачким културним центром и Француским центром из Ниша, од 30. јуна до 8. јула у Лесковцу су одржани „*Дани француског филма*“. Владимир Павловић, универзитетски наставник и преводилац из Београда, одржао је предавање о литерарном превођењу (16. јун 2005). Промовисана је књига проф. др Михајла Павловића „*Мој Аполинер – „Mon Apollinaire*“ (25. октобар 2005). О књизи су говорили Душан Јањић и Драган Тасић, а Аполинерове стихове казивали су на француском и српском језику ученици Гимназије из Лесковца. Дванаестог новембра 2005. године Друштво је обележило славу Света Јелена, а 23. децембра отворена је изложба слика академског сликара из Лесковца *Драгољуба Станковића Чивија*.⁸⁴⁵

---

⁸⁴³ Амбадор Француске г. *Иг Перне* у Лесковцу, Алијанса, бр. 14, јун 2005, стр.1. Напомена: У овом броју, стр. 8, објављен је чланак *Саше Хаџи Танчића: Сећање на Николаја Тимченка: „Николај Тимченко – непресушина енергија стварања“*. У истом броју објављен је и Тимченком чланак „*Уместо увода: Реч о Монтењу*“ (стр. 10).

⁸⁴⁴ Хроника (јануар-јун 2005), Алијанса, бр. 4, јун 2005, стр. 2.

⁸⁴⁵ Хроника (јул-децембар 2005), Алијанса, бр. 15, децембра 2005, стр. 2.

XV

ШЕСНАЕСТИ – СЕДАМНАЕСТИ БРОЈ - Из Министарства културе Владе Републике Србије на адресу Друштва Србија-Француска у Лесковцу стигао је почетком октобра (2006) допис следеће садржине:

„Поштовани и драги пријатељи Франкофоније,

Са великим задовољством и радошћу желим да вас обавестим да је Србије 29. септембра на самиту франкофоних земаља у Букурешту, постала чланица Међународне организације Франкофоније. Уједно користим ову прилику да вам се искрено захвалим на великој подршци којом нисте штедели да помогнете сваки наш заједнички корак на овом путу. Свима вам честитам и од свег срца желим много успеха у будућем раду.

У нади да ћемо и у будуће сарађивати на обострано задовољство,

Иван Гарић, Министарство културе⁸⁴⁶

%

У Лесковачком културном центру (11-26. августа) организована манифестација „Дани француског филма“. Осамнаестог октобра предавање о *Полу Сезану* (са илустрацијама); предавач: др Срђан Марковић, професор факултета уметности у Нишу.

Обележена (12. новембра) Слава Друштва Света Јелена. Домаћини: Предраг и Душанка Јанковић.

Представљена књига Душана Јањића „*Француски клуб*“ (6. децембра 2006). О књизи су говорили др Живан Стојковић, Драгиша Костић и Драган Тасић. На промоцији у Нишу (у Француском центру), 12. децембра, књигу су представили Саша Хаџи Танчић и др Ристо Лаиновић.

На Технолошком факултету (21. децембра), у организацији Друштва и Технолошког факултета, организовано „*Вече сећања на академика Звонка Марића*“. О животу и делу Звонка Марића говорио је Душан Стошић из Београда.

У организацији ЛКЦ, 22. децембра, организовано вече посвећено *Душану Стошићу*, књижевном критичару, физичару и романисти. О његовом делу говорили су Драган Тасић, Драган Радовић и Душан Јањић.⁸⁴⁷

---

⁸⁴⁶ У породици франкофоних земаља, *Алијанса*, бр. 16-17, децембар 2006, стр. 1.

⁸⁴⁷ *Хроника* (јануар-децембар 2006), *Алијанса*, бр. 16-17, децембар 2006, стр. 2

Изборна скупштина лесковачког Друштва Србија-Француска одржана је 7. маја у просторијама Друштва. Скупштини је присуствовало 35 чланова. Уводно излагање је поднео председник Друштва др Душан Јањић. (...) После усвајања извештаја, Скупштина је изабрала органе Друштва: *председник* Душан Јањић, универзитетски професор; *Извршни одбор*: Светлана Наумовић, инжењер технологије, Предраг Јанковић, власник предузећа, Тодор Јордановић, професор француског језика, Јасна Хрвић, професор француског језика, Владимир Банковић, инжењер технологије, Тања Коцић, професор француског језика; *Нарзорни одбор*: Бобан Аранђеловић, дипломирани правник, Јелица Симоновић, економиста, Данијела Синадиновић, професор француског језика.⁸⁴⁸

XVI

ОСАМНАЕСТИ, ДЕВЕТНАЕСТИ БРОЈ – Обележавајући Дан Франкофоније (20. марта 2007) приређено је вече шансона. Учествовали су ученици гимназија из Лесковца, Власотинца и Лебана. Поводом Дана Франкофоније, предавање о *Леополду Седару Сенгору* одржао је Душан Јањић, а стихове је читао Драган Радовић (просторија Друштва, 27. март).

У ЛКЦ одржано је промоција књиге „*Ламартинови списи о Србима*“. предавање о Ламартину и његовом виђењу Србија (29. маја) одржала је проф. др Јелена Новаковић, из Београда.

Јула-августа одржана је ревија француских филмова у организацији Друштва, ЛКЦ и компаније Здравље.

Љиљана Ђурђић одржала је (25. септембра) у просторијама Друштва предавање о савременом француском писцу *Мишелу Уелебеку*.

У свечаној сали Лесковачке гимназије одржано је предавање „*Међународна научна сарадња академика Звонка Марића*“ (8. октобар). Предавачи: проф. др Мирјана Поповић-Божић и проф. др Марко Поповић, из Београда.

Концерт лесковачког Дечијег оркестра „*Звездице*“ у Мајепу (Maupenne), у Француској. (21. октобар 2007).

У просторијама Друштва, 6. новембра, одржано је књижевно вече:150 година „*Цвећа зла*“ *Шарла Бодлера*. О Бодлеровој поезији говорили су Душан Јањић и Драган Тасић. Стихове су читали ученици Лесковачке гимназије

---

⁸⁴⁸ Изборна скупштина Друштва, Алијанса, бр. 16-17, децембар 2006, стр. 22.

Милан Вукашиновић и Миливоје Милетић и професор Јасна Хрвић. Слава Друштва Света Јелена (10. новембар). Прослава је одржана у просторијама Друштва. Домаћин слава био је Предраг Станковић, професор Лесковачке гимназије.⁸⁴⁹

%

На самом почетку 2007. године, 3. јануара, умро је изненада др Томислав Цветановић. Био је члан Друштва Србија-Француска од његовом оснивања. Одличан лекар, оториноларинголог, добар зналац француског језика, др Томислав Цветановић „Манци“ је успоставио присне везе са својим француском колегама, учествовао је на многим скуповима у Француској. Важио је за једног од најревноснијих пратилаца активности Друштва. Остаће у тајном сећању чланова овог српско-француског удружења.⁸⁵⁰

XVII

ДВАДЕСЕТИ БРОЈ – Навршила се деценија постојања Друштва Србија-Француска у Лесковцу. У животу једне институције десет година није дуг временски период, али у врсти установе какво је ово наше удружење, односно друштво, то је ипак раздобље достојно поштовања. Превањени пут знак је постојаности, уласка у фазу зрелости и најава је дуговечности.

Темељи Друштва постављени су на Оснивачкој скупштини одржаној 11. марта 1998. године у сали лесковачког Народног музеја. Тада је усвојен Статут и изабрани су органи Друштва Југославија-Француска у Лесковцу. Пет година касније, у називу ће стајати Србија уместо Југославија.

Актом оснивања успостављена је веза са Друштвом пријатеља Француске које је у Лесковцу посотојало између два светска рата. Оно што представља основи и наставак традиције, то су истоветни циљеви који повезују ова два друштва: неговање и развијање пријатељских српско-француских веза, пре свега на духовном плану, и ширење франкофоније, пропагирање француског језика и упознавање са вредностима француске цивилизације и културе.

Новоосновано Друштво званично регистровано у МУП-у Лесковац 2. априла 1998. године започело је своју активност врло амбициозним програмом. Од априла до краја године одржано је осам јавних предавања и трибина из разних

---

⁸⁴⁹ Хроника (јануар – децембар 2007), Алијанса, децембар 2007, бр. 18-19, стр. 2.

⁸⁵⁰ In memoriam, Алијанса, бр. 18-19, децембар 2007, стр.2.

области (литературе, ликовне уметности, српско-француских веза, спорта), два предавања организована су за професора француског језика, штампан је први број „Алијансе“. Успостављена је сарадња са Алијансом Југославија-Француска и Француским културним центром у Београду.

У наредним годинама настављена је плодна активност Друштва, проширена новим облицима рада: музичке приредбе, изложбе, екскурзије, филмске пројекције (Дани француског филма), курс француске конзервације, обележавање дана франкофоније, промоција књига, слава Друштва „Света Јелена“. Оснивањем Француског центра у Нишу продубљена је сарадња са француском страном.

(...) Добијањем и коришћењем просторија у Лесковачком културном центру отворена је нова страница у историји Друштва. Уз знатну материјалну помоћ амбасаде Француске у Београду у опремању просторија, створени су услови за рад француске библиотеке и медијатеке и, уопште, за садржајније и квалитетније деловање. Овај својеврсни дар општине и Културног центра у Лесковцу значио је признање Друштву за његов допринос богатијем културном животу града.

Наравно, пређени пут није био присут само ружама. Било је у десетогодишњој историји и падова, застоја, условљених субјективним или објективним разлозима. Могло се, вероватно, више учинити, на пример, на промоцији и ширењу француског језика. Али, у целини гледано, делатност Друштва може се оценити успешним.⁸⁵¹

%

Десет година излажења и 20 штампаних бројева листа Друштва Србија-Француска „Алијанса – Alliance“ јесте јубилеј вредан пажње. Покренута новембра 1998. године као билтен који би чланове Друштва обавештавао предузетим активностима, „Алијанса“ је, у ствари, од самог почетка била гласило са много већим амбицијама и све до сада остала је у правом смислу речи спона између српске и француске културе. Концепција и физиономија овог двојезичног листа, вероватно јединственог у земљи, није битно мењана. Дограђивана је и усавршавана је, али само да би се циљеви Друштва, и кроз штампану реч, потпуније остваривали.⁸⁵²

Концепцију „Алијансе“ смо изнели у првом броју, а у 20. броју њу смо шире објаснили. Овога пута нећемо помињати

---

⁸⁵¹ Јубилеј достојан поштовања (Друштво Србија-Француска обележава десет година постојања), Алијанса, бр. 20. јун 2008.

⁸⁵² Двадесети број часописа „Алијанса“, Алијанса, бр. 20, јун 2008.

ни резултате, нећемо правити статистичке прегледе. Било би нам потребно много, много простора, Оно што је највредније у „Алијанси“ то су њени сарадници и млади и старији, и ученици, односно студенти, и професори и припадници других професија, и они из Лесковца, али и из других крајева земље, као и из Француске. У овом јубиларном броју поменућемо само можда највредније сараднике који су уз главног уредника (*др Душана Јањића*) чинили језгро листа.⁸⁵³

---

⁸⁵³ *Напомена: У 20. броју Алијансе (јун 2008, стр. 12.) објављена су имена свих чланова Друштва Србија - Француска уз напомену редакције да је редослед начињен према времену учлањивања. У првом делу су професори француског језика, а у другом остале професије: Укупан број чланова уписаних током десет године је 141. Ео списка: ПРОФЕСОРИ ФРАНЦУСКОГ ЈЕЗИКА - Душан Јањић, Љиљана Јањић, Ружица Тимченко, Љубиша Митић, Мирослав Стаменковић, Славица Вукадиновић, Радивоје Данковић, Тодор Јорданов, Јелена Симоновић, Јулијана Гавриловић, Вида Васковић, Снежана Пауновић, Јован Тасић, Томислав Митић, Зоран Карапанић, Љубинка Станковић, Мирјана Стојановић, Зорица Пејић, Душанка Јанковић, Предраг Јанковић, Сунчица Милошевић, Мирјана Спасић, Оливера Јовановић, Сузана Недељковић, Јасна Хрвић, Данијела Јовић, Татјана Бадњаревић, Данијела Синадиновић, Предраг Станковић, Ненад Стаменковић, Радмила Тодоровић, Вера Лазаревић, Марија Тричковић, Мирјана Ристић, Тања Коџић, Благица Николић, Ивана Пауновић, Драгана Стошић, Мирјана Ристић, Драган Ђорић, Татјана Гавриловић, Наташа Стаменковић, Биљана Ђорђевић, Сузана Стојковић, Јелена Стаменковић, Александар Јанковић, Иван Ђорђевић, Драган Стојиљковић, Љубинка Јовановић, Мирјана Ђорђевић, Тамара Стојиљковић, Татјана Јовановић, Јелена Тодровић, Сузана Костић, Драган Поповић; ОСТАЛЕ ПРОФЕСИЈЕ: Николај Тимченко, Видак Јовановић, Миодраг Цветковић, Томислав Цветановић, Слободан Станковић, Срђан Марковић, Владимир Банковић, Александар Јањић, Симиша Ђорђевић, Мирослав Богдановић, Миодраг Димитријевић, Драган Тасић, Владимир Пешић, Светлана Наумовић, Валентина Маринковић, Димитрије Миленковић, Милан Митић, Мишел Митић, Томислав Цветковић, Светлик Станковић, Слободан Стојиљковић Дале, Саша Ранчић, Драгиша Костић, Бобан Аранђеловић, Добрила Аранђеловић, Војислав Димитријевић, Часлав Тасић, Смиља Ђорђевић, Катарина Ђорђевић, Драгољуб Станковић, Мирослав Величковић, Душанка Стојановић, Станица Милошевић, Перица Пешић, Гордана Крстић, Панто Пауновић, Радивоје Радивојевић, Слободан Стојиљковић, Томислав Савић, Смиља Илић, Златко Лонг, Ана Митић, Миодраг Станковић, Живојин Тасић, Мирјана Анђелковић, Јелица Симоновић, Светлана Николић, Александра Стојановић, Раткица Стојановић, Пеђа Станковић,*

Драган Тасић је од првог броја редовни сарадник. До сада је оставио бројне преводе француских песника (он је, иначе, председник Преводилачке секције Друштва). Објавио је такође више текстова о француским писцима, као и књижевно-критичке чланке.

Ни *Љиљана Јањић* није пропустила ниједан број „Алијансе“. И она је преводила француске песнике, али је објављивала и своје песме на француском језику. Сарађивала је и у рубрици о настави француског језика.

Јасна Хрвић је двојако била присутна у „Алијанси“: директно прилозима из методике француског језика и индиректно, припремајући рубрику радова ученика Лесковачке гимназије на разне теме.

Јован Тасић, најзаслужнији за рад Музичке секције Друштва, обогатио је наш лист низом текстова о француским шансоњерима.

О непроцењивом доприносу *Николаја Тимченка*, као лектора и аутора бројних радова већ смо писали (број 13).

Ружица Тимченко је сарађивала у скоро сваком броју „Алијансе“. Истицала се посебно преводима прозних, али и поетских остварења француских писаца.

Душанка Јановић је такође била драгоцен сарадник у нашем листу. Нарочиту пажњу заслуживали су њени текстови из области наставе француског језика.

Тодор Јорданов је, исто тако, оставио видан траг у „Алијанси“ како својим чланцима, тако и подршком овом нашем гласилу.

Тања Коцић је, до одласка у Београд, објавила више текстова у „Алијанси“ на француском језику.⁸⁵⁴

Вера Милошевић, Александар Станковић, Катарина Стојиљковић, Горан Церовић, Марија Јовановић, Наташа Димитријевић, Игор Ђорђевић, Љубица Јовановић, Александар Николић, Видосава Цакић, Радмила Здравковић, Сузана Стефановић, Владимир Стефановић, Драган Нешковић, Драган Младеновић, Јелена Митић, Нада Коматиновић, Марина Аризановић, Јелена Ђорић, Раде Ђорић, Звонимир Стојановић, Бобан Крстић, Раде Стојановић, Душанка Стаменковић, Наталија Здравковић, Миодраг Андрејевић, Марија Здравковић, Предраг Поповић, Слободанка Николић, Зора Стојиљковић, Новица Ристић, Сретен Анђелковић, Весна Здравковић, Зорица Ђорђевић, Горан Милутиновић и Србислав Филиповић.

⁸⁵⁴ *Двадест бројева часописа Алијанса, Алијанса, бр. 20, јун 2008, стр. 3. Напомена:*

XVIII

ПРЕДАВАЊА, ТРИБИНЕ, КЊИЖЕВНЕ ВЕЧЕРИ... -

Ово је била доминантна делатност Друштва са 40 догађаја од чега се 27 односило на књижевност. Говорило се о француским писцима, српско-француским књижевним везама, Паризу као извору инспирације писаца... Читали су се на француском или српском језику песме или одломци из дела књижевника. осим тога држана су предавања о француским сликарима, париској школи и Сави Шумановићу (4). Три предавања и вечери биле су посвећи академику Звонку Марићу (2) и Душану Стошићу. Биланс обухвата и друге теме (6): годишњица прбоја Солунског фронта, светско фудбалско првенство у Француској, Француска – земља парфема, француска кухиња, Србија у делима француских аутора, превођење.

Музичке приредбе: Одржано је 13 музичких приредби, највећим делом вечери шансоне. Ове су вечери биле најпосећеније.

Ликовне изложбе: Било је 10 ликовних изложби... У овој области остварена је лепа сарадња са француским културним центрима у Београду и Нишу.

Предавања и разговори са професорима француског језика: Овај облик рада (10) укључио је и госте из амбасаде Француске... госте из Београда, али и домаће предаваче.

Дани франкофоније: Обележавани су од 2003. године, у марту. Поред два предавања (о франкофоном свету и Сенгору), организована су и такмичења у знању француског језика и познавању франкофоне цивилизације.

Дани француског филма: Почев од 2005. године током лета приказивано је 18 савремених филмова у сарадњи са Лесковачким културним центром и компанијом Здравље.

Промиција књига: Одржане су промоције књига Д. Јанића (2), Михаила Павловића (о Аполинеру), превод Преверових песама, као и књиге Ламартинови списи о Србима. Редовно је представљен сваки број „Алијансе“.

Екскурзије: Леп одзив код чланова имали су екскурзије до манастира Градац и неких других српских манастира (2), до Тополе и, посебно, екскурзија до Париза организована јула 2004. године.

Курсеви француског језика: Било је неколико покушаја организовања курсева (неуспелих). Бележимо овде само курс француске конзервације у 2006. години.

Слава Света Јелена: Од 2001. године редовно је прослављана слава Друштва „Света Јелена“ (8), уз обреде,

послужења, каткад са пригодним програмом (три пута у школама, два пута у ресторанима, једном у просторијама Дома пензионера, два пута у просторијама Друштва). *Алијанса – Alliance*: Изашло је до сада 20 бројева.

XIX

АЛИЈАНСА И ЛЕСКОВАЧКА ПОЕЗИЈА – Од првог броја Алијансе (новембар 1998), до последњег, (20. број, јун 2008), значајна пажња била је посвећена превођењу најзначајнијих дела француске књижевности, а овде ћемо се осврнути на преводе песама лесковачких стваралаца. Поред главног уредника, проф. др Душана Јањића, највећи допринос преводилаштву дали су Драган Тасић, Ружица Тимченко и Љиљана Јањић.

Први лесковачки песник чије су две песме преведене на француски је Томислав Н. Цветковић. У другом броју Алијансе (фебруар 1999, стр. 12.) објављене су његове песме (на српском и француском језику) *“Носим те облаке”* и *„Ода човеку“* у преводу Ружице Тимченко. У десетом броју Алијансе (јун 2003), у рубрици *„Осам песама савремених лесковачких песника“*, на српском и француском објављени су радови: Борислав Здравковић (*„Потопљено море“*), Томислав Н. Цветковић (*„Балада о одјеку“*), Раде Јовић (*„Музика“*), Михајло Дојчиновић (*„У новом сазвезђу“*), Димитрије Тасић (*„Ноктурно“*), Драган Здравковић (*песма без наслова*), Небојша Ђокић (*„Годови“*) и Војислав Истатковић (*Суша*). У Алијанси (бр. 12, јун 2004), у рубрици *„Преводи“*, објављена је песма Димитрија Миленковића (*“Волим“*) и афоризми Перице Пешић у преводу Мирјане Михајловић, а у 14 броју (стр. 18, јун 2005) у преводу Ружице Тимченко објављена је песма Мире Коцић *„Ни прошлости нема“*. Хаику песме Перице Пешић (*„Хаику“*), у преводу Мирјане Михајловић, објављене су у Алијанси (бр. 15, децембра 2005), а у наредном (16-17. број, децембар 2006) у преводу Ружице Тимченко објављена је песма Николаја Тимченка *„Идеја“*. У Алијанси (бр. 18-19, децембар 2007) објављене су песме: Јовица Стаменковић (*„Ноћ вештица“*) у преводу Душана Јањића, Перица Пешић (*„Светлост смела“*) у преводу Владимира Банковића, Љиљана Јањић (*„Изгубљени кључ“*) у њеном преводу, Драгана Тасића (*„Натприродна пшеница“*), такође у праводу самог аутора.

ЛЕСКОВАЧКА МУЋКАЛИЦА

ПРОФЕСОР ДР ДРАГОМИР РАДОВАНОВИЋ и Саша Хаџи Танчић покренули су средином 2002. годи не часопис „Лесковачка мућка лица“, „српски лист за духовитост и сатиру“. Иако је уредништво најавило да ће се годишње појављивати четири пута, до почетка 2005. године објављена су само два броја.

У првом броју „Лесковачке мућкалице“ (јун 2002. године), даје се објашњење назива часописа.

Под знаком „Зашто се зовемо тако како се зовемо“ наводи се одредница из Речника лесковачког говора аутора Бранислава Митровића, чувеног професора Лесковачке гимназије (издавач Речника, Ленекс Београд, 1992. године):

МУЋКАЛИЦА, ф. врста јела. „Салте ми је име лошо, а јело си је убаво“. 1. Речн. МС нема. **МУЋКАЛИЦА**, м. причалица, особа која свашта прича. „Голема је мућкалица, и кад почне свашта да ти казује - смучи ти се“, 1. Речн. МС нема. **МУЋКАЊЕ**, н. потајно припремање некога посла, в. мућка. „Осећам како стално мућкав ништо, па ће видимо које ће јетој“. 1. Речн. МС, гл. им. од мућкати. К-О, 470. **МУЋКА**, ф. прикривено припремање нечега, в. мућкање. „Видим ја, да је тој мућка, ама ништо не могу“, л. Речн. МС нема.

%

Поводом књиге проф. др Живана Стојковића „Езоп у Лесковцу“ огласио се у часопису „Лесковачка мућкалица“ Душан Стошић текстом „Откуд Езоп“ и на почетку констатује: Све је у наслову Езоп у Лесковцу. Ако се наслов одгонетне, наставља Стошић, онда се може рећи да је овај хумор благ, али добар. А писац Живан Стојковић више него добар. Ласкамо себи да нам је ова књига постала занимљива одамах чим смо схватили да је Миле Вељковић - Лав. Ако је Миле Вељковић - Лав, онда је писац у овој збирци хумористички и историјских шала - Лисац!

- Око Лава тискају се каријеристи и улизице и сваки лик има свој пандам у свету езоповске басне. Јављају се ту и Гавран и Магарац, и Папагај... Главна хумористичка поента је

у лепој игри Писца и Лисца. Писац је поштен, а Лисац је препреден и оригинална протува. Велика је заслуга писца што је талентовано исмејао Лисца. Биће велика заслуга Лисца што ће прославити Писца. Лисац је социјалистички функционер, а писац је његов духовити критичар!

Стошић сматра да „аутоиронија која прожима ову књигу је необичан феномен у културној историји Лесковца”. Била је потребна храброст - додаје Стошић - да се такав поступак у приповедању изабере... Ако су ово басне, онда треба да имају и поуку. Па, и имају је. Она гласи: „Љуљај Лава и изврни га кад је стар и већ готов!”

Саша Хаџи Танчић, познати лесковачки књижевник, добитник Андрићеве и награде Жак Конфино, на духовит начин представио је у часопису „Лесковачка мућацица“ Томислав Н. Цветковића, колегу по перу и звању (обојица професори књижевности):

- Томислав Н. Цветковић постигао да постане знан у свету - као Човек године. Скроман, ненаметљив, тих и повучен, једва да је поднео. Натерали га, на силу - мораш, па мораш, да постанеш Човек! И Хоки - покус (пардон: хокус - покус), он то постаде на безрезервну радост и опште задовољство нимало сујетних Лесковчана. Помак, у сваком случају! Какав помак - томак - рече научно др мр Тихомир Петровић.

- Јеси ли ти разапео Христа! - питао га је једном Жак Конфино.

- И то бесплатно - одговори Томислав Н. Цветковић, док је управниковао Народним позориштем без благајне.

Укротитељ алигатора. Водитељ аматера. Саборац Николе Скобаљића, мада га Ж. Ракић још није примио у Савез бораца. Драматизовао Бору Станковића, Бранка Ћопића и лесковачку културу. Пензионисан: то јест, са Тихим и Прлетом - отписан! Књижевник; књижи све што стигне. Вуковац, али длаку не мења. Једини верник међу неверним Томама!

У поменутом првом броју „Лесковачке мућалице” објављен је занимљив (измишљен) интервју са Радојем Домановићем. У поднаслову рубрике „Октобара ће тек бити” стоји назнака „Разговор са Радојем Домановићем, по други пут међу Лесковчанима.”

На прво питање да Домановић изнесе најважније утиске о поновном сусрету са градом на Ветерници, велики писац, који је радио у Лесковачкој гимназији, вели:

- После толиких година један од мојих највећих доживљаја је посета Народној библиотеци у вашем граду, која носи моје

име. Е, рекао сам, нешто се велико догодило, а ништа се није променило. Сусрет са братом директором и осталима био је заправо сусрет са њиховим начином мишљења, са њиховом етиком и њиховим, рекао бих, поимањем збивања у друштву, у народу, у држави. Имам осећај, као што рекох, да се ни у том смислу ништа није променило, иако се много тога догодило.

Пошто је посебним актом од 18. новембра 1896. године Домановић био премештен у Лесковац где је као наставник ниже гимназије предавао српски језик, сада следи (измишљени) одговор:

- Ако идем редом, онда морам да кажем да су те године биле за мене висока школа, универзитет, животни универзитет. Имао сам истовремено осећај да сам у Лесковцу привремено. И одавде сам, дакако, пратио збивања у тадашњој династији Србије. Већ тада схватио сам да обе династије нису у ситуацији да спасе Србију и поведу је даље. Та Србија ми се чинила опасно слуђена и није ми се допала, нимало. Ситуација у Србији - мислим, политичка ситуација, страначка, ментална - била је баш слична садашњој. Ми нисмо познавали комунизам и социјализам, а познавали смо капитализам. То је данас овде супротно: упознали сте социјализам и тежили сте комунизму, а заборавили како изгледа капитализам. И то ме уопште не одушевљава: напротив, веома ме забрињава. Осим тога, остала је поново врло малена Србија, читава у чудној ситуацији и у сталној опасности, јер се ради на томе да је напусти братска Црна Гора.

На питање уредника „Лесковачке мућкакице” да је за његов (Домановићев) боравак у граду на Ветерници везан и рад на трима приповеткама (На младима свет остаје, 1896, Не разумем и Позориште у паланци, објављене 1898. године и констатацију „да сте у трећој описали прво дилетанско позориште у Лесковцу, Грађанско позориште „Југ Богдан” - да сте били његов члан”, писац одговара:

- Знате, свој рад у позоришту ја сам сматрао као продужење свог критичког рада у литератури. Има у њој, дакако, аутентичних елемената. Рацимо, описујем Симу и Мику Бунића (глумца и практиканта), као и себе – Воја, професора, то сам ја!

Моја заслуга за лесковачки позоришни живот тек ће се утврдити, али су вас још једном претекли Врањанци, искористивши је као књижевни предложак за драмски текст и сценски израз.

%

У „Лесковачкој мућкалицы” (број 2, септембар 2002), Саша Хаџи Танчић је на духовит начин представио и самог уредника Драгомира С. Радовановића:

- Драгомир С. Радовановић је рођен у бојничком Кацабаћу. Зато, ко код га питајује градски, одговара селски. Био је најмлађи директор „Србијанке”. Сад му значе и старије. Доктор економске контроле производње. Производи афоризме, хумореске, шале из наше мале и (дедине) пилиће. Предаје (се) на Вишој економској школи. Најбољи колега му је ранији директор Школе Миле Илић „Парада”. „Прави се Енглеz” - одговара га, откад му се ћерка удала за Британца. „А веровао Енгелсу. И у Маркса”.

- Ту ли ти је, момче!? - пита његову супругу, кад га тражи код куће.

- Ту је. Ал’ га не користи” - одговара „Парадина” жена.

Тражи се мобилним, или први другога, или други првога.

- Дођи да те частим!

- Зашто!

- Зато што ћу те видим!

Виђен, најчешће - код „Булатку”.

Кад претера, уме да каже конобару:

- Уз кафу - донеси и лед. Да оладим главу!

Спаринг партнер за кафанским столом - али „Код Сајмиште” - му је ранији директор и уредник „Наше речи” Михајло Дедић.

- Све што каже – буде! (Дедић за Радовановића).

- Ће умре што не може да одлучује! (Радовановић за Дедића), додајући:

- Знам му дозу, по очи!

Воли салате, баштенске: крастав, парадајз и ситно сецканог Тому Лидера. А пије искључиво „Рубиново” пиво - вињак! Некад их је брзо хватао. Сада њега брзо хвата. Осим носа, који има у изобиљу, потребан му је још само језик. Не и знање језика. Провериле. Његов - на гурање пали!

Бране га Михајло Дедић: „Није миш који једну рупу има”, и песник Бора Здравковић, цитирајући Дедићеве Црногорце: „Срећним људима умре жена, а несрећним - крава!”

Задовољан одбраном, доктор хумориста, чистећи, наручи: „Кило - кило”. Збуњен конобар, слегне раменима, пошто не разуме.

- Што се буниш. Кило чајна и кило ’леба! - одговара, мислећи на вино са киселом водом.

А кад попије ц'пка.

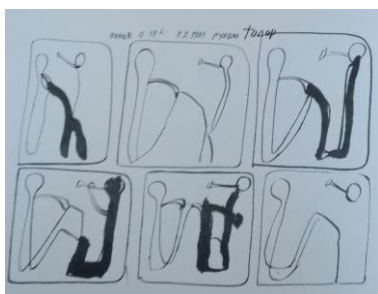
И обећава: „Народ треба сменити”.

Ових дана подиже викендицу и дограђује кућу - све плоча до плоче.

- Тако је у животу мушкараца. Ил' прави кућу ил' га жена вара!

А он веран - „Булатки”. У тој му кафани и изложбена галерија тзв. слика. Заложиво их - за отворен рачун. И газдарицу.

Куповао „Лесковачкој мућкалици”. А кум није „Дугме-комерц”⁸⁵⁵.

---

⁸⁵⁵ У „Лесковачкој мућкалици“ било је вести и о новинарском раду. У рубрици „Албум” књижевник Сашиа Хаџи Танчић је у духовитом тону, септембра 2002. године, писао и о аутору ове књиге, Данилу Коџићу, дугогодишњем дописнику „Политике” из Лесковца. Хаџи Танчићеву „хумористичку жаоку” наводимо у целини: „Из Дадинца, где је рођен, Лесковац му је изгледао велики. После му је, из Лесковца, родно село изгледало још мање. Увек је бирао - од мањег веће. Био му је мало један факултет (правни), па је завршио још један (филозофски). Била му је мало „Политика”, па је покренуо и уређује „Лесковачки дневник”. Била му је мало једна књига за децу „Чудна лађа”, па је објавио роман „Изабрани живот”. Дописује се са „Политиком” из Лесковца, а и судио се с њом када је добио отказ! Враћен, на велику радост Милана Момчиловића. Уверава да је и ово време „богомдано за умирање”. Зато је повремено мртав - тијан. То јест, све му се љуља - као чудна лађа. Односно, овај свет (му) је напак постављен, као и јунаку његовог романа у коме има карикирања, а и иронија му је добро оружје. Зато је овде карикиран, а оружје је, као и у факултете - положио!

ВРЕМЕ ПРОШЛО – ВРЕМЕ САДАШЊЕ
%
ГОВОР ЛЕСКОВЦА И ЈУГА СРБИЈЕ

Лесковачки говор. - Речник лесковачког говора. - Лексика
лесковачког говора. - Речник говора Јабланичког краја. -
Црнотравски речник

ЛЕСКОВАЧКИ ГОВОР

ПОД ЛЕСКОВАЧКИМ говором подразумева се говор града Лесковца и његове околине. Тај говор, са доста елемената да се сматра лингвистичком реалношћу, тј. такав да буде препознатљив својим одликама у односу на говоре из своје непосредне и шире околине, још није подробно и поуздано описан, иако сви – и Лесковчани и нелесковчани – радо овај назив користе, уверени да је управо тако, да је то засебан, свој и такав, довољно самосвојан систем језичких јединица за споразумевање, како се, иначе, без много примедба, дефинише и језик уопште.⁸⁵⁶

(...) Термин „говор” узимамо у овом смислу којим се у дијалектологији везује за језички систем (фонолошки, морфолошки, синтаксички и лексички) који функционише на једном простору ужем од језика, са особинама које се могу сматрати карактеристичним, јер се – разуме се, у границама језика (овде српског) као ширег система – по њима одликују од других говора, остављајући по страни друга значења ове речи као што су „говорење”, тј. комуницирање путем језичких средстава, или „способност људи да произвођењем, одашиљањем и прихватањем језичких сигнала” разговарају међусобно.

(...) Са ослобођењем, и развојем просвете, а то за наше крајева једва да је више од једног века, стварају се и услови за научне задатке. И заиста није требало дуго чекати да се европска наука, пре него српска, полетна али у повоју, окрене југу Србије и отпочне црпсти из живота врела народних говора, задовољавајући научне (и не само научне?!) побуде и тражећи научне доказе за многе историјске односе које је језик на свој начин сачувао и кроз векове пренео. Било је и неке среће па се и српска наука, у лику свога тада и дуго потом најбољег научника (у области језика) *Александра Белића* окренула југу, говорима којима и лесковачки припада

---

⁸⁵⁶ Др Недељко Богдановић, *Лесковачки говор у језичкој науци, Лесковчанин*, бр. 2, 15. мај 1997.

и тако наше крајеве увела у науку где сада заузима врло високо место и својим особеностима и радовима у којима се те особености проучавају.

Већ 1903. године норвешки слависта *Олаф Брок* објављује у Бечу (на немачком) своје дело „*Дијалекти најјужније Србије*”. Толико необично и јуначки да то није могло проћи изван оне епске прилике „кад удари јунак на јунака”. Доиста наша наука имала је среће а наш гост-научник много мање да се већ 1905. године објављује монументална расправа Белићева „*Дијалекти источне и јужне Србије*” и брзо баца у засенак иначе ваљану Брокову студију. И на њу се, какав је био, Белић одмах осврнуо не дајући могућност необавештенима да успутне Брокове налазе прихвати за коначне, да би неку годину потом (1911) врло студиозно прокоментарисао многе стране Брокове радње, исправљајући објављене закључке и поправљајући научну слику о говорима овога дела Србије.

Ипак, овај рад, који обухвата и говор лесковачаког краја, заслужује да се о њему наведу речи нашег најауторитативнијег живог научника *Павла Ивића*, на научном скупу у Нишкој Бањи (1992. године) посвећеном управо говорима призренско-тимочке области.

„Можемо слободно рећи да се права научна литература о говорима призренско-тимочке области јавља тек почетком XX века. Она почиње монографијом норвешког слависте *Олафа Брока* из 1903. године⁸⁵⁷ и капиталним делом Александра Белића из 1905. године.⁸⁵⁸”

Књига Олафа Брока (...) заснована је на теренском раду 1899. године у околини Ниша и пределима јужно и источно одатле, до тадашњих граница Бугарске и Турске, а објављена је у Бечу, те је прва тако обимна и тако садржајна монографија о српским дијалектима. Аутор, озбиљан научник и добар фонетичар, сабрао је знатну количину грађе, махом тачно забележене. Као информаторе узимао је људе школоване или такве који су имали доста додира „са господом”. Отуда у његовим записима има много наноса из књижевног језика, далеко више него што је могло бити у

---

⁸⁵⁷ *Olaf Broch, Die Dialekte des sudlichten der Balkankommission Linguistische, Abteilung III, Wien 1903.*

⁸⁵⁸ *Александар Белић, Дијалекти источне и јужне Србије, Српски дијалектолошки зборник, књ. I, СК Београд 1905.*

самом дијалекту тек две деценије после ослобођења 1877. године.⁸⁵⁹

Белићева расправа, захватом источносрбијанских говора (по ширини и дубини), методологијом, трудом и знањем великог научника даће далеко прецизнију слику о говорима и језичким системима више дијалектских типова призренско-тимочке зоне. Јужноморавски говор у тој расправи, истина више врањски него лесковачки, а овај многи више него алексиначки, имаће своје место које није скоро ни у чему доведено у питање пручавањима која су дошла после Белићевих.⁸⁶⁰

Два су аутори, својим делима, ипак оставили трајне трагове проучавања лесковачког говора. *Јован С. Михајловић* објавио је 1977. године расправу „*Лесковачки говор*”.⁸⁶¹

Књига је лепо замишљена, са лепим прилозима у облику записа народног стваралаштва и речника. Све је у овој књизи занимљиво али као да за обраду грађе није била довољна ауторова уистину велика љубав за родни крај и његов говор, а вероватно су стајале и тешкоће да се до поузданије грађе дође на најбољи начин. Највише омашки има у систематизацији, у распореду правих примера на права места. Због тога неупућен читалац на многим местима може бити изложен заблудама, а онај ко више о народним говорима јужне Србије зна неће бити задовољан резултатима који су овде изложени. У методолошке недовољности спада и некритичан избор информатора: већином су то људи града са сељачким пореклом, неретко из шире околине. Природно је, онда, што

---

⁸⁵⁹ Павле Ивић, *Дијалектолошка проучавања говора призренско-тимочке зоне; Зборник радова са научног скупа „Говори призренско-тимочке области и суседних дијалеката”* (Нишка Бања, јун 1992), Филозофски факултет у Нишу, Ниш 1994. Прештампано у: *Призренско-тимочки говори* (серија издања из пројекта Лексиколошка проучавања југоисточне Србије), Ниш 1996, стр. 6-8.

⁸⁶⁰ Др Недељко Богдановић, *Лесковачки говор у језичкој науци: Надајући се да о појединим одликама лесковачког говора и у другој прилици више проговорим, овде остајем на констатацији да се после наведених значајних радова Брока и Белића научни интерес за јужноморавске, као и друге источносрбијанске говоре не смањује и број научних и стручних прилога о њима већ премашује цифру од 500 јединица. Лесковац и лесковачко подручје, међутим, у тој библиографији имају часне изузетке, али не и довољне и задовољавајуће резултате науке у области језика. Видети опширније Лесковчанин, бр. 2, мај 1997, стр. 8.*

⁸⁶¹ Видети опширније у поглављу о *J. Михајловићу*.

је грађа неуједначена и не увек репрезентативна. Ипак, расправа је лепо дочекана од Лесковчана, али својом појавом она просто моли да је нека нова студија замени и превазиђе. На то се још чека. Докле?

Други један посленик на језичком проучавању Лесковца није тако лепо дочекан, иако му заслуга није мања од Михајловићеве. Наиме, *Брана Митровић* објавио је 1984. године „*Речник лесковачког говора*” (који је претходних месеци доживео друго, сада већ распродато издање).⁸⁶²

Речник је лепо схваћен у научним круговима, али је ражестио неке Лесковчане до мере да су чинили осврте пуне јада, некритичке и скоро непријатељске. Штета. Један напор сасечен је у зачетку, када је ваљало после првог искуства дорадити речник (тако да се он сада појављује у првобитном виду, а могао је лако бити побољшан).

Ваља признати да Митровићев речник има озбиљне слабости, од којих већина долази од стања дијалекталне лексикологије и лексикографије код Срба уопште, а сам подухват долази много година после (дотад јединог) речника народног говора *Г. Елезовића (Речник косовско-метохијског дијалекта)* из тридесетих година нашег века, а да је „повукао ногу”, те су га убрзо следили и по нечему превазишли речници народних говора Пирота, Тимока, Црне Реке.

Митровић је у „Лесковачком зборнику” објавио и друге радове о лесковачком говору: *Пред лесковчаким говором* (1979), *Лесковачки говор* (1981), *Путевима етимологије лесковачког говора* (1984), па му се не би могло замерити на неупућености, а укупан рад обезбеђује му лепо место међу не баш многобројним проучаваоцима лесковачког говора.

У томе своје место има и *Јован Јовановић*. Он је изучавајући поједине регије лесковачке околине забележио многе микротопониме, имена радова и фамилија, а оставио је и тумачење неких од тих чињеница, углавном она која живе у народу. Објавио је, међутим, и посебне прилоге: *Лесковачки надимци* (1962) и *О лесковачком говору* (1988).

Посебну књигу *Лесковачки надимци* (1978) објавио је *Добривоје Каписазовић*. Ваља речи да се све ове публикације везују за Народни музеј у Лесковцу и „Лесковачки зборник”, једну од најбољих дуговечнијих публикација у нас.

(...) По свему судећи, лесковачки говор иако занимљив многим својим странама, није добио адекватну студију, уз сва уважавања, домета који су постигли наведени прилози науци,

---

⁸⁶² Видети опширније у поглављу о проф. *Брани Митровићу*.

од којих су ипак најбољи кратка монографија Ј. Михајловића и речник Б. Митровића.⁸⁶³

%

Утврђујући несумњиву српску основицу ових говора на простору од границе с Албанијом на западу, Македонијом на југу, бугарским говорима) који у околини Босилеграда и Димитровграда улазе у територију Србије) на истоку, а онда до Зајечара преко равни Тупижница, Слемен и планина Ртањ и Буковник до околине Сталаћа, па потом на југ до Прокупља, а онда висовима Пасјаче и Петрове горе на југозападу до Подујева и дијагонално на ушће Лаба у Ситницу и преко Метохије до Дечана и Ђаковице – приближно, А. Белић описује најбитније њихове одлике (чак и за просторе који онда, 1900 - 1903, није могао посетити), настојећи да их протумачи.⁸⁶⁴

(...) Лесковац по Белићевој схеми припада трећој зони, најширој и најшароликој, која се од тог времена зове призренско-јужноморавски дијалект. Истина, називи се мењају, а мења се с временом у науци и дијалектолошка номенклатура, па и сазнања да и ово није јединствена област, већ је у њој могуће наћи обележја ужих области, више дијалекатских типова. Говори Призрена и околине, говор Сретечке жупе, Јањева, врањског краја, Алексиначког

---

⁸⁶³ У 42. књизи едиције Српски дијалектолошки зборник, најстарије и најпознатије публикације народних говора код Лужних Словена (издање отпочиње 1905. године Белићевим Дијалектима источне и јужне Србије), који издаје Институт за српски језик САНУ, под руководством академика Павла Ивића, објављена је монографија „Говор Црне Траве и Власине” недавно преминулог др Вилотија Вукадиновића, доцента Филозофског факултета у Нишу. Монографија доноси опис граматичког система два типа говора (једног са одликама тимочко-лужничког, а други са одликама сврљешко-заплањског типа) којима говоре житељи најисточнијих предела дуж државне границе према Бугарској, и у непосредном суседству са бугарским језиком. Црна Трава и Власина спадају у пасивне крајеве који су се у толикој мери раселили да ће (не дао Бог) ускоро можда остати њихов најважнији споменик и поменик да су постојали и да су имали свој говор који информисе и о ономе шта су знали, у шта су веровали и како су именовали садржаје своје свести и праксе. (Видети оцену Недељка Богдановића, Лесковчанин, бр. 6, 1998, стр. 8.).

⁸⁶⁴ Др Недељко Богдановић, Лесковачки говор међу српским дијалектима, Лесковчанин, бр. 3, август 1997, стр. 9. Видети: А. Белић, Дијалекти источне и јужне Србије, Српски дијалектолошки зборник, Београд 1905.

Поморавља – сви они, као и Лесковац, у оквиру опште слике, имају и по неку специфичност, иако целином својих одлика остају у границама (не само територијално већ и по језичком систему) призренско-тимочке области као целине.

Од источних српских говора, који се у науци зову сврљишко-заплањски и тимочко-лужнички, ове говоре територијално оштро одвајају висови десне стране долине Јужне Мораве, а језик се и већ на први поглед (или послух) црта.

Према *бил* на истоку, *бија* је на западу, с њим се слаже *дође* (на истоку *дојде*), *имав* (источно имају), слунце, слуза, са другачијим изговором на истоку итд. Разуме се, много више је одлика које их повезују у јединствену ширу језичку област, а онда и њу приближавају самом српском језику, нарочито оном стању тога језика које је настојало и настало до турске окупације.

(...) Само се неким, или необавештеним људима чини како је њихов говор као „ниједан други”, а у основи је то иста гласовна или морфолошка система са разумљивим и објашњивим разликама.

Разумљиво је, с тога, констатација *Ј. Михајловића*, која мање-више вреди и за нека друга ужа подручја југоисточне Србије да: „Лесковачком говору, као и осталим говорима призренско-тимочке зоне припада посебно место у оквиру штокавске области. Ови говори се оштро издвајају у два правца: већем броју арахаизама и, нарочито, низом иновација које иначе нису обичне.”⁸⁶⁵

Михајловићева књига, дочекана с много знатижеље, дошла је као израз стварне потребе да се говор Лесковца и оклине опише. Аутор је, међутим, вероватно радећи уз више ограничења, само делимично одговорио задатку.⁸⁶⁶

(...) Али оно што Лесковцу, ипак, обезбеђује видно и посебно место у кругу говора јужноморавског типа призренско-тимочке области није само у броју и систему гласова и граматичких облика. Још је видније то у лексици, у фонду речи којима се људи Лесковца већ вековима служе, узимајући не само број тих речи већ и специфична значења (са бројним преливима социјално и психолошки условљеним), потом у систему имена за различите ознаке

---

⁸⁶⁵ *Ј. Михајловић, Лесковачки говор, Народни музеј Лесковац, Лесковац 1977, стр. 6.*

⁸⁶⁶ *Др Н. Богдановић, Лесковачки говор међу српским дијалектима, Лесковчанин, августа 1997, стр. 9.*

(имена, презимена, надимци, људи, животиње, места у простору, форми, појединим производима из области кулинарства, одевања и сл).

(...) Својим гласовним и граматичким особинама, да то поновимо, говор Лесковца и околине чврсто стоји у систему источносрбијанских говора призренско-тимочког типа, укључујући се тако у шире штокавско подручје српског језика. Својим социолингвистичким (па и психоллингвистичким) обележјима језичке праксе говор Лесковца и његове најуже околине има посебне карактеристике, које га чине препознатљивим међу говорницима српског језика.⁸⁶⁷

---

⁸⁶⁷ У Помаку, бр. 3, јануар-март 1998. године, стр. 1. појавио се занимљив прилог Томислава Н. Цветковића О лесковачком говору, с поводом: „Појава књиге Рада Јовића „Ђораво злато” – стихови старовремски, 1988. године (цртеж и манускрипт Слободан Костић - Коста), наишла је на благодан пријем читалаца, а и код критике. У издању Уружења писаца општине Лесковац објављена је, у нешто проширеном облику, и под другим насловом: „Наша чаришја”- стихови старовремски, друго издање, „Ђораво злато” (1997). Пре појаве Јовићевог Ђоравог злата, Ненад Кражић је објавио две монодраме (Зорка Мантина и Копе Шустер) и драмолет (Нек иде и јуже), 1981. године, под заједничким насловом „Будење”. Значајно је поменути да је рецензент Будења био професор Јован Јоца С. Михајловић, врстан зналац лесковачког говора и аутор књиге „Лесковачки говор” (1977). Др Момчило Златановић, други рецензент Будења истиче: Ненад Кражић до присности познаје дијалекатске особине лесковачког говора. Поред тога зналац је и многих локалних пословичних поредби и изрека. Њих је изванредно уткао у монологе и дијалоге и тако потпуније дочарао староградску лесковачку средину.” Гордана Томић-Радојевић објавила је 1989. године збирку песама Исцв’тена стрњика”. Борђе Ј. Јанић, књижевни критичар у рецензији бележи: „Збирка песама Гордане Томић Радојевић састављена је од изразито лирских песама писаних у дијалекту, што им даје посебан шарм, чији је уметнички ниво врло висок. Она представља драгоцен допринос развоју дијалекатске поезије код Срба и освежење у савременој поезији.” Бриљантна књига записа Саве Димитријевића „Свеће у снегу”, људи и сокаци старог Лесковца (1990), „Камењ на памет” (1994), „Баче поголеме од сокаци” (1994) – такође су писане у дијалекту. У дијалекту „на лесковачком” пре (Другог светског) рата писали су: Наталија Драгомировић („Лесковчани у Паризу”), Сретен Динић („Наша работа”), Добровоје Каписазовић (Лесковачке чараламе и заврзламе”), Драгоњуб М. Трајковић („Ладовинке и фотеље”), Брана Митровић („Искрице из Дубочице”).

(...) Иначе, мислим да се под лесковачким говором подразумева говор ширег подручја, па би неко наредно истраживање говора Лесковца морало да приђе као урбаном идиому, у чему наша наука доиста касни.⁸⁶⁸

Ипак, на основу досадашњих гледања, а на основу споменутих радова, истакли бисмо неке од одлика лесковачког говора, подразумевајући под тим говор старих Лесковчана и села у његовом залеђу.⁸⁶⁹

Морфолошки систем лесковачког говора обележава неколико развојних тенденција које га удаљавају од просечног штокавског или чине особеним у односу на ближе говоре (сврљишко-заплањски и тимочко-лужнички) исте, призренско-тимочке области. Има и појава које су заједничке целој области, па и лесковачком говору у њој, а нису заједничке осталом делу штокавског наречја српског језика.

Прве особине су оне које се називају балканистичким, друге су типично јужноморавске, а треће представљају присуство неких архаизама или појаву специфичних иновација.⁸⁷⁰

Говор Лесковца и његове околине спада у оквир призренско-јужноморавског поддијалекта, који са сврљишко-заплањским и тимочко-лужничким сачињава призренско-тимочку дијалекатску зону, односно групу говора српског језика.⁸⁷¹

---

⁸⁶⁸ Др Недељко Богдановић, *Лесковачки говор као лингвистичка реалност, Лесковчанин*, бр. 5, децембар 1997, март 1998, стр. 9. Напомена: На самом почетку овог чланка, др Недељко Богдановић даје напомену: Овај прилог није настао на основу самосталног теренског истраживања, већ на основу грађе коју налазимо у издањима: А. Белић: *Дијалекти источне и јужне Србије*, Београд 1905; Ј. Михајловић: *Речник лесковачког говора, Лесковац* (2. изд. Београд 1992); као и на основу чланака Б. Митровића: *Пред лесковачким говором* (ЛЗб. 19/1979), *Путевима етимологије лесковачког говора* (ЛЗб. 21/1981); Ј. Јовановић: *О лесковачком говору* (ЛЗб 18/1988).

⁸⁶⁹ Видети: Д. Богдановић, *Лесковаки говор...*, *Лесковчанин*, децембар 1997, стр. 9.

⁸⁷⁰ Др Недељко Богдановић, *Лесковачки говор и лингвистичка реалност, Лесковчанин*, септембар 1998. год.

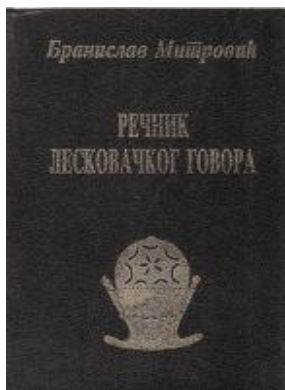
⁸⁷¹ Јован С. Михајловић, *Лесковачки говор*, Библиотека народног музеја, књига 24, *Лесковац* 1977, стр. 5. Напомена: У Уводу, аутор пише: За овај рад, замишљен као прилог науци о језику, определио сам се после читања *Говора Јањева* од професора др Миливоја Павловића, а са широким ослонцем на рад професора др Александра Белића и уз дијалекатска расправљања од стране професора др Михаила Стевановића, др Павла Ивића и др Бранка Милетића.

РЕЧНИК ЛЕСКОВАЧКОГ ГОВОРА

КЊИЖЕВНИ као и уопште речник једног народа обично се схвата и примењује првенствено као средство његовог усменог и писменог споразумевања.⁸⁷²

На првом месту он то и јесте.

Међутим, у суштини је он много више од тога. Он је сложена духовна творевина, много значајнија и више вредносна, која на јединствен начин изражава синтезу народног духовнога постојања у прошлости и садашњости, његових сазнања и искустава. Разумљиво је, отуда, настојање да се речник објасни, опише и писмено среди. Из тих околности и потиче нарочита активност у наше време на обједињавању речника. Објављен је већ низ различитих речника према њиховој природи. Нарочито је жив рад на објављивању речника књижевног језика. Тако је после читавог века штампања коначно завршен Речник хрватског или српског књижевног језика Југословенске академије знаности и умјетносит у Загребу. Објављен је 1976. године Речник српскохрватскога књижевног језика Матице српске, а од 1959. године закључно са 1978. годином, после читавог века припремања, Српска

Професору Миливоју Павловићу дугујем посебну захвалност што ми је рад прегледао и изразио своје мишљење да би га требало објавити. Захвалан сам и на помоћи коју су ми указали доцент др Јован Кашић и мр Мате Пижурица. Књигу је аутор посветио сенима драгог и поштованог професора др Миливоја Павловића. Уредник књиге био је Хранислав Ракић, а рецензенти су др Драгољуб Петровић, др Момчило Златановић и Томислав Н. Цветковић, књижевник. Напомена: Опирније у поглављу о Јовану С. Михајловићу.

⁸⁷² Брана Митровић, *Речник лесковачког говора*, Народни музеј Лесковац, књ. 32, Лесковац 1984. Напомена: Уредник издања Хранислав Ракић, рецензенти Милија Станић и Драгољуб Трајковић. Аутор је записао: „Дело посвећујем свом несрећно преминулом сину Радмилу.” Преносимо уводни текст проф. Митровића под назнаком „Поводом овог речника”.

академија наука и уметности у Београду објавила је десет свезака српскохрватског књижевног и народног језика.

Појава овог, дијалекатског, односно речника једног говора, какав је Речник лесковачког говора, треба да попуни празнине у издавању дијалекатског речника, пошто сем познатог Речника косовско-метохијског говора Г. Елезовића не постоји више ниједан објављени речник те врсте. Сем тога, он треба да пружи општој и научној јавности материјал о суштини овог, још увек недовољно проученог говора.⁸⁷³

%

Лесковачки говор као посебни облик јужноморавскога наречја, који се одликује изразитим особинама једнога давно оформљенога језика читавог лесковачког региона, представља изванредан материјал не само о духовном животу овога дела јужне Србије него и пружа обиље података за проучавање развића нашег књижевног језика. То се јасно огледа у око 10.000 његових пописаних и описаних речи, иако оне нису све његово речничко благо. Центар његове лексике је сам Лесковац, мада она обухвата читав регион. Грађу за овај речник сам прикупљао како из живог народног говора тако и из писаних извора доста објављене литературе о говору, тачно наведене где и како је она изнета, као и из бројних умотворина разне врсте (приповедака, пословица, питалица, загонетака, изрека и др.).

На прикупљању и приповедању материјала за овај речник помогли су ми бројни сарадници, из самог Лесковца и ближе и даље његове околине. Од сарадника из самог Лесковца највише су ми помагали Драган Миловановић, правник, Јулијана Свилар, домаћица, Едита Лазаревић, службеница Сајма, пок. Светозар Миљковић, судија у пензији, Славољуб

---

⁸⁷³ Др Недељко Богдановић, *Лексика лесковачког говора, Лесковчанин*, бр. 7, 1998, стр. 7. Напомена др Богдановића: У нашој науци нема много речника народног говора. Лесковац је имао среће да у овоме буде нешто друго. Лесковац је имао Бранислава Брану Митровића, а сад има Речник лесковачког говора, најпре објављен заслугом Народног музеја 1984. године, а потом поновљен заслугом ауторове породице 1992. године. Напомена Н. Богдановића: Лично нам није позната историја Речника, чак ни животни пут његовог творца, али је вероватно да се он израдом речника био „зарадио“ већ док је објављивао претходне радове: *Пред лесковачким говором (Лесковачки зборник 19/1979), Лесковачки говор (ЛЗб 21/1981), Путевима етимологије лесковачког говора (ЛЗб 24/1984)*. О професору Брани Митровићу видети опширније у посебном делу књиге.

Гребенаревић, сајција, Драган Тасић, технички директор Сајма, Петар Митић, судија у пензији. Што се тиче сарадника који су ми помагали за утврђивање грађе из околине Лесковца, нарочито су ми били при руци: Љубомир Ковачевић, професор у пензији, за подручје Кукавице, инж. Живојин Ђорђевић за Печењевце, кустос Музеја Десанка Костић за Цекавицу, др Божидар Стоиљковић за Грделицу, књиговођа Музеја Драган Ђорђевић за Годоровце, социјални радник Одељења трансфузије Медицинског центра „Моше Пијаде” Станко Милисављевић из Градашнице, председник Општинског суда Борислав Станковић за Ђинђушу. Прикупљени материјал сам упоређивао с речником САНУ, Матице Српске, с речницима турцизма А. Смиљића и етимолошким речником П. Скока. Не сматрам, и поред свега, да сам сав посао у назначеном правцу обавио, па га треба и даље наставити.

Сав овај посао сматрам својим друштвеним дугом према завичају, матерњем језику, науци и друштву уопште.⁸⁷⁴

---

⁸⁷⁴ Бојан Попов је високо оценио дело Бране Митровића (видети Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, 30/2, Нови Сад 1987), учинивши тако приговоре који су долазили из завичајне средине маргиналним, иако многе напомене и даље стоје, али сада као разумљиве слабости које се у оваквим пословима могу јавити и у много осмишљенијим издањима и у срединама које традицију у оваквим пословима. (...) У Зборнику Матице српске за филологију и лингвистику (30/2, Нови Сад 1987), Бојан Попов свој приказ започиње речима: Прегалац на овом главоломном послу, човек који је школовао четрдесет генерација Лесковачке гимназије, уградио је и свој живот у овај речник. Дочекавши његов излазак из штампарије, његов аутор Брана Митровић није дочекао и Нову 1985. годину!'' (...) Кад је Митровић објављивао ово капитално дело лесковачке културе није могао знати да ће тиме можда покренути силне напоре више стваралаца те да ће за неколико година потом југоисточна и источна Србија постати лексички „најпроученије области нашег народног језика. Речници су суствизали сваки доносиће неку новину и померајући искуство наше лексикографије.

ЛЕКСИКА ЛЕСКОВАЧКОГ ГОВОРА

ЛЕКСИКА или именованост једног језика представа најновији свет човека одређеног времена и поднебља претворен у појмове и у речи као ознаке појмова. Али, овако речено – речено је превише упрошћено. Истина је да један човек зна најмање онолико речи колико појмова има у својој свести и у своме искуству, али је истина и да за неки појам има и више речи, потом да нису све речи појмовне, не стоји иза сваке и испод сваке речи представа ствари, појава итд..., већ су неке и помоћне. Оне (предлози, именице, прилози, речце) служе да се изрази неки однос међу речима у комуникацији. Потом, човек речи наслеђује, што значи да наслеђује и појмове, односно значења које му те речи доносе, чак и када се његово животно искуство није додирнуло са представом која је реч некад и у нечијем говору именовала.⁸⁷⁵

(...) Овако некако, истина много комплексније (...) стоји и са лексиком, односно речником лесковачког говора. А речник, он је скуп речи које има сваки човек понаособ и сви људи заједно, чему унапред треба дописати и да и само једна реч може код више људи изазивати различите представе, а уз то сваки говорник може дотичну реч употребити и у преносном, најчешће метефоричком значењу, па тако број појмова, представа и значења речи увећава у несагледивој перспективи. Стоји задатак науке да прати све промене у речнику, региструје их, проучава, смешта у речнике, ставља у употребу, уграђује у културно наслеђе народа и преноси новим генерацијама. Тако би било добро радити, али тако се, најчешће, не ради, а кад се ради – то ипак остаје недовољно.

(...) У Зборнику Матице српске за филологију и лингвистику (30/2, Нови Сад 1987), *Бојан Попов* свој приказ започиње речима: Прегалац на овом главоломном послу, човек који је школовао четрдесет генерација Лесковачке гимназије уградио је и свој живот у овај речник. Дочекавши његов излазак из штампарије, његов аутор Брана Митровић није дочекао и Нову 1985. годину!"

Кад је Митровић објављивао ово капитално дело лесковачке културе није могао знати да ће тиме можда покренути силне напоре више стваралаца те да ће за неколико година потом југоисточна и источна Србија постати лексички

---

⁸⁷⁵ Др Недељко Богдановић, *Лексика лесковачког говора, Лесковчанин, бр. 7, децембар 1998, стр. 7.*

„најпроученије области нашег народног језика. Речници су сустизали сваки доносићи неку новину и померајући искуство наше лексикографије.⁸⁷⁶

(...) Деценија и по после Митровићевог речника била је довољна да лексика лесковачког говора уђе у многе радове наше језичке науке. Служе се њим домаћи стручњаци, не мање и странци. Својом архаичном лексиком он је нарочито користан етимолозима (недавно је српска наука добила прву, посебну свеску Етимолошког речника, где се лесковачка лексика обилато цитира).

ЛЕКСИКА ЛЕСКОВАЧКОГ КРАЈА У РЕЧНИКУ СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА И УМЕТНОСТИ

ЧЕСТО СЕ ИСТИЧЕ да Велики речник Српске академије наука и уметности представља ризницу свеколиког лексичког блага српског народа.⁸⁷⁷

Речник САНУ конципиран је као речник књижевног и народног језика, што је условило избор, а донекле и начин прикупљања грађе потребне за његову израду. Поред неколико хиљада књижевних, стручних и популарних дела, бројних часописа, новина и других публикација, али и речника и енциклопедија у којима се могла пронаћи релевантна грађа, поред дела народног стваралаштва, грађа је обухватила и неколико стотине збирки речи прикупљених у народу.⁸⁷⁸

У Уводу прве књиге *Речника* њен главни уредник, А. Белић, напомиње да поред штапане књижевности најглавнији извори јесу знатне „збирке речничке грађе сакупљене у народу, и пре и после покретања рада на овом Речнику“ (Белић 1959, VII). Од самих почетака рада на *Речнику САНУ* почело је и организовано прикупљање лексике

---

⁸⁷⁷ *Речник српскохрватског књижевног и народног језика Српске академије наука и уметности, даље у тексту Речник САНУ или Речник.*

⁸⁷⁸ *Напомена: Данијела Радоњић рођена је 10. јуна 1978. године у Београду, где је завршила основну школу и Трећу београдску гимназију. Дипломирала је на Филолошком факултету Универзитета у Београду 2005. године (студијска група Српски језик и књижевност) са просечном оценом у току студија 9,16.*

свих српских народних говора, а откупљиване су и готове збирке речи, што је знатно обогатило речничку картотеку.⁸⁷⁹

Временом се у корпус који служи за израду *Речника* слило укупно 245 дијалекатских збирки речи (Јошић 2008).⁸⁸⁰ Међу њима је и шест збирки које доносе лексику лесковачког краја. Навешћемо их: Збирка речи из Лесковца и среза пчињског Јована Стојановића, из 1899. године; Збирка речи из Лесковца и околине Јосифа Цветановића, из 1900. године; Збирка речи из Власотинца, Лесковца и околине Христифора Станковића, из 1910. године; Збирка речи из Градње (пољанички срез), Новог Сада и Лесковца Мирка Поповића, из 1900. и 1933. године; Збирка речи из Лесковца и околине Сергија Димитријевића, из 1955. године; Збирка речи из Лесковца и околине Радоша Требјешанина, из 1964. године.

Важан извор лексике лесковачког краја представља и један дијалекатски речник, *Речник лесковачког говора* Бране Митровића, објављен 1984. године. Ово свакако није исцрпан списак извора лексике лесковачког краја заступљене у *Речнику САНУ*.

(...) На примеру наведених извора (6 дијалекатских збирки речи и једног дијалекатског речника), покушали смо да утврдимо колико је лексика лесковачког краја заступљена у *Речнику САНУ*, односно у његових до сада објављених 17 томова *Речника*, који доносе лексику од слова А до слова О. Прегледањем и издвајањем лексема и њихових појединачних значења која су у самом тексту *Речника* потврђена овим изворима, установљено је да њихов број прелази 1000.⁸⁸¹

Најстарија разматрана збирка речи, Збирка Јована Стојановића, из 1899. године, наведена је као потврда за 19 лексема, односно њихових појединачних значења, од којих је за 6 то једина потврда, а међу њима бисмо издвојили *вртенче* (чокањче), *зргурци* (гребени за вуну), *машиште* (ситни отпаци од кучине), *колешњача* (врста крушке), *наглавач* (деоулара, оглав). Збирка речи из Лесковца и околине, Јосифа Цветановића, из 1900. године, потврђује 173 значења лексема,

---

⁸⁷⁹ Збирка речи Христифора Станковића, из 1910. године, наводи се као потврда за 42 лексеме, односно њихова појединачна значења.

⁸⁸⁰ Говорећи о регионалној заступљености речи из народних говора у корпусу за *Речник САНУ*, Н. Јошић показује да су у грађи *Речника* говори штокавског наречја прилично равномерно заступљени (Јошић 2008).

⁸⁸¹ Без претензија на потпуну тачност напомињемо да је у нашем истраживању издвојено 1047 појединачних потврда.

а за 46 представља једину потврду. Неке од њих су: *булка* (кокица, раскокано кукурузно зрно), *булутин* (страшило), *гледац* (мање огледало), *кајар* (умереност у јелу), *лајевница* (обућа без пете), *малокаван* (болешљив). Међу њима је и око 20 турцизама, нпр. *бардак* (земљани суд у облику чаше за захватање воде), *ђугум* (велики земљани ћуп са уским отвором), *бурма* (славина).

Збирка речи Мирка Поповића из 1900. и 1933. године, која између осталог обухвата и лексику из Лесковца, заступљена је са 7 потврда. За 4 значења лексема нема других потврда: *глаголац* (бренце, клатно), *дечурљак* (дечурлија), *јаркати се* (надлагивати се при провадацисању), *напрапошњу* (без чарапа, на босу ногу обути).

(...) Збирка речи Сергија Димитријевића која, према подацима које наводи Белић у Уводу објављеном у првом тому *Речника* (Белић 1959, XXVI), садржи 182 речи, заступљена је у *Речнику* са 42 потврде лексема, односно њихових појединих значења, од чега је за 22 лексеме то једина потврда. Међу њима су: *база* (врста чорбе), *блањав* (приглуп), *бодица* (богиње), *божемске* (бајаги), *ботуња* (тром, нерадан човек).

(...) Како је Речник лесковачког говора Бране Митровића, објављен 1984. године, у грађу *Речника САНУ* могао је бити укључен тек у обради лексике на слово М иако се као извор јавља почев од XIII тома, потврђује 110 лексема и њихових појединачних значења.

(...) На основу свега наведеног можемо закључити да је лексика лесковачког краја добро заступљена не само у грађи *Речника САНУ*, већ и у до сада објављеним томовима овог речника. Укључивањем нових извора дијалекатске лексике у грађу *Речника*⁸⁸² извесно је да ће у наредним томовима *Речника САНУ* лексика лесковачког говора, односно југоисточне Србије бити још богатије представљена.⁸⁸³

---

⁸⁸² Радмила Жугић, *Речник говора јабланичког краја* (Жугић 2005).

⁸⁸³ Данијела Радоњић, *Институт за српски језик САНУ, Београд, Лексика лесковачког краја у Речнику САНУ, Наше стварање, Лесковац, 2009, стр. 243.*

РЕЧНИК ГОВОРА ЈАБЛАНИЧКОГ КРАЈА

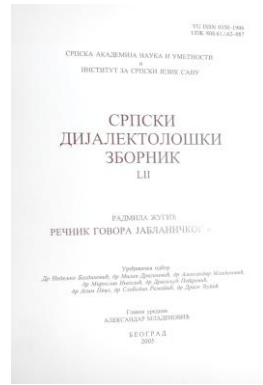
РЕЧНИК ГОВОРА ЈАБЛАНИЧКОГ КРАЈА РАДМИЛЕ ЖУГИЋ -

У Белићевим *Дијалектима источне и јужне Србије* (у даљем тексту БАДИЈУС), у оквиру разматрања јужноморавских говора, помиње се и Лесковац са селима источно од њега, Градашницом, Јашуњом и Предејаном, али се не помиње ни једно место са подручја јабланичког краја.⁸⁸⁴

Макар и у овако сажетом облику, на основу језичких црта које ћу касније изнети, може се потврдити Белићева констатација, да „места (која он наводи у Дијалекту, јер из њих није уносио грађу, а међу њима су и места која припадају подручју приказаном у *Речнику говора јабланичког краја*) која се наводе између ове пруге (мисли се на пругу која пролази поред Пасјаче, Соколске планине и Петрове Горе) и оних места, која ја ниже спомињем (међу поменутих местима је и Лесковац са наведеним селима), припадају, уколико нису насељена у најновије време, овоме говору (мисли на јужноморавски).⁸⁸⁵

Јабланички крај обухвата насеља у сливу реке Јабланице. Подручје слива Јабланице, заједно са сливовима Пусте реке и Ветернице заузимају средишњи део леве стране Јужне Мораве.⁸⁸⁶

У геоморфолошком смислу, дакле, пратећи вододелнице слива Јабланице, јабланички крај је омеђен са северозапада

⁸⁸⁴ *Радмила Жугић, Речник говора јабланичког краја, Српски дијалектолошки зборник, II, стр. XI. Напомена: На почетку ове књиге, Радмила Жугић је записала: „Да ви неје просто ни на овај ни на онај свет, ако гу не школујете све докле оће да иде у школу. – Овај аманет деде Јосима испунише моји родитељи Велимир и Ружа, стриц Мирко и стрина Лепка, тетке Јованка и Боска. Речник говора јабланичког краја је бескрајна захвалност свима њима.*

⁸⁸⁵ *Александар Белић, Дијалекти источне и јужне Србије, СДЗб I, Београд 1905.*

⁸⁸⁶ *Радомир Илић, Јабланица, Ветерница и Пуста река, СГД, књ. 46, стр. 5, Београд 1978. године.*

планином Раданом, са севера сливом Пусте реке, односно пусторечким крајем, са североистока средишњим делом леве стране слива Јужне Мораве. Источну границу испитиваног подручја чини слив Ветернице а југоисточну врањски крај. Са јужне и западне стране јабланички крај је отворен према Косову. Из легенде приложене карте може се видети извесно језичко шаренило говора јабланичког краја. Додуше, ако се изузму његов северозападни део обележен бројем 2 (два) са насељима Гајтаном, Дренцем, Маћедонцем реткоцерским, Лецем, Стублом, Спонцем и Реткоцером у горњој Јабланици, као и насеље Голи Рид и Нова Топола, у доњој Јабланици на самом ободу североисточне вододелнице јабланичког краја, може се говорити о језичком континуитету јужноморавског говора обележеног бројем 1 (један). Ваља нагласити да су напред наведена насеља настањена још крајем XIX века досељеницима из Црне Горе који чувају свој говор источнохерцеговачког говорног типа. Заокружена насеља у горњој Јабланици обележена бројем 3 (три) и 4 (четири) имају мешовиту етничку структуру, али у свима њима живи стариначко становништво српског порекла чији је говор јужноморавски. Тако у селима Тулару, Тупалу, Сјарини (адм. назив Сијарина) и Рамној Бањи (адм. назив Равна Бања) – на карти обележен бројем 2 (два), поред Срба живе и Шиптари. У варошици Медвеђи и бањском насељу Сјаринској Бањи (адм. назив Сијаринска Бања) са бројем 4 (четири) живе Срби, Црногорци и Шиптари. Дакле, у насељима мешовите етничке структуре Срби говоре јужноморавским говором, Црногорци источнохерцеговачким говором, а Шиптари албанским језиком. Јасно је да Шиптари свој језик користе само у међусобној комуникацији, јер је званични језик проучаване области српски језик. Говор јабланичког краја, са изузетком малог броја насеља настањен искључиво Црногорцима, јужноморавски је говор.

Дијалекти источне и јужне Србије А. Балића су основа за сва каснија дијалекатска истраживања ових језичких простора. (...) Говор Лесковца Ј. Михајловића, нажалост, није овде цитиран, али ће као расправа о говору пункта који је у саставу подручја јабланичког краја, ући као библиографска јединица. Међутим, дијалекатски речници из источне и јужне Србије, као лексикографски извори консултовани приликом писања Речника говора јабланичког краја били су од велике користи у погледу одабира лексике, систематизације грађе и сл. Велики речник САНУ као и шестотомни Матице српске разрешавали су многе моје дилеме техничке или суштинске

природе и без њих би Речник говора јабланичког краја био знатно мањкавији.

(...) Речник говора јабланичког краја броји око девет хиљада одредница које се претежно јављају са најмање две семантичке реализације. У јединственом азбучном редоследу, уз апелативску лексику, наведен је мањи број ономастичких јединица. То су називи једног броја села са подручја чији је говор представљен, њихови етници и ктетици, поједини микротопоними, морфолошки занимљиви ликови личних имена, скраћених личних имена и хипокористика поменутих у потврдама.

(...) Речник говора јабланичког краја је рађен по методици Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ, уз нужна одступања условљена с једне стране специфичностима дијалекта о коме је реч, с друге стране захтевима које намеће природа оваквог, диференцијалног речника и назад елиминисањем неких техничких решења.⁸⁸⁷

---

⁸⁸⁷ Видети опорније Р. Жугић, *Речник говора јабланичког краја*, стр. XL

ЦРНОТРАВСКИ РЕЧНИК

ЦРНОТРАВСКИ РЕЧНИК РАДО САВА СТОЈАНОВИЋА - У издању Српске академије наука и уметности и Института за српски језик САНУ, 2010. године објављен је на 1.060 страна *Црнотравски речник* Радосава Стојановића, професора и познатог књижевника.⁸⁸⁸

%

Црнотравски говор припада сврљишко-заплањском типу говора у оквиру призренско-тимочке зоне српског језика, онако како је одредио Александар Белић у *Дијалектима источне и јужне Србије*. Но, овај говор не захвата само насеља која су у непосредном окружењу варошице Црна Трава, нити само села која припадају овој општини, већ нешто шири појас, пружајући се према насељима Грделичке клисуре у којима доминира јужноморавски говорни тип, а која досадашњим дијалектолошким проучавањима нису била овухваћена.

---

⁸⁸⁸ Српски дијалектолошки зборник LVII, Београд, 2010, стр. 11-17. Напомена: Стојановић је рођен је 1. новембра 1950. године у Паруновцу, код Крушевца. Одрастао је у Млачишту, у Црној Трави. Школовао се у Млачишту и Црној Трави, Нишу и Приштини. Дипломирао српскохрватски језик и југословенску књижевност на Универзитету у Приштини. Био је професор у Гимназији „Иво Лола Рибар” у Приштини, новинар, уредник и главни и одговорни уредник (1990-1993) листа „Јединство” и директор Покрајинског народног позоришта (1993-2004). Члан је Удружења књижевника Србије од 1985. године и Удружења новинара Србије од 1979. године. Са Косова је прогнан јуна 1999. године. Живи у Нишу и на Чемернику. Стојановић је објавио велики број књига песама и приповедака, три романа, неколико драма, научних и публицистичких студија. За досадашњи рад Стојановић је добио више годишњих награда за новинарство листа „Јединство”, као и књижевне награде „Стеван Сремац”, „Лазар Вучковић”, „Златно перо Стефана Лазаревића”, „Милутин Ускоковић”, Награду Књижевног друштва Косова и Метохије за најбољу књигу, 1999. године, награду „Лаза К. Лазаревић”, „Раде Драинац” и специјалну награду Сусрета професионалних позоришта Србије „Јоаким Вујић”, 2000. године.

Његове лингвистишке карактеристике је сасвим добро обрадио и описао др Вилотије Вукадиновић у *Говору Црне Траве и Власине*, тако да у нашем Црнотравском речнику није неопходно давати посебна објашњења и назнаке о овом говору. Другим речима, Вукадиновићева студија у нашем речнику, и обратно, наш речни у Вукадиновићевој студији има одговарајућу језичку потврду, када је реч о црнотравском говору. Но, не испустимо из вида да се Вукадиновићева студија бави и говором Власине, коме припадају и нека насеља црнотравске општине.⁸⁸⁹

(...) С обзиром на чињеницу да је ово, у последњих педесет година, изразито депопулациони крај и да ће, колико за деценију-две, његова насеља остати без житеља чији је матерњи црнотравски говор, *Црнотравским речником* настојали смо да обухватимо (колико се то могло) лексику која је (била) у употреби у временском распону од стотину последњих година а која не припада стандардном српском језичком изразу. Осим чињенице да је аутор овог речника у дубокој вези с родним крајем (Млачиште, Жутини, Село), (те да је објавио више приповедачких књига везаних за поднебље Црне Траве), у изради *Речника* коришћени су фонолошки записи стари и до три деценије, а обављена су и нова снимања на терену говора саговорника који нису напуштали родни праг, а имали смо на увид и литературу (доста скромну) везану за лексику овога краја.

Кад помињемо ту литературу, мислимо пре свега на речи црнотравског говора (око 500), које је проф. Миодраг Поповић записао од своје мајке Евгеније и бабе Гиздаве, лета 1950. године, а које се налазе у оставштини Сергија Димитријевића. Речи су, без већих претензија сакупљача, дате са оскудним тумачењем и без акцента. Према његовом каснијем присећању, оне још онда нису биле у употреби. Оне речи које је М. Поповић записао, а на које ми нисмо наишли у говору Црнотраваца и чије нам значење није било познато, у речнику смо означили са: (записао М. П.) или само (М. П.).

(...) У Лесковачком зборнику XLIV, 2004. године, *Татјана Јанков* је објавила рад „*Лексика прераде вуне и конопље у селу Горње Гаре*“ (рађен под руководством проф. Недељка Богдановића), које припада црнотравском говору, са речником (око 250 речи) који је дат с примерима из народног говора, али су речи и овог пута, заслугом редакције,

---

⁸⁸⁹ Радосав Стојановић, *Увод у Црнотравски речник, Српски дијалектолошки зборник LVII, Београд, 1910, стр. 11.*

објављене неакцентоване. *Срећко С. Станковић* је у обимној књизи „*Брод, село код Црне Траве*“ (2006) без неког реда и критеријума донео један број речи овога говора, са приличним импровизацијама и честим неадекватним тумачењима и, такође, без акцента.

(...) *Речник* је припремљен по методологији по којој је рађена већина дијалекатских речника објављених у издањима САНУ и њеног Института за српски језик са евентуалним незнатним одступањима. Можда је, евентуално, могао бити и квалитетније урађен да Институт има јасно конципиране критеријуме и начине уноса лексичке грађе. На крају овога обимног посла, свесни смо да смо могли много тога другачије и боље урадити. Но, основна чињеница да је лексика ту, забележена, и да је време неће потрети, чини нас задовољним, уз напомену да смо се трудили да објашњења лексема буду што концизнија и краћа, јер нам није био циљ да детаљно описујемо оно што наши читаоци већ знају.

(...) Имајући у виду да је црноравски говор на неки начин уклињен између два доста различита говорна типа тимочко-лужничког и јужноморавског, то смо за оне лексеме које се не срећу на целом подручју овога говора назначавали и места где су најфреквентније. Наравно, историјска кретања становништва овога краја била су усмеренија према Морави, Предејану, Владичином Хану, Грделици, где је пролазио воз, једино превозно средство у дугом временском периоду, понајвише због печалбарства, а и због чињенице да су то били развијенији крајеви, то је утицај моравског говора код појединих лексема евидентнији, док је народ остао имунији на утицај власинског говора, који припада тимочко-лужничком типу. Отуда се и срећу лексеме: *слуба, слупац, брго, улегњује* и сл. уместо доминантнијих *слаба, слапац, брзо, улази* итд. Наравно, ми смо и ове облике речи бележили, али не све. Овакви варијетети јављају се понајвише у местима која су гранична са моравским (Мачкатица, Мрковица, Црвени Брег, Ново Село), односно са лужничким говорним типом (Криви Дел и Дарковце), ако се кадгод сретну неке речи с њиховим варијантама.

У *Речник* је ушао, наравно, и један број речи које су одраз савременог живота, а које продиру на рурална подручја како путем медија тако и већом и бржом комуникацијом и фреквенцијом људи између села и града. Тамо где су породице на селу остале с једним чланом, чији је брачни друг умро, такве особе зиму најчешће проводе код деце или рођака у граду, да би се с првим пролећем вратиле у родни крај. Везе

с рођацима одржавају већ десетак година мобилним телефонима, док фиксне немају. Те савремене речи (из културе, технике, образовања, политике, жаргона) преломљене су кроз народни осећај за језик, добивши нешто измењеније ликове, а некад и померенија значења.⁸⁹⁰

Са *Црнотравским речником*, Црна Трава биће ретко подручје српског језика, ако не и једино, које има своју и дијалектолошку монографију и дијалектолошки речник. Значај *Речника* видимо у обезбеђењу обилне грађе за етимолошка проучавања, чиме се он директно укључује у грађу за Етимолошки речник српског језика. *Речник* има и значајну културолошку вредност, будући да похрањује значења и сазнања стариначког становништва, удаљеног од главних комуникација, и смештеног у брдовитим пределима, упућеног да сопственим трудом, довијањем, веровањем, и на основу сопственог искуства решава питања живота и опстанка.

Померањем пажње на лексику из новијег периода, *Речник* улази у пажњу социолингвистике (додајмо да већ десетак година постоје Власински сусрети, као годишњи скупови научника социологије села, којима би садржина овог речника била добродошлица са становишта појмова и термина насталих на вишевековној пракси – радној и комуникативној) соског живља управо са подручја Власине. *Речник* је нискористив и за наставу завичајне историје и наставу матерњег језика.

Више година трају напори на проучавању такозване дијалекатске књижевности, нарочито оне која се ствара на локалним идиомима југоисточне Србије, удаљенијим од основице књижевног језика (Лесковац, Врање, Пирот, Ниш). Стваран од књижевника, домороца, *Црнотравски речник* Радосава Стојановића је од велике помоћи и

---

⁸⁹⁰ Радосав Стојановић, *Увод у Црнотравски речник*, Београд, 2010, стр. 11-17. Напомена: У фусноти стоји да је рад настао у оквиру пројекта Дијалектолошка истраживања српског језичког простора, који финансира Министарство науке и технолошког развоја Републике Србије. Уреднички одбор: др Недљко Богдановић, др Милан Драгичевић, др Александар Младеновић, др Мирослав Николић, др Дагољуб Петровић, др Асим Пецо, др Слободан Реметић, др Драго Ђупић. Напомена: Аутор је записао „Посвећено свим црнотравским неимарима и печалбарима, који у XX веку у овој земљи оставише немерљив трагове својих градитељских руку, и женама Црнотравкама, које, у исто време, на оскудној црнотравској земљи, однеговаше часне градитеље и бранитеље српске земље“.

евентуалним радницима (сам аутор не припада тој књижевности, иако је многе завичајне лексеме уградио у своју прозу), који свој израз темеље на говору ужег региона. Најзад, *Речник* је велики резултат пројекта „Дијалектолошка истраживања српског језичког простора“ Института за српски језик САНУ.

Због свега изложеног, чему додајемо и невеселу чињеницу да је демографско и социјално подручје овога речника у потпуној девастацији, а његов говор на удару многих промена које захватају његов дијалекатски статус, предлажемо да се Црнотравски речник Радосава Стојановића објави као целовито издање, као прилог проучавању српских говора са југоистока Србије, као грађа за Етимолошки речник српског језика и као резултат научноистраживачког пројекта „дијалектолошка истраживања српског језичког простора“.⁸⁹¹

Радосав Стојановић, дипломирани филолог за српски језик, књижевник (...) после вишегодишњих теренских истраживања говора Црне Траве (југоисточна Србија) сачинио је обиман дијалекатски речник, на 1.060 страна. У овоме послу аутор се показао као добар познавалац свога завичајног говора, а филолошко образовање и литерарно умеће омогућили су му да забележену лексику обликује у прецизно дело лексикографског описа једног говора удаљеног од основице књижевног језика, у националном и социјалном региону југоисточне Србије који је у потпуном замирању. Забележена лексика, у којој егзистирају речи из дубоке старине, са специфичним значењима, које одсликавају и некадашњи живот сељака у високим пограничним пределима југоисточне Србије, смешта се овим речником у духовне трезоре српског језика, будући да је то језик најстаријег слоја (већ значајно проређеног) становништва. (...) Лексикографска обрада је у традицији дијалектолошких речника који се објављују у Српском дијалектолошком зборнику, а овај речник карактерише пажња аутора на регистравању језичке полисемије, као и ка функционалном разлучивању комуникативне функције од стилске функције и народне фразеологије. То га, у скоро свакој другој речи, чини богатијим у односу на друге речнике дијалектолошке науке.⁸⁹²

---

⁸⁹¹ Др Недељко Богдановић, извод из рецензије.

⁸⁹² Извод из рецензије проф. др. Слободана Реметића, главног уредника Српског дијалектолошког зборника.

АКЦЕНАТ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ И ЛЕСКОВАЧКОМ ГОВОРУ

ОВДЕ, на југу, људи се сасвим добро разумеју и без акцената (а тек им дужина није ни на крај памети!) Ипак, тек када сам одслушала прво предавање свог професора акцентологије *Петра Ђукановића*, схватила сам колико је леп српски књижевни језик – записала ја на свом ФБ профилу једна студенткиња и закључила: „Тајна је у акцентима и дужинама!“⁸⁹³

Али, кренимо редом:

1. акценатовани слог је онај слог који је доминантан у некој речи, онај који је најистакнутији у речи, најгласнији;

2. овако се обележавају (*видети слику*):

СКИЈЕ: Како се спуштате најбрже низ брдо – на две или на једној скији? Наравно, на две, па је ово подсећање на **КРАТКОСИЛАЗНИ** акценат; **БРДО**: А кад се спустите низ брдо, а нема жичаре – дууугоооо се пењете, па је ово подсећање на **ДУГОУЗЛАЗНИ** акценат;

ЈЕДНА СКИЈА: као краткосилазни али једна црта – **КРАТКОУЗЛАЗНИ**; Једна скија: супротно од краткоузлазног – **ДУГОУЗЛАЗНИ**.

Ето, сад кад смо научили како се који обележава, прешли смо пола пута. А сад редослед одређивања акцената: Поделите реч на слоге (као кад скандирате: Пар-ти-зан, Звез-да, Миле-на, Мар-ко);

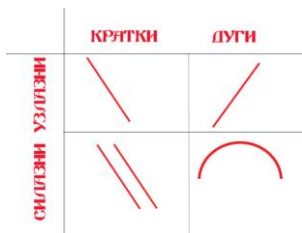
1. корак – **МЕСТО АКЦЕНТА**; одређивање места акцената: **СУН-ЦО-КРЕТ** – на последњем није, **СУН**цокрет или сунЦокрет-ово прво, дакле **СУН-цо-крет**; **фо-ТЕ-ља**, **МАС-ли-на**, **КЛА-вир...**

2. корак: **ДУГ – КРАТАК**

3. корак: **СИЛАЗНИ-УЗЛАЗНИ**

За ово под 2. и 3. мала помоћ следи. И наравно, још да додамо нека правила:

1. једносложна реч има само силазне акценте;

⁸⁹³ *Маја Радоман Цветићанин, Акценти. Напомена: Видети сајт www.majaradoman.com*

лав – вал, сан – нас.. само силазни дуг или кратак (скијице – кратак, капица-дуг);

2. унутрашњи слог вишесложних речи носи само узлазне акценте; (цртица лево, цртица десно; треба само одредити да ли је дуг или кратак);

3. на првом слогу може да стоји сваки акценат;

4. на последњем слогу никад не стоји акценат;

И шта онда?! Многи све ово знају, а не знају да одреде акценат, јер ми који нисмо рођени у подручју које препознаје акценте, тешко да можемо да научимо да их изговарамо. Можемо да их препознамо кад чујемо правилно изговорене; мислим, то можемо да научимо, али врло ћемо тешко научити да их изговарамо, тешко, али не немогуће, иначе не би било доброх глумаца и рецитатора ни из Ниша, ни из Врања, Пирота, Лесковца, а знамо да их има!

Па, како?! Једноставно, све се учи, па и акценат! Само треба да замислите како би ту реч изговорио неки ваш рођак из Ужица или Ваљева, а ако га немате, можда неки лик из серије из тог краја, можда Дракче, рођак са села.

Издајање и истицање одређеног слога у оквиру речи назива се акценат. Акценатски систем српског језика делује доста компликовано. Већина нас се „плаши” сусрета са њима. Тај бојаљиви приступ највише долази до изражаја када треба спремати испит. Кроз следећи текст показаћемо да акценти нису баук!

Српски језик, дакле, има четири акцента који се разликују по трајању и тону: дугосилазни, краткосилазни, дугоузлазни, краткоузлазни. Уз њих постоји и постакценатска дужина.

Иако све делује доста сложено, постоје одређена правила која нам помажу да схватимо њихову природу. Хајде да их се подсетимо!

Једносложне речи имају само силазне акценте.

Када реч има само један слог, акценат је дугосилазни, као у речима *мрâв*, *ћâк*, *јêж*, или краткосилазни *цâр*, *брâт*, *кôш*. Треба обратити пажњу када мењамо одређену једносложну реч кроз падеже. Уколико мењамо реч која означава нешто живо, она неће мењати акценат. Када мењамо реч која означава нешто неживо, онда ће она променити акценат из силазног у узлазни: *глâс* – о *глâсу*, *зûб* – о *зûбу*. Изговорите ове примере и чућете да не звуче исто!

Мали савет: обавезно изаберите по две речи да вам буду „*калуп*“ за сваки пример на који наиђете. Тако ћете најлакше одредити акценат у датој речи. Наши примери су *дрûг* и *сâн*.

Покушајте сами да акцентујете следеће примере: миш, филм, век, крш, лом, зид, топ. Није било тако тешко, зар не?

%

Унутрашњи слог вишесложних речи има само узлазне акценте.

Ова тврдња одмах нас усмерава на то да се силазни акценти не могу наћи на унутрашњим слоговима, па нам то олакшава посао. У примерима *сигѝрност*, *наговѝрати*, *ведѝрина*, *матемѝтика*, *возѝачи*, *астронѝмија* имамо дугоузлазне и краткоузлазне акценте.

Ево примера за вежбање: барикада, балада, кривина, спаваћица, претрчати. Дакле, знамо да иду узлазни акценти, треба само одредити да ли су кратки или дуги.

%

На првом слогу може стајати било који акценат.

Е, ово нам задаје доста мука. Како одредити акценат? Када наиђемо на неку вишесложну реч, прво одређујемо место акцента (у овом случају први слог), а онда и дужину (Да ли изговарамо *баааалон* или *балон*). У многим примерима може нам помоћи и дијалекат. Сетите се серије „*Село гори...*“ и њиховог изговора нпр. речи *лекар*? Акценат је на последњем слогу: лекѝр. Пошто у српском стандардном језику акценат никада не стоји на последњем слогу, он се мора померити за један слог напред. Тада он мења и тон – прелази из силазног у краткоузлазни. Тако добијемо *леѝкар*. Такве су и речи: *белешка*, *зубар*, *крунисати*, *кармин*, *лажов* итд. Наша два примера као калуп за узлазне акценте су *риѝка* и *ѝтлас*.

Неакцентовани слогови могу бити кратки и дуги. Дуги слог може бити само иза акцентованог слога и назива се постакценатска дужина. *Кѝпам*, *ѝтам* су примери где нам опет може помоћи дијалекат. Ако је у дијалекту акцентован последњи слог (копѝм, читѝм), у стандардном језику силазни акценат прелази напред, а на том месту остаје дужина, па добијамо *кѝпѝм*, *ѝтѝм*.

%

Акценат спада вероватно у, благо речено, најмање омиљене лекције, када је српски језик у питању. Једна студенткиња је прибележила: „Ја сам лично на факултету имала професора са Катедре за српски језик, који је докторирао на акцентима и о чему год да се причало и предавало, он је то некако повезивао са акцентима и користио прилику да прозове некога и да му акцентује одређене речима и одреди врсту акцента. Резултат је био да смо сви, генерацијски, замрзели акценат. Више смо се бавили

акцентима у страном језику, него у сопственом. Шалу на страну, акценат мучи многе од вас, знам поуздано од оних са којима сам у контакту. Да смислим нешто оригинално, да вам помогнем, тешко! Реч акценат потиче од латинске речи (*accentus*), што би значило буквално песма, запевање додато говору. Тамо где је потребно да акцентујемо, ту на неки начин мало и запевамо а да нисмо тога свесни. Шта год да књиге пишу и стручњаци кажу, одређивање акцента у српском језику највише зависи од осећаја за слух, односно ритам а то спада у урођене таленте.

%

СТАРА АКЦЕНТОЛОГИЈА – За илустрацију говора Лесковца и југа Србије (уз обележене акценте) наводимо примере из „Речника говора јабланичног краја“ Радмиле Жугић.⁸⁹⁴

- Идòмо ја и Тòма у Лескòвац, купìмо на унùке млòго ùбаве аљìнке на крнèри.
- Понèси амрèл, мож заврне, видìш да се облàчи.
- Бàбе пошлè у сабòр у àк плàдне, па разапèле амрèли.
- Млòго ву досађује тај кàмењ у жљùч, ће мòра да ìде на аперàцију.
- Изучìја се ùбаво да свìра рамунìку, рамунìкаш на мèсто.
- Донèси артишке да подлòжим òгањ!
- Од овòј бèло брашно нèма арчèње до Велигден. Млòго се даjà на арчèње, а нìшта нèће рабòти.
- Нèмам атър нìшта да рабòтим, нèмам за кугà да се мучим, децà ми се по свèт растикàла.
- Сабрàле се бàбе пред капìју, седìв у èндек и орàтив.
- Немòј се млòго бàвиш у Лебàне, детè ће се разбùди па ће плàче!

Појава књиге Рада Јовића „Ђораво злато” – стихови старовремски, 1988. године (*цртеж и манускрипт Слободан Костић - Коста*), наишла је на благонаклон пријем читалаца, а и код критике. У издању Удружења писаца општине Лесковац објављена је, у нешто проширеном облику, и под другим насловом: „Наша чаршија”- стихови старовремски, друго издање, „Ђораво злато” (1997).

---

⁸⁹⁴ Радмила Жугић, *Речник говора јабланичног краја, Српски дијалектолошки збирник ЛП, Београд 2005.*

Пре појаве Јовићевог Ћоравог злата, Ненад Кражић је објавио две монодраме (Зорка Мантина и Копе Шустер) и драмолет (Нек иде и јуже), 1981. године, под заједничким насловом „Будења“. Значајно је поменути да је рецензент „Будења“ био професор Јован Јоца С. Михајловић, врстан зналац лесковачког говора и аутор књиге „Лесковачки говор“ (1977). Др Момчило Златановић, други рецензент „Будења“ истиче: Ненад Кражић до присности познаје дијалекатске особине лесковачког говора. Поред тога зналац је и многих локалних пословичних поредби и изрека. Њих је изванредно уткао у монологе и дијалоге и тако потпуније дочарао староградску лесковачку средину.”

Гордана Томић - Радојевић објавила је 1989. године збирку песама Исцв’тена стрњика”. Ђорђе Ј. Јанић, књижевни критичар у рецензији бележи: „Збирка песама Гордане Томић Радојевић састављена је од изразито лирских песама писаних у дијалекту, што им даје посебан шарм, чији је уметнички ниво врло висок. Она представља драгоцен допринос развоју дијалекатске поезије код Срба и освежење у савременој поезији.” Бриљантна књига записа Саве Димитријевића „Свеће у снегу”, људи и сокаци старог Лесковца (1990), „Камењ на памет” (1994), „Баче поголеме од сокаци” (1994) – такође су писане у дијалекту. У дијалекту „на лесковачком” пре (Другог светског) рата писали су: Наталија Драгомировић („Лесковчани у Паризу”), Сретен Динић („Наша работа”), Добровоје Каписазовић (Лесковачке чараламе и заврзламе”), Драгољуб М. Трајковић („Ладовинке и фотелке”), Брана Митровић („Искрице из Дубочице”).⁸⁹⁵

---

⁸⁹⁵ Томислав Н. Цветковић, *О лесковачком говору с поводом“*, Помаку, бр. 3, јануар-март 1998. године, стр. 1.

ВРЕМЕ ПРОШЛО – ВРЕМЕ САДАШЊЕ

(Уместо закључка)

Извори и литература:

Данило Коцић: *Лесковачки писци – трагови и трагања, I-II*

Д. Коцић: *Лесковачки писци и њихово доба*

Д. Коцић: *Изабране странице*

Д. Коцић, *Википедија*

I

ПРИЧА О ЛЕСКОВЦУ је, углавном, историја наде и – бола. Тешко је описати живот једнога краја, јер се не смеју да забораве сузе у којима су испричане тужне странице не само **Лесковца**, него и **Србије**. На Балкану, где се укрштају многи светови, Лесковац је доживео и своје тзв. **“златно доба”**, али и историју највеће туге, **савезничко бомбардовање 1944.** које је деценијама била тзв. “табу тема” и **НАТО** агресу. Превише за један обичан људски век и град на обалама **реке Ветернице**. Због тога, и када би се написало све што се зна о овом крају југа Србије, речено би само – премало.

Прича о Лесковцу је истовремено и историја **знаменитих личности** овога краја, али су неки заборављени иако су годинама, а појединци и деценијама, проносили славу места у коме су први пут заплакали.

У опширној студији којој наденух именослов **Лесковац: другачији од других** наставио сам, заправо оно што сам одавно започео у студијама у два тома: **“Лесковачки писци – трагови и трагања”** и **“Лесковачки писци и њихово доба”**, али и у другим радовима који су део **моје библиографије**.

У историји литературе, Лесковац је (не)намерно скрајнут. Између два светска рата овде су живели и радили писци чија су дела, ван сваке сумње, у самом врху наша књижевне радионице. Поменимо, на пример, само име **др Жака Конфина**, али не треба сметну из видокруга ни **друге ауторе-ствараоци између два светска рата**, чији су дела била предмет и нашег интересовања протеклих деценија. После Другог светског рата, огласили су се појединци који су написали заиста вредна дела, али су и они (не)намерно скрајнути са књижевне мапе Србије. О томе сам писао у поглављу **“Лесковачки писци после Другог светског рата”**. Лесковац, нажалост, мало зна о **академицима** пореклом из овог **“завичајног круга”**, изванредним научницима, чији су радови цитирани у најугледнијим светским часописима.

Такође, Лесковац може бити поносан на бројне докторе – председнице Подружнице СЛД. Наравно, у Лесковцу су радили и други изузетно познати лекари, који су се бавили и књижевним стваралаштвом.

Ова најновија књига је само исечак из богатог мозаика који чине не само познате личности, него и прича о колективима овог поднебља.

Коначно, не треба сметнути с ума ни бројне листовете и часописе (Наше стварање) или (Лесковачки зборник), на пример, најстарије часописе, у којима су исписане странице прошлог, али овога времена. Истакнуто место имају, “Задужбина Николаја Тимченка” и Легат који носи његово име и сви су они доказ да је овде било и да има вредни стваралаца сваке врсте искреног поштовања.

Због тога сам уверен да ће неко други, у неком другом времену, много боље, садржајније и целовитије, исписати историју лесковачког сваколиког, посебно књижевног-публицистичког корака, и тако потврдити давно изречену оцену да се и у унутрашњости стварају дела вредна дугога трајања.

II

НИСИ ЛОШЕ описао мој живот. Суочио сам се са прошлошћу. Са тајнама и заверама. Од речи, до речи препричавао снове. Проналазио пролазност времена у својим и туђим очима. Скривене приче повремено ме изненадиле. Сазнао о нијансама забрањених порока. О сумњивим лицима и бољем животу. О сведоцима времена и новим јутрима. Имао прилике да упознам сличности истих боја. Распознао мирисе земље у завичају. Видео срушене мостове после силних киша. У даљини разазнао звук бубљева. Налазио нове рецепте за игре спаса.⁸⁹⁶

Повремено каснио да испуним своја надања. Скривену лепоту налазио у тренуцима ћутања. У интервалима самоће. И

---

⁸⁹⁶ *Post festum* - То је израз који се користи у значењу прекасно. Етимологија нас упућује да је овај појам потекао из латинског језика, од истоимене речи, у значењу после свечаности. *Post festum* се још преводи као пословица: „После боја, копљем у трње“, што значи да је после завршетка борбе у којем је познат исход беспотребно се даље борити када је пораз (или победа) очигледан! Ово је закључак ове студије; прилог из моје књиге *Време сенки - светионик* (позајми ми моју мисао).

одсјају далеких звезда. Лице љубави било је шифра свих мојих жеља. Са завичајног узвишења видео други свет.

Записао си о мени истиниту причу трајања. „Волео си њу као изабрану лепоту. Млада, лепа, заносна, божји дар. Био си млад и жедан кише. Једном си прибележио туђу мисао о лепоти. Допала ти се, јер је освојила твој простор жудње Где је љубав према лепоти, ту почиње уметност! Тада си више него касније схватио смисао младости. Тада си разумео значај пролазних авантура. И тада си најбоље уписао бесмисао умирања.

Разумео сам, макар повремено, оно друго време. Било је притајених ноћи и ветрова као опомена. Често сам стајао без иједне речи. Нисам мисли о времену које се котрља. Није било сећања на кровове детињства. И није било невештом руком урађених цртежа.

Сат са сеоске школе одавно је заразно ћутао. Остао је без гласа и једне сказаљке. То је била избледела слика прохујалог доба. Све је мирисало на тугу и боје које не препознајем. Видео сам упрошћене тренутке дана. Гледао старински намештај који је бележио време. И чуо свој промикли глас у планини.

Дуге кишне дане памтим као сагорелу свећу. Док из прозуклог сећања израња траг прошлости. И лебди између мене и провалије као сенка дана. Повремено видео дотеран свет. Када су славе. Умирања. И свадбе. Тада моје невино лице нагло израста.

Схватио сам колико је живот дубока провалија. Колико је окамењен као највећа опомена. И колико слободан као везани пас. Тада понајбоље препознајем своје уплашене очи. Придајем неким догађајима значај великих празника. Недељне дане памтио сам по породичном ручку. Тада сам био сажаливо миран и озбиљан. Нисам хтео да изгледам сумњичав и неваспитан. Веровао сам у време будућих нада. У дане који се чекају као светла мајска јутра. У песме које славе победу. И приче старца које су лековите.

Догађало се да сажаливо презирем себе. Неповерљиво сам озбиљан. И, нарочито у младости, био ненадано сумњичав. Осећао сам се као рањено псето које цвили. У огледалу тога трептаја видео сам често страх. Препознавао уплашене и сиромашне горштаке. И све то чувао као највећу тајну детињства. Невешт у ћутању, говорио сам себи у браду. Повремено ме посматрали уз забринут осмех. Одговарао сам тугаљиво, али самоуверено.

Истина је далеко, али се назире! Тешио сам се незнањем других, око мене. Опет ћутао и тако говорио! У таквом стању, писао сам сладуњава писма. Касније, смејао сам се невештом рукопису. Мислио сам да је спас у пијанству. Нисам упао у ту замку живота!

Усамљен, повремено сам тумачио своју несрећу. Уморан од лутања још у детињству. Гледао туђе, непознате пределе. У своју слику нисам сигуран. Око мене су биле разне непогоде. Бол! Страх! Ужас! Фијукао је ветар и падао снег, али се нисам бојао. Био јачи од летњег пљуска.

У лепоти невремена видео друго лице. Своје очи нисам препознавао. Нагнут над понором таме, бежао у пролазност. Тражио оно друго време. Време пре истине, ако је уопште има! И време пре сваког времена страха. Ишао завичајном кривудавом реком. Друга обала била далеко, зарасла у коров. Бацио камен, да проверим туђе заседе. Гледао у небо које је претило немиром. Тада сам личио на уплашену срну. Очи биле замагљене од несталних речи. Био сам друга сенка своје сенке. Нисам имао храбрости да се радујем истини. Из страха. Опет из страха. Из непозваних крајева.

Свугде и одједном, стизали су непожељни гласови. И да су били знани, тешко бих разабрао смисао. Старачке речи нису препознавале нове гласове. Тада сам схватио: човек другог доба је други човек! Из дана у дан, смешим се отсутно. Глас ми је пресечен и тугаљив. Хтео бих, не могу да заплачем. Не могу да изговорим ниједну реч. Не могу да пожелим ни капи воде. Поразило ме време. Глас није могао поново да изда, одавно се то десило. У очима сам приметио неспокој. И сумњу. И лажан поглед, као кроз маглу.

Све је стало, као да се ништа није десило. Ни поглед, ни глас, ни сузе! Нема ничега. Не личим ни својој слици из овог доба. Не могу да се сетим ни младачког трајања. Једино је добро што не распознајем појмове. Ни мржњу. Ни бол. Ни време. Као да сам странац у недођији. Као да сам на пустари. И као да сам необријан, зарастатао у несећање.

Покушавам да пронађем макар распукли глас. Не успевам, немоћан да остварим оствариво. Данима лежим без погледа у небо. Неухваљив за своју мисао. Не чујем ни шумове протеклих дана. Не сећам се властитих превара. И успомена које нестају у магли. Само примећујем сенке свога тела. Несталне су, као да су утваре. Не могу да их зауставим иако трчим. Тада ми сину мисао као провиђење. Нема сигурнијег пута од смрти. Долази као похабана реч. Као застао, мукли глас у планини. И као прича којој нема краја. Тако настаје

нови живот наде. Као да сам га одавно познавао. Као да сам са њим водио дуге приче. И као да сада видим његово друго лице.

Време је било нестално, препуно изазова. Учинило ме се да не води никуда. То је та превара која ме стално пратила. Сви заврше онако како не би желели! Живот постаје давно прочитана књига. Љуља се као звоно са сеоске цркве. Моје родно село, нема ни цркву, ни звона. Само су око мене пролазна времена. Бол. Страх. Радост, тек неколико трена! Празне очи, без суза.

Осећам повремено мирис врелог млека. Долази ниоткуд као издата мисао. То је та записана, потиснута успомена детињства. Варљи бескрај. Изненадна тишина. И речи које изговарам, а немају значења. Нагло долази месечина, мутних облака нема. У тој ноћи прозуклог ћутања, радознали сам сведок. У глави осећам умор, као да вране галаме.

Волео бих да припадам некој другој магли. Неком другом времену. И неком другом простору. Због прекинутог сећања. Због несталности мојих година. И због изненадно препекле тишине која много боли. Сада ни сагорала ватра више ме не узнемирава. Осећам се као ожеднели косач у планини. Жалостан. Уплашен. Немоћан. Обузет унутрашњом мржњом што постојим. Личим на огладнелог просјака. Нико том човеку без наде не да ништа. Моли, али не вреди. Стиди се због људске глупости и сиромаштва. Осећа као да је на тренутак сишао са планине. Плаши га пуста ноћ, без звезда. Киша прети да једној, дода нову муку. Тада личим на усамљено дрво са брисаног простора. Окружен нејасним светом тајни. Окружен напуклим камењем људских мука. И покидане одломке сећања на заборављене године. Очи су ми уморне од напорног дисања. Рука застале у покрету због несна. Загледан у себе ка да се и не препознајем.

Одједном, све се преокренуло, као по наређењу. Од радости, гутам своје дисање. Примећујем само њу и њене дивне очи. У њима препознајем боју тамне ораховине. Иако не говоре, распознајем по погледу срећу. Речи некада могу да нестану, али и да кажу све. Не бојим се страха од било каквог сведочења. Помало осећам као да нестајем у забране сећања. У мојим очима има и наде и очаја. У њима се скрива цела моја неисписана биографија.

Нисам господарио ни временом, ни својим причама због слабог памћења, слабог вида и депресије, која ме сламала у годинама поцепаних ципела. Једино, знам да идем незнатим

путевима, док сам у себи слушам зов погребне музике и покушавам да пронађем неко залутало спасење.

То је било моје нестварно огледало самоће, моја слика света који је био непознат и моја слика неке далеке светлости од које тражим одговор на питања која још нисам поставио.

Ово није нимало узбудљива, аутобиографска прича-роман о мојој залуталој личности, о времену које се повремено раскомотило, о одрастању, о настанку неких нових нада, о страхотама живота и пролазним авантурама које су ме натерале да мислим о безизлазу.

Давно сам сазнао да је једна од формула старења „*проклето одустајање од једне по једне навике*“. Само понекада, у тој деоници моје тишине, осећао сам потребу да „*ослободим причалицу који је чучао у мени*“. Тада сам мање, много мање, него у годинама одрастања, размишљао о усамљености, старењу и смислу људског живота.

Ко је имао навiku да живи удобно, срећник је, али, бар у моме окружењу, таквих је било премало. То је привилегија које је дата појединцима. Ипак, када неки људи остваре све, или готово све, нису задовољни до краја; уверавају себе да су заслужили више. Мисле да то није био комплетан живот и да би га требало поновити, али у другачијој варијанти, са мање бола.

У годинама истрошеног трајања заносио сам се како би било најбоље да причам тихо, готово без гласа, јер сам уверавао себе да ћу тако најдаље отићи и да ће ме сабеседници боље разумети. Тада би ми се чинило да моје приче нису безличне, да имају своју обојену слику трајања и друго лице мога првога лица. Тако сам могао и да будем путник без пртљага, или бар сувишног терета.

Нисам припадао људима новог доба иако сам део те стварности. Ово време подсећало ме да је прошло оно што је било добро за памћење и прави повод да се части поднапито друштво у затуреној провинцијској кафани или на скрајнутој железничкој станици, која је одавно зарасла у коров.

То је повремено позорница која је видљива другима, јер смо сви знали да се живот одвија далеко од тог видокруга, најчешће иза кулиса које су спремна да сакрију сваку тајну и наметну нову врсту изненађења. Сетио сам се Кафкиног стиха: „*Ако си промашио живот у овом уклетом граду, промашио си цео свет.*“

Људи из мога окружења нису били пророци, ни свеци; више несрећници или скитнице којима је било довољно да се негде склоне од невремена и зиме. Имао сам среће да будем

нешто мања скитница од већине и нешто мање сиромашан од оних које сам познавао у старој униформи.

%

Живот нам често, као и поезија, нуди свет стишане, непретенциозне мудрости и ироније, брижљиво биране и упечатљиве слике. Неке ствари најинтезивније утичу на нас када их прихватама тако што их негирамо. Због тога ми се чини више него тачним мишљење једног писца да „*уметност прозе почиње када престане прича*“.

Сталним лутањем по прошлости, у пределе мог детињства, све гласније потврђујем истину о вечитом проклетству човека сукобљеног са властитом судбином. Питао сам, такође као други песник, при летошњој шетњи мојим Забрђем, када ћу се затурити одвијање тог глувонемога филма који се зове – гола пролазност!

Једно је оно што мислимо да смо, или шта хоћемо да будемо, а сасвим друго што стварно говоре наши животи. Искусни сабеседници кажу да, ако се нађеш у невољи, можеш да рачунаш на разумевање и помоћ само оних људи који се налазе у сличној ситуацији!

Људи који буду поспане слуге и узнемиравају свемоћне господаре морају унапред да знају шта их чека. Јер, накнадне истине су болне и треба их се клонити. Много пута се показало да људи више воле лажи од истине, да су им потребна чуда, нада и вера.

У мом родном селу све је накако слично, а док сам се једном смејао у кафани, питали смо се зашто то чиним. Оговорио сам самоуверено: *Човек се смехом опрашта од своје прошлости!*

Моја сећања немају ни почетак, ни крај, моја сећања нису ни дневник, ни новинарство, а далеко су да буду део неке добре приче. Постоји стварост која тече. Исписујем луде године ране љубави и љубави које су се појавиле мимо моје воље. У животу се заиста не може урадити све, али се може урадити доста. Свако има памет за своје разлоге, али је данас потребно имати макар и мало памети и за туђе разлоге. Зато, негде сам и то прочитао, с времена на време тражим друге у себи и себе у другима!

Људи се, природно, боје времена које пролази, живота који нестаје, ужасавају се старости и бране од зависти и чини. Време, ма колико брзо текло, и мимо наше воље, не успева да однесе све наше забораве! Живот је, дочух некада, свесни избор и свесно жртвовање живота. Мој пријатељ, док спушта главу на кафански сто, говори, а као да мумла:

„Мајко моја, зар трезан да умрем?!“

Одговарам му да у данима, али и ноћима, чувамо сећања, јер стрепимо да време не уништи све мирисе прошлости и пролазности.

Када човек умре, говорио је један француски писац, пред њим се отварају врата заборављања. Тада постаје све релативно, па и то шта сте радили у животу.

Знао сам доста људи који су увек били помало бунтовници, увек су мислили својом главом и гледали живот широко отворених очију. Прибележио сам мисао једног писца:

Сваки човек је дужан да од свог живота начини песму!

Бити свој је, дакле, свесни избор, свесни напор и свесно жртвовање тој слободи:

Рећи на умрети! – како би казао један писац.

То вам је као у оној иконској причи: Прво беше маглина. Онда Бог рече:

„Нека буде земље и нека буде неба...“

%

Ветрови су морали да дођу и дошли су. И све наше зоре! Људи каткад носе у себи живот као *„звучну празнину или као неизрециву слику бола“*. Чинило ми се да сам, с времена на време, *„уморан од речи као море од својих валова.“* Тада ми је, као и једној песникињи, било нормално што се осећа мучнина, потреба да се побегне од папира, оловке, књига, да се данима, сем новина, које, углавном површно, имитирају живот, не прочитам ниједну књигу!

Речи испредају неке страшне поруке. И онда долази ћутање као утеха и као лек од дубоке патње. Живот заиста не би имао смисла ако се не би покушало да оствари неоствариво. Некад се у томе не успева, али вреди покушати. Писци, на пример, могу да понуде речи, а и то је довољно да се покуша немогуће!

И смрт се мора схватити као део живота, јер се и сама вечност састоји од тренутака пролазности. Живот се проживљава сам од себе. И тако нестаје у једном трену!

Све може, дакле, у један тренутак да се слије, а пролазност је вечна и нама преостаје да се боримо са њом, са тренутком који она поништава иако је, заправо, он све што имамо!

Поново откривам старе дражи лутајући својим животом. Нека тешка тишина лежи над мојом прошлостју. Није ли то страх од заборављања? Прибележих речи непознатог филозофа:

Живот мора да садржи појединости о смрти. Као мисао казана реченицом и завршена тачком!

Све чиме се овај наш живот исказује – мисли, осмеси, речи – све тежи ка својој непоновљивости, ка другој страни реке где је наша нада, а ипак се све понавља као зимски дан који бисмо хтели што пре да заборавимо!

Философија паланке можда најбоље одсликава живот, сведочи о изокренутом феномену даха, о духу затурених предела, о мајстору привидности нашег трајања. Сви наши животи би могли да се пресликају у том препознатљивом миљеу, без наде на повратак, али и без страха од оригиналности.

Људи, поготово они склони промишљању о животу и његовој пролазности, природно, имају неколико варијаната успомена. Свако сећање је, у ствари, једно поновно саћање прошлости која је остала вечито да живи, макар као привид, у сенци варљиве садашњости!

Болест се каткад тајанствено заврши, па постаје нека врста чудеса. Тада човек постане свестан близине смрти и тада почиње на посебан начин да цени живот. Ако ми је већ подарен живот, волео бих да га проживим на најбољи могући начин!

Велики ствараоци су као пророци, свеци. Што су више за живота били уклетиви, то су после смрти били славнији. Међу култним легендама „*времена бола*“ сигурно спада и прича о Ван Гогу, сликару, који је за време свог кратког живота продао, колико се сећам, само једну слику, да би после смрти био један од најцењенијих сликара свих времена! Он се, и као уметник и као човек, уклапа у ту трагичну слику стварности: био је самоук, сиромашан, непризнат, потресале су га необичне кризе, свакојака чудеса, коначно и лудило, које се завршава самоубиством, врхунцем саможртвовања!

Колико сам пута чуо да неко има „*сјајну каријеру*“. Шта је каријера једног ствараоца? „Каријера, то је нешто друго, нешто што замара пажњу, одузима време, исцрпљује таленат. То је, говорио је један писац, „*библијско име за новац!*“

Наравно, има писаца, има их и у мом крају, који су били окренути обичним животним страстима, а не слави. Њих, једноставно, то није занимало, а неки су подсмешљиво говорили како и немају времена да постану славни, јер „*журе да остаре.*“

Срећа у људском животу можда је саздана од једног лепог сунчаног дана, лепог погледа на околину, у две – три пријатне речи, па можда и у самој могућности обраћања некоме!

Свако време је, можда, и најпогодније за сањаре и луталице, јер поставља питање власти, сна и ноћи! Идеали

моје младости су се загубили у магли, у неким завејаним траговима где је остао други, недовршени живот. Крошња липе у дворишту наше куће била је мој зелени кров трајања. Можда се у тој завичајној крошњи крије смисао мојих најлепших успомена, мој опстанак и неисказана тајна наше давно затурене тишине!

Старост је и мимо наше воље временски искорак ка последњем чину. Тада нам се пролазност, више него икада раније, чини неочекивано брзом, можда и смишљеном подвалом против наше савести.

А живот је и сама прича, можда мирисни дах даљине или згуснути збир времена који се противи заборава и дубокој загледаности у пролазност.

Идем као сенка, испред мене је река дубока као лакат. Не знам где сам. У прошлости или времену које ускоро треба да дође. Огледала су од старости пожутела!

Путовањем у прошлост није могуће не изгубити се. Вребају вечита клатна између ђаволског проклетства и анђеоског спасења. Што дуже покушавам да одгонетнем чудесну лепоту родног краја, то више осећам тајанствени шарм детињства, али и месечине која се меша са сузама, или неухватљивом шуму звезда у далеким висинама. Био сам осуђен, као и други, мени слични, да изнова проживљавам трагичност своје судбине.

Ипак, сећања на младост, ма колико саздана од кишних дана, много су лепша него долазак старости, јер, како би рекао један песник, „*путник путује ка својој срећи, својој смрти.*“ И за својим „*нормалним животом*“, а нормалан је онај живот који нас стално опомиње.

Сећање о минулом времену је део моје, али и туђих биографија. Сећањем истовремено бежимо и од света који је препун илузија, страсти, мржње, трагичне љубави. Зар није вековна човекова тежња да буде другачији, бољи, мудрији. Човек бива тога свестан исувише касно, када је то сазнање животне промашености такво да је за нову причу недовољан још један живот.

„*Ови проклетни празници имају повластицу да нас свирепо подсећају на протицање времена, а како ли је оно лоше испуњено, како је пуно патњи!*“, прибележио сам речи једног забораваљеног песника.

Покаткад ми се чини да моја туга траје исувише дуго, као да потписујем уговор са ђаволом и као да се стално возим кроз минуле године, лањске снегове, бежећи од свог живота. Тако

и најчешће стижем до оних дана када је живот био пред мојим очима када је обећавао чуда!

%

Када нас живот позове на „мало ћутања“ најбољи лек постаје свет давних година које покушавамо да проживимо на нови начин. Тада и најбоље сазнајемо да вредимо, у ствари, онолико колико смо другима потребни!

Наше животе су каткад прогутале пуне и тужне баналности. Зато смо и често бежали у свет романтике. Волео сам, док сам био сасвим млад, да читам аутобиографије обичних људи. Биографије су сличне, а ипак толико различите да су ме чудновато привлачиле. Списи о властитом животу су и нека врста опроштајног концерта и погледа на време младалачких снова.

У нестварној збиљи, у пределу пуном башти, пропланака и сунчане долине, продавао сам своје дане детињства сањарењу о некој лепшој сутрашњици. Тада, као и сви млади, нисам могао да разумем да су то били моји најлепши дани живљења.

Касније пристиже сурова реалност, долазе ненајављено многе битке и порази. Коначно, тихо, најчешће крадомице, пристиже време када више нема избора, јер се једноставно мора да путује у пределе вечите тишине!

У отужној гардероби скитнице многи су проводили своје животе, тихо, ненаметљиво, стално у страху, а сада, када их испраћају пријатељи, личили су на праву велеградску господу. У овој провинцијског тишини, осећао сам да сам негдашњим моћницима, а то се чинило и мојим пријатељима, били део њиховог низа непознатих бројева које би требало проћердати за само један нови дан њихове величине. Најтеже нам је падало што смо, мимо своје воље, морали да бележимо наше дане у знаку њихових слава и пригодних свечаности. И зато, вада, нисмо ни жалили њихову смрт, али се као људи нисмо томе ни радовали!

Биле су то моје поруке туге из камена. То моје планинско село, насеље ћудљивог времена и многих непредвидљивости, волело је живот и људе, волело је да дочека ноћобдије, свираче, залутале путнике и оне који су овде намерачили да проведу дане без сна. Ту сам, са тим људима, можда и прерано, схватио суштину илузије живота и свега онога што се кретало око мене и врзало у мојој младалачкој глави.

Била су то сулуда младалачка времена. Сада су само друга састајалишта. На истим местима, као ми некада, млади, заљубљени, несташни, пуни неостварених прохтева, воле се, бар ми се тако чини, као и ми пре много деценија на исти

начин сањају оне исте снове. И њима данас, као и нама некада, сметају старији. Сада смо ми ти старци које не желе да виде у својој близини, јер се боје да ће им се снови загубити у данима свакодневног оговарања и надоласеће измаглице.

Има оних који у „*годинама потпуног комфора*“, крај седме деценије схватили као тотално мирне и слободне, када је преостало само да се „*опустите и пишете*.“ То више није доба „*личног луксуза*“ и великих надања, већ време велике надмоћи прохулаког живота над остатком судбине. То је, дакле, време када више нема времена. То је доба када су одавно сведени најважнији рачуни и када је преостало још мало наде и још више туге. То је време када се у тишини говори више него у узаврелој галами после отварање ко зна које флаше црног вина.

Ту, у мојим мислима, затурени је *Дневник успомена*. Све остало је пролазно. И рођење. И живот. И смрт. Само остају очи да сведоче. Када и оне утихну, нема потребе за новим причама. Моја биографија трајања нема срећан крај. Једина је утеха што је слична другима. Завршавамо на исти начин. Збогом, и довиђења! Самоћа је лековита. Долази ненадано! Тихо. Као незвани гост. У било које доба дана. И тада почиње нови, последњи корак.

*Добар дан, вечита тишино!*¹⁸⁹⁷

Д Коцић

О АУТОРУ

ДАНИЛО КОЦИЋ (4. септембра 1949. село Дадинцу, Власотинце), дипломирани правник и професор. Као стипендиста Косова и Метохије био је професор српског језика и Устава СФРЈ у Гимназији „Браћа Рибар“ (Исток, Косово и Метохија) и Гимназији „Стеван Јаковљевић“ (Власотинце).

Коцић је био новинар и уредник у приштинском дневном листу *Јединство* 1977/1978.

године, а затим је три деценије радио као новинар - дописник *Политике* из Лесковца и југа Србије. Један је од оснивача (био је и председник) Удружења писаца Лесковца и стални сарадник гласила *Помак*. Члан је Удружења новинара Србије и Удружења књижевника у домовини расејању.

%

КЊИЖЕВНИ РАД: РОМАНИ: *Изабрани живот* (Лесковац 1997), *Изабрана тишина* (Лесковац 2000), *Изабрани дани* (Лесковац 2012), *Измаглице* - трилогија (Лесковац 2016); ЗБИРКЕ ПЕСАМА, ПРИЧА И АФОРИЗАМА: *Чудна лађа*, песме (Лесковац 1987), *Дневник на распусту*, песме (Лесковац 2002), *Говор камена*, песме (Лесковац 2004), *Песма жени*, песме (Власотинце 2007), *Невреме* – приче из завичаја (Лесковац 2016), *Аутобиографија – време сенки*, I део (Лесковац 2016), *Афо(к)ризми и друге (не)згоде*, (Лесковац 2017), *Афоризми са тужне пруге, I* (Лесковац 2018); *Афоризми са тужне пруге II* (Лесковац 2018);

%

СТУДИЈЕ И ПУБЛИКАЦИЈЕ: *Лесковачки писци – трагови и трагања*, I-II (Лесковац 2015, 2016), *Лесковачки песници – панорама лесковачког песништва 1944 – 2014* (Лесковац 2015), *Изабрани списи – сликање меморије* (романи, приче, песме, Лесковац 2016), *Хумор у делима писаца лесковачког краја* (Лесковац 2016), *Говор Лесковца и југа Србије* (Лесковац 2016), *Проф. др Душан Јањић: живот и мисао – хрестоматија и коментари* (Лесковац 2017), *Проф. др Тихомир Петровић, живот и мисао – хрестоматија и коментари* (Лесковац 2017), *Проф. др Драгомир*

Радовановић: живот и мисао – хрестоматија и коментари (Лесковац 2017), *Др Добривоје Бошковић: живот и мисао – хрестоматија и коментари* (Лесковац 2017), *Говор Лесковца и југа Србије међу дијалектима српског језика* (Лесковац 2021), *Лесковачки писци и њихово доба*, друго измењено и допуњено издање на више од 1.100 страна великог формата (Лесковац 2021), *Др Добривоје Бошковић: живот и мисао – хрестоматија и коментари* (друго издање, Лесковац 2022), *Драган Радовић: живот и мисао – хрестоматија и коментари* (Лесковац 2022), *Бора Здравковић: Живот и мисао* (Лесковац 2023).

Данило Коцић је својим књижевним стваралаштвом стао у први ред лесковачко-власотиначке литературе. Песник и прозни писац, представља се као свестрани стваралац (више романа, збирки песама, критичар и историчар књижевности).⁸⁹⁸

---

* ⁸⁹⁸ Мр Лука Крстић, „Власотиначка песничка панорама“, приказ, *Кућа од расцветалих жеља*, збирка песама власотиначких аутора, Фондација даровитих „Христифор Црниловић – Кица“, Власотинце, 2007, стр. 208-209. *Напомена*: Мр Лука Крстић, одличан писац, био је изванредан гимназијски професор, који је предавао и мојој генерацији далеке 1965/66. године.

САДРЖАЈ

1. Уместо увода: Време и времена .....(7)
2. Извор и литература ..... (9)
3. Време и времена: Кратка историја ..... (11)
4. Време и времена: Од музеја до
Библиотеке ..... (21)
5. Време и времена: Пожутеле странице ... (55)
6. Време и времена: Аутори између два
светска рата ..... (81)
7. Време и времена: Послератно доба
и лесковачки глас ..... (155)
8. Време и времена: публицистика..... (413)
9. Од музеја до библиотеке: Периодика .... (663)
10. Време и времена: Говор Лесковца
и југа Србије ..... (827)
11. Време и времена: Уместо закључка ..... (857)
12. О аутору ..... (869)

Данило Б. Коцић
ЛЕСКОВАЦ
другачији од других
(1878 – 2024)
I-II

Хисар (фото FB Лесковац)

МЕДИЈА ЦЕНТАР
Лесковац
2024.

Данило Б. Коцић
ЛЕСКОВАЦ
другачији од других
(1878 – 2024)

Издавачи

ГЛАСНИК – Медија центар 016
Народна библиотека
„Десанка Максимовић“ - Власотинце
Удружење писаца Лесковац
Ауторско издање

Уредници

Проф. др Душан Јањић
Срба Такић, песник

Рецензент

Дејан Ђорђевић, проф.

Илустрације

Академик Тодор Стевановић
Миодраг Нагорни
Драгољуб Станковић Чиви

**Техничко уређење, лектура
и компјутерска обрада**
Данило Б. Коцић

Коричење и штампање

Printup – Лесковац

Тираж

100 примерака

Напомена:

*Објављивање ове студије помогао је Град
Лесковац у оквиру програма и пројеката у
области културе за 2024. годину.*